Universidad de Deusto
Biblioteca

1548

IHS

Archivo de Loyola

Sección 3ª Serie 2ª N.º 113.

Est. 53.

Plut. 5º

Archivo de Loyola

Estante .....

Plúteo .....

I. H. S.

Homilia in Evangelia Dominicalia
per F. Ioannem Royardum ordinis
Fminorum. Pars hyemalis.

Año 1548. Parisiis apud Ioannem Foucherium.

(Archivo de Loyola).

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nº 455
1111
23, 7, 12
1-4-23
Vitrina C
3

Universidad de Deusto
Biblioteca

Homilię in Euã

GELIA DOMINICALIA
IVXTA LITERAM, ADIECTIS
Homiliis in Euãgelia triũ feriarum
Paſchalium, & totidem Pente-
coſtalium, per F. Ioannem
Royardum ordinis F.
Minorum, nunc
primum æ-
ditæ.

Ex bibliotheca Collegii Lojolæi.

PARS HYEMALIS.

PARISIIS,
Apud Ioannem Foucherium, ſub ſcuto Flo-
rentiæ, in via ad D. Iacobum.

1548.

BIBLIOTHECÆ ONNIBE

REVERENDISS. DOMINO GEORGIO AB EGMONT *insignis Ecclesiæ Traiectensis Antistiti domino plurimum obseruando* F. Ioannes Royardus *cœlestem fauorem & salutem.*

OBliuisci nequeo venerande præsul illius erga me tuæ humanitatis atque dignationis, quum me non fortuitò, verum (vt arbitror) prouisò locus ille quietus & solitarius ac proinde meditationib⁹ aptus haberet, quo & ipse tumultus aulicos religiosa deuotione declinans solēnitatem spiritus sancti (nempe Pentecostalia gaudia) deuotissimè celebraturus aduenerās. Vbi quum inter sacra contemplarer non solum in antistite, verum etiam in domesticis specimen synceræ Christianæq; pietatis, mecum ipse reputare cœpi mirum haud quaquàm esse si in illa magna Cæsaris aula (quæ & si te illustrat, veruntamen tu magis illam) probitatem atque religionem vel primo loco haberi, vbi inter egregios heroas præsul talis elucet. Libet autem in te Dei dona & agnoscere pariter & venerari. Cœlesti nanque fauore accesit tuæ claritudini vnà cum eruditione eximia dignitas sublimis, cui inter venerandos antistites cœlitus data est sacra sedes illa antiquitate sua venerabilis, sedes, inquam, sanctorum antecessorum tuorum Amandi, VVillibrordi, & aliorum (quos recensere longum esset) insigni quondam pietate & immortali gloria famosa, celebris & illustris. Sanè placuit ei qui te suæ gratiæ donis abundè decoratum illustrauit vtique acccensam à se lucernam nō sub modio delitescere, verum quo multis luceas hoc ingenti candelabro sublimare. Non solum autem hæc & alia huiusmodi gratuita Dei munera, quinetiam & natales non parum tuæ adiiciunt claritati. Nec enim cōtemnenda est etiam in sanctis nobilitas originis. Nam (vt cæteros taceam) & B. Lucas in Euāgelij sui exordio sancti præcursoris domini vitam & opera describpturus, turus, ab ipsius auita generositate (repetitis lōgè antè progenitoribus) intentam narrationem orditur. Nēpe, teste Boetio, vel hoc vnum est in nobilitate bonum, vt nobilibus imposita necessitudo videatur ne à maiorum virtute degenerent. Quis autē ignoret egregiam illam & illustrē in antiqua Batauorum gente quæ te ædidit familiam? Sed quid illustrium progenitorum tuorum nobilitatem commemorem? quandoquidem te fauor cœlestis morum præstantia, probitate vitæ consilio atque prudentia, religione & fide, & quod his maius est singulari in Deum pietate, eousque prouexerit vt non immerito quemlibet ex magnis illis retroacti temporis, patribus te referre fateamur. Age ergo & his in te collatis donis horum authori Deo indefesse (vt facis) perpetuò placere contende. Porrò venerande præsul & si eximia tua dignitas nostris haud quaquàm obsequiis egeat, quia tamen ita fert animⁱ pro tua nos clementia & humanitate, opusculum hoc quod iam dudū in sancta Euangelia dominicalia conscripseram & nunc demum non modo primorum nostri ordinis prælatorum, quinetiam venerandorum atque doctissimorū magistrorum nostrorum D. Rurardi insignis vniuersitatis Louanien. Cancellarij suorumq; venerabilium collegarum authoritate est editum, eidem V. reuerendissimæ dignitati deuotus offero, nuncupo, dedico. Si tibi vni probatum fuerit, facilè cōtempsero superfilios iudicia tetricorū. Quin etiā (vt reor) amplissimæ tuæ dioceſis clerus numerosus eo lubētius hæc amplectetur, quòd sub nomine sui antistitis cognouerit prodiisse. Reuerendissimam tuam dignitatem longæuā nobis & incolumē Christi Iesu domini nostri clementia tueatur. Anno salutis humanæ Millesimo quingentesimo quadragesimo primo, die mensis Decembris decima.

Universidad de Sevilla Biblioteca

BIBLIOTECA SOCIETATIS IESV

Eorum quæ in opere sequenti sparsim tractantur compendiosus index alphabeto digestus.

Abbatis Ioachim delirium. 22.K
Abominationum apud Ezechielem figura. 138.O
Abraham vt diem Christi vidit. 200.I
Abraham vt Deum pascit. Ibidem.
Aduentus Christi duplex. 11.A
Aduentus Christi in maiestate. 19.C,D
Aduentus Christi tempus Iudæos cognouisse. 35.C
Aduersitas prosperitate salubrior. 96.B
Adulatores quales sunt. 31.E
Affectio duplex, commodi & iustitiæ. 120.A,A
Amantium mos. 203.C
Amen quid sit. 22.K
Angelis etiam vt per Christum salus. 9.M
Angelorum ministerium in die iudicij. 20.E
Angelorum & prophetarum officia vt differunt. 31.H
Angelꝰ resurrectionis nũcius qua specie apparuit. 207.L
Angelus Christi resurrectionem primus prædicat. 208.O
Angelum malum quo signo dinoscas. 207.N
Animæ fideli quanta sit gratia. 75.L
Animæ pereuntis typus. 259.R
Aias suas vendũt, perdunt, impignorant, gratis dãt. 112.I.K
Anna prophetissa commendatur. 50.P, & inde.
Annæ de Iesu confessio. 52.S
Animæ peccatricis typus. 4.I
Apparitionis Christi tempus, locus, modus. 239.A
Apostolis vt Christi virtus cooperata. 7.F
Apostolorum vestimenta, mystice. G
Apostolos quæ ipsi faciebant non intellexisse. 7.G
Apostolorum annona qualis. 184.Q
Apostolorum obedientia. 186.A
Apostoli ad quid in mundum missi. 244.O
Apostolos cæteros æquè vt Thomam dubitasse. 248.C
Apostolorum vt post tristitiã gaudium. 264.F
Apostoli quando adhuc vtres veteres. 277.K
Apostoli vt de Christo testificantur. 290.E
Apostolorum vitæ integritas. 201.G
Apostoli cur Christum spiritum esse putabant. 224.G
Apostoli quando necdum intelligebant scripturas. 228.Q
Aqua quibus in sanguinem vertitur. 80.M

Aquæ

Aquæ Iericho vt sanatæ, Myst. 266.K
Aquæ marath vt dluces effectæ. 267.M
Architriclino cur primum ferri iubetur. 80.K
Arma diaboli & spolia. 174.P
Arrogantes sibi falso scientiam arguuntur. 67.B
Arundo moraliter. 30.C
Asina cum pullo alligata, myst. 3.G
Aselli vt sessor diabolus. 41
Asellus ante ianuam in biuio. 4.K
Asellus vt plurium dominorum, myst. 4.K
Assentationis notam vt Christus vitauit. 29.A
Atrium & pax diaboli. 174. Pauarus, vt aspis surda. 130.O
Auari mens spineto similis. 131.P
Auari quidem cur Christum sequuntur. 182.L
Auari vt malè tristes. 171.T
Authoritate clauium qualiter vtendum. 245.Q.R
Audacia præsumptionis exemplo compescitur 63.G
Audit quæ quisque libenter. 193.E

Balaam quid optauit. 131.Q
Baptizo in aqua, expanditur. 39.C 42.H
Baptismus Ioannis quid valuit. 41.C
Baptismus Ioannis qualis fuit. 41.D
Baptismi virtus à ministro. Ibidem.
Baptista cur singulariter Ioannes est dictus. 14.E
Baptizat in salutem solus Christus. 14.E
Beelzebub describitur. 170.E
Benedictionis genus triplex. 46.B
Benedicenti præscripta forma. 46.F
Benigna Christi solicitudo 121.B
Bestiæ infernalis inuasio clamare compellit. 162 G
Bethabara legendum Ioan. 1. pro Bethania. 43.lz
Bella & seditiones in mundi fine. 12 E
Bini cur discipuli mittuntur. 211.A
Blasphemus in Christum Iudæorum furor. 193.F
Bona ex malis elici. 107.O
Bona infima qualiter petenda. 291.C
Bona item media & summa qualiter petenda. 281.D
Bonarum cogitationum & malarum differẽs origo. 225.A
Bo ni cur tentatione pulsantur. 99.H
Bo ni cur Christum sequuntur. 183.M
Bonis vnde pernicies 99.H

Bonorum contubernium sectandum. 247.B
Bonus pastor vt ante oues vadit. 236.H
Bonis in hac vita consolatio triplex. 265.K
Bonitas pastoris erga oues in vocando. 255.G
Bonitas pastoris in educendo. 255.H
Botrus vt è spinis colligitur, myst, 258.N
Bouanes moraliter. 166.P
Caro & sanguis tripliciter dicuntur. 242.I
Carnis Christi virtus. 85.I
Castelli nomine cur Ierosolyma denotatur. 3.FG
Chananæa mulier, cuius typus. 160.CD
Chananææ fides spectanda. 160.D
Chananææ virtutes imitandæ. 164.K
Chananææ supplicis humilitas & fides. 165.O
Chananeam supplicantem cur Cstristus distulit. 166.Q
Cæci, claudi, leprosi & cæteri myst. 17.L
Cæcus mente vt palpare recusat. 240.C
Cæco cur Christum sequi permittitur. 144.M
Cæcum cur Cstristus interrogat. 143.I
Cælum & terram transire quid sit. 21.LM
Cēturionis laus. 89A. Cēturionis pietas singularis. 90.C
Centurionis fides & humilitas. 91.F
Centurionis prudentia. 92.G
Clamare in oratione quatuor compellunt. 162.F
Clamor Christi ad quos. 225.F
Cognitio triplex, sui, seculi, Dei. 102.C
Constantiæ documentum. 89.G
Cophini duodecim myst. 190.I
Corpus Christi glorificatum. quale. 249.F
Corruptionis morum indicia. 15.N,P
Credere contingit dupliciter. 216.C
Christi ingressus in Ierusalem quid significat. 1.A
Christus vt ad passionem properat vltroneus. 2.C
Christus vt pacificat, illuminat, sanat. 2.D
Christus tam pullum quàm asinam equitauit. 8.H
Christus vt venit in nomine patris. 9.M
Christus sol iustitiæ vt obscurabitur. 14.L
Christus cur medius Iudæorum stetisse dicitur. 42.F
Christus non nisi Ioanne tradito prædicat. 42.G
Christus vt Ioanni anteponitur. 42.H
Christus quibus in ruinam. 45.G

Christus

Christus vt in resurrectionem. 47.I
Christus in pueritia quis esset vt aperire cœpit. 56.H
Christus vt parentibus obediens. 67.D
Christus vt descendit. 68.E
Christus cur venit ad nuptias. 72.C
Christus vt ad seruum venire præsto. 90.D
Christus Helia & Moyse maior. 99.K
Christus vt variè traditus. 135.F
Christus vt illusus. Ibidem.H
Christus vt indignè occisus. 136.H
Christus cur vitam egit popularem. 146.C
Christus cur ieiunauit. 148.G Christus cur esuriit. 149.I
Christus vt non vltrà. 40. dies debuit ieiunare. 148.G
Christus vt à diabolo assumptus. 154.S
Christus num solis Iudæis missus. 163.H
Christus vt ad perfectiora prouocat. 188.E
Christus tria fecit imitanda. Ibidem
Christus vt de sua securus innocentia. 191.A
Christus vt maior quàm Abraham. 200.H
Christus post resurrectionem cum discipulis tantum cōuersatus. 253.L
Christus animam suam pro nobis dedit ad tria. 254.E
Christus vt nos dilexit. 154.E
Christus vt pro nobis fideiussor. Ibidem
Christus vt ad patrem vadit. 286.D
Christus quibus præsens est. 211.B,D
Christus cur ea quæ nouit interrogat. 214.H
Christus vt typis prænunciatus. 216.A
Christus vt tenendus. 219.K
Christus cognitus cur mox disparuit. 229.N
Christus iam immortalis vt comedit. 227.M,N
Christus vt peregrinus, ortulanus, mercator. 234.H,I
Christi mira dignatio. 72.C,E. 226.K
Christi munificentia in nuptiis. 79.I
Christi potentia singularis. Ibidem
Christi quàm præsto beneficentia. 86.L,M
Christi iniuriæ vt compensatæ. 136.I
Christi contempti typus. 138.N
Christi potentia vt in resurrectione manifestata. 208.O
Christi mysteria vt prænunciata. 228.P
Christi testimoniū operum, 26.I,L,M,N.

Christo, forti testimonio opus fuisse. 39.P
Christum se Dominus quando vocari vetuit. 25.E,F
Christum vere Messiam esse. 32.G
Christum in pueritia nulla signa fecisse. 36.G
Christum nihil de non subiacente materia fecisse. 77.C
Christum qui mystice concipiunt & pariunt. 177.X
Christum aliter mitti, & aliter spiritum sanctum. 289.B,C
Christum discipuli peregrinum putabant. 214.G
Christum pati & resurgere vt oportebat. 229.R
Christianorum ingratitudo. 137.L
Cubile diaboli. 175.S
Cubitus duplex, geometricus & vsualis. 236.M

Damnationis reproborum indicia. 16.Q
Dauid vt seruũ Aegyptium lassum reficit. 90.C
Dauid regis misericordia. 141.E
Deitatis Christi signum. 4.K
Deliciæ vt mentem indurant. 129.M
Dæmonium mutum & cæcum. 168.B
Dæmonum concordia. 172.K
Dæmonium habere Christũ cur Iudęi blasphemãt. 164.H
Denarius mystice. 111.G
Denarius vt regis habet imaginem. Ibidem
Desperantes vt malè tristes. 271.V
Deus nequaquam dicendus diaboli Deus. 256.V
Deum qui ignorare dicuntur. 199.G
Deum se esse vt Christus insinuat. 201.L
Diabolus vt malos immiscet bonis. 103.D
Diabolus vt seminat in alieno. 103.E
Diabolus cur Christum tentauit. 150.L
Diabolus de Christo vt dubitauit. Ibidem.
Diabolus vt Christum obseruauit. 150.M
Diabolus Christum cur tribus modis tentauit. 151.M
Diabolus à Christo primus miraculum flagitat. 152.P
Diabolus vt scripturam allegat. 155.T
Diabolus vt è cœlo abiectus. 108.A
Diabolus in hoc mundo vt tria sibi vsurpauit. Ibidem
Diabolus vt vsurpatis per Christum spoliatus. Ibidem
Diabolus aduersarius pacis. 224.F
Diaboli astus. 104.G
Diaboli semen cauendum. 124.E
Diaboli satellitium vt congregatur. 138.O
Diaboli commercium omnino vitandum. 152.P,R

Diaboli vocem hinc pernosce. 154.S
Diaboli suggestio futilis. 155.T
Diaboli arrogantia mendax. 157.Y,Z
Diabolo locus commodissimus. 131.P
Diabolũ in tentationis certamine vt Christus vicit. 156.V
Digitus Dei. 173.N
Dignatio Dei erga nos. 110.E
Discipuli duo à Bethphage missi, myst. 3.F
Discipuli vt Christum suscitant dormientem. 97.D
Discipuli cur Christi verba non intelligunt. 136.K
Discipuli cur Christum non agnoscebant. 213.E.233.F
Discipuli vnde tristes. 213.F
Discipuli stultitiæ & tarditatis arguuntur. 216.A.B.
Discipuli cur ibant piscari. 231.B
Discipulis suis informando vt Ioannes interrogat. 26.G
Discipulorum Ioannis contra Christum zelus. 23.B
Discipulorum fides minor arguitur. 97.E
Discipulorum trepidantium qualis de Christo confessio. 214.H
Dispensatio Christi erga supplicem Chananæam. 161.E
Disputationis pueri Iesu in templo subiectum. 62.E,F
Diuites vt Euangelium fastidiunt. 29.N
Diuitiæ vt pungunt. 130.O
Diuitiarum contemptores beati. Ibidem
Diuinitatis Christi argumentum. 228.Q
Docentis Christi modestia. 277.L
Doctor qualis Christus. 229.Q. 287.F
Doctorum ruina. 15.M
Doctorum de puero Iesu admiratio. 63.H
Doctorum præsente Iesu socordia. Ibidem
Doctrinam Christus vt miraculo confirmat. 82.B
Doctrina quadret auditoribus. 277.L
Dominus vniuersorum Christus. 5.L
Domini sint erga seruos clementes. 90.C
Domos quorum Christus ingreditur. 93.E
Dominica dies vt sabbatho præstantior. 204.F
Doloribus affecti vt Christum sequuntur. 182.M
Dormitio Christi in naui. 96.C
Dormit Christus quibus. 99.H
Dubitantium de Christo discipulorum colloquium. 212.B
Ductus Iesus à quo spiritu in desertum. 145.A

Ecclesia, ciuitas super montem. 2.E
Ecclesia & hæreticorum conuenticula sic differunt. 175.R
Ecclesiam contra, quæ fieri permittit Deꝰ. 50.O
Ecclesiam vt semper docet spiritus sanctus. 277.M
Ecclesiam errare non posse. Ibidem
Ecclesiæ vnitas per quid. 229.S
Ecclesiastica potestas in contemptum. 15.N
Efficacia verbi Christi. 143.L
Electi cur cadere permittuntur. 250.G
Electi, foras è synagoga malignantium. 293.I
Electi vt omnes magni. 237.P
Electis promissa tempore iudicij consolatio. 20.F
Electorum piscationis typus. 234.H
Electorum numerus dupliciter consideratur. 120.A,A
Elementis vt Christus imperat. 98.F
Emptores eorum quæ in foro prostant. 111.H
Ependites, quid. 235.I Episcopi gloria. 255.F
Equi diaboli qui. 7.E
Eradicatio hominis myst. triplex. 106.M
Erroris Manichæorum occasio. 105.K
Error circa Christi conceptionem confutatur. 177.V
Error Græcorũ de persona spiritus sancti elicitur. 289.G
Esca non esse opus post resurrectionem. 227.N
Esuries Christi moraliter. 149.K
Aetatis Iesu differẽtiæ. 55.E Euãgeliũ ne erubescas. 44.A
Euangelium quibus in ruinam. 47.K
Euangelia prudenter concordanda. 51.T
Euangelistæ consultò testimonium matris Christi tacuerunt. 204.D
Exemplum imitationis Christus. 255.P
Ex Deo esse vel non. 192.D
Exorcistas tempore Christi dæmones eiicere solitos, falsum. 173.M.
Expostulatio Christi metuenda. 224.M
Facultates Ecclesiæ ad quid. 155.F
Fames ante iudicium vnde. 13.F
Fœnum mysticè. 186.B
Feris homines sæuiores. 242.H
Fermentum in tria sata farinæ. 268.O
Festos dies arrogantium impietas. 55.C
Festi dies quomodo celebrandi. Ibidem

Festi dies vt temerantur. 55.D
Fictio non omnis mendax. 218.H
Fides vna priscorum & sequentium. 9.L.115.R
Fides Centurionis magna. 90.D
Fides apud Deum quàm sit preciosa. 93.H
Fides Centurionis vt à Christo commendatur. 93.H,I
Fides quanta possit. 95.M.167.R
Fides pressuris crescit. 147.H
Fides sic differt ab hæresi. Ibidem
Fides supplicantis qualis esse debet. 167.S
Fides popularium erga Christum elucet. 169.D
Fides nostra vt Christi resurrectione firmata. 208.P
Fides duorum discipulorum spesq; collapsa. 215.K
Fidei Christianæ stabilitas. 22.L
Fidei Christianæ vt contradictum. 48.M
Fidei nostræ vt Christi resurrectione consultum. 262.B
Fidei nostræ quanta attestantur. 291.F
Fidei Christianæ inuicta veritas. 202.H
Fidelibus quæ procellæ suscitantur. 26.B
Fidelibus saturatis Iudæis inanis. 190.I
Fidelium iustitia. 275.G
Fiducia nobis vñ. 99.I.145.B. Figuræ de Xpo varię. 217.F
Figurales ceremonias num Christus seruare iubet. 88.Q
Filia Sion Ecclesia. 5.A
Filios plerunque à parentibus degenerare. 51.Q
Finis mundi num præsciri possit. 18.A
Flere & plorare vt differunt. 264.E
Fortis armatus. 174.P
Fractione panis vt Christus cognoscitur. 222.Q
Fragmenta ne pereant. 189.H
Fragmentorum collectio. 189.G
Fugere licet pastori quando. 258.O
Futuri sceleris scribarum indicium. 196.E
Furentibus Iudæis vt Christus cedit. 201.L
Galilææ quo loco & quando discipulis Christus rediuiuus apparuit. 209.S
Gaudent vnde Iudæi. 205.G
Gaudium quod nemo tollit. 296.P
Gaudium plenum vt petendum. 284.K.L
Gaudium mundi pernicioſum. 262.F
Gaudium triplex, naturale, seculare, spirituale. 267.M

Gaudia mundi vt luctus sequitur. 265.G
Gedeonis vellus cuius rei figura. 163.I
Gehennæ terror in oratione clamare facit. 162.F
Gemina dilectione pastor bonus. 259.P
Gentiles Christo æquè æstimati vt Iudæi. 260.S
Gentium fides vt maior quàm Iudæorum. 93.I
Gentium conuersio vt à Christo prænuntiatur. 94.K
Gentium fides vt commendatur. 251.K
Gentilium obiectioni respondetur. 243.K
Gladius qui Mariæ animam pertransiuit. 49.N
Gladius ille quàm acerbus. 49.O
Gladius quo diabolus læditur. 153.Q
Gladius iudicij vt terret. 162.G
Glorificare seipsum quid. 108.E
Glorificauit vt filium pater. 108.F
Gloriæ Christi futuræ typus. 179.D
Gloriam suam non quæsisse Christum. 105.L
Gloriam filij vt pater quærit. 106.M
Gloriandum non esse de donis Dei. 87.O
Gloriatio Ezechiæ vt punita. Ibidem
Gula etiam in esca vili. 151.N
Gula quàm pernicioſa. 152.O
Gratia spiritussancti vt pios solatur. 266.
Gratias vt agit Christus. 187.C
Gratiarum actionis materia. 190.K
Gratia amissa qualis sit homo. 4.I

Heliæ cum Ioanne similitudo. 37.H
Hæreses, vt domus super arenam. 277.M
Hæreticus vt diaboli receptaculum. 175
Hæreticus hinc erubescat. 229.T
Hæretici vt fidei contradicunt. 48.M.
Hæretici bona opera negantes confutantur. 110.F
Hæretici cuiusque insultantis typus. 138.N
Hæreticis nunc quod olim Iudæis accidere. 67.C
Hæreticorum contra Christum insania. 15.L
Hæreticorum impietas inexcusabilis. 51.R
Hæreticorum excæcationis causa. 67.C
Hæreticorum vt falsitas conuincitur. 113.M
Hæreticorum vnde ruina. 47.K. Homo vt mutatur. 23.M
Hominem vt vitia transformant. 103.F
Homines quidam carnales vt Christum sequuntur. 282.L

Hominum dolenda peruersitas. 65.O
Hominum diuersimoda conuersio. 94.K
Hominum elucet iugratitudo. 100.K
Hominum genus vt deprauatum. 120.A,A
Horæ diei vt in scripturis accipiendæ. 115.R
Horarum diei significatio. 112.L
Horror de Christo mortuo nullus. 203.C
Humana in forma cur Christus iudicabit. 19.B
Humanitas in Christo vera probatur. 176.V
Humilitas Christi. 1.B
Humilitas Christi benigna. 212.D
Humilitatem ab Iesu disce. 63.G
Hydryæ quid mysticè. 77.D,F,F
Hydriæ vacuæ. 78.G
Hydryæ aut vento aut veneno plenæ. 79.H
Hypochritæ vt similes arundini. 30.C
Hypochritæ malè tristes. 271.V

Iesus vt crescebat. 53.V
Iesus vt puer & vir. 54.Y
Iesus vt vitam suam disponebat. 54.Z
Iesus cur ignaris parentibus remansit. 57.I
Iesus quo loco reperitur. 58.N.61.B
Iesus vbi quærendus. 59.O
Iesus amissus vt requirendus. 59.Q,R,S,&64.K
Iesus cur agitur in desertum. 145.A
Iesus cur intet homines conuersatur. Ibidem.B
Iesus cur in littore stetit iam immortalis. 232.E.
Iesu ætati vt sapientia iungitur. 53.Y
Iesu perdito vt parentes excusantur. 57.H
Iesu amisso parentum consternatio. 57.LM
Iesum qui non inuenient. 58.N
Iericho ciuitas latrocinijs infamis. 140.A
Idololatriæ prima occasio. 170.F
Incredulitas exordium vitiorum. 274.F
Incredulitatis peccatum vt graue. 250.G
Incredulorum cæca peruersitas. 275.F
Infidelium vt ignorantia contumax. 294.L
Ingratitudini humanæ retaliatio. 100.L
Inuidiæ typus. 270.T Inuidiæ descriptio. Ibidem.
Inuitari vt vult Christus. 218.I
Inuitari per Christum quàm desiderandum. 237.P

Incipiendum cur ab Ierosolymis. 229.S
Ioannes vt Christo fidelis. 24.BC
Ioannes vt moribus & vita spectabilis. 29.BC
Ioannes vt Heliæ similis. 30.D
Ioannes vt plusquàm propheta. 31.F
Ioannes vt angelus. 32.GI
Ioannes vt Christo viàm præparauit. 33.I
Ioannes stellæ matutinæ comparatur Ibidem. K
Ioannes vt confessor. 36.G
Ioannes cur vocem se esse dicit. 38.MN
Ioannes vt vox clamantis. 39.O
Ioannis constantia. 31.E
Ioannis inter diuos eminentia. 33.K
Ioannis erga Christum synceritas. 54.AB
Ioannis apud Iudæos quanta authoritas. 38.L
Ioannis humilitas. 36.G43.I
Ioannem de Christo nil dubitasse. 25.FC
Ioanne tradito,primum cœpisse Christum. 23.A
Iordanis mysteria. 43.K
Iosephi de Ioanne testimonium. 35.D
Iudaica vt patet perfidia. 144.L
Iudæi vt præsto Ioannem pro Messia recipere. 35.C
Iudæi vt in lapidem offensionis impegerunt. 47.H
Iudæi cur eiiciuntur in tenebras. 94.L
Iudæi vocatione primi, gentiles vltimi. 118.Y
Iudæi vt Apostolis perspicaciores. 136.K
Iudæi cur à filiis iudicandi. 172.L
Iudæi vt domus vacans. 176.T
Iudæi vt Deum non cognouerunt. 199.G
Iudæi vt iustè à Deo derelicti. 201.L
Iudęi auspicio sinistro Christus in gentium fecessit. 159.A
Iudæis antiquum signis gloriari. 171.H
Iudæis vt diabolus dominatur. 6.D
Iudæorum cæcitas. 8.H
Iudæorum contra Christum inuidia. 34.A
Iudæorum expectatio vana. 35.C
Iudæorum perfidia vt patuit. 90.C
Iudæorum de Christo iudicium peruersum. 172.L
Iudæorum populus,puer stultus. 185.Q
Iudæorum persequutio non diuturna. 293.L
Iudæos quid in Ioanne offendebat. 35.D

Iudæos

Iudæos habuisse dæmonium. 175.S
Iudicem Christum cur angeli comitabuntur. 19.D,E
Iudicium de homine particulare. 11.B
Iudicium quæ præcedunt signa. 12.E
Iudicij vniuersalis ratio. 11.B,C
Iudicij dies,cur dies domini. 12.D
Iudicij terror quantus. 17.S.T
Iumenta Christi qui sunt. 7.E

Laborandi dies quousque. 111.F
Lamenta insontium. 16.N
Lapis offensionis Christus. 47.H
Lapidi remouēdo cur nō venerūt discipuli. 205.H
Lapidem sepulchri angelus reuoluit. 206.I
Latere cur Christus voluit. 160.B
Latria & dulia differunt. 158.Z
Lepra vt peccati typus. 84.E
Lepræ incommoda. Ibidem.F
Leprosus cur se iubetur ostendere sacerdoti. 87.P,Q
Leprosus moraliter. 88.R
Leprosi deprecatio. 83.C Leprosi fides. Ibidem.D
Leproso mundato tria præcipiuntur à Christo. 89.N
Leprosum Christus cur tactu mundauit. 85.I
Leprosum Christus cur tetigit. Ibidem.K
Leprosorum leges. 84.G,H
Lex triplex,quasi triplex semen. 123.D
Legis & gratiæ distantia. 226.L
Legis æmulatorum error. 293.K
Legisperiti vt inexcusabiles. Ibidem.
Lætitia quæ in tristitiam vertitur. 269.R
Lætitia quæ in lætitiam commutatur. Ibidem.R
Liber de infantia Iesu apocryphus. 65.N,& 81.N
Liberum arbitrium quando captiuum. 4.I
Longanimis expectatio Dei. 106.N
Lucam non fuisse de numero 72 discipulorum. 211.A
Lugubris officij ratio. 101.A
Luna vt mutatur in sanguinem. 15.N
Lupus vt rapit & dispergit oues. 258.M
Lux cur maximè petenda. 141.K

Malum vnde. 105.K
Malos cur sustinet Deus. 106.M
Malorum omnium causa gemina. 102.D

Manichæorum

Manichæorum error confutatur. 184.P,& 224.G
Manſuetudo Chriſti imitanda. 194.I,K
Manus & latus cur Chriſtus oſtendit. 225.I,& 242.I
Mare & nauicula,myſticè. 100.L
Mare Galilææ Chriſtus cur abiens tranſit. 178.A
Maria & Ioſeph Ieſu parẽtes differẽter appellãtur. 44.A
Maria qua ratione mater Ieſu. Ibidem.B,C
Maria Dei & hominis mater. 45.C
Maria non Ioſeph cum filio expoſtulat. 64.I
Maria cur Ioſeph patrem Ieſu nominat. Ibidem.K
Maria cur filio de vino ſuggerit. 73.F
Mariæ dolor Ieſu amiſſo. 59.P Mariæ prudentia. 69.I,K
Mater Chriſti vt monet miniſtros. 76.A
Mater Chriſti cur nobis exoranda. Ibidem.M
Matris Chriſti & Dei patris vt verba conſonant. Ibidẽ.A
Matri ſuæ Chriſtũ rediuiuum ſe primũ oſtendiſſe. 204.D
Matrem Chriſtus vbi ignorat. 74.I
Matrem Chriſtus vbi agnoſcit. 75.K
Matrem Chriſtus vt honorauit. 68.E
Medicus benignus Chriſtus. 73.D
Medium vt ſemper Ieſus tenuit. 240.D,E
Mendacium ineptum vt emerunt Iudæi. 206.I
Mercenarius quis ſit. 256.I
Mercenarius ſocius furum. 256.K
Mercenarius non eſt paſtor. Ibidem
Mercenarius à paſtore ſic differt. 257.L
Mercenarius vt fugit. Ibidem,& 258.N
Mercenarius vnde arguitur. 257.L
Mercenario non ſunt oues propriæ. Ibidem.
Meriti magnitudo penes quid ſumitur. 116.S
Metaphora mulieris parientis applicatur. 268.N
Meſsiæ nomen qui vſurparunt. 36.F
Militaturi Chriſto vt coadunantur. 128.O
Miraculum Chriſti primum,matre petente. 152.P
Miraculo panum vt tempus congruebat. 180.F
Miſereri vt proprium Deo. 142.F
Miſeretur quo modo ſuper turbas Chriſtus. 181.K
Miſericordia Dei & iuſtitia. 110.E
Moyſi manus vt leproſa,myſticè. 260.T
Montem cum Chriſto qui aſcendunt. 82.A
Mors triplex. 196.N

Mor-

Mortis Chriſti tempus. 179.E
Mortuos non eſſe qui viuunt Deo. 197.C
Mons oliuarum,myſticè Chriſtus. 2.D
Mulieres ſanctæ vt in lachrymis peruigiles. 203.A
Mulieres ſanctæ cur ad ſepulchrum obſtupuerũt. 207.M
Mulierum ſanctarum pium obſequium. 203.B,C
Mulierum piarum per angelum conſolatio. 207.N
Multiplicationis panum modus. 188.F
Mundus vt per ſpiritum ſanctum arguitur. 275.F
Mundi termino prænoſticando ſimilitudo. 21.H
Mundi in fine ſeductores multi. Ibidem
Mundi finis ruina. Ibidem
Mundi mutatio calamitoſa. 23.M Mundi ætates. 123.N
Mundo renunciantes curam parentum deſerant. 76.A
Murmur operariorum vineæ,quid. 116.S
Mutus tribus modis,moral. 169.C
Murmur Iudæorum contra Gentes. 117.X

NAuigare & periclitari,myſticè. 101.N
Nazaret in monte Chriſtum diſcipulis apparuiſſe. 210.V
Negatores ſuos vt Chriſtus negat. 259.Q
Nobilitas quid ſit. 51.Q
Nomina quibus ſpiritus ſancti perſona exprimitur. 288.A
Nouiſsimi in opere,in mercede primi. 114.Q
Nouiſsimi primi & econuerſo exponitur. 118.Y
Nuptiæ Chriſti,myſticè. 71.A
Nuptiis cur intereſſe rogati Ieſus & Maria. 73.E
Nuptias non adeant viri religioſi. Ibidem.D
Nuptias ad quas & ipſi vocamur. 75.L

OBedire nolentes parentibus,vt puniuntur. 69.G
Obediendum parentibus. Ibidem
Obedientia Chriſti. 1.B
Obedientiam vt nobis Chriſtus cõmendat. 68.F
Obedientiæ fructus vt apparuit. 223.G
Obitus ſanctorum non funebris ſed natalitius. 268.O
Occaſio mali vt ex bono rapitur. 48.K
Ocium vitandum exemplis. 113.O
Ocioſi arguuntur. Ibidem.M
Ocioſi qui ſint. Ibidem.O
Oculus intentionis qualiter ſubleuandus. 180.H
Oculus ſiniſter vt claudendus. 181.H

Oculus dexter vt aperiendus. 181.I
Oculi discipulorum vnde tenebantur. 213.E
Oculorum Iesu pia subleuatio. 180.C
Occulta cordis vt cernit Christus. 263.E
Oliua, myst. 2.D
Olla Heliszi myst. 266.L
Omnem veritatem hic non posse comprehendi. 276.K
Opera bona vt celanda. 86.N
Opera perfidorum huius temporis. 110.E
Opera Christi parabolas fuisse. 128.I
Opera bona quibus celanda. 153.R
Opera Christi operibus diaboli vt contraria. 172.Q
Operatio Dei gemina. 205.G
Operando bona vt illuminamur. 220.M
Operariis mercedem reddere vt Christi est. 114.Q
Operum iustitia defenditur. 110.E
Opinio discipulorum Christum non moriturum. 263.C
Opus Dei Christus ostendit cæteris præferendum. 75.I
Opus sermoni sit præuium. 214.H
Opus inter & opus vt distinguendum 232,C
Oratio & ieiunium commendantur. 51.R
Oratio exaudiri indigna. 282.F
Orationi necessariam esse perseuerantiam. 283.I
Orationi impedimentum triplex. 281.E
Orantes quidam cur non exaudiuntur. 280.B
Orantes quosdam exaudiri ad pernitiem. 282.E,F
Orantes peccatores num exaudiantur. Ibidem
Orantes pro indignis non exaudiri. 283.G
Oranti triplicem esse vitandam malitiam. Ibidem.H
Orantibus petita interdum differri. 282.G
Ore tantum negasse Petrum. 29.I,I
Osanna quid sit. 9.L
Ostentationem vt Christus vitauit. 87.N
Ostia per clausa vt Christus intrauit. 139.B.242.E
Oues vt mercenarium sustinent. 257.L
Oues vt propriam amant perniciem. Ibidem
Oues stultæ, quæ. 260.S
Oues errantes vt reductæ. 261.V
Ouibus pro defendendis vt Christus stetit. 260.R
Ouibus suis adducendis vt bon⁹ pastor laborauit. 260.T
Ouile vnum & vnus pastor. 261.V

Pax

PAx per Christum triplex. 241.G
Pax diaboli qualis. 174.P
Pax cum Deo, cũ homine, cum semetipso. 223.D,E
Pacis impedimenta. 224.E
Pacis aduersarius diabolus. Ibidem.F
Pacem homini vt natura suadet. 242.H
Pacẽ vt Christus annũciat. 223.C Pace qui carent. 242.G
Patientiæ exemplar Christus. 196.M
Palmarum & ramorum mysteria. 9.K
Panes nouos cur non creauit Christus. 187.C
Panis triplex petendus. 189.H
Paracleti ratio. 288.A
Parabolas intelligendi mõdus. 117.V
Parabolicè cur loquitur Christus. 122.C
Parentes Iesu vt benedicuntur. 46.E
Parentes Iesu vt legem perfecerunt. 52.T
Parentes cur honorandi. 69.H
Parentum Iesu vnde admiratio. 45.D
Parentum Iesu religiosa deuotio. 54.A,B & 55.F
Parentibus Iesus in quibus subditus. 68.G
Paruulis prodesse fidem Ecclesiæ. 167.T
Pascit tripliciter Christus. 184.O
Pastus triplex. 253.C
Pastoris bonitas ex tribus patet. Ibidem.C,D,E
Pastoris Christi typum vt Dauid gessit. 254.D
Pastor bonus Christus. 252.A,B
Pati Christum vt nobis expediebat. 273.D
Passionis Christi causæ multæ. 217.D
Passionis Christi typus. 100.M
Passionem suam Christus cur sæpe prædixit. 132.B
Passionem Christi aggrauant, quæ. 133.C
Passionis Christi nos conuenit reminisci. Ibidem
Passionis suæ Christus cur signa seruauit. 243.K
Passione Christus vt exaltatus. 134.D
Passione sua Christus prophetias impleuit. Ibidem.E
Passum Christum vt sequamur. 133.C
Passionum Christi & Ioannis inter se distantia. 178.A
Pater Iesu alius à Ioseph. 65.L
Pater vt amat credentes. 285.B
Paterfamilias Deus qualiter exit. 109.B
Paulus cur manibus suis operatur. 231.C

Paupertas Christi elucet. 1.B
Pauperes Christus primus beatificat. 28.N
Pauperes Euangelizari, quid sit. 28.M,N
Peccatum Deo quantum displiceat. 139.Q
Peccati causa. 105.K
Peccati in spiritum sanctum grauitas. 170.F
Peccator vt cæcus & mendicus. 140.B
Peccator deterius mente cæcus quam corpore. Ibidem
Pœna Arrij cur nondum terminata. 22.C
Peregrinus mysticè, quis. 234.I
Peregrini vt inuitandi. 219.I
Pestilentiæ vltrices à domino. 13.G
Petendum in Christi nomine. 280.A
Petrus cur negare permissus. 299.R
Petrus virorum primus rediuiuum videt Christum. 221.P
Petrus vt sibi typus. 235.L
Petrus quorum fuit figura. 237.O
Petro cur speciatim xpi resurrectio nũtiari p̃cipit. 209.R
Piscis assus, myst. 227.O
Piscatur & ad dexteram & ad sinistram. 233.G,H
Pondus dici & æstus. 116.R
Prandium discipulis vt per Christum præparatũ. 236.N
Preces commendant, quæ. 165.M,N
Precum instantia commendatur. 165.M
Prædicare quibus iniunctum. 126,F
Prædicator longanimis sit. 124.G
Prædicator qualis esse debet. 139.P
Prædicator assentator quis. 152.N
Prædicator hoc attendat. 220,M
Prædicatori fiduciæ exemplum. 5.L
Prælati taxantur. 182.L Prælatorum munus. 186.A
Pressura gentium ante iudicium vnde. 17.R,S
Principis secularis munus. 16.O
Principes iniqui arguuntur. Ibidem
Proficere se in spiritu vt homo nescit. 54.Z
Prophetarum officium. 37.I
Prophetissæ mulieres. 50.P
Pseudoprædicatorum frequens auditorium. 28.O
Puer Iesus quid egit in templo. 62.E
Puer Iesus qualis. 65.N
Puer Iesus vt proficiebat. 70.L

Puer

Puer Iesus vt ætati se conformauit. 70.M
Puer Iesus quale pueris exemplum dedit. 37.I
Pueri quibus rebus assuefaciendi. 55.F
Pueri quales futuri sunt prænostica. 56.G
Pueri num parentes suos relinquere possint. 57.K
Pulmentarium quid. 233.F
Puluis vt excutiẽdus 191.A Purificationes Iudeorũ. 76.B

QVadraginta diebus cur ieiunauit Christus. 148.C
Quadragesimæ ratio. 149.H
Quadragesima vt præfigurata. Ibidem
Quadragesimale ieiunium cur verno tempore. 148.G
Quadragesimalis ieiunij authoritas. Ibidem
Quærentes piè Iesum inueniunt. 62.C
Quærenda vt summo studio salus. 59.Q,R
Quærendus Iesus quomodo O & inde. 59 & 64.K
Quærunt quidam impiè Iesum. 62.D
Quærunt solicitè quatuor Q, & inde 59
Quæsitus à diuersis puer Iesus. 91.B
Querela contra Deum stulta. 117.T
Quinque panes ordeacei, mysticè. 188.D
Quinquagesimæ ratio. 132.A
Quinquagesimæ in dominica cur Christi passionẽ Ecclesia commemorat. 137.L,M
Quinquagenarium remissionis numerum esse. 132.A

REcidiui grauitas. 176.T
Rectorum Ecclesiæ duo modi. 239.M
Rediuiu⁹ Xps cur nõ assiduè vis⁹ discipulis. 230.A
Refugia à turbis vt tria Christus habuit. 246.B
Regio mortis. 94.L
Rex Christus quo schemate venit in regiam ciuitatẽ. 6.B
Regis Christi præsentia, dignitas, & propinquitas. 6.C
Regis Christi aduentus causa. Ibidem.D
Regis Christi mansuetudo & humilitas. Ibidem.D,E
Regis Christi aduentus vt cum gloria. 8.I
Regium nomen Christus passurus cur non refugit. 10.N
Regnum Dauid vt Christus accepit. 10.O
Regnum Dei vt optandum. 21.I
Regnum cœlorum vt Ecclesia præsens. 109.B
Regnum discors desolandum. 172.K
Regnum Dei vt in Iudæos peruenit. 173.O
Regna mundi omnia vt Christo diabolus ostendit. 156.X

Religiosi secularia sectantes arguuntur. 59.O
Rem eandē causa nunc licitā nunc facit illicitā. 272.C
Remittere peccata & hominibus datum. 245.Q
Remissio peccatorum non nisi per Christum. 230.T
Reproborum in fasciculos colligatio. 107.P
Reproborum typus. 237.O
Resurgere Christum vt decuit. 208.O
Resurgens Christus vt verum corpus habuit. 240.B
Resurrectio Christi cur per mulierem nunciatur. 209.Q
Resurrectio cur erat acceleranda. 262.B
Resurrectio Christi vt paulatim aperitur. 222.A
Resurrectio mortuorum difficulter credita. 225.I
Resurrectionis suæ die Christ° quiquies visus. 209.S 222.B
Resurrectionis Christi veritas. 262.C
Retributio vt iusta & misericors. 116.S
Reuelatæ cordium cogitationes. 49.N
Reuerentia discipulorum erga Christum. 238.Q
Ruben & Gad filij, quorum typus. 185.R

Sacerdotis vitiū nō præiudicare sacramēto. 230.K
Salomone, non viri nomen esse sed fœminæ. 203.B
Samaritanus pius, Christus. 195.I
Samaritanum Iudæi cur Christū vocitant. 194.G
Salutationem Christus vt affert nouam. 241.F
Sanson vt Christi typum gessit. 208.P
Sanator Christus qualis. 143.L Saluari paucos. 120.A,A
Sapientia quondam patribus non æqualiter data. 77.E
Sapientiæ suæ Iesus vt prima prodit indicia. 65.M
Satellitium diaboli. 175.R
Sanitate recepta cauenda ingratitudo. 87.Q
Scandalum in Christo passi. 27.K
Scriptura sacra vt dulcia profert & amara. 266.I
Scripturæ mysteria vt per Christum reserata. 187.D
Scripturis veteribus qualiter vtendum. 185.R
Scripturas sacras Iudæi vt non sibi sed nobis ferūt. 185.Q
Scripturas non facile intelligi. 67.C
Seminant contraria Christus & diabolus. 103.E
Seminare quid ipsi debeamus. 123.F
Semen triplex seminat Christus. 102.B
Semen diaboli quale. 103.E
Semen diaboli cur adeò proficit. 104.G
Semé vt ī germine manifestat, 104.H. Semé triplex. 126.D

Semen

Semen duobus modis recipitur. 142.A
Semen secus viam. 125.B 128.L
Semé sup petrā. 125.C. 129.M. Semé iter spinas. 125.D. 130N
Semen in terra bona. 126.E. 136.R.
Semen verbi vt fructificat. 131.R
Seminator Christus vt exiit. 121.D
Separare se contingit dupliciter. 247.A
Septuagesimæ ratio. 108.A Septuagesimæ finis. Ibidem
Sepulchri dominici schema. 206.K
Sepulchro clauso Christum exiuisse. 206.I
Sero mysticè. 114.P
Seruorum patrisfamilias obsequutio præsto. 106.L
Sermonem Christi seruās quo modo non moritur. 196.N
Sexagesimæ ratio. 121.A Signum finis mundi. 14.K
Signum cui contradicitur, Christus. 48.L
Signum cui contradicitur vt vincit. 48.M
Signum diuinitatis Christi. 171.I
Signum num quis ex Deo sit. 192.C. 193.E
Signa in sole & luna. 13.I
Signo Thau quis frontes signat. 239.P
Signi prioris & signi posterioris mysterium. 290.T
Signorum nouissimorum causæ. 14.K
Signorum à magnitudine vt Christus obtinuit. 77.C
Signorum Iesu præclarum initium. 81.N
Sileat cur inter senes adolescens. 63.F
Simeonis Prophetiæ excellentia. 46.G
Simeonis verba vt Christus confirmat. 47.I
Situs dominici corporis in sepulchro. 206.K
Solatium propter Christum afflictis. 269.Q
Spem supplicantibus suppeditant, quæ. 141.E
Spiritus sanctus vt in remissionē peccatorū datus. 245.P
Spiritus sanctus vt bis datus. 246.S
Spiritus sanctus vt arguit mundum. 274.E. & inde
Spiritus sanctus vt Christo consona loquitur. 218.N
Spiritus sanctus vt Christum clarificat. 279.P
Spiritus sanctus vt Christo testimonium perhibuit. 290.D
Spiritus sancti diuinitas defenditur. Ibidem
Spiritus sancti operatio in discipulis. 290.D
Spiritus mendacij quis. 278.N
Spōsus & spōsa, myst. 77.C Sponsa Christi monet. 75.L
Stellæ vt è cœlo cadunt, myst. 15.M

Stetit Iesus mysticè. 240.C
Stetit Iesus in medio, quid. Ibidem
Superbis signum humilitatis Christi. 171.H
Temeritas præsumptuosorum arguitur. 228.Q
Tempestas prouisa. 96.& 97.B,C
Tempestas propter malos. 101.O
Templi Iudaici altitudo. 154.S
Tempora fœlicia prædicatoribus. 178.B
Tentari Christus cur voluit. 146.D
Tentari vt expedit. Ibidem Tentamur vnde. 151.M
Tentat Christum diabolus de vana gloria. 154.S
Tentandum non esse Deum. 155.V
Tentantium Christum perfidia. 171.G
Tentatio non sit appetenda. 147.E
Tentationis occasio duplex. Ibidem
Tentationis modi. 147.F
Tentationis diabolicæ artificium. 152.O
Tentationis superatæ præmium. 159.Z
Tentationis tempore quid facias. 98.G
Tentatus grauiter Ioannes, & inuentus fidelis. 35.E
Tentatis vt adest Christ⁹. 98.G Tétatis cõsolatio. 147.D
Tentatis vt diabolus cedit. 158.Z
Tentator ille Christi quis fuit. 150.M
Tentatori locus opportunus. 146.C
Tentatori quo modo resistas. 153.Q
Terrores de cœlo ante iudicium. 13.H
Testatur de Christo Ecclesia. 202.H
Testimonium Ioannis vt nos confirmat. 31.F. 39.P. 43.K
Testimonium Ioannis quantæ authoritatis. 30.N
Testimonium Christo & nostræ in ipsum fidei quadruplex. 201.G
Testem Christi Ioannem qualem esse decebat. 40.B
Thomæ absentia vt prouisa. 247.B
Thomas vt Iudaici populi typus. 248.C
Thomas plus credidit quàm vidit. 251.K
Thomæ dubitatio vt profuit. 251.I
Tiberiadis ad mare cur Christus apparuit. 230.A
Timor duplex. 79.G Timor optimus. Ibidem.H
Tolerantia Christi imitanda. 201.M
Transmigrat vt salus à Iudæis ad gentes. 210.T
Transit vt à Iudæis ad gentes Christus. 178.C

Tribu-

Tribulatio vt compellit in oratione clamare. 162.F
Tribulationibus perferendis vt electi destinãtur. 224.O
Triduum amissi & quæsiti Iesu. 61.A
Tristia discipulis cur Christus prædicit. 261.A 372.C
Tristitia naturalis. 265.H Tristitia secularis. Ibidem.
Tristitia spiritualis multiplex. 265.I
Tristitia quæ in tristitiam vertitur. 270.S
Tristitia male tristium. Ibidem
Triticum Dei, qui. 107.Q Turba intentione varia. 122.B
Turba quæ cæcum clamitantem increpat. 142.G
Turba cur Christum sequitur. 179.D
Vaticinia Prophetarum de Christo. 217.G
Venales in foro, qui. 111.I
Verbũ Dei vt differẽter in audiẽtib⁹ ꝓficit. 70.N
Verbum Christus tam indignis quàm dignis cõmunicat. 125.A
Verbum erga tribus modis delinquitur. 127.G
Verbum Dei vt intelligamus. 127.H
Verbum cur semen vocatur. 128.K
Verbum quibusdam ad salutem, quibusdam ad perniciem 131.P
Verbi sensus quibusdam absconditur. 127.I
Verborum Christi virtus. 221.O
Veritas quibus se abscondit. 202.N
Veritati Christus vt attestatur. 199.G
Vestiri mollibus non caret culpa. 30.D
Vestimentum suum Ioannem commendat. Ibidem
Vestimenta sua Christo qui sternunt. 8.K
Via triplici Christus ad patrem rediit. 271.A
Via qua Christum sequamur. 217.E
Viam nobis vt Christus ostendit. 1.B
Victoriæ Christi typus. 11.P
Viduarum curam esse Deo. 51.Q
Viduarum vitia arguuntur. 51.R
Viduis viuendi exemplum in Anna. 51.Q.& inde
Videt & Christum sequitur quis. 441.M
Vinea Dei quæ & qualis. 109.C
Vinea vnde purganda. Ibidem
Vinea degenerans vt iudicanda. 110.D
Vineæ procurator Christus. 114.P
Vineæ vt Ecclesia comparatur. 109.C

Vineam

Vineam qui egrediuntur. 111.H
Vini defectus, mystice. 77.D
Virginibus sacris num licet ire ad nuptias. 71.B
Virginibus sacris vbi periculum. 72.B
Virtutum comparatione vitia apparere. 104.H
Vita nostra vt vergit in vesperum. 219.K
Vitæ argumentum, manducare. 270.O
Voca operarios. 114.P
Vocatio triplex. 119.Z
Vocati vt fugiunt. Ibidem
Voluptatum sectatores taxantur. 138.N
Vulnera sua vt Christo ad gloriam. 243.L
Vulnerum Christi quantitas. 247.F

¶ Finis indicis partis Hyemalis.

BENIGNO LECTORI
F. Ioannes Royardus Fœlicitatem.

QVVM iamdudum opusculum Homiliarũ in Epistolas dominicales, præter quadragesimale & Homilias per festiuitates sanctorum ẽdidissem, & huiusmodi quicquã de cætero scribẽdi, imposuissem ipse mihi rudẽ, multorum piè studiosiorũ quin & quorundam nostri ordinis non cõtemnendi nominis atq; loci patrũ prouocatus hortatu, torpẽtem tam animũ q̃ manum ad scribendum in S. Euangelia dominicalia qualescunq; Homilias rursum induxi, non equidem proprio ingenio, sed de illius miseratione confisus qui nõ solum infantium linguas quum vult facit disertas, verum etiam cuius impulsu (vt quidam ait) ædidit humanas animal pecuale loquelas. Deterruit autem me tentare opus & arduum & à compluribus doctiss. viris prẽoccupatum, nec opus fore ab vllo repeti quòd à summis ingeniis cõstaret optime completum. Quinetiam superflui esse laboris post fortissima S. Patrum dicta vel eadem quasi cõpilatorem dicere, vel certè longè minus doctum infirmiora velle subiicere. Denique ne mihi & illud antiqui dicatur prouerbij:

In mare quid pisces, quid aquas in flumina mittas?
Larga sed indiguis munera funde locis.

Nam & iuxta Comicum: Nihil dictum quod non sit dictum prius. Verum inter hæc vacillantem ea quæ omnia sustinet charitas confirmabat, quia nec piis vnquam moris fuerit inuicem inuidere, inuicem prouocare, sed vnũquemq; in ornanda domo domini pro viribus quod potuerit obtulisse. Et (vt ait beatissimus pater Augustinus) ideo necesse est plures à pluribus fieri libros diuerso stilo sed nõ diuersa fide, etiã de quæstionibus eisdẽ, vt ad plurimos res ipsa perueniat, ad alios sic, ad alios autem sic.

Viderunt sanctæ mulieres Iesu corpus per Ioseph & Nicodemum viros magnos, bonos & iustos abundè condiri aromatibus, quod tamen illis non sat esse visum est, nisi

nisi & ipsæ de suo aliquid superaddidissent. Itaque nemo succenseat iis quibus optabile est ad ea quæ vel ipsi Apostoli vel apostolici viri in ædificationem fidei Christianæ scripserunt proprij laboris aliquid superadiicere. Nam sicut sanctis illis mulieribus viuum se præbuit Dominus, & vt agnoscereturMariam suo nomine vocauit, quod vtique magnum est suæ dilectionis indicium iuxta quod ad Moysen ait: Noui te ex nomine, sic olim prope aderit quærentibus nunc eum in veritate satagentibusque vt ei in suo mystico corpore munus suæ deuotionis impendant.

His fretus, rem quæ supra me est adorsus sum, imitatus qui magno feruntur pelago pauidos nautas, qui placidam sibimet auram primum imprecati fixa cœlo sydera respiciunt, terraque amissa tenent cœlum, sedentesque ad clauum syderibus currunt. Erratica vero sydera sequi refugiunt, ne aut in syrtes naufragosas incidant, aut in regiones ignotas deuecti portus optatos nunquam attingant. Idem & nobis hoc opus aggressis agendum fuit. Et primum quidem ille nobis placidus spiritus & fuit & semper est inuocandus, de quo per Psalmistam dicitur: Spiritus tuus bonus deducet me. Deinde doctores sacri mente ac vigilantibus oculis tenendi, qui tanquam arcturi nunquam occidentis lucida sydera stabili fide, & semper fixi lucem fidei fundentes, erroris in occasum nescierũt. Hæreticorum verò lux erratica quàm longissimè semper est fugienda. Sunt enim (perhibente Apostolo sancto) sydera errantia, quibus procella tenebrarum seruata est inæternum. Quisquis enim de illorum errore quippiam sequitur, portu veritatis amisso naufragio graui perire necesse est. Ipso igitur aspirante à quo scripturæ fideles vniuersæ conditæ sunt fœlicia sequentes Catholicæ doctrinæ sydera, cœpto currendum fuit nauigio, nil metuentes piratas hæreticos, quos scripturæ pelagus non alere, sed æterno demergere naufragio consueuit. Sane veteres potius quàm recentiores sequendos mihi ratus sum, quod apud hos aduersum hæreticos potiora defensionum arma repererim. Quin & fonti sapientiæ propius accedentes veritatem ipsam puram, & iuxta Ezechielem aquam purissimam, nempe sophistarum conrixantium (quasi immundarum pedibus bestiarũ) cõcertationibus

Ezech. 34

tionibus necdum turbatam, bibẽtes ea quæ fidei cõducãt & moribus, integrius synceriusque tradiderunt. Horum dictis firmis & synceris etiam ea quę vel meditanti donãte domino fuerunt obuia, vel quæ diuturnæ prædicationis vsu tenebam prout Christianis tam concionatoribus expedire putaui quam auditoribus, intexui. Et quoniam teste Plinio benignum & plenum ingenui pudoris est fateri per quos profeceris, obnoxij vero animi & infœlicis ingenij est deprehẽndi in furto malle quàm mutuum reddere, curæ nobis fuit (&si nõ semper in ipso cõtextu literæ, ne sermo foret impeditior) authorũ in margine nomina designare, quod & noster typographus Ioan. Grapheus vir spectatæ peritiæ vigilãter obseruare curauit. Nihil itaque verebor ne maiorem dicta furari & quasi propria componere dicar qui horum è vestigio nõ modo sententias, quin & verba sequutus sum. Quid enim in expositione Euangeliorum à quoquam nunc dici possetquod non sit dictum ab illis? Sicut enim omniũ recte credentium est vna fides, ita & expositionis scripturarũ est vna veritas, quam profecto quotquot extiterunt sanæ fidei sectatores spiritu sancto reuelante cognouerunt & hanc nobis intelligendam elucidarunt. Hos lubens amplector & sequor authores nihil veritus sycophantas qui non nisi alienorũ me consarcinatorem sunt clamaturi. Non inficiabor crimen. Consarcinatorem me vel sponte confiteor, atque vtinam non ineptũ, & qui non prorsus inutiliter consarcinauerim. Forsan enim & ipsi non sarcinatores fuerunt (sed purpuræ, iachinti, duploque rubentis cocci, argenti & auri gemmarumque in vestimento summi sacerdotis CHRISTI) quos ipse authores habeo. Porrò veniam dabis amice lector, si in expositione sacræ lectionis, præsertim in Euangeliis secundum Ioannem, quæ (vt constans est) Θεωρίαν magis quàm πρᾶξιν redolent (vnde & cæteris Euangeliis ardua magis & intellectu difficiliora comprobantur) tuo studio non fecero satis, nec tantum præstitero quantum ipse deposcis. Siquidem fluuius ille aquarum viuentium quæ iuxta visionem Ezechielis è templo (nimirum summæ sempiternæque deitatis) egrediuntur, in eam paulatim augescunt altitudinem vt transuadari non possint. Vir, inquit Propheta, qui habebat funiculum in manu sua

Ezec. 47.

sua mensus est mille cubitos, & traduxit me per aquam vsque ad talos. Rursusque mensus est mille, & traduxit me per aquam vsque ad genua. Et mensus est mille, & traduxit me per aquam vsque ad renes. Et mensus est mille, torrentem quem non potui pertransire, quoniam intumuerunt aquæ profundi torrentis qui non potest transuadari.

Pertranseant altius sapientiæ viuificum flumen quibus cœlesti fauore donatum est, pro magno mihi fuerit viuentium aquarum fluentis vel ad talos vsque prolui.

VALE.

AD BENEVOLVM Lectorem alia præfatiuncula.

✳

QVM HAEC FAVENTIbus nostri ordinis Prælatis præcipuis essem æditurus, adeò multis vallatus exercitatusq; sum aduersitatibus, vt parũ abfuerit quin me pœniteret instituti, vtq; non iniuria & mihi quoq; dictum existimarem: Ecce Satan expetiuit te vt cribraret sicut triticum. Adeò enim mediusfidius mihi ille iuxta nomen suum in suo sanè digno satellitio quo minus instarem cœptis aduersatus est, mendacibus elogiis comminationibusque diris quasi suis in me dentibus frendens, vt nisi me confirmasset cuius & instinctu hæc attentaui & ope atque beneficio nunc tandem vtcunque peregi, inuasisset me profectò fregissetque perficiendi operis diffidentia. Accesit his malis & ægrotatio fermè continua & corporis imbecillitas proculdubio fatiscentis. Nihilominus inter hæc vacillantem quorundam me confirmauit instantia, præsertim honesti atque conspicui viri Ioannis Steelsij Antuerpiensis bibliopolæ inter cæteros clarissimi, qui & me ad hæc non vnis exciuit literis, & sumptus ipse vnus impendit. Quam ob rem si quippiam piè Lector vtilitatis in horum lectione repereris, id æquè illi atque mihi ferre debes acceptum. Verumenimuero licet rem in totum prohibente Deo Satan non valuerit impedire, hoc tamen inuidia tabescens effecit, vt abstergendis contractis à prælo erratis, vti volebam continenter adesse non potuerim. Ipsa nihilominus errata collegi, suisque locis (vti potui) restituenda curaui. Verum si (Lector benigne) aliqua compereris nõ satis rectè restituta, statim arrepto calamo suis locis restituas quæso, legasque inoffensè. Vale, & his nostris laboribus fœliciter fruere.

NVMERVS HOMILIARVM huius partis hyemalis.

Dominica prima Aduentus,	Homiliæ	II.
Dominica secunda Aduentus,	Homiliæ	II.
Dominica tertia Aduentus,	Homiliæ	II.
Dominica quarta Aduentus,	Homiliæ	II.
Dominica infra oct. natiuit. Christi,	Homilia	I.
Dominica prima ab Epiphania domini,	Homiliæ	III.
Dominica secunda ab Epiphania domini,	Homiliæ	II.
Dominica tertia ad Epiphania domini,	Homiliæ	II.
Dominica quarta ab Epiphania domini,	Homilia	I.
Dominica quinta ab Epiphania domini,	Homilia	I.
Dominica in Septuagesima,	Homiliæ	II.
Dominica in Sexagesima,	Homiliæ	II.
Dominica in Quinquagesima,	Homiliæ	II.
Dominica prima Quadragesimæ,	Homiliæ	II.
Dominica secunda Quadragesimæ,	Homiliæ	II.
Dominica tertia Quadragesimæ,	Homilia	I.
Dominica quarta Quadragesimæ,	Homiliæ	II.
Dominica in Passione,	Homiliæ	II.
Dominica in ramis Palmar. sicut Domi. prima Aduentus.		
Dominica Paschæ,	Homilia	I.
Feria secunda Paschæ,	Homiliæ	II.
Feria tertia,	Homilia	I.
Feria quarta,	Homilia	I.
Dominica in Albis,	Homiliæ	II.
Dominica secunda à Pascha,	Homilia	I.
Dominica tertia à Pascha,	Homiliæ	II.
Dominica quarta à Pascha,	Homilia	I.
Dominica quinta à Pascha,	Homiliæ	II.
Dominica sexta à Pascha,	Homilia	I.

SVMMARIE HOMILIAE, XLVII.

HOMILIAE IN EVANGELIA DOMINICALIA

iuxta literam, adiectis Homiliis in Euangelia trium feriarum Paschalium, & totidem Pentecostalium, per F. Ioannem Royardum ordinis F. Minorum, nunc primum æditæ.

DOMINICA PRIMA ADVENTVS.

Cum appropinquasset Iesus Ierosolymis, & venisset Bethphage ad montem Oliueti. Matt. 21.

Tria præsenti lectione cõprehenduntur. Primum est, mysticum Christi ad apostolos mandatum. Secundũ est, prophetæ prænunciantis præclarum vaticinium, Ibi: Hoc autem totum factum est. Tertium est, turbæ plaudentis ingens gaudium, Ibi: Plurima autem turba.

A Circa primum attende, quòd præsentis Euangelij lectio bis in anno in Ecclesia recitatur, hodie videlicet, id est, dominica prima aduentus, & dominica in ramispalmarũ. Siquidem Christi in Ierosolymam ingressum qui in ea describitur, considerare duobus modis possumus. Vno modo in se, & vt opus factum, quo modo dominica in ramispalmarum legitur, quoniam ea die vti hic descriptum est, Christus Ierosolymam intrauit. Alio modo secundum id quod significat, & quod nos docet. Nam sicut humiliter ciuitatem Ierosolymorum intrauit super asinam sedens, sic & humiliter assumpta nostra mortalitate in hunc mundum pri° intrauerat. De qua ipsius humilitate per Apost. dicitur. Quum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualẽ Deo, sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Humiliauit autem semetipsum factus obediens vsq; ad mortem, mortẽ autem crucis.

Ingressus Christi in Ierusalem duò significat.

Philip. 2.

Sanè præter opus noſtræ redemptionis propter quod & prius è cœlo deſcẽdens in hunc mundũ venerat,& poſtmodum completo iam ſuæ diſpenſationis tẽpore intrauit Ieroſolymã,etiam viam nobis æternæ ſalutis oſtendere dignatus eſt,& eiſdem quibus redemit etiã nos operibus inſtruit. Inter quæ tria nobis præcipuè & verbo & exemplo cõmendauit.Hæc ſunt obedientia,paupertas, humilitas.

Ioan.6. *Chriſti obedientia.* Ioan.8. Ioan.12. De primo,id eſt,obedientia. Deſcendi de cœlo,inquit, non vt faciam voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me.Et alio loco:Qui me miſit,mecum eſt,& non reliquit me ſolum:quia quæ placita ſunt ei, facio ſemper. Vnde & nos commonens,ait: Qui odit animam ſuam (id eſt,propriam voluntatem) in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodit eam.

Chriſti paupertas. Matth.8. De paupertate ſua ipſe,quum vniuerſorum eſſet dominus,teſtatus eſt,dicens: Filius hominis non habet vbi caput ſuum reclinet. Pauper enim fuit naſcens,pauper inter homines viuens, pauper & nudus moriens. Denique mortuus non proprio, ſed alieno ſepulchro conditus eſt.

Humilitas Chriſti. Lucæ.2. De humilitate verò audimus ipſum virtutis iſtius exemplar & magiſtrum ſe profitentem,vbi dicit: Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde: Ecce,vt in ſignum nobis poſitus eſt.In ſignum ſanè,ſed cui à multis contradicitur. Contradicunt enim propriæ voluntatis amatores ſignо ſuæ obedientiæ. Diuitiarum cupidi & auari, exemplum ſuæ paupertatis aſpernantur. Superbi contemnunt magiſterium humilitatis. Et vide ſi non horum trium præſens lectio nos commonefacit.

Ioan.12. Iturus enim dominus Ieroſolymam à Bethania proceſſit.Sic enim Ioannes teſtatur,dicens:Ante ſex dies Paſchę (id eſt,ſabbatho palmarum)venit Ieſus Bethaniam,vbi Lazarus fuerat mortuus,quem ſuſcitauit Ieſus.Interpretatur autem Bethania,domus obedientiæ.Nam (vt dictum eſt) factus eſt obediens vſque ad mortem.Ad locum enim ſuæ mortis, patri obediens, quaſi agnus ad victimam ſpontaneus venit.Mementote fratres,ait Bernardus:Chriſtus ne perderet obedientiam,perdidit vitam.

Paupertatis elucet inſigne,quia Ieroſolymam ſpectando ſchemate iturus, non ex propria, quam non habebat, ſed ex aliena domo proceſſit. Nec minus patet eius humilitas,qua mortalium damnat ſuperbiam, ſi attendimus quo

quo ſchemate Dauidici regni hæres in eam ciuitatẽ vbi olim progenitores ſui ſecundum carnem, magnificè potenterq; regnauerãt, plaudẽtibus turbis,& regias illi laudes acclamantibus,ſe ſe recepit:aſinæ quippe(diſcipulorum ſuperiectis palliis,neutiquã pretioſis) non ornatæ, ſed ſtratæ,ſedens.

C *Ad paſſionẽ chriſtus vltroneus.* Cæterum,magnam eſt hic attendere Chriſti miſericordiam & charitatem,cui parem habet nemo. Quum enim Iudæorum ipſum interficere volentium pluries impia vota fruſtraſſet,quando iam præfinitum tempus humani generis operandi ſalutem adueniſſet, non ſubterfugit, nõ laniſtarum cultros in ſuum iugulum acutos omniũ præſcius agnus Dei, exhorruit:quin magis vltroneus(vti dictum eſt)ad paſſionis locũ accedit.Ad hoc enim appropinquabat Ieroſolymis,qui antea de ſe dixerat: Nõ capit prophetam perire extra Ieruſalem. Lucæ.13.

Proinde à Gallilæa Ieroſolymã aſcendens, conuocatis prænuntiauerat diſcipulis,dicens:Ecce aſcendimus Ieroſolymam, & filius hominis tradetur principibus ſacerdotum & ſcribis,& condemnabunt eum morte, & tradẽt eum gentibus ad illudendum & flagellandum & crucifigendum.Itaque ad paſſionẽ ſuam properat, ſponte feſtinat ad opprobria, voluntariè tranſit ad mortem. Sed ad hæc quid eum impulit,niſi charitas illa, de qua per Prophetam loquitur,dicens: In charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te miſerans? Mat.20, Iere.33.

D Et veniſſet,inquit,Bethphage ad mõtem Oliueti.Bethphage prædium erat & villula ſacerdotum. Meritò ibidem ſubſiſtit Chriſtus, verus vtique & ſummus ſacerdos, ingreſſurus iamiã in ſancta non manufacta,id eſt,in cœlum ipſum,vt interpellet pro redemptis: ingreſſurus,inquã, non perſanguinem hircorũ aut vitulorum, ſed per ſanguinem ſuum.Ad montem, inquit,oliueti.Bethphage enim ſita erat in latere montis oliueti.Qui mons quia oliuis conſitus erat,mons olineti eſt appellatus. Hebre.9.

Mõs oliuarũ,myſtyi. Nec vacat myſterio q̃ ſaluaturus ſua morte genus humanum Dei filius,venit ad montem oliuarũ.Venit enim pacem inter Deũ & hominem morte ſua facturus, venit cæcorum per ignorantiam ſpirituales oculos quibus Deum cognoſcant,illuminaturus:venit humanæ mẽtis ægritudines ſanaturus.

Ipse vtique mons est oliuarum, qui pacis nostræ pro-
Ephe.2. fert oliuam, dicente Apostolo: Ipse est pax nostra, qui fe-
Christ⁹ pacificat. cit vtraq; vnum: Siquidem oliuæ ramus etiam veteribus Ethnicis signum pacis extitit. Proinde post exitiale diluuium pacis signum, columba virentis oliuæ ramum ad
Gene.8. Noe detulit in arcam.

Christus illuminat. Quin & luminis fomentum est oleum. Vnde & hac ratione mons oliuarum Christus est, qui dicit: Ego sum lux
Ioan.10. mundi. Illuminat enim omnem hominem venientem in hunc mũdum, tametsi gloriæ suæ inuidentes, quasi quasdam noctuas, splendore suo amplius excæcet: non suo vi-
Ioan.9. tio, sed illorum. Vnde & ait: Ego in iudicium veni in hũc mundum, vt qui non vident videant, & qui vident cæci fiant. Illuminat humiles corde, ignorantiæ suæ cæcitatẽ confitentes, & eos qui superbia inflati sapientes sunt in oculis suis, sua luce cæcat.

Christus sanat. Deniq; mons Oliuarum mysticè Christus est, quòd videlicet oleum ad vsum medendi plerumq; necessarium est. Oleum enim misericordia est, quod vtiq; oleum vul-
Lucæ.10. neribus spoliati illius, & semiuiui relicti, pius Samaritanus infudit.

E *Ecclesia, ciuitas supra montem.* Itaque credentium Ecclesia perpetuæ pacis fœdere per mediatorem Christum Deo reconciliata, illuminata fide & misericordia redemptoris sanata, ciuitas est supra montem posita, quæ nequaquam potest abscondi. Mons (sicut iam est dictum) Christus est, cuius veritati (tanquam fundamento quod conuelli non potest) Ecclesiæ fides inniti-
Beda. tur. Vnde Beda.

Ciuitas hęc in monte Oliueti posita esse refertur, vt Ecclesiam per gratiã sui conditoris saluandã esse designet, qui nos vnctione spiritualium charismatum & scientiæ pietatis quę perpetua luce refouet. Vnde quum dixisset:
Matth.5. Non potest ciuitas abscondi supra montem posita, continuo subiecit: Neque accendunt lucernam, & ponunt eã sub modio. Quia mons oliueti, id est, summus spiritualiũ distributor gratiarum Christus, qui ciuitatem suam vt emineat exaltat, hanc quoque oleo exultationis vt lucere possit, ne deficiat, impinguat Sequitur.

Tunc misit duos discipulos, dicens eis: Ite in castellum quod contra vos est.

Locorum

Locorum gestæ rei considerationẽ breuiter præmissa, F
subiungitur mysticum Christi mandatum. Misit, inquit,
duos discipulos. Vnde eos misit? Vtique à Bethphage, à *Bethphage mysticè.*
villa sacerdotum eos misit. Namquia vetus illud sacerdotium, vetusq; testamentum cum suis sacrificiis ac ritib⁹ Dei filius voluit consummare, à villa sacerdotum Apostolos suos, qui veteris testamenti sacerdotibus erant successuri, ad intentum opus destinauit.

Duos sane ad exhibenda sibi iumenta discipulos Do- Beda.
minus misit, vt significaret in vtrumq; populum (circun- *Duo discipuli missi, mysticè.*
cisionis scilicet & pręputij) prædicatores esse destinãdos. Vel certè duos misit, vt eoldẽ prædicatores doctrina simul & operatione perfectos esse moneret, ne vel erroris indocti verba, veritati miscerent, vel ea quæ recte docuissent, peruersè viuendo negarent. Proinde duos misit, vt geminam (Dei scilicet & proximi) dilectionem secũdum scripturam tã noui quàm veteris testamenti, mundo prædicantes commendarent. Quid autem illis præcepit, ad
uerte.

Ite, inquit, in castellum quod contra vos est. Ieroſoly- *Ierusalem cur castellũ mystice.*
mam castellum apellat, sita autem erat ad radices montis Sion, eminus scilicet & è regione Apostolis descendentibus à monte oliueti. Quæ quia contra dominum regẽq; suum impium tractabat consilium, iure ciuitatis & nomẽ perdidit & dignitatem. Sic enim solent ciuitates contra Imperatorem coniurantes iustè puniri. Hinc ergo eam per despectum castellum vocat. Quod contra vos est, in
quit, non solum situ, sed etiam odiis & contradictione. G
Huius castelli tyrannus, diabolus erat: murus, cordis du- *Castellum describitur.*
ritia & obstinata in malo voluntas: commeatus seu annona, diuitiæ erant & carnis voluptates: turris alta, superbia, vtique ruitura: arma eius contra Christum & Apostolos eius, blasphemiæ & persequutiones hostiles.
Sequitur:

Et statim inuenietis asinam alligatam & pullum cum ea: soluite, & adducite mihi.

Pullum quoque alligatum fuisse, alij Euangelistæ testan- *Animalia alligata, mysticè.*
tur. Vterq; enim populus tã Iudaicus, scilicet q̃ Gentilis funibus peccatorum erat circumplexus, & solutione diuina opus habebat. Iste enim lege quam acceperat malè

vtendo,ille nunquam accipiendo peccauerat. Vnde bene
Roma.3. dicit Apostolus ad Romanos: Quia nō est distinctio: Omnes enim peccauerunt,& egent gloria Dei,iustificati gratis per gratiam ipsius.
Beda. Et pulchrè alij tres Euangelistæ, qui gentibus scripserūt, pullum solummodo adductum domino memorant, Matthæus autē Euāgelista, qui ex Hebræis, sermone Hebræo scripsit Euangelium, etiam asinæ facit mentionem. Prouida vtique dispensatione, vt quorum salutem scribendo quæsierunt, hos saluandos à domino mysticè docerent esse figuratos

Asina & pullus, mystice

Asina enim quæ subiugalis fuit & edomita, synagogam quæ iugum legis traxerat: pullus asinæ lasciuus & liber, populum significat nationum. Super quem nemo adhuc hominum sedit, quia nemo rationabilium doctorum frenum correptionis, quo vel linguam cohibere à malo, vel in arctam vitæ viam ire cogeretur, nemo indumenta salutis quibus spiritualiter calefieret, populo gentium vtilia suadendo contulerat. Sederet nanque super illum homo, si quis ratione vtens eius stultitiam deprimendo corrigeret.

H

Vt homines stulti hic significentur Chrysost.

Itaque duobus populis, Iudæis scilicet & Gentibus, magnis & multis (vt dictum est) peccatorum vinculis adstrictis, idololatriæ scilicet & blasphemiæ, & aliis multis, designatis per hæc animalia, prædicatores sancti Apostoli à Christo erant destinandi,

Et bene huiusmodi animalibus figurati sunt homines Deum non cognoscentes. Est enim asinus animal immundum, & præ cæteris penè iumentis magis irrationale & stultum, infirmum & ignobile, & oniferum magis. Sic & homines ante CHRISTI adēutū idololatriis & passionibus diuersis, immundi erant & irrationabiles, verbi ratione carentes, & quantum ad Deum stulti. Quid enim stultius. quàm factorem contemnere quasi facturam, & opus manum suarum adorare quasi factorem?

Erant infirmi secundum animam, & ignobiles, non valentes suis resistere passionibus, & obliti generationē suam cœlestem, facti fuerant serui passionum suarum & dæmonum, quibus resistere non valebant.

Et quicunque vel dæmonum, vel philosophorum cuiusq;

iusq; erroris vel dogmatis alicuius sarcinam eis voluisset imponere, sufferebant, & omnia, non bona patiētia supportabāt, nec resistebant. At vbi Christus super eos ascēdit, & induxit in templum, loti per baptismum, facti sunt de immundis animalibus homines sancti. Percepta enim verbi ratione, & sapientia Dei, facti sunt homines rationabiles & prudentes.

Proinde apud Ioannem sic legis: Et inuenit Iesus asellū Ioan.12.
& sedit super eum, quia videlicet per passionis suæ mysterium Saluator perditum inuenit gen⁹ humanum: & abacto sessore diabolo, quem asellus ignobilis & stultus magno dedecore suo nimis patienter portabat, capistro stultitiæ infrenatus, à quo & in stabulum mortis agebatur, ascendit super eum nobilis eques, & inclytus rex vt suæ nobilitatis eum participem faceret, & in supernam ciuitatem Ierusalem equitatus sui saluatione perduceret.

Asselli vt diabolus sessor.

Anima peccatrix asina, mystice

Et quidem anima peccatrix quasi asina est alligata, id est, diabolici erroris vinculo impedita, non habens libertatem quò vellet eundi. Vt enim ait Ioannes Chrysostomus: Omnes homines priusquam peccemus, liberum quidem habemus arbitrium, si volumus sequi voluntatem diaboli, an non. Quòd si semel peccantes obligauerimus nos operib⁹ eius, iā nostra virtute euadere nō possumus: sed sicut nauis fracto gubernaculo illuc ducitur quò tempestas impulerit, sic & homo diuinæ gratiæ auxilio perdito per peccatum, non quod vult agit, sed quod diabolus vult. Et nisi Deus valida manu misericordiæ suæ soluerit illum, vsque ad mortem in peccatorum suorum vinculis permanebit. Ergo nostra quidem voluntate & negligentia alligamur, sed per Dei misericordiam absoluimur.

Peccator amissa gratia qualis.

Sicut enim videmus in istis mundialibus regnis, quomodo in primis quidem nemo potest facere seipsum regem, sed populus creat sibi regem quem elegit: sed quum ille iam fuerit rex factus & confirmatus in regno, iam habet potestatem in hominibus, & non potest populus iugum eius de ceruice sua repellere. Nam primum quidem in potestate populi est facere sibi regem quem vult, factum autem de regno iam repellere non est in potestate eius.

Simile.

Et sicut populi voluntas postea in necessitatem cõuertitur, & sic homo priusquam peccet liberum habet arbitrium, vtrum velit sub regno esse diaboli, vel non (prout iam dictum est) quum autem peccando tradidit se sub regno ipsius, iam non potest de potestate eius exire.

Liberũ ar. vt captiuũ.

Et tamen excusationem de peccato suo non habent, quia primum potuerunt non esse sub diaboli potestate si voluissent, postquam verò posuerunt thronũ diaboli in cordibus suis, iam nemo potest eos eripere de potestate illius, nisi solus Deus.

k Nec ociosum est quod apud Marcum legis: Et abeuntes inuenerunt pullum ligatum ante ianuam foris in biuio, & soluunt eum. Bene enim pullus ante ianuam foris inuenitur in biuio. Ianua enim ipse est, qui ait: Ego sum ostium ouium. Per me si quis introierit, saluabitur: & ingredietur & egredietur, & pascua inueniet. Quibus vitæ pascuis pullus iste (id est, gentium populus) carebat, quum adhuc extra hanc ianuam in biuio ligatus stabat.

Beda. Ioan. 10. Asellus ante ianuam in biuio, mystice.

Et rectè in biuio, quia non vnam certus vitæ fideique viam tenebat, sed plures dubiosq; sectarũ calles sequebatur erroneus, soluite, inquit, scilicet per doctrinam & per miracula vestra, sic enim & Iudæi & Gentes per Apostolos liberati sunt. Et adducite mihi, id est, ad ministrãdum mihi corrigite illos. Sequitur:

Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite quia dominus his opus habet, & confestim dimittet eos.

Manifestè Deum se ostendit, qui rerum omnium & potestatem haberet & præscientiam, dum discipulos mittens non incertus ait. Inuenietis asinam ligatam & pullum.

Deitatis Christi signum.

Sed manifestius hoc declarauit, dum ait: Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite quia dominus his opus habet. Et confestim dimittet eos, id est, asinã & pullum. Sciebat enim quòd iumenta hæc hi qui aderant statim essent discipulis audito Domini nomine permissuri. Ipse enim & si aliàs hoc permissuri non essent, diuinitatis suæ potentia faciebat vt essent permissuri. Et quidam (inquit Marcus) de illic stantibus dicebant illis: Quid facitis soluẽtes pullum? In Luc. scriptum est: Quia dixerunt domini eius ad illos. Quid soluitis pullũ? Et apte satis. Multos quippe habebat

Matth. 11.

habebat dominos, quia non vni dogmati & superstitioni deditus, sed pro libitu immundorum spirituum ad varios diuersosq; miser raptabatur errores, ad simulachra muta prout ducebatur incedens. Denique vernacula quadam scripturæ cõsuetudine cõmune esse dicitur, quod immũdum est: sicut & ad Petrum vox de cœlo dicit: Quod Deus mundauit, tu cõmune ne dixeris. Quia qui sanctus est solius Dei est, & cum nullo ei communis est. Qui autẽ peccator est, & immundus multorum est: multi enim dæmones possident eum, & ideo communis appellatur.

Asellus plurium dominorum.

Actu. 10.

Dicite, inquit, quia dominus his opus habet. Quasi dicat: Non dicatis, dominus noster, neq; dominus iumentorum: vt intelligant omnes quia ego solus dominus, non solum animaliũ, neq; solum eorum qui mihi subditi sunt, sed etiam omnium hominũ, etiam qui mihi cõtrarij sunt. Nam & peccatores conditione quidem mei sunt, voluntate autem sua diaboli. Meus est enim orbis terræ & plenitudo eius.

L Chrysost.

Vniuersorum dominus.

Proinde quod dixerat Iesus: Confestim dimittet eos, necesse erat euenire. Vnde & in Marco sic habes: Qui dixerunt eis sicut præceperat illis Iesus, & dimiserunt eis, scilicet discipulis: vt iumenta abducerent. Sanè qui soluẽdo pullo contradixerãt, audito domini nomine quieścũt. Quia magistri errorum, qui venientibus ad salutem gentium doctoribus obsistebant, eatenus suas tenebras defendere, donec miraculis attestantibus veri possessoris ac domini virtus emicuit. At postquam fidei dominicæ potestas apparuit, cedentibus passim aduersariorum querelis, liber credentium cœtus ad Deum quem corde portaret, adducebatur.

Beda.

Asselli dominum vt Christo cedãt mysti.

Moraliter. Etiam doctoribus præcipitur, vt si quid eis obstiterit aduersitatis, & si quis prohibuerit peccatores à diaboli laqueis absolui, & per fidei cofessionem domino adduci, non tamen à prædicãdo desistant: sed cõstanter insinuent, quia dominus ad ædificandam Ecclesiam talibus opus habet. Quamuis enim sæuus sit persecutor & immanis, non potest eorum obsistere saluationi, quos nouit dominus quia sunt eius, & quos ad vitam præordinauit æternam.

Prædicator hinc discat.

HO-

HOMILIA ALTERA.

Dicite filiæ Sion: Ecce rex tuus venit tibi mānsuetus, sedens super asinam, & pullum filium subiugalis. Matth. 21.

In hac parte lectionis Euāgelicæ duo restāt considerāda. Primū est, Prophetę de Christi aduētu pręclarū vaticiniū: Secundū est. Turbæ Christū excipiētis ingēs gaudiū, ibi: Plurima autē turba. Circa primū duo sunt notanda. Primū est ipsum prophetale vaticiniū: Secundū est prōptum obsequium discipulorum, ibi: Euntes autem discipuli.

Zach. 9. Beda. A

Circa primū præmittit Euāgelista dicēs: Hoc autē totū factū est, vt adimpleretur quod dictū est per ꝓphetā, dicētem: Dicite filiæ Sion, Ecce rex tuus venit tibi mansuetus.

Adhibetur sanè huic facto ꝓphetæ testimoniū, vt appareat dominū quidē omnia quæ de ipso scripta erāt cōplesse, sed inuidia cęcatos scribas & phariseos, ea quę ipsi legebāt intelligere nequiuisse. Non tamen ista facta sunt principaliter, quia erāt scripta, sed magis econuerso: quia futura erant, scripta fuerant, & prænunciata.

Filia Sion Ecclesia.

Porrò filia Sion, Ecclesia est fidelium pertinens ad supernam Ierusalem, quæ est mater omnium nostrum cuius portio tunc non minima erat in Hebræa gente.

Chryſ.

Et attende quòd Propheta præscius malitiam Iudæorum, quia contradicturi essent Christo, antè præmonuit, vt per hoc signum cognoscerent regem suum Iudæi dicens: Ecce rex tuus venit tibi māsuetus. Et quia Prophetа sciebat se Christum in carne non visurum, nec vsq; in tempus illud victurum: ne tam præclara sua Prophetia daretur in obliuionem, sequentes Dei præcones compellat, vt hanc suam Prophetiam instanter annuncient, magno cum desyderio clamans: Dicite filię Sion, pro quo in Euangelio secundum Ioannem scriptum est: Noli timere filia Sion, hoc est, Noli timere Ierusalem, sed illum agnosce qui à te laudatur: & noli trepidare, quem patitur quia ille sanguis funditur, per quem & delictū tuū deleatur, & vita redimat. Quod autē Propheta de Christi passione, ad quā tali schemate venit, loquebatur: per hoc patet, quod mox ibi subditur: Tu quoque in sanguine testamēti tui emisisti vinctos tuos de lacu in quo nō est aqua.

Ioan. 12. Auguſt. Noli timere filia Siō.

Zach. 9.

B Itaque dominus ascensurus ad mortem in Ieroſolymā, magnam

magnā gratiam concordiæ & pacis vniuerso mūdo quasi in testamēto reliquit. Ecce, inquit, rex tuus venit tibi māsuetus. Ecce ostendentis est verbum: quasi dicat, videte, non quidem tantum carnali aspectu, sed intellectu spirituali opera virtutum eius aspicite, nō schema visionis eius. Si enim schema eius tantum aspexeritis, decipiendi estis natura humana: Si autem opus eius considerauerit, saluandi estis in virtute diuina.

B *Chryſoſt. Ecce rex tuus.*

Ecce, inquit, vt ostenderet, quòd ille de quo loquebat, antequā nasceretur iam erat. Ecce, inquit, rex tuus venit tibi mansuetus sedens super asinam. Vbi Chrysostomus.

Vis cognoscere māsuetudinē venientis, cōsidera speciē aduētus eius. Nō sedeat in curru aureo preciosa purpura fulgēs, neq; ascendit super equū feruidū amatorē discordiæ & litis: sed sedet sup asinā, trāquillitatis & pacis amicā. Nō vides in circuitu eius splēdētes gladios, aut cætera ornamēta armorū terribiliū. Sed quid? Ramos frondētes, testimonia pietatis. Venit ergo māsuetus, nō vt ꝓpter potentiā timeretur: sed vt propter māsuetudinē amaretur.

Christi venientis mānsuetudo.

Sanè ex Prophetæ verbis si expendatur, insinuat nobis primo, huius regis nostri præsentia, quæ notat in verbo Ecce, Ego, inquit, qui loquebar (videlicet iam dudū ꝑ Prophetas) ecce adsū. Adest enim visibilis oculis iuxta illud: Vidimus gloriā eius, gloriā quasi vnigeniti à patre plenū gratiæ & veritatis. Adest audibilis auribꝰ. Siquidē olim Deus loquēs patribꝰ in Prophetis, nouissimè diebꝰ istis locutus est nobis in filio. Adest tractabilis manibus. Vnde B. Ioānes Manus nostræ, inquit, tractauerūt de verbo vitæ. Adest cum hominibus cōuersatione amicabilis. Siquidem in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est. Baruch. 1.

C *Chriſti regis præſentia.* *Eſaiæ. 52.* *Ioan. 1.* *Heb. 1.* *1. Ioan. 1.*

Secundo insinuat Propheta ipsius regalē dignitatē dicens: Ipse enim est rex pacis & veritatis, de quo scriptum est: Rex vnus erit omnibus imperās, & nō erūt vltrà duæ gentes, nec diuidētur amplius in duo regna. Ipse est enim lapis angularis, in quo isti parietes duo ex Iudæis & gētibus vnū facti sunt. Ipse est rex clementiæ & pietatis, iuxta quòd scriptū est: Roboratur clementia thronus eius.

Chriſti regis dignitas. *Ezech. 37*

Tertio insinuat huius regis ꝓpinquitatē quū dicit tuꝰ. Quasi dicat: Ecce rex iste alienigena nō est, qūo Herodes fuit, sed tuꝰ, hoc est, secūdū carnē ex te natus. Caro enī & frater noster est. Vnde & in lege scriptū cū: Non poteris

Prou. 20. *Chriſti erga nos propinquitas.*

alteri

alterius gentis hominem regem facere, qui non sit frater tuus. Hūc tamen regem suum Iudæi spreuerunt, ac si dicerent: Nunquid rex noster eris, aut subiiciemur ditioni tuæ? Hunc regem coram Pilato negauerūt, insuper & abiecerunt intāna vociferatione clamātes: Tolle, tolle, crucifige eum: denique regem hunc suum occiderunt.

Deut.17. Gen.37. Ioan.19.

Quarto, insinuat regis huius aduentum, quum dicit: Venit tibi. Non venit vt bella suscitet vt onera genti & exactiones imponat vel affligat subiectos, sed venit tibi, id est, ad tuam vtilitatem & salutem etiam seipsum daturus. Venit autem vt de mundi huius principatu diabolum eiiciat, iuxta quod ipse ait. Nunc princeps mundi huius eiicietur foras. Venit vt peccati regnum destruat, perhibente testimonium qui ait: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Venit vt regna cœlorum credentibus conferat. Vnde ait: Complacuit patri vestro dare vobis regnum. Verum quia Iudæi regem hunc per fidem non receperunt, ideo diabolus manet regnans super eos. Inhabitat enim eos spiritus immundus, assumptis secum septem aliis spiritibus nequioribus se, sic enim factum est generationi illi pessimę. Manet etiam in eis regnum peccati dicente ad eos ipso rege quem abiecerunt: Dixi vobis quia moriemini in peccatis vestris, si non crediderit is quia ego sum. Hinc iustè regnum eis cœlorum negatur: Auferetur, inquit, à vobis regnum Dei, & dabitur gēti facienti fructus eius.

Christus cur venit. Ioan.12. Ioan.1. Lucæ.12. *Iudæis dia bolus dominatur.* Matt.12. Ioan.8. Matt.12

Quinto insinuat regis huius mansuetudinem, quū dicit māsuetus. Non enim venit cum indignatione, aut ira, aut comminationibus: sed cū mansuetudine & trāquillitate. Māsuetus enim fuit ad improperia: quia cum maledi ceretur, non maledicebat: sed sicut agnus corā tondente se obmutuit, & non aperuit os suum. Mansuetus etiā fuit ad plagas, & verbera: quia cū pateretur, nō cōminabatur. Corpus meū, inquit, dedi percutiētibus. Deniq; mansuet⁹ fuit vsq; ad mortē, tradebat enim iudicanti se iniustè. Ego inquit, quasi agnus mansuetus qui portatur ad victimam.

Christi regis mansuetudo. 1.Pet.2. Esaiæ.53. Iere.11. Heb.4.

Quoniam ergo mansuetus & clemens est, adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ eius, vt misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno.

Christi regis humilitas.

Sexto, insinuat regis nostri humilitatem, quū dicit, sedens super asinam, & pullum eius. Et quia vtrunque animal

mal simul insidere non potuit, vt Propheta fidelis inueniretur, quum super alterum per itineris sui partem sedisset, descendēs etiam super alterum sedit: vt mysticè ostenderet q̄ tam Iudæos q̄ gentiles per fidem sibi esset subiecturus. Sedere enim super iumēta rationalia, scilicet & mansueta, est ipsum in piorū prę cordiis habitare. Quibus & dicit: Tollite iugū meum super vos, & discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Māsueti enim mansuetū portare debent: quia vocauit eos sessor, nō vt eos propter peccata puniat, sed vt ipse p eorū māsuetudinē in ipsis requiescat.

Chryſoſ. *Christi iumenta qui sunt.* Matth.11.

Porrò sicut sancti equi sunt Christi, ita & peccatores equi sunt diaboli. Et sicut diabolus in peccatoribus sedens instigat eos per deserta facinorum, id est, per fornicationes & auaritias: ita & Christus sedens in sanctis dirigit eos per plana iustitiæ, id est, in castitate & humilitate. Ergo equitatus diaboli, perditio est: equitatus autem Christi, salus. Vnde per Prophetam ad ipsum dicitur: Qui ascendis super equos tuos, & quadrigæ tuæ saluatio.

Equi diaboli. Abacuc.3

Sedens, inquit, super asinam & pullum: quia (sicut dictū est) requiescit in corde humilium & quietorū, & trementium verba eius, siue eorum qui in synagoga iugum legis trahere nouerunt, seu eorum qui gentili diu libertate effrenes, ad fidei & veritatis disciplinam sunt conuersi.

Euntes autem discipuli, fecerunt sicut præcepit illis Iesus. Et adduxerunt asinam & pullum.

Hic notatur promptum obsequium discipulorum, domini iussa complentium. Euntes, inquit, discipuli, fecerunt sicut præceperat illis Iesus. Quòd euntes Apostoli soluerunt asinam alienam, ministerium quidem fuit illorum, virtus autem & authoritas Christi.

F Chryſoſt.

Nec enim potuissent tollere iumentum alienum ab illo domino qui eos non agnoscebat qui essent, nisi præueniens eos spiritus Christi, cor domini eius præparasset ad dandum. Sic, quòd apostoli soluerunt Iudæos vel gentes de vinculo inimici, prima quidem facie eorum videbatur opus, re vera autem virtus fuit & gratia Christi. Nec enim duodecim à Christo constituti, totum mundum ligatum sub potestate diaboli soluere potuissent, nisi gratia Christi virtutem confregisset inimici. Sequitur.

Nisi Christi virtute animaliano soluuntur.

Et imposuerunt super eos vestimenta sua & de-

super

super eum sedere fecerunt.

Vestimenta apostolorũ mysticè, vel doctrina virtutum, vel dissertio scripturarũ, vel certè ecclesiasticorũ dogmatũ varietates intelligi possunt, quib⁹ illa corda hominũ, antè nuda & frigida, quo Christo sessore digna fiãt, operiunt.

Apostolorũ vestimenta quid.

Beda.

Itaq; asinos quos nudos inueniunt discipuli, suis sternunt vestimentis, & ita desuper dominũ imponunt, quũ prædicatores sancti quoslibet à sanctitatis habitu vacuos, inueniunt, hosq; virtutum suarum exemplis ad susciendam fidem & dilectionem sui conditoris imbuunt. Non enim nudam dominus asinam, non nudum voluit ascendere pullum: quia siue Iudæus siue Gentilis, nisi sanctorũ fuerit dictis ornatus & actis, non potest dominum habere rectorem: sed regnat potius peccatum in mortali eius corpore ad obediendum concupiscentiis eius.

Apostolorũ ignorantia.

Ioan. 12.

Nec tunc quidem ipsi Apostoli intelligebant quid per hæc quæ Christo obsequẽtes faciebãt significaretur, postea tamen hæc cognituri. Vnde in Euangelio secundum Ioannem scriptum est: Hæc non cognouerunt discipuli eius primum: sed quando glorificatus est Iesus, tunc recordati sunt, quia hæc erant scripta de eo, & hæc fecerunt ei. Primũ, inquit, non cognouerunt, id est, priusquam resurrexisset à mortuis, priusquam aperuisset illis sensum, vt intelligerent scripturas, sed quãdo glorificatus est Iesus, videlicet gloria resurrectionis, & ascensionis, & effusionis sancti spiritus, tũc recordati sunt suggerẽte illis omnia spiritu sancto, quia hæc scripta erãt de eo, & q̃ hæc fecerũt ei.

Quæ fecerunt ei? Hæc vtique, vt inueniret asellum, imò vt sederet super eum, & quòd impositis asello vestimentis suis eum desuper sedere fecissent. Etenim ipse quidem asellum vbi esset indicauit, & eum sibi adduci iussit (vt dictum est) sed certi ordinator mysterij: quamuis ea intentione hæc iusserit, vt desuper sederet, & sic iam dictam impleret prophetiam, tamen non nisi rogantibus & vestimenta sua discipulis imponentibus, super eum sedere voluit. Hoc ergo fecerunt non cognoscentes, quod postmodum fecere scienter.

Nunc apostolos intellexisse.

Etenim missi per mundum à domino vt gentilem solue rent populum, cum labore prædicationis, addiderũt & instantiam orationis, vt super adductum sederet asellum, id est, vt credentem iam in se dominus dignaretur protegere

gere gentilem populum.

Cęterum quum dicat sanctus Euangelista discipulos adduxisse ad Christum asinam & pullum, & imposuisse eis, id est, asinæ & pullo, non tantum alteri horũ animalium vestimenta sua, & fecisse dominum desuper sedere: manifestum est eum tam asinam equitasse q̃ pullum (vt dictũ est) memorati ratione mysterij. Et plerisque videtur q⁹ primũ sederit super pullum: quod etiam tres reliqui Euangelistæ omnino sentire videntur, qui nullam de Asina, sed tantũ de pullo faciunt mentionem, perhibentes dominum pullum equitasse. Verum quum insolens esset, & cœpisset calcitrare, ipso dimisso super asinam dominus ascendit.

H *Vtrumque ãial Christum equitasse.*

Nequaquam verò dominus ex necessitate à monte Oliueti Ierosolymam vsque super asellum ferri voluit, quum omnem Iudæam & Galilæam pedes perambulasset: sed quod faciebat, signum erat, significabat enim q⁹ per mortem suam ad quam veniebat, honor regius sibi esset accessurus cuius regnum futurum erat Ecclesia.

Chrysost.

Quæratur iam à Iudæis qui Christum regem negauerũt, quem lex & prophetæ certis signis venturum, & certis fore cognoscendum indiciis annũciauerunt: quale est istud præsens Zachariæ prophetæ de Christo rege vaticinium, quæratur, inquam, ab eis quando regum quisquam super asinam vectus in Ierosolymam, & in regnum ipsum venerit Iudæorum? Et quum alium quàm Christum nullum inuenire potuerint, prophetica veritate conuicti, errorem aliquando suum agnoscant.

Cæcitas Iudæorum.

¶ Circa secundum principale dicitur.

Plurima autem turba strauerunt vestimenta sua in via, alii autem cædebant ramos de arboribus, & sternebant in via.

Hic ostenditur turbæ Christum venientem excipientis triumphale gaudium. Vbi aduertendum est quanto huius turbę gaudentis plausu, quanto cum honore, cum quanta gloria Chrystus Ierosolymam veniens fuit receptus. Alij nanque vestimenta sua in via ei prosternunt, alij frondes cædunt de arboribus, & proiiciunt in via: quidam cum ramis Oliuarum, & omnes simul alacres consonis vocibus dominum laudantes glorificant.

I *Christ⁹ vt receptus cũ gloria.*

Frequenter quidem Iesus venerat Ierosolymam, nunq̃ tamen

tamen adhibuerat ministeria iumentorum, nec ramorum circa se virentia ornamenta constituit, nec ad terribilem laudem suę diuinitatis animos populi excitauerat, nisi modo, quando vt pateretur ascendit. Ideo ergo cũ tanta gloria ingressus est, vt amplius illorum aduersum se excitaret inuidiam, quia iam tempus suæ passionis instabat: & non mors eum vrgebat, sed magis ipse aduersum se compellebat mortem. Quoties enim de manu sacerdotum elapsus euasit? Quando Iudæi ipsum voluerant occidere, tangere eum nõ potuerunt. Quando autem sequutus est mortem, parcere ei Iudæi nõ potuerunt. Nec tamen erant propter hoc de Christi morte innoxij. Nõ enim excitauit eos vt facerent, quod ante noluerant, sed vt possent facere quod prius volebant: facultas eis data est, non mutata voluntas.

Cur intrauit cum glo ria.

Sed ad plaudentis turbæ gaudium redeundo, considerare est, quemadmodum domino (vt iam dictum est) quidam vestimenta sua in via prosternebant. Quidam ramos de arboribus cædebant. Quidam ei vocis suæ præconium læti offerebant.

K Beda.

De primis: Plurima autem turba strauerunt vestimenta sua in via. Portante etenim dominum asino multi vestimenta sua in via sternunt: quia sancti martyres propriæ se carnis amictu exuentes, simplicioribus Dei famulis viam suo sanguine parant, vt videlicet inoffenso gressu mentis ad supernæ mœnia ciuitatis, quo Iesus ducit, incedant. Ne qui videlicet dubitarent ibi pedem bonæ actionis ponere in pace, vbi non paucos viderent in bello præcessisse martyrij. Quin & ij domino vestimenta sua in via sternunt, qui corpora sua per abstinentiam edomant, vt ei iter ad mentem parent, vel exempla bona sequentibus præbeant.

Vestimenta christo sternunt, mystice.

Cædunt ramos, mora.

De secundis dicitur: Alij autem cædebant ramos de arboribus, & sternebant in via. Frondes vel ramos de arboribus cædunt, qui in doctrina veritatis verba atq; sententias patrum de eorum eloquio excerpunt, & hæc in via Dei ad auditoris animum venientis humili prædicatione submittunt. Rami etenim arborum mystice sanctorum patrum precedentium exempla sunt. Et quisquis in exemplũ recte credẽdi siue operãdi, quid Prophetæ, quid Apostoli, quid cæteri sancti dixerunt seu fecerunt, pandit: ramos profecto de arboribus cædit, quibus iter asini dominum

Arborũ rami, mysti.

num portantis complanet, quia, vt iam dictum est, sententias de sanctorum libris excerpit, per quas simpliciũ Christi corda, ne in via veritatis errent, ædificet.

Sed & ramos palmarũ domino præferunt, qui propter ipsius amorem diabolum & peccatum vicerunt.

Palmarum ramos præferũt, myst.

Oliuam verò (quæ pacis signum est) præferunt, qui intra semetipsos pace sancta compositi, adminicula charitatis, & opera misericordiæ proximis propter dominum impendunt.

¶ De iis autem qui vocis suæ præconium domino offerebant, subditur:

Turbæ autem quæ præcedebãt, & quæ sequebãtur, clamabant, dicentes: Hosanna filio Dauid, benedictus qui venit in nomine domini.

L Beda.

Præcessit quippe Iudaicus populus, sequutus est gentilis. Et quia omnes electi, siue qui ante in Iudæa esse poterãt, siue qui nũc in Ecclesia existunt, in mediatorẽ Dei & hominũ crediderũt, & credunt vna cõfessionis & laudationis voce dominum præcedunt & qui sequũtur, exaltant.

Vna fides præcedẽtiũ & sequentium.

Vna enim est fides eorum qui ante incarnationem dominicam, & qui post hanc fuere probati, quamuis sacramenta habuerint pro temporum ratione disparia Petro attestante qui ait: Sed per gratiam domini Iesu credimꝰ saluari, quemadmodum & illi. Ergo quoniam vna spes, & vna fides est præcedentium atque sequẽtium populorum, sicut illi sperata passione ac resurrectiõe eius sanati sunt: ita nos præterita passione illius, ac permanente in secula resurrectione saluamur. Quem enim priores fideles ex Iudaico populo crediderunt, atque amauerunt venturum, hunc nos & venisse credimus, & amamus, eiúsque desiderio accendimur, vt eũ facie ad faciẽ cõtemplemur.

Actu. 10.

Quoniã ergo ab ipso salutem & priores quæsierunt, & Præsentes quærunt, & benedictum qui venit in nomine domini cõfitẽtur, bene dictũ est quod turbæ quæ præcedebãt, & quæ sequebantur clamabãt filio Dauid osanna.

Est autem osanna verbum Hebraicũ compositũ ex duobus, corrupto & integro: salua nanque siue saluifica apud eos dicitur osi: at vero adna, interiectio est deprecantis, quomodo apud nos latinos interiectio, est dolentis heu. Denique in psalmo centesimo decimoseptimo vbi

Osanna quid importet.

septuaginta interpretes transtulerunt: O domine saluũ me fac. In Hebræo scriptũ est: Anna adonay osi anna. Quod interpres noster Hieronymus diligẽtius elucidãs ita transtulit: Obsecro domine, salua obsecro. Idem nanq; significat: O domine, per interiectionẽ obsecrantis, quod Obsecro domine, per ipsum verbũ obsecrationis. Itaq; Osanna, salua obsecro significat, cõsumpta litera I, vocali, quę præcedens verbũ terminat, quũ perfectè dicitur: Osi, per virtutem literæ vocalis: A qua verbũ sequens incipit, scilicet Anna. In hoc aũt verbo Osanna I, litera nec saltẽ scribatur, sed sensu loquentiũ saluo, funditus interimatur. Clamabant ergo turbæ salutẽ à magno mundi Saluatore filio Dauid flagitantes, Osanna. Et quidẽ, hoc est, quod in Psalmo legit: Domini (subaudis solius) est salus, & super populũ tuũ benedictio tua. Hoc idẽ est quod in magnę laudis deuotione in Apocal. sanctorum chorus resonat. Salus (subaudis adscribatur ei) qui sedet super thronum, & agno.

Apoc. 7. Ioan. 5.

M Benedictus qui venit in noïe domini. In nomine domini, in nomine patris significat. Vnde & alibi Iudæis nõ credentibus, dicit: Ego veni in nomine patris mei, & nõ accepistis me: si alius venerit in noïe suo, illũ accipietis. Venit Christ⁹ in noïe Dei patris, quia in oĩbus quę gessit & dixit, Patrẽ glorificare, & glorificãdũ hoĩb⁹ prædicare curauit.

Christ⁹ vt venit in nomine patris

Veniet Antichristus in nomine suo, qui quũ futurus sit homo omnũ nequissimus, & diabolo comite plenus, non dedignabitur se Dei filiũ cognominari. Aduersatur enim & extollitur super omne quod dicitur Deus, & quod colitur. Assumunt autem versiculum laudis turbæ de Psalmo iam dicto, quam ad literam de domino cantatum, nemo est qui dubitet. De ipso enim in eodem Psalmo præmittitur: Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. Quia videlicet Christus quem reprobauerunt Iudæi, ædificantes suarum decreta traditionum, factus est in munimentum vtriusque populi credentis, Iudæi scilicet & Gentilis. Quod enim in Psalmo lapis angularis vocatur Christus, hoc est, vtique quod in Euangelio præcedentium sequentiumq; collaudatur voce turbarũ.

2. Thes. 2.

Etiã angelis per Christum salus.

Quod aũt in Euangelio secundum Marcũ in eiusdẽ laudis prosequutione subiũgitur: Osanna in excelsis, perspicue docet aduentu domini in carne non solũ humani generis in terra, sed & angelorũ in cœlis esse salutẽ, qui dum nos

nos redempti ad superna perducimur, eorũ profecto numerus, qui Satana cadẽte erat minoratus, impletur. Hinc enim Paulus ait instaurari omnia in Christo quæ in cœlis & quæ in terra sunt in ipso. Rectè igitur Osanna in altissimis in eius laudem canitur, cuius tota incarnationis dispensatio pro implenda gloria patriæ cœlestis aderat.

Ephe. 1.

N Benedictus, inquiũt, qui venit in nomine domini. Isti laudantes clamabãt de aduentu Christi iam impleto, dicẽtes, qui venit: qui autẽ præcedebant Patriarchę & Prophetæ, cæteriq́ue qui de Christi aduentu prædixerunt & cognouerunt, dicebant eodem cum turbis istis exultationis spiritu, dicebãt, inquam, de futura Christi gratia prophetantes: Benedictus qui venturus est in nomine domini.

Nec solum diuinas domino, sed etiã regias laudes acclamabant. Vnde in Euangelio secundũ Marcum scriptũ est.

Beda.

Benedictũ quod venit regnũ patris nostri Dauid. Legimus in Euangelio Ioãnis ꝙ refectæ de quinq; panibus & duobus piscibus turbæ voluerũt rapere Iesum, & constituere eũ regem. Sed ne hoc perficere possent, ipse in montem fugiendo orauit. Nunc autem vbi passurus Ierosolymam venit, nõ refugit eos qui seregẽ faciunt, qui agmine glorifico & hymnis Dei filio ac rege dignis ad ciuitatẽ regiam ducunt. Nõ reprimit voces eorũ qui regnũ patriarchæ Dauid in eo restaurandũ, & priscæ benedictionis donа recuperãda concinũt. Vt quid ergo hoc quod prius fugiẽdo declinauit, modo libens amplectitur, regnũq; quod adhuc victur⁹ in mũdo suscipere noluit, iamiã exitur⁹ per passionẽ crucis de mũdo, nõ negauit suscipere, nisi vt apertè doceret, ꝙ non tẽporalis & terreni, sed æterni in cœlis rex esset imperij. Ad quod ꝓfecto regnũ per contemptũ mortis, gloriã resurrectionis, & ascẽsionis triũphũ, peruenire. Hinc est enĩ ꝙ post resurrectionẽ apparẽs discipulis ait: Data est mihi oĩs potestas in cœlo & in terra. Sed nec Prætereundũ est quãta sit cõsonãtia turbę dominũ collaudãtis, cũ voce euãgelizãtis virgini matri Gabrielis, qui ait: Hic erit magnus & filiⁿ altissimi vocabit. Et dabit illi dñs Deus sedẽ Dauid patris eiⁿ, & regnabit in domo Iacob in æternũ. Accepit aũt dñs sedem siue regnũ Dauid, vt gentę cui ille quondam temporalis regni gubernacula simul & exẽpla iustitiæ præbuit, quamq; modulis hymnorũ spirita lium ad fidẽ atq; amorẽ sui cõditoris accẽdere solebat, hãc

Christus passur⁹ cur regium nomen nõ refugit.

Matt. vlt.

Turbæ & angeli condãtis.

Vt regnum Dauid christus accepit

ipse verbis, donis, factis & promissis tanto mediatore Dei & hominum dignis, ad regnum cœleste & immortale vocaret, atque ad ipsam Dei patris visionem introduceret.

Non ergo venit rex iste Dauidici regni hęres ad exigendum tributum, vel ferro exercitum armandum, hostesque visibiliter debellandos: sed rex Israël est, quòd mentes regat, quòd in æternum consulat, quòd in cœlorum regna credentes, sperantes, amantesque perducat.

Dignatio Christi, nõ promotio.

Porrò Dei filius æqualis patri, verbum per quod facta sunt omnia, quod rex esse voluit Israël, dignatio est, non promotio: miserationis indicium est, non potestatis augmentum. Qui enim appellatus est in terra rex ludæorũ in cœlis est dominus angelorum. Verum quia Christus in carne totius mundi propitiatio & hominum videlicet & angelorum, illuxit pulchrè sibi inuicem in laude dispensationis eius cœlestia simul & terrena concinunt. Quomodo enim nascente cœlestiũ virtutum agmina Deum laudantia decantant: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus, eo de mundi principe triumphaturo, moxque se cœlis reddituro, mortales vicem laudis reponunt.

Lucæ. 2.

Rami palmarum victoriæ signum.

Sanè rami palmarũ, insignia victoriæ sunt. Magnũ vtiq; & mirum spectaculũ. Nunc primum parabatur bellũ, necdum certamen ignitũ, & iam triumphũ celebrabant turbę populorũ. Sed nunquid illud iam sciebant, q̃ iste sine dubio perfecturus esset victoriã? Imo nec istud nouerant, q̃ ad præliandũ venit rex Israël. Absconditũ erat cunctis viuentibus, & ab ipsis apostolis hoc diuinitatis consilium, q̃ per passionẽ & mortem suã iste rex destructurus esset eũ qui habebat mortis imperiũ, id est, diabolum: vel q̃ oporteret eum pati & resurgere à mortuis & ita intrare in gloriam suã. Ergo illi tantæ laudis cõcentores ad intellectum eius rei quã agebant, infantes erant & lactentes. Nam mysterium quod exterius præsignabant, nesciebãt. Vnde quũ dicerent ei scribæ & pharisæi, audis quid isti dicunt. Respondit: Vtique. Nunquam legisti, quia ex ore infantiũ & lactentium perfeciſti laudẽ? Igitur ipse qui pati veniebat, nutu & voluntate sua tales infantes & lactentes in cõparatione scribarum & pharisæorum, penes quos erat vbertas facũdiæ, solidusq; cibus legalis & propheticæ scientię, nutu, inquã, suo tales infantes & lactentes cõmouit, vt eo modo sibi occurrerent, vt eiusmodi ramos attollerent, vt sic

Hebr. 2. Lucæ. 24.

Laudis cõcētores cũ dicti infantes.

sic sibi acclamarent, & ita ex ore illorum, eius quam nesciebant victoriæ suæ perficiebat laudem.

Sanè sic vadens ad bellum contra diabolum rex Israël, (id est rex omnium qui Deum videre digni sunt) iam in hoc præfigurauit illud tripudiũ quod de victoria eius habitura erat superna ciuitas Ierusalem. Illo nanque resurgente à mortuis, & ascendente in cœlum, cãtare habebãt supernorum ciuium chori ramos victoriæ subleuando, & regem suum debita cum laude & honore suscipiendo. Nam sicut occiso à puero Dauid Goliath Philisthæo, quũ reuerteret, & ferret caput eius in Ierusalem, egressæ mulieres de vrbibus vniuersis in occursum eius, canebant in tympanis lætitiæ & sistris: sic superato diabolo p passionem Christi exituræ erant animæ sanctorum cum beatis angelis laudantes, & gloriam regi suo canentes, viuentiũ quoque fidelium multitudines victoriam eius per totum mundum prædicantes.

1. Re. 17.

Victoriæ Christi typus.

DOMINICA SECVNDA ADVENTVS.

Erunt signa in sole & luna & stellis. Luc. 21.

In hac lectione tria principaliter sunt cõsideranda. Primum est terribilium signorum ruinam mundi præeuntium denuntiatio. Secundum est, aduenientis iudicis conspicua manifestatio, ibi: Et tunc videbunt. Tertium est electorum de propinqua redemptione sua, consolatio, ibi: His autem fieri incipientibus.

Aduentus Christi duplex.

Circa primum attende quòd in officio dominicæ precedentis sancta mater Ecclesia commonefacit nos aduẽtus filij Dei venientis in hunc mundum per humanæ carnis assumptionẽ, qui vtiq; aduentus amabilis est, & desiderabilis. Misit enim Deus filium suum in mundum, non vt iudicet mundũ, sed vt saluetur mundus per ipsum: quo aduentu ipse venit nõ iudicare, sed iudicari, & dare animam suã redemptionẽ p multis. Hodie verò in sacra præsentis Euangelij lectione illũ nobis proponit Christi aduentũ, quo in fine mũdi vẽturus est iudicare viuos & mortuos. Et hic aduentus est expectatione terribilis: vt qui ad emendationẽ vitæ tãto diuinę clemẽtiæ indicio nõ assurgũt, mẽtuendi saltẽ terrore iudicij (quod effugere nequaq̃

Ioan. 3. Matth. 20

possunt,ad resipiscentiã omni excusso torpore sollicitius
Duobus modis coerceri homines à malo. euigilẽt. Duobus enim modis coërceri solent homines à peccato,timore,scilicet supplicij, & iustitiæ amore.Illud malorũ est,istud bonorũ:iuxta qđ per quendã dictum est:
Horati⁹. Oderunt peccare mali formidine pœnæ.
Oderunt peccare boni virtutis amore.

Quoniã ergo nouissimi illi⁹ & generalis iudicij nobis ter ror ꝓponit,tria circa hoc sũt ꝑmittẽda.Primũ de illi⁹ cõgruitate & decẽtia:Secũdũ quæ sint signa iudiciũ pcedẽtia. Tertiũm de signorũ illorũ expositione & intelligẽtia.

B Circa primum est aduertendum ꝙ licet in fine mortalis vitæ vnusquisque iudicetur, dicente Apostolo: Statutum est omnibus hominibus semel mori, post hoc autem
Heb.9. iudiciũ,quia tamẽ iudiciũ illud est particulare,impfectũ,
Iudicium de homine particulare & occultũ,condecens est diuinæ iustitiæ,vt suo tẽpore sit de omnibus iudicium generale, perfectum & manifestũ.

Cuius ratio sic colligitur:cũ Deus sit summe bon⁹ omnia ei hominũ peccata displicẽt,tãtũ displicẽt, quantũ bonus est,id est,in infinitũ.Quũq; sit summè iustus, summè vult ea punire:Et summè sapiẽs quũ sit,nihil eũ potest latere:Sed & cũ sit summè potẽs,nihil est quod eũ possit impedire,quò minus vniuersa in ordinem reducat:Denique quũ summè sit misericors & benignus, omne quod ab hominibus rectè gestum fuerit,summè vult remunerare.

Vniuersalis iudicii ratio. Manifestũ est autem ꝙ in præsenti vita non est omniũ peccatorũ punitio,sicut nec omniũ bonorum remuneratio:frequẽter enim benè est his qui præuaricantur & iniquè agunt & abũdant tabernacula prædonum, & vt quidam ait: Scelerum supplicia bonos premunt: & præmia
Ierem.12. virtutum mali rapiunt: Aliud ergo expectatur iudicium
Iob.12. in quo omnium malorum perfecta punitio,& omniũ bo-
Boëtius. norum plena atque perfecta fiat retributio.

Porrò vniuscuiusq; in morte iudiciũ(vt iã dictum est) particulare tãtum est,nam pars hominis,id est, anima tãtum,iudicatur,corpus non iudicatur.Anima peccatrix iudicata ad gehennæ carcerẽ rapitur,caro in terram absconditur,& fugit velut vmbra,quũ tamẽ vna cũ anima particeps fuerit in delictis,& reatuũ debita simul cũ illa cõtraxerit.Itaq; in iudicio generali tam anima ꝙ corpus prout simul gesserũt vel bonũ vel malum,sunt receptura.Nã & anima sancta & si ante iudicium generale in pacis ac lucis

cis regionẽ recipiat,quãdiu tũ sui corporis glorificationẽ nõ fuerit assequuta,pfectè beata esse nõ potest,ꝓpter naturalẽ sui ad corp⁹ inclinationẽ:nolẽt cũ apost.Paulo exspoliari:sed supuestiri,scilicet corpore immortali & glorificato:Vt absorbeat,inquit,quod mortale est à vita. Vnde
2.Cor.5. quã secundũ August. beatorũ animæ aliquo modo nunc retardãtur,nec ex toto feruntur in contemplationẽ diuinitatis.Similiter nec animæ damnatorũ sui habẽt supplicij cõplementum,quandiu sunt à corporibus separatæ.

Proinde iudiciũ vniuscuiusq; in morte est imperfectũ. C
Cuius ratio est,quia de nulla re vel causa perfectũ potest *Alia iudicii vniuersalis ratio.* esse iudicium ante eius cõsummationem:nõ enim potest cuiuslibet hominis operatio iudicari,priusquã fuerit tam in se quàm suis effectibus terminata & consummata. Vt *Simile.* (verbi gratia) si quis in rixa multos grauiter vulnerasset, quorum iam reliqui mortui sunt,de cæteris adhuc incertus est euentus,ille malefactor licet iam habeatur in vinculis,iudicari tamen non debet, nisi sui sceleris magnitudo per exitum rei manifestetur.

Proinde sicut de vita cuiuslibet hominis nũ bona vel mala sit rectè iudicari nõ potest ante mortẽ, quia viuens de malo ĩ bonũ,& de bono in malũ mutari potest:sic nec de anima(quæ licet ꝓ mortẽ à corpore separatur, in suis tamẽ adhuc quodãmodo manet operibus)antequã opera eius finẽ sortiantur,plenè ac perfectè non potest iudicari.Vnde dicit August. pœnam Arrij apud inferos nõdum esse ad certum acerbitatis seu intẽtionis modũ terminatã, sed adhuc eam augeri, quòd nondum finis sit sui praui dogmatis,quòd plurimos in anima non cessat occidere. *August. Arrii pœna nondum terminata.*

Similiter dici potest de iis qui vel hæretico dogmate, vel alio quocunq; scãdalo cæteros inficiunt atq; corrũpunt:ꝙ scilicet eorũ sceleris finis non est,quinimo adhuc viuit & serpit,quàm diu in aliis perniciem operatur.Hoc ipsum attẽde in iis qui fraude,furto,rapina,vsura, & aliis huiusmodi nefariis artibus proximum spoliantes,vsurpãt aliena, quæ & suis ad eorum damnationem relinquunt hæredibus,& illi similiter succedẽtibus sibi, qui nõ minus ea tenentur restituere, quam ille primus horũ acquisitor.

Sed & beatorum augescit gloria, quàm diu per eorum vel salutarem doctrinam,vel operum exempla bonorum quisquam proficit ad salutem.

Deniq; quoniam particulare vniuscuiusq; iudiciũ occultũ est & incõpletum, necesse est succedere iudiciũ aliud quod sit cõpletum, & manifestum. Multi enim nunc iudicio peruerso viuificant animas quæ non viuũt: & interficiunt animas quæ non moriuntur: qui iniquos iustificãt, & iustos damnant. Ezech. 13.

Hinc ille dies iudicij, propriè dies domini vocaĩ, quòd iam nullus tũc erit imperitæ querelæ locus, quur iniustus ille sit fœlix, ille iustus infœlix. Omniũ nanq; tunc, & nõ nisi malorum digna & summa infœlitas cunctis apparebit. Tunc cognoscent se errasse iudicio, qui beatos dixerunt eos, quos in hoc mundo dextris successibus, & honore mundano properari, & post mortem cum ingenti pompa tumulari conspexerunt: beatum putantes populum cui hæc sunt, quum tamen nemo beatus, nisi cuius est dominus Deus eius. Aug. 20. de ciu. dei. Dies domini. E

Circa secũdum, id est, signa iudicium præcedentia, aduerte quòd dignitatem iudicis pertinet habere quædã indicia potestatis quæ ad obedientiam, subiectionem iudicandos inducant. Et ideò multa signa terribilia præcedẽt, vt hominum corda subiectionem venturi iudicis Christi præparentur. Itaq; inter signa iudicium præcedentia, Iudicium præcedetia signa.

Primum signum bella sunt & seditiones. Vnde dominus interrogatus à discipulis quod esset signum aduentus sui, & consummationis seculi, hoc inter alia respondit: Audituri estis, prælia, & opiniones præliorum. Videte ne turbemini, Oportet enim hæc fieri, sed nondum statim finis. Bella & seditiones, Mat. 24. Gregori⁹. Consurget enim gens in gentem, & regnum contra regnum. Vltima sanè tribulatio multis tribulationibus præuenitur, & per creba mala quæ præueniunt, indicantur mala perpetua quæ subsequuntur. Et ideo post bella & seditiones nõ statim finis, quia multa debent mala præcurrere, vt malum valeant sine fine nuntiare, Nat. 23.

Porrò de domesticis tũc seditionibus apud Mar. dicitur. Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium & insurgent filij in parentes, & morte eos afficiẽt. Minorẽ dolorẽ mala faciũt quæ ab extraneis ingeruntur. Plus enim ea in nos tormenta sæuiũt, quæ ab illis patimur de quibus minus præsumebamus: quia dum damna rerum & corporis nos cruciant, plus amissio charitatis molestat. Grego.

Secundum signum erit fames, quæ præliis & sedionibus succe-

succedere consueuit, quæ tunc eo grauior ingruet, quo grauiora tunc fuerint bella & seditiones: quibus regiones tũc fuerint afflictæ, vsq; adeo vt profligatis colonis, omnibusq; vastatis nec sementis ipsa supererit. Hinc nimirum fames, & annonæ charitas tanta, vt hanc genus humanum vix possit tolerare. Vnde famps.

Sed & nõnunquã bellis etiã absentibus Deus ponit terram frũctiferam in salsuginem à malitia inhabitantium in ea. Vnde & filij Iacob ꝙ fratrem suum Ioseph vendiderant septenni fame receperunt iniquitatem suam. Gene. 41. 2. Reg. 21

Similiter & in diebus Dauid propter peccatum Saul, qui Gabaonitas cõtra fas occiderat, fames fuit in terra tribus annis: nec pluuia data est, donec peccato Saulis expiãdo, septem viri de stirpe eius essent crucifixi.

Sed & tẽpore Heliæ propter peccata Achab & Iesabelis quæ occidebat prophetas domini, nõ pluit super terrã annis tribus & mensibus sex: & facta est fames valida iumenta pariter & complurimos hominum absumens. 3. Reg. 17

Deniq; in obsidione Ierosolymorum sub Tito, vsq; adeo fames in ciuitate præualuit, vt pleriq; cloacas scrutãtes, veterem simũ hominũ, alimentum bonũ haberẽt. Vbi etiam deprehensum est matrem quandã lactentem filium comedisse. Et quare hæc omnia, nisi ꝓpter incõparabile scelus interemptionis Christi? Similiter & in nouissimo tempore circa finem mũdi propter extremam hominum malitiam fames non toleranda grassabitur. Fames grassabunda. Iosephus

Tertium quod iudiciũ præcedet signũ erunt pestilentiæ & hominũ mortes subitaneę. Nã & naturaliter succedere cõsueuit inediæ pestilentia, ꝙ necessitate famis homines coacti impurũ sumpserint alimẽtum. Et licet fames nulla præcederet, nihilominus tamen stipendia peccati, mors. Et sicut timor domini apponit dies, ita & anni impiorum breuiabuntur, sicut scriptũ est: Impij sublati sunt ante tempus suum. Et iterum: Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos. Pestilentiæ vltrices. Roma. 6.

Hinc subita morte percussi sunt Sodomitę. Subitò etiã sorbente terra perierunt Dathan & Abiron, Chore similiter vnà cum suis complicibus, igne è thuribulis eorum exhalante, consumpti sunt. Prou. 10. Gene. 10. Nume. 16

Deniq; propter peccatum Dauid in numeratione populi, quũ trium ei optio daretur, id est famis septem annorum, 2. Re. vlt.

norum, belli & fugæ trium mensium, aut pestilentiæ triduanæ: & ille malès incidere in manus domini quã in manº hominũ pestilẽtiã elegisset, cedẽte angelo mortui sunt vna die septuaginta millia virorum. Sed in nouissimis temporibus, quando iam vel maximè abũdabit iniquitas, pestilentiæ contra impios plus solito grassabuntur.

4 H

Quartum signum, erunt terrores de cœlo. Cuius mali exempla multa legimus. Grandis enim fuit terror è cœlo, dum excussus è nubibus ignis incendio repẽtino cõbussit quinq; cũ vniuersa gente ciuitates. Terror etiam fuit non modicus in Aegypto, dum totis tribus diebus tenebræ palpabiles eam terram occuparent. Deniq; terribili exemplo ad imprecationẽ Heliæ ignis è cœlo cadens cõsumpsit duos principes quinquagenarios vnà cum eorum quinquagenis. At multo terribiliora propter nimias hominum impietates circa mundi finem de cœlo signa atq; terrores apparebunt.

Gene.10. *Terrores de cœlo.* Exo.10. 4.Reg.1.

Quintum signũ ea signa cõplectitur, de quibus post præmissa apud Matthæum in generali subdit: Erunt signa magna erunt. Hæc in litera specificantur, quum dicitur: Erũt signa in sole, & luna, & stellis. Verum qualia vel cuiusmodi hæc futura sint signa, in Euangelio secundum Matthæum expressum est, vbi dicitur:

Mat.24.

I

Statim post tribulationem dierum illorum sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de cœlo. Vnde & per Ioëlem prophetam dicitur: Sol cõuertetur in tenebras, & luna in sanguinem, antequam veniat dies domini magnus & horribilis. Dies iste magnus, dies extremus est. Sæpe enim in scripturis dies domini, dies ille vocatur, quo ad iudicandum venturus est Christus. Nam dies ille peculiariter dies ipsiº dicitur, quòd die illo manifestũ erit omnibº, quod omne iudiciũ filio dederit pater. Et in Apocalypsi dicitur: Sol factº est niger tãquam saccus cilicinus, & luna tota facta est sicut sanguis, & stellæ de cælo ceciderunt super terrã. Solis quoque pars nõ exigua percutietur, sicut ibidem scriptum est: Percussa est tertia pars sõlis, & tertia pars lunæ, & tertia pars stellarum, ita vt obscuraretur tertia pars eorum, & diei non luceret tertia pars, & noctis similiter. Hãc percussionem intelligere potes diminutionem influxus, quem alias habens in ea omnia quæ ex terra nascũtur, & etiam in animãtia quę viuunt super terram. Hæc enim ex tali percussione cœlestium luminarium, detrimentum graue cũ sui imminutione patientur.

Ioel.1. *Signa in sole & luna.* Ioan.5. Apo.6. *Percussio solis & lunę.*

Nec tamen putandum est ipsa stellarũ corpora è cœlo in terram ruitura, quandoquidem his capiendis terræ magnitudo nequaquam sufficeret, sed propter ignes cœlestes terribilibus flammis lucentes, impressiones videlicet metheoricas (quas asub, vel stellas volantes appellant) quę tunc ad hominum terrorem horribiliter crebrescent. Sicut enim Christo in cruce moriente sol radios sui luminis mundo negabit, vtiq; tenebras sempiternas Dei filium interficientibus interminatus, ita seculi consummatione imminente, idem ille obscurabitur, suosq; radios negabit indignis.

Et merito quidem (vt ait Beda) iam incumbente iudicio, terrarum orbis prementibus se inuicem colonis inficitur, maxima cœli luminaria percussis horrore nouo radiis turbatam faciem velant. Et quo modo impulsę ad casum arbores, fragoris motusq; sui præmittere solent indicia, sic termino appropinquante quasi pauentia nutant & tremunt elementa. Et quid mirũ si sub ipsa iudicij præsentia sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stellę de cœlo cadent, quandoquidem apparente iam veræ gloria lucis, omnia mundi lumina tenebris vmbrisque comparãtur. Quum ergo dicitur: Erunt signa in sole & luna & stellis, præcursores vicini eiusdem iudicij quasi nuntios indicat. *Simile.*

Porrò signorum huiusmodi causæ plures assignantur, quarum vna est, compassionis. Vbi enim patersamilias moritur, omnis familia turbatur, & in luctus signum nigris induitur: Sic etiam mundi huius occasu iam imminente, vniuersa quæ propter ministerium hominis cõdita sunt, ipsius interitum tenebris, quasi pulla veste obuoluta, suo modo lugebunt. K Chryſoſ. *Signorum cauſæ.* *Simile.*

Secunda causa est, vltionis. Per quæ enim quis peccat, per hæc & torquetur. Homo autem quia mundi creatura multipliciter peccando abusus est, ideo eadem mundi creatura terribilibus ipsum signis iudicio iam propinquo torquebit. Nam quoniam ea quæ ad vsum vitæ accepimus ad vsum vertimus culpæ, iure restat vt simul nos omnia feriant, quæ vitiis nostris malè subiecta seruiebant. Gregoriº

Et vnde

Et vnde prius habuimus incolumes gaudia, inde postmodũ cogamur sentire torméta. Et quia in cũctis deliquim⁹, in cũctis ferimur, vt impleat quod dicit: Pugnabit pro eo orbis terrarũ contra insensatos. Vbi enim cõmouet ad irã paterfamilias, vnà cum ipso & familia turbatur. Et vbi ingruente bello rex parat se vindicare de inimicis, mox cõtra hostes regis vniuersa militia se accingit, sicut scriptũ est: Armabitur creatura ad vltionem inimicorum.

Sapien. 5.

Simile.

Sapien. 5.

Tertia est causa finalis terminationis, scilicet mundi. Sicut enim in exordio mũdi De⁹ fecit duo luminaria magna, luminare maius vt præesset diei, & luminare minus vt præesset nocti: & stellas, & posuit eas in firmamento cœli vt lucerent super terrã, & sic mundi constitutionem indicarent esse cõpletam: Ita etiam in fine mundi immutationes in eis fiẽt, quæ mundũ iam deficere demonstrẽt.

Finis mundi signum.

Gene. 1.

L Circa tertium, quod est dictorũ signorum mystica intelligẽtia, notandum est ex his tribus, scilicet sole, luna & stellis mysticè intelligendo, accipienda esse signa nõ solũ finis mundi & temporũ, sed etiam signa corruptionis fidei & morum, & insuper signa damnationis hominum reproborum. Horum ergo signa primo in sole erunt.

Sol mysticè Christus est, iuxta quod per Malachiã dicitur: Vobis timentibus nomen meum orietur sol iustitiæ. Hunc solem Deus oriri fecit super bonos & malos, qui Christi mediatoris gratiam omnibus hominibus notam esse prædicantibus apostolis voluit. Et sicut sol fons est & origo totius luminis, tam superioribus astris q̃ inferioribus: sic & Christus fons sapiẽtiæ, & homines illuminat & angelos. Ipse enim est lux vera quæ illuminat omnem hominẽ venientem in hunc mundũ. Appropinquante autẽ fine mundi, hic sol Christus per hæreticos, per antichristi discipulos, propter eius signa mẽdacia, munera torméta, obscurabitur, id est, inhonorabitur, contẽnetur, blasphemabitur, negabitur. Omnes enim quotquot venerunt & venient hæretici, Christum solem iustitiæ & lucem mundi paribus ausis nituñ obscurare. Sed cassо labore in suo conatu & irritis votis deficiunt.

Christus vt sol mysticè.

Mala. vlt.

Matth. 5.

Ioan. 1.

Christus sol, vt obscurabitur.

Simile.

Quomodo enim fieri posset vt noctuæ, vel omnes simul, agmine facto, inuisum quidem sibi, aliis autẽ omnibus desideratum & necessarium solis lumen extinguant? Hoc tentando nihil aliud assequuntur, q̃ vt à solis splendore

dore infirmus eorũ & qualiscunq; visus magis excæcetur.

Sic hæretici (qui quoniã male agunt, odiunt lucẽ) fallacibus prauisq; dogmatibus, irrisionibus atq; blasphemiis contra Christũ & Ecclesiam semetipsos quidem magis atq; magis excæcare possunt: sed Ecclesiam Christi conuellere, fidei catholicæ veritatem abolere, lucem mundi Christum extinguere omnino non prævalebunt: tametsi hunc apud eos duntaxat qui corruptis sunt moribus, & fatentur se nosse Deum, factis autem negant, falso dogmate videantur ad tempus obscurare. Apud eos, inquam, hoc pos sunt, qui nomen habẽt quod viuunt, & mortui sunt. Vnde ait beatus Ambrosius: Plurimis à religione deficientibus clara fides nube perfidiæ obscurabitur, quia sol cœlestis mihi fide mea minuitur vel augetur. Et sicut mẽstruis defectibus luna vel terræ oppositu quum fuerit è regione solis vanescit, sic & sancta Ecclesia quum lumini cœlesti vitia carnis obsistunt, fulgorem diuini luminis de Christi radiis non potest mutuari. Nam in persequutionibus lucem diuini solis plerunque amor vitæ huius excludit.

Hæretico-rũ insania.

Apoca. 3.

Porrò luna quia à sole lumen suum habet mysticè Ecclesiam designat: & hæc quidẽ operante mysterio iniquitatis vergente in ruinam mundo, per Antichristum & hæreticos Antichristi præcursores in sanguiné conuertetur, quando hanc non modo contumeliis & blasphemiis, sed etiam gladiis iidem satellites Antichristi persequentur.

Sed & stellæ, id est, doctores & prædicatores, qui putabantur in cœlo iam mente cõuersari, qui aliis doctrinæ lumen dederãt: isti, inquam, cadent de cœlo. Nam derelicta prioris vitæ professione, abrenunciata religione, mutata veste, huic seculo per omnia cõformabuntur, nihil aliud q̃ perituras diuitias, voluptates carnis, & honoris mundani fastigia sectantes. Ita vt horũ ruinam lamentatus fuisse videatur, qui ait: Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus? Dispersi sunt lapides sanctuarij in capite omniũ platearum? filij Sion inclyti auro primo, quomodo reputati sunt in vasa testea, opus manuũ figuli? Qui vescebantur voluptuosè (delectati prius in verbo Dei) interierunt in viis, scilicet errorũ. Qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora. Et quidẽ iam cernere est plurimos huiusce modi in hæreticam dilapsos prauitatem ab Ecclesia catholica, quasi è cœli firmaméto in lutum, id est,

M

Doctores vt ruent.

Thre. 4.

Stellas nũc è cœlo cecidisse.

in vitam

in vitam contaminatam & omni criminum genere conspurcatam decidisse,sed nondum finis.Et hæc de stellis erraticis,vel potius de stellis cadẽtibus,quę & stellę,& in cœlo esse putabantur, sed veræ stellæ non erant sicut illi de
Dan.12. quibus scriptum est: Qui docti fuerint erunt,quasi splendor firmamenti, & qui ad iustitiam erudiunt plurimos,erunt quasi stellæ in perpetuas æternitates:non,inquam,tales stellæ erant,sed nec in cœlo,id est,cœlesti vita & conuersatione erant,sed tantum esse putabantur.

Porrò de bonis doctoribus & verè religiosis hoc quod
Iudith.3. scriptum est accipere possumus. Stellæ manentes in ordine & cursu suo,pugnauerunt contra Sisaram.

Per Sisaram,qui exercitum aduersus Dei populum permaximum ducebat,diabolus significatur. Interpretatur enim, excludens gaudentem , siquidem per ipsum intrauit in orbem terrarum mors,dolor, & omne malum:& à beatitudinis gloria per ipsius dolum exulamus.

Prou.27. Aduersus hunc pugnant stellæ,id est,sancti perseuerantes in ordine suo, id est, in ea vocatione qua vocati sunt. Super quos & si spiritus potestatem habetis forsan ascenderit,tamen locum suum non dimittunt. Perseuerant nihilominus & in cursu suo,hoc est,in augmento profectus spiritualis de virtute in virtutem, duce gratia procedunt. Sic igitur mysticè in sole, luna, & stellis diminutionis fidei signa cernentur.

Corruptionis morum signa.

N Vt aũt signa deprauationis & corruptionis morũ penes hæc colliguntur,aduerte per solẽ Ecclesiasticum principatum figurari. Iste sol obscurabitur quando iam authoritas Ecclesiæ & eius spiritualis potestas & contemnetur & vilipendetur . Sed & tunc sol obscuratur , quando ij qui in Ecclesia præeminent, quorum erat virtutibus & sanctitate splendere,diuersorũ squalore vitiorum tenebrescunt.

Luna principatus secularis.

Proinde per Lunam principatum secularem intellige. Sicut enim luna à sole lumen habet,sic potestas secularis ab Ecclesiastico principatu fulcitur, dirigitur, ac fidei & morum præceptis illuminatur.Sed obscurato (quo modo dictum est)sole,luna hæc,id est,secularis potestas iam dicta,in sanguinem,id est,in crudelitatem,impietatem, pau-

Ecclesiastica potestas in cõtẽptũ.

perum oppressionem,in iniustitiam,in sacrilegia,& in omne id genus scelerum,quasi in sanguinem conuertetur. Quum enim Ecclesiastica potestas venerit in contemptum,

ptum,& omnia sub potestatẽ secularem fuerint redacta, quid restat,nisi vt per omne nefas nemine prohibente,superbiat impius,& pauper incendatur? Et adhuc amplius fiat quod iam fieri cernitur,illud scilicet de quo per Salomonem dicitur: Vide calumnias pauperum & lachrymas Eccle.4.
innocentũ,& neminem cõsolatorẽ,nec posse resistere eo *Lamẽta innocentum.*
rum violentiæ cunctorum auxilio destitutos. Et laudaui magis mortuos quã viuẽtes, & fœliciorũ vtroque iudicaui qui necdũ natus est, nec vidit mala quæ sub sole fiunt.

Vnde etiam per Ieremiam prophetam sæuienti impio dicitur:In alis tuis inuentus est sanguis animarũ pauperũ Iere.2.
& innocẽtum, & dixisti, Innocens sum & absq; peccato. Alæ potentum sunt eorũ satellites & satrapæ,qui de sudore & sanguine pauperum diuitiis crescunt, & deliciis impinguãtur:iis quorũ erat eos coërcere,id est,dominis dissimulantibus & conniuentibus. Quisq; tamen eorum dicit:Absque peccato ego sum.Cui dicitur à Domino:Ecce ego iudicio contendam tecum.

Principum & potestatem habentium erat, non inferre O
subditis iniuriã,sed ab aliis illatam repellere, iuxta illud. *Mun⁹ principis secularis.*
Eripite pauperem,& egenũ de manu peccatoris liberate. Sic enim fecit Dauid , sicut scriptũ est:Omnis qui gemebat,& vexabatur à Saul, fugiebat ad Dauid , & liberauit 1.Reg,25.
eũ.Hoc enim decet facere principatum gerentes. Vnde Super leHieronymus:Regum est facere iudicium & iustitiam , & re.
liberare de manu calumniantium vi oppressos:& peregrino,pupilloq; & viduæ (quæ facilius à potẽtibus opprimũtur)præbere auxilium.Vnde etiam ait beatus Cyprianus: Rex debet furta cohibere,adulteria punire,impios de terra perdere,parricidas & periuros non sinere viuere,filios suos non sinere impiè agere.

Sed nunc verendum est,ne de iis illud verificetur quod per Esaiam dominus loquitur, dicens: Principes tui infi- Esaiæ 1.
deles,socii furum,omnes diligunt munera,sequuntur re- *Iniqui principes arguuntur.*
tributiones, pupillo non iudicant,& causa viduæ non ingreditur ad eos.

Vnde & per Ezechielẽ prophetã dicitur : Principes ei⁹ in medio eius quasi lupi rapientes prædam . Audiant di- Eze.22.
centem : Non facias violentiã pauperi quia pauper est, neque conteras egenũ in porta, quia iudicabit dominus Prou.22.
causam eius,& configet eos qui confixerunt animã eius.

Deniq;

P Denique corruptionis & deprauationis morum signa in stellis est cernere. Porrò regularis cuiuslibet vitæ professores mysticè stellæ vocantur, nempe quorum erat terrenis calcatis, cœlestibus inhærere: quæ sursum sunt quærere, vbi Christus est in dextera Dei sedens: quæ sursum sunt sapere, non quæ super terram. Sed nunc passim stellę istæ de cœlo cadunt, dum instituto spiritualis vitæ derelicto, nihil nisi transitoria ambire, nihil nisi terrena quærere conspiciuntur. Siquidem cœnobiis suis derelictis, per mundum vagantes commixti sunt inter gentes, & didicerunt opera eorum, & seruierunt sculptilibus eorum, id est mammonam colunt seculo prorsus confirmati, sicut scriptum est: Dispersus est populus Israël per omnem terram Aegypti ad colligendum paleas. Hos beatus Hieronymus ad Paulinum scribens arguit, dicens: Si cupis esse monachus quod diceris, quid facis in vrbibus? quæ vtique non solorum sunt habitacula, sed multorum.

Deprauationis morũ signa.

Exod. 5.

Q Colligere nihilominus in sole, luna, & stellis possumus signa damnationis reproborum: si per solem, charitatem: per lunam, fidem: per stellas cæteras, animi virtutes velimus accipere. Sol, inquit, obscurabitur, id est, charitas refrigescet. Luna verò, id est, fides non dabit lumen suum. Vnde in Euangelio Dominus loquitur, dicens: Filius hominis veniens, putas inueniet fidem super terram? Et vnde per Apostolum dicitur: Spiritus autem manifeste dicit quia in nouissimis temporibus discedent quidam à fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum. Vnde etiam per Ieremiam prophetam dicitur: Periit fides ablata est ab ore ipsorum. Falsa enim est fides Iudæorum, corrupta hæreticorum, mortua falsorum Christianorum.

Signa damnationis reproborum.

Lucæ. 18.

2. Tim. 4.

Iere. 7.

Et stellæ cadent de cœlo, id est, aliæ virtutes euanescent de Ecclesia, iuxta quod scriptum est: Et egressus est à filia Sion omnis decor eius, & vitia virtutũ loco succrescent, iuxta quod per Osee dicitur: Non est veritas, non est misericordia, nõ est scientia Dei in terra. Maledictũ & mendacium, furtum, homicidiũ, & adulterium mundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit, id est, peccatum peccato, & noua veteribus superadduntur. Itaq; charitate, fide, cæterisq; virtutibus deficientibus, quid superest nisi reprobetum hominum iusta damnatio? Sequitur in litera:

Thre. 1.

Osee. 4.

Et

Et in terris pressura gentium, præ confusione sonitus maris & fluctuũ arescẽtibus hominibus præ timore, & expectatione quæ superuenient vniuerso orbi. Nam virtutes cœlorum mouebuntur. R

Quæ euentura sunt orbi post luminarium obtenebrationem ex quibus fiet angustia gentium, exprimit dicens: Et in terris (subaudis, erit) pressura gentium: quæ pressura partim ex superioribus malis, id est, bellis, vastatione regnorum, humani sanguinis effusione, fame, pestilentia, tot subitaneis hominum mortibus, terroreque nimio signorum cœlestium, partim ex iam tunc incumbentibus signis terroribusque proueniet. Quorum vnum est confusio sonitus maris & fluctuum.

Pressura gẽtium vnde.

Quum enim alterabitur superior orbis, & elementa inferiora necessario iacturam patientur. Præcipuè ipsum mare, quod per illa superiora disponitur, præsertim per virtutem lunæ, cuius effectus in maris affluxu & defluxu, eleuatione & demissione vel maximè apparet. Tunc ergo mare ipsum terribiliter fremet & litt⁹ maris tãta pertelletur tempestate, vt sit populo terræ pressura, id est cõmunis miseria, vt tabescant timore ingruentiũ malorum.

Theo.

Fugiẽt enim tunc à facie timoris huius homines à locis maritimis ad mediterraneas regiones, præ confusione sonitus maris & fluctuum. Mare enim (vt dictum est) insolito modo commotum, magnos acolis solis horrores, pressuras, damna, ac detrimenta pariet, iuxtà quod per Psalmistam dicitur: Mirabiles elationes maris, mirabilis in altis dominus. Vnde & alibi scriptum est: Scandescent in eos aquæ maris.

Sap. 5.

Arescentibus hominibus præ timore & expectatione eorum quæ superuenient vniuerso orbi. Tabescent enim (vt iam dictum est) ex incumbentium mole malorum, iuxta quod apud Matthæum legitur: Erit tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi vsque modo, neque fiet, sed & multo amplius arescent horrore eorum quæ adhuc superuentura sunt malorum.

S

Horror futurorũ malorum.

Matt. 24.

Tunc enim superueniente vniuerso orbi timore & expectatione districtiexaminis, multi qui in hoc mundo florere videbantur, quum se sine fructu cõspexerint, arescẽt. Tunc fides quæ ab operibus bonis vacauit probante hac

Beda.

C iusti

iusti iudicis igne, marcescet. Nec mirum est homines (vel natura, vel sensu terrestres) ad eius iudicium turbari, cui[us] aspectu & ipsæ cœlorum virtutes, hoc est Angelicæ tremunt potestates, beato quoque Iob adtestante qui ait: Columnæ cœli contremiscunt & pauent ad nutum eius.

Iudicii quã tus terror

Theoph. Quid ergo facient tabulæ, quando tremẽt colũnæ? Quid virgula deserti patitur, quum cedrus paradisi concutitur? Non solum enim mortales fluctuabunt, quum alterabitur mundus, sed & Angeli stupebunt in tam terribilibus mutationibus vniuersi. Et quomodo nõ tremerẽt Angeli sancti, quum videbunt tantam & dęmonum & hominũ multitudinem simul damnari?

Chry.

Gregori⁹ Quid autem Dominus virtutes cœlorum, nisi Angelos, Archangelos, thronos, & dãnationes, & principatus & potestates appellat, quæ in aduentu districti iudicis nostris oculis visibiliter apparent, vt districtẽ tunc à nobis exigant, hoc quod nos modo inuisibilis conditor æquanimiter portat. Cõmouebuntur ergo ad vltionem inimicorũ, quum iam viderint regem suum inimicis suis iratum. Vnde Chrisostomus.

T Si rege terreno ad expeditionem surgente, totus commouetur exercitus, & ciuitas tota feruet: quãtomagis cœlorũ rege surgente ad iudicãdũ viuos & mortuos, virtutes cœlorum mouebuntur? Quid ergo mirũ si inter hæc arescant homines præ timore & expectatione propinqui iã iudicis, & ineuitabilis atq; irreuocabilis iudicij, & ingruentium terrore malorum, quę nũquã habitura sunt finem?

Simile.

Simile. Si debitor quispiam videt appropinquãtem cum literis debiti creditorem, volẽtem hunc iudicialiter conuenire, anxiatur atq; turbatur: Et vtiq: debitores sumus Deo, qui cunq; dicimus supplicãtes: Dimitte nobis debita nostra: & quidem debitores debiti grauis & insolubilis. Quotiescunq; enim nõ fecimus quod facere debebamus, debitũ graue contraximus, venit cõtra nos ad iudicium creditor Deus, venit autẽ cum literis & documentis quibus conuincat debitorem. Debitum enim cõscientiis eorũ qui iudicandi sunt inscriptum tunc palàm manifestabitur. Nihil enim tã opertũ quod tunc nõ reueletur. Aderit sanè dies domini, in quo facta nostra quasi in tabula depicta manifesta erũt. Hinc in Apocalypsi scriptũ est. Libri aperti sunt (videlicet conscientiarum) & iudicati sunt mortui ex his quæ

Vt creditor deus, & homines debitores.

Apoc. 20.

quæ scripta sunt in libris, secundum opera eorum. Si ergo times examen pauendum, dum facultas datur, corrige conscientiam, & ante iudicium para iustitiam, & ante languorem adhibe medicinam.

HOMILIA ALTERA.

TVnc videbunt filiũ hominis venientem in nube cum potestate magna, & maiestate.
Lucæ 21.

In hac parte Euangelicæ lectionis de duobus est disserendum. Primum est, Iudicis aduenientis conspicua manifestatio. Alterum est, Electorum de sua propinqua redemptione consolatio. Ibi: His autem fieri incipientibus.

Circa primum tria notantur. Primum est, consideratio temporis. Secundum est, forma iudicantis. Tertium est, magnificentia maiestatis.

Primũ insinuatur, quũ dicitur: Tunc. Vbi est aduertendum, ꝙ tempus aduẽtus Christi in fine mundi ad iudiciũ, nec angeli ipsi, nec homines naturaliter possunt cognoscere. Cuius ratio est, ꝙ tunc motus cœli cessabit, & ex consequenti cessabit tempus, quod ex motu cœli est. Sed nullus angelorũ nec hominũ nouit, quando huiuscemodi motus cessabit, eo ꝙ talis motus non est naturalis, vel ex seipso necessarius: sed est secundum beneplacitum Dei, quod nulli angelorum aut hominum naturaliter cognitum est. A

Mũdi finẽ naturaliter cognoscit ne mo.

Ad hæc, mundus & tempus constabunt donec complerit numerus electorum, sed angeli & si in contemplatione diuinitatis cognoscant hunc numerum (vt dicit Augustinus in Enchiridion: Nouerunt, inquiens, angeli sancti docente Deo, quanti numeri supplementum de genere humano integritas illius ciuitatis expectet) veruntamen quando ille electorum numerus implendus sit, inuestigare angeli nequeunt, eo quòd ex sola Dei voluntate, & ex libero hominis arbitrio dependeat salus electorum: neutrum autem horum naturaliter angelis cognitum est, ac per hoc nec mundi finis, & aduentus iudicis Christi.

Cap. 36.

Completo electorũ nu mero, mundi finis.

Quòd si quæras, num hoc idem vel angelis vel hominibus sit reuelatũ. Respondetur, quũ hoc Christus apostolis scisscitantibus & dicentibus: Dic nobis quando hæc erũt,

& quod signum aduentus tui & consummationis seculi & rursum: Domine si in tempore hoc restitues regnum Israël,

Num mũdi finis alicui reueletur.

reuelare noluerit, & hoc eis responderit: Non est vestrũ

Act. 1.

nosse tempora vel momenta quæ pater posuit in sua potestate, verosimile est hoc nulli hominum esse diuinitus reuelatum, quia (vt dicit Augustinus) hoc nosse non expedit hominibus, quin potius ita viuant homines quasi quotidie iudicandi.

Mat. 24.

Sed neq; hoc angelis reuelatum est. Vnde ipse dominus: De die autem, inquit, illa, & hora nemo scit, neque angeli cœlorum, nisi solus pater. Nam sicut mundi exordium priusquam esset, soli Deo cognitum fuit: ita & mundi finis soli Deo cognitus est, & homini Christo cui (datũ est de hominibus pariter & dæmonibus iudicare) à Deo reuelatus.

Mar. 13.

Et quum dicitur quod de hoc sciat solus pater, & in Euãgelio secundũ Marcũ dicitur, quod neq; filius hoc scit, nisi pater: attẽde quod sicut patris & filij & spiritussancti est vna essentia, ita & vna triũscientia. Sicut enim filius habet eandem diuinitatem quam pater, ita & eandem quam habet pater & filius habet scientiã: sed vt ostẽderet quod anima Christi tantæ rei notitiam per semetipsam habere nõ potest, nisi à diuinitate ei fuerit reuelata, ait, quod neque filius scit nisi pater. Vnde colligitur neque beatus in cœlo dié illũ scire. Quòd si hoc nõ datur scire beatis in cœlo, multominus mortalibus in hoc mundo.

Fallunt semetipsos.

Vnde & quotquot de mũdi fine hactenus dogmatizare præsumpserunt, tempus certum assignantes, cõuicti sunt re ipsa asseruisse quod ignorabant, & fuisse deceptos. Vn

Li. 18. ca. 33.

de Augu. de ciuitate Dei: Frustra, inquit, annos qui remanent huic seculo computare ac diffinire conamur, quum hoc scire non sit nostrum. Et subinde: Omnium de hac re calculantiũ digitos resoluit & quiescere iubet ille qui dicit: Non est vestrum nosse tempora vel momenta quæ pater posuit in sua potestate.

B

Forma christi iudicantis.

Circa secũdũ, quod est forma iudicantis, dicitur: Videbũt filiũ hoĩs. Iudex enim in forma hoĩs apparebit: nã vt dicit Aug. illa forma iudicabit, quæ iudicata est. Sedebit vt iudex, qui sub iudice stetit vt reus. Damnabit verereos,

Iob. 15.

qui factus est falso reus, iuxta quod scriptum est: Causa tua quasi impij iudicata est, causam iudiciumq; recipies.

Et

Et merito quidem in forma humana iudicabit. Primo ad confusionem Iudæorum, qui blasphemantes dixerunt:

Cur in humana forma

Nosscimus quia hic homo peccator est. His, inquam, in ea forma in qua ipsum & blasphemauerunt & crucifixerunt

Ioan. 9.

iudicaturus apparebit, vt suam vel sero cognoscant falsitatem. Videntes autem turbabuntur timore horribili. Nec

Apoc. 1.

dicent: Si tu es Christus dic nobis palàm. Sed nec Pilato vacabit scisitari: Tu es rex Iudæorum? Sed quid? Videbit eum, inquit, omnis oculus, & qui eum pupugerunt. Et plãgent se super eum omnes tribus terræ.

Gentiles scilicet qui pro Deo idola colentes, fidẽ eius recipere noluerunt. Amplius autem Iudæi, qui hunc sibi cœlitus missum crucifixerunt, falso Christiani præ cæteris omnibus se plangent amplius, quod hunc cognoscentes, impiè viuendo contempserint. Tunc incipient dicere mõtibus & petris: Cadite super nos, & abscondite nos à facie sedentis super thronũ, & ab ira agni, quoniam venit dies magnus iræ ipsorum, & quis poterit stare? Et tunc quærẽt homines mortem: & non inuenient: & desiderabunt mori, & fugiet mors ab eis. Nec mirum. Si enim intolerabile est humanæ infirmitati vel huius angeli gloriam aspicere (vt

Apo. 6.

Dan. 10. Apoc. 1.

in Daniele patuit & in Ioanne Apostolo, & in custodibus sepulchri dominici, qui ex visione angeli facti sunt velut mortui) incomparabiliter maior erit terror malis in die iudicii iratum videre Deum & hominem Christum viuorum iudicem & mortuorum, & sui iudicij exequutores exercitus omnium cœlestium legionum. Nec tamen, videbunt ipsius diuinitatem, sed tantum ipsius humanitatem videntes, per effectus & signa virtutis suæ, Deum esse cognoscent.

Mat. vlti.

Secundo apparebit in forma humanitatis ad maiorem superborum & omnium reproborum pœnam, qui videbunt se non angelica celsitudine, sed ab homine iudicari.

C

Tertio sic apparebit ad gloriã electorum, quibus magna erit gloria & ineffabilis causa lętitiæ quòd sui generis naturam in Christo tantæ maiestatis honore viderunt exaltatam. Tunc sanè beati, quorum oculi regẽ in decore suo

Esa. 33.

videbunt, Tunc tolletur impius ne videat gloriam Dei, qui in terra sanctorum iniqua gesit.

Porrò tertium, id est, magnificentiã maiestatis, insinua

Christi aduentus in maiestate. Cyrillus.

tur quũ dicitur: Veniẽtem in nube cum potestate magna & maiestate, subaudis, similiter magna. Primã suam apparitionẽ persequutus est dominus cũ infirmitate & humilitate nostra, sed secundã celebrabit cũ propria potestate & maiestate. Vnde Greg. In potestate enim & maiestate visuri sunt, quem in humilitate positũ audire noluerũt, vt virtutem eius tanto tunc districtius sentiant, quanto nunc ceruicem cordis ad eius patientiam non inclinant.

In nube veniet. Actu. 1.

In nube autẽ veniet, vt sicut à nube susceptus ab oculis Apostolorũ in cœlum ascendit, ita & nubes referet descendentem. Sic enim futurum esse sancti angeli Domino in cœlos assumpto apostolis prædicauerunt, dicẽtes: Viri Galilæi quid statis aspicientes in cœlum? Hic Iesus qui assumptꝰ est à vobis in cœlum, sic veniet quemadmodũ vidistis eum euntem in cœlum. Ascendit autem susceptus à nube, non quasi nubis indigeret obsequio, sed vt per hoc ostẽdatur etiã ipsa mundi elementa authorem dominũq; suum agnoscere, & agnitum suo ministerio venerari.

Magnos venit iudicare.

D Proinde quoniam magnos venit iudicare (id est, reges & tyrannos, quin & ipsos principes & potestates, ipsos mundi rectores tenebrarum harum) condecens est vt cũ magna veniat potestate. Et quia in primo aduentu suo ꝓpter suam humilitatem contemptus fuerat à superbis necesse est vt iudicaturus veniat cum maiestate, vt contemni non possit. Tanta autem cum maiestate venturus est, vt cœlum pariter & elementa cõcutiat, vt à voce virtutis suæ vniuersi resurgant mortui, suisq; cõpellantur adesse tribunalibus iudicandi. Vnde ipse in Euangelio secũdum Matthæum loquitur, dicens:

Matt. 25.

Quum venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes angeli eius cũ eo, tunc sedebit super sedem maiestatis suæ. Et congregabuntur ante eum omnes gentes. De hoc tã magnifico suæ maiestatis aduẽtu per Esa. di. Dñs ad iudiciũ veniet, cũ senioribus populi sui & principibus eius. Et vnde rursus scriptũ est: Nobilis in portis vir eius (id est Christꝰ spõsus Eccleſi;) quãdo sederit cũ senatoribus terræ, id est, tam noui q̃ veteris testamenti patribus electis.

Esaiæ. 3. Prou. vlt.

Cur omnes angeli cum eo.

Et omnes, inquit, angeli eius cũ eo, Si quæras quid causæ est, quòd veniet stipatus innumerabilium exercitibus angelorum. Respõdetur, hoc ita fieri debere. Primo propter iudicis honorem & authoritatẽ eius ostendendam.

Nam

Nam sine potestate, iudicis authoritas nulla est.

Secũdo, propter impiorũ accusationẽ. Angeli enim, illorum erũt in iudicio accusatores, quibus ad ministeriũ & custodiam fuerint deputati: si videlicet eorũ instinctꝰ & monita contẽnentes vt salui fierent, non acquieuerũt. De quibus scriptũ est: Instauras testes tuos cõtra me. Et iterũ Reuelabunt cœli iniquitatẽ eius. Cœli. i. angeli cœlorũ.

Tertio, propter iudicij exequutionem. Siquidẽ ministerio sanctorũ angelorum congregabuntur electi. Vnde in Euangelio secundũ Matthæum loquente domino dicitur. Et mittet filius hominis angelos suos cũ tuba & voce magna, & cõgregabunt electos eius à quatuor ventis, à summis cœlorum vsq; ad terminos eorum.

E *Angelorũ in die iudicii ministerium.* Matt. 24.

Sed & eorundẽ ministerio angelorum perpetuo diuortio separabũt reprobi ab electis, dicẽte domino: In tẽpore messis (id est, iudicij) dicã messoribus: Colligite primũ zizania, & alligate ea in fasciculos ad cõburendũ: triticũ autẽ cõgregate in horreum meũ. Quod ipsemet exponere dignatus, ait: Ager est mundus. Zizania autẽ filij sunt nequam. Messis vero cõsummatio seculi est. Messores aũt, sunt angeli. Itaq; sic erit in cõsummatione seculi. Exibũt angeli, & separabũt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus & stridor dentium.

Matth. 13. Ibidem.

Deniq; eorundẽ ministerio sanctorũ angelorũ, detrusis ad inferna vnà cũ dæmonibꝰ, reprobis vniuersis, electi ꝑ angelos in cœlos assumẽtur, iuxta quòd de anima beati pauperis scriptũ est: Factũ est vt moreret̃ medicus, & portaret̃ ab angelis in sinũ Abrahæ. Vnde Aug. Omnes angeli cum eo veniẽt, quos aduocabit de superioribus locis ad faciẽdum iudicium, scilicet discretionis, separãdo malos à bonis. Et Chry. Omnes inquit, angeli cũ Christo erunt testantes ipsi, qualiter administrauerunt missi à dño propter hominũ salutẽ. Qui nũc eos nõ suscipiũt tanquã à patre missos, tũc in iudicio patienr̃ eos aduersarios, vt iudicis exequutores. Quare audiat & sciat vnusquisquevt Dei amore alliciat̃ & faciat bonũ, & timore iudicij terreat̃ vt fugiat malũ. Nã ineffabilis erit lætitia bonis creatoris redẽptorisq; sui illũ vultũ videre, in quẽ desiderant angeli ꝓspicere. i. quẽ (vt dicit b. Petrꝰ) nũc quoq; nõ vidẽtes creditis. Credẽtes aũt exultabitis lætitia inenarrabili, & glorificata, reportãtes finẽ fidei vestræ salutẽ aiarũ vestrarũ.

Lucæ. 20. De ciuit. Dei.

¶ Vnde & consequenter in Euangelio subditur, quod sequenti articulo tractandum est.

¶ Circa secundum principale dicitur:

His autem fieri incipientibus, respicite & leuate capita vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra.

Hic ponit electorũ de sua ꝓpinqua redẽptione promissa consolatio. Vbi tria sunt consideranda. Primũ, Dei electis cõsolationis ꝓmissio. Secundũ est, huius ꝓmissionis ꝑ similitudinẽ declaratio, ibi: Videte ficulneam. Tertiũ verborum domini stabilis confirmatio, ibi. Cœlum & terra.

Circa primum aduerte Christum hic loqui ad discipulos, non tanquã ad eos qui durare deberẽt in vita ista vsq; ad terminum mũdi, sed quasi vno corpore existente ipsis & nobis & posteris vsque ad consummationem mundi in Christum credituris. Itaq; circa primũ quod est cõsolationis promissio, dicit: His autẽ, id est, signis & mirabilibus fieri incipientibus, quum impij arescent præ timore & exspectatione malorum, respicite & leuate capita. Exhortatio planè est & consolatio bonorum, vt quum viderint hæc quæ dicta sunt mũdi mala crebrescere capita leuent, id est, considerationẽ suam & spem in finem erigãt, vbi fiet eis æterna & plena remuneratio prò modica & breui perpessione malorũ. Iuxta quod ait Apostol°: Id quod in præsenti est momentaneum & leue tribulationis, supra modum in sublime æternum gloriæ pondus operatur in nobis. Nec in longum differtur præmiũ bonorũ. Vnde in Apocalypsi loquente Dominò descriptum est: Tẽpus prope est, ecce venio cito: & merces mea mecum est, reddere vnicuiq; secundum opera sua.

Electis in iudicio promissa consolatio.

2.Cor.4.

Apoc.22.

Itaq; inter mundi mala ad Christũ liberatorẽ, & ad suæ passionis exẽpla mentis attẽtio est erigenda, iuxta quod monet Apostolus, dicẽs: Curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in authorẽ fidei & consummatorẽ Iesum. Et iterũ. Recogitate eum qui talem aduersus semetipsum à peccatoribus sustinuit contradictionem, vt non fatigemini animis vestris deficiẽtes. Nondum enim vsq; ad sanguinem restitistis aduersus peccatũ repugnantes. Hæc itaq; quæ ad electorum consolationem hic dicũtur, Beda post Gregorium exponens, dicit.

Hebre.12

Ibidem.

Quum

Quum plagæ mundi crebrescunt, quum terror iudicij virtutibus cœlorum commotis ostenditur. Leuate vos capita, id est, exhilarate corda. Quia dum finitur mundus, cui amici non estis, prope fit redemptio quam quæsistis. In scriptura etenim sacra, sæpe caput pro mẽte ponitur. Quia sicut capite regũtur membra, ita cogitationes mẽte disponuntur. Leuare itaque capita est, mentes nostras ad gaudia patriæ cœlestis erigere. Quoniam, inquit, appropinquat redemptio vestra. G

Vbi Eusebius: Transactis corporalibus, aderũt intelligibilia & cœlestia, scilicet regnũ seculi nõ ampli° trãsituri, & tũc dignis salubria ꝓmissa tribuenr. Dei enim promissis quæ speramus, erigimur: q ante curui fueram°, & eleuabim° capita nostra quondã humiliati, eo q redẽptio nostra quã sperabam°, aderit: illa scilicet, quã tota creatura expectat, id est, perfecta corporis & animæ libertas. Sicut enim prim° aduẽtus domini fuit ad reformationem animarũ sic secũdus ad reformationẽ corporũ celebrabitur. Theoph.

Et quidẽ virtute passionis Christi redemptio electorũ facta est: sed eiusdem redemptionis effectũ necdum plenariè consequuti sunt, adhuc enim nexibus mortalitatis grauamur. Vnde Apostolus: Scimus, inquit, quoniã si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quòd ædificationem ex eo habemus, domum non manufactã æternam in cœlis. Nam & in hoc ingemiscimus habitationem nostram quæ de cœlo superindui cupientes. Nã & qui sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus grauati, eo quòd nolumus expoliari, sed superuestiri, vt absorbeatur quod mortale est à vita. Et hoc est vnde alio loco dicit: Ipsa creatura, id est, nostra mortalitas, liberabit à seruitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei. Scimus enim quod omnis creatura ingemiscit & parturit vsq; adhuc. Non solum autem illa, sed & nosipsi primitias spiritus habentes, & ipsi intra nos gemimus adoptionem filiorum Dei, expectantes redemptionem corporis nostri. De qua corporum redemptione seu glorificatione Eusebius: Sicut, inquit, in hac vita sol hyeme recedente ac succedente vere radium calidum mittens fouet ac viuificat humi condita semina exuentia pristinam figuram, pullulant autem nouarium virorem habentia: sic & glorioſus vnigeniti Dei aduentus, viuificatiuis radiis illustrans

Animabus corporibusque reformandis.

2.Cor.5.

Roma.8.

strans nouum seculum, dudum cõdita per totum mundũ semina, scilicet dormientes in puluere terræ, potioribus corporibus quam prius producet in lucem, ac confutata morte regnabit deinceps noui seculi vita.

¶ Circa secundum, quòd est dominicæ promissionis per exemplum declaratio, subditur:

Et dixit illis similitudinem: Videte ficulneam & omnes arbores, quum producunt iam ex se fructũ, scitis quoniam prope est æstas: Ita & vos quum videritis hæc fieri, scitote quoniam prope est regnum Dei.

Prænoscẽdis fœni similitudo.

H Vbi sub similitudine arboris docet cognoscere cõsummationis aduentũ. Nam sicut foliorũ & fructuũ productio signũ est æstatis vicinæ: ita & mũdi per hæreses & prælia cõmotio, indicium est propinquæ cõsummationis. Porrò mundi ruina, propinquæ signum est beatitudinis.

Et (vt ait Chrysost.) Sicut homo circa mortem patitur fantasias, sic mũdus circa sui finem multos patietur errores. Contra quos præmonemur dicẽte domino: Videte ne quis vos seducat. Multi enim venient in nomine meo, dicentes: Ego sum Christus, & multos seducẽt. Et infra: Et multi pseudoprophetæ surgent, & seducent multos. Vbi Gregorius: Apertè, inquit, docet quia sicut ex fructu arborũ ventura æstas agnoscitur, ita & ex ruina mũdi prope esse cognoscitur regnum Dei. Quibus profecto verbis ostenditur, quia fructus mundi, ruina est.

Matt. 24. Seductores in fine mũdi.

Mundi finis ruina.

Ad hoc enim crescit vt cadat, ad hoc germinat, vt quẽcunq; germinauerit, cladibus consumat.

Hic iste mũdus est qui Deum nõ cognouit, qui spiritũ nõ potest accipere veritatis, qui totus in maligno positus est, qui Apostolos Christi & martyres, ipsumq; odit Christum, qui mundus tot sanctis fuit indignus.

Regnum Dei vt optandum.

I Quum videritis, inquit, hæc fieri, scitote quoniam prope est regnũ Dei, videlicet vt vobis detur, quemadmodũ assiduè precamur, dicentes: Adueniat regnũ tuum. Quotiescunq; igitur orationem dominicam repetimus supplicantes, meminisse debemus aduentum nos orare diei nouissimæ. Neq; enim Christi regnum ad nos veniet: sed nec ab omni malo perfectè liberabimur, nisi in illo die.

Itaque

Itaq; cum alacritate aduentum eius orare nos condecet. idq; eo magis, quo maiore illius horrore afficiuntur impij & peccatores. Vnde Apostolus redẽptionẽ hãc (quã coronã vocat iustitiæ) nõ tãtũ sibi dicit præparatã, sed & iis qui diligũt aduẽtũ eius. Quo docet bonos omnes diligere debere aduentũ Christi: Nõ horrore vt faciũt mali Quẽ etiã aduentũ suum & obseruare & expectare nos docet, quum dicit: Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quãdo reuertatur à nuptiis. Et subdit, dicens: Beati serui illi quos quum venerit dominus, inuenerit vigilãtes. Proinde omnia quæ hic dicta sunt à domino cũ magna certitudine confirmantur, quum subiungitur:

2. Tim. 4

Luc. 12.

Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc donec omnia fiant.

K Multũ cõmendat dñs quod ita pnũtiat: Amẽ dico vobis. Hoc enĩ (si dici liceat) quodãmodo iuratio ei⁹ est. Amẽ enĩ interpretaĩ verũ, & tũ nõ est interpretatũ, quũ potuisset dici. Verũ dico vobis, nec Græcus hoc interpres ausus estfacere, nec latin⁹: Sed sic mãsit, nõ interpretatũ, vt honorẽ haberet velamẽto secreti: nõ vt esset negatũ, sed ne vilescceret nudatũ. Igit verũ dico vobis, dicit veritas, quæ vtiq; & si nõ diceret mentiri omnino nõ posset. Tamẽ cõmendat, inculcat, dormientes quodãmodo excitat, intentos facit, cõtemni nõ vult, nihilq; ambiguitatis super his quæ dicta sunt signis in aĩo cuiusquam patitur remanere.

Beda. Amen quid importet.

Amen, inquit, dico vobis, quia nõ præteribit generatio hæc, donec omnia fiãt, Generationẽ hanc autẽ omne hominum genus dicit, aut specialiter Iudæorum. Secundum Origenem verò, Eusebium & plerosq; alios, generationẽ ipsam totam Christianitatem accipimus, quæ vsq; ad finẽ mundi est duratura: iuxta quod ipse dominus ad Petrum Apostolum de ipsius fide loquens, ait: Ego pro te rogaui Petre vt non deficiat fides tua.

Generatio hæc quæ.

Luc. 22.

Vnde Eusebius: Generationẽ dicit Ecclesiæ sanctæ suæ ostendens duraturum populum fidelium vsq; in tempus illud quo visurus sit omnia, & euentus verborum domini Saluatoris oculis apprehendat.

Nõ est ergo (prout delirat Abbas Ioachim) vt expectet quis Euangelium aliud, vel aliud testamentũ, vel Ecclesiã aliam, dicente Christo de sacrificio nouæ legis: Hic est

Abbatis loc. delirium.

sangui-

sanguis meus noui & veteris testamenti. Nõ ergo quantumuis sęuiant tyranni, premant, blasphement, calumniẽtur hæretici fidelis Christianæ gentis generatio vsque ad mundi consummationem præteribit.

Verum quia turbationes & bella, & alterationes tam elementorum quàm cæterarum rerum futura esse prædixerat ne quis suspicaretur quòd & ipsa Christianitas foret peritura, subiungit consequenter, dicens:

Cœlum & terra trãsibunt, verba autem mea non transibunt.

Fidei Christianæ stabilitas.

Hic notatur tertiũ, id est, verborũ Domini stabilis cõfirmatio. Quasi dicat: Et si cũcta cõmoueantur, fides tamen mea nõ deficiet. Quo vtiq; innuit Ecclesiam præferri toti mũdanæ creaturæ. Nã & si illa alterationẽ patietur attamẽ Ecclesia fidelium, & sermones Euangelij permanebũt.

2. Pet. vlt. Quod cœlum transibit.

Porrò secundum Bedam, cœlum quod trãsibit non æthereum, siue sydereum: sed aëreũ, à quo & volucres cœli & nubila cœli cognominantur, intelligere debemus, Petro attestante, qui dicit: Qui cœli erant prius, & terra de aqua, & per aquam consistens Dei verbo, per quæ ille tũc mundus aqua inundatus periit. Cœli autem qui nũc sunt & terra eodem verbo repositi sunt, igni reseruati in diem iudicij & perditionis hominum impiorum. Apertè docẽs quia non alij cœli sunt igne perituri, quàm qui aqua perditi: hoc est, inania hæc nubila ventosi aëris spacia. Neq; enim aqua diluuij, quæ quindecim tantũ cubitis mõtium cacumina transcendit, vltrà aëris & ætheris cõfinia peruenisse credenda est. Quocunq; autem ipsa diluuij aqua peruenire potuit, eo nimirum iuxta præfatam Beati Petri sententiam, & ignis iudicij præueniet.

Eccl. 1. Cœlum & terram trãsire quid sit

Sed dicat aliquis: Si cœlũ & terra transibunt, quomodo verum erit quod per Ecclesiasten dicitur: Generatio præterit, & generatio aduenit, terra autem in æternum stat. Sed intelligendum est quod cœlum & terra per eam quã nunc habent imaginem transeunt, attamen per essentiã sine fine subsistunt. Præterit enim figura huius mundi. Et ad Ioannem angelus: Erit, inquit, cœlum nouum, & terra noua. Quæ quidem non alia condenda sunt, sed hæc ipsa quæ sunt renouantur. Cœlum igitur & terra & transibit & erit: quia & ab ea quam nunc habet specie per ignem tergetur

tergetur & tamen in sua semper natura seruabitur. Vnde per Psalmistam dicitur: Mutabis ea & mutabuntur. Quam quidem vltimam commutationem suam, ipsis nobis nunc vicissitudinibus nunciant, quibus nostris vsibus indesinenter alternant. Nam terra à sua specie hyemali ariditate deficit, vernali humore virideſcit. Cœlum quotidie caligine noctis obducitur, & diurna claritate renouatur. Hinc ergo fidelis quisque colligat, & interire hæc, & tamen per innouationem refici, quæ constat nunc assiduè velut ex defectu reparari.

M Gregorij *Dominicæ assertionis veritas.*

Sed dominicæ assertionis stabilitatem consideremus. Cœlum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt. Nihil in rerum corporalium natura cœlo & terra durabilius, & nihil in rerum natura tam velociter quàm sermo transit. Verba enim quousque imperfecta sunt, verba non sunt, quum verò perfecta fuerint, omnino iam nõ sunt, quia nec perfici nisi transeundo possunt. Ait ergo: Cœlum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt, ac si apertè dicat: Omne quod apud vos durabile est & sine mutatione, durabile ad æternitatem non est: & omne quod apud me transire cernitur, fixum & sine transitu tenetur: quia sine mutabilitate manentes sententias exprimit meus sermo qui transit.

Calamitosa mundi mutatio.

Ecce fratres iam cernimus quod audiebamus, nouis quotidie crebrescentibus malis mundus vrgetur, flagella renouata affligunt, repentini casus obruunt, improuisæ calamitates quotidie afficiunt. Sicut enim in iuuentute viget corpus, forte & incolume manet pectus, torosa ceruix, plena sunt brachia: in annis autem senilibus statura curuatur, ceruix exiccata deponitur, frequẽtibus suspiriis pectus vrgetur, virtus deficit, loquentis verba anhelitus intercipit. Nam & si languor desit, plerunq; senibus ipsa salus ægritudo est: Ita mundus in annis prioribus velut in iuuentute viguit, at nunc ipsa sua senectute deprimitur, & quasi ad vicinam mortem molestiis crescentibus vrgetur. Nolite ergo diligere quem videtis diu stare non posse. Præceptum apostolicum in animo ponite quo nos admonet, dicens: Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt, quia si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo. Et iterum: Si quis voluerit amicus esse huius mundi, inimicus Dei constituitur.

Vt homo mutatur.

1. Ioan. 2.

Iacobi. 4.

DOMI-

DOMINICA TERTIA ADVENTVS.

CVm audisset Ioānes in vinculis opera Christi, mittēs duos de discipulis suis, ait illi: Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Matth. 11.

In hac sancti Euangelij lectione tria comprehendūtur. Primum est, de notitia veritatis Ioannis interrogatio. Secundum est, Christi de suæ deitatis potentia probata responsio. Ibi: Respondens autem Iesus, ait illi. Tertium est, eximiæ sanctitatis B. præcursoris commendatio. Ibi: Illis autem abeuntibus.

A Circa primum aduertendum est secundum Marcum quemadmodum Herodes cognomento Antipas Tetrarcha Galilææ, misit ac tenuit Ioannē, & vinxit eum in carcerem, propter Herodiadem vxorem Philippi fratris sui. quia duxerat eam. Dicebat enim Ioannes Herodi: Non licet tibi habere vxorem fratris tui. Quum autem (vt dicit Matthæus) audisset Iesus quòd Ioannes traditus esset, secessit in Galilæam: & relicta ciuitate Nazareth, venit, & habitauit in ciuitate Capharnaum. Et quum eatenus miracula pauca (nempe vel vnum vel alterum, illud præsertim quod in Chana Galilææ inuitatus ad nuptias, aquam mutauerat in vinum) effecisset, & necdum palam adhuc prædicasset, exinde (inquit Matthæus) videlicet ab incarceratione Ioannis, cœpit Iesus prædicare, & dicere: Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cœlorum. Cœpit & tantis coruscare miraculis, vt cunctis ipse esset admirationi. Vnde post præmissa Matthæus infert:

Marc. 6.

Matth. 4.

Nō nisi Ioanne tradito cœpit Iesus.

Et circumibat Iesus totam Galilæam docens in synagogis eorum, & prædicans Euangelium regni, & sanans omnem languorem, & omnem infirmitatem in populo. Et abiit fama eius in totam Syriam, & obtulerunt ei omnes male habentes, variis languoribus, & tormentis comprehensos, & qui dæmonia habebant, & lunaticos & paraliticos, & curauit eos.

B

Ioan. 16.

Discipulorum Ioānis cōtra Christum zelus

Quum ergo huiuscemodi signis Ioannis gloriam longe superaret (qui vt in Euangelio scriptum est signum quidem fecit nullum) discipuli Ioannis pro suo præceptore aduersus Christum zelo moti sunt, nempe quòd Christi gloriam opinionis

opinionis sui magistri detrimentum esse putabant. Vnde & dicunt ei: Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem cui testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat (quanuis Iesus non baptizaret, sed discipuli eius) & omnes veniunt ad eum. Et paulò post dicitur, quoniam Iesus plures discipulos faciebat quàm Ioannes. Sed & ad Christum aliquando venientes, dicebant, Quare nos & pharisæi ieiunamus frequenter, discipuli autem tui non ieiunant?

Ioan. 3.

Ioan. 4.

Quum ergo etiā iam filium viduæ Christus in Naym ciuitate à mortuis suscitasset, eaq; mox fama vbiq; vulgaretur, venerunt ad Ioannē discipuli eius idipsum zelo moti, nunciantes: arbitrati magistrū suum nulli gloria sanctitatis cedere debere. Quibus ille fidem in Christum persuadere volens, respondit: Nō potest homo accipere quicquā nisi fuerit ei datum de cœlo. Ipsi vos mihi testimoniū perhibetis, q̄ dixerim: Non sum ego Christus, sed quia missus sum ante illum. Qui habet sponsam, sponsus est: amicus autem sponsi qui stat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi. Hoc ergo gaudium meum impletum est. Illum oportet crescere, me autem minui.

Luc. 7.

Ioan. 3.

Ioannes vt Christo fidelis.

Quū aūt p hęc & alia cōplura de Christo digna testimonia videret se discipulorū animos vt in Christū crederēt, inducere nō posse, tūc misit duos è discipulis suis ad Iesū ītrogās eū, & di. Tu es qui vēturꝰ es, an aliū expectamꝰ?

C

Vbi considerandum est, quæ fuerit interrogantis intentio. Ioannes enim (vt infra Dominus testatur) propheta & plusquam propheta erat. Quis autem prophetarum nescivit aut tacuit passurum esse Christum? Omnes sciuerunt, omnes prænunciauerunt: iuxta quod B. Petrus in Actibus apostolorum loquitur, dicens: Deus autem qui prænunciauit per os omnium prophetarū pati Christum suum, impleuit sic. Quomodo ergo Ioannes saltem propheta (ne dicam plusquā propheta) aut diceretur aut esset, si hoc interrogare videtur ignoraret? Vtique Ioannes propheta & plusquam propheta, sicut & cætera Christi sacramenta, ita & hoc ipsum sciebat, quod interrogabat. Restat ergo vt quæramus, quid interrogauerit, dicendo: Tu es qui venturus es, an alium expectamus? & quid opus fuerit vt hoc interrogaret missis duobus discipulis.

Actuū 3.

Interrogantis intentio.

Profecto hoc interrogauit, videlicet: vtrū ipse esset Messias, id est, Christus, qui vtique expectabatur venturus, ita

Rupertus

vt

vt mulier quoque Samaritana dixisse legitur: Scio, quia
Ioan.4. Messias venit, qui dicitur Christus: quum ergo venerit, ille nobis annunciabit omnia. Sed & turbæ quas pauerat de quinque panibus & duobus piscibus ita dixerunt: Quia
Ioan.6. hic est verè propheta qui vēturus est in mundū. Et hic & illic quod dicitur venturus, idem est ac si diceretur: De quo scripturæ, siue prophetæ testati sunt quod esset venturus. Hoc igitur interrogauit vtrum ipse esset Christus, an alius hoc nomine expectandus.

Sed cur hoc interrogauit eum, quem messiam esse prophetando, baptizando, ostendendo, testimoniū perhibendo clamauerat? Ad hæc, ipse Ioannes Christum ab se baptizari volentem, prohibuerat, dicens: Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me? Quo etiam à se baptizato vidit cœlos apertos, & spiritum sanctum descendentem sicut columbam. Audiuit insuper vocem patris: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Quur ergo post hæc omnia quasi ignarus vel dubius interrogat: Tu es qui venturus es? Vtique magnam ob causam, quàm Euangelista non præteriuit præmittendo: Quum audisset Ioannes in vinculis opera Christi, & idcirco missis discipulis modo quo dictum est interrogat.

Quæstio notanda.
Matth.3.
Lucæ & Matth.3.

Sed nunquid nō idem Ioānes antequā missus fuisset in carcerē audierat opera Christi? quorū illud pulcherrimū fuit, qp inuitatus ad nuptias (vt dictū est) aquas in vinū conuertit? Si interrogatione opus fuit, cur nō prioribus signis cōmonit' interrogauit, præsertim testimonio patris de cœlo audito? Perpendēda ergo est diligētius huius interrogationis causa, quā (vt dictum est) Euāgelista latenter tetigit præmittēdo: Ioannes cū audisset in vinculis opera Christi,

Interrogationis causa

Nimirum hoc vult intelligi, quia quum opera eius vera essent opera Christi, id est, talia opera qualia nemo alius facere potuisset, nisi ipse solus Christus filius Dei. Inter ipsa opera tamen Christum se esse palam non dicebat, imo & discipulos suos hoc dicere prohibebat. Verbi
Matth.16 gratia: Quum interrogasset discipulos suos, dicens: Quem dicunt homines esse filium hominis, ac subinde: Vos autē quem me esse dicitis? Respondente Petro: Tu es Christus filius Dei viui, illum quidem beatificauit pro cognitione & confessione veritatis: sed hoc eos in vulgus proferre prohibuit, sicut protinus Euangelista infert, dicens: Tunc præ-

præcipit discipulis suis ne cui dicerēt quòd ipse esset Christus. Cuius prohibitionis causam ex his quæ continuo sequuntur, promptum est agnoscere: Exinde, inquit Euangelista, cœpit Iesus ostendere discipulis suis, quia oportet eum ire Ierosolymam, & multa pati à senioribus & scribis, & principibus sacerdotum. & occidi, & tertia die resurgere. Denique per occasionem regij nominis, scilicet Christi, futurum erat vt traderetur Gentibus à Iudæis, dicentibus: Omnis qui se regem facit, contradicit Cæsari. Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris. Maximè hāc ob causam ita præcepit. Nequaquam tamen hoc dicere prohibuit, quasi mortem refugere voluerit: sed sicut mortem eius oportebat non multum differri: ita expediebat hanc non nimis accelerari. Prius oportebat credi Euangeliū, & tanta fieri, quanta facta sunt, quorum pars aliqua conscripta, sufficientibus testimoniis probare posset Christi anæ fidæi sacramentum.

Christum se vocari vt prohibuit.
Ioan.19.

Porrò vbi tempus fuit postquam & docuit & signa sufficientia fecit, tunc (quod valde notandum est) non solum neminem prohibuit, verum etiam turbam multam, & pueros multos admisit sibi ad puplicā regij nominis acclamationem dicentes: Osanna benedictus qui venit in nomine domini, Benedictum quod venit regnum patris nostri Daniel. Benedictus qui venit rex in nomine domini, pax in cœlo & gloria in excelsis.

Mat.21. Mar.11. Lucę.19.

Itaque dominns noster ante tempus suæ passionis licet filium Dei se esse dixerit, & operibus comprobauerit, tamen regium nomen quod est Christus, quia nimis foret tam Iudæis, quàm Romanæ potestati inuidiosum, & ipse tacuit, & discipulis suis, vt de hoc tacerent, præcepit. Hęc dicta sint, vt cōsequenter elucescat, qualis esse potuerit sollicitudo Ioannis, qui cum audisset in vinculis opera Christi, mittens duos de discipulis suis, ait: Tu es qui vēturus es, an alium expectamus? vtique vt Christus ipse quis esset, insinuaret.

E

Quotępore regium nomē domin⁹ vitauit.

Constat enim vsque adhuc dicere Iudæos aduersarios nominis huius. Vos Christiani dicitis: Discipuli eius dixerūt, ipse (tamen nō dixit, quòd ipse esset Christus, quod ipse esset) Messias, quem nos expectamus. Putāsne quòd & ipsi discipuli Ioannis pro magistro suo zelantes (vt dictū est) talia non dixerint quodque non aliquando etiam

Ioānis scitantis intentio.

istud dixerunt: Rabbi, tu illum Christum esse dixisti, ipse autem Christum se esse non dicit? Volens igitur ex ipsius ore auditum esse quòd Christus ipse esset, & sciens quia ille fidelis permanet, seipsum negare non potest, mittens per discipulos ipsum interrogat.

Hoc, inquam, fidelis amicus sponsi desiderabat, hoc intendebat, vt non cótentus Dei filius testimonio Ioannis, maiori se testimonio manifestaret, testimonio scilicet nó modo proprio, sed etiam testimonio Dei Patris, quemadmodum apud alium Euangelistam ipse dicit Iudæis: Vos
Ioan. 5. misistis ad Ioannem, & ille testimonium perhibuit veritati. Ego autem ab homine testimonium non accipio, Itẽ: Ego habeo testimonium maius Ioanne, Opera quæ dedit mihi pater vt perficiam ea, ipsa opera quæ ego facio, testimonium perhibent de me, quia pater me misit, & cætera, vsque vbi: Scrutamini scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere, & illæ sunt quæ testimonium perhibent de me.

Ecce igitur quod cupiebat Ioannes ex ore ipsius Christi auditum esse testimonium maius Ioanne, imò testimonia de quibus rectè dixerit Psalmista: Mirabilia testimonia tua, ideo scrutata est ea anima mea. Sũt enim hic duo testimonia: alterum mirandorum operum, alterum scripturarum.

Ioannem nihil dubitasse.

G Quum autem Christus, Ioannem post hanc suam interrogationem tam eximiè commendauerit, vt etiã plusquã prophetam diceret, & angelum suum vocaret, manifestũ est ipsum de Christo nil prorsus dubitasse. Nam qui fieri posset vt de illo dubitaret, cui tam validum, tam certum, tam syncerum dederat testimonium? Non ergo Ioannes ipse, sed discipuli eius de Christo dubitabant. Missi sunt, inquit Beda, vt magistrũ interrogantes, sibi discerent: nó illi, qui non dubitabat. Quum enim Ioanni plusquã priuato cuiuis homini tribuerent (quum tamen Ioannes de venturo semper loquens doceret, sed nec nisi in nomine venturo baptizaret) credebant quidem magistro, sed nó credebant Iesum eum esse quem Ioannes post se venturum promittebat.

In hac enim cum cæteris Iudæis hærebãt opinione, vt persuasum haberent Christum in maiori apparatu, longeque splendidiore pompa esse vẽturum, quod vti olim, ita

ita nunc quoque Iudæi omnes errore deludi credunt. Quicquid ergo eis de Christo Ioannes dixerat, non indu cebantur vt crederent. Vnde non immerito ad Christum hos destinauit, vt qui verbis & testimonio Ioãnis de Christo credere recusabant, maximis Christi crederent operibus: ficq; hos placidè & humaniter ad sequendum Christi fidem prouocaret, qui iam nimirum ex suo magistro pendebant. *Ioannes cum interrogat.*

Et hunc intellectum sequuti sunt Chrysostomus, Augustinus, Rupertus, Theophylactus, & Cyrillus, qui sic locum hunc exponit.

Ex dispensatione Ioãnes interrogat. Nouerat enim vt præcursor passionis Christi mysterium. Sed vt discipulis suis constet quanta sit excellentia Saluatoris, ex propriis discipulis prudentiores misit quos præcipit scisciari, & ex viua Saluatoris voce coniicere si ipse est qui expectabatur.

Quamuis constet Hieronymũ, Gregorium, Bedam hæc eo referre, an Christus in propria persona descensurus esset ad inferna, an potius suo nomine alium illuc redimendis vinctis missurus.

Ad hanc igitur interrogationem duplici quo dictum est testimonio dominus respondere dignatus est, non solum vt illis de seipso fidem faciat, sed & multo magis vt fidem omnium in ipsum credentium cõfirmet. Et primo respondet testimonio suorum mirandorum operum deinde testimonio scripturarum.

¶ Circa secundum dicitur:

Et respondens Iesus, ait illis: Euntes renunciate Ioanni quæ audistis & vidistis. Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes Euangelizantur.

Hic ponitur Christi de deitatis suæ potentia probata responsio. Vbi duo notantur. Primum est, operum Christi testificatio. Secundum est, dubitantium salutaris admonitio, Ibi: Et beatus.

H Circa primum nota, quòd quia dominus quem nihil latet, nouerat fidelem & pium Ioannis animum, non respondit: dicite Ioanni quia ego sum, ne sic respondendo interrogantium perturbaret affectum. Non ergo ad verba respondebat interrogationis, sed tantum eis signa ponit ob oculos & miracula quæ illis respondeant & loquantur, vt sic & irreprehensibilis, & extra omnem suspitionem esset sua responsio. Testimonium autem quod operibus datur, longe certius atque efficacius est eo, quod solis præstatur verbis. Vbi Rupertus: Optares fortè ô tu quicunque es discipulus Ioannis, discipulus gratiæ domini, vt ad interrogationem istam: Tu es qui venturus es an alium expectamus, responderet: Ego sum, nec alius est expectandus, esset quippe responsio hæc eloquiũ castum, argentum verum: sed apud homines non videretur eloquiũ castum, non æstimaretur argentũ igne examinatum, quippe quorum diiudicatio tam est iniqua, vt ipse sciens & prouidens diceret, & quidem maximè pro sua persona: Amen dico vobis, quia nemo pphęta acceptus est in patria sua. Sapiens igitur & ipsa sapiẽtia, inde protulit responsionis suæ eloquiũ castum, vbi nihil est vel dictum, vel scriptum, quod nõ sit argentum igne examinatum: nec audet dicere quisquam, nisi impius, quòd non sit irrefragabiliter verum.

Christi responsio irreprehẽsibilis

Lucæ. 4.

I Itaque cui non sufficit testimonium hominis missi à Deo, qui venit in testimonium, vt testimonium perhiberet de lumine, vt omnes crederent per illum: si non sufficit index digitus, dicentis: Ecce agnus Dei, accedit testimonium patris, testimonium operum quæ nemo alius fecit. De quibus ex principibus Iudęorum quidam ait: Rabbi, scimus quia à Deo veniſti magister, nemo enim potest hæc signa facere quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum illo. Sciens ergo Christus, nempe Deus cui patent corda, quo animo mississet eos Ioannes, & causam aduentus eorum, tunc temporis vberiora egit miracula, de quibus Lucas perhibet, dicens:

Testimonium operũ de Christo

Ioan. 3.

In ipsa autem hora curauit multos à languoribus, & plagis, & spiritibus malis, & cæcis multis donauit visum. Ad hæc igitur opera considerãda Ioannis nuncios remittebat, dicens: Cæci vident, claudi ambulant, & cætera quæ sequuntur. Hæc enim admiranda Dei sunt opera, quæ probarent hunc esse, nec esse alium quem expectarent.

rent. Vbi Ambrosius.

Plenum sanè testimonium quo dominũ ipsi cognoscerent. Non enim humanæ, sed diuinæ hæc virtutis insignia sunt. Hæc ante Euangeliũ vel rara vel nulla inueniuntur. Vnus Tobias oculos recepit, & hæc fuit angeli, non hominis medicina. Helias mortuũ suscitauit, ipse tamen rogauit & fleuit, hic iussit. Heliseus leprosum mundari fecit, nõ tamen ibi valuit præcepti authoritas, sed mysterij figura. Itaque hæc dicendo Christus quasi digito miraculorum suorũ Ioannis discipulis ad se missis, & Deum se & Messiã in lege promissum irrefragabili testimonio cõfirmat, prophetico etiam sermone attestante, quo dicitur: Tunc (nimirum Messia iam præsente) aperientur oculi cæcorũ & aures surdorũ patebunt. Tunc saliet sicut ceruus claudus, & aperta erit lingua mutorum. Hæc enim & his similia opera, Christo testimoniũ perhibent, q̃ Messias esset & verus Deus, qui hæc propria virtute potuerit efficere.

Esaiæ. 35.

Itaque cessent verba, loquantur opera. Nam ad propositam interrogationem non verbis, sed factis respondit. Et ad eorum (quod plus est) tacitas cogitationes, & ipse lingua tacens, operibus prophetarum vaticiniis prænuncians, respondet: dum illuminat cæcos, & erigit claudos: ac si dicat, operibus credite.

¶ Circa secundum, quod est, dubitantium salutaris admonitio, subditur in litera:

Et beatus est qui non fuerit scandalizatus in me.

K Id est, occasionem ruinę sibi non acceperit ex me. Multos enim enim in Christo scandalum passuros etiam Simeon sanctus prænunciauit, dicens de puero Iesu: Ecce positus est hic in ruinam & in resurrectionẽ multorũ in Israël, & in signũ cui contradicetur. Attestatur & B. Petrus, dicẽs: Vobis credentibus honor, nõ credentibus autem lapis offensionis, quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli, & lapis offensionis & petra scandali, iis qui offendunt verbo, nec credunt in quo & positi sunt. Proinde dum beatos dicit qui in se non fuerint scandalizati, Ioannis discipulos ad se missos latenter tetigit, propter suam humilitatẽ scandalum passos. Porrò mentis eorum ita passionem detexit vt nullus huius rei testis esse posset: sed eorum qui sibi conscij erant conscientiis res tota relicta est. Quod tamen & de generali illo suæ mortis

Lucæ. 2.

1. Petri. 2.

In Christo scandalum pati.

scandalo nõ congruè potest intelligi, Vnde Beda: Et nuntios, inquit, Ioannes qui eum esse Christum non crediderant, à perfidiæ scandalo castigat, & eidem Ioanni quod quærebat exponit, quia Deus saluos faciendi, & domine exitis mortis, visis tãtisq; virtutibus, non scandalizari quisque potuit, sed admirari. Sed fidelium mens graue in illo scandalum pertulit, quum eum & post tot miracula morientem vidit.

Gregori⁹ Quid est ergo dicere, Beatus est qui nõ fuerit scãdalizatus in me, nisi aperta voce abiectionem mortis suę humilitatẽq; signare? Ac si patenter dicat: Mira quidẽ facio, sed abiecta perpeti nõ dedignor. Quia ergo (subaudis ò Ioãnes) moriendo te subsequar, cauendum valde est hominibus, ne in me mortem despiciant, qui signa venerantur.

Itaq;, & si plerisq; promptum fuerit Christum sequi tot miracula facientem, eũdem tamen in passione sua humanitatis imbecillitatem ostendentem exhorruerũt multi, retrocedẽtes & scãdalũ passi in illa summa ipsius humilitate. Vbi nobis magis est pensandum quàm grande malũ peccatũ sit pro cuius expiatione Dei filiũ oportuerit mori, quamq; fuerit immensa erga genus humanũ Dei charitas, qui etiã vnigenito filio suo nõ pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illũ. Cæterũ pro confirmatione huius rẽ eximiæ veritatis, videlicet q; Iesus est verus indubitatus & vnicus humani generis Saluator, non solũ attendendum nobis est ad cæcos illos qui tũc corporaliter illuminati viderũt ad claudos illos qui tunc corporaliter ambulauerũt ad leprosos illos qui tũc corporaliter mũdati sunt, ad surdos illos qui tunc corporaliter audierũt ad mortuos illos qui tunc in corpore resurrexerũt. Ibi nanq; nondũ perfectio, sed initiũ erat operũ, quę dedit ei Pater, vt pficiat ea.

L Roma.8. *Fidei in Christũ cõfirmãdæ.*

Vbi ergo vel quando perfecit ea? Nimirum in morte & resurrectione sua, quando mortẽ nostram moriendo deuicit, & vitam resurgendo reparauit, ita vt iam non moriatur, mors illi vltrà non dominetur, quod & de nobis nõ incerti speramus. Et tunc dato spiritu sancto opera ista perficit, quia verè cæci vident. Vbi primo designatur moraliter mentis illustratio, dũ videlicet (vt dicit Gregori⁹) gratia superni respectus cũcta mentis nostræ etiã occulta manifestat, vt qui se heri nõ cognouit, hodie se per lumẽ gratiæ cognoscat & doleat, & sic tandẽ ad Dei & cœlestium

Cæci vidẽt 8. moral.

stium bonorum cõsurgat cognitionem. Vnde Augustinus Irradiasti & coruscasti, & fugasti cæcitatem meam.

Secũdo claudi ambulant. Ecce diuinę iussionis impletio. Siquidem animæ pedes, mysticè affectus eius sunt. Isti pedes sine Christo ad bonum tardi, imo prorsus inepti & claudi sunt testante Apost. qui ait: Non est violentis (scilicet suum velle) neq; currentis (est suus cursus) sed miserentis Dei. Et alibi: Non sumus, inquit, sufficientes à nobis quasi ex nobis aliquid cogitare, sed sufficientia nostra ex Deo est. Vnde & Bernardus: Mox vt verbi virtus intus venit, expergefacit dormitantem animam.

Claudi ambulant. Roma.9. 2.Cor.3. Super ca.

Tertio leprosi mundantur. Ecce culparum purgatio. Quid enim aliud est animæ lepra quàm culpa? Quum ergo Dei timore intrinsecus attactus, affectu mutaris, præsentem Deum per gratiam non dubites.

M *Leprosi mũdantur.*

Quarto surdi audiunt. Ecce verbi cœlestis diligens auditio, vt videlicet interiori mentis auditu Dei verbum homo percipiat. Vnde ipse Dominus ait: Qui habet aures audiendi, audiat: Deus enim nõ tam corporis aures quàm mentis requirit, quinimo multo magis interiorem nostrum quàm exteriorem requirit auditum: Alioqui super petram tantum, non in terram bonam cœlestis verbi semen recipitur.

Surdi audiunt. Lucæ.8.

Quinto mortui resurgunt. Ecce interioris hominis viuifica renouatio, De qua renouatione Gregorius: Sicut, inquit, animam habitare in corpore, vitales probant corporis sensus sic gratiam Dei credentis mentem inhabitare, virtuosa & spiritualis vita comprobat.

Mortui resurgunt. *Pauperes Euan.*

Sexto pauperes Euangelizantur. Ecce pauperum consolatio. Quid enim aliud est Euangelizare, q̃ bona annũtiare? Pauperes, inquit, Euãgelizantur. Vel pauperes spiritu, vel certe opibus pauperes, vt nulla inter nobiles & ignobiles, inter diuites & egenos in prædicatione distãtia sit. Hæc præceptoris veritatem, hæc magistri rigorem comprobant, quando omnis apud eum qui saluari potest æqualis est. Pauperes, inquit, Euangelizantur, quod vtiq; vel inter præcipua Messiæ venturi opera Esaiæ vaticinio fuerat prænuntiatum: Spiritus Domini, inquit, super me eo quòd vnxerit me, ad annuntiãdum mãsuetis misit me. Quem Prophetæ locum Christus ipse in synagoga Nazareth & legit coram omnibus, & ad se retulit.

Beda. Esaiæ. 36. Lucæ. 4. C

Christus primus pauperes beatificat.

Quis enim alius ante ipsum paupertatem cõmendasse, & beatificasse pauperes à seculo audit? est? Et opportune quidẽ hæc ad discipulos Ioannis verba loquutus est. Ipse enim à magistro suo de aduentu Messiæ edocti, putabant eum in magno ac splendido mundi huius apparatu fore venturum (vti superius iam dictum est) Quam eorum opinionem erroneam, iam dicto Esaiæ testimonio confutauit. Vnde & per beatum Iacobum dicitur: Nónne Deus elegit pauperes hoc mundo, diuites in fide, & hæredes regni, quod repromisit diligentibus se?

Iacob.2.

Diuites vt euangeliũ fastidiunt.

Hinc autem patet verum esse, pauperibus magis quam diuitibus Euangelium annuntiari, quod ad illud audiendum pauperes magis properare cernuntur: cum interim diuites qui suam hic habent consolationẽ, contumaci fastidio tumescant inflati, putantes se satis sibi sapere, nulliusq; proinde prædicatione indigere, dum ea quæ mundi huius sunt, id est, emere, vendere, fallere, simplicibus hominibus imponere, pecuniras diuitias incessanter accumulare, pulchrè norint. Quos decebat Apostolum audire dicentem: Sapientia huius mundi, stultitia est apud Deum.

2.Cor.3.

Itaq; apud huiusmodi homines, prædicatori veritatis (qui diuitibus minime blandiens nõ celat veritatẽ) locus non est, sed palponibus assentatoribusq;, qui sibi illud vel primo loco seruandum statuerunt quod quidam ait:

Persius.

Sed quid opus teneras mordaci radere vero
Auriculas? vide sis, ne maiorum tibi forte
Limina frigescant, sonat hic de nare canina.
Littera, per me equidem sint omnia protinus alba.

Pseudoprædicatorum frequens auditorium.

Huiuscemodi adulatores, imò pseudoprophetæ apud plerosq; maximi habentur, qui loquuntur placentia, qui faciunt auditores confidere in mendacio. Hos plausibliter audiũt mercatores vsurarij, amici carnis suę, Dei vero inimici. Quos Propheta plangit, dicens: Prophetæ tui nó aperiebant tibi iniquitatem tuam, vt te ad pœnitentiam prouocarent.

Thre.2.

Itaq; quũ in testimonio suæ veritatis, testis fidelis & verax loquitur, dicẽs: Euntes renunciate Ioanni quæ auditis & vidistis, probauit se esse Dei virtutem & Dei sapiẽtiam. Dei virtutẽ in his quæ vidistis, inquit, meis operibus quibus cæci vident, claudi ambulant leprosi mundantur, &

& cęteris quæ sequuntur. Et nihilominus per irreprehensibilem saluificamq; doctrinam suam quam ipsi suis hauserant auribus, se Dei sapientiam esse comprobauit.

Nec tamen illis solis datum est Dei sapiẽtiam atq; virtutem cognoscere, quin & in nobis vtrunq; misericorditer ostendit. Nos enim sumus illi cæci (vt dictum est) illi claudi, illi leprosi, illi surdi, illi mortui, & illi pauperes, qui dato spiritu sancto, per Christi fidem videmus spiritualiter, ambulamus, mundati sumus, audimus, à peccati morte innumerabiles secundum exemplum Mariæ resurrexi-
mus, & ita Euangelizati sumus: vt qui pauperes eramus, diuites in verbo & scientia facti simus.

1.Cor.1.

HOMILIA ALTERA.

Illis autem abeuntibus cœpit Iesus dicere ad turbas de Ioanne. Matth.11.

In hac parte lectionis Euangelicæ ponitur beati præcursoris Christi eximia commendatio. Commendatur autem quadrupliciter. Primo, de constantię firmitate. Secundo, de sanctę vitæ suæ austeritate, ibi: Sed quid existis videre, hominem mollibus vestitum? Tertio cõmẽdatur à Prophetici spiritus eminẽti sublimitate, ibi: Sed quid existis videre, Prophetam? Quarto cõmendatur ab officij sui dignitate, ibi: Hic est enim de quo scriptum est.

Circa primum dicit: Illis autem abeuntibus cœpit Iesus dicere ad turbas de Ioanne. Idcirco nisi iam abeuntibus, iamque digressis nuntiis Ioannem Dominus laudare voluit, ne quis ei assentationis notã appingeret, si coram discipulis magistrum commendasset, & ne illi tantæ laudis præconia audiẽtes de magistri sui gloria, in corde extollerentur. Itaq; primo Ioannem de constantiæ firmitate commendat, dicens:

A

Assentatio fugienda.

Quid existis in desertum videre Arundinem vento agitatam?

Secundum Chrysostomum, quod ad legatos Ioannis attinebat, illi iam vel ex solis Christi miraculis certi erant Iesum esse Messiam illum qui venturus erat: plebs autẽ ignora quo animo quóue consilio Ioãnes Christum per discipulos modo quo dictum est interrogasset, cogitare potu-

Plebs confirmanda.

rat

rat Ioannem de Christo dubitasse, inconstantem etiam ipsum fuisse, nec in priori perseuerasse testimonio quod toties Christo dederat. Hāc ergo opinionem vt Christus à corde turbarum auerteret, cœpit Ioannem laudare, vt mox explicabitur. Neq; enim sibi Ioannes, sed discipulis suis interrogauerat. Et hac ipsa laude Ioannis declarat Christus se Ioannem intendisse quum de scandalo loqueretur, beatum prædicans qui non foret scandalizatus in se vt sic Christus vtrorūq; corda vno inspexerit intuitu, scilicet discipulorum Ioannis qui eum non credebant illum esse qui venturus erat, & populi qui ex interrogatione Ioannis, ipsum insimulare poterant inconstantiæ & dubitationis. Vbi Cyrillus: Coniecit dominus tanquā hominum secreta cognoscens, aliquos dicturos: Si vsque hodie ignorat Ioannes Iesum, qualiter eum ostendebat nobis, dicens: Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi? Vt igitur sanaret hanc quæ eis acciderat passionem, damnū quod ex scandalo procedebat exclusit.

Ait ergo: Quid existis in desertum videre? Consistentem enim in deserto Ioannē tota illa regio exibat videre.

Matth. 13. B

Vnde in Euangelio scriptum est: Exibat ad eū omnis Ierosolyma, & omnis Iudæa, & omnis regio circa Iordanē.

Ioannes à moribus cō mendatur.

Nec mirum, quia nouus homo mūdo apparebat, solitariæ habitationis admirabilis habitu, innocētis vitæ prædicator regni cœlorū, iustitiæ defensor insuperabilis, singularis officij, nempe Baptista (quod eatenus à nemine fuerat vsurpatum) & homo Prophetię excellentis. Vnde & in Euangelio secūdū Marcū dicitur: Fuit Ioānes in deserto baptizans, & prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorū. Et egrediebatur ad eum omnis Iudæa regio, & Ierosolymitæ vniuersi, & baptizabantur ab illo in Iordanis flumine, confitentes peccata sua.

Marc. 1.

Inter hæc autem vel aliud maximè cōsiderandum est, q̄ existimāte populo, & cogitationibus omnibus in cordibus suis de eo, ne fortè ipse esset Christ⁹, cōfessus est, & nō negauit, & cōfessus est quia nō sum ego Christus. Propter ea dominus vtiq; testis fidelis, qui testimonium redditurus est omnibus in die iudicij, & pro merito suo singulis. Arundinem, inquit, vento agitatam existis videre? Quia si dicat secundum Cyrillum: Mirati estis de Ioanne Baptista, & pluries perrexistis ad eum, tam longa deserti itinera

Lucæ. 3.

itinera percurrentes, frustra sanè, si sic leuem ipsum existimatis vt similis sit arundini quocunque ventus agitat declinanti. Nequaquam. Non enim inani gloriæ cessit, & pro nihilo habuit popularem auram, siue ventum tantæ existimationis. Non ergo Ioannes quasi arūdo fuit vento agitata in eo præsertim quasi de Christi ambigeret, quem indice demonstrans perhibuerat esse mundi Saluatorem. Alioqui ipse sibi non satis constitisset, sed magis instar arundinis vento agitatæ huc illucq́ue fuisset impulsus.

Ioannes nequaquam arundo.

Nequaquam ergo fieri permisit Christus vt plebs Ioānem alicuius insimularet leuitatis, qui etiam vsq; adeo placere hominibus contempsit, vt & ipsum Herodem intrepidus argueret, dicens: Nō licet tibi habere vxorem fratris tui: sed magis propter veritatis & iustitiæ amorem cō stanter tandem mortem passus est. Gregorius: Arūdinem mox vt aura contigerit, in partem alterā inflectit. Et quid per arūdinem nisi carnalis animus designatur? Qui mox vt fauore vel detractione tangitur in partem quamlibet inclinatur. Si enim ab humano ore aura fauoris fluxerit, hilarescit & extollitur, totumq; se quasi ad gratiam inflectit. Sed si inde vētus detractionis eruperit, vnde aura laudis veniebat, mox hunc quasi in partem alterā ad vim furoris inclinat. Sed arundo vento agitata Ioannes nō erat, quia hunc nec blandum gratia, nec cuiuslibet detractio in iram asperum faciebat. Nec prospera hūc erigere, nec aduersa nouerant inclinare.

C

Ioannis cō stantia.

Marc. 6.

Arūdo qui sunt mora liter.

Proinde per arundinem benè hypocritæ designantur. Habet enim arundo folia, sed fructu prorsus est sterilis. Hypocrita nonnunquam bona verba, quasi folia, profert, sed fructu caret iustitiæ. Arundo radices in luto figit, hypocrita in suorum hæret fæcibus peccatorum. Arundo foris lenis & plana est, sed intus caua, & ideo fragilis. Hypocrita de foris simulata quasi politus est iustitia, blandusq́ue plerunque & quasi tactu mollis, sed quoniam intrinsecus virtute & Dei gratia vacuus est, mox ad cuiuslibet frangitur impetum tentationis. In Iob de diabolo, loquente Domino, dicitur: In vmbra dormit, in secreto calami, id est, in arundineto. Ecce cubile diaboli. In vmbra, inquit dormit, id est, hypocritarum cordibus, quo radij solis iustitiæ non pertingunt.

Arundini qui similes.

Iob. 40.

In se-

In secreto calami.i.in hypocritis,qui sicut foris iustitiam simulant,ita etiam peccata sua & abscondunt & celant.

¶ Circa secundum dicitur:

Sed quid existis videre hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur,in domibus regum sunt.

D Hic cõmendatur Ioannes à suæ sanctæ vitæ(præsertim in vestitu)austeritate. Quid existis videre hominem mollibus vestitum?Cum negatione interrogat vt prius, vt subaudias,nequaquam.Quum enim ipse esset pœnitẽtiæ prædicator,pœnitentiæ ac vitæ asperitatem etiam habitu ostendebat.Vnde apud Matthæum dicitur:

Ioannes vt à vestimẽtis commẽdatur.

Ioannes habebat vestimentũ de pilis camelorũ, & zonã pelliceam circa lumbos suos. Et mox probat Saluator Ioannem mollibus vestimentis vsum nõ fuisse,dicẽs:Ecce qui mollibus vestiuntur,in domibus regũ sunt. Vos autẽ Ioãnem non in aulis,sed in deserto quæsistis.Habitus sanè tãto homine opportunꝰ,de quo & cœlestis angelꝰ prænũtiauerat,dicẽs:Ipse præibit ante illũ,scilicet Christum, in spiritu & virtute Heliæ parare domino plebẽ perfectã. De Helia enĩ legimus interrogasse regẽ Ochoziã: Cuius figuræ & habitꝰ est vir ille qui occurrit vobis, & loquutꝰ est verba hæc? At illi dixerũt:vir pilosus & zona pellicea accinctus renibus.Qui ait: Helias Thesbites est. Ioannes ergo sicut Christũ præcessit in Heliæ spiritu, ita & in vestitu Heliæ.Tales enĩ vtriusq; fuerũt mores,& zelꝰ austerꝰ,talisq; vita, quæ non indulgebat sibi vt esset remissior.

Matth.3.

Lucæ.1.

Ioannes vt similis Helię.

4.Reg.1.

Grego. *Mollibus vestiri non caret culpa*

Et quid est dicere: Ecce qui mollibus vestiũtur, in domibus regũ sunt,nisi aperte demõstrare, quia non cœlesti,sed terreno regno militãt,qui pro Deo perpeti asperæ refugiunt,& solis exterioribus dediti,præsentis vitæ molliciem & delectationẽ quærunt? Nemo ergo existimet in luxu atq; studio vestium peccatũ deesse,quia si hoc culpa nõ esset, nullo modo Ioannem dominus de vestimẽti sui asperitate laudasset Si hoc culpa nõ esset,nequaquã Petrꝰ apostolus per epistolam fœminas à pretiosarum vestium appetitu compesceret,dicens:Non in veste pretiosa. Sed & diues ille qui apud inferos torquetur,pretiosis & mollibus indutus fuisse non ociosẽ memoratur.

Quamuis hoc quòd Ioãnes nõ fuisse vestitus mollibus dicitur

dicitur per significationem intelligi & aliter posit. Mollibus enim vestitus non fuit, quia vitia peccantium non blandimentis fouit, sed vigore asperæ inuectionis increpauit, dicens: Germina viperarum quis demonstrauit vobis fugere à ventura ira?Vnde & per Salomonem dicitur: Verba sapientium quasi stimuli,& quasi claui in altum defixi. Clauis quippe atque stimulis sapientium verba comparantur, quia delinquentium culpas nesciunt palpare, sed pungere.

Matth.3. Eccle.12.

Proinde mollibus esse vestitos per significationem adulatores recte dixerimus,qualis(vti ex dictis patet)Ioannes non fuit. Verũ homines isti mollibus vestiti,assentatores, scilicet qui regum suorum adulantur peccatis,tractabiles atq; suaues dominatoribus tanquam beneficiis,quum sint iniqui,sicut adulterij patrator Herodes, ecce in domibus conuiuij circa latera regalia comedunt & bibunt.Ioãnes autẽ spinosus & aspero vestitu arctatus, ita vt palpari non posset, hic talis extra conuiuiũ in carcere clausus est,nec aliter in illas regũ domos admittitur, nisi ita vt illic de eius perditione sermo tractetur,& sic quodammodo caput eius afferatur in disco. Ex quibus apparet, vt dicit Hiero. Rigidam vitam & austeram prædicationem, vitare aulas regum debere,& mollium hominum palatia declinare.

E *Adulatores quales sint.*

Ecce, inquit, qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt. Per vtrumq; horum quæ de Ioanne dicta sunt, videlicet ꝙ nec similis esset arundini vento agitatæ, nec homo mollibusvestitus,planè Christus insinuat,quòd nec facile mobilis esset Ioannes, nec vlla voluptate flectere- tur.Vnde Chrysostomus:Mollis enim vestis dissoluit rigidam animam. Et si rigidum corpus hanc assumat & asperum, facilè per sui mollitiem delicatum reddit & fragile. Facto verò corpore molliore, necesse est & animam participare læsionem. Nam & plurimum operationes ipsius consonant dispositionibus corporis.

Ioannes nõ facilè mobilis.

Et quamuis plerosq; mollioris cura vestitus effœminet, tamen, vt ait Ambrosius, alia videtur hic indumenta signare,humana scilicet corpora, quibus anima nostra vestitur. Sunt autẽ mollia indumenta delitiosi actus & mores. Hi verò quibus fluida delitiis membra soluuntur,regni cœlestis extorres sunt, quos rectores mundi huius atque tenebrarũ harũ cœperunt. Hi sunt enim reges qui dominan-

Mollia vestimenta, moraliter.

minantur super operū suorum æmulos. Nec otiosè Ioannis hic persona laudatur, qui vitæ amore posthabito, iustitiæ formam nec mortis terrore mutauit. Hæc ille. Ecce igitur infallibile testimoniū vitæ Ioannis, vestitus, scilicet ipsius cum carcere, in quem detrusus non fuisset, si arundinis instar vento agitatæ, nouisset fauere principibus.

¶ Circa tertium dicitur:

Sed quid existis videre Prophetam? Etiam dico vobis, & plusquam prophetam.

F Hic Ioannes commendatur à propheticæ gratiæ eminenti sublimitate. Ac si dicat: Si dignum vobis visum nō fuisset egredi in desertū videre hominem nequaquam arundini similem, nec mollibus vestitum, at sanè dignum erat exire in desertū & videre prophetam, imò plusquam prophetam. Sanè quum iam duabus dictis quæstionibus Christus Ioannem excusasset, quia non decidisset à sui testimonij veritate, quandoquidem & constantissimus & vitæ quoque continentissimæ & asperrimæ fuisset, adhuc ex duobus restat commendandus, vt eo minus suspicari quis quam posset Ioannem de Christo dubitasse.

Vt nostræ fidei prouisum.

In quo etiam & nostræ in Christum fidei magnopere prouisum est, vt nulla nobis hinc subrepat diffidentiæ cuiuslibet cogitatio, dum & nobis hic idem testis fortissimus atque irreprehensibilis, & verbo testatur & digito, dicens: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Ego, inquit, vidi & testimonium perhibui, quia hic est filius Dei. Et rursus: Qui credit in filium Dei, habet vitam æternam. Qui autem incredulus est filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum.

Ioan. 1.

Ioan. 3.

Ioannes vt plusquam propheta.

Itaq; Ioannis mentem in notitia Saluatoris mundi (de quo vaticinati fuerant prophetæ) abundantius qui illorum quenquam Christus prædicat fuisse illuminatā, quum dicit: Etiā dico vobis plusquam prophetam. Quo modo igitur fieri potuisset vt in tam clara, in tam certa notitia tantæ veritatis mens illa ambiguitate vel minima caligasset? Par erat cæteris prophetis Ioannes in eo ꝙ venturū nunciauit, dicens: Post me venturus est, qui ante me factus est, cuius ego non sum dignus vt soluam eius corrigiā calceamenti. Sed omnibus maior prophetis, imò plusquam propheta erat, dum hunc quem venturū annunciauerat, iam adesse monstrabat, dicens: Ecce agnus Dei. Hic est de quo dixi: Post me venit vir, qui ante me factus est (id est, mihi in immensum dignitate prælatus) quia prior me erat.

Ioan. 1.

Sanè maior omni propheta, inquit beatus Ambrosius in quo finis est prophetarum. Quia multi cupierunt videre quem iste baptizauit. Qui etiam hinc plusquam prophera dicitur, quia supra omnem prophetarum omnium est dignitatem ministerium illud Ioannis, quo Dei filium baptizauit. Proinde secundum Chrysostomum, etiam in eo cæteris maior fuit prophetis, ꝙ Christo fuit propinquior. Inter ipsum enim & Christum nulli alij interesse prophetæ, quemadmodum qui regi adstant, eumque proximi comitantur, & nobilissimi habentur, & maximi.

¶ Circa quartum dicitur:

Hic est enim de quo scriptum est: Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.

Malac. 3.

G Hic Ioannes commendatur ab officij sui dignitate. Angelus sanè appellatur Ioannes, nō natura sed officio. Angelus enim Græcè, idem significat quod Latinè nuncius. Et quidem nuncius fuit Ioānes quem Deus misit ante faciem Christi præparare viam eius, vti postea ostendetur.

Cæterum superiore Homilia ostensum est Christum ad propositam sibi interrogationem, Tu es qui venturus es an alium expectamus, gemino de se testimonio respondisse, videlicet testimonio operum, deinde testimonio scripturarum. De testimonio operum illic dictum est, restat hic dicendum de testimonio scripturarum, quod ipse hoc loco dignatus est inducere, dicens: Hic, scilicet Ioannes, est enim de quo scriptum est per Malachiam prophetam: Ecce ego mitto angelum meū ante faciem tuam, & sunt verba patris intemporaliter ad filium suum loquentis. Et mox sequitur: Et statim veniet ad templum sanctum suum dominator quem vos quęritis, & angelus testamenti quem vos vultis.

Ioannes vt angelus.

Ergo iam alius expectandus nō est, certissimè enim iam venit qui expectabatur venturus: dominator quē vos quęrebatis ô serui domini, angelus testamenti quē volebatis ô vos, quibus & testamentum creditum fuit & promissio. Et sequitur in Propheta: Ecce venit, dicit dominꝰ exercituū.

Christum verè Messiam esse.

Iam

Iam enim venit: nam statim illum secundum veritatē huius scripturæ venire oportuit, vbi missus est iste Angelus ad hoc destinatus, vt pararet viam ante faciem eius.

Itaque propheticum imò diuinum hoc testimonium, vnà cum supra memoratis operū Christi testimoniis collatum non sinit ignorare (nisi eū qui ignorare vult) Iesum à Nazaret, qui putabatur filius Ioseph, illū esse dominatorem, & Angelum testamēti, quē quærebatis, quē volebatis.

H Igitur istæ duæ interrogationes præmissæ (quibus sine dubio subauditur, Non.) auditorem attentum faciunt ad tertiam interrogationem qua interrogat, dicēs: Sed quid existis in desertum videre prophetam? Etiam dico vobis & plusquam prophetam: & ita esse subiūcta ratione mox probat, quum dicit: Hic est enim de quo scriptū est: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciē tuā, qui præparabit viam tuam ante te. Attentis enim auribus hic opus erat, vt audito hoc prophetico testimonio, non modo quæ tunc præsentes aderant turbæ, verum etiam omnes populi qui hoc erant audituri, oculos aperirent, circūspicerēt, ac intelligerent quid & quantum esset responsum ad interrogationis huius intentionem: Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Nimirum hoc tale est, ac si diceret: Ioannes ante faciam meam officium agit Angeli quod videlicet officium Angeli quantum differat ab officio prophetæ, de scripturis sanctis requirendum est.

Angelorum & prophetarum officia differūt

Angelorū officium est nō solum res venturas, siue iam instantes nuntiare, verumetiam ad certas mitti personas per quas oporteat res ipsas administrari, & earū corda pparare colloquij sui prēparatione, qui digni sint operatione diuinitatis, ad quam oportet per fidē, per quam iustus viuit, familiariter peruenire. In hoc officio primi post verbum promissionis fuerunt illi tres Angeli, qui apparentes Abrahæ in figura sanctæ trinitatis, hospitio eius fuerunt
Gene.18. recepti, loquente in ipsis domino ac dicente: Reuertens veniam ad te tempore isto vita comite, & habebit filium Sara vxor tua. Nouissimus autem Angelorum qui eiusdē
Lucæ.1. promissionis administatorij fuerūt. Gabriel ad Mariā missus est virginem, vt eius mentem præpararet annunciatione ista: Ecce concipies in vtero, & paries filium.

Officium prophetarū

Porrò prophetarum officium fuit, promissionem eandem, siue aduentū eius, absq; certis prænūciare personis

Exem-

Exempli gratia: Audite, inquit Esaias, domus Dauid. Ecce virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel. Neque iste, neque quisquam alius prophetarum, ad certam aliquam personam missus est, vt tale quid Euāgelizaret, neque iste plusquam propheta Ioannes, qui ad hoc missus est à Deo, vt præsentem Christum hominibus digito demonstrans, viam ante faciem eius ipsa demonstratione præpararet. Itaque per hanc excellentiam Ioannes plusquam propheta est, & angelus est. Alias autem causas propter quas Ioannes angelus vocetur, require si libet, Homilia secunda in natali eius. Esaiæ.7.

Quòd autem ad præsens sufficiat ratione gemina, Ioannes angelus vocatur, scilicet ratione vitæ angelicæ. Nam quasi angelus vixit in solitudine, in contemplatione, in virginitate. Secundo ratione officij, vti nunc dictum est. Sanè Christum angelus paucis nominauit personis, scilicet virgini, Ioseph, pastoribus, & magis: Ioannes hunc non paucis, sed palàm toti mundo prædicauit. I

Ioannes geminā ratione angelus.

Præparabit, inquit, viam tuā ante te. Ecce præcelsum & singulare prēcursoris officium. Præiuit enim ante Christū nascendo. Nam & sex mensibus, angelo teste, ante Christū conceptus, sex mensibus ante Christū natus fuit. Et sicut Christū præiuit & prænunciauit in hunc mundū venientem, ita & præcessit prænunciauitq; ad inferos descensurum. Proinde præparauit Christo viam suo fideli testimonio, iuxta quod scriptum est: Fuit homo missus à Deo, cui
Ioan.1. nomen erat Ioannes. Hic venit in testimonium, vt testimonium perhiberet de lumine, vt omnes crederent per illū.

Ioannes vt Christum præiuit.

Præparauit autē Christo viam baptizādo, & suo baptismo Christi baptismū præcurrendo: ad baptismi consuetudinem paulatim homines assuefecit, ne Christi baptismū post mortē ipsius domini conferendū, quasi rem insolitā, resperuerent. Vnde ipse: Ego, inquit, baptizo vos in aqua in
Matth.3. pœnitentiam. Qui autem post me venturus est, fortior me est, ipse vos baptizabit in spiritu sancto & igni.

Præparauit nihilomin⁹ Christo viam pœnitentiā prædicando. Sic enī prædicare cœpit Ioānes: Pœnitentiā agite, appropinquauit enim regnū cœlorū. Iisdē verbis cœpit & Christus postmodū prædicare. Quū enī audisset Ioannē vinctū esse, venit Capharnaū, & ibi cœpit prædicare, dicēs: Pœnitētiā agite, appropinquauit enim regnū cœlorū.
Ibidem.
Matt.4.

Futuræ nihilominus confessioni peccatorum viã quo dammodo præparauit. Nã vt ex Marco superius citatum
Marc. 1. est. Ioanne prædicãte in deserto baptismũ pœnitentiæ in remissionem peccatorum, egrediebatur ad eum omnis regio Iudææ & Ierosolymitæ vniuersi, & baptizabãtur ab illo in Iordanis flumine confitentes peccata sua.

Præparauit etiam Christo viam in desertum ituro, vbi quadraginta ieiunaturus erat diebus ac noctibus, dum ipse à primæua ætate habitationem deserti sectatus fuit.

K Præiuit deniq; Christum moriendo (vt dictũ est) & apud inferos aduentum ipsius nuntiando. Et vt præcursiones istæ ad epilogũ reducantur, Triplex fuit Christi via qua ipsum Ioannes præcucurrit, videlicet, Via eius in mũdum, Via eius in mundo, Via eius ex mundo. Via domini in mundum fuit per incarnationem & natiuitatem. Via eius in mundo, fuit per prædicationem. Via eius ex mundo fuit per mortis perpessionem. Istis & aliis præmissis rationibus patet quam merito beatus Ioannes præcursor domini dictus sit.

Ioannes vt stellæ matutinæ cõparatur.

Vnde & stellæ matutinæ rectè comparatur, quæ & oriturum solem ortu suo prænuntiat, & quum ille iam exortus fuerit, hęc lumine suo delitescente quodammodo occumbit. Christus enim lux mundi est, & sol iustitiæ quę Ioannes omnibus iam dictis modis quasi præclaro lumine præcessit. Verũ Christo iam doctrinæ miraculorũq; fulgoribus quasi propriis radiis coruscante, Ioannes traditur, & pro iusticia & veritate moriens occubuit.

Ad hæc, sicut in firmaméto cœli hac quæ dicta est stella matutina, luminosior pulchriorq; nulla est, imò cætera omnia cœli luminaria (sole & luna demptis) claritate sui luminis superarat, ita etiam sanctos omnes tam veteris testamenti quam noui Ioannes excellit, Christo mox
Ioannis eminentia post præmissa dicente: Amen dico vobis, non surrexit inter natos mulierum maior Ioanne Baptista.

Sed quæstio suboritur: Si enim & Christus propheta, quomodo Ioannes maior est omnibus? Soluit Ambrosius dicens: Sed inter mulierũ, nõ virginis natos. Maior enim fuit Ioãnes iis quibus æqualis esse poterat sorte nascẽdi. Christus tantum & virgo mater, vtiq; duo illa in firmamento duo luminaria magna, quasi sol & luna, sua vterque aliis incommunicabili dignitate, Ioanni præferũtur.

DOMI-

DOMINICA QVARTA ADVENTVS.

Miserunt Iudæi ab Ierosolymis sacerdotes & leuitas ad Ioannem, vt interrogarent eum: Tu quis es? Ioan. 1.

In hac sacri Euangelij lectione tria comprehenduntur. A
Primum est, solennis Iudæorum ad Ioãnem legatio. Secundum est, Ioannis de semetipso irreprehensibilis responsio, ibi: Et confessus est, & non negauit. Tertium est, de suo Ioannis ministerio veridica recognitio, ibi: Et interrogauerunt eum.

Circa primũ dicitur: Miserunt Iudæi ab Ierosolymis sacerdotes & leuitas ad Ioannem, nimirũ scisciturosquis esset ipse. Vbi notandũ est ℣ in Euangelio dominicæ præcedentis Ioãnes legatione missa Christũ de se interrogat, in Euangelio præsenti, missa ex Ierosolymis legatione de seipso quis qualisúe sit ipse interrogãt. Ibi Ioãnes à Christo cõmendatur, hic Christum Ioannes fideli testimonio prædicat. Itaq; legatione solenni ab electo Ierosolymorũ loco, nempe ciuitate regia & sacerdotali, nuncij nõ quicunq;, sed dignitate venerabiles & officio eminẽres, quippe sacerdotes & leuitę, ad Ioannẽ destinantur. Vbi cerne- *Iudæorum*
re est erga Christum inuidiam & peruersitatẽ Iudæorum. *cõtra Christũ inuidia.*
Qui quum Ioannẽ tanti honoris delatione fuerint venerati, qui signum nullũ fecit, nihil huiusmodi erga Christũ fecisse reperiuntur qui signis à seculo nõ auditis Deum se esse ostendit: quin potius post tot signa & ingratæ genti beneficia collata, in cruce tandẽ peremerũt. Sed quod Iudei erga Ioannem, hoc Ioannes erga Christũ prosequitur. *Ioannis erga Christũ*
Nam & delati honoris munus à se remouit, & Christũ suo *synceritas.*
testimonio sublimiter (vt par erat) commendauit. Vnde & mox ante huius lectionis initium præmittitur: Et hoc est testimonium Ioãnis, quãdo miserũt Iudæi ab Ierosolymis sacerdotes & leuitas ad eũ, vt interrogarẽt eũ: tu quis es?

Et quidem non parum ad rem attinet scire harum re- B
rum quæ lectione comprehenduntur tempus & causam, Præsertim quum exinde possit dinosci vtrum de cœlo an

ex hominibus testimonium eius sit, id est vtrum ex coniectura humana, an ex prophetiæ spiritu testimoniũ Ioannis prodierit. Hoc ergo testimonium tũc loquutus est,

Tempus legationis.

quando legationem hanc ad ipsum miserunt Iudæi ab Hierosolymis. Videlicet, recens à deserto venerat, vbi vitam anachoriticam duxerat adeò incognitam hominibus, vt quando ipse venit, aut Christus, aut Helias, aut vnus ex antiquis prophetis, ex occultis, & soli Dei cognitis locis apparuisse, putaretur.

Testimonium Ioannis syncerita.

Quod vtique palàm suffragatur veritati, scilicet quòd non ex hominibus (vt prędictum est) sed de cœlo testimonium eius fuerit, Non enim fama Iesu excitus venerat, quippe qui adhuc inter homines occultus degens, nihil famosum operabatur: neque ab illo per visibilem aliquem nuntium fuerat euocatus, sed (sicut refert) iussus venit

Lucæ. 3.

prædicare & baptizare. Ait enim quod anno quintodecimo imperij Tiberij Cæsaris, factum est verbum Domini super Ioannem Zachariæ filium in deserto, & reliqua. Ego nesciebat adhuc dominum Iesum secundum hominẽ, donec vidit eum venientem ad se inter turbas, vt baptizaretur ab eo in Iordane, & tunc reuelante eodẽ spiritu quo factum fuerat super eum verbum domini, cognouit esse Christum dominũ ante cuius faciem ipse mittebatur vt pararet viam eius. Vnde & postmodum dicitur est: Et ego nesciebam eum, sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris spiritũ Dei descendentem sicut columbam, & manentem in eo, hic est qui baptizat in spiritu sancto.

Christi per sonam vt ignorabat Ioannes.

Non tamen ignorabat veniſſe Christum, quum vtiq; ob hoc à deserto expulisset eũ spiritus, vt veniẽs prædicãdo & baptizando, insuper & moriendo, suæ coram illo præcursionis officio fungeretur. Neque ignorabat dignitatem maiestatemq; eius, quã & minoris gradus prophetæ ignorauerant, sed secundum hominẽ nesciebat illũ (vt dictum est), id est, cuius figuræ vel habitus esset, aut vbi, vel quibuscum hominibus habitaret. Tanto ergo fidelius & omni acceptione dignius est testimonium, quãto ab omni humano fauore purum, vel coniecturæ præsumptione constat esse liberrimum. Igitur non ab re posito testimonij huius tempore vel causa, nunc ipsa verba restant, eo ordine quo ad idẽ testimoniũ vẽtũ est, differẽda.

Nouerant Iudæi ex lege & prophetis magnũ regẽ Christum esse vẽturum, nec defecturum regem vel principem de Iuda priusquam veniret ipse qui mittendus erat. Sic enim dixerat pater eorum Iacob: Non auferetur sceptrũ de Iuda, & dux de fœmore eius, donec veniat qui mittendus est. Iam verò sub oculis suis, ea videbãt, scilicet ablatum esse sceptrũ de iuda, & ducem de fœmore eius: præsertim cum in regno diuiso ac dilacerato quatuor alienigenæ per partes singulas principarentur, Hoc ipsum poterant ex Daniele cognoscere, quod iam fermè ad finẽ vsque decurrissent annorũ hebdomades quas ei angelus cognoscendo Christi aduentui reuelauerat, dicens: Septuaginta hebdomades abbreuiatæ sunt super populũ tuũ, & super vrbem sanctam tuam, & consumetur præuaricatio & finẽ accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iustitia sempiterna, & impleatur visio & prophetia, & vngatur sanctus sanctorum. Sciebant autem sic à Prophetis prenuntiatũ, & quod (vt dictũ est) præfixũ tẽpus decurrisset. Igitur facilè persuaderi poterãt vt crederent venisse Christum ad omnẽ sonum arrecti semper atq; suspecti semper aliquid audire cupidi, vt pote iuxta carnalẽ opinionẽ suã habituri aureã atq; gẽmatã Ierusalẽ, & seculũ carnale, regnumq; victoriosum ita vt iuxta Prophetam capiẽtes essent eos qui cœperant, & subiicerẽt exactores suos scilicet Romã, quorũ tunc ditioni superant. Hoc statim ad prædicationem Ioannis poterant suspicari, in tantum vt ipsum esse Christum existimarent.

Iudæos tẽpus aduẽt⁹ Christi cognouisse.

Gene. 49.

Dan. 9.

Iudæorum expectatio.

Esa. 60.

Cur Iudæi presto erãt Ioannẽ pro Christo recipere.

Intera Ioannis baptistæ fama sanctitatis virtutumq; eius opinio crebrescere vehementer cœpit, admirantibus omnibus singularem suæ vitæ sanctimoniam, zelum iustitiæ & veritatis: prædicationis efficaciã, & eatenus insuetum baptizandi officium: quibus rebus tantæ authoritatis factus est apud omnes vt quod vellet facilè illis posset persuadere. Vnde secundum Lucam existimabat populus & cogitabant omnes in corde suo de Ioanne ne fortè ipse esset Christ⁹. Iraq; magnopere cupiebãt vt se Christũ esse profiteretur. Libentius enim ipsum suscepissent agnouisse ntq; sibi Messiã, quã ipsum Christũ. Quod quia Christũ minimè latuit. ait de Ioãne: Ille erat lucerna ardens & lucens, vos autem voluistis ad horam exultare in luce eius.

Lucæ. 3.

Ioan. 5.

Accedit etiam ad hæc Iosephi testimoniũ, qui ait Ioan

nẽ qui vocabatur Baptista Herodes occidit, virũ valde bonum, qui præcipiebat Iudæis virtuti operã dare, iustitiam colere, in Deum seruare pietatẽ, & per baptismũ in vnũ coire tum demũ baptismũ acceptabilẽ fore, si nõ solũ ad abluẽda peccata sumatur verũ etiã ad castimoniã corporis atq; animæ iustitiã, purificationemq; seruetur, omniũ pariter virtutũ velut signaculũ & custodia quædã fidelis habeatur. Et quum ab eo huiuscemodi præcepta docerẽtur, ad audiendum eum plurima turba concurrebat, præceptisq; eius ac monitis parata plebs erat in omnibus obedire. Hæc Iosephus. Hinc etiã beatus Augustinus. Non mitterent, inquit, Iudæi ad Ioannem, nisi mouerẽtur excellentia authoritatis eius, quia ausus est baptizare. Et secundum Chrisostomum, sic fide dignum existimarunt eũ se Ioannem, vt ei de seipso testimoniũ dicenti crederẽt. Vnde dicitur: Vt interrogarent eum, Tu quis es?

Anti. 18. Iac. 14. *Iosephi testimoniũ de Ioanne.*

Verũtamẽ carnalẽ illorũ spem nõ parũ offẽdebat quod humilitatẽ pœnitẽtiæ prædicabat, & genimina viperarũ faciendo dignos fructus pœnitẽtiæ fugere à ventura ira cõmouebat, & ita omnino regni Dei leges suis vitiis (quibus libẽter inhærebãt) cõtrarias illo prædicãte fore audiebant. Miserũt ergo legationẽ (sicut iam dictũ est) interrogantes. Tu quis es? Tu, inquiunt, homo tanti nominis, qui tãta authoritate nouũ baptismi ritum inducis, quẽ te esse dicis? Nimirũ audire cupiebãt (vt dictũ est) ex ore ipsius num ipse esset Christus prout vulgo iam existimabatur.

Rupertus *Quid Iudæos in Ioãne offendebat*

Vbi notatu dignissimũ est, quã grauiter hic Ioannes sit tentatus. Tentauit semetipsum diabol⁹ vt similis esset altissimo in cœlum, inquiens, conscendã super astra Dei exaltabo solium meum, Ascendã super altitudinẽ nubium, similis ero altissimo. Tentata fuit per diabolũ ipsum Eua vt sese Deo cõpararet, ita enim tẽtator ait: scit Deus quod in quocũq; die comederis ex eo (nimirũ fructu ligni vetiti) aperientur oculi vestri, & eritis sicut dij sciẽtes bonũ & malum. Itaq; sicut in cœlo lucifer, & Eua in paradiso ita & hic Ioannes tentatur in paradiso, vt similem se faceret Deo, vt se Christum esse profiteretur. Graui sanẽ & magna hæc etiam ad blasphemiam tentationis suggestio, vsq; adeo, vt grauius sub cœlo peccare nemo posset quam hic Ioannes, si post tãta gratiarũ sibi collata dona sese Messiam professus, Deum vtiq; blasphemasset.

E

Tentatus Ioannes fidelis permansit. Esa. 14. Gene. 3.

Tentatus grauiter.

At ille

At ille arundo non erat, vt vento suggestionis & tentationis huiuscemodi agitari posset, & à veritate deflecti, sed nec homo erat mollibus vestitus, vt præconia famæ mensuram suã excedentis, quasi palpantium manus: molli assensu exciperet, quo modo faciunt ij qui in domibus regum sunt, quia potestatem habentes gratulantur, & ab adulatoribus suis benefici vocantur.

¶ Circa secundum dicitur:

Et confessus est, & non negauit. Et confessus est: Quia non sum ego Christus.

Hic ponitur Ioannis de semetipso responsio irreprehensibilis. Est autem eius hæc responsio quadruplex, iuxta quatuor propositas sibi interrogationes. Quarum prima hæc est: Tu quis es? Quũ vellẽt querere nũ ipse esset Christus prout omnes eum esse existimabant, noluerunt tamẽ id apertè proferre, ne temerarij putarentur. Hanc enim illorum fuisse intentionem: ex Ioannis responsione colligitur, qui non verbis, sed affectui & intentioni eorum respondens, ait: Non sum ego Christus. Nam quis ipse esset vltimo tandem eloquutus est, Vbi ait: Ego vox clamãtis in deserto. F

Porrò secundum Origenem (sicut & superius dictum est) tempus aduentus Christi populum tunc recreabat quasi iam præsens existens, legisperitis & sacris scripturis Christi tempus speratum colligentibus, quamobrem nõnulli Messiæ sibi nomẽ temere vsurparunt, Iosepho perhibente, sicut Theodas, & Iudas Galilæus. Vnde & in Actibus Apostolorum Gamaliele in concilio Iudæorũ disserente, scriptum est:

Messiæ nomen vsurparant. Actu. 5.

Ante hos dies extitit Theodas, dicens se esse aliquem: cui cõsensit numerus virorum circiter quadringentorum qui occisus est, & omnes qui credebant ei dissipati sunt & redacti ad nihilum. Post hunc extitit Iudas Galilæus in diebus professionis (id est, quibus per singula capita census Cæsari in signum subiectionis persoluebatur) & auertit populum post se, & ipse periit, & quotquot consenserunt ei dispersi sunt. Quum ergo feruẽtius Christi expectaretur aduentus, Iudæi transmittunt ad Ioannem, per hoc quod est, tu quis es, coniicere volentes si ipse se Christum fateretur.

E iiij Non

Rupert⁹. Nõ sum ego, inquit, Christus. Verax vtiq; veritatis præco cauit sapienter mortiferum diuini nominis adulteriũ, velut is qui quum paranymphum se esse sciret, clanculũ ad spõsam veniendo, spõsum se esse mentiri nollet. Nã (vt dicit Chrysost.) deuoti famuli est nõ solum nõ rapere gloriam domini, sed & oblatam à multis, respuere.

Gregori⁹. *Ioannis humilitas.* G Vbi planè Ioānis humilitas cõmendãr, qui quum tantæ virtutis esset vt Christ⁹ credi posset, elegit solidè subsistere in se ne humana opinione raperet inaniter sup se. Nã confessus est, & non negauit: confessus est, quia non sum ego Christus. Sed qui dixit non sum, negauit planè quod nõ erat, sed nõ negauit quod erat, vt veritatẽ loquẽs eius membrũ fieret, cuius sibi nomẽ fallaciter non vsurparet.

Rupert⁹. *Ioannes hinc confessor.* Vbi & illud notandũ est, ꝙ Euangelista hãc negatiuam enuntiationẽ qua Ioannes ait, nõ sum Christus, cõfessionem esse affirmat: hoc nimirũ intendens, vt hoc maximè loco Ioannẽ Baptistam Christi confessorem esse sentias. Nã si Christum se esse dixisset, vel ita opinãtibus cõsensisset, eum proculdubio qui Christ⁹ est, Christũ esse negasset. Igitur ex hoc satis cõstat, quia dũ dicit pro testimonio Christi, non sum ego Christ⁹, vno & eodem dicto Christum confessus est, Christum non negauit, ac per hoc verus hoc loco Christi confessor claruit. Itaq; Ioannes fidelis Christi confessor & testis, & ipse dignum recepit testimonium pronuntiante sic Euangelica veritate: Et cõfessus est, & non negauit: & subaudias, Christũ: quẽ profecto negasset, si aliud dixisset q̃ dixit: Non sum ego Christus.

Ecce ad primam illorum scisciationem prima & irreprehensibilis Ioannis responsio, sed nondum scisciandi finis. Sequitur enim:

Et interrogauerunt eum: Quid ergo? Helias es tu? Et dixit: Non sum.

H Cur de Helia quærũt. Malac. 4. Audito ꝙ se esse Christum negasset, rursum interrogant num ipse esset Helias. Nam quum iam tẽpus Messiæ aduenisse intelligerent (vt iam dictum est) & scirent Heliam venturũ esse ante Christũ, iuxta quod prædictũ erat per Malachiam Prophetã dicentem: Ecce ego mitto vobis dicit Dominus Heliam Prophetã antequam veniat dies domini: Cogitabãt ne fortè ipse esset Helias, ꝙ ipsius cũ Helia in vita & moribus grãdis esset similitudo. Itaq; interro-

rogauerunt: Helias es tu? Et dixit: Non. Quasi dicat. Iuxta sensum & opinionem vestram in persona Helias ille ego non sum, qui in igneo curru quõdam raptus est in cœlũ, futuro tempori reseruãdus, sed sum homo alius ante annos circiter triginta patre veterano, & matre sterili eademque prouecta ætate, progenitus. *Heliam se esse negat.*

Sic enim distinguendũ est, quia videlicet sine vllã exceptione Heliam se esse negare non poterat. Alioqui cõtradixisset Christo dicenti de illo ad turbas: Si vultis recipere. Ioannes ipse est Helias: Nunc autẽ quomodo nõ repugnet perspicuũ est. Nam quod ait dominus, ipse est Helias mysteriũ est, ac si dicat: In hoc est Helias quod iuxta aliud Euangelij testimonium venerit in spiritu & virtute Heliæ, & eandem cum illo spiritus gratiam acceperit. Luc. 1.

Sed & Ioannis vitæ austeritas, rigorq; mentis & Heliæ pares sunt. Ille in heremo, & iste in heremo victitabat & vterq; zona pellicea cingebatur. Ille quia regem Achab & Iezabel impietatis arguit, fugere cõpulsus est. Iste quia Herodis & Herodiadis illicitas arguit nuptias, capite trũcatur. Sed & idcirco Ioannes Helias à domino vocatus est, quòd sicut iuxta dictam Malachiæ Prophetiam Helias præcessurus est, & venturũ iudicem nunciaturus, sic Ioãnes primum Christi præcesserit aduentum, & vterq;, hic primi, ille secundi aduentus nuntius sit. Itaq; mysticum est, quòd Ioãnes à Saluatore Helias dictus est. At illi mysteria non quærebant, sed tantum an ipse in persona Helias esset scisciabantur. *Ioannis cũ Helia similitudo.*

Contrarium itaq; non est sentẽtiæ veritatis quod Heliam se esse denegat, quia quod mystico intellectu verum erat, illorũ sensu qui interrogabant, si diceret: Helias ego sum, falsum fuisset.

His responsionibus acceptis, necdum contenti, etiam tertia interrogatione Ioannem discutiunt, dicentes:

Propheta es tu? Et respondit: Non.

I Matt. 11. Et hoc planè verũ est, licet de illo dicat dñs. Quid existis in desertũ videre Prophetã? Etiã dico vobis & plusquã ꝓphetã. Ioannes enim virtute quidẽ Propheta erat, sed officio Propheta nõ erat. Quòd autem officio Propheta nõ fuerit, palàm fit ex Prophetici officij definitione.

Prophetarum officium fuit, verbum domini antequam

caro

caro fieret, carnem assumpturum esse, dictis prænũciare, factis præfigurare. Nam & si sunt & fuerunt plurimi qui diuersis in rebus Prophetiæ spiritu perduceri meruerũt, eos tamẽ solos in Prophetarum catalogo sancta Ecclesia cõputat, qui de summis rebus, id est, de incarnandi verbi mysteriis sancti spiritus oraculum mente perceperunt, voceq́, & literis mundo annunciauerunt.

Officium Prophetarum.

Ioannes autẽ non hoc modo æterno Dei verbo obsequutus est, quippe qui nõ in vmbra futurorũ, sed in veritate erat præsentium, neq; prę ferebat propheticũ sermonem, cui attendendum esset tanquã lucernę lucẽti in caliginoso loco, sed prætento digito monstrabat verum solem mundo iam exortum. Igitur officio propheta non erat: Virtute autem vel gratia, Propheta, imò pluſquã Propheta erat, quia videlicet præsentem Prophetarum omnium verticem Christũ contingens, ipsius mysteria Prophetis omnibus familiarius nouerat.

K Sed dicit aliquis: Quur interrogatus vtrũ esset Propheta, quũ de officio negauit, de virtute vel gratia Prophetali quæ in se erat reticuit? videlicet, quia cũ hi qui interrogabãt ex aduerso cõsisterẽt, quod & paulò post Euãgelista latẽter innuit, cũ dicit: Et qui missi fuerãt, erãt ex Pharisæis, cũ ergo insidiosa intẽtione starẽt ex aduerso, nec animo discẽdi venissent, nõ placuit spiritui sapiẽtiæ in animo sancti præcursoris habitãti alio modo indignis respõdere. Tantũ ergo ad interrogata irreprehẽsibili parcitate respondit. Sed nemo iure reprehenditur quod non respondet vltrà vel aliter quàm exigit modus inquisitionis.

Qualis propheta Ioannes non erat.

Vel potest dici, quod cum plures in Israël æditi fuerint Prophetę (vt dicit hic Origenes) vnus de quo Moyses ꝓphetauerat, præsertim expectabatur, prædixerat enim Prophetam vobis suscitabit Deus ex fratribus vestris, sicut me, illi parebitis. Scisciantur ergo interrogatores isti non si foret Propheta simpliciter, sed cũ articulo in Greco sermone ponitur. Propheta, inquiunt, es tu? Per singulos enim ꝓphetas nouerat populus Israël neminẽ eorum fuisse hũc, quẽ Moyses prænũciauerat, qui (sicut Moyses fecerat) medi⁹ staret inter Deũ & homines, & accepto testamento à Deo, illud tradidisset discipulis. Hoc autẽ tãti tamque singularis Prophetæ nomen illis Christo minimè tribuentibus, sed arbitrantibus alium quempiam ab illo

ab illo, Prophetam illum fore, Ioannes sciuit, quoniã ille Propheta nemo alius quàm Christus esset. Sciens ergo se illum magnum Prophetam, id est, mundi Saluatorem, authoremq́; noui & æterni testamenti non esse interrogatus num ipse Propheta ille esset, rectè respondit: Non. Adhuc ergo iam quarto sciscitantur. Vnde sequitur:

Dixerunt ergo ei: Quis es, vt responsum demus his qui miserunt nos? Quid dicis de teipso?

Quamdiu ij qui sibi sapientes & prudentes videbantur, interrogationibus irreuerenter habitaculum tantæ sanctitatis pulsauerunt, simplici negatione iuxta modum interrogationis (vt par erat) cessati sunt. *Chryſoſ.*

Verũ quia nemo est bonus seruus sine ministerio, nec bonus nũcius sine respõso, quũ nõ sufficeret illis scire de Ioãne quid erat, quia nec Christ⁹, nec Helias, nec ꝓpheta, nisi etiã scirẽt quid erat, adhuc acrius institerũt, dicẽtes: Quid dicis de teipso? vt respõsum dem⁹ his qui miserunt nos. Sperabant sanè aliquid magnum & nouum audire.

Vbi est cõsiderare Ioãnis authoritatẽ, quia & testimoniũ suũ de seipso Iudæis erat acceptabile, (vt iã dictũ est) q Christo de se testimoniũ dicẽte, dixerunt: Tu de teipso testimoniũ phibes, testimoniũ tuũ nõ est verũ. Quũ ergo & Xpi, & Heliæ, & ꝓphetę, nomina de se negasset, tũ enixe appetebãt scire quidnã Ioãnes de seipso, & quẽ se esse diceret. Tũc delectis illis ad se nũciis hoc de seipso respõdit, ꝙ nec interrogare ipsi nossent, nec quod auditũ præ altitudine mysterij vllatenus possent attingere, dicens:

Quanta Ioannis ad Iudæos authoritas. Ioan. 8.

Ego vox clamantis in deserto, dirigite viam domini, sicut dixit Esaias Propheta. Et qui missi fuerant, erant ex Phariſæis.

Responsum sanè magnum, sed quod non intellexerũt qui misi ad eum venerant, Nec mirum. Nam illi qui sapientes videri magis volunt quàm esse, nescire malunt quã discere, quales vtiq; erant isti, qui ob hoc ad Ioannem missi sunt, quia tales æstimabantur qui possent comprehendere omne respõsum, & de omnibus quæ dicerentur certũ habere iudicium. Sed praue prudentes declinant animo retrorsum, & hoc responsum dissimulatores callidi quasi non audierint, surda aure prætereũt. Sed nos prout datum fuerit hoc responsum expendamus. M *Arrogantium typus*

Primum

Rupert⁹. Primum igitur per hoc quod ait: Ego vox clamantis in deserto intelligi datur, quia contemporalem Christo se esse fatetur, nempe cuius ipse vox sit. Et aduerte quod sicut Ioannes dictus est à Christo Helias, non quidem in persona, sed officio, ita etiam officio vocem se esse fatetur. Et hoc propter duo.

Ioānes cur vocem se esse dicit.

Primo quia vox est manifestatio verbi quod vtique nil aliud quàm mentis conceptus est. Quoniam ergo Deus pater verbum suū iam nunc incarnatum per beatū Ioannem mūdo manifestum fecit, ideò ipse rectè vox dicitur. Vnde ipse de eodem Dei verbo incarnato, id est, domino Iesu Christo ait: vt manifesteť in Israël, ꝓpterea ego veni. Ipse enim fuit homo missus à Deo in testimoniū, vt testimoniū perhiberet de lumine, id est, de Christo, qui ait: Ego sum lux mūdi. Sequitur: Vt omnes crederēt per illū.

Ioan. 1.

Ioan. 10.

Secūdo B. Ioannes vox dicitur, quia vox è propinquo manifestat eum cuius est. Potest enim se quispiam manifestare vel per interpositam personam, vel per vocem ꝓpriam. Et quum aliquis sui aduentus nuntios præmittit, adhuc non dicimus eum adesse. Verum audita voce eius, dicimus: Ecce hic est. Prophetę omnes ante Ioannē nuntij fuerunt, venturum mundi redemptorem annuntiantes, Ioannes verò qui missus est ante faciem Christi parare viam eius, vox Christi fuit. Quod vtiq; longè maius erat quàm esse vel Heliam, vel quemlibet prophetarum. Et quidem magnus esse perhibetur, de cuius aduentu & officio Esaias longè ante vaticinatus est. Sicut dixit, inquit, Esaias propheta.

Maguæ authoritatis hic testis.

N Proinde magnum & reuerendum oportebat esse hunc testem propter indigentiā filij hominis, pauperis & egeni propter nos facti, & propter nos magno testimonio indigentis. Propterea tantus ac talis venit qui testimonium perhibens dignus esset audiri: imò non posset contemni. Et quidem ipse Ioannes non nimis vltroneus, imò nimis importunè pulsatus ab inquirentibus, nimisque discussus quis ipse esset, hæc tandem respondit: Ego vox clamantis in deserto. Sanè quando venit ista vox clamantis, tam magnificè venit, vt conceptus ex vtero senectutis & sterilis Gabriele archangelo annuntiante, spiritu sancto repleretur necdum in lucem æditus, tantis natiuitatem eius concomitantibus signis, vt timerent omnes vicini,

Lucæ. 2.

& su-

& super omnia montana Iudææ diuulgarentur hęc, & ponerent omnes qui audierant in corde suo, dicentes: Quis putas puer iste erit?

Ego, inquit, vox clamantis in deserto. Ac si dicat: Ego ille sum, & illa vox ego sum, quam Esaias interiori auditu clamantem vobis audiuit, vt paretis vias eius, quia nunc adest, scilicet Christus. Clamo nunc vobis, parate viam domini: quia dico vobis, pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorū. Tanta hæc vox est, vt Propheta tanto antè tempore hanc in spiritu audiens, gaudio attonitus exclamauerit, dicens: Vox clamantis in deserto. Dignum ergo est, inquit, vt & vos mihi credatis, quū vobis ostendero Christum. Sicut enim ad hoc fit vox vt verbum audiatur, sic ego ad hoc natus sum, vt per ministerium meum Christus qui est incarnatum æternī patris verbum, præsens agnoscatur.

Quæ vox Ioannes.

Esaiæ. 40.

Parate, inquit, viam domini. Quasi dicat: Iam in via dominus est, præsentis vitæ viam ingressus est. Ad opus grande nunc proficiscitur. In via nunc est, Ecce tanquā sponsus procedens de thalamo suo, exultauit vt gygas ad currendam viam. Sed vnde venit, & quò est iturus? A summo cœlo, inquit, egressio eius, & occursus eius vsque ad summum eius. Nolite ô Iudæi nolite obuiare, nolite resistere, nolite ei obstinationis offendicula ponere. Nam super quem ceciderit, comminuet eum. Væ illis, quorum scelere in mortem tradendus est. At illi surda (vt dictum est) aure clamorem eius præterierunt, quasi nihil illis dixerit.

O

Sed nos surditatis istorum exemplū execrantes, audiamus & attendamus cuius clamantis Ioannes vox fuerit. Ipse vtique clamans est, qui stabat & clamabat: Si quis sitit, veniat ad me, & bibat. Clamat iterum: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiā vos. Denique omnis vita, omne tempus quo hic in carne degit, clamor fuit, de quo per Apostolum dicitur: Qui in diebus carnis suæ, preces supplicationesq; ad eum qui posset illum à morte saluum facere, cum clamore valido & lachrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia. Huius clamantis Ioannes primo vox fuit. Humilitas quippe vocem nō habebat, sed ignotus habitabat in ciuitate Nazareth, quum iam tricesimum inciperet annum ætatis.

Cuius clamantis vox Ioannes.

Hebr. 5.

Porrò sicut verbum nostrum clara & sonora voce indi-

P

get vt

Forti testimonio opus erat Christo.

get vt melius audiatur, ita Dei verbum caro factum (vt dictum est) testificante Ioanne indiguit, vt homines in eo minus scandalizarentur. Vnde non solum apud simplices verumetiam apud inuidentes, & voluntarium patientes scandalum, authoritas Ioannis causam eius persæpe defendit, vt illic, quum dicerent ei: In qua potestate hæc facis? respondens dixit eis: Interrogabo vos & ego vnũ sermonem, quem si dixeritis mihi, & ego vobis dicam in qua potestate hæc facio: Baptismus Ioannis vnde erat, è cœlo an ex hominibus? At illi cogitabant intra se dicentes: Si dixerimus è cœlo, dicet nobis: Quare ergo non credidistis illi? Si autem dixerimus ex hominibus, timemus turbam. Omnes enim habebant Ioannem sicut prophetam. Et respondens dixerunt Iesu: Nescimus. Ait illis & ipse: Nec ego dico vobis in qua potestate hæc facio.

Matt. 21.

Ioannis testimonio & nos confirmamur.

Nec tamen illius temporis homines tantum attendere debemus, sed & omnes gentium nationes vsque ad finem seculi. Quamdiu enim prædicatur Christi in hunc mundum aduentus, adest hic idem testis Ioannes, & testificãs digito suo confirmat, quia Christus alius non fuit, nec est, nec erit, nisi is qui putabatur filius Ioseph.

Q. Gregorio

Cæterum vbi hæc vox clamauerit, attende. Vox clamantis, inquit, in deserto. In deserto clamat, quia derelictæ ac destitutæ Iudææ solatium sui redemptoris annunciat. Sed & in deserto clamare idcirco dicitur, quoniam ad pœnitentiam agendam hortabatur. Desertum enim agendæ pœnitentiæ locus conueniens est. Vnde & dominus pœnitentiæ agendæ in semetipso nobis præbiturus exemplum, quadraginta diebus & noctibus ieiunauit in deserto.

Matth. 4.

Via domini quæ sit.

Ioan. 14.

Clamat autem & dicit: Dirigite viam domini. Moraliter via domini ad cor dirigitur, quum veritatis sermo humiliter auditur. Via domini ad cor dirigitur, cũ ad præceptum eius vita præparatur. Vnde scriptum est: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eũ veniemus, & mansionẽ apud eum faciemus. Quisquis ergo mentem in superbia eleuat, quisquis auaritiæ æstibus anhelat, quisquis se luxuriæ inquinationibus polluit, cordis ostium contra veritatem claudit, & ne ad se dominus veniat, claustra animi seris vitiorum damnat.

Et qui missi fuerant, erant ex pharisæis. Videlicet ex eis qui

qui non Dei, sed suam quærebant gloriam, qui tulerant clauem scientiæ, & nec ipsi introibant, nec alios intrare sinebant. Quo vitio nunc Ioanni insistebant, non solum non pœnitentes, sed & alios ad pœnitentiam inuitari non ferentes, vt ex sequentibus patebit. Vnde & apud Lucam scriptum est: Et omnis populus audiens, & publicani iustificauerunt Deum, baptizati baptismo Ioannis. Pharisæi autem & legisperiti, consilium Dei spreuerunt in semetipsos non baptizati ab eo.

Lucæ. 7.

HOMILIA ALTERA.

ET interrogauerunt eum, & dixerunt ei: Quid ergo baptizas si tu non es Christus, neque Helias, neque Propheta? Ioan. 1.

In hac parte Euangelicæ lectionis tria comprehenduntur. Primum est, Pharisæorũ apud Ioannem inuidiosa interrogatio. Secundũ est, Ioannis ad interrogata modesta responsio, ibi: Respõdit eis Ioannes. Tertiũ est, Ioannis de Christo fidelis testificatio, ibi: Medius autẽ vestrũ stetit.

Ioannẽ interrogantiũ intentio

Circa primum attende quòd hi qui missi fuerant ad Ioannem grande aliquid & insuetum ab eo audire speraverant, vt videlicet affirmaret se vel Christum esse, vel Christi præcursorem Heliam, aut saltem aliquem ex prophetis. Quum autem ille Christum, Heliam, & Prophetam renuens, diceret se esse vocem clamantis in deserto, modicum hoc esse, & nihil tale, quale cupiebant audire, reputauerunt, quia diuina mysteria non intelligebant. Itaque iam ei indignati inuidiosa nunc interrogatione discutiunt, dicentes: Quid ergo baptizas, si tu non es Christus, neque Helias, neque Propheta?

Quod (secundum Origenem) dixerunt non quasi baptizari cupientes, sed volentes eum à baptizando prohibere. Et quem blanditiis nõ valuerant supplantare, accusationem ei innectere tentant, cogentes eum, vt diceret se esse quod non erat. Alioqui audaciæ esse ꝓ baptizaret, si non erat Christus, nec præcursor illius, nec præco, id est, Propheta. Ecce vt clauẽ scientiæ ferentes ipsi non introierũt, & volẽtes introire prohibuerunt. Non enim satis erat eis prędicante turbis Ioanne pœnitentiam nõ agere, sed & alios inuidebãt ad baptismum pœnitẽtiæ inuitari.

Quando

B Quando igitur miserunt Iudęi ab Ierosolymis sacerdotes & Leuitas ad Ioannem (sicut dictum est) & illi sic eum interrogauerunt, sic percontati sunt, tota expectante synagoga Iudæorum & Pharisæorum à quibus missi fuerãt. Tunc Ioannes de Christo testimoniũ perhibuit de quo & in præcedentibus dictum est, & in consequentibus est dicendum. Tunc sanè audita est vox clamantis in deserto, imò à deserto venietis vbi solitarius & Helię persimilis vitam aluerat, vitam, inquam, qualem esse decebat testis legitimi & irreprehensibilis, ne oculi qui visuri erant præsentiam veræ lucis quippiam haurirent de omni quæ in mundo est concupiscentia carnis, ne digitus, quo præteriturum, & à quibus baptizandum erat caput angelicis potestatibus reuerendum, aliquid tangerent de omni malitia picis coinquinantis: & pulchritudo oris, à quo primum audiendum erat testimonium gratiæ & veritatis, aliquo modo defloresceret, loquendo aliquid vani aut otiosi sermonis. Tunc, inquam, audita est vox magna, vox præclara, à deserto venientis, imò & illi deserto clamantis, vbi quondam habitauerat iustitia, nunc autem homicidæ, quos eadem iustitia, deserentes se, deseruit, ex quorũ conuentu & hi erant, quibus insistentibus Ioannes hoc, qui sequitur, modo respondit.

Qualẽ esse decebat testẽ Christ.

Vox clamãtis in deserto.

Esaiæ.1.

¶ Circa secundum dicitur:

Ego baptizo in aqua.

C Hic ponitur ad interrogata Ioãnis modesta responsio. Vt debantur interrogatores illi præsentiscere q̃ Christo competeret baptizare, promittente per Ezechielẽ domino, & dicente: Effundam super vos aquam mundã, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, sed Ioannes iam se Christum esse negauerat, ergo munus alienum vsurpare Pharisæis videbatur. Quibus ipse respondet, dicens:

Ezec.36.

Ego baptizo in aqua, Quasi dicat: Ego quidẽ non abre, aut vti vos putatis, absq; cœlesti authoritate, aut à meipso veni, sed missus à Deo baptizo in aqua, Quasi dicat: Non est multũ quærendum de baptismo meo, quum sit in aqua tantum, quum corpus solum lauet, non animã. Vnde Gregorius: Ioannes, inquit, nõ spiritu sed aqua baptizat, quia peccata soluere non valens, baptizatorum corpora per aquam lauat, sed tamen mentem per veniam non sanat.

Ego baptizo in aqua

Cur

Cur ergo baptizat, qui per baptismum peccata non relaxat, nisi vt præcursionis suæ ordinem seruans, quem nasciturum nascendo præuenerat, baptizaturum quoq; dominum baptizando præueniret: & qui prædicãdo factus est præcursor Christi, baptizando etiam præcursor eius fieret imitatione sacramenti? Baptismũ ergo in remissionem peccatorum quia dare non poterat, prædicabat.

Proinde & si baptismus Ioannis remissionẽ non cõferret peccatorũ, valuit tamen ad plura. Primò, ad significandum baptismum Christi (vt dictum est) quem & si multæ præsignauerant veteris testamenti figuræ, baptismus tamẽ Ioannis hunc clarius præfigurauit, & expressius, adeò vt necesse fuerit hunc ab illo discernere, prout post dicetur.

Quid valuit baptismus Ioãnis

Secundò, quia baptismus Ioannis non tantum præparabat, sed paulatim etiam assuefaciebat ad Christi baptismum susciendum. Non tamen (sicut dictum est) baptismus iste sacramentum erat, quemadmodum torneamentum quo se milites ad bellum assuefaciunt, bellum non est, tametsi speciem belli prætendat.

Tertiò, quoque fuit vtilis baptismus Ioannis ad Christum dominum manifestandum, sicut ipse testatur, dicẽs: Vt manifestaretur in Israẽl, propterea veni ego in aqua baptizans. Siquidem illo baptizante manifestatus est Christus & apparitione spiritus sancti in specie columbæ descendentis super eum, & voce patris attestantis, & dicentis: Hic est filius meus dilectus in quo mihi complacui.

Lucæ.3.

Ne quis autem in Ioannis baptismo erraret, putans sibi D hunc absq; Christi baptismo sufficere ad salutem, Ioannes ipse prædicauit, baptismũ suũ à Christi baptismo clarè distinguens. Vnde in Euangelio secundũ Matthæum ipse loquitur, dicens: Ego quidẽ baptizo vos in aqua in pœnitentiam. Qui autẽ post me vẽturus est, fortior me est. Ipse vos baptizabit in spiritu sancto & igni. Idẽ patet manifestius ex his quæ Lucas in Actis apost. refert loquente Paulo, & dicente: Si spiritũ sanctum accepistis credentes? At illi dixerunt ad eũ: Sed neq; si spiritus sanctus est audiuimus. Illevero ait: In quo ergo baptizati estis? Qui dixerunt: In Ioannis baptismate. Dixit autẽ Paulus: Ioannes baptizauit baptismo pœnitentiæ populũ, dicens in eum qui vẽturus esset post ipsum vt crederẽt, hoc est, in Iesum. His auditis baptizati sunt in noĩe domini Iesu. Et licet Ioãnis persona

Baptismꝰ Ioãnis quasi fuit.

Matth.3.

Actu.10.

F omni

Baptismi virtus nō à ministro.

omni sanctitate & gratia cōmendetur, non tamē propter hoc baptismus suus plus habuit efficaciæ. Nō enim ministri sanctitas est attēdēda in hac parte, quasi illa baptismū cōmēdet, sed ille tātū, de quo Ioānes phibet, dicēs, Christū vtiq; designās: Hic est qui baptizat in spiritu sancto. Eadē proinde ratione baptismi sacramēto nihil detrahit ministri iniquitas. Vnde patet q̄ Christi baptismo opus habebant à S. Ioāne baptizati, sed denuò baptizari nō debent qui etiā ab hæreticis secundū ritū Ecclesiæ, siue etiā à Iudæis forēt baptizati. Nō enī est quod ministrū in hac parte cōsideres, siue ille probus sit siue impi⁹, Christ⁹ est qui baptizat, Colūba baptizat. Satis est q̄ minister illud agere intēdit, quod ipsa sancta facere solet & intēdit Ecclesia, debitis quoq; materia & forma obseruatis. Cōtrariū horum asserere, error est, & hęresis Donatistarū, qui baptismū hæreticorū reiiciebāt. Is tamē cui sacerdotis catholici copia nō negatur, officio hæretici in baptizando vti nō debēt.

E

Ioānes cur singulariter baptista vocetur.

Proinde, si aliquis quærat & dicat: Quū etiā sanctos apostolos cōstet plurimos per orbē terrarū baptizasse, & quidem baptismo potiori, q̄ fuerit iste Ioānis, quur sanctus Ioannes bap. noīe singulariter est insignitus, & quur nō etiā ipse Petrus, vel Ioānes apostolus, vel Paulus, vel Philipp⁹ baptistarū nomine cēsentur? Vtiq;, quia ille solus Christū meruit baptizare, qui tactu suæ sacrosanctæ carnis mundandi animas vim aquis cōtulerit. Et quū ille sit caput Ecclesiæ, Ioānes qui hūc baptizauit perpetui honoris titulo hinc insignit⁹, ab vniuersa Ecclesia Baptistæ noīe salutat.

Super Ioā.

Potest autem ad hoc secundum Augustī. & alia ratio assignari, videlicet: Quia etsi baptismus Ioānis, sacramentū non erat, baptismus tamē Ioānis erat, & nihil aliud nisi Ioannis baptismus: tāetsi nō ab homine, sed à Deo esset. Apostolorum autē baptismus non illorū, sed Christi erat, qui Iohannes verē, & per suam virtutē baprizat ad salutem, dicente

Roma.6. Apostolo: Quicūq; baptizati sum⁹ in Christo Iesu, in mor

Solus Christus verè baptizat.

te ipsius baptizati sumus. Ipse enim est quē extento digito Ioānes ostēdens, dicit: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mūdi. Nemo sibi arroget q̄ ipse cuiuspiā tollere possit peccata, quū hoc solus ipse possit, qui vnus pro omnib⁹

Ioan.1. semetipsum obtulit immaculatū Deo, cuius sanguis emundat cōscientias nostras ab operibus mortis ad seruiendum

Hebr.9. Deo viuenti. Itaq; Apostoli alieno baptismo baptizantes, id est,

id est, Christi, baptistę dicti non sunt, quomodo Ioannes à suo baptismo, est baptista appellatus. Circa tertiū dicit:

Medius autem vestrûm stetit, quem vos nescitis.

F

Christ⁹ cur medius Iudæorū stetisse dicatur.

Hic ponitur Ioānis de Christo fidelis & vera testificatio. Medius, inquit, vestrûm stetit. Vbi Gregorius: Ioānes mysterium nostri redemptoris adnuntians hunc in medio hominum & stetisse asserit & nescisse: quia per carnem dominus apparens, & visibilis extitit corpore, & inuisibilis maiestate.

Sed & medius eorū stetit, nempe mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus. Medius ipse Pharisæorum stetit, quia & ipsos Deo volebat adiungere, sed ipsi nescie bāt eum, quem vos, inquit, nescitis: quod secundum Origenē exprobrando Phariseis quòd illi expectantes Christi aduentum nihil dixit, tamen arduum de eo contemplabantur, solum hominē sanctum eū fore existimantes.

Ad hæc (secūdum Chrysostomum) Christus medius stetisse Iudæis dicitur, quòd nō sicut Ioannes solitarius vixerit & occultus, sed inter eos quasi vn⁹ ex illis populariter conuersaretur. Nam decēs erat vt Christus in populo tanquam vnus ex multitudine versaretur, qui vbique humilitatem & mansuetudinem doceret.

Et quoniā humilis erat Christus, vt ipse videri posset lucerna accendebatur, sicut de eo Christus loquitur: Ille erat lucerna ardens & lucēs. Sed & in reliquo populo Christus ad baptismum venit, vt etiam sic medius stetit inter Iudæos. Quasi diceret: Aduentum expectatis Messię: ecce iam adest, & quidem in medio vestrum. Ioan.5.

Quin etiam & nunc Christus stat medius inter Deum & peccatorem, iuxta quod dicit Apostol⁹: Mediator vn⁹ Dei & hominum, Christus Iesus. Verum, intellectus hic mysticus est. Porrò secundum literā palā & hic Ioannem Christi humilitatē declarasse, qui vtiq; medius stetit, id est in frequētia plebis iā dudū ābulauit, in cōuictu hominū assuefactus est & habitatione cōmuni. Quē tamen vos ô Pharisæi nescitis, quē scire expedit, quē quærere oportet, quē inuenisse prodest, in quē credere salus est. Itaq; quid de illo qui medius Iudæorū stetit, quē tamen nesciebant fidelis hic testis perhibeat, attendamus. Sequitur enim: 2.Tim.2. Rupert⁹.

Ipse est qui post me vēturus est, qui ante me factus est.

G Dum dicit: Qui post me venturus est, non de natiuitate eius loquitur, siquidem iam natus erat Christus, sed de illius aduentu, in prædicationem Euangelij. Nō enim palā prædicabat Christus, nisi cū Ioānes iam missus esset in carcerē, testante Marco qui ait: Postquā traditus est Ioannes, venit Iesus in Galilæam prædicās Euangelium regni Dei.

Iesus non prædicat nisi Ioanne tradito. Mar. 1.

Qui post me, inquit, venturus est. Ioannē enim Christus sequutus est præeuntē, quomodo gratia noui testamenti, figurā testamenti veteris sequuta est, quomodo splendor sequitur lucernā, sol oriturus luciferum præuiū, quomodo iudex præconem, quomodo præeuntē seruum suū dominus sequitur. Porrò Ioānes hæc dicens nō modo personā Christi, sed & baptismum Christi suo baptismo immenso interuallo præferens, commendat. Vnde Chrysostomus.

Ioannes vt Christum commēdat.

Ipse est qui post me vēt⁹ est. Ac si diceret: Ne æstimetis totū in meo cōsistere baptismate. Si enī meū baptisma perfectū esset, alī⁹ nō veniret, post me aliud baptisma daturus, sed hic baptism⁹ pparatio est illī⁹ & in ꝓximo transibit vt vmbra & imago, sed oportet eū qui veritatē imponet venire post me. Si enī hoc baptisma perfectū esset, nequaquā secundi locus quæreret, & ideo subiungit, dicens:

H Qui ante me factus est. Hoc est, maior digniorq; me habitus est. Siquidē in excellentibus gratiarū & virtutū donis, & apud plebē authoritate Ioāni anteposit⁹ est, adeo vt hinc zelo moti Ioannis discipuli ad ipsum venerint, dicentes: Rabbi, qui erat tecū trans Iordanē, cui testimoniū perhibuisti, ecce hic baptizat, & omnes veniūt ad eum. Et ne per hoc quod hic dicit de Christo, qui ante me factus est, errorē suū defendant Arriani blasphemātes, intelligāt per hoc nihil aliud significari q̄ si dicat: Ante me positus. Post me ergo venit, quia post me natus, ante me autē factus est, quia mihi prælatus. Huius prælationis causam aperuit paulo superius, dicens: Quia prior me erat. Ac si apertè dicat: Inde etiā post me natus me superat, quo eū natiuitatis suę tempora non angustant. Nam qui per matrem in tempore nāscitur, sine matre ante tempora ex patre generatur.

Christus vt Ioanni anteponitur. Ioan. 3.

Gregori⁹

Et extunc quidē Ioannes cœpit minui, Christus autē Iesus crescere cœpit. Veruntamen sic diminuendo se coram hominibus, tantū creuit coram Deo vt vltra illū crescere nullus potuerit homo. In hoc sanè diminutionis eius magna est humilitas quòd quum dixisset: Ego baptizo, addidit:

Rupertus Ioannes in aqua tantū baptizat.

dit: In aqua vt subaudias id quod paulò pòst dicturus est Ille autem in spiritu sancto baptizat.

Et quidē Christus quoque in aqua baptizat, sed hęc est minima baptismi eius substantia. Tres enim sunt qui testimonium dant in baptismo Christi: Spiritus, aqua, & sanguis. Horum triū (vt iā dictū est) aqua minimū est in qua sola baptizabat Ioannes antequam glorificato Iesu datus esset spiritus: imo & antequam lanceato Iesu fixus esset sanguis eius. Maximum est spiritus, quo solo peccatorum remissio datur, quam (vt dictum est) Ioannes dare nō prævalens baptizando in pœnitentiam, Christi baptismo populum præparabat. Christus enim per aquam & sanguinem veniens, non in aqua solū, sed in aqua & sanguine, sol⁹ in spiritu baptizat, testificāte qui ait, quoniā Christus est veritas, qui solus remissionē peccatorum dat, aqua signatam, sanguine emptam, spiritu sancto effusam.

Itaque amplius ac manifestius Ioannes se diminuit vt I
crescceret æstimatio magnitudinis Christi ex eo quod ait: Ipsē est qui post me venturus est, qui ante me factus ast. Sed ad hæc omnia hoc magnum & præclarum humilitatis in Ioanne est speculum, quod subsequutus ait:

Cuius ego non sum dignus, vt soluam eius corrigiam calceamenti.

Quātam Christo reuerētiæ humilitatē debeat ostēdit, di. Cuius ego nō sum dign⁹, vt soluā eius corrigiam calceamēti. Hoc etenim dico præsentibus qui aderāt nota similitudine iuxta quod capere poterāt, cū maxima sui diminutione Christi cōmēdat excellētiā. Quod etiā nulla fuscatū allegoria sicut prolatū est, digne excipiē. Nā re vera tāta est Christi dignitas, quod nulla creatura etiā humilibus obsequiis digna est illi ministrare. Hō eī quātūuis etiā probus, bonus sanctusq; existat, Deo tamen collatus quid aliud quàm puluis est & cinis? Et hoc est quod Ioannes dicit videlicet, ꝙ suo iudicio nō dignus ad Christi pedes accedere, vt ministrando soluat eius corrigiā calceamēti. Ad extremum autem etiam locum designat Euangelista vbi huiusmodi testimoniū Christo Ioānes dederit, dicēs.

Ioannes & speculū humilitatis.

Hæc in bethabara facta sunt trans Iordanem, vbi erat Ioannes baptizans.

Causa quur tam diligenter Euangelista gestæ rei nõ solũ tempus & modum, sed etiam locum describere voluit, hęc esse creditur: Nam cùm de fide in Iesum Christũ quem Iudæi & negauerunt & negant, certamen oboritur, nihil est efficacius conuincendis & confutandis Iudæis, quam Ioannis testimonium, quem ipsi Iudæi in tanta sanctitatis habebant opinione, vt Christum esse putarent.

Ioannis testimonium perutile.

Gestæ rei circunstantiæ.

Ad perpetuam igitur rei memoriam, & confirmationẽ veritatis, non solùm Ioannis adhibetur testimonium, sed & circunstantia loci describitur, sicut in publicis fieri consueuit instrumentis. Locus quippe quæri solet in causis, scilicet, celebris ne sit, an desertus, in quo grande aliquid dictũ vel factũ adseritur. Bene ergo locũ quoq; Euãgelista in quo tãta vox insonuit, subiecit. Verax enĩ testis gestæ rei, etiã loci circũstantias ita cognitas habere debet, vt quum opꝰ ostẽdere possit, & hæc quoq; eo loco facta dictaq; esse. Quod vtiq; b. Ioã. hîc obseruare curauit, locũ designãs vbi Ioã. baptizauit, & ipse Christꝰ baptizatꝰ est.

Corruptè legentium error. Ioan. 11.

Labuntur autem errore, qui putant apud eam Bethaniam, quæ prope est Ieroſolymam, (vbi Lazarum Christus vocauit è monumento) hæc contigisse. Illa enim Bethania non trans, sed longè circa Iordanem, nempe ab Ierusalem tantùm stadiis quindecim sita est. Quòd autem nonnulli dicunt duas esse Bethanias, vnam prope Ieroſolymam, alterã vltra Iordanẽ, quum hoc nullo scripturæ loco, sed nec Iosephi testimonio probetur, videtur esse confictũ. Itaq; corruptè legit Bethania ꝓ Bethabara, vt etiam defendit Chrysost. dicẽs: Quæcũq; exemplarium certius habẽt in Bethabara dicũt. Similiter & Origenes Bethabara legit, etiã nominis interpretationẽ adducẽs, ꝙ & ipsa ad rẽ gestã cõducat. Ait enim: Bethabara verò interpretatur domus præparationis, & cõuenit cũ baptismo præparantis domino plebẽ perfectã. Iordanis aũt, interpretatur descensus eorũ. Quis aũt erit hic fluuiꝰ, nisi Saluator noster per quem ingredientem in hunc mundum mundari cõuenit nõ suũ de cœlo descensum, sed generis humani.

Iordanis mystice.

Hic Iordanis segregat donatas à Moyse (tribui scilicet Ruben, & Gad, Manasse tribui dimidiæ) ab his quæ per Iesum (id est, Iosue) donãtur sortes. Et sicut dracho latitat in Aegyptiaco flumine, ita Deus in isto (id est, in Christo. Pater enim est in filio. Qui proficiscuntur illuc (id est, ad Chri-

Christũ) vt se lauẽt, opprobriũ Aegypti deponunt, ac apti ad perceptionẽ hæreditatis parãtur, nec nõ à lepra mundantur, & duplicis capaces sunt gratiæ (cũ Helisæo) ac prõpti fiũt ad susceptionẽ spiritꝰ almi, in aliud flumẽ, nequaq̃ descẽdente spirituali colũba. Trans Iordanem verò Ioãnes baptizabat, vt præcursor venientis offendat se non innocentes, sed peccatores vocare. Hæc Origenes.

DOMINICA INFRA OCTAVAM NATIVITATIS CHRISTI.

ERant pater eius & mater eius mirãtes super his quæ dicebantur de illo. Lucæ. 11.

Præsens sancti Euãgelij lectio tria prosequitur. Primũ est, parẽtũ pueri Iesu digna admiratio. Secũdũ est, Mysteriũ de Christo pariter & eius matre, ꝓphetica prænũciatio, ibi: Et benedixit illis Simeõ. Tertiũ est, Pueri Iesu ꝓ ætatis accessum notãda ꝓgressio, ibi. Et vt pfecerũt.

A

Maria & Ioseph differenter pa rẽtes Iesu,

Circa primũ aduerte ꝙ nequaq̃ pari ratione Maria & Ioseph Iesu parẽtes sunt appellati: Nã Ioseph tantũmodo propter obsequiũ pater ipsius dictus est, Maria verò propter ipsi generationẽ & partũ vera Iesu est mater. Patrẽ Saluatoris, inquit Beda, appellat Ioseph. Non ꝙ verè iuxta Fotinianos pater fuerit eius, sed ꝙ ad famã Mariæ cõseruandã pater sit ab omnibꝰ æstimatꝰ. Neq; enim oblitꝰ Euãgelista ꝙ eam de spiritusancto cõcepisse & virginẽ peperisse narrarit, sed opinionẽ vulgi exprimẽs (quæ vera historiæ lex est) patrem Christi nuncupat Ioseph.

Quanuis & eo modo pater illius valeat dici, quo & vir Mariæ rectè intelligitur sine cõmixtione carnis, ipsa copulatione cõiugij, multũ videlicet cõiunctius, q̃ si esset aliũde adoptatus. Neq; enim ꝓpterea nõ erat appellãdus Ioseph pater Christi, quia non eum concũbendo genuerat, quandoquidem pater esset etiam ei, quem non ex sua coniuge procreatum, aliunde adoptasset. Aliam proinde rationẽ Origenes adducit, dicens: Qui autẽ altius aliquid inquirit, potest dicere, quoniã generationis ordo à Dauid vsque ad Ioseph deducitur, ne videretur illic frustra Ioseph nominari, quia pater nõ fuerit Saluatoris, vt generationis

tionis ordo haberet locum pater dñi appellatus est. Vnde nec etiã ipsa domini mater Maria paterni nominis honore sanctũ Ioseph virũ suum cẽsuit indignũ vbi ad filiũ suũ Iesum loquebaẽ, dicens: Pater tuus & ego dolẽtes quærebam⁹ te. Pater ergo domini Saluatoris Ioseph sanctus appellari meruit, quia ipse filius fuit suæ virgineæ coniugis & quia ei impẽdit obsequiũ nutritionis. Hęc idcirco sunt dicta, ne quis erubescat Euãgeliũ, quòd à se alienum esse apostolus Paulus contestatur. Erubesceret autem si legere puderet: Erant pater eius & mater eius mirantes, & legendũ putaret: Erat Ioseph & Maria mater eius mirantes, procul dubio vim faciẽs Euãgelicæ scripturæ quæ plane dicit: Erant pater eius & mater eius mirantes.

Lucæ. 2.

Euangeliũ ne erubescas.

Rom. 10.

B Maria autem quæ Christũ genuerit & peperit, simpliciter & absolutè vera mater ipsius est. Quod euidentius patet, si rationem maternitatis expendas. Ad hoc enim quod mater aliqua possit esse & dici, requiritur vt non aliunde quã de suo semine genuerit speciẽ sibi similẽ animantem. Nam si aliquid viuens de se generatũ fuerit non tamẽ de suo semine, nec similẽ sibi ĩ natura seu specie, nec mater illius est, nec illud ꝓles eius. Hĩc patet ꝙ homo fabricãs scamnũ pater scãni non est, tametsi scãnum ad esse ꝓduxerit post nõ esse: quia materiã de seipso, fabricando scãno non ministrauit. Item sequiẽ, quod homo, nec pater nec mater dici potest vermiculorum illorũ qui vel ĩ corpore vel de corpore eius generãtur, quod nequaq̃ de semine hominis, sed de sudore, vel aliũde quomodolibet generãtur. Quòd si de semine hominis vermiculus ꝓdiret, quia tamẽ nõ est humanæ speciei, ideo nec hominis ꝓles, nec homo pater illius aut mater est. Deniq; si de substantia hominis, puta carne eius aut sanguine, nõ autẽ de eius semine, humanæ speciei viuũ animal produceret, nequaquã filius hominis ipsius aut filia posset dici, quia ex humano semine nõ est generatũ. Hinc etiã patet cur sol ranã ꝓducẽs aut aliud quodcũq; reptile, pater eius nõ est.

Maria qua ratione mater.

Nota.

Quoniã ergo (vt veniam⁹ ad causã) virgo Maria genuit de suo semine animantẽ viuũ, id est, filiũ suũ Iesum, humana sibi specie similem, nẽpe hominem verum, vtiq; vera mater ipsius est, sicut & ille verè filius eius. Et quid ni? quũ ad ipsius generationẽ quicquid cæterę matres ad suorum generationem ministrant filiorũ, & ipsa ministrarit?

Sicut

Sicut enim hunc vero lacte suo paruulum aluit, ita & de semine suo spiritus sancti virtute in vtero conceptum generauit.

Nec audiendi sunt (quorum Deus mendacio nõ eget) qui Christũ non de semine virginis, sed de purissimo sanguine cordis eius sibi corpus assumpsisse mẽtiuntur. Nõ enim esset verus vel Ahrahæ vel Dauid filius, imò nec virginis Marię filius, si non ex humano semine generaretur. Sed horũ deliramẽta Euãgelico simul & Apostolico testimonio cõfutanẽ. Ait enĩ ad eam angelus in Euãgelio: Ecce cõcipies in vtero nequaq̃ in corde, vel è cordis sangui ne, & paries filium. Et Apostolus dicit eum hominem factum ex semine Dauid secundũ carnẽ. Hoc est ex virgine de stirpe Dauid. Si enim (vtisti delirant) non ex naturali virginis semine, sed ex sanguine scisi, nescio, vel aperti cordis eius procreatus est Christus, non magis Maria eius mater est, quàm Adam pater Euæ. Nec rursus Christus ipse magis fuerit Mariæ filius, q̃ filia Adæ, quorum vtrunq; quàm sit absurdum, quis non videat?

C

Error confutatur.

Roma. 1.

Et licet solam carnem de virgine Christus assumpserit, ipsa tamẽ non tãtum hominis, nec tantũ Dei mater est, sed Dei pariter & hominis, eo ꝙ persona Xp̃i ex Deo cõstat & homine, sicut homo ex anima cõstat & corpore. Et sicut in generatione hominis licet anima sit à Deo non à parẽtibus, sed corp⁹ tantũ, quia tamẽ hæc duo, id est, corpus & anima in vnius hominis personã conueniũt, mulier quæuis: totius hominis à se geniti mater est. Simili ratione quia in pſonã Christi vtraq; natura, id est, & diuina & humana cõcurrũt, ipsa quę Christi personã genuit, licet animã eius nõ genuerit, nec diuinitatẽ, tamẽ vera eius mater & est & dicitur, id est, mater Dei & hominis, iuxta illam rectè credentium confessionẽ: Sicut anima rationalis & caro vnus est homo, ita Deus & homo vnus est Christus.

Maria Dei & hominis mater.

D Et erant, inquit, pater eius & mater eius mirantes super his quæ dicebantur de illo. Et quis hæc de illo dixerat, vtiq; non vnus aliquis, sed multi. Vt verbi gratia: Nónne erant digna admiratione quæ angelus Gabriel de illo dixerat ad Mariam, rursus quæ idem dixerat ad Ioseph, itẽ quæ ad Mariã Elizabeth, deniq; ea quæ angeli ad pastores. Nónne etiam admiratione digna erant stella noua, & aduentus atq; supplex veneratio Magorum? Ad hæc accedunt

Admiratio ne digna de Iesu.

cedunt quę à Simeone iusto & ab Anna vidua Prophetis co ſpiritu de illo prædicebantur. De Maria dictum eſt, q conſeruabat omnia verba hæc, id eſt, res geſtas, cõferens in corde ſuo. Præterita enim futuris, & ſuccedentia præcedentibus cum ingenti admiratione conferebat.

Sed dixeris: Quũ admiratio ſit de re inſolita, cuius cauſa ignoratur, & rerum harum inſolitarum cauſam Maria & Ioſeph ab angelo de puero Ieſu perdocti (nẽpe quòd eſſet Dei filius) non ignorarent infantem illum eſſe Deũ, ſed quoniam adeo cito mundo manifeſtaretur, nempe & ſimplicibus è propinquo paſtoribus, & ſapientibus è longinquo Magis. Mirabantur etiam ex ampliori rerum notitia diuinarum. Siquidem opera Dei quanto amplius cognitione percipiuntur, tanto magis mentem admiratione ſuſpendunt.

Vnde parentum ad miratio.

Ieſu præconia vt cumulatur.

Et attende, vt Saluatoris præconia laudesq; cumulãtur. Siquidem antequam vnius rumor deſinat, noua laus ſuccedit. Ante enim quàm angelus nuntium natiuitatis Chriſti ad paſtores terminaſſet, facta eſt cum angelo multitudo cœleſtis exercitus laudantium Deum. Et antequam paſtores ad partum accederent virginis, auditum eſt in cœleſtib⁹ canticũ nouum. Et antequàm paſtorũ rumor ceſſaret, ecce Magi ab Oriente venerunt puerum natũ colẽdi & adorandi gratia requirentes. Adhuc plena erant omnia loquẽtium de nouitate Magorum, & ecce Simeon Chriſtum adorauit infantem. Nondũ ille verba finierat, & ecce religioſa vidua, imò & Prophetiſſa, confitebatur domino, & Prophetico ſpiritu de puero Ieſu vaticinabatur.

Lucæ. 2.

¶ Circa ſecundum principale dicitur:

Et benedixit illis Simeon, & dixit ad Mariam matrem eius: Ecce poſitus eſt hic in ruinam, & reſurrectionem multorum in Iſraël, & in ſignũ cui contradicetur.

Hic ponitur myſteriorum de Chriſto & eius matre Prophetica prænunciatio. Vbi tria ſunt conſideranda. Primum eſt, parentum domini à Simeone benedictio. Secundum eſt, Simeonis ad Mariã futurarum rerũ prænunciatio, ibi: Et dixit ad Mariam. Tertium eſt, ſanctæ viduæ de Chriſto confeſsio, ibi: Et erat Anna Prophetiſſa.

Circa primum dicitur. Et benedixit illis Simeon: Nimirum

rum amore tam deſideratæ tamq; venerandæ prolis parẽtibus ſacerdos ſanctus & Propheta, benedixit. Benedictionem autem vtiq; donat, oculorum verò præſagia dirigit tantum ad matrem. Quatenus per communem benedictionem non priuetur Ioſeph ſimilitudine patris, p ea verò quæ dicit Mariæ ſeorſum à Ioſeph, veram eam prædicet genitricẽ. Porrò quæ & qualis fuerit huius formæ benedictionis, ſcriptura non exprimit.

E

Parentum Ieſu benedictio.

Verũ nemo mireť Simeonẽ Chriſti parentibus qui ipſo Simeone ſanctitate maiores erãt benedixiſſe, nec moueať illo Apoſtoli verbo, quo dicit: Sine vlla cõtradictione q minus eſt à meliore benedicetur: Nã maior illis erat officio ſacerdotali. Sacerdotum eſt enim populo benedicere.

Heb. 7.

F

Triplex modus benedictionis.

Eſt autem triplex benedictio. Vna eſt gratiarũ actionis, de qua dicitur: Benedicite omnia opera domini domino: laudate & ſuperexaltate eũ in ſecula, & pertinet ad vniuerſos qui Dei circa ſe bonitatẽ & beneficẽtiã agnoſcũt. Alia eſt benedictio imprecationis bonorũ, videlicet: quũ quis alteri ex charitate bona imprecatur & optat. De qua benedictione per ſanctũ Iob dicitur: Benedictio perituri ſuper me veniebat. De qua etiam ad Abraham à domino dicitur. Benedicam benedicentibus tibi, & maledicã maledicentibus tibi. De qua iterum per beatum Petrum dicitur vniuerſis: Benedicite maledicentibus vobis: benedicite, & nolite maledicere.

Iob. 29.

Gene. 12.

1. Pet. 3.

Reliqua eſt benedictio conſecrationis, & hanc conferre non omnium eſt, ſed duntaxat ſacerdotũ & parentum circa ſuos gnatos, qualis vtiq; fuit hæc ſancti ſacerdotis Simeonis benedictio. Quòd autem ad huius benedictionis modum & formam attinet, credant nonnulli illã fuiſſe, de qua in Nume. loquente Domino ad Moyſen ſcriptũ eſt: Loquere ad Aaron & ad filios eius: Sic benedicetis filiis Iſraël, & dicetis eis: Benedicat tibi domin⁹, & cuſtodiat te. Oſtẽdat domin⁹ faciẽ ſuam tibi, & miſereatur tui. Cõuertat dñs vultũ ſuũ ad te, & det tibi pacẽ, inuocabuntq; nomen meum ſuper filios Iſraël, & ego benedicã eis. Magnum verò eſt q quidã ex rabinis Iudæorum non abiecti nominis Moyſes Maymonis in libro Moræ dicit, videlicet Hebræorum ſacerdotes hac iam dicta benedictione fuiſſe vſos vſq; ad Simeonem iuſtum, nec poſt eum amplius, quod vtiq; noſtræ fidei efficaciſsima probatio eſt.

Benedictionis forma.

Nume. 6.

Myſterium attende.

Quum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quum enim præsente iam sacerdotio Christi, sacerdotiũ Aaronicum cessauerit, sicut diffuse probat apostol⁹ Paulus ad Hebræos scribens, ita & illius quoq; sacerdotij cessauit benedictio, omniaq; nunc nouo modo in fide & nomine Iesu Christi consecrantur. Cap. 7. &. 8.

G Secũdò notatur in præmissis verbis Simeonis ad Mariã futurarũ rerũ prænũciatio, quũ dicit: Et dixit ad Mariam matrẽ eius: Ecce positus est hic in ruinã & in resurrectionẽ multorũ ĩ Israël, & ĩ signũ cui nõ cõtradicetur. Sermonẽ dirigit ad Mariã potius q̃ ad Ioseph, ꝓ (vt iam dictũ est) ꝓphetico spiritu cognosceret ex Maria tantũ, nõ autẽ ex Ioseph Christũ esse generatũ. Porrò Simeõ sanctus cõuenit in genere prophetiæ cũ Ioãne Baptista. Vterq; enim prophetando, præsentẽ demõstrare promeruit, quẽ cæteri Prophetæ prædixerãt esse vẽturũ. Ecce, inquit, quod vtiq; demõstrantis est, sicut & illud. Ecce agnus Dei. Positus est hic tuus infans, id est, statutus & præordinatus à Deo. Prophetiæ Simeonis excellentia. Christus vt in ruinã

Tria autem de Christo puero Prophetando prænũtiat. Primum, quòd positus est in ruinam. Secũdum, ꝓ positus est in resurrectionem. Tertium, ꝓ positus est in signũ cui contradicetur. Circa primũ, id est, quod Christus positus est in ruinam multorũ, dicit Orig. Qui simpliciter exponit, potest dicere in ruinam eum venisse infidelium, & credentium resurrectionem. Non tamen intelligendũ est pereuntium ruinam Christum operari, qui sicut peccare nequit, ita nec cuiquam author mali potest esse. Sed ipsi sibi ruinam hanc parant homines, dum Christũ Saluatorem sibi cœlitus datum nõ tantum per suam infidelitatẽ non recipiũt, sed insuper huic mandatisq; eius resistunt. Christus ergo secũdum occasionẽ in ruinã venit tam Iudæorum & quorũlibet aliorũ infidelium, q̃ hæreticorum. nõ tamen (vt iam dictum est) culpæ illorũ ipse causa fuit. verum ipsi sibi ex Christo occasionem sumpsere ruinæ. Porrò sequentis pœnæ (quæ vtiq; iusta est) ipse cui omne iudicium dedit pater, est author. Ipse enim hoc operatus est, vt cessarent ritus Iudæorũ, vt Synagoga rueret, vt eorum tam sacerdotiũ, quã regnũ vacaret, & ipsi in omnem terrã ducerentur captiui. Similiter & de hæreticis est dicendum, qui & ipsi à Christo ruinæ suæ sibi rapiũt occasionẽ nõ Christi vitio (quod absit) sed suo. Vnde Chrys. Sicut lux, etsi oculos debiles turbet, lux est, ita & Christus Saluator Auctor pœnæ Christus, non culpæ. Ioan. 5. Simile.

Saluator esse perseuerat & si corruãt plurimi. Neq; enĩ ei⁹ est officiũ destructio, sed eorũ vesaniæ. Quãobrẽ nõ solũ ex salute bonorũ, sed etiã ex malorũ dissipatione virt⁹ ei⁹ oñdit. Nã & sol quòd multũ radiat visus debiles pturbat. Beda. Lapis offẽ sionis christus.

Hinc ergo in ruinam multorum positus est Christus, quia & lapis offensionis est & petra scandali, id est, ruinæ, his qui offendunt verbum, nec credunt, De quibus ipse dicit: Si non venissem, & loquutus eis non fuissem, peccatũ non haberent. Nũc autẽ excusationem non habẽt de peccato suo. Qui non in seipso tantũ, sed in suis quoque prædicantibus in ruinam positus est resurrectionẽq; multorũ, testãte Apostolo qui ait: Christi bonus odor sumus Deo in his qui salui fiunt, & in his qui pereunt. Qui enim prædicante Apostolo verbum quod audit amando sequitur, bono odore resurgit & saluatur. Qui audiẽdo insequitur, eodem ipso bono odore corruit & moritur. 1.Pe.2. Ioan.15. 2.Cor.2.

Impegerunt sanè & offenderunt in Christo Iudæi, qui opera eius diuina diabolo ascribebant, dicẽtes: in Beelzebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia. Offenderunt & ii, qui cum de corporis & sanguinis sui sacramento loqueretur, dicebãt: Durus est hic sermo, & quis potest eum audire? impegerũt & illi de quibus discipuli ad Christum loquebãtur, dicentes: Scis qui Pharisæi audito verbo hoc scandalizati sunt? Quibus ait: Sinite illos, cæci sunt, & duces cæcorum. Et quanti in passione & morte Christi scandalizati fuerunt, nõ credentes filiũ Dei esse, qui tã indigna pateretur. Quin & ipsis apostolis quod omnes scandalizandi in se essent in illa nocte, futurorum nõ incertus prædixit. Quæ simul omnia Apostolus, quasi cõplexus: Nos, inquit, prædicamus Christum crucifixũ, Iudæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam, ipsis autem vocatis Iudæis atq; Græcis, Christum Dei virtutẽ & Dei sapientiam. Hinc etiam de Christo per beatũ Petrum dicitur: Vobis credentibus honor, non credentibus autẽ lapis quẽ reprobauerunt ædificantes, hic factus est caput anguli, & lapis offensionis & petra scandali. Iudæi vt ingerunt. Ioann.6. Mat.15. Mat.26. 1.Cor.1. 1.Pe.2.

Secundo prophetauit Simeon Christum esse positum in resurrectionem multorum in Israël, id est, credentium. Multorum, inquit, nõ omniũ: quia non omnes obediunt Euangelio, sed credentium tantum. Vnde Beda: Bene in resurrectionẽ positus esse perhibetur, quia lumen est quia glori Christus resurrectio nem. Ro.10. I

Ioan.11. gloria plebis Israël, quia dicit: Ego sum resurrectio & vita, qui credit in me etiã si mortuus fuerit viuet, & oĩs qui viuit & credit in me, nõ morietur in æternũ. Porrò resurrectio hæc secundum Chrysost. est cõuersatio noua. Quũ enim lasciuus, castus efficitur, auarus misericors, atrox mansuescit, resurrectio celebratur, mortuo quidẽ peccato, resurgente verò iustitia. Ergo vtrũq;, tam ruina, scilicet q̃ resurrectio, in vno & eodẽ hoĩe reperiunt. Vnde Orige. Videndũ est, inquit, ne fortè Saluator nõ aliis atq; aliis in ruinã venerit & in resurrectionẽ. Quia enim peccato stabã primo mihi fuit vtile vt caderẽ, & morerer peccato. Hoc ipsum & Saluator tibi primũ cõcedit. Peccator eras, cadas ĩ te peccator vt possis dehĩc resurgere, & dicere: Si cõmortui sumus, & cõuiuem⁹. Porrò Simeonis hãc ꝓphetiã suo Christ⁹ ipse cõfirmat testimonio, dicẽs: Ego in iudiciũ veni in hũc mundũ, vt qui nõ vident videãt, & qui vidẽt cæci fiant. Vbi idem Orige. Sicut in mũdũ venit vt nõ videntes de nationibus viderẽt, & qui prius videbãt de Israël, cæci fierẽt: sic venit in ruinã & ĩ resurrectionẽ multorũ. In aduentu enĩ domini gentes per fidẽ veram resurrexerũt & Iudæi interim fidem quã eousq; rectam habuerãt amiserunt, hic per obduratã obstinationem in barathrũ errorũ & illic in gehennæ supplicia horribili ruina cadentes.

Simeonis verba vt Christus cõfirmat. Ioan.9.

Christi Euangelium quibus in ruinam.

K Cæterum, quum (sicut iam dictum est) in ruinã multorum positus sit Christus, quid mirũ si etiam sanctum suum Euangelium plerisq; (præsertim hoc nostro seculo) sit ad ruinã? Illis scilicet quib⁹ (nõ ipsius scripturę vitio, sed suo) diuini verbi mẽsa iam facta est in laqueũ, & ĩ retributionẽ (eorũ malitiæ condignam) & in scandalum. Quibus illis precatio ꝓphetica superuenit, de qua post præmissa mox subditur: Obscurentur oculi eorũ ne videant, & dorsum eorum (subaudis, sub fascibus scelerum) semper incurua.

Hæreticorum ruina, vnde.

Quanti nunc dilabuntur in hæreticam prauitatẽ ex peruerso sacræ scripturæ intellectu? Dedignantur enim legitimũ & verũ sancti Euãgelij sensum ab ipsis apostolorum temporibus hucusq; in Ecclesia obseruatũ sequi, volẽtes potius errorũ esse magistri, q̃ discipuli veritatis. Quod tamẽ non est nouũ. Nã vniuersæ hactenus hæreses ex scripturis sanctis peruersè interpretatis sunt exortæ. Cernere iam est, quomodo & ipsa scriptura diuina posita sit in ruinam & in resurrectionẽ multorũ. In ruinam vtiq; sensu

su carnis suæ inflatis, superbia, arrogantia, & insolentia cæcis. Hi enim Dei verba (nempe anthidotũ salutis) in letale virus ad æternæ damnationis morrẽ sibi conuertunt.

Ex bono, mali occasio rapitur.

Nihil enim tã sanctũ est, tã diuinũ, in quo suæ ꝑditionis nõ rapiãt occasionẽ. Multi sanè resurgũt per Dei verbũ à peccatis suis ad sui Deiq; cognitionẽ & pœnitentiã saluta rem, cæteri (vt dictũ est) Dei verbo ad suã ꝑditionẽ abuntur, qui videlicet nõ ea mẽte scripturas scrutanť vt secũdũ illas vitã moresq; cõponãt, sed ad iactantiã tantũ & cõtentiones, & vt per has simplicibus hoĩbus & piis insultent.

Proinde quum ipsa Dei misericordia sit præcipuũ spei salutisq; nostræ asylũ, & per eam saluentur quotquot fiũt salui, nihilominus tamen & ipsa plerisq; est in ruinam: illis scilicet, qui de illa nimiũ præsumentes, Dei timore contempto, perseuerant in peccatis. Quàm verò plurimi cœlestis gratiæ donis inflati superbiunt, illisq; abutentes, eademq; sibi faciũt in ruinã. Denique quàm nõ pauci sunt, quibus etiam ipsa diuina sacramenta sunt in ruinam, qui videlicet ipsa vel conficiunt vel ministrant indignè.

Tertio prænunciauit Simeon Christum positum esse in L signum cui contradicetur. Omnibus enim, inquit Orige. qui narrant historiã de Saluatore cõtradicitur. Virgo mater est, signum est cui contradicitur. Marcionistæ cõtradicunt huic signo, & aiunt penitus eum de muliere nõ esse natum. Hebionitæ cõtradicunt signo, dicentes ex viro & muliere ita natũ esse vt nos quoq; nascimur. Habuit corpus humanũ, & hoc est signũ cui cõtradicitur. Alij enim dicunt eũ venisse de cœlis, alij tale quale nos corpus habuisse, vt per similitudinẽ corporis, etiã corpora nostra redimeret à peccatis, & spẽ nobis daret resurrectionis. Resurrexit à mortuis, & hoc est signũ cui cõtradicitur. Quo modo resurrexit, vtrũ ipse, & talis qualis mortuus est, an certè in melioris substantiæ corpore resurrexit. Et est insita cõtentio, aliis dicentibus: Thomæ ostẽdit in manib⁹ suis fixuram clauorum, aliis è regione tractantibus: Si idẽ corp⁹ habuit, quomodo clausis ingressus est ostiis? Et quid necesse est multa ꝓsequi? Omnia quæ de eo narrat historia, signũ sunt cui cõtradicitur. Nõ q̃ cõtradicant hi qui credunt in eũ. Nos quippe scimus omnia vera esse quę de eo scripta sunt, sed quia apud incredulos vniuersa quæ de ipso scripta sunt, signum sint cui contradicitur.

Christ⁹ signum cui cõtradicit.

Contra

Universidad de Deusto
Biblioteca

Contradictum est à Iudæis suæ doctrinæ, quum dicũt
Ioan.10. Insanit, dęmonium habet, quid eum auditis? Et iterum an-
Lucæ.23. te præsidem: Subuertit populum, docens per vniuersam
Iudæam, incipiens à Galilæa vsque huc. Contradixerunt
Ioan.9. & miraculis eius (vt dictum est) dæmoniis illa tribuendo.
Contradixerunt vitæ suæ synceritati & puritati, dicen-
tes: Nos scimus, quia hic homo peccator est. Et iterum:
Non est hic homo à Deo, qui sabbathum non custodit. Et
multis aliis modis indignis.

M Ad hæc, per vniuersum mundũ Christi signo (id est, se-
Actu.28. cundũ Bedam) fidei dominicæ crucis est contradictũ. Vn
Fidei Chri- de apost. Paulo, dicũt Iudæi: De secta hac notũ est nobis,
stianæ vt q; vbiq; ei cõtradicitur. Neq; in sermone tantũ, sed & cõ-
contradictũ minationibus diris, flagellis, lapidibus, ignibus, aquis, ferris,
fame, cruciatibus variis, cathenis, crucibus, rotis, gladiis.

Non solum autem à tyrannis contradictum est signo
fidei Christianæ, sed & vsq; modo quicunq; faciunt ope-
ra Christiano nomini indigna, & ipsi huic signo contradi
cunt, videlicet fures, raptores, vsurarij, adulteri, homicidę,
ebriosi, inuidi, & his consimiles. De quibus per Apostolum
dicitur: Fatentur se nosse Deum, factis autem negant.

Titum.1. Sed præ cæteris omnibus huiusmodi contradictoribus
Hæretici atrocius & cõtumeliosius cõtradicitur huic signo per hæ
vt contra- reticos, in quibus ad Christianæ fidei subuersionem nunc
dicunt. mysterium operatur iniquitatis, sed incassum. Nam iuxta
promissum Saluatoris, portæ inferi nõ præualebũt aduer
Matt.16. sus eam, subaudis Ecclesiam. Quantumlibet enim peruer-
si pertinacesq; olim Iudæi reluctati fuerint & contradi-
xerint Christo, idemq; nunc pari impietate gentiles, Tur-
cæ, hæretici quoq; faciant, illud tamen cui contradicunt
Signum cui signum vincet, triumphabit, & permanebit in æternum,
contradici- iuxta quod per Esaiam prophetam dictum est: Erit domi-
tur vincit. nus nominatus in signum æternum, quod non auferetur.
Esaiæ.53. Itaq; signum hoc constans & perpetuum nullæ Iudæo-
rum blasphemiæ, nulla vis tyrannorum, nullum virus, nul
la hæreticorum vesania, conuellere vnquam poterit aut
abolere. Vnde ex persona Christi per Psalmistam dicitur
Deo patri: Eripies me de contradictionibus populi, con-
stitues me in caput gentium. Nec ipse Christus tantũ has
vincit contradictiones, sed & mystici corporis sui mẽbra,
id est, fideles quique diuino fulti præsidio, & superant has
contra

contradictiones & superabunt, proposita victoribus in-
genti mercede, qua ipse dicit: Qui vicerit dabo ei sedere Apoc.3.
mecum in throno meo, sicut & ego vici & sedi cum patre
meo in throno eius.

Post hæc Simeõ sanctus ad Christi matrem se conuer-
tens, prænuntiat ipsam passionum filij sui tunc fore par-
ticipem, quum ei foret contradicendum. Vnde sequitur

Et tuam ipsius animam pertransibit gladius, vt re-
uelentur ex multis cordibus cogitationes.

Vbi Origenes: Nulla, inquit, docet historia Mariã ex hac N
vita gladij occisione migrasse, præsertim quum non ani- *Quo gladio*
ma sed corpus ferro soleat interfici. Vnde restat hic intel *Mariæ a-*
ligi gladium illum de quo dicitur: Et gladius in labiis eo- *nima vul-*
rum, Iudæorum videlicet crucifigentiũ dominũ. Hoc est *nerata.*
enim doloré dominicæ passionis eius animã pertransisse.
Quæ & si Christũ (vt pote Dei filium) sponte propria mo-
ri, mortemq; ipsam nõ dubitaret esse deuicturũ, vt sua ta
men carne procreatum, non sine doloris affectu potuit
videre crucifigi. Nã & ferrum quod animam Ioseph per
transisse canitur, nullum melius quàm dura tribulatio
mentis intelligitur.

Vt reuelentur, inquit, ex multis cordibus cogitationes.
Vbi hæc dictio, vt, non causaliter accipienda est, sed cõse
quutiuè. Non enim ideò Mariæ animã hic gladius pertrã
siuit, vt multorũ cordium occulta patescerent, sed magis
e cõtrario, id est, ad patefactionẽ cogitationũ quæ in mul
torum cordibus cõtra Christum latuerant consequutum
est, vt gladius acerbi doloris matris animam pertransiret.
Siquidẽ in passione filij ei⁹ multorũ cogitationes eaten⁹
occultæ patefactæ sunt. Nam & iam ante dixisse ad disci
pulos dominũ legimus: Nõne ego vos duodecim elegi, & Ioan.6.
vn⁹ ex vobis diabolus est? Verbũ illud vsq; ad Christi pas-
sionẽ quid sibi vellet nõ patuit. Sed tunc demũ discrimẽ
apparuit Iudæ & Petri itẽ & Mariæ. Tunc quoq; manife-
stum est quid erga Christum in animo gesserant Annas
& Caiphas, Nicodemus & Ioseph. Vnde Beda.

Incertum erat, inquit, qui Iudæorũ gratiã Christi quã *Vt reuela-*
ventura vtiq; nouerãt recipere, qui aũt, respuere mallẽt. *tæ cordium*
At eius natiuitate audita, reuelatis mox cordium cogita *cogitatio-*
tionib⁹, Herodes rex turbatus est, & omnis Ierosolyma cũ *nes.*

illo,Pastores cum timore & gaudio Deo laudem resonãt, hominibus pacis nuntium pandunt.Eius doctrina & virtute diffamata,alij ad eum quasi magistrum veritatis confluunt, alij ab eo quasi seductore refugiunt. Quidã enim dicebant,quia bonus est.Alij verò dicebant: Non,sed seducit turbas.Eius signo crucis erecto,hi quasi iustæ mortidatum blasphemantes irridentilli quasi vitæ authorem mori acriter dolent. Ioan.7.

Sed & vsque hodie & vsque ad consummationem seculi,præsentis Ecclesiæ animam gladius durissimæ tribulationis pertransire non cessat,quum signo fidei ab improbis contradicitur, quum audito Dei verbo multos cum Christo resurgere,sed plures à credulitate ruere, gemebũda pertractat. Quum reuelatis multorum cordium cogitationibus,vbi optimum Euangelij semen,vbi zizania vitiorum vel plus iusto prævalere,vel etiam(quod dictu graue est)sola germinare ac regnare conspicit. Hæc ille.

Quanti doloris gladio

O Sed quantæ acerbitatis,quantiq; doloris gladius ille fuerit qui Mariæ animam in passione filij sui pertrãsiuit quis possit verbis consequi? Dicit ad eam Ioannes Damascenus: Dolores quibus in partu caruisti vt sentires te esse matrem,nunc exoluas in morte filij sentiendo te esse matrem.Natura enim quæ dolorem remorata est & distulit, quum instaret iam tempus, & acuit fortius & auxit,

Hinc Hieronymus in sermone de assumptione matris Christi,etiam martyrem fuisse Mariam adserit. Nã quod vere passa sit,inquit, testatur Simeon propheta loquens ad eam,& dicens:Et tuam ipsius animam pertransibit gladius.Alij sancte etsi passi sunt pro Christo,attamẽ in anima quæ immortalis est pati non potuerunt. Beata vero Christi genitrix,quia in ea parte passa est,quæ immortalis habetur,id est,in anima, quam Christi passio quasi quidam gladius acerbissimi doloris totam penetrauit, quodammodo plus quàm martyr fuit. Et infra: Quia mente passa fuit,inquit,plusquam martyr fuit,quia Christi mortem,suam fecit.

Hinc etiam Bernardus :Verè tuam,inquit,ô beata mater animam gladius pertransiuit, alioqui non nisi per eã transiens carnem filij tui non penetraret. Et quidem posteaquam emisit spiritum tuus ille Iesus, ipsius planè non attigit animam crudelis lancea quæ ipsius latus aperuit, sed tuam vtiq; pertransiuit animã, vt hinc te plusquã martyrem nõ immeritò prædicemus, in qua nimirũ corporeæ sensum passionis,compassionis excesserit magnitudo.

Et iterum,fugientibus apostolis,in faciem filij sui se opposuerat mater, ac gladio doloris eius animæ infixo,vulnerabatur spiritu,& affectu cruciabatur. Et quod in carne Christi agebant claui & lancea, hoc in eius mente faciebat cõpassio naturalis,& angustia maternę affectionis. Vt reuelentur,inquit,ex multis cordibus cogitationes. *Erga Eccle siam quæ permittit fieri Deus.*

Similia fieri permittit erga Ecclesiam suam Deus vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes,quod præsertim hoc nostro seculo palàm est cernere,tot non modo hominum millibus,sed & vrbibus,& prouinciis,& regnis,ab Ecclesia catholica deficientibus.Quorum occultę quondam cogitationes nunc palàm in operibus manifestantur. Quàm fuerint enim multorum cogitationes absconditæ iam patet. Plerique etenim qui humanis coniecturis ante hos annos religiosiores cæteris putabantur,nunc cadunt primi. Deus sanè, non homo, intuetur cor. Itaque qui se existimat stare,videat ne cadat. Et quidem Paulus apostolus ad huiusmodi occultorum cogitatuum manifestationem necesse dicit esse vt & hæreses sint. Vt qui probati sunt,inquit,manifesti fiant in vobis. 1. Cor.10. 1.Cor.11.

Circa tertium,quod est,viduæ sanctæ de Christo confessio,consequenter dicitur in litera:

Et erat Anna prophetissa, filia Phanuel de tribu Aser. Hæc processerat in diebus multis,& vixerat cum viro suo annis septem à virginitate sua. Et hæc vidua vsque ad annos octogintaquatuor, quæ non discedebat de templo,ieiuniis & obsecrationibus seruiens nocte ac die.

Deuotæ conuersationis & venerandæ pariter ætatis, dignaq; per omnia quæ domino incarnato testimoniũ ferret Anna fuisse docetur. Christo iam nato viri multi testimoniũ perhibuerant, sola hæc inter fœminas reperitur Christũ fuisse cõfessa. Omnis ætas & omnis sexus Christũ venisse testata sunt. Vnde Ambro. Prophetauerat Simeon, prophetauerat copulata cõiugio, prophetauerat virgo, debuit etiã vidua prophetare, ne qua professio deesset aut sexui. p Beda. *Anna prophetissa cõmendatur.*

Immoratur autem Euangelista circa Annę descriptionē, & patrē & tribū narrans, quasi multos testes adducēs qui patrē eius & tribū viderunt. Vel quia tunc tēporis cū hac aliæ quædā hoc nomine vocabantur. Vt ergo hanc ab aliis manifestè discerneret, cōmemorat ei⁹ patrē, & generis qualitatē describit. Porrò moribus talib⁹ inducitur, vt digna fuisse credatur quæ redēptorem omnium nunciaret. Cæterū viduam hanc describendo. B. Lucas fidelis notarij morē imitatur, dum testem describit à nomine, à tribu, ab ætate, à moribus, vt vel sic testimonij eius de Christo & certius & fide dignius habeatur. Multum enim interest quis & qualis sit qui de re quacunq; dicit testimonium.

Sed considerare libet q̄ sublimiter hanc & q̄ multipliciter sanctus Euangelista commendarit. Primo enim commendat eam à nomine suo, scilicet Anna, quod interpretatū, gratia dicitur. Et meritò quidem tali nomine insignitur, quæ & in donis cœlestis gratiæ abundanter præuenta fuit, & authorem gratiæ, Dei filiū meruit nunciare.

Secundo commendatur à prophetiæ gratia, quum dicitur: Prophetissa. Quod vtiq; est singularis gratiæ donum, & signū amicitiæ Dei. Spiritus sanctus enim per nationes in animas sanctas se transferens, amicos Dei & ꝓphetas cōstituit. Et iustè, inquit Origenes, sancta mulier spiritum ꝓphetādi meruit accipe, quia lōga castitate, longisq; iuuniis ad hoc culmen ascenderat. Hac autem prophetica gratia & quasdā alias sanctas mulieres in veteri testamēto insignes legimus præcessisse. Vt verbi gratia: Mariā sororem Moysi & Aaron, quæ canticum dño cecinit, redēpto iam populo à tyrannide Pharaonis. Fuit & Delbora & ipsa ꝓphetissa, quæ populū Israēl & ab hostiū seruitute in libertatē vindicauit, & hūc iudicando prudenti gubernauit moderatione. Post hāc fuit Anna mater Samuelis & ipsa ꝓphetissa, ꝓut cāticū eius vtiq; ꝓpheticū attestatur. Fuit etiam vates alio nomine Olda, quæ Iosiæ regi Iuda prænūtiauit, q̄ ipse q̄dē in pace esset moriturus, sed irā Dei post ipsum populo fore superuēturā. Nulli tamen harū datū est mūdi redēptorē quē præcognouere vēturū, corā cernere, nisi huic, cęteras illas lōge amplioris dignitatis gratia præcedēti, in eo, scilicet q̄ eū quē cæteri Prophetæ cecinere venturum, hæc & præsentem in insantilibus mēbris cernere, & testimonium ei dare promeruit.

Mulieres prophetisse Exod. 15. Iudi. 4.

1. Reg. 1.

4. Reg. 22

Tertio

Tertio commendatur à progenitorum suorum nobilitate recitato nō solū nomine sui genitoris, sed & nomine Patriarchę Aser, à quo vna duodecim tribuum Israel est denominata, ante iam nunc mille sexcētos & amplius annos vita functi: Illi sanè nobiles habētur, qui vel quorū parentes per multa tempora lōgè lateq; ob virtutē celebrantur. Vnde Boētius nobilitatē diffiniens, dicit: Nobilitas est quædam de meritis veniens laus parentū. Et subdit, dicens: Quod si claritudinem prædicatio facit illi sint clari necesse est, qui prædicantur. Quare splendidum te, si tuā non habes, aliena claritudo nō efficit. Quod si quid est in nobilitate bonum, id esse arbitror solum, vt imposita nobilibus necessitudo videatur, ne à maiorum virtute degenerent. Attamen non raro euenit vt optimo patri pessimus filius contingat. Verbi gratia: Patri Noe sancto Chā filius prauus & reprob⁹. Abrahæ, Ismael, Isaac patri, Esau. Et ecōuerso cōtingit, patrē pessimū filium optimum sortiri. Vnde Achaz impius, filium habuit Ezechiā bonū & pium. Et Manasses quondam pessimus, optimū & perpetua celebratum laude filium habuit Iosiam.

Quarto commendatur vti venerabilis ætate, quia processerat, inquit, in diebus multis. Porrò ętas senectutis vita immaculata. Passiones enim & vitia per accessum multæ ætatis mitigari labefactariq; consueuerunt: & superbia iam ac temeritate disposis, sui cognitio, prudentia, humilitas, & virtutes cæteræ accedere cōsueuerunt senectuti.

Quinto loco à tribus vno contextu narrationis commendatur. Primo, quia à virginitate sua ad matrimonium venerat incorrupta. Quod vtiq; non omnibus cōtingit. Secundo, quia pacificè & vnanimiter in coniugio cū viro suo vixerat, quod sanctus Lucas insinuat quum dicit: Et vixerat cum viro suo septē annis à virginitate sua. Tertio, quia viro suo iam defuncto, quum ipsa adhuc esset ætate florida, nempe quæ vix vel nondum exegerat adolescentiam, concupiscentia perdomita, contemptaq; nuptiarum voluptate, cœlebs & vidua manere elegit. Et quidem magnæ virtutis est, magnaque laude dignum experta iam voluptate sponte carere posse. Bonum quidem est legitimum & fideliter seruarum coniugium, melior in viduitate cœlibatus, optima virginitas propter spem æternæ vitæ seruata. Qui potest capere capiat, quia non om-

Q Annæ parentum nobilitas. *Nobilitas quid sit.*

Commendatur ætas senectutis. Eccle. 4.

A continētia commēdatur. Matt. 19.

nes capiunt verbum hoc, quo videlicet verbo perpetuæ virginitatis propositum mortalibus commendatur. Porrò, quæ virginitatis gloriam recuperare non potest, viuat deinceps vt Anna. Quòd si viuere non potest vt Anna, viuat saltē vt Susanna. Tametsi præstaret amplecti consiliū

1.Cor.7. Apostoli dicentis, Dico autem non nuptis & viduis, bonū est illis si sic permāserint sicut & ego. Vnde & Timo-

1.Tim.5. theo discipulo mandat, dicens: Viduas honora quæ veræ viduæ sunt, id est, quæ piè & sanctè viuunt in Christo, quę propter Deum & spem vitæ æternæ constanter animum

De viduis inducunt in castitate vitam finire.

Deo cura. Huiusmodi enim viduarum sanctarum etiam Deo cura est dicēte Psal. Dominus custodit aduenas, pupillū & vi-

Esaiæ.1. duā suscipiet. Et iterū: viduā eius benedicēs benedicā. Hic & apud Esaiā cōquerit̄ di. Principes tui infideles, socij fu-

Exod.22. rū, pupillo nō iudicāt, & causa viduæ nō ingredit̄ ad eos.

Et in lege loquitur, dicens. Viduæ & pupillo nō nocebitis. Si leseritis eos, vociferabuntur ad me & ego audiā.

R Septimo commendatur à pietate in Deum, quum dici-

Commendatur à pietate in Deū tur: quæ non discedebat de templo, quod vtiq; locus diuini cultus, domus orationis, schola legis cœlestis. Solus Deus ei placebat, quæ à vanitate mūdi sensus suos & mētem auertens, lumina templi assiduè terebat. Habent sanè in Anna viduæ Christianæ quod salubriter imitentur exemplum honestatis, virtutis magisterium, & normam per-

Discant viduæ. fectionis. Perdiscant non esse viduarum vt per plateas aut domos vagentur, vt ad choreas & saltationes cursitent, vt in vestitu lasciuiant, vt crapulentur, vt potitent garrulentur, aut sectentur conuiuia, dicente Apostolo: Vidua in delitiis viuens mortua est.

A ieiunio & commendatione cōmendatur. Octauo commendatur à ieiunio, & studio orationis, ouum dicitur: Ieiuniis & obsecrationibus seruiens nocte & die. Sanè iis armis & caro & diabolus superantur. Caro ieiuniis domatur, diabolus superatur oratione. Hęc enim sunt arma præcipua piarum viduarum. Bona est, (inquit sanctus Raphaël archangelus) oratio cum ieiunio

Tob.12. & eleemosyna.

Quid interim ad hæc dicent hæretici, qui ieiunium &

Hæreticorū impietas studium orationis pari contemptu respuunt? Ipsi vtique sibi sunt testes quòd nulla eis est pars cū Euangelio Christi, cui tam impudenter repugnant.

Euan-

Euangelium commendat viduā sanctam à ieiunio & oratione, ipsi contemnunt & irrident vtrunq;. Sed semetipsos potius irrident miseri, qui id irrident quòd sanctum Euangelium, quod Apostoli, imò, quod angeli sancti prædicāt & cōmendāt. Profectò qui habitat in cœlis, irridebit eos, & dominus subsanabit illos. Loquitur per Pro-

Ioan.1. phetam dominus & dicit: Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, & fletu, & planctu. Quj ergo nūc & ieiunantes, & ieiunium ipsum derident ipsum Deum irridere ac blasphemare conuincuntur: Post huius tam sanctæ viduæ laudē subiungit Euangelista ipsius de Christo testimonium, dicens:

Et hæc ipsa hora superueniens, confitebatur domino, & loquebatur de illo omnibus qui expectabant redemptionem Israël. S

Et hæc, inquit, scilicet Anna, tanti meriti, tantæ virtutis tantæ reuerētiæ, ipsa hora qua Simeon de Christo loquebatur superueniens, scilicet ductu spiritus sancti. Venit e-

Annæ de Iesu confessio. nim in spiritu in templum, vt Saluatorem mundi confiteretur quemadmodum & Simeon sanctum perhibet Euāgelista veniſſe in spiritu in templum. Confitebatur domino, hoc est, regratiabatur Deo, videns mundi salutem in Israël, & docebat de domino, & perhibebat quod esset salus & consolatio expectantium redemptionem, Nec tantum pia confessione Deo laudes reddebat & gratias, sed & proximum ædificabat. Et loquebatur, inquit, de illo, ad firmans eum vnicum humani generis redemptorem.

Et attende sanctæ mulieris huius constantiam, loquebatur enim de illo, non vni, aut aliquibus, sed omnibus.

Annæ cōstantia. Nimirum magnopere desiderabat omnes Christo lucrifacere, omnibus id ipsum quod de Christo ipsa credebat persuadere. Simeon loquutus fuerat tantum ad Mariam & Ioseph, ista de domino omnibus loquebatur, qui expectabant redemptionem Israël. Dicebat enim: Hæc est illa redemptio quam expectatis. Nunc, inquit, misit dominus redemptionem populo suo. Non sanè redemptionem illā tēporali seruitute, quam intellectu erroneo discipuli illi sperauerant per Christum fore Israeli conferendam, qui dicebant.

Lucæ.24. Nos autem sperabamus quòd ipse redempturus esset Israël, sed illam testabatur à Deo missam esse veram & perpetuam à diaboli potestate, & à peccatis redemptionem de qua angelus loquutus fuerat ad Ioseph, dicés: Saluum faciet populum suum à peccatis eorum.

Mat.1.

Porro iuxta intellectum mysticum secundum Bedam Anna Ecclesiam significat, quæ in præsenti, sponsi sui ex morte quasi viduata. Hæc ipsa enim & domino iugiter confitetur, & loquitur de Christo, omnibus qui post hanc vitam redemptionem perfectã tam corporum quam animarum, & vitam expectant æternam.

¶ Circa tertium principale dicitur:

Et vt perfecerunt omnia secundũ legẽ domini, reuersi sunt in Galilæã, in ciuitatẽ suã Nazareth.

T Hic ponitur pueri Iesu per ætatis accessum notanda progressio, Vbi primũ præmittitur per Iesu parentes diuinæ legis adimpletio, quum dicitur: Et vt perfecerũt. Et bene dicit, perfecerunt, quia non quomodocunq; Christi mater legem impleuit, sed perfectè mandatum eius implet, nihil eorum quæ lex præscribebat omittens, vt hæc de lege purificationis à partu intelligas, cui tamen non erat subiecta, quum esset supra legem, & per ipsam legem excepta, vt videre potes in homilia de ipsius purificatione. Sed quæ erant illa omnia quæ secundum legem domini perfecerant? Vtiq; oblatio pueri ad templum die a natiuitate eius quadragesimo, & ipsius à sacerdote quinq; siclis argenti redemptio, quòd esset primogenitus, & oblatio duorum turturum, aut duarum columbarum.

Parentes Iesu vt legem perfecerunt.

Reuersi sunt, inquit, in Galilæam. Venerãt parentes Iesu à Nazareth Galileæ Bethleem, descripto sub Augusti principatu vniuerso orbe, vt persolutionem census illic profiterentur. Quumq; ibidem mundi Saluatorem virgo mater partu ædidisset, (siquidem vaticiniis propheratum longè antè prænuntiatum fuerat Christum in Bethleem nasciturum) quadraginta diebus à partu necesse erat secundum legem vbi peperérat remanere.

Mich.5.

Secundũ Origenem notãdũ est quod Lucas hoc loco prætermisit quæ à Matthæo satis exposita nouerat, dominum videlicet post hæc ne ab Herode necãdus inueniretur, in Aegyptũ à parentibus esse delatum, defunctoq; Herode demum Galilæam reuersum, Nazareth ciuitatẽ suã inhabitare cœpisse. Solẽt enim Euangelistæ singuli sic omittere quædam, quæ vel ab aliis cõmemorata viderunt, vel ab aliis cõmemorãda in spiritu præuiderint, vt continuata suæ narrationis serie, quasi nulla prætermisisse videantur, quæ tamen alterius Euangelistæ cõsiderata scriptura, quo loco trãsulta fuerint diligens lector inueniat. Postquã ergo parentes domini reuersi sunt Nazareth, nõ multo interiecto tẽpore oportuit eos denuò peregrinari. Ioseph enim monitꝰ ab angelo accepit puerũ & matrem eius, & Herodis insidias, quas puero Iesu parabat, fugiés, secessit in Aegyptũ, & erat ibi vsq; ad obitũ Herodis, & tunc demum venit & habitauit in Galilæa, in ciuitate sua Nazareth. Et post hæc subdit Euangelista, dicens:

Euangelia prudenter concordãda

Puer autem crescebat, & confortabatur spiritu, plenus sapientia, & gratia Dei erat in illo.

Notanda distinctio verborũ (inquit Orig.) quia dominus Iesus Christus in eo ꝙ puer erat, id est, habitum humanæ fragilitatis induerat, crescere & cõfortari habebat. In eo verò ꝙ etiam verbum Dei & Deus æternus erat, nec cõfortari indigebat, nec habebat augeri. Vnde rectissimè plenus sapientia perhibetur & gratia. Sapientia quidem, quia in ipso habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Gratia autem, quia eidem mediatori Dei & hominum homini Iesu Christo magna gratia donatum est, vt ex quo homo fieri cœpisset, perfectus esset & Deus. Cui simile est, ꝙ Ioannes scribit eum plenũ gratia & veritate eandem ipse diuinitatis excellentiã nomine veritatis, quã Lucas sapientiæ nomine commendans. Hæc ille.

V Origenes

Colloss.2.

Ioan.1.

Iesus vt crescebat.

Puer, inquit, crescebat. Nam licet corpus eius in vtero virginis spiritussancti virtute nequaq̃ per successum tẽporis more cæterorũ, sed in instanti fuerit formatũ, vt & animæ rationalis & diuinitatis esset cõueniens habitaculum, augmẽtũ tamen accipiebat in tempore, operãte natura, cuius est non in momento, sed successiuè operari.

Cur paulatim succrescebat.

Et licet Deus de illo corpore aliter facere potuisset, noluit tamen illud ad quantitatem perfectam aliter q̃ more cæterorum, id est, per temporis successionem peruenire. Tum vt sic in eo lex vniuersæ carnis cõseruaretur. Non enim opus est virtutis diuinæ miraculis, vbi sufficit operatio

X ratio naturæ, qui nihilominus & ipsa à Deo est. Quoniam ergo natura in Christo per se poterat ipsius corpus ad perfectam deducere quantitatem sine vlla suę dignitatis derogatione, noluit Deus (quippe iustus vniuersorum administrator) naturæ suum officium in Christo præripere, vt antè tempus naturæ legibus præfinitum perfectam acciperet quantitatem. Tum vt fides de veritate humanæ naturę in Christo in nobis confirmaretur. Vnde Theophy. Poterat, inquit, secundum corpus ex ipso vtero in mensuram maturæ ætatis prodire, sed videretur hoc secundū phantasiam fieri, propterea paulatim crescit.

Tum vt per hoc Christi humilitas manifestè patesceret qui quum Dei filius & verus sit Deus, non solum homo fieri dignatus est, sed & paruulus nasci, materno lacte nutriri, vagire in cunis, matris brachiis gestari, & officia cūcta suscipere, quibus infantuli indigere noscuntur.

Y Plenus, inquit, sapiētia, iuxta quod per Apostolum dictum est: In ipso sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei absconditi. Proficiebat ergo augmento & vigore corporis, tametsi ex parte animæ, iam ab instanti suæ conceptionis in vtero matris, plenus esset sapiētia & virtute. Decenter verò (inquit Cyrillus) ætatis incremento, sapientiæ coniungit augmentum, quum dicit: & confortabatur, scilicet spiritu. Nam iuxta naturam ætatis corporeæ natura diuina sapientiam propriam reuelabat. Si enim (vt dicit Theoph.) dum paruus ætate erat omnem sapientiam demonstrasset, videretur prodigium, sed per profectum ætatis seipsum ostēdebat. Non ergo quasi per accessum temporis suscipiens sapientiam, spiritu conformari dicitur. Quod enim ab initio perfectissimum est, quomodo potest deinde perfectius fieri?

Quoniam ergo anima Christi à suę creationis primordio per vnionem sui ad suppositum verbi plenam & perfectam Dei sapientiam habuit, præuidens hoc futurum Propheta rei magnitudinem atq; nouitatem stupens, ait: Creauit dominus nouum super terram, fœmina circumdabit virū. Christum vtiq; designans in vtero matris virtutibus & sapientia perfectum. Hinc Bernar. Vir, inquit, erat Iesus, necdum etiam natus, sed sapientia, non ætate, animi vigore, non viribus corporis, maturitate sensuum, non corpulentia membrorum. Neque enim minus habuit

Colloss. 2.

Aetati Iesu vt sapientia iungitur.

Ioan. 1.

Anima christi vt repleta sapientia.

Iere. 31.

Super missus.

buit sapientiæ, vel potius non minus fuit sapientia Iesus conceptus quàm natus, paruus quam magnus.

Siue ergo latens in vtero, siue vagiens in præsepio, siue iam grandiusculus interrogans doctores in templo, siue iam perfectę ætatis docens in populo, ęquè profecto plenus fuit spiritu sancto. Nec fuit hora in quacunque ætate sua qua de plenitudine illa quam in sui conceptione accepit in vtero, vel aliquid minueretur, vel aliquid eidem adiiceretur. Sed à principio perfectus, à principio plenus fuit spiritu sapientiæ & intellectus, spiritu consilij & fortitudinis, spiritu scientiæ & pietatis, & spiritu timoris domini.

Puer Iesus vt vir.

Non ergo te moueat quod dictum est: Iesus autem proficiebat sapientia, & ætate, & gratia apud Deum & homines. Nam quod de sapientia & gratia hic dictum est, non secundum quod erat (vti iam dictum est) sed secundum quòd apparebat intelligendum est, videlicet non quasi aliquid ei nouum accederet quod antè non haberet, sed quod accedere videretur, quando volebat ipse vt videretur. Tu homo quum proficis, non quando, nec quantum vis proficis, sed te nesciente tuus moderatur profectus, tua vita disponitur.

Z

At vero puer Iesus, qui disponit tuam, ipse disponebat & suam, & quando volebat, & quibus volebat sapiens apparebat, quando & quibus volebat sapientior, quando & quibus volebat sapientissimus, nempe sapientiam suam pro suo arbitrio, nunc plus, nunc minus ostentabat, prout cernentium vel meritis congruere, vel saluti expedire sciebat.

Nescit se s homo pro- ficere.

DOMINICA PRIMA POST EPIPHANIAM DOMINI.

QVum factus esset Iesus annorum duodecim ascendentibus illis Ierosolymam secundum consuetudinem diei festi, consummatisque diebus quum redirent, &c. Lucæ. 2.

Lectio præsens quatuor comprehendit. Primum est, pueri Iesu à parentibus secessio. Secundum est, Pueri Iesu anxiè requisiti inuentio. Ibi: Et factum est post triduum.

Tertium

Tertium est, matris & filij mutua colloquutio. Ibi: Et dixit mater eius ad illum. Quartũ est. Obedientis pueri imitanda subiectio, ibi: Et descendit cum eis.

Circa primum tria tanguntur. Primum est, parentũ Iesu religiosa deuotio. Secundum est, ipsa pueri à parentibus secessio, ibi: Remansit puer Iesus in Ierusalem. Tertiũ est pueri amissi anxia requisitio, ibi: Et requirebant eum inter cognatos & notos.

A *Parentum Iesu pia deuotio.*

Circa primum, Quod est Mariæ & Ioseph parentũ Iesu pia ac religiosa deuotio, dicitur: Ascẽdentibus illis Ierosolymam secundum consuetudinem diei festi. Præmiserat, dicẽs: Et ibant parentes eius per omnes annos in Ierusalem, in die solenni Paschæ. Vt enim ait Chrysosto. Hebræorum solẽnitatibus, non solum tẽpus, sed etiam cum obseruare lex iusserat. Et ideo nec domini parentes extra Ierosolymam celebrare Pascha volebant.

De consen. Euangeli.

Quærit hic B. Aug. quomodo, inquiens, ibant parentes eius per omnes annos pueritiæ Christi in Ierusalẽ, si Archelai timore illuc prohibebantur accedere? Hoc difficile non esset, si aliquis Euãgelistarũ expressisset quandiu regnaret Archelaus, Sed & fieri poterat, vt per diem festum inter tam ingentem turbam latenter ascenderent, mox reuersuri, vbi tamẽ aliis diebus habitare metuerẽt, vt nec solẽnitate prætermissa essent irreligiosi, nec cõtinua mansione conspicui. Quum vero etiam de regno Archelai quàm fuerit diuturnum tacuerint, iste quoque intellectus pater, vt quod hic Lucas dicit p omnes annos eos ascendere solitos in Ierusalem, tunc accipiamus factum, quum iam non timeretur Archelaus.

B *Exod. 23. Ter quotannis ad festa conuentio.*

Præcepit sanè dominꝰ in lege, dicẽs: Tribꝰ vicibus per singulos annos mihi festa celebrabitis. Et infra: Ter in anno apparebit omne masculinũ tuũ coram domino Deo tuo, videlicet in festiuitate Paschæ, in memoriã liberationis quondam patrũ suorũ de terra Aegypti, in festiuitate Pentecostes, in memoriã datæ legis quinquagesimo die ab exitu de Aegypto, & in festiuitate tabernaculorum in autumno, in recordationem patrũ suorũ, qui egressi de Aegypto, quadraginta annis, locis incertis, in tabernaculis habitauerant in deserto. Ad hæc tria festa cõuenire, virtantum, præceptũ erat. Quod ergo mater domini ascẽd in Ierusalẽ, nõ ex debito fuit, sed ex spõtanea deuotione.

Itaque

Itaque exemplo parentum Christi manifestum est erraræ hæreticos cunctas per annum festiuitates abrogantes, asserentes in nullo diem diei esse præferendum, quandoquidem & ipse Deus certis per annũ temporibus in lege festiuitates suas quasq; ob causas præceperit celebrari.

C *Festos dies abrogantiũ error.*

Quum ergo (vt de cæteris taceam) tanta cum diligentia & alacritate Pascha suum in memoriam liberationis ab Aegyptia seruitute quotannis cum paschalibus epulis celebrarent, quur nos in recordationem liberationis generis humani à potestate diaboli per Christum factæ paschа (nõ vt illi in vmbra, sed in veritate) celebrem⁹? Epulabantur illi cum hostia seu agno paschali, cuius occisione liberatus olim fuerat populus patrum de Aegypto, & nihilominus in typum eorũ quæ futura erant, id est, mortis Christi, agni sine macula, qui foret ablaturus peccata mundi. Et quid non celebremus ipsi solennitates nostras ob eius honorem, qui venit benedictus in nomine Domini? Etenim Pascha nostrum immolatus est Christus. 1. Cor. 5.

Quomodo dies festi obseruandi.

Porrò qualiter festa nostra oporteat nos celebrare, lex ipsa quæ spiritualis est, ostendit, quũ præcipit, vt solẽnitatẽ celebraturus sit mũdus, nõ appareat coram domino vacuus, & accedat ad locum quem elegerit dominus. Debet enim sanctarum solennitatum pius cultor esse mũdus ab iniquitate: nõ vacuus, sed ornatus & plenꝰ bonis operibus, & pia volũtate, & in vna sancta Ecclesia catholicæ fidei (quasi loco vno quẽ dominus elegit) festiua gaudia celebrare. Sed & ad literã quoq; locus quem elegit dominus, quilibet locus sacer seu templum dici potest, ad quem locum vnanimi fide atque pietate cõuenire decet fideles, vt illic & Dei legem auribus & mente percipiãt, Deo supplicent, & pro acceptis bonis gratias agant.

D *Dies festi nefarie violantur.*

Nefarium est autẽ sacris obseruandisq; diebus, Ecclesiis derelictis in lupanaria se recipere, aleę, nõ ludo, sed in sidioso quæstu proximum spoliare, potiantiũ cõuenticula sectari, comessationibus & ebrietatibus indulgere, negotiationibus aut vsuris lucra peritura venari, choreis aut cæteris mũdi vanitatibus aut spectaculis vacare. Hæc enim facere, quid aliud est quã dæmonibus festa celebrare, semetipsum cõtẽpto Deo immũdis spiritibus dedicare & offerre? Audiãt dominũ per Prophetã, dicentẽ: Solennitates vestras odiuit anima mea, iniqui sunt cœtus vestri. Esaiæ. 8.

His

His præmissis ad expositionem Euangelicæ lectionis accedendum. Quum factus esset Iesus annorum duodecim, qui secundum diuinitatem est sine principio, ante omne tempus, nempe conditor temporum, quum esset homo factus, tempus vitæ suæ mortalis cœpit diebus, mensibus, & annis mensurari.

E *Aetatis christi differentia.*

Quinque differentias temporum de Christo in Euangelio legimus. Primo enim legitur fuisse vnius diei, quando videlicet de matre virgine fuit natus. Vnde nunciante angelo de ipso scriptum est: Natus est vobis hodie Saluator. Lucæ. 2.

Secundò, legitur fuisse octo dierum, quando scilicet Ibidem. carne fuit circumcisus, dicente Euangelista: Postquam consummati sunt dies octo vt circumcideretur puer. Tertiò legitur fuisse quadraginta dierum, quando in templo cum legalibus hostiis fuit præsentatus. Quartò, legitur fuisse duodecim annorum, vt patet in præsenti lectione. Quintò, legitur fuisse quasi annorum triginta, quando videlicet à Ioanne fuit in Iordane baptizatus.

Lucæ. 3. Vnde scriptum est: Et ipse Iesus erat incipiens quasi annorum triginta. Sequitur:

F *Vt Iesu parentes festa seruabant.*

Ascendentibus illis, id est, Maria & Ioseph à Galilæa ciuitate Nazareth, vbi ex Aegypto regressi habitabant, Ierosolymam, nempe locum quem elegerat dominus, secundum consuetudinem diei festi, id est, prout consueuerant solénitati paschali illic celebrandæ, & sacris agnis paschalis carnibus assis secundũ legem manducandis, quotannis ascendere. Ducebant secum puerum Iesum, nempe diuinum pignus quod seruandum cœlitus acceperant. Non enim sine illo quoquam ipsi proficiscerentur. Quod etiam

Pueri quibus rebus assuefaciẽdi cæteris est parentibus in exemplum. Sunt enim pueri teneris annis pietati & diuino cultui assuefaciendi. Nam facilè per totam vitam retinent siue malum sit siue bonum quo primæua ab ætate fuerint imbuti, iuxta illud:

Quo semel est imbuta recens seruabit odorem
Testa diu.

Si enim parentum vel negligentia vel exemplis malis, iam bibitis vitiis induruerint, frustra postmodum laborauerint acerbo clamore iis castigandis. Vnde ait quidam:

Iuuenalis Quum septimus annus
Transierit puero, nondum omni dente renato,
Barbatos licet admoueas mille inde magistros

Hinc

Hinc totidem, fugienda patrum vestigia ducunt,
Et monstrata diu veteris trahit orbita culpæ.

Et post pauca:

Nil dictu fœdum visuq; hæc limina tangat,
Intra quæ puer est, procul hinc, procul ite puellæ
Lenonum, & cantus pernoctantis parasiti.
Maxima debetur puero reuerentia, si quid
Turpe paras, nec tu pueri contempseris annos.
Sed peccaturo obsistat tibi filius infans.
Nam siquid dignum censoris fecerit ira
Quandoque, ac similem tibi se, nec corpore tantum
Nec vultu dederit, morum quoque filius: & quum
Omnia deterius tua per vestigia peccet,
Corripies nimirum, & castigabis acerbo
Clamore, ac post hac tabulas mutare parabis.
Vnde tibi frontem libertatemque parentis,
Quum facias peiora senex?

Et post pauca idipsum duplici exemplo (ciconiæ videlicet & vulturis) ostendit, dicens:

Plurimũ enim intererit, quibus artibus hunc, quibus & tu
Moribus instituas, serpente ciconia pullos
Nutrit & inuenta per deuia rura lacerta,
Illi eadem sumptis quærunt animalia pennis
Vultur iumentis, crucibus canibusque relictis
Ad fœtus properat, partemque cadaueris affert.
Hinc est ergo cibus magni quoque vulturis, & ie
Pascentis, propria quum iam facit arbore nidos.

Ait Ieremias propheta: Bonũ erit viro quum portauerit iugum domini ab adolescentia sua. Vnde & per Sapientẽ dicitur: Filij tibi sunt erudi illos, & curua illos à pueritia illorum. Curua, inquit, ad similitudinem virgulti, quod quũ adhuc tenerum est, quãuis partem, & quemcunq; volueris modum flexibile est: sed quum iam in robur excreuerit, & induruerit, fregeris id citius, quàm inflexeris. Sequitur: Thren. 3. Eccle. 7.

Remansit puer Iesus in Ierusalem, & non cognouerunt parentes eius. Existimantes autem illum esse in comitatu venerunt iter diei.

Hic ponitur secundum huius primæ partis membrum, id est, pueri Iesu seriosa à parentibus secessio. Vbi primum G est aduertendum, q̃ qualis quisque futurus est, quibusdam

ple-

Futurarum rerũ in pueris prænostica.

plerunque signis in eius pueritia præmonstratur. Vnde etiam per Salomonem dicitur: Ex studiis suis intelligitur puer, si munda & recta sunt opera eius. Prouerbium est: Adolescens iuxta viam suam, etiam quum senuerit non recedet ab ea. Nam vt alibi scriptum est: Quæ in iuuentute tua non congregasti, quomodo inuenies in senectute? Volens itaque Christus futuræ doctrinæ ac vitæ suæ demonstrare præludia, insciis parentibus remansit in templo. Nec miremur, inquit Origenes, parentes vocatos quorum alter ob partum, alter ob obsequium patris & matris meruere vocabula.

Prou. 20.
Prou. 22.
Eccle. 35.

Christũ in pueritia nõ fecisse signa.

Cæterum aduerte Christum in sua pueritia nulla prodigia per se effecisse miracula, tametsi Deus pater per angelos & per stellam natiuitatem eius declarauit. Vnde liber inscriptus de infantia Saluatoris, qui falsò multa à puero Christo continet patrata miracula, à patribus vt apocryphus est reprobatus. Et quia iam ante B. Lucas Christum creuisse & fuisse confortatum plenum sapientia commemorauit, nunc proprium sermonem verificat inducens Iesum vnà cum sacra matre virgine in Ierusalem ascendentẽ. Itineris huius causam Beda assignat, dicens: Dominus inter homines homo natus fecit quod faciendum hominibus per angelos imperauerat Deus (angeli enim fuerunt ministri legis) seruauit ipse legem quam dedit, vt nobis qui puri homines sumus, seruandum per omnia quicquid Deus iubet, ostenderet. Sed vt supra hominem, quod duodecim adhuc esset annorum, disputauit cum sapientibus Iudæorum, quod alias impõssibile est, vt puer hac maximè ætate nisi scientiam desuper habuisset, huiuscemodi disputationem fuisset ausus subire.

15. distin. ca. sancta Romana.

H Et quum factus, inquit, esset Iesus annorum duodecim. Qui à natiuitate, imò à conceptione humana manifestis miraculorum, quia Deus sit, est approbatus indiciis, ipse etiam mox vbi tempus ætatis congruebat, vtranque suam reuerenter pandere cœpit atque aperire substantiam, & quid videlicet patri iuxta veritatem diuinæ maiestatis & quid iuxta assumptionis humanæ fragilitatem debeat matri. Non igitur otiosè suorum perhibetur immemor extitisse parentum, sed vt nos instruat quia non solum antequam parentes ipsi, verumetiam antequam Abraham fieret, ipse est in ciuitate potius ac tẽplo Dei, quasi paterno iure

Beda.

Christus in pueritia quis esset, ostendit.

iure resistere delectat. Quin & viã nobis quã pergamus, ostendit: exemplum quod imitemur, exhibuit. Quod enim per omnes annos cum parentibus in Paschale rosolymam venit, humanæ nimirum est humilitatis indicium. Hominis est nanq; ad offerenda Deo sacrificiorũ spiritualiũ vota cõcurrere, & authorẽ suũ orationibus lachrymisq; sibi cõciliare ꝓfusis. Meminerim⁹ ergo & ipsi præsentis Ecclesiæ domũ, necessariis precũ mũdarũ frequẽtare munerib⁹.

Sed quærat aliquis, quomodo Dei filius tanta parentum cura nutritus, his abeuntibus potuerit obliuiscendo relinqui. Cui est respondendum, quia filiis Israël moris fuerit, vt temporibus festis vel Ierosolymam confluentes, vel ad propria redeuntes, seorsum viri, seorsum fœminæ incederent, infantesque vel pueri cum quolibet parente indifferenter ire potuerint. Ideoq; B. Mariam vel Ioseph vicissim putasse puerũ Iesum quẽ se comitari nõ cernebant, cũ altero parente reuersum. Et hoc est quod dicit Euangelista: Existimantes autẽ illũ esse in comitatu, venerũt iter diei.

Iesu perdito, parentes vt excusan tur.

¶ Circa tertiũ, qđ est, amissi pueri anxia reqsitio subdit.

Et requirebant eum inter cognatos & notos.

Existimãtes, inquit, illũ esse in comitatu. Ioseph enim vidẽs sibi puerũ deesse in comitatu virorũ, credebat eũ esse cum Maria matre in comitatu mulierũ, & similiter Maria putabat puerũ Iesum Ioseph in cœtu virorum comitari. Vnde etiã à negligẽtiæ culpa vterq; rationabiliter excusaꝝ. Sed sic Dei filio visum, sic fieri à spiritu sancto fuerat ordinatũ & hoc plures ob causas. Primò, ne parentes impedimento essent disputationi peragẽdæ cũ legisperitis, & hoc euitãs ne parẽtes cõtemnere videretur, si mandantibus nõ pareret. Clãculo igitur remanet, ne aut retrahatur, aut sit inobediẽs. Si enim hoc quod futurũ erat pia mater præsciuisset, verosimile est ꝙ vetuisset eũ cœtui interesse doctorũ, ne fortè innotesceret eis ipsũ esse Christũ, nẽpe puerũ illũ quẽ Herodes quærẽs interficere, tot milia puerorũ ꝓpter ipsius suspectã personã iamdudũ iusserat trucidari. Et licet ille iã esset defunct⁹, regnabat tamẽ ꝙ eo Archelaus filius eius (vt iam dictũ est) quẽ nõ minus q̃ Herodem patrẽ, parẽtes Iesu formidabãt. Volens igitur cœlestis puer maternũ vitare præceptũ, ea nesciente remansit in Ierusalẽ.

Puer Iesus cur parentibus insciis remansit.

Secundò, vt dum omnibus esset incognitus, in admiratione suæ sapientiæ auditorũ animos magis suspenderet.

H Quo-

Quomodo postmodum Iudæi sapientiã eius admirantes: Ioan.7. dicebant: Quomodo hic literas scit, quum non didicerit?

Tertiò, vt ostenderet quòd parentum adminicula, dispensatione clementiæ suæ, non autem ex indigentia susceperat, quandoquidem viuere poterat sine illis.

Puer Iesus quale pueris exemplũ delit.

Quarto, vt ostenderet quãto desiderio, quantoq; zelo cœlestiũ rerum duceretur adhuc puer, eorũ scilicet quæ erant sui patris, & vt exemplũ daret pueris mũdo renunciare volẽtibus propter Deũ, vt si eorũ pio proposito parentũ forsan volũtas obstiterit, ipsis incõsultis liberè possint è seculo fugere, iuxta quod scriptũ est: Qui dixit patri suo & matri suæ: Nescio vos, & fratribus suis: Ignoro illos, Deute.33. & nescierũt filios suos. Hi custodierũt eloquium tuũ & pactum tuũ seruauerunt, iudicia tua ô Iacob, & legẽ tuam ô Israël. Hinc & in Euangelio dominus loquitur dicens: Sinite paruulos venire ad me, & nolite prohibere eos, talium Matth.19. est enim regnum cœlorũ. Et post pauca: Et omnis, inquit, qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.

Num filii parẽtes possint relinquere.

K Non solum autẽ insciis parentibus, verumetiam prohibentibus possunt filij relicto seculo ad vitam religiosam conuolare. Quod tamen quidam limitantes, dicunt licitè posse fieri, modo parentes auxilio filiorũ possint carere. Alioqui nó posse filios relicta parentũ inopum cura ad vitã religiosam transire, nisi forsan cognoscerẽt in se manentes in seculo nõ posse saluari, tunc enim eis ad vitam religiosam foret confugiẽdum, iuxta quod in Euãgelio dominus cuidã populo dicẽti: Domine, permitte me primũ ire Matth.8. & sepelire patrẽ meum, ait: Sequere me, & dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Quòd si remanẽdo in seculo se credit posse saluari, propter diuinæ legis præceptũ quo dicitur: Honora patrem & matrem, debet in seculo remanendo parentum necessitatibus & inopiæ subuenire.

Amissio Iesu parentũ cõsternatio.

Quintò, vt ostẽderet q̃p antequã parẽtes eius essent, ipse in ea ciuitate & in templo quasi paterno iure præsidebat. De hoc plura circa finem sequẽtis Homiliæ. Venerũt, inL quit, iter diei, scilicet ab Ierusalẽ Galilæam versus. Quum ergo ad vesperã diei conueniẽtes, puerũ Iesum abesse cognerẽt, mox incredibili dolore animi consternati, stupefactiq; timore nullã requiẽ capiẽtes, reqrebãt eũ die sequẽti inter

inter cognatos & notos, & nõ inuenerunt. Metuebãt ergo, & (vt fieri solet in huiusmodi) timebãt anxij & grauiora veris sibi ꝓponebãt, videlicet, ne fortè puerum quem Herodes & Iudæi ꝑdere quæsierãt, inuẽta opportunitate iã occidissent, præsertim quum adhuc (vt dictũ est) Archelaus regnaret in Ierusalẽ, ac per hoc ipsi forẽt rei mortis eiꝰ quem nõ solicitius custodissent. Timebant etiã (vt dicit Origenes) ne fortè recessisset in cœlum ad patrẽ, quũ illi placuisset iterum descensurus. Timebant insuper ne forsan aliquo modo cœlestem puerum, offendissent, quãobrem ipse nollet ampliuscũ illis manere, sed in Aegyptũ aut aliam regionem absque illis victurus recessisset.

Quis inter hæc materni cordis illius angustias vllis posset verbis cõsequi? Non erat quicquã in mundo quod dolorem eius lenire poterat, nisi is qui desiderabatur puer Iesus. Ipso præsente putabant se habere quicquid potest desiderari ipso amisso, omnia se in ipso credebant amisisse. Itaque irremediabilibus lachrymis flebat amissum virgo mater filium, ipsa vita sibi charionẽ, nẽpe filiũ Dei, quẽ Angelo nũtiãte, & cooperãte spiritu sancto, virgo cõcepe rat, & virgo ꝓmanẽs partu ædiderat sine dolore. Iustꝰ sanè dolor, iustæ lachrymæ, amisso puero Iesu, puero sine pari. Indicibile gaudiũ, indicibilẽ de illo priꝰ habuerat cõ solationẽ, idicibili nũc de amissiõe eiꝰ dolore cruciat: quo eĩ pueri Iesu ꝑsẽtia dulcior, eo acerbior de amisso tristitia M

Puero Iesu amisso exclamatio.

Super his beatus Bernardus. O dulcis puer, inquit, vbi eras? Vbi latebas? quo vtebaris hospitio? quorũ illo triduo fruebaris consortio? Vtrum in cœlo an in terra, an in domo aliqua interim morabaris? Vel certè tunc cum aliquibus tuæ ætatis puerilis secreto loco consistens eis secretorum mysteria ꝓfundebas, secundũ tuam in Euangelio vocem: Sinite paruulos venire ad me, & nolite prohibere eos? Sed quid est mi dulcis Domine, quòd sanctissimæ tuæ matri querenti, dolenti, suspiranti, non compatiebaris? Nã & ipsa & pater tuus dolentes quærebant te. Imo tu domina mea dulcissima, cur puerum quærebas quem esse Deum non ignorabas? An ne cruciaretur fame, an ne frigore vexaretur, ne à quolibet suæ ætatis iniuriaretur formidabas? Nonne ipse est qui pascit omnia, omnia nutrit, qui fœnum agri quod hodie est & cras in clibanum mittitur gloriosius à Salomone vestit & ornat? Mat.6.

Per illud, inquam, triduum vbi eras bone Ieſu? Quis tibi cibum miniſtrauit ac potum, quis detraxit calceamenta, quis membra puerilia fouit? Scio certe, quia ſicut voluntate noſtrâ infirmitatem ſuſcepiſti, ita & quum velles propriam virtutem oſtendiſti, & ideo quum velles his obſequiis non eguiſti. Vbi ergo eras domine? De iis omnibus coniicere vel opinari aliquid libet, affirmare autem temerè, non licet.

Quid dicam Deus meus? An vt te per omnia noſtræ cõformares paupertati, & omnes in te humanæ miſeriæ calamitates ſuſciperes, quaſi vnus ex turba pauperum ſtipẽ per oſtia mendicabas? Quis dabit bucellarum illarum mendicaturum me participem fieri, vel ſaltem diuini illius edulij reliquiis ſaginari? Hæc Bernardus.

Ieſus quo loco reperit.

Porrò myſticè Chriſtus non reperitur inter cognatos, quia inter Iudæos qui ſunt cognati eius ſecundum carnẽ nũc minimè reperitur, ſed inuenitur in templo Eccleſiæ id, eſt, inter piè fideles ex gentibus qui non ſunt ei cognati carne & ſanguine, ſed gratiæ adoptione: Nã in propria venit, & ſui eum non receperunt. Quotquot autem

Ioan, 1. receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius. Qui non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt. Et verbum caro factum eſt. & mox ſpirituali cognationem ipſius cum credentibus in ſe deſignans ſubdit dicens: Et habitauit in nobis. Deinde ſpiritualem ipſius notitiam inſinuans ſubiungit. Et vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à patre.

Ad hæc non inuenitur Chriſtus inter cognatos & notos, quia nequaquam carnali & humano ſenſu per fidem cognoſcitur. Vnde quum hunc Petrus cognouiſſet, dicẽs:

Mat. 16. Tu es Chriſtus filius Dei viui, Reſpondit ei is quem ipſe iam per fidem cognouerat: Beatus es Simeon Bariona, quia caro & ſanguis nõ reuelauit tibi, ſed Pater meus qui eſt in cœlis. Nõ ergo ſuo carnali ſenſu eũ cognoſcũt, qui de notitia creatarũ rerũ extolluntur, Philoſophi ſcilicet & huius ſeculi ſapientes, ſicut ipſe ad patrem in Euange-

Matth. 11 lio loquitur, dicens: Abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis.

Qui Ieſum nõ inueniẽt

Sed nec in regno vitæ æternæ reperient Chriſtum, qui deſeruierint tantum carni ſuæ & ſanguini. Caro enim & ſanguis

ſanguis regnum Dei non poſſidebunt. Similiter nec ii qui Dei notitiam ſine bonis operibus habuerunt iuxta quod 1. Cor. 15. in Euangelio dominus loquitur, dicens: Tunc incipietis dicere patrifamilias, manducauimus & bibimus coram te, Lucæ. 13. & in plateis noſtris docuiſti & dicet vobis: Neſcio vnde ſitis. Diſcedite à me operarij iniquitatis.

Cæterum ſi Ieſus non reperitur inter cognatos & notos quid eſt quòd pleriq; religioſam vitam profeſsi, qui parentes ſuos cognatoſq; & natos & mundum ipſum propter Deum reliquerunt, cœnobiis ſuis relictis inter cognatos & notos vagari in ſeculo conſpiciuntur? Si Ieſus non fuit inuentus inter cognatos ſuos, quî fieri poſſet vt ipſum inter cognatos tuos reperias? Quin citius illic ipſum amiſeris, quàm rurſus inuenire queas amiſſum. Vberiorẽ enim carnis quàm ſpiritus meſſem plerunq; videmus.

O *Arguuntur religioſi, carnalia ſectãtes.*

Ait Apoſtolus: Non ex hoc neminem nouimus ſecundum carnem. Hoc Apoſtoli exemplo, imò & cõſilio, quiſquis eſſe cupit de ſancta illa generatione, de qua dictum eſt: Hæc eſt generatio quærentium dominum, ſi hunc inuenire deſiderat qui inter cognatos & notos non reperitur quærat eum cum Maria & Ioſeph in Ieruſalem, id eſt, in tranquilitate & pace mentis. In pace enim factus eſt locus eius, quærat eum in templo, id eſt, in aſsiduo atque peruigili ſtudio orationis. Templum nanque domus orationis eſt: quærat eum in verbi cœleſtis attenta & humili auditione, quaſi in medio doctorum, vbi eum Maria & Ioſeph inuenire meruerunt. Quod ſi non placet, ſed magis quærere libet conſolationem (quam vtique Ieſum, ideſt, ſalutem tuam, & bonum tuum putas) per mundum vagando inter cognatos & notos, quos (vt dictum eſt) propter cœlorum regna ſemel reliquiſti, illis tandem ſimilis eris, de quibus per Pſalmiſtam dicitur: Commixti ſunt inter gentes & didicerunt opera eorum, & ſeruierunt ſculptilibus eorum (id eſt iis rebus quas homines ſeculo dediti Deo præferunt) & factum eſt illis in ſcandalum, ideſt, in offendiculum, in ruinam, in perditionẽ. Quum ergo quem quærebant puerum Ieſum inter cognatos & notos parẽtes non inuenirent, attende quid fecerint. Sequitur.

2. Cor. 5.

Pſalmiſta Vbi *quærẽdus Ieſus.*

Et non inuenientes, regreſsi ſunt in Ieruſalem, requirentes eum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Itaque non inuento puero Iesu iam diem vnum an-
P xiè quæsito inter cognatos & cateruas conciuiũ & vici-
Matris dolor de puero Iesu. norum, parentum ei⁹ (præcipuè virginis matris) per sin-
gula momenta dolor augebatur. Quæcunque enim de
puero Iesu filio suo vix præ singultu & lacrymis verba
proferre valens, nõ ipsum vidisset supplex interrogat ne
gat hunc se vidisse. Iam tertia dies absentiæ Iesu illuxerat,
quum festinantes regrediuntur vnde venerant Ierusalẽ.

Sed quibus cum suspirriis, lamentis, anxietatibus, viam
peragunt præcipuè mater, quis enarrare sufficiat? Cum-
que gemitibus & fletu sermo intercluderetur, dicere po-
Gene.37. terat: Puer non comparet, & ego quo ibo? Et ad obuios
Cant.4. quosq; : Num quem diligit anima mea vidistis? Iam primũ
experiri cœpit, qualis in morte filij sui futurus esset do-
lor illius vltimæ separationis, de quo per Simeonem pro-
phetico spiritu sibi fuerat prænuntiatum: Et tuam ipsius
animam pertrãsibit gladius. Ignorabat quid primum sibi
foret agendum, quæ cœleste pignus à Deo commendatũ
Cant.4. amiserat, dicere poterat: Quæsiui quẽ diligit anima mea
quæsiui illum & non inueni. Surgam & circuibo ciuitatẽ
per vicos & plateas quæram quem diligit anima mea.

Et quidem non minus flendum illis est atque lugendũ
qui Iesum per peccatum sibi conscij sunt amisisse. Porrò
quãta cum solicitudine ab iis sit Iesus, id est, salus æterna
quærendus, similitudine melius innotescit.

Q Debet enim Iesum (dum adhuc pœnitentiæ locus est)
Iesus vt requirendus. Similitudo moralis. anima peccatrix quærere, sicut aquam ille quærit, in cu-
ius domo grassari iam cœpit incendium. Vnde per Pro-
phetam dicitur: Quærite dominum & viuite, ne forte cõ
buratur vt ignis domus Ioseph, id est, conscientia homi-
Amos.5. nis cuiusque fidelis quem virtutibus & operibus piis de-
cebat augescere. Incendiarius siue sane dirus qui hãc do-
Iob.40. mũ incẽdit diabol⁹ est, de quo scriptũ est: Oculi ei⁹ sicut
Lucæ.12. la ignis & halit⁹ eius prunas ardere facit, peruersus enim
æmulator est operũ Dei. Vnde Christo dicente: Ignem ve
ni mittere in terram, & quid volo nisi vt ardeat? qui vtiq;
facer ignis Dei est amor & proximi, & ille cõflator anima
rũ ignem suum quem mentibus hominũ suggerat, habet,
ignem scilicet, malarum cupiditatum, auaritiæ, iracundiæ
Mich.6. luxuriæ, & cæterorum huiusmodi vitiorum. De quo igne
per Michæam prophetam dicitur: Adhuc ignis in domo im-

impij, & mensura minor iræ plena. Ignem hunc quisquis
in semetipso cupit extinguere, properet ad fontem inde-
ficientis misericordiæ Dei sitiat vitæ melioris iustitiam
quemadmodum & ille, qui ait. Sitiuit anima mea ad Deũ
fontem viuum. Quisquis autem hunc fontem contemnit
quærere, guttam refrigerantis misericordiæ inter gehen-
næ incendia non poterit obtinere.

Secundo debet Iesum peccator quærere quomodo pa-
Iesus quærendus vt famelico panis. nẽ is quæreret quem fames exitialis vrgeret: iuxta quod p
Ieremiam dicitur: Omnis populus eius gemẽs & quærens
Thre.1. panem. Panis vitæ est ille, qui ait: Ego sum panis viuus qui
Ioan.6. de cœlo descẽdi, Si quis manducauerit ex hoc pane viuet
inæternum. Hic panis viatorem vt in via mandatorũ Dei
indeficienter ambulet, mirum in modum confortat, per
2.Reg.19. illum vtiq; panem præfiguratus, quem angelus Heliã hor
tabatur manducare, dicens: Surge comede: grandis enim
tibi restat via. Et ambulauit, inquit, in fortitudine cibi il-
lius, vsque ad montem Dei Oreb, vbi foret Deum visur⁹.
Pro hoc pane obtinendo supplicare debemus sicut illi
qui dicebant: Domine, semper da nobis hunc panem. Pro
hoc pane impetrando quasi mendacj humiliter & assiduè
supplicare debemus. Vnde Aug. famelici Dei esse debe-
mus, ante ianuam conspectus eius mendicantes.

R Tertio, debet peccator Iesum quærere, sicut dilectum
Iesus quærendus vt amanti dilectus. quæreret quæ languet amore. Vnde in Canticis cantico-
Cant.1. rũ ex persona sponsæ amore spõsi languentis dicitur: In-
dica mihi quem diligit anima mea. Vbi pascas, vbi cubes
in meridie, ne vagari incipiam post greges sodalium tuo-
rum. Cubat autem cœlestis sponsus, & requiescit in corde
mundo, in animo quieto & pacifico. Pascit autẽ oues suas
in verbi cœlestis auditorio, pascit in præsepio, id est, in al-
tari sancto, vbi in pabulum vitæ semetipsum elargitur.
Porrò sodales sponsi pastores sunt animarum, quorum
greges, fideles sunt populi, quibus pascendis seruandisq;
sũt deputati. Tũc autẽ spõsa post huiusmodi greges vaga-
ri incipit, quãdo spõsum in cõtemplatiuæ vitæ dulcedine
nõ reperiẽs, actiuæ vitæ (p curã alienæ salutis cum sui di-
stractione molestã) se totã impẽdit. Et quia per huiusmo-
di interior oculus, quo Deus videri possit non parum ob-
nubilatur, idcirco rursum sponsa queritur, & dicit: In le-
Cant.3. ctulo meo per noctes quæsiui quem diligit anima mea.

Quæsiui illum,& non inueni. Per noctes sponsa dilectum in lectulo cordis & conscientiæ quærēs nō inuenit, quia obnubilato vel per nimias curas exteriorum rerum, vel per delicti cuiuslibet conscientiam mentis oculo, cōtemplationis suauitate frustratur. Idcirco lectul' iste profluuio lachrymarū frequenter est abluendus, vt in ea sponsus cœlestis quiescere & sponsæ cōmorari dignetur. Lauabo, inquit, per singulas noctes lectū meū, lachrymis meis stratum meū rigabo. Dilectus iste propter osculum reconciliationis quærendus est. Quapropter cauendum est tibi ne per verba immunda habeas os porcinū, ne per verba contentiosa, contumeliosa, vel insultatoria, habeas os caninū, neue per verba detractionis, habeas os serpētinum, dicente Salomone: Si mordeat serpēs in silentio, nihilominus habet, qui occultè detrahit. Et vnde etiam Psalmista: Acuerunt, inquit, linguas suas sicut serpentes. Ecclc. 10.

5 *Iesus quærēdus, vt vitæ moriturо.*

Quarto, debet peccator Iesum quærere, sicut vitā quæreret qui debet mori. Iesus enim est vita nostra, sicut ipse testatur, dicens: Ego sum via, veritas, & vita, imò & vitæ dator. Ego, inquit, veni, vt vitam habeant. Et Paulus ait: Quum Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos apparebitis simul cum ipso in gloria. Accedit etiam Ioannis testimonium, quo ait: Qui credit in filiū, habet vitam æternam, qui autem incredulus est filio, non videbit vitā, sed ira Dei manet super eū. Hinc rursus scriptū est: Si quis non quæsierit dominum Deum Israël, moriatur à maximo vsq; ad minimum à viro vsq; ad mulierem. Itaq; quia Iesus vita est, ipsumque non habere, perire & mori est, idcirco sicut is, qui in hostium vinculis detinetur cras moriturus, omni qua potest industria effugium, & si quomodo potest, vitam quærit, ita & tu quisquis es peccator criminum vinculis constrictus, qui ad gehennę mortem seruaris, tota qua potes industria atq; conatu, vt mortem effugias, quęre Iesum. Audi dicentem: Quęrite Deum & viuet anima vestra. Ioan. 10. Colloss. 3. Ioan. 3. 2. Par. 15. Psalm.

Si vinctus ad mortem effugere posset per fenestram arctam, & adeo arctam, vt non nisi vestibus exutis, nudus posit effugere, certe non dubitaret nudus mortem euadere, potius quàm vestitus ad mortem seruari. Arcta fenestra est vsurario cūctis restituere, quæ per vsurarū iniquitatem rapuit, & sese malè quæsitis diuitiis quasi quibusdam

vestimentis exuere & nudare, sed quum non aliunde pateat sibi via salutis, quid prodest ei, etiam si vniuersum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? Arctum foramen est adulteris, superbis, furibus, raptoribus, fraudulentis, inuidis, iracundis, ebriosis, aleatoribus, & cæteris huiusmodi peccatorum suorum captiuis, vitia consueta relinquere, sed in infinitum intolerabilius est audire: Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Matt. 25.

HOMILIA ALTERA.

ET factum est post triduum, inuenerunt illum in templo, sedentem in medio doctorum, audientem illos, & interrogantem eos. Lucæ. 2.

In hac parte Euangelicæ lectionis tria comprehenduntur. Primum est, Pueri Iesu anxiè quæsiti inuentio. Secundum est, virginis matris cum filio suo Iesu humilis expostulatio, Ibi: Et dixit mater eius ad illum. Tertium est, Pueri Iesu imitanda obauditio, Ibi: Et descendit cum eis.

Circa primum tria sunt notanda. Primum est & temporis & loci designatio. Secundum est, quæ pueri Iesu fuerit actio. Ibi: audientem illos. Tertium est. De prudentia pueri doctorum admiratio. Ibi: Stupebant autem omnes.

Circa primum dicitur: Et factum est post triduum. Consummatis nempe Paschalis festi diebus, Iesu parentes domum redituri, priusquam absentiam pueri Iesu scire possent iam iter diei vnius confecerant. Et hic fuit tridui istius dies primus. Postridie verò, requirebant eum inter cognatos & notos. Et hic est dies alter. Et puero, hoc secundo die non inuento, tertio die Ierosolymam redierunt, sed nec' illo die puerum Iesum inuenerunt, sed post triduum, id est, die quarto. Noluit autem puer pius & sapiens materni cordis angustias longius portendi, ne prolixioris cruciatu doloris contabescens deficeret. A *Triduum pueri Iesu amissio.*

Sed & huius tridui quo Iesus quæsitus non inuenitur mystica ratio assignatur. Quæsitus enim & desideratus fuerat Iesus à Patriarchis ante legem datam, nec inuctus. *Tridui ratio myst.*

Quæsitus

Quæsitus item fuit à Prophetis & iustis sub lege, & non inuentus. Quæsitus autem à gentilibus sub gratia inuenitur. Inuenitur, inquam, in Dei tẽplo, id est, in Ecclesia fidelium, quæ verè domus sua est, in qua ipse manet. Ego, inquit, vobiscum sum omnibus diebus vsq; ad consummationem seculi. Et B. Ioan in Apocalypsi audiuit vocẽ magnam de throno dicentem. Dicentem, inquam, de credentium Ecclesia: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitauit cum eis, & ipsi populus eius erunt, & ipse Deus cum eis erit eorum Deus.

Matt. vlt.

Apoc. 21.

Porrò quod dictum est de patribus & Prophetis, quòd Christum quærentes suis temporibus non inuenerunt, ipse confirmat, vbi ait: Multi reges & Prophetæ voluerũt videre quæ vos videtis, & non viderunt, & audire quæ vos auditis, & non audierunt. Quòd autem gentes Christum per fidem inueniũt, Apostolus testatur, dicẽs: Quod quærebat Israël, hoc non est consequutus, electio autem consequuta est. Electio, inquit, id est, Ecclesia credentium ex gentibus electa.

Lucæ. 10.

Roma. 11.

B Porrò locus inuentionis pueri Iesu designatur quũ dicitur, in templo, dominus, inquit, in templo sancto suo. Non enim more puerorum vagabatur ludibundus per ciuitatem, sed templum adiit, & nõ alibi quàm in templo versabatur. In templo se continuit, quod templũ in ætate adulta, docẽdi sanitatesq; conferendi gratia, crebrò erat aditurus. Meritò templum Dei vtiq; suum adiit, cuius humanitas verum & viuum erat templum diuinitatis, Iudaica quidem impietate resoluendum, sed in triduo rursus excitandum.

Locus vbi inuenitur Iesus.

Ioan. 2.

Notandum est quòd puer Iesus diuersis modis legitur fuisse quæsitus. Quæsiuerunt enim hunc pastores, quæsiuere Magi, quęsiuere parẽtes, quæsiuerunt hunc Herodes & principes Iudæorum. Quæsiuerunt pastores, vt cœlitus nuntiatum Saluatorem viderent, agnoscerẽt, & aliis prædicarent. Magi indicio nouæ stellæ natum esse scientes, quęsiuerunt vt adorarent, & mysticis honorarent muneribus. Quæsierunt parentes amissum, vt haberent, vt cohabitationis suæ dulcedine fruerentur, qui sine ipso se viuere non posse arbitrabantur. Quæsiuit etiam puerum Iesum vnà cum suo satellitio funestus Herodes vt perderet, quòd puero saluo, se regnare non posse putabat.

Puer Iesus diuersimodè quæsitus.

Lucæ. 2.

Matth. 2.

Et

Et quanta Herodis insania, qui nisi Saluatorem perderet, se saluum esse non posse credebat? Veruntamen pastoribus, Magis, & parentibus, Iesum quem piè quærebant, inuenientibus, Herodes quia impiè quærebat, nequiuit inuenire.

Matth. 8.

C Et quidem vsque adhuc quærunt Iesum boni prælati designati per pastores, qui & ipsi de salute commissi gregis solliciti, orationibus instando, & in lege domini meditando die ac nocte excubant solliciti. Quum interim in scriptura cœlestis verbi, quasi annunciatione cœlica, Iesum mundi Saluatorem agnoscunt, & in altari sancto (quasi in præsepio) pascendis fidelibus, quasi animalibus mansuetis collocatum, & adorant, & aliis prædicant adorandum.

Iesum piè quærentes inueniunt.

Quærunt item Iesum etiam iusti quiq; per pios Magos designati, nam sicut illi stellę indicio & natum cognouerunt & eiusdem stellæ ducatu hũc inquisiuerunt & inuenerũt inuentumq; supplices adorauerũt, & oblatis honorauere muneribus, sic & hi per fidem quasi per cuiusdam cœlestis stellæ lumen Christum Dei filium Saluatorem agnoscunt, agnitum adorant, & pietatis operibus, quasi oblatis muneribus venerantur.

Quærunt etiam Iesum homines sancti, erga Deum deuotione & pietate perfecti, per domini parentes significati, iuxta quod in Euangelio ipse loquitur, dicens: Quicunque fecerit voluntatem patris mei qui in cœlis est, ipse meus frater, & soror, & mater est. His (quoniam gustauerunt quam suauis est dominus) desipit omnis caro. Et quia ipse illorum vita est, amissum quomodolibet, anxiè quærunt, quòd sine illo viuere nequeunt, quem vtique per experientiam dulcedinis suæ præsentiæ cognouerunt. Quærunt autem Iesum vt secum manentem semper habeant, & sua quasi cohabitatione, & vitæ huius tædia vincant & in ipso iugiter se oblectent, ac si dicant: Tenui illum, nec dimittam.

Matt. 12.

Cant. 3.

Sed & impiè quærunt Iesum sanctæ fidei persequutores, tyranni scilicet & hæretici. Quærunt autem sed non inueniunt, atq; ideo non inueniunt, quia ad perdendum hunc inquirũt. Qui rectè per Herodem designatur. Nam sicut ille per Iudæorum peritos scripturas, quæ de ortu

D *Iesum qui impiè quęrunt.*

pueri

pueri Iesu prænunciauerant scrutabatur, sic & hæretici scripturas diuinas ideo perscrutantur, vt has calumnientur, peruersis deprauent interpretationibus, simplicium fidem corrumpant, per has fidelibus insultent, & his ad contentiones abutantur. Et quid mireris si isti Iesum, id est, salutem non inueniunt, qui hanc in aliis extinguere moliuntur?

¶ Circa secundum, id est, quæ fuerit pueri Iesu in templo reperti actio, dicitur in litera:

Sedentem in medio doctorum, audientem illos, & interrogantem eos.

Pueri Iesu actio in templo.

E Vbi Beda: Quasi fons sapientiæ, inquit, doctorum medius sedet, sed quasi exemplar humilitatis, audire prius & interrogare doctores, quàm instruere quærit indoctos. Ne etiam paruuli à senioribus erubescant discere, & ipse ob ætatis humanæ congruentiam, hominibus obscultare nō erubescit Deus. Ne infirmus docere quis audeat, & ille puer interrogando doceri voluit, qui per diuinitatis potentiam verbum scientiæ ipsis suis doctoribus ministrauit.

Disputationis pueri Iesu subiectum.

Interrogabat sanè nō vt aliquid disceret, sed vt interrogans erudiret. Ex vno quippe doctrinæ fonte manare & interrogare, & respondere sapienter. Quid autē fuerit illius disputationis subiectū, in Euangelio non exprimitur, verosimile est autē, quòd de quæstionibus legis sermo versaretur, iuxta quod dicit Hiero. in epistola ad Paulinum. Duodecim, inquiens, annos Saluator impleuerat, & in templo sedens, de quæstionibus legis interrogans, magis docebat dum prudenter interrogat. Et fortè quærebat quid ex lege de Christo sentirent, numventurum de proximo, an iam venisse. Quid sibi vellent ritus ceremoniarum & sacrificiorū, quid agnus Paschalis quotannis præfinito per

F legem die immolandus, vt ex huiusmodi quæstionibus

Ordo disputationis pueri Iesu.

doctores illi aduerterent legis intelligentiam.

Porrò si attendas disputationis huius debitum ordinem, vides auditum & interrogationi & responsioni permitti, iuxta quod per Salomonem dicitur: Priusquā audias, ne respōdeas verbum. Et (vt dicit Beatus Ambrosius)

Prou. 11.
De off. 1.

Vnum adolescentis officium est silentium & verecundia.

Eccle. 32.

Vnde & p Sapientē dicit, Adolescēs loquere in causa tua vix

vix cùm necesse fuerit. Si bis interrogatus fueris, habeat caput responsum tuum. In multis esto quasi insciens, & audi tacens simul & quærens, & loqui in medio magnatorū non præsumas, & vbi sunt senes non multum loquaris, quum vtiqui ob multa. Tum propter eorum reuerentiam, quibus semper est deferendum non solum in opere, sed etiam in verbo. Tum ne adolescens audacię, præsumptionis, & temeritatis notam incurrat, si in præsentia maiorū, velut magister aut arbiter loqui præsumpserit. Tum vt suo silentio adolescens præstet senibus opportunitatem locumq; loquendi, & ipsos audiens instruatur. Tum ne coram senioribus imprudenter loquendo cōfundatur. Tum denique quia etiam in rectè dictis, non multum habet adolescentis sermo authoritatis.

Adolescens silere discet.

Proinde tutius semper est præsertim iuniori, audire, q̄ loqui. Qui enim audit, colligit & impletur. Qui loquitur crogat & exinanitur. Itaq; exemplo domini audiat iunior priusquā loquatur. Siquidē teste Salomone, qui prius respōdet q̄ audiat, stultum se esse demonstrat, & confusione dignum. Puer Iesus, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei abscónditi, humiliter audit & prudenter, quærit rationabiliter, interrogatus respondet sapienter.

Prou. 18.
Coloss. 2.

Vnde Beda: Quòd Iesus duodenis in templo sedit in G medio doctorum, audiens & interrogans illos, humanæ est humilitatis indicium, imò etiam eximium discendæ humilitatis exemplum. Dei quippe virtus & æterna Dei sapientia quæ diuinitus loquitur: Ego sapientia habito in consilio, & eruditis interfum cogitationibus. Meum est consilium & æquitas, mea prudentia, mea est fortitudo. Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt. Ipsa hominem induta ad audiendos homines aduenire dignata est. Vt nimirum hominibus quanuis summo ingenio præditis, necessariam discendi veri formam prærogaret, ne si qui discipuli veritatis fieri refugerent, magistri efficerentur erroris.

Ab Iesu humilitatē discē.

Prou. 8.

Et benè qui iuuenis erat doctrinæ subiturus officium, puerulus adhuc seniores audit & interrogat, vt videlicet prouida dispensatione illorū compescat audaciā, qui non solū indocti, sed etiam impubes ad docendū prorumpere, magis quàm ad discendū volunt submitti. Sequamur iter eius humanitatis, si nos mansio diuinæ delectat visionis,

Audacia quorundam cōpescitur.

illius

Prouer.1. illius semper præcepti memores: Audi fili mi disciplinam patris tui,& ne dimittas legem matris tuæ,vt addatur gratia capiti tuo,& torques collo tuo. Per auditũ quippe disciplinæ paternæ,ac per obseruantiam maternæ legis,gratia capiti & collo torques additur: quia quanto quis diuinis intentus fuerit auscultare præceptis, quanto ea quæ didicerit in vnitate matris Ecclesiæ diligentius obseruare studuerit, tanto & nunc dignius ad honorem prædicandi, & in futuro sublimius ascendet ad beatitudinem cum Christo sine fine possidendam.

Ne quis autem putet dominum Saluatorem ob imperitiæ necessitatem adisse audisséque & interrogasse magistros, vide quid sequitur:

Stupebant autem omnes super prudentia & responsis eius. Et videntes admirati sunt.

Doctorũ de puero Iesu admiratio.

H Hic notatur tertiũ superioris distinctiunculæ membrum, quod est de prudẽtia pueri Iesu doctorũ admiratio. Merito quidẽ stupebant omnes,& videntes mirabantur. Videntes,inquam,puerũ alta interrogantem,subtiliter respõdentem,reuerenter audientem,& manentem intrepidè.

Vnde Ambro. Diuina lingua sapientiã prodebat,sed infirmitatẽ ætas prætẽdebat humana. Vnde Iudæi inter alta quæ audiunt,& infirma quæ vidẽt,dubia admiratione turbantur. Nos aũt nequaq̃ miremur,scientes secundũ Prophetã,q̃ paruulus natus est nobis,qui pmanet Deꝰ fortis.

Sanè Dei filius homo factus, ea quæ veræ humanitatis erant dispensatione clementiæ suæ sic exhibuit,vt ea quæ erant diuinitatis inter hæc elucerent. Vnde Beda: Qui ideo verus homo & verus erat Deus, ad ostendendũ q̃ homo erat,homines magistros audiebat: ad comprobandũ quod Deus erat,eisdem loquentibus sublimiter respondebat.

Legisperitorũ socordia.

Fo lices futuri fuissent illi doctores Iudæorum, si scripturas suas scrutando intelligere voluissent quis quantusq̃ ille puer esset, in quo tam ingens sapientiæ & intellectus lumen refulgebat. Inuenissent vtique hoc quod paulò ante

Esaiæ.9. ex Esaia ex parte citatum est: Paruulus natus est nobis,& filius datus est nobis. Et factus est principatus super humerum eius, & vocabitur nomen eius admirabilis,consiliarius, Deus fortis, pater futuri seculi, princeps pacis. Hinc enim facile discere poterant,quis esset hic puer qui tanto-

tantopere admirabatur. Hinc enim & ex multis aliis argumentis euidenter agnoscere poterant Messiam suum hunc esse,totiusq; mundi Saluatorem,de quo longè antè prædictum erat: Veniet qui mittendus est, & ipse erit ex- Gene.49.
pectatio gentium.

Vnde & ad ipsos loquutus est,dicens: Scrutamini scri- Ioan.5.
pturas,quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere, & illæ sunt quæ testimonium perhibẽt de me. Et inde: Si crederetis,inquit,Moysi,crederetis forsitan & mihi. De me enim ille scripsit.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Et dixit mater eius ad illum: Fili, quid fecisti nobis sic? Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te.

Hic ponitur piæ matris cum filio Iesu iam inuento,humilis expostulatio. Vbi duo tanguntur. Primum est,ipsa matris ad filium conquestio. Alterum,cœlestis pueri sublimis responsio,ibi: Et ait ad illos.

Circa primum dicitur: Et dixit mater eius ad illum. Nõ I
Ioseph,sed Maria mater filium alloquitur, nempe quæ a- Nõ Ioseph
cerbiore fuerat affecta dolore, maternis visceribus, quasi sed mater
cum lamentis inquisitionem dolorosam ostendit, & om- cum filio pa
nia sicut mater & fiducialiter & humiliter & affectuosè stulat.
inuento exprimit filio.

Porrò Ioseph & si Christi pater vulgo crederetur non tamen ea erat cõfidentia vt illum increparet,certò sciens esse filium Dei. Meminit vtique se audisse ab angelo: Io- Matth.1.
seph fili Dauid noli timere accipere Mariam coniugem tuum. Quod enim in ea natum est,de spiritu sancto est. Libens ergo permittit matrem filium suum alloqui, quæ affectu materno dicere illi poterat quod nulli alteri, nec ipsi sancto Ioseph,licuisset. Nec tamen est putandum quicquam horum dixisse Mariam affectu corrigentis, aut increpantis, sed quia nouerat hunc esse filium altissimi, ipsamque Dei sapientiam,ideo scire cupiebat,quam ob causam parentibus ignaris,& ipsis abeuntibus,remansisset in Ierusalem. Certum enim habebat non sine causa ipsum hoc fecisse. Ac si diceret: Fili mi,audire cupimus & cognoscere quur nos reliqueris, quum scires quanto animi dolore,quantisq̃ lamentis te inquirentes, consumeremur.

Ecce,

Ecce,inquit,pater tuus & ego,dolentes quærebamus te, quia gaudium nostrum omne iam amiseramus.Vbi etiam Mariam Iesu patrem vocat Ioseph, & quia ipsa eius coniunx esset,& quia fama & opinione vulgi,pater Christi habebatur:quod vtiq; propter opinionẽ tam matris q̃ prolis ab omni rumore siniſtro vindicandam, prouida spiritus sancti dispensatione factum est.Vnde Origenes:

Maria cur Ioseph patrem Iesu nominat.

K Nouerat,inquit,virgo sacrata hunc non esse filium Ioseph, sed tamen patrem illius nominat suum spõsum propter vitandam suspitionem Iudæorum,alioqui facilè ætimantium ipsum vulgo fore conceptum. Dicetur autem fortè simplicius,q̃ eum spiritus sanctus nomine patris honorauit, eo quòd puerum Iesum educauit. Dolentes,inquit, quærebamus te. Metuebant enim ne quod Herodes in infantia eius patrare quęsierat,iam tunc adhuc in pueritia positum, inuenta opportunitate, illi puerum Iesum interficiendo patrarent.

Oportet ergo ad imitationem Mariæ eum qui quærit Iesum non negligenter quærere,sicut faciunt multi,& non inueniunt, sed cum labore & dolore. Qui autem ex toto corde & cum dolore quærit quem per peccatum amisit Iesum,hunc cum lætitia reperiet, iuxta quod per Psalmistam dicitur:Lætetur cor quærentium dominum.Quærite dominũ & confirmamini,quærite faciẽ eius semper.Quis ergo peccando Iesum amisisti (vtiq; summũ bonum) ne quiescas, sed dolẽs,anxius,& sollicitus quære,vt runs quem amiseras possis inuenire. Scito,inquit Propheta, & vide, quia malum & amarum est reliquisse te dominum Deum tuũ, & non esse timorem eius apud te. Ait vir Dei Azarias:Si quæsieritis eum,inuenietis. Si verò dereliqueritis eum,derelinquet vos.Si ergo quæsieris Iesum quomodo hunc sancti parentes eius quæsierunt,inuenies propitium & misericordem, inuenies in iis quæ patris sui sunt, in templo,id est, in studio piæ & deuotæ orationis, inuenies in auditorio verbi Dei,quasi in medio doctorum.

Peccator vt Iesum quærat.
Iere.2.
2.Para.15.

¶ Circa sectundum,quod est,Pueri Iesu ad piæ parentis suæ humilem conquestionem sublimis responsio,subditur in litera:

Et ait ad illos:Quid est quod me quærebatis? Nesciebatis quia in his quæ patris mei sunt oportuit me esse?

Nõ sanctũ Ioseph (qui nihil in eius generatione præter ministerium præstitit & adfectũ, vnde & ꝓ fideli ministerio & ab Euangelista & ab ipsa Maria mater appellatur)vel ipse Christus suum negat esse parentem, sed simpliciter & apertè qui sit verus sibi pater, nobis pariter & illius insinuat,Nõ quod eos qui eũ quasi filiũ quęrunt vituperat, sed quid ei potius cui æternus est filius debeat, cogit oculos mentis attollere. Quia enim Deus & homo est, nunc excelsa deitatis, nunc infima præfert humanæ fragilitatis. Quasi homo seniores interrogat, quasi Deus quæ seniores & docti mirentur,respondet. L *Beda.*

Porrò quod ait: In his quæ patris mei sunt oportet me esse, diuinæ maiestatis suæ indicium fuit, de qua alibi ad patrẽ loquens,dicit: Omnia tua mea sunt,atq; ideo rectiſsimè templũ non minus ad se quàm ad patrem pertinere testatur.Inuentus quippe in templo, dicit. Quia in his quæ patris mei sunt oportet me esse. Quia nimirũ quorũ vna est maiestas & gloria,horum etiam vna sedes ac domus est,& non solum materialis Dei domus, quæ ad adorandum eum temporaliter fieri solet, sed etiam domus intellectualis,quæ ad laudãdum eum inæternum, constituitur æquè patri & filio, imò etiã spiritui sancto cõmunis. Quia videlicet eiusdem sanctæ trinitatis (cuius vna atq; indiuisibilis natura diuinitatis est) mansio in cordibus electorum dispar esse non potest. *Ioan.7.*

Ergo quod dominus in tẽplo sedẽs dicit:In his quæ patris mei sunt oportet me esse,declaratio est cõsempiternę Deo patri potestatis & gloriæ.Quòd autẽ rediens Nazareth erat subditus parẽtibus,humanę est veritatis indicium,simulq; humilitatis exemplũ.In ea nãq; natura subditus erat hominibus,in qua minor est patre.Vnde& ipse dicit: Vado ad patrẽ,quia pater maior me est: in qua etiã paulominus ab Angelis ast minoratus. In illa autẽ in qua ipse & pater vnum sunt, in qua non ex tempore vadit ad patrem, sed semper in ipso est omnia per ipsum facta sunt,& ipse est ante omnes. Vnde Cyrilius.

Puer Iesus dum matri respondens dicit: Nesciebatis quia in his quæ patris mei sunt oportet me esse, ostendit se mensuram humanæ naturæ transcẽdere,pariter innuens ꝙ sacra virgo effecta sit ministra negotij quũ peperit carnem.Ipse verò naturaliter & verè Deus erat, & filius M *Prima sapiẽtiæ suæ ꝓ esus vt ꝓ t indicia.*

patris excelsi. Vbi nihilominus prima sapientiæ suæ domi-
nus ostendit indicia, primumq; se Dei filium esse testa-
tus est. Sedes enim in templo in medio doctorum audiens
illos & interrogans nulla putati patris Ioseph negotia ver-
sar, sed veri patris sui qui in cœlis est. Quũ enim Maria ma-
ter patrẽ illi nominasset Ioseph, quia (vt dictum est) pater
putabatur, & quia nutritius erat & coniunx matris, alium
sublimẽ & qui super omnia est æternum patrẽ Deum ipse
sibi vicissim designat. Non ergo (sicut iam dictum est) vel
in minimo parẽtes q; se quæsierint increpat, sed tantũ eo-
rum mentes eo leuare voluit, quò intelligerẽt q; plus ipse
deberet patri Deo, quàm ei quæ corporis sui erat mater.

Liber de infantia Iesu apocryphus.

N Cæterum nulla alia de domino Iesu, donec quasi trigin-
ta esset annorũ, in Euangelio legimus, quàm in ea quæ lec-
tione præsenti comprehenduntur. Quo pater commen-
titia prorsus & falsa esse quæ in apocryphis illis de Salua-
toris infantia leguntur, nisi illa tantũ inde acceptes, quæ
non repugnant his quæ de domino verè & rectè creditur, & vel Euangelicis, vel Propheticis consona sunt scri-

Qualis puer Iesus.

pturis: & (vti in Glossa dicitur) quia speciosus forma præ
filiis hominũ, & matri obediens, & moribus facetus, & vultu
non modicũ venerandus & placidus, ad loquendũ facun-
dus, dulcis & pudus, & multũ strennuitate cognitus, tan-
quam qui repletus fuerat sapiẽtia, & sicut in aliis omnibus,
ita & in cõuersatione humana & loquutione supra homi-
nem spectabilis omnibus & gratus. Mansuetudo verò huic
erat præcipua. Super hæc omnia, nihil ascendit super ver-
ticem eius, nec humana manus, excepta materna.

Discat christianus.

O Cæterum Christi exemplo discant Christiani & ipsos
debere versari, occupatique temporibus congruis in his
quæ sunt salutis, tametsi hoc nõ faciat homo animalis, qui
non percipit ea quę sunt spiritus Dei, stultitia enim est il-
li. Illis enim peruerso ordine neglectis, omnes quæ sua
sunt quærunt, non quæ Iesu Christi. Nam vt ait Bernar-
dus: Cadit asina, & est qui subleuet: perit anima, & non est
qui curet. Adeò enim plerique sunt pecorini, adeoque ad
vera & æterna bona cognoscenda cæci, adeò impij, vt
longe magis sit eis curæ ne iumẽtum pereat, quàm ne eo-
rum anima de æterna salute periclitetur. Magis anxiè cã-
uent ne domus deflagret, quàm vt ipsi post hanc vitam ge-
hennæ incendia deuitent. Solicitius præcauent ne in re-

1. Cor. 2. Philip. 2.

Dolenda peruersitas

bus

bus temporalibus, perituris & friuolis, sed detrimentum
quodlibet incurrant, quàm ne Dei gratiam amittant. Quæ
vtique modicæ fidei esse signa deprehenduntur. Si enim
in huiusce hominibus fides vigeret, non ita mortem per-
ditionemque suarum animarum floccipenderent, nec ad-
eò magnifacerent quæ vana sunt & peritura.

Matt. 16.

Audire debebant dicentem: Quid enim prodest homi-
ni si mundum vniuersum lucretur, animæ verò suæ de-
trimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutatio-

Animas suas contemnunt.

nem pro anima sua? Sed hoc iam attendere nolunt, qui ob
vilem & momentaneam in peccato voluptatem, animam
sole & luna pretiosiorem contemnunt & perdunt. Ait Sa-

Eccle. 18.

piens: Si præstas animæ tuæ concupiscentias eius, faciet

Psalmista

te in gaudium inimicis tuis, id est, dæmonibus qui dicunt:
Euge euge viderunt oculi nostri, nimirum delinquen-
tium scelera, gehennæ plectenda tormentis. Vnde & mox
Psalmista ex persona conterriti peccatoris ad dominum
clamans deprecatur: Vidisti domine ne fileas, domine ne
discedas à me. Et subinde: Non dicant in cordibus suis:
Euge euge animæ nostræ, nec dicant: Deuorabimus eum.
Proinde de illo qui præstat animæ suæ, id est, vitæ sensiti-
uæ, concupiscentias eius. Dominus in Euangelio loquitur,
dicens: Qui amat animam suam, perdet eam. Noli eam a-
mare in hac vita præstando ei concupiscentias suas, ne
perdas in æterna vita.

P Cæterum quisquis ob Dei amorem cupit hunc mũdum

Mundo renunciãs, parentibus renouare

cum suis illecebris derelinquere, & ad monasticam vitam
transmigrando totum se Deo consignare, parentibus &
carnaliter propinquis à proposito pietatis se renouare co

spondeat.

nantibus & ipse respondeat: Quid est quod in mundo me
quæritis? An nescitis quòd in iis quæ patris mei sunt opor-
tet me esse? Audiat potius Deum quàm homines. Audiat
dominum ipsum dicentem: Qui amat patrem aut matrem

Matt. 10.

plusquam me, non est me dignus. Vnde Hieronymus in
Epistola quadam ad Heliodorum: Licet paruulus ex col-
lo pendeat nepos, licet sparso crine & scissis vestibus qui-
bus te nutrierat vbera ostendat mater, licet in limine pa-
ter iaceat, per calcatum perge patrem, & siccis oculis con
uola ad vexillum crucis. Summum pietatis genus est, in
hac re fuisse crudelem. Hinc etiam Bernardus.

Vt quid, inquit, fratres, vt quid sic Christus respondit

matri? Vtiq; propter nos, vt conuersos ad dominum iam non sollicitet carnalis cura parentum,& necessitudines illæ non impediant exercitium spirituale. Amandus quidē (inquit August.) est genitor, sed præponēdus est creator. Ego,inquit dominus, ad Euangeliū te voco,ad illud opus mihi necessarius es. Maius est hoc q̄ quod vis facere,scilicet sepelire patrem. Sunt alij qui sepeliant mortuos suos. Probat hoc idem ex Apostolo dicente: Patres quidē carnis nostræ eruditores habuimus & reuerebamur eos,num multomagis obtemperabimus patri spirituum & viuemus? Præcipimur sanè parentes quasi viscera nostra diligere. Verum,si in his quę Dei sunt nobis obstiterint sepulturam quoq; eis authore Christo iam non debebimus.

De verbo domini.

Hebr.12.

HOMILIA TERTIA.

ET ipsi non intellexerunt verbum quod locutus est ad eos. Lucæ 2.

In hac parte lectionionis Euangelicæ tria insinuantur. Primum est,de verbi Iesu ad parentes ignorantia.Secundum est,de imitanda Christi erga parentes obedientia,ibi:Et descendit cum eis. Tertium est,admirabilis pueri profectus & crescentia,ibi:Et Iesus proficiebat.

A Circa primum dictum est: Et ipsi non intellexerunt verbum quod locutus est ad eos, quo videlicet contestatus fuerat se in his quæ sui patris sunt debere esse.Non enim talia eis dicere consueuerat, sed patrem suum dicere Ioseph,& ipsa mater eius non tunc perpendit quæ essent illa negotia putati patris sui Ioseph, in quibus ipsum versari & occupari oportuerat.

Ad hæc,tantum erat illis de inuento puero gaudium,q̄ intelligendis responsionis suæ verbis,auditum atque animum minus applicabant. Denique tanta capti erant admiratione de pueri Iesu inter doctores sedentis prudentia & responsis,q̄ intellectum verbi quod dixerat ad plenum scrutari atque intelligere non possent. Et secundum Origenem: Nesciebant vtrum dicens, In his quæ patris mei sunt,significaret in templo, an aliquid altius,& quod magis ædificat. Vnusquisque enim nostrum si bonus fuerit,possessio Dei patris est. Si quis autem nostrum possessio Dei patris est,habet in medio sui Iesum. Hæc ille.

Et ipsi,inquit,non intellexerunt.Nam (vt ait Beda) dicebat arcanum suæ diuinæ virtutis parentibus humanæ suæ fragilitatis,videlicet veræ suæ carnis matri,& castissimo tutori castitatis illius,qui per id temporis necdū prolata luce Euangelica ab omnibus penè qui eos nosse potebat, carnali cōiunctione vir eius carnali administratione pater æstimabatur, simul & vocabatur ipsius domini Saluatoris.Dicebat,inquam his,quia in his quæ patris mei sunt oportet me esse.Qui quum arcē tanti mysterij ascendere intelligendo non possent,neq; aliter eum in his quæ verè patris eius essent manere decernerent, nisi vt comprehendere nossent,descēdit cum ipsis ad inferiora conuersationis eorum, cœpitque manere in his quæ illorum erant,& erat ei, pia dispensatione subiectus: donec profi ciēte humilitatis magisterio, quantum omnibus creaturis esset præferendus agnosceret.

Quorundā arguitur arrogantia.

Cæterorū loci huius exemplo quorundam temeritas retunditur:& præsumptio castigatur,qui quum audiant ex Euangelio domini parentes,qui tamen alieni erant spiritu sancto, Christi adhuc pueri verba non intellexisse,ipsi quum sint idiotæ,fossores,cerdones,rustici,negociatores imò vetulæ quoque & aniculæ, homines deliri, hebetes,stupidi, à quibus propter nimiam arrogantiam & impuritatem vitę,longè abest author sanctarum scripturarū spiritus sapientiæ & intellectus, interpretandarum scripturarum sibi munus vsurpant, putantes id omne intellectus acumine se posse penetrare quod vel solū legere vel alio legente audire queunt.

Diabolica superbia.

Profectò diabolicæ superbiæ est,hominem alias à literis alienum scripturas suo proprio sensu exponere,& ad suam voluntatem detorquere suasq́; illis qualescunq; expositiones,imo mera deliramēta,sanctorum omnium patrum sensibus rectis, & legitimis explanationibus, sacris conciliis imò hactenus abipsis apostolorum Christi temporibus Ecclesiæ catholicæ velle præferre.

C Ioan.12. *Hæreticis nunc quod olim Iudęis accidere.*

Accidit illis idem quod Iudæis de quibus (dum manifestas de Christo intelligere nollēt scripturas,nec admirā dis suæ diuinitatis signis credere vellēt)in Euāgelio scriptum est: Quū tanta signa fecisset coram eis,nō credebāt in eum,vt sermo Esaiæ impleretur quē dixit:Domine,quis credidit auditui nostro, & brachiū domini cui reuelatum est?Propterea nō poterant credere,quia iterū dixit Esaias:

Excæcauit oculos malitia eorũ, & indurauit cor eorũ, vt non videant oculis, & non intelligant corde, & conuertantur, & sanem eos. Nã qui fieri posset vt in se lucé veritatis admittant, de quibus verificatur: Ipsi fuerunt rebelles lumini. Quũ enim sibi persuaserint cæteros omnes despere, se solos esse sapiẽtes, statuerũt secũ cedere nemini. Nec mirũ quãdoquidẽ cætera mente cessauerint atq; acquieuerint ei qui & superbus & mendax est & mẽdacij pater.

Iob. 24.

Nullus sanè à vera sapiẽtia magis alienus, quàm is qui quũ vanus & excors sit sapientia cæteros se putat anteire. De quo bene per Salomonem dicitur: Vidisti hominẽ sapiẽtem sibi vid eri magis illo spem habebit insipiens.

Prou. 26.

An non sibi videntur esse sapiẽtes, quibus nihil tam altum, tam difficile est in scripturis: quin illud sine cuius quam magisterio se putãt comprehẽdere? Sanè vbi docti & sapientes in inquisitione veritatis humiliter trepidãt, isti errorum suorum deuia sequẽtes, de ea quam absequunt non sunt scripturarum intelligẽtia superbè gloriantur nihil in scripturis esse intellectu difficile putantes. Quum tamẽ (vt cæteris taceã) de beati Pauli epistolis ipse pastor Ecclesiæ Petrus pronuntiet dicens:

Scripturas difficile intelligi.

2. Petri. 3.

Scripsit vobis charissimus frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam, sicut & in omnibus epistolis, loquens in eis de iis in quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles deprauant, sicut & cæteras scripturas, ad suam ipsorum perditionẽ. Vides apostolo Petro iudice difficiles intellectu esse beati Pauli Epistolas quas noua, temeritate magistri errorum hæretici nunc clamãt esse facillimas. Vnde etiã patet, viuẽte adhuc B. Paulo epistolas suas fuisse deprauatas.

¶ Circa secundum dicitur:

Et descendit cum eis, & venit Nazareth, & erat subditus illis.

D Hic ponitur imitanda Christi erga parẽtes obedictia. Ecce admiranda Christi magnæ dispẽsatio pietatis, quidum parẽtes suos mysterium suæ diuinæ maiestatis necdum ea pere vidisset, exibuit humanæ subiectionẽ humilitatis vt per hanc eos paulatim ad agnitionẽ diuinitatis instituere. Quid autem (vt inquit Beda) pro his nostra agat superbia, obsecro paucis attendamus.

Christi obedientia

Certè

Certè quum ea quę non æternaliter nouimus, sed iuuãte domino ex tempore didicimus archana scripturarum simpliciores quosq; fratres loquentibus nobis intelligere non posse sentimus, statim extolli consuescimus, eisque despectis, de nostra nos quasi singulari ac plurima eruditione iactamus, quasi nõ sint per plures nobis multo doctiores. Et qui à doctoribus nolumus despici, ipsi indoctiores nobis despicere, imò etiam irridere gaudem⁹. Neque reminisci curamus, quia non eis qui vel mysteria fidei, vel sui præcepta conditoris tantum meditando percipiunt, sed his potius, qui ea quæ discere potuerunt operando exercent, regni aditus patet. Insuper etiam scienti bonum & non facienti, peccatum est illi. Et sicut dominus ipse testatur. Cui multum datum est, multum quæretur ab eo.

Doctorum arrogantia taxatur.

Iac. 4. Lucæ. 12. 1. Cor. 8.

Ne nos ergo sciẽtia inflet, sed potius charitas ædificet, sequamur exemplum apparentis in carne filij Dei, qui eis quos se ad sublimia discenda sequi necdum valere cõspexit, seipsum benigna humilitate subiecit, cuius exemplo imbutos eorum animos cœlesti gratia dignos, cœlestis archani redderet esse capaces.

Et descendit, inquit, „Descenderat prius de cœlis à regalibus sedibus in has exilij nostri calamitates, ærumnas nostras solaturus. Descendit vt rursum ascenderet, docẽdit, vt nos suo exemplo salubriter per mẽtis humilitatem descendere doceret. Et cui subiecta sunt vniuersa, subditus fuit hominibus. Vbi Beda: Quantum pietatis simul in Domino & humilitatis exemplum? Parentes eius non intelligunt verbum quod de sua diuinitate loquitur ad illos & tamen ipse humanæ illorum erga eum sedulitatis non ingratus, quo præcipiunt descendit, & subditur illis. Quid enim magister virtutis, nisi officium pietatis impleret? Quid inter nos aliud, quàm quod à nobis agi vellet, ageret? Deferebat homini, deferebat ancillæ. Ipsa enim dicit: Ecce ancilla domini. Deferebat simulato patri, deferebat Deo vero patri. Et vtique natus, matrem virginem conseruat & castam. Vtique à patre, non voluntate, non opere, non tempore distabat, vt eius videlicet exemplis admoniti, quid parentibus debeamus, qui tanta pro nobis patiantur, agnoscamus.

E *Christus vt descendit.*

Lucæ. 2.

Inter hæc attendere est quanto honore virginem matrem

Christus vt matrem honorauit.

trem Christus filius suus censuerit dignam. Quũ enim in rerũ primordio dictũ sit à domino mulieri, sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui, huic collatum est, vt ei subiectus esset ille quem omnis creatura veneratur, cui flectitur omne genu cœlestium, terrestriũ, & infernorum,

Gene. 3.
Philip. 2.

F Proinde Christus dominus parẽtibus subditus, & quod in lege ipse præcepit impleuit, & quid nobis sit faciendũ ostendit. Et quum esset ipse non in vanis occupatus aut ludicris, sed in rebus altissimis, nempe in his quę sunt Dei patris, nihilominus tamen vt obedientiæ bonum nobis commendaret, illis intermissis descendit cũ illis, & in humanis obsequiis erat subditus illis.

Obedientiæ bonũ vt Christus commẽdat.

Vnde Orig. Discamus ergo & nos filij parentibus nostris esse subiecti. Quod si nobis parentes nõ fuerint, subiiciamur his qui patrũ habent ętatem. Iesus filius Dei subiicitur Ioseph & Mariæ, ego non subiiciar episcopo, qui mihi cõstitutus est pater? puto ꝙ intelligebat Ioseph, quia maior se erat Iesus, & trepidus moderabatur imperium. Videat ergo vnusquisque ꝙ sæpe maior sit qui subiectus est. Quòd si intellexerit, non eleuabitur superba, qui est sublimior dignitate, sciens sibi meliorem esse subiectum.

G Christi obedientiã erga parentes B. Basilius describit, dicẽs: Ab ipsa primæua ætate parentibus subditus, quẽlibet laborem corporeũ humiliter & reuerenter sustinuit. Quũ enim essent homines honesti & iusti, egeni tamen & necessariorũ penuriã patiẽtes, teste præsepio partus venerãdi ministro manifestũ est, ꝙ sudores corporeos continuo frequẽtabãt, necessaria inde sibi quærẽtes. Iesus autẽ obediens illis (vt scriptura testatur) etiã in sustinendo laborẽs subiectionẽ plenariã ostendebat. Hæc iste. Verũ (vt dicit Amb.) non infirmitatis, sed pietatis est ista subiectio & sicut dictum est moralibus in exẽplum. Propter quod & apostolus Paulus præcipit, dicens: Filij obedite parentibus vestris in domino, hoc enim iustũ est. Honora patrẽ tuum & matrẽ tuam quod est mandatum primum in promissione, vt bene sit tibi, & sis longæuus super terram.

Lib. relig. In quibus Christus parentibus subditus.

Colloss. 3.
Exod. 20.

Roma. 1. Proinde idem Apostolus grauissima gentiũ crimina cõmemorans, inter alia dicit: parentibus non obedientes.

Quàm sit autem scelus graue parentibus non obedire,

Deut. 21. pœna legis ostẽdit, vbi scriptum est: Si genuerit homo filium contumacem & proteruum, qui nõ audierit patris ac matris imperium, & coërcitus obedire contempserit, apprehendent eum, & ducent ad seniores ciuitatis illius, & ad portam iudicij, dicentq; ad eos: Filius iste noster ꝓteruus & contumax est, monita nostra audire contemnit, comessationibus vacat & luxuriæ, atq; cõuiuiis, lapidibus eũ obruet populus ciuitatis, & morietur, vt auferatis malum de medio vestri, & vniuersus Israël audiens pertimescat. Si lex ista hoc nostro seculo exercereť, nõ adeo multi succrescerent suis in viciis filij, miseris parẽtibus pœnitendi, qui cæca ingratitudine quãtum parẽtibus debeant non agnoscunt. Quod vt tandẽ agnoscant vel beati Ambrosij notandam audiant sententiam, qua dicit:

Parentibus non obtemperantium pœna.

Primus gradus pietatis est, vt quos authores tibi voluit esse Deꝰ, honores obsequiis, abstineas cõtumeliis, necvultu lædenda est pietas parentum. Tu enim matri debes pudoris iniuriam, virginitatis dispẽdium, partus periculum. Matri longa fastidia, matri longa discrimina, cui miseriæ in ipsis votorum fructibus maius periculum est. Et quum ædiderit quod optauit, partu absoluitur, nõ timore. Quid anxios pro filiorũ profectu patres loquar, & multiplicatos alienis vsibus census, iactaq; agricolæ semina, posterorum ætatibus profutura? Hæc ille.

H Ambros. sup Lucã. *Parentes honorandi ratio.*

Quòd si hæc & his similia dissimulãtes, iustis obsequiis iustaq; dilectione, nullo filij suos parẽtes afficiãt gaudio, verũ insup (quod iniquissimũ est) hos tædiis vulnerẽt, læserint cõtumeliis, contẽptu & irreuerẽtia cruciarint, reliquum est vt à filiis & ipsi similia expectẽt, aut certè indigniora. Hoc enĩ iustũ est decernẽte domino & dicẽte: Eadẽ mẽsura, qua mẽsi fueritis, remetiet vobis. Huiuscemodi nẽpe retaliatio illius pars est maledictionis, de qua in Dei lege scriptũ est: Maledictus qui non honorat patrem suũ, aut matrem suam. Et dicet omnis populus: Amen.

Lucæ. 6.

Deut. 27.

Vt autem ad literam Euangelicæ lectionis reuertamur, quum Dei & virginis filius parentibus obediens descenderet cum eis Nazareth subditus illis Marię matris super his prudẽtiam & agnoscamus, & agnitam imitari studeamus. Hinc enim consequenter in litera subditur:

Et mater eius conseruabat omnia verba hæc in corde suo.

Siue quæ intellexit (inquit Beda) siue quæ necdum intelligere

ligere verba Euãgelij potuit, omnia suo patiter in corde quasi ruminanda & diligẽti⁹ scrutãda recõdebat. Glossa.

Mariæ prudentia. Considera prudentissimam mulierem Mariam veræ sapientiæ matrẽ, qualiter scholaris (id est, discipula) sit pueri. Non enim ei vt puero, neq; vt viro, sed vt Deo vacabat vlterius, & illius voces & opera, voces diuinas, & opera diuina reputabat. Idcirco nil ex dictis aut actis ab eo illi incassum patebat. Sed sicut ipsum verbum prius in visceribus, ita nunc eiusdem mores & dicta concipiebat, & in corde suo quodãmodo fouebat. Et hoc quod iam secũ in præsenti contemplabatur, expectabat in futurum clarius reuelandum. Et his quidem tanquam regula & lege, per totam vitam vtebatur.

Omnia ergo quæ de domino vel à domino dicta siue acta cognouerat virgo mater, diligẽtius in corde retinebat, sollicitè cuncta memoriæ cõmendabat, vt quum demum tempus prædicandæ siue scribendæ incarnationis eius aduenisset, sufficienter vniuersa prout essent gesta posset explicare quærentibus. Vnde & sanctum Ignatiũ B. Ioannis Apostoli discipulum legimus ad eam in hunc qui sequitur modum scripsisse:

K *Ignatius Mariæ.* Cupio te videre, & de Iesu, de quo mihi mira narrata sunt, per te certius instrui, quia omnium gestorum eius tu ipsius genitrix, pleniorem intelligis veritatem. Hæc ille. Sed & nobis hinc perdiscendum est quemadmodum verba diuina suscipere debeamus, sic videlicet vt à nobis cõseruentur in corde, & nõ (vti vulgo dicitur) vt per vnam intrent aurem, & exeant per alteram. Vnde Beda:

Vt Christi verba suscipere oportet. Imitemur & nos fratres piam domini matrem, ipsi quoque omnia verba & facta, domini, ac Saluatoris nostri fixè in corde cõseruando. Horũ meditatione diurna & nocturna importunos inanium nocentiumq; cogitationum repellamus incursus, horum crebra collatione & nos & proximos nostros à fabulis superuacuis, & malè dulcedinis detractionum colloquiis castigare, atq; ad diuinæ frequentiam laudis accendere curemus. Itaq; Maria hæc omnia in corde suo, & propter se, & propter alios conseruabat. Propter se, vt à filij dictis & factis omni sapientia repleretur. Propter alios verò (vt iam dictum est) vt ipsa post domini in cœlos ascensionem, Apostolis & Euangelistis syncerius omnia manifestaret. Vnde etiã traditũ est

Nota.

Euan-

Euangelistam hunc, id est, beatum Lucã ei fuisse familiarem, & hinc plura cæteris Euangelistis (prout ab ipsa accepit) scripsisse de cõceptione, natiuitate, circuncisione, oblatione in templo, & pueritia Christi.

¶ Circa tertium dicitur:

Et Iesus proficiebat sapientia, & ætate, & gratia apud Deum & homines.

Hic ponitur admirabilis pueri profectus & crescentia. Iesus, inquit, proficiebat sapientia, & ætate, & gratia. Sed dicat aliquis: Quî fieri posset, vt ipse, qui est vera sapiẽtia in sapiẽtia proficiat & augeat, & qui aliis est gratiæ largitor ipse in gratia promoueatur? Sed (vt ait Beda) naturam veræ humanitatis indicat, in qua proficere ad tempus voluit, qui in diuinitate idem est, & anni eius non deficiunt. Iuxta hominis quippe naturam proficiebat sapiẽtia, non quidem ipse sapientior ex tempore existẽdo, qui à prima conceptionis hora spiritu sapientiæ plenus permanebat, sed eandem qua plenus erat sapientiam, cæteris in tempore paulatim demonstrando. L *Puer Iesus vt proficiebat.*

Porrò iuxta hominis naturam proficiebat ætate, quia de infantia ad pueritiam, de pueritia ad iuuentutem, cõsueto hominibus crescendi ordine peruenit. Iuxta hominis naturam proficiebat gratia, nõ ipse per accessum tẽporis accipiendo quod nõ habebat (vt iam dictum est) sed pandendo donum gratiæ quod habebat. Vnde Cyrillus: Attende, inquit, quod non dixit proficere verbum, sed Iesum, ne simplex verbum proficere intelligas, sed verbum caro factum. Et sicut verbum in carne passum fatemur, quamuis sola caro fuerit passa, quia caro verbi erat quæ patiebatur, ita proficere dicitur ex eo quòd humanitas proficiebat in Christo, ad eum sensum qui iam expositus est. Vbi Theoph.

Nemo scandalizetur, quũ audit quod verbum seipsum humiliauit, infima quædã propter hoc de Deo verbo sentiens, sed potius misericordiã eius miretur, nõ ergo scãdalizari debet audiendo quòd profecit. Nã sicut pro nobis humiliatus est, & sic ꝓ nobis profecit, vt nos in eo proficiamus, qui lapsi fuimus per peccatum. Et rursum: Nemo, inquit, hinc miretur, nam naturalis lex respuit hominem sensu maiore vti, quàm ætas corporis patiatur. M *Iesus vt ætati morem gessit.*

Errt

Universidad de Deusto
Biblioteca

Erat sanè verbum factum homo perfectum, quum sit virtus & sapientia patris. Verum quia dandum erat aliquid nostræ naturæ moribus ne aliquid extraneum à videntibus reputetur, tanquam homo paulatim crescẽte corpore manifestabat seipsum, & quotidie sapientior ab audiẽtibus & videntibus censebatur.

Proficiebat secundum ætatem quidem, corpore in virilem statum promoto. Sapientia autem proficiebat per eos, qui ab eo diuina docebãtur. Gratia proficiebat in illis, qui cum gaudio per ipsius gratiam promouentur, credentes in fine obtinere quæ ab eo promissa sunt. Vnde N Greg. Nisse. Differẽter proficit verbũ in his, qui ipsum suscipiunt. Secundum enim mensuram illius qui hunc suscipit, apparet aut infans, aut adultus, aut perfectus.

Dicit autem Iesum profeciſſe apud Deum & homines, quia prius decet placere Deo, & postea hominibus. Vbi Beda:

Et bene quum dictũ est, quia Iesus proficiebat sapientia, ætate, & gratia adiũctum est apud Deum & homines, quia quantum proficiente ætate hominibus sapientiæ & gratiæ quæ sibi inerant dona patefaciebat, tantum eos ad laudem Dei patris semper excitare curabat, peragés ipse quod cæteris agendum præcepit: Luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent Matth.5. patrem vestrum qui in cœlis est. Atq; ideo non solum apud homines gratia & sapientia proficere dicitur, inquantum ipse eius sapientiam gratiamque potuere cognoscere, sed etiam apud Deum, inquantum ad eius laudem & gloriam, sapientiam, ac gratiam quam in eo cognouere retulerunt. Hæc Beda.

DOMINICA SECVNDA POST EPIPHANIAM DOMINI.

NVptiæ factæ sunt in cana Galilææ. Ioan. 2.

In hac sancti Euãgelij lectione quatuor sunt consideranda. Primum est, conuiuij nuptialis celebratio. Secundum est, prẽsente Iesu vini defectio, ibi: Et deficiente vino. Tertium est admiranda in vinum aquæ

quæ mutatio, ibi: Dicit mater eius ministris. Quartum est, ingentis signi congrua manifestatio, ibi: Et dicit eis Iesus: Haurite nunc.

Circa primum quod est nuptialis conuiuij celebratio tria notantur. Primum est, designatio temporis. Secundum est præsentia virginis matris, ibi: Et erat mater Iesu ibi. Tertium est, inuitati ad easdem nuptias præsentia Christi cum discipulis, ibi: Vocatus est autem.

Circa primum, quod est designatio temporis, sic dicitur A in litera: Et die tertia nupriæ factæ sunt in Cana Galilææ. Ista cõiunctio, Et, quæ præponitur, ad superiora remittit lectorem, videlicet hoc modo: Altera die stabat Ioannes, & ex discipulis eius duo. Et respiciẽs Iesum ambulantem, dicit: Ecce agnus Dei. Et audierunt eum duo discipuli lo- Ioan.1.
quentẽ, & sequuti sunt Iesum, & cætera quæ sequuntur. Et *Miraculi*
post pauca sequitur: In crastinũ voluit exire in Galilæam, *tempus.*
inimirũ Iesus, & inuenit Philippum. Et dicit ei Iesus: Sequere me: Ecce dies secunda. Et die tertia nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ. Vbi est aduertendum q̃ non otiose, sed certi ratione mysterij dominus noster duob⁹ diebus quosdam discipulos collegit, tertia verò die miraculum in nuptiis fecit, quo gloriam suam manifestauit, vt crederent in eum discipuli eius. Ipse est enim qui duobus seculis tem- *Nuptiæ*
poribus, scilicet ante legem, & sub lege, paucos de massa *Christi my*
perditionis sanctos homines elegit, & tertio tempore, vi- *sticè, quãdo*
delicet sub gratia sanctæ Ecclesiæ cœlestes nuptias intulit, procedens ipse tanquam sponsus de thalamo suo, vt spirituales filij de illo nascerentur coniugio virginali.

Hoc enim & multis prophetarum præconiis prænun- Rupertus
ciatum, atque patriarcharum factis fuerat præfiguratum, quòd duæ naturæ, diuina scilicet, & humana, coniungendæ essent in vno Christo, essetque ipse in sole posiurus tabernaculum suum, tanquam sponsus procedens de thalamo suo. Factusque est in illo virginalis vteri thalamo sponsus sponsæ, id est, creator creaturæ magna coniunctus dignatione. Sequitur:

Et erat mater Iesu ibi.

Hic notantur secundum, id est, præsentia virginis matris. B
Et erat, inquit, mater Iesu ibi. Quis nuptiarum harum sponsus fuisse putetur, dicetur in sequentibus. Videtur autem domini matrem virginem Mariam ad nuptias non fuisse ventu-

venturam nisi eam cognationis compulisset necessitu-
Lucæ.2. do. Vt enim dicit Amb. In publico frequētis videri ei dis-
plicebat. Sic ante exurgēs abierat in mōtana, sed nō nisi
ad propinquam, cuius iā sterilis & ætate prouectæ felicem Dei munere conceptū cœlestis ei angelus nūtiarat.

In eo autem quòd propinquorum nuptiias adesse dedignata non est, magnum (vt dicit Rupertus) & cunctis sanctæ Ecclesiæ spectandum ordinibus humilitatis exemplum, veruntamen sacris virginibus non imitandū, quod mater Iesu virgineum domini templum, illibatum sancti spiritus sacrarium, non aspernata est carnalium interesse celebritati nuptiarum. Nō hoc sacris virginibus imitādū est, quia videlicet tempus aliud, alia persona, locus alius
Eccle.3. est. Omnia tempus habent, dicit Ecclesiastes. Virginibus
Num virgi- Deo dicatis, propositum quod ardet in mente, lucear in
nib⁹ sacris veste, radiet in ore, & in publica professione. Matris De-
liceat nupti- mini virginitas cunctos homines latebat, quia videlicet
is interesse. diuulgari illam ratio temporis non sinebat, Neque enim libera tunc esse poterat virginitatis professio, vel prædicatio huiusce exempli, quum adhuc Moyses sub velamine suo declamaret: Maledictus omnis qui non facit semē in Israël. Maluit ergo humiliter præsens cauere scandalū, quàm futuris virginibus immaturum rigidi propositi præbere exemplum, quo plus attolleret supercilium virginū fatuarum, quàm instrueret custodiam prudentium, matribus: cæterisque quæ cunctæ viros nouerant, virgo mater in nullo se præferens, matrem vbique se profitens, quod haberet filium, virginitatis autem suæ tacitum conseruās in corde mysterium. Nam sicut incongruum, imò impossibile est tectum domus stabilire, antequam fundamentum, sic impossibile erat ante susceptam fidem incarnati-
1.Cor.7. onis Christi, præscribere ordinem quo sacræ virgines se à secularibus distinguere debeant. Nunc autem publicum est propositum, publicè datum atq; acceptum est de virginibus consilium, & idcirco sacræ virgines maius eundo ad nuptias, quàm talem refugiendo conuentum facerent Ecclesię Christi scandalum. Quapropter intus qui dem habent prudentes virgines humilitatis vel charitatis oleum, scilicet non contemnendo (quanuis in inferiori gradu stantem) legitimam nubentium licentiam, foris autem & maximè ad earundem frequentiam nuptiarum,

lucentes suas lampades non efferunt. Vbi enim citius ventō miseræ vanitates extingui possent? Aut vbi properan- *Periculum*
tius in oculis vel auribus suis periclitari queant iuxta ex- *virginibus*
emplum Dinæ filiæ Iacob, quæ idcirco à corruptore in- *sacris.*
uenta & compressa est, quia leuitate puellari exiuit vt fi- Gene.34.
lias ignotæ regionis videret? Non enim ita securæ esse possunt, sicut illa beata Regina cœlorum, quæ virginitatis thesaurum & hominibus habebat occultum, & filij sui forti præsidio, sanctorumque angelorum fida custodia præmunitum.

Et erat, inquit, mater Iesu ibi. Mysticè mater eius adest, C
vbi filij sui & sanctæ Ecclesiæ sponsæ suæ nuptiæ celebrantur, quia profecto vera incarnationis Christi fides nō deest omnibus qui harum nuptiarum filij vel conuiuæ dici & esse merentur. Marcion, Cherintus, Hebion, aliiq; hæretici, seorsum conuenticula sua facientes, harum nuptiarum filij non fuerunt. Non enim ibi erat mater Iesu, quia *Quibus ma-*
diuersis quidem erroribus, sed eodem malignitatis spiritu, *ter Iesu ab-*
fidem incarnationis Christi à suis conuenticulis & cor- *est.*
dibus excluserūt. Illic tantummodo harum cœlestium nuptiarum solennitas celebratur, vbi est mater Iesu, & vbi est mater Ecclesia videlicet, vbi quotidie nubentibus Christo mundis animabus, vera incarnationis eius fides prædicatur. Illic vocatus adest Iesus & discipuli eius, sponsus videlicet & amici eius. Vnde subditur.

Vocatus est aūt & Iesus & discipuli ei⁹ ad nuptias. *Mira Chri-*
Et vocatus accedit. Neq; enim (vt dicit Chrysostomus) *sti digna-*
ad dignitatem respiciebat suam, sed ad beneficium nos- *tio.*
trum. Qui enim nō dedignatus est formam serui accipere, neq; dedignatus est ad nuptias venire seruorum. Erubescat igitur (inquit Augustinus) homo esse superbus, quoniam factus est humilis Deus. Ecce inter cætera filius virginis venit ad nuptias qui quum esset apud patrem, instituit nuptias. Vnde Beda.

Quòd dominus noster atq; Saluator ad nuptias vocatus *Christus*
non solum venire, sed & miraculū ibidē quo conuiuas læ- *cur venit*
tificaret facere dignatus est, exceptis cœlestium sacramen- *ad nuptias.*
torū figuris, etiā iuxta literam fidem rectè credentiū confirmat. Porrò Tatiani & Marcionis cæterorūq; qui nuptiis detrahunt perfidia quàm sit damnabilis insinuat. Si enim thoro immaculato & nuptiis debita castitate celebratis

culpa

culpa ineſſet, nequaquam dominus ad has venire, nequaquam eas ſignorum ſuorum initiis conſecrare voluiſſet. Nunc autem quia bona eſt caſtitas coniugalis, melior continentia vidualis, optima perfectio virginalis, ad comprobandam omnium electionem graduum, diſcernendum tamen ſingulorum meritum, ex intemerato Mariæ virginis vtero naſci dignatus eſt. A prophetico Annæ viduæ ore mox nato benedicitur, à nuptiarum celebratoribus iam inuenis inuitatus, & hos ſuæ præſentia virtutis honorat.

Sponſus & ſponſa, my. Sed & ipſe Chriſtus ſpõſus ille eſt de quo pauloante iam dictum eſt: In ſole poſuit tabernaculũ ſuum, & ipſe tanq; ſponſus procedens de thalamo ſuo. Et ſpõſi huius ſponſa eſt Eccleſia, filij ſponſi vel nuptiarũ, ſinguli quiq; fidelium eius ſunt. Tempus nuptiarũ eſt tẽpus illud, quando per incarnationis myſteriũ ſanctam ſibi Eccleſiã ſociauit. Non igitur caſu, ſed certi gratia myſterij venit ad nuptias ſic terra carnali more celebratas, qui ad copulandam ſibi ſpirituali amore Eccleſiam de cœlo deſcendit ad terras. Cuius quidẽ thalamus (vt iam dictũ eſt) incorruptę genitricis vterus fuit, in quo Deus humanæ naturæ cõiunctus eſt, & ex quo ad ſociandã ſibi Eccleſiã tanquam ſponſus proceſſit.

Primus harũ nuptiarum locus Iudæa extitit, in qua filius Dei homo fieri, & Eccleſiã ſui corporis participatione conſecrare, ſui ſpiritus pignore in fide confirmare dignatus eſt. Sed vocatis ad fidem gentibus vſque ad fines orbis terę earundem nuptiarum votiua gaudia peruenerunt.

D Rupertus Cæterum q; Ieſus ad nuptias vocatus venit, nõ temere ſpiritualis propoſiti viris eſt imitandũ. Nam vbi ratio poſtulat, non ſolũ ad nuptias ire, ſed & idolium frequentare irreprehenſibile eſt. Vbi verò cauſa idonea eſt quæ prohibeat non ſolũ cum publicanis & peccatoribus mãducare, ſed vel fratri aue dicere indignũ eſt. Quod nota ſimilitudine diſcernere promptũ eſt. Quàm diu languidus ſuimet impotens eſt (ſcilicet phreneſim ſiue lethargum paſſus, aut certè paralyſi diſſolutus) tàm diu prudẽti & nobili medico laudi eſt, ſi ob viſitandum ægrum ad locum ſibimet indignũ accedere, & lectulo paupertatis adſidere non ſubterfugiat, irrogatusq; imò & ab ægro percuſſus, opem grauitam impendat. At vbi ſenſus menti, vel ſanitas redierit corpori, ſi quid denuo inciderit, ſiue pituita, ſiue grauior tuſsis moleſta fuerit, tunc demũ ſuum medicus honorẽ agnoſcens,

Exemplum morale.

gnoſcẽs, ad ſordidas pauperis ægri caſas nõ deſcẽdit, quia videlicet nota eſt domus ſua in qua requiri vel inueniri poſsit, iamq; ille ambulare poteſt, pro ſe ipſo loqui nouit.

Chriſtus medicus lenigenus. Ita nimirũ quum incarnatus Deus in hunc mundũ venit magnus & verus medicus ad magnũ ægrotũ iam deſperatũ deſcendit, qui non poſſet ad medicũ accedere, vel ſciret opem eius implorare, imo quũ ſemiuiuus iaceret, ſanum ſe eſſe putaret. Sicut ergo non expectauit vt talis in cœlum aſcẽderet ſeipſum deducere, ſic poſtquam deſcendit nõ expectauit, vt peccatores venirent ipſum in ſynagoga legentem, vel in templo docentem audire, ſed ipſe prior deſcendebat ad illos, cum publicanis & peccatoribus manducans & bibens, ita vt dicerẽt Phariſæi: Ecce homo vorax & potator vini, peccatorum & publicanorũ amicus. Sic & eius Apoſtoli fecerunt, vbicunque gentiũ doctores miſsi tanquam ad ægrotos ignoti venere medici. Matth. 11.

At vbi languorem curauerunt, & viuendi præcepta dederunt, longius ſe ab eis ſequeſtrauerunt, in quibus per ſidem curatis, vitia morũ renouata ſunt, dicẽte Paulo: Scripſi vobis in Epiſtola, non commiſceri fornicariis, nõ vtiq; fornicariis huius mundi (id eſt, nondum ad fidem conuerſis) aut auaris, &c. Quid enim mihi de his qui foris ſunt iudicare? Et paulò poſt: Si is qui frater nominatur, eſt fornicator, aut auarus, aut idolis ſeruiens, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax, cum eiuſmodi nec cibum ſumere. Igitur poſtquam ad eos qui male habebant acceſsit medicus, & vocando peccatores ad pœnitentiã ſic per fidem curauit eos, vt ſciant ipſi, & poſsint venire ad Eccleſiã, nam nõ eſt ſpiritualis propoſiti viris eundum exemplo domini ad nuptias ſecularium, ſicut eiuſdem nihilominus exemplo, nõ eſt publicanis & peccatoribus cõmunicandum, quum ipſius Apoſtoli cum eiuſmodi nec cibum ſumere, nec aue eis dicere, eodem Chriſto in ſe loquente præceperint. 1. Cor. 5.

Religioſi viri non vadant ad nuptias. 2. Ioan. 1.

¶ Circa ſecundum principale dicitur:

Et deficiente vino, dicit mater Ieſu ad eum: Vinum non habent.

Matris chriſtiana ſuggeſtio. Hic ponitur præſente Ieſu in nuptiis vini defectio. Vbi duo notantur: Vnum eſt pię matris apud filium ſuggeſtio. Alterum eſt filij Dei notanda reſponſio, ibi: Et dicit ei.

Circa primum dictum eſt, Matrem Ieſu ad eum dixiſſe:

E Vinum non habent. Ecce matris apud filium suggestio. Pia mater piissimo filio sine vllius instantiæ importunitate solum proponit defectum, sciens esse satis absque petitione necessitatem insinuasse. Nec mirum, ipsa enim, vt dicit Rupertus, optabat conuiuantibus fieri mediatrix cœlestis beneficij, ne illorum deuotio qui se inuitauerant, fructu suo careret, neue hilaritatem præsenti rei competentem, importuna penuria contristaret.

Cur inuitati Iesus, & mater eius. Ioan. 1.

Credendū nanq; est, q̃pia deuotione dominū Iesum matrēq; eius ac discipulos inuitauerint, præsertim quū fama eorū quę de ipso dici iam cœperāt, nō ignorare posset. Nā & ex eodē vico erat Nathanaël, qui die pcedēti illū agnouerat, dixerat: Rabbi, tu es filius Dei, tu es rex Israël. Vnde & signanter Euangelista quū dixisset: Nuptiæ factę sunt in Cana Galilææ, & erat mater Iesu ibi, distinctè subdidit: Vocatus est autem Iesus & discipuli eius ad nuptias.

Vt intelligas, iam impletis nuptiis discumbentium, iam confidentibus conuiuis, consulto factum esse vt vocaretur Iesus, tanquam homo sanctus, velut propheta magnus, cuius benedictio posteritati nubentiū, vel toti cœtui conuiuantium profutura non frustra speraretur. Igitur beata virgo vt illorum qui se inuitauerunt, remuneret deuotionem, sciens in carne sua quam pepererat, rerum omnium creatricē habitare Dei virtutem, dicit filio suo, Deo suo: Vinum non habent.

F Vbi secundum Chrysostomū dignum est quærere vnde venit in mentem matri magnum quid imaginari de filio. Neq; enim antè miraculum fecerat. Sed reuelari inc pie-

Mariā quid mouit vt suggereret.

bat à Ioanne, & per ea quæ Ioannes de illo ad discipulos suos iam dixerat. Sed & ante hæc omnia, ipsa concepiss, & ea quæ post natiuitatem facta sunt, maximam ei de pue-

Lucæ. 2.

ro imposuere æstimationem. Vnde Lucas dicit: Maria conseruabat omnia verba hæc conferens in corde suo. Quia tamen ante nullum ab ipso miraculū fieri viderat, sed re vnus multorum eatenus fuerat conuersatus, non præsumebat mater aliquid tale ei proponere. Verum audito q̃ Ioannes ei testificatus est, & q̃ discipulos iam haberet, de reliquo confidenter rogat, dicens: Vinum non habent.

Cōpassa est enim (inquit Bernardus) eorū verecundiæ, sicut misericors, sicut benignissima. Quid enim de fonte pietatis procederet nisi pietas? Quid mirum si pietatem exhi-

exhibēt viscera pietatis? Nōne qui pomū in manu sua tenuerit dimidia die reliqua diei parte pomi seruabit odorē? Quantū igitur viscera illa virt⁹ pietatis adserit, in q̃b⁹ nouē mēsibus regenuit. Nā & antè mentem replenit q̃ ventrem. Et quum processit ex vtero, ex animo non recessit.

Simlie.

¶ Circa secundum, quod est, ad petitionem matris Christi notanda responsio, sequitur:

Et dicit ei Iesus: Quid mihi & tibi est mulier? nōdum venit hora mea.

Sic dilectę genetrici dispensatiuè respondendo, hęreticos illos confutauit, qui Christū ante Mariā fuisse negant. Di uinitatis quippe quæ in illo humanitatis suę templo latebat, & nunc sese ad facienda miracula paululum exercebat, veraciter hoc dicere poterat: Quid mihi & tibi est mulier? Quia videlicet iam tunc in auribus eius hęreticorum blasphemiæ personabant, qui dicturi erant, quia Christi totum initium ex Maria est.

G

Cur matrē sic respōdit Christus.

Itaq; vnius eiusdēq; personę naturā geminā duabus his exprimit breuib⁹ sentētiis, diuinam scilicet, Quid mihi & tibi est mulier, humanā verò quū protinus subiungit: Nōdū venit hora mea. Nā q̃ secūdū diuinitatē sine tempore & sine matre est secundū humanitatē tēpora & horas, nō fatales secundum mathematicos, sed quas ipse sibi posuit, habere nascēdo & moriēdo dignatus est. Absit aūt vt matrē suā inhonoraret, qui iubet patrē & matrem honorare, aut eam sibi matrē esse negaret, ex cuius carne virginea carnem ipse suscepit. Sed in eo quod miraculū facturus, ait: Quid mihi & tibi est mulier, significat se diuinitatis, qua miraculū erat patrandū nequaq̃ ex matre principiū tēporaliter accepisse, sed p æternitatē semper habuisse cū patre. Bene ergo ait: quid mihi & tibi est mulier, cui ex diuinitate, quā ex patre semper habui cū tua carne ex qua carnē suscepi, cōmune nihil est. Nondū, inqt, venit hora mea, quasi dicat secūdum Chry, Nondū cognit⁹ sum his qui adsunt. Sed neq; sciūt quoniam defecit vinū. Sine eos primū hoc sentire. Qui enī necessitatē nō præsensit, neq; beneficij grandē suscipiet sensum. Cæterū ne quis ex hac Christi responsione rapiat sibi occasionē erroris, sanam verbi intelligentiā amplectatur. Vnde Aug. Videte, inquit, ne forte quomodo inuenerunt Manichæi occasionem

Christ⁹ dei tas non ex ma tre

H

perfidiæ suæ, quia dixit dominus: Quid mihi & tibi est mulier? Sic inueniant & Mathematici occasione fallaciæ quia dixit: Nondū venit hora mea. Dicūt enim: Vides quia sub
Ioan.10. fato erat Christus, qui dixit: Nondū venit hora mea. Credant isti Deo dicenti: Potestatē habeo ponēdi animā meā, & iterū sumēdi eam, & quærāt quare sit dictū: Nondū venit hora mea. Nec ideo ponant iam sub fato conditorem cœli. Quia si esset fatum de syderibus, nō poterat esse sub necessitate syderum conditor syderum. Quod fatum non modo Christus nō habuit, sed nec tu, nec quisquam hominum. Quare ergo dixit: Nondū venit hora mea? Præter intellectū iam expositū, responderi potest, quia in potestate habebat quādo morerē, sed nondū videbat esse opportunū, vt illa potestate vterē. Vocandi erant discipuli, annunciandū erat regnū cœlorū, & faciendæ erāt virtutes, commēdanda erat diuinitas domini in miraculis, commēdanda humanitas eius in ipsa perpessione mortis. At vbi tantū fecit, quantū sufficere iudicauit, venit hora nō necessitatis, sed volūtatis: nō coactiōis, sed potestatis, qua quid sibi & matri cōmune esset, ostēdat, quū hanc moriturus in cruce discipulo virgini, virginē commendare curabit. Carnis nanq; infirma perpetiens, matrē de qua hæc susceperat pię cognitā, ei quē maximè diligebat, discipulo cōmendauit, quā diuina facturus, quasi incognitā se nosse dissimulat, quia hanc diuinæ natiuitatis authorem nō esse cognoscit.

I Porrò antehac (vt dicit Rupertꝰ) non inuenitur matrem suam ignorasse dominus Iesus, sed fuit subditus illi.
Matrē quā do Christꝰ ignorat. Nunc autē vbi miracula facere incipiens ad hoc se præparat, vt paulo pòst p ciuitates & castella circumeat, annuncians regnū Dei, dicit eidē matri suæ: Quid mihi & ti
Matt.12. bi est mulier? Cui simile est illud quod apud aliū Euāgelistam loquente eo ad turbas, quum dixisset ei quidā: Ecce mater tua & fratres tui foris stant, quærētes loqui tibi, respondit: Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei? Et extendens manū in discipulos suos dixit: Ecce mater mea & fratres mei. Quicunq; enim fecerit voluntatem patris mei qui in cœlis est, ipse meus frater & soror & mater est. Itaq; fecit ipse prior, quod nobis præcipit faciendū. Cœ
Actu.1. pit enim Iesus facere & docere. Præcepit autem ei qui se dignus esse cupit, vt propter Euangelū patrē matrēque relinquat, & renunciet omnibus quæ possidet. Et quidem hoc primus ipse fecit, quia descendens à patre, quum dives esset pro nobis pauper factus est, domū quoq; & matrem & affines carnis suæ deserens, ad Euangelizandum pauperibus exiuit.

Quoniam igitur opus Dei omnino præferendū est cu
Opus Dei vt præferē dum. ræ carnis quādoquidē hāc cætera omnia, & propriā quo q; animā negligere exigit, patet quia is nullaten⁹ aduersꝰ legē facit quæ dicit: Honora patrē & matrē, nā eadem lex quæ hoc dicit, rursus eadem authoritate & eodem spiritu
Deut.5. loquitur qui dixerit patri suo vel matri suæ: Nescio vos,
Deut.33. & fratribus suis: Ignoro illos, & nescierunt filios suos, hi custodierunt legem tuam, & pactum tuum seruauerunt iudicia tua ô Iacob, & legem tuam ô Israël. Ponent thymiama in furore meo, & holocaustum super altare meū.

Magis ergo vt legem perfectè dominus impleret, matrem saluo eius honore nesciuit. Quia profecto nulla est K
exhonoratio patris vel matris, dū eis nō quælibet causa, sed solius præfertur honor vel opus Dei. Cui videlicet magno & necessario salutis operi Iesus intentus, nescitum se matrem suā profitetur, donec eodem opere peracto dicat ei. Mulier ecce filius tuus, quod videlicet in hora mortis suæ dicturus erat, sicut iam dictum est.

Benè ergo quum dixisset: Quid tibi & mihi est mulier,
Ioan:19 protinus addidit: Nondum venit hora mea. Ac si diceret: Ex quo ad baptismum veni, & in desertum exiui, desti
Matrem Christus quando agnouit. tutam te esse præsentia mea materno adfectu suspirasti, nunc habes me in his nuptiis, & gaudes quod præsentia mea frueris, sed adhuc tempus imminet, vt magis ac magis te relicta non desinam circumire per ciuitates & castella. Quum autem tempus aduenerit vt cum vita præsenti finiam opus quod cœpi, ab hac expeditione redeūtē vulneratū me & morientem recipies. Nunc interim tātū impendet onus cœlestium negotiorū, vt non vacet perpēdere quid maternis adfectibus tuis debeā. Nec enim habeo facere voluntatē meā, sed impositam à patre perferre obedientiam. Qualem mandati eius necessitas adduxerit, talem me filium tuum in illa hora ostendam tibi.

Et hæc quidem dicta non ad illud respondit quod dixerat mater: Vinum non habent, sed ad interni desiderij eius clamorem vehementem in aures suas altè personantem, quia faciem eius semper ardebat videre præsentem.

Nam conuiuas, quorum deuotione inuitatus fuerat non minus quàm ipsa suo volebat beneficio lætificare, maximè ob vtilitatem illorum quos hoc viso miraculo nouerat in se esse credituros.

Ad nuptias vt et ipsi vocamur.

L Cæterum vt ex his quæ dicta sunt moraliter informemur intelligamus omnes nos ad spirituales nuptias esse vocatos, in quibus vtiq; sponsus est Christus, sponsa vero nosipsi sumus, ita vt simul omnes vna sponsa, & nihilominus animæ singulorum quasi singulæ sponsæ. Multum autẽ (vt dicit Bernardus) est hæc sponsa sponso suo inferior genere, inferior specie, inferior dignitate. Attamen propter Aethiopissam istã, de longinquo filius æterni regis aduenit, & vt sibi desponsaret illam, etiam mori pro illa non timuit. Moyses quidem Aethiopissam duxit vxorẽ sed nõ potuit Aethiopissæ mutare colorem. Christus vero quam adamauit ignobilem adhuc & fœdam, gloriosam sibi exhibebit Ecclesiam, non habentẽ maculam neque rugam, sed vnde tibi hoc anima humana, vnde tibi tam inæstimabilis gloria vt iam sponsa merearis esse, in quem desiderant angeli prospicere, cuius pulchritudinẽ sol & luna mirantur, ad cuius nutum vniuersa mouantur. Quid retribues domino pro omnibus quæ retribuit tibi, vt socia mensæ, socia regni?

Num. 12.

Animæ fideli quãta fit gratia.

Ephes. 5.

Vide quibus brachiis vicariæ charitatis redamandus & amplectendus sit, qui tanti te æstimauit, imò qui tanti te fecit. De latere enim te reformauit quando propter te abdormiuit in cruce, & ob hoc somnum mortis excepit. Propter te à Deo patre exiuit, & matrem synagogã reliquit, vt adhærens ei vnus cum eo spiritus efficiaris. Et tu ergo audi filia & vide quanta sit erga te dignatio Dei tui & obliuiscere populum tuum, & domum patris tui. Desere carnales affectus seculares mores dedisce, à prioribus vitiis abstine, consuetudines noxias obliuiscere. Quid enim putas? Nonne stat angelus domini vt secet te mediam, si forte (quod auertat ipse) alterum admiseris amatorem? Iam enim desponsata es illi, iam nuptiarum prandium celebratur, nam cœna quidem in cœlo & in aula æterna paratur.

Sponsa monetur.

M Veruntamen nunquid ibi vinum deficiet? Absit, inebriabimur ibi ab vbertate domus Dei & torrente voluptatis eius potabimur, Hic autem nobis nõnunquã vinũ deficit

deficit, gratia scilicet deuotiõis, & feruor charitatis. Itaq; exoranda nobis est mater misericordiæ, vt suggerat benignissimo filio suo de nobis, & dicat: Vinum non habent. Si enim piè à nobis pulsata precibus fuerit, nõ deerit necessitati nostræ, quoniam misericors est & mater misericordiæ. Nam si compassa est verecundiæ illorum à quib⁹ fuerat inuitata, multomagis compatietur nobis, si piè fuerit inuocata. Placent enim illi nuptiæ nostræ & pertinent ad eam multoamplius illis, nimirum de cuius vtero tanquam è thalamo suo cœlestis sponsus processit.

Cur nobis exoranda Christi mater.

HOMILIA ALTERA.

D*Icit mater eius ministris: quodcunque dixerit vobis, facite.* Ioan. 2.

In hac parte Euangelicę lectionis de duobus restat dicendum, quorum primum est admirãda in vinum aquæ mutatio. Secundum est ingentis signi congrua manifestatio. Ibi. Et dicit eis Iesus: Haurite nunc.

Circa primum duo notantur. Vnum est prouidæ matris fidelis admonitio. Alterum est patrando miraculo cõueniens occasio. Ibi: Erant autem ibi.

Circa primum dicit Euãgelista. Dicit mater eius nimirum domini Iesu Maria ministris: Quodcunq; dixerit vobis, facite. Ecce quemadmodum verba virginis matris cõsona sunt verbis patris cœlestis de nube tonantis: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui, ipsum audite. Simile est enim quod beatà mater nunc dicit ministris: Quodcunq; dixerit vobis, facite. Putemus eam hoc idem & nobis dicere, & verbũ eius sine vlla cunctatione mente & opere complectamur. Est enim informatio salutaris, monitio fidelis & perutilis: Quodcũq; dixerit vobis filius meus Iesus, facite.

A

Matris verba vt consona verbis patris.

Matt. 17.

Itaq; (vt dicit Ruper.) volũtatis domini cõscia, & de potẽtia eius nõ dubitãs, oportuna cõmonitione ministrorũ animos præparat, videlicet ne id quod præcepturus erat, ametiæ deputarẽt, nõdũ eius experti virtutẽ, nã & ꝓpinqui eius quũ apostolos eligeret, & nomina quibusdã muta ta imponeret exierunt vt tenerẽt eũ, dicẽtes: quia in furorẽ versus est. Itaq; sollicita præmonet, vt non diffidentes, aut etiam irridentes, indigni fierent gratia miraculi, sed præcepto parẽtes viam facerẽt manifestãdæ gloriæ Dei.

Mater Ie sucur monet ministros.

Mar. 3.

Vnde patet quo animo Dei filiꝰ maternæ ſuggeſtioni reſpondens dixerit: quid mihi & tibi eſt mulier? Vnde Bernardus: Manifeſtè, inquit, iam video, quòd non velut indignans, aut confundere volens virginis matris teneram verecundiam dixeris, quid mihi & tibi, quum venientibꝰ ad te iuxta matris præceptum miniſtris, nihil cunctatus facias quod illa ſuggeſsit. Quid ergo ſibi hoc voluit: Quid mihi & tibi eſt mulier? Nónne quod filio & matri?

Mundum relinquẽtes curã parẽtũ deſerũt.

Sed nouerat ille cui loqueretur, & quis loqueretur illa non ignorabat. Et quidem propter nos talis eſt reſponſio data matri, videlicet: vt conuerſos ad dominum iam non ſollicitos faciat carnalium cura parentũ, & neceſsitudines illæ non impediant exercitium ſpirituale. Quãdiu enim de mundo ſumus, debitores nos conſtat eſſe parentibus, at poſtquã reliquimꝰ noſmetipſos, multo magis ab eorum ſollicitudine liberi ſumus. Vnde & legimus fratrem quendã in heremo cõuerſantem, quum ad eũ carnalis frater auxilij petendi gratia aducẽtaſſet, reſpondiſſe, vt adiret alterum fratrem eorũ, quum iſte vtique iam obiiſſet. Quumque admiratus qui venerat reſponderet, quia ille obiit, heremita ſe quoque ſimiliter obiiſſe reſpondit.

¶ Circa ſecundum, quod eſt patrando miraculo conueniens occaſio, conſequenter in litera ſubiungitur:

Erant autem ibi lapideæ hydriæ ſex poſitæ ſecũdum purificationem Iudæorum, capientes ſingulæ metretas binas vel ternas.

B Propter matris honorem, & ne eius petitionẽ finaliter aſpernari videretur, neq; eam tot præſentibus faceret erubeſcere (miſerat enim ad eum miniſtros, vt à pluribus fieret petitio) ſignum erat patrandum, & acquieſcendũ erat flagitãti. Et attende quo ordine ad miraculum ventũ eſt.

Purificationes Iudæorum.

Erant, inquit, ibi lapideæ hydriæ ſex poſitæ ſecundum purificationem Iudæorum. Purificationes Iudæorũ multiplices erant, aliquæ nempe à Moyſe, plurimæ autem ex traditione Phariſæorum, de quibus in Euangelio ſecundum Marcum dicitur: Phariſæi niſi crebro lauent manus

Mar. 7. ſuas non manducant, tenentes traditiones ſeniorum. Et à foro, niſi baptizentur non comedunt. Et alia multa ſunt quæ tradita ſunt illis ſeruare baptiſmata calicum, & vrceorum, & æramentorum, & lectorum. Ob huiuſmodi ergo

ergo purificationes, vt aqua eſſet in promptu, hydrię ponebãtur, quæ in hac domo lapideę fuiſſe referũtur, erãtq; vaſa ſic appellata, ꝙ eſſẽt deſtinata aquæ receptui. Hydor enim Græcè, Latinè aqua dicitur. Quod idcirco (ſecundũ Chryſoſt.) prouiſum fuiſſe creditur, ne quidam infidelium ſuſpicarẽtur quoniam fęce intus remanente, deinde aqua immiſſa vinum tenuiſsimum factum eſſet, propterea ait, ſecundum purificationem Iudæorum. Oſtendens ꝙ illa vaſa nunquam vini receptacula facta fuerant.

Quod autem ait binas vel ternas, non ita accipiendum eſt (ſecundum Bedam) ꝙ aliæ binas, aliæ ternas, ſed eædẽ ipſæ ſingulæ caperent binas, vel etiam ternas.

Metretas (ſecundũ Augu.) dicit menſuras quaſdam, tãquam ſi diceret vrnas ampliores, vel aliquid huiuſmodi. Non enim menſuræ eſt metreta, & à menſura accepit nomen ita ſpecies menſuræ. Metron enim dicunt Græci mẽſuram, vnde appellatæ ſunt metretæ. Sequitur:

Dicit eis Ieſus: Implete hydrias aqua. Et impleuerunt eas vſque ad ſummum.

Hic notãdum eſt ꝙ dominꝰ nec de nihilo vinũ, quo cõuiuas lætificaret, nec de nihilo panẽ fecit, quo turbas eſu riẽtes ſatiaret, nec aliquid omnino ĩ tota ſuorũ ſerie ſigno rũ de nõ exiſtẽtibus fecit, ſed vel exiſtẽtia in maiꝰ & melius puexit, faciẽdo de aqua vinũ & panes quĩq; aut ſeptẽ multiplicando in ſatietatẽ multorũ miliũ, vel corrupta in integrũ reformauit, infirmos curando, vel deſtituta reſtituit, mortuos reſuſcitãdo, de nihilo autẽ nõ operatus eſt aliquid. Qui enĩ viuit inæternum, creauit oĩa ſimul. Simul quippe omnia, id eſt, prima elemẽta de nihilo creauit, ſex autẽ diebꝰ operatꝰ rerũ omniũ ſpecies, nõ de nihilo creauit, ſed ex eiſdem elemẽtis verbi imperio formauit. Et die quidem ſeptimo requieuit ab omni opere quod patrarat, ſcilicet vt nullã deinceps nouã ſpeciẽ ꝓduci iubeat. Operatur tamen vſq; modo, dũ eaſdẽ gubernat & multiplicat, maximeq; humanum genus quod in melius promoueat.

C *Chriſtum nihil, feciſſe de nihilo*

Eccle. 18.

Igitur vinum daturus incõmutabilis Dei filius non de nihilo creauit, ſed de competenti elemento fecit, ſcilicet de aqua, quã ſingulis annis per vites a radicibus aſcendẽtẽ in vinũ cõuertit, ꝓcepto quod poſuit, & nõ præteribit, quod qualiter fecerit credi poteſt inueſtigari non poteſt.

Quærit

Quærit Chry. quare antequã impleſſent hydrias aquã, nõ fecit ſignũ quod multo mirabilius eſſet, videlicet quia aliud eſt ſubſtantiã in aliã qualitatẽ (ſubaudiẽdum eſt, eſſentialẽ) trãſmutare, & ipſam ſubſtãtiã ex nihilo facere, ꝙ quidẽ mirabili⁹ eſt, ſed nõ ita videt̃ credibile multis. Propterea enĩ multoties à miraculorũ magnitudine abſtinet, volẽs magis credibile eſſe ꝙ fiebat. Quo etiã puerſa Manichæorũ dogmata euertit, qui mũdi cõditorẽ aliũ eſſe dicũt, ꝓpter hoc plura miraculorũ ſuorũ ex ſubiectis ſubſtãtiis. Si enim cõtrarius ei eſſet qui cõditor eſt mũdi, non vtiq; alienis vteretur ad ꝓpriæ virtutis demõſtrationem. Proinde non tam eſt mirabile quòd hoc facere potuerit Deus, q̃ quòd is q hoc facere poſſet De⁹ erat homo fact⁹.

Chriſtus vt à magnitudine ſignorum abſtinet.

D

Cæterũ vt perpẽdamus, quid in his corporalib⁹ nuptiis ſignificatum ſit quòd ad illas pertineat myſticas nuptias quæ ſunt Chriſti cũ Eccleſia, notandum nobis eſt aliquid horum tunc factum, aliquid exinde futurum.

Defectus vini myſt.

Nam per id quod vinũ defecit, ſignificatum eſt aliquid quod factũ fuerat, videlicet, ꝙ beatitudo vel incorruptio quæ humano generi ab initio data fuerat peccãte primo parẽte defecerat. Sic enim homo conditus eſt, vt ſi vellet poſſet non peccare, & poſſet non mori, quãdoq; ſine morte peruenturus ad hoc quod melius & pfectius eſt, ſcilicet non poſſe peccare & nõ poſſe mori. Peccando autem eò decidit, vt non poſſet carere peccato, & nõ poſſit nõ mori. Vinum ergo deficit, quia collatæ gratiæ beatitudine priuata eſt miſerabilis natura hominis.

Hydriæ quid myſt.

Illud quoq; iam factum fuerat quod ſignificatũ eſt per ſex hydrias lapideas aqua impletas. Nã ſenarius hydriarũ numerus perfectus, ſanctos patres vniuerſos deſignat, qui diuerſis temporibus, id eſt, ſex mundi ætatibus diuiſi, ſuo quiq; tempore aqua ſapientiæ ſalutaris impleti ſunt. Mentes namq; illorum velut hydriæ lapideæ fuerunt, ſcilicet fide ſtabiles, ingenio capaces.

Sapiẽtia patribus inæqualiter data.

Capiebant autẽ ſingulæ metretas binas vel ternas, quia videlicet quum vna fuerit omnium fides, non omnibus eadem, vel æqualis data eſt ſapientiæ menſura. Plus enim indicatum eſt (verbi gratia) Moyſi quàm Abrahę, Ipſi Dauid quam Moyſi, quod ex ipſis ſacræ ſcripturæ verbis patenter oſtenditur. Quis enim neſciat quia Abraham cum Deo loquutus eſt? Et tamen ad Moyſen dominus dicit,

cit: Ego ſum Deus Abrahã, & Deus Iſaac, & Deus Iacob, & nomen meũ Adonay nõ indicaui eis. Ecce plus Moyſi quàm Abrahæ innotuerat, qui illud de ſe Moyſi indicat. quod ſe Abrahæ non indicaſſe confirmat. Gene. 19. Exod. 3. & 6.

Pſalmiſta quoq; quum dixiſſet: Quomodo dilexi legẽ tuam domine, tota die meditatio mea eſt, ſubſequut⁹ adiunxit: Super omnes docẽtes me intellexi. Et iterũ: Super ſenes intellexi. Qui ergo legem ſe meditari memorat, & ſuper omnes docentes ſe, & ſuper ſeniores ſe intellexiſſe teſtatur, quòd diuinam ſcientiã plusq̃ Moyſes acceperit, manifeſtat. Et ita impletur quod ſcriptũ eſt. Quia pertrãſibunt plurimi, & multiplex erit ſcientia. Dan. 12.

Igitur non vna vel æqualis eſt hydriarum huiuſmodi capacitas: quia diuini nominis trinitatẽ, vel cætera diuinitatis myſteria nõ omnes coæquali perceperũt gratia. Et omnis quidẽ illa ſapientiæ ſalutaris aqua, de plenitudine huius ſumpta eſt, qui nũc loquitur, dicẽs: Implete hydrias aqua. Sed tamẽ erat aqua pallens & frigida, neq; naturam humanã in priſtinũ vigorem reſtituere poterat. Illa nãq; Moſayca lex illa dei dona nihil ad pfectũ adduxerãt, quia peccatorũ remiſſionẽ, & reſurrectionẽ carnis generi humano conferre non poterant, ſolumq; occidentem legis literam, non viuificantem ſpiritum accipiebant.

Proinde, futurum aliquid per ea quæ in his nuptiis acta ſunt ſignificabatur. Nam per hoc quòd aqua in vinũ conuerſa eſt ſignificata eſt illa quæ tranſeunte vmbra legis & figuris ceremoniarum facta eſt, & quæ tunc fieri cœpit per Ieſum Chriſtum gratia & veritas, per quam naturæ noſtræ infirmitate ſanata, quicunq; baptizati ſpiritu ſancto iam prima reſurrectione reuiximus, & in ſeculũ dam beata ſpe trãſpoſiti ſumus, ipſo ſenſum nobis aperiẽte, ſpiritalem in ſcripturis rationem intelligimus. E

Erant, inquit, ibi lapideæ hydriæ ſex poſitæ, ſecundum purificationem Iudęorum, myſticè has nunc hydrias purificandis veris Iudęis, nõ litera, ſed ſpiritu neceſſe habemus apponere, vel magis appoſitas demonſtrare. Quia enim (vt ait Bernar.) nondum peruenit Eccleſia ad perfectã purificationẽ, qñ ſibi Chriſtus eã exhibebit glorioſam nõ habẽtẽ maculã neq; rugã, aut aliquid huiuſmodi, multis interim purificationibus opus habet, qñ nemo mũdus à ſorde, nec infans cuius eſt vnius diei vita ſuper terram. *Hydriæ purificationis ſex, mora.*

Nunc

Nunc ergo abluitur nũc purificatur sponsa, vt in cœlesti-
bus illis nuptiis sponso suo sine omni macula præsentet.

F Quæramus ergo hydrias sex in quibus hæc ablutio lu-
1.Ioan.1 dæorum, id est, confitentium, purificatio fiat. Nam si di-
Peccata cõ xerimus quia peccatum nõ habemus nosipsos seducim⁹,
fitenda. & veritas in nobis non est, quæ sola liberat, sola saluat,
sola lauat Quod si confiteamur peccata nostra, non dee-
runt veris Iudæis purificationis hydriæ, quoniam fidelis
est Deus, qui dimittat nobis peccata, & emundet nos ab
omni iniquitate. Inquinatus aliquando fuisti culpa alie-
na, vnde te aliena lauit aqua, ea scilicet quę cum sanguine
de aperto Christi in cruce latere manat. Nunc autem in-
quinatus culpa propria, etiam aqua propria mũderis ne-
cesse est, ab illo tamen & per illum qui solus est purgatio-
nem faciens peccatorum.

Eze.18. Prima ergo hydria & prima purgatio in compunctio-
Secundum. ne cordis est, de qua legimus: Quoniam in quacunq; ho-
70. ra ingemuerit peccator, omnium iniquitatum eius nõ re-
cordabor. Secunda verò, confessio est: Omnia siquidẽ in
confessione lauantur. Tertia eleemosynarũ largitio, di-
cẽte domino in Euangelio: Date eleemosynam, & ecce o-
Lucæ.11. mnia munda sunt vobis. Quarta est remissio iniuriarũ, se-
cundum quod orantes, dicimus: Dimitte nobis debita no
stra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Quinta
Matth.6. est, afflictio corporis, vnde & oramus, vt mundi per abstti
nentiam Deo canamus gloriam. Sexta est, obediẽtia præ-
ceptorum, sicut audierunt discipuli, quod vtinam audire
mereamur & nos: Vos mũdi estis propter sermonẽ quem
Ioan.15. loquutus sum vobis. Nimirum, quia non erãt sicut hi qui-
Ioan.8. bus dicitur: Sermo meus non capit in vobis, sed magis in
auditu verbi obaudierant ei.

G Eæ sunt sex hydriæ positæ in purificationem nostram,
Hydriæ quæ vacuæ sunt & plenæ vẽto: si ꝓ inani gloria obseruã-
vacuæ, &c tur. Aqua replẽtur, si in timore Dei custodianẽ, quoniã ti-
mor domini fons vitæ. Aqua, in quã, timor domini est, & si
min⁹ sapida, sed optimè refrigerãs animã noxiis desideriis
æstuantẽ. Aqua est quæ iacula inimici ignita possit exti-
guere, sed diuina virtute aqua mutaẽ in vinũ, quãdo per-
fecta charitas foras mittit timorẽ. Dicuntur autẽ lapideæ
hydriæ, non tam propter duritiam, quàm stabilitatem.

Capientes singulæ metretas binas vel ternas. Duæ me-
tretæ

tretę duplex timor, ne fortè trudi in gehennã, ne fortè ab *Timor du-*
æterna vita contingat excludi. Sed quia de futuro contin *plex.*
gente sunt ista, & blandiri sibi potest anima, dicens: Post-
quam aliquandiu in voluptatibus tuis vixeris, ages pœni-
tentiam, nec ista iam cariturus, nec periturus in illa, bonũ
est adhibere & timorẽ tertium, qui vtique spiritualibus no
tus est, & eo vilior quo de præsenti est. Timent enim qui
nouerunt spirituale cibum, nequando fortè fraudẽtur eo.
Cibo siquidem forti egent, qui manum miserunt ad for-
tia. Viuant de paleis Aegypti qui deseruiunt in operibus
luti & lateris, nobis fortior cibus est necessarius, quoniam
nobis grandis restat via, vt ambulemus in fortitudine ci-
bi illius. Ipse est panis viuus, panis angelorum, panis quo-
tidianus. Hic est de quo nobis promissum est, quia centu-
plum accipiemus in hoc seculo. Sicut enim mercenariis
quotidianus cibus datur in opere, & merces seruatur in
fine, sic dominus vitam æternam in fine reddet, & interim
centuplum repromittit & exhibet.

Optimus sanè iste timor, quo metuit homo excludi à gra H
tia. Et quidẽ omnis timor domini sicut aqua extinguit ignẽ *Timor opti*
sic extinguit peccati cõcupiscẽtiam, sed is maximè quum *mus.*
ad omnem tentationẽ statim occurrit, ne fortè contingat
amittere gratiã vt sibi derelictus homo labatur quotidie
de malo in peius, de periculo minori in grauiorẽ culpam,
quales vtiq; multos videmus, qui quum in sordibus sint sor
desc̃unt adhuc. Nam aduersus timorẽ istum non est vnde
sibi blandiatur anima, siue de minori fortè quantitate pec
cati, siue de emẽdatione futura. Talibus enim blandimen
tis impediũtur aliquãdo duo prima genera timoris. Præci
pit ergo & nobis dominus, vt hac aqua hydrias impleam⁹.

Cauendum verò nobis est ne quando, sicut dictum est,
sint vacuæ & plenæ vento, si quis tamen adeò insanus est
vt per studium vanitatis in eo hæc sex quæ dicta sunt con
tra peccati morbũ remedia, mercede perpetua vacuẽtur,
& similis habeatur virginibus fatuis, in quarum vasis oleũ
non habetur. Interdũ autem, quod peius est, plenæ quidẽ
sunt hydriæ, sed plenæ veneno, quod est inuidia, murmur,
rancor animi, & detractio. Propterea ne fortè subintrent *Hydriæple*
ista dum vinum deest, iubemur implere hydrias aqua, vt *næ vento.*
obseruentur mandata domini in timore, donec largiente *aut veneno*
domino impleantur omnia feruore spiritus & iocunda

deuo-

deuotione. Hæc post Bernardus.

I Sed ab hac digressione ad historiã gratiæ est redeundũ.
Munificentia Christi. Vbi primũ occurrit agnoscẽda nobis larga munificentia dñi Saluatoris, q nõ solũ bona largit immeritis, sed & plura plerũq; largit, q̃ fuerat rogatus, illis lõge dissimilis, qui gradia pollicẽtur, exigua aũt vel nulla præstant. Dominus enim qui ad primã piæ matris suæ suggestionẽ quominus multa ꝓmitteret, quasi detrectanti similis videbatur, non verbis, sed re ipsa largitatis suæ gratiã ostendit. Nam hydrias vsq; ad summũ impleri aqua iubet, quatenus aqua in vinũ efficacia suæ virtutis mutata, has non semiplenas, sed vsque ad summum oppletas vino, cõuiuãtibus exhiberet.

Matt. 12. *Christi potentia singularis.* Verè ergo ecce plusquã Iona hic, aut plusquã Salomon, sed & plusquã Moyses, aut aliquis omnino sanctorũ. Nam vt taceã, ꝓ quando vel quomodo voluit natus est, ꝓ quando vel quomodo voluit mortuus est, & resurrexit, & in cœlũ ascendit, vt interim hæc maiora taceã, quis omnũ sanctorũ per quos signa & ostẽta facta sunt, sola volũtate vel imperio fecit aliquod signũ? Moyses clamãdo ad dominũ, ita vt diceret ei Deus: Quid clamas ad me? fecit in Aegypto signa. Clamando ergo, id est, non sua potestate vtendo, sed alieno imperio, virga percutiens diuisit aquas, hic autem solo nutu, sola voluntate, sedens & tacens in vinũ bonũ conuertit illas. Vnde iam consequenter est dicendũ.

Exod. 14.

¶ Circa secundum dicitur:

Et dicit eis Iesus: Haurite nunc, & ferte Architriclino. Et tulerunt.

K Hic ponitur patrati signi congrua manifestatio. Vbi tria notantur. Primum est, Christi ad ministros præceptũ geminum. Secundum est, Architriclini ignari de facto vino iudicium, ibi: Vt autem. Tertium est, Signorum Christi fructuosum exordium, ibi: Hoc fecit initium.

Rupertus Architriclinus. Primũ, id est, geminum præceptũ à Christo ministris datum patet in eo quod dictũ est: Haurite nunc, & ferte Architriclino. Nimirũ duo præcepit. Vnũ, vt haurirẽt. Alterũ, vt ferrẽt Architriclino. Architriclinus dicit is qui est sponsi amicus, qui sponso vacãte, & à cunctis feriato negotiis, nuptiali conuiuio præest, res necessarias prouidet cõuiuantibusq; & vniuersæ domui præeminet. Triclinium verò cœnaculũ est vel aula tres mensarũ ordines habẽs, Architriclinus ergo, princeps vel præstantior est triclinij. Huic iubet primo propinari vinũ ex aqua factũ, vt lucerna tam splendidi ac iocundi miraculi nõ lateret, sed tanquã in fastigio nuptialis cõuiuij posita, claritatẽ suã latius ab alto diffunderet, totamq; domũ serenans, & vniuersos qui aderant cõuiuas lætificãs, fidem illorũ propter quos maxime factum fuerat, alacrius accenderet. Quod & factum est.

Cur ferri iubet Architriclino.

Ad hæc, secundũ Chrysost. quia possent aliqui dicere ꝓ conuiuæ iam ebrij erant, & sensum iudicantiũ corruptus, vt nescirent vtrum aqua vel vinum esset, hi autem quibus ministratio conuiuiorũ credita est, maximè vigiles sunt, vnũ opus habẽtes vt ornatè & ordinatè omnia disponantur, ideo in testimoniũ eorũ quę fiebãt dixit Christus: Ferte Architriclino, & non dixit: Propinate recumbentibus.

¶ Circa secundum, quod est, de facto vino Architriclini iudicium, subditur:

Vt autem gustauit Architriclinus aquam vinum factam, & non sciebat vnde esset, ministri autem sciebant qui hauserant aquam, vocat sponsum Architriclinus, & dicit ei: Omnis homo primum bonum vinum ponit, & quum inebriati fuerint: tunc id quod deterius est. Tu autem seruasti bonum vinum vsque adhuc.

L *Quo ordine miracula innotuit.*

Secundum Chrysost. paulatim dominus volebat cognosci suorum virtutem signorum, & ideo neq; ipse reuelauit quod factum est, neque ministros Architriclinus vocauit. Non enim esset eis creditũ puro homini existimato tanti signi testimoniũ reddentibus, sed vocat sponsum qui maximè poterat cõspicere quod fiebat. Et dicit ei: Omnis homo primũ bonũ vinũ ponit, & cætera quæ sequũtur. Ergo nõ simpliciter Christ⁹ vinũ fecit, sed vinũ optimum fecit.

Talia enim sunt Christi miracula, vt multo his quæ per naturam fiunt sint præstantiora. Igitur aqua quæ miraculo præexistebat, ministros habuit testes. Ministri, inquit, sciebant qui hauserant aquã Architriclino nesciente: vinum aũt & quidem bonum, testes habuit Architriclinum & sponsum. Probabile est autẽ sponsum aliquid respondisse, sed Euangelista hoc prætermittit, solũ id tãgẽs quod necessarium est, scire scilicet quoniam aquam vinum fecit.

De

Signi hui⁹ cõsideratio.

De hoc tam insigni miraculo beatus Augustin. Hoc domini miraculũ, inquit, quo de aqua vinũ fecit non est mirũ eis qui nouerunt quia Deus erat qui hoc fecit. Ipse enim facit vinũ illo die in hydriis, qui omni anno hoc facit in vitibus. Sed hoc assiduitate amisit admirationẽ. Itaq; seruauit sibi Deus inusitata quædã quę faceret, vt tanquam dormientes homines ad se colendum mirabiliter excitaret.

Ministri, mysticè.

Mysticè, in nuptiis dominicæ incarnationis ministri sunt doctores & prædicatores, qui scripturas legis & prophetarum reuelante Christo, & sensum illis aperiente, in Euangelica veritate completas esse prædicando manifestant, quibus Euangelicã doctrinam (quasi vinum nouum, dulce, feruidum, & lætificans cor hominis) prædicando propinantibus, quisquis sano mentis iudicio, quasi sano gustu fuit, dixit ad sponsum Ecclesiæ factu siam confessor eius: Seruasti bonum vinum vsq; adhuc, & adeò bonum q̃ nullum eo sit melius. Siquidẽ lege (quasi vino acerbiore) veterata, Euangelium regni Dei vsque in hoc tempus gratiæ distuliſti. Sic enim tam naturæ exigit ordo quàm gratiæ, vt ad perfectum deueniatur per imperfectum.

Itaque facto ex aqua vino in hoc cœlestium nuptiarum conuiuio, in Ecclesiæ sanctæ domo, lætantur conuiuæ. Nimirum, quia vinum hoc lætificat cor hominis, & hic calix inebrians quàm præclarus est.

M

Quibus aqua in sanguinem vertitur.

Porrò in cunctis Iudæorũ atq; hæreticorũ conuenticulis, quia mater Iesu ibi nõ est (id est, non conuiuatur fidei dominicæ incarnationis) scripturarũ aquæ vertuntur illis in sanguinẽ, vt corruptas scripturas corrupti atq; corrumpentes bibãt & vomant, imò bibant & moriãtur, sitq; ignis & sulphur, & spiritus procellarum pars calicis eorum. De quorũ pœna iustitia Dei in Apocalypsi laudatur à dicentibus: Iustus es domine, qui es, & qui eras sanctus, quia hæc iudicasti, quia sanguinẽ sanctorum & prophetarum fuderunt, & sanguinem dedisti eis bibere, vt digni sunt.

Apoc. 16.

Hauriunt etiam nunc iubente domino ministri, id est, tractatores scripturarũ studiosi, & exponẽtes eas spiritualiter ferunt Architriclino, dum nõ sibi tribuunt quod intelligunt, sed spiritui sancto, qui non immeritò & ipse harum nuptiarũ Architriclinus dicitur. Qui quũ sanctarum omniũ præcipuus sit author scripturarum, & rectas earũ interpretationes probat, & falsas dãnat. Ipsius ergo laudi pro-

propinandum, & cum eius honore bibendum est hoc vinum bonum, quod seruatum est vsque adhuc, quod (vt dictum est) prioribus temporibus non est datum, sed nobis in quos fines seculorum deuenerunt.

¶ Circa tertium, videlicet signorum Christi fructuosum exordium, dicitur consequenter:

Hoc fecit initium signorum Iesus in Chana Galilææ, & manifestauit gloriam suam.

N

Liber de infantia saluatoris vitandus.

Ergo reprobandus est apocryphus liber de infantia saluatoris, mẽtiens miracula plurima à Christo infante & puero fuisse facta, quũ hic dicat Euãgelista hoc in nuptiis factum miraculum, fuisse initium signorum eius, quum iam esset triginta annorum. Quòd si obiiciat aliquis de stella magorum, de columba, de cœlis super eum apertis, de patris voce de cœlis, quæ signum istud tempore præcesserant. Dicendum, q̃ non fuit euidens illa signa facta fuisse à Christo, licet facta fuerint propter eum.

Ruper. *Præclarum initium signorum.*

Hoc, inquit, fecit initium signorum Iesus. Magnum sanè ac præclarum signorum fecit initium, quo tanquã fulgurea choruscatione oculos hominum feriret, vt ad cõsideranda cætera quoq; quæ facturus erat, ad credendum regni Dei aduentum attenti spectatores, & intuitum conuerterent & credulum auditum. Et hoc, inquit, signo manifestauit gloriã suã: scilicet vt viderent illi, & audiremus nos gloriã eius, gloriam quasi vnigeniti à patre. Nõ enim idcirco venerat lucerna vt lateret sub modio, sed vt posita super candelabrum, omnib⁹ qui in domo sunt luceret. Sic & nos, vbi dignus fructus est (id est, vtilitas animarũ) manifestare debemus coram hominibus eam quæ in nobis est gratiam, vt videant opera nostra bona, & glorificent patrem nostrum qui in cœlis est. Sequitur:

Ioan. 2.

Matt. 5.

Et crediderunt in eum discipuli.

O

Quomodo discipuli, qui necdũ crediderãt.

Quærit hic Aug. Quomodo vocãtur discipuli eius quum vocantur vnà cũ ipso ad nuptias, qui in eũ ante miraculũ istud nõ crediderãt? Nam viso hoc signo primũ in ipsum crediderunt. Quomodo ergo nondũ credentes in eũ discipuli eius appellãtur? Sed illo more loquutionis dictum est esse discipulos eius, quo loquimur quũ dicimus apostolum Paulum in Tharso Ciliciæ natum. Neque enim iam tunc erat apostolus. Ita discipulos Christi inuitatos ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

nuptias quum audimus,non iam discipulos:sed qui futuri erant discipuli, intelligere debemus.

Et crediderũt,inquit,in eum discipuli eius. Nõ dicit q relictis omnibus sequuti sunt illũ. Nondũ enim Ioannes missus fuerat in carcerẽ.Ipse aũt Iesus antequã Ioãnes traditus esset,cursum publicę prędicationis ingressus nõ est, matre & affinibus relictis circũibat prædicãdo per ciuitates & castella, à qua prædicatione eius cæteri euãgelistæ sui post baptismum eius sumũt narrationis exordia. Quapropter nec discipulis suis hoc præceperat,quod nõ nisi prior ipse fecisset, ꝑcipere nõ habebat, scilicet vt relictis omnibus,sua quæ nondũ illis prædicẽdo ostẽderat vestigia sequerẽtur.Inter quos &hũc euangelistã Ioannẽ relictis nuptiis (ipsius enim istas fuisse nuptias opinio ferè omniũ est)ipsum dominũ sequi cœpisse arbitramur.Tradit enim Hiero. q eũ de nuptiis volentẽ nubere vocauerit.Et propterea quẽ à carnali voluptate retraxerat,pocioris sui dulcedine amoris dignatus fuit. Discipulos ergo iam quidẽ habebat,quos ad eũ maximè Ioãnis testimonio direxerat,quibus ipso Ioanne cœptum cursum peragente priuata miraculorum & doctrinæ suæ aperiebat initia.

Quis hic sponsus. In prolo. super Apoca.

P Porrò quo tẽpore anni vel die factũ sit signũ istud authoritate sanctæ Ecclesiæ dubitare prohibemur,quæ ipsa die qua idẽ dominus adoratus est à magis, & qua à Ioãne voluit baptizari,huius quoq; signi celebrat gloriam.

Tempus huius signi.

Quòd si eodẽ die reuertente anno factum est,imò quia prædictæ authoritati sanctæ Ecclesiæ indubitanter est concedendũ cogimur fateri quia toto anno illo cuius initio baptizatus est,qui ætatis eius tricesimus extitit, absq; miraculis degit taciturnus. Initio nanq; tricesimi anni scilicet eiusdẽ anni die tertiodecimo baptizatus est. Dicit enim Lucas:Ipse aũt Iesus erat incipiens quasi annorum triginta.Quod idẽ est ac si dixisset: Quãdo baptizatus est Iesus,annus tricesimus ætatis eius volui iam cœperat.

Lucæ.3.

Nota. Verum vbi toto illo anno fuerit, vel quid egerit incertum est. Nã si exacto quadraginta dierũ ieiunio statim à deserto rediit,& inter hoïes ambulauit,quo Ioãnes qui illũ cœlitus agnouerat,eũq; ostẽderat venientẽ ad se dicẽs: Ecce agn⁹ Dei,quo(quæso)lucerna lucẽs quæ ad hoc accensa fuerat vt oïbus illũ ostẽderet,toto illo anno se cõtinuit, nec suis saltẽ indicauit discipulis?Claret enim q eis anno illo nõ indicauerit,qui tunc primũ,id est, tertia die ante prędictas nuptias,illo iterũ dicente:Ecce agnus Dei,gratulãtur se inuenisse illũ,& dicũt:Inuenimus Messiã, quod est interpretatũ,Christus. Potest itaq; rectè intelligi,q & post ieiunium quadraginta dierum aliquantum in deserto perstiterit,Matthæo dicente:Tunc reliquit eum diabolus,& ecce angeli accesserunt,& ministrabant ei.Marcus quoque videtur expressius indicare moram temporis, dicendo:Eratq; cum bestiis,& angeli ministrabant ei.

Matt. 4.
Marc.1.

Igitur sicut à maioribus diligenter obseruatũ nobisq; traditũ est, trigesimoprimo ætatis suæ anno iam inchoato,fecit gloriosum hoc signorum initium.Dignum sequacibus suis in hoc quoq; prouidens exemplũ, ne quis immaturè virtutes suas in publicum proferat periculo pernitiosæ vanitatis, quum ipse dominus (cui vanitas nulla vnquam obrepere posset) legitimum tempus, id est, plenam viri ætatem ad ostendendam omnipotentiæ suæ gloriam expectauerit.

Quo ætatis Christi anno signũ hoc factum

DOMINICA TERTIA POST EPIPHANIAM DOMINI.

QVum descendisset Iesus de monte, sequutæ sunt eum turbæ multæ. Matth.octauo.

In hac sancti Euangelij lectione duo describuntur. Vnum est,per Christi virtutem Leprosi mundatio.Alterum est, Centurionis serui Paralytici,eiusdẽ virtute sanatio,ibi:Quum autem introisset Capharnaum.

Circa primum notantur duo.Vnum est,Leprosi supplicis fidelis precatio. Alterum est, Christi saluatoris benigna miseratio,ibi: Et extendens Iesus.

Circa primũ tria notãtur. Primũ est,Christi domini de monte descensio.Secundũ est,descendente domino turbarũ prosequutio,ibi: Sequutæ sunt eum.Tertiũ est,ipsa Leprosi supplex petitio,ibi:Et ecce Leprosus veniens.

Circa primũ dicitur:Quũ descendisset Iesus de monte. Iste mõs secundũ Hiero.fuit mõs Thabor,quẽ Christ⁹ cũ discipulis suis ascẽderat vt traderet illis prẽcepta nouę legis.Vnde Origenes:Docẽte in mõte domino,discipuli venium

A

niunt ad eum sicut alacres, sicut domestici, sicut proximi, sicut amici vel fratres. Ideo ait & dominus ad eos: Vos estis sal terræ, & vos estis lux mũdi. Nũc verò descẽdẽte eo de mõte, turbæ sequutæ sunt eũ quę in mõtẽ ascẽdere non potuerunt, vt pigri populi, vt negligentes, vt imperfecti. Ita & filij Israel primitus in montẽ ascendere nõ valuerũt, ad obuiandũ Deo pergere nõ potuerunt, propter suã irreligiositatem & impietatẽ, sed solus Moyses ascẽdit, & pauci cũ eo seniorũ Israel. Ita & cũ domino discipuli soli in montẽ ascẽderunt, & tardiores steterũt deorsum. Sic & modo vigilãtes & alacres, & fideles animæ Deũ timẽtes & dominũ diligẽtes, cœlestia regna desiderãtes, dominũ sequẽtes, post dominũ in illũ cœlestẽ montẽ ascẽdunt audiẽtes Apostolũ dicentẽ: Quæ sursum sunt quærite, quæ sursum sunt sapite, vbi Christꝰ est in dextera Dei sedens.

Matth. 5.

Qui nã in montem cũ Christo ascendunt.

Colos. 3.

Porrò descendente nunc domino, hoc est, inclinante se ad infirmitatẽ & impotentiã cęterorũ, misertus imperfectionis eorũ vel infirmitatis, sequutæ sunt eũ turbę multæ. Vbi notatur secundũ. Descenderat prius de cœlo, & interris visus & cũ hominibus cõuersatus est, nimirũ vt credentium turbę populorũ & sermonibus ipsius & operibꝰ informatæ per fidẽ hunc ad regna cœlestia sequerentur. Quis enim dominũ gloriæ nisi à maiestatis suæ celsitudine factus homo descẽdisset, sequeretur? Porrò quũ prosequutæ sunt eũ credentiũ populorũ turbæ multæ. Sequebantur sanè tunc eũ turbę multæ tametsi nõ paribꝰ votis. Nam (vt dicit Origenes) aliquanti propter charitatem, aliquanti propter doctrinã, aliquanti propter admirationem, aliquanti propter curationem sequebantur.

Baruc. 3.

¶ Circa tertiũ, qđ est ipsa leprosi supplex petitio, subdẽ-

Et ecce leprosus veniens adorabat eum, dicens

Domine, si vis, potes me mundare.

Lucæ. 7. *Quur post doctrinam sequitur miraculum.*

Marc. vlt.

Non quomodocũq; leprosus, sed (vt Lucas dicit) erat vir plenus lepra. Et rectè quidẽ post domini prædicationem atq; doctrinã signi offertur occasio, vt per virtutũ miracula præteritus apud audientes sermo firmetur, sicut & Marcus de apostolorũ prædicatione ait: Illi aũt profecti prædicauerũt vbiq; domino cooperãte, & sermonẽ confirmãte sequentibus signis. Hoc & dominũ ipsum vel maximè facere decuit. Quum enim ipse sit Dei virtus, & Dei sapientia vt Dei sapientia in monte docuit, & de monte descendens (vt Dei virtus miracula fecit, vt videlicet virtutum signis diuinis vtique testimoniis) doctrinæ suæ veritas irrefragabiliter confirmetur.

1. Cor. 1.

Chryso.

Vbi perpẽdere est domini sapientiã, quemadmodũ dispensationes suas prouitilitate variat auditorũ, vt nũc quidem à signis ad verba trãseat, nunc aũt à doctrina migret ad signa. Nã & priusquã in montẽ prȩcepta daturꝰ ascenderet multos curauit, vt iis quæ dicẽda erant viã pararet, & rursus hoc prolixo doctrinæ suæ sermone finito, ad facienda nihilominus signa regreditur, vt ex iis profecto dicta cõfirmet. Nã & in ipso dominici sermonis fine Euangelista sic ait: Admirabãtur turbæ super doctrina eius. Erat enim docẽs eos sicut potestatẽ habẽs, & nõ sicut scribæ eorũ & pharisæi, qui verba quidẽ legis habebãt, sed operũ signa nõ habebant. Dicũt, inquit, & nõ faciunt. Verum de Iesu Nazareno dicũt illi duo apud Lucã discipuli, ꝙ erat vir propheta, potens in opere & sermone corã Deo & omni populo. Sed signũ diuinæ virtutis attẽdamꝰ. Et ecce, inquit, leprosus veniẽs adorabat eũ. Vbi Origenes. Deorsum currens rogas ô homo, & in monte nihil dicis. Quare sic? Quia tempus & tẽpora omni rei sub cœlo, tempus docendi & tempus curandi. In monte docuit, illuminauit, monuit, aĩas curauit, corda sanauit. Propterea ego illa maiora tentare nolui, illa summa tardare passus sum. Ipsis ergo ab illo cõpletis, deorsum eo de monte ad curãdum descẽdẽte, sicut de cœlo, sicuti de cœlestibus montibus ad saluandos carnales descẽdente, Venit ad eum homo leprosus, adorans eum. Antequã peteret adorare cœpit, cultũ ostẽdens sicut & illi beati Magi prius procidẽtes adorauerunt eum, & ita demũ ei munera obtulerunt.

Matth. 7.

Matt. 23.

Luc. vlti.

C

Matth. 2.

Profecto Deum credebat quẽ adorabat, iuxta quod in lege præceptum est: Dominũ Deum tuum adorabis. Sed nec simpliciter, sed suppliciter adorauit genu flexo, vt dicit Marc. Cadẽs adorabat, & sic supplicẽ expressit postulationẽ, dicens: Domine, si vis, potes me mundare. Domine (inquit secundum Origenẽ) qui dignè adoraris, qui meritò coleris, te ego dominum adoro, ideoq; te dominum dico. Per te enim omnia facta sunt. Tu ergo domine, si vis, potes, Voluntas tua opus est. Voluisti vt hæc immun-

Deut. 6.

Marc. 1.

Leprosi deprecatio.

dissima lepra super me veniret, siue ꝓpter mea peccata vt
corrept⁹ pœniterẽ, siue ꝓpter tuã prouidẽtiã, vt mirabi-
liter me mũdãs magnificeris. Oĩa dispẽsanter & prudẽter
facis, & saluté largiter tribuis. Siue ergo hanc leprã ꝓpter
peccata mea portaui, dimittés culpas meas mũda me, siue
ꝓpter prouidentiã tuã, me mirabiliter mũda, vt ab oĩbus
Mar.8. magnificeris. Domine, si vis, potes me mũdare. Voluntas
tua opus est, quia & opera volũtati tuæ obediũt. Nõ dubi
to, sicut ille qui saluté filij petés dicebat: Si quid potes ad-
iuua nos, sed scio quia oĩa potes. Ideoq; nõ potentiã tuã
peto, nõ fortitudinẽ quæro. Has enĩ in te scio esse indefi-
4.Reg.5. ciẽtes, sed tm̃ volũtatẽ tuã deprecor, & sequés virt⁹ statim
hãc gratiã adimplebit. Tu prius Naaman principẽ Syriæ
per Heliseũ in Iordane tingens à lepra mũdasti. Hæc ille.

Sed huius leprosi fidẽ propinquius attendamus. Non di
xit: Domine, si Deũ oraueris, potes me mundare, neq; ait:
Domine, mũda me, sed ei cuncta cõmisit, eumq; cõferẽdæ
sanitatis dominũ esse cõfessus est, atq; in ipso cõstituit om
D niũ potestatẽ quũ dicebat: domine, si vis potes me mũdare.
Leprosi fi-des. Vnde Hier. Eum, inquit, qui voluntatẽ rogat, palã est de
virtute nõ dubitare, sed & fides huiusmodi ꝓpriè in ip-
sam dirigitur deitatẽ, quæ sola est omnipotẽs. Si vis potes
q.d. Solo nutu volũtatis potes. Et merito quidẽ dominũ ap
pellat nẽpe qui & lãguorib⁹ & sanitati, vitæ atq; morti do
minatur. Ac si dicat: domino rex oĩpotens in ditione tua
Hest.14. cũcta sunt posita, & nõ est qui tuę possit resistere volũtati.

Attende q̃ fiducialiter petierit. Licet enim nõ fuisset in
monte cũ domino, nõ tamen ignorasse videtur q̃ illic ad-
Mat.7. monuit. Petite & accipietis. Omnis enim qui petit acci-
pit. Nec tamẽ de domini volũtate (vt dicit Ambro.) quasi
pietatis incredulus dubitauit, sed quasi coluuionis suæ cõ
scius, nõ præsumpsit. Religionis autem & fidei plena con
Si vis po tes. fessio est, dum in voluntate domini tribuit potestatem.

Ergo quod ait: Si vis, nõ est aliqua huius diuinæ volũta-
tis in Christo extenuatio, quasi apud se cogitarit, volũtatẽ
Christi nõ esse ad oĩa bona paratã. Verũ quia nec semper,
nec oĩb⁹ ista corporis sanitas ad animæ ꝓfectũ saluté, igno
rabat ille nũ sibi profutura esset ipsa lepræ suæ mũdatio.

Addiscamus ex verbis Leprosi corporaliũ infirmitatum
medelã nõ pertinaciter quęrere, sed totũ cõmittere bene-
placito Dei, qui nouit oportuna, & oĩa iudicio disposuit.

Mysticè

Mysticè lepra peccatũ designat. Lepra enim vniuersalis E
est corruptio mẽbrorũ, quę in interioríb⁹ corporis, id est, Lepra vt
hepate, corde, venis, & neruis incipit, & exterioribus mẽ- peccatũ de-
bris iã corruptis, perfectã se esse prodit. Corrupto siqui- signet.
dẽ humore nutrimentali in vasis interioribus, restat vt &
cætera membra quæ ex huiusmodi humoribus nutriũtur,
tandem corrũpantur. Non secus aĩæ lepra, id est, pecca-
tũ primũ ab interioribus, incipit dũ cogitatione delecta-
tione, cõsensu, peccati virus in anima grassatur, dehĩc ad
exteriora per operationẽ nefariã erũpẽs deriuatur, & sic
totum inficit corpus, animã, cõscientiã, cõuersationem.

Proinde sicut corpus lepra corruptum quodammodo
à naturæ suæ syncritate in quandã morbidã & vitiosam
contractionem degenerat, & vnde à cohabitatione eo
rum qui mundi & sani sunt seperatur, sic & per peccatũ
homo à dignitate diuiuæ similitudinis, amissa gratia, in
quandam conditionem pecorinam, nedicam diabolicam
deformitatem, degenerat. Vnde & hic quidem seperatur
à Christi corpre mystico, quod est ecclesia, ne particeps sit
omnium timentium Dominum, & custodientiũ mãdata
ei⁹, & in futura vita à cœtu Ecclesiæ triũphãtis procul ar
cebitur. Nihil enim coinquinatum introibit in illam. Apoc.21.

Porrò sicut interdum lepra non totam hominis carnẽ
exterius occupat, sed quædam membra tantum maculis
suæ fœdat contagionis: vnde tamen homo totus leprosus
iudicatur & immundus, sic interdum humana cõuersatio,
& si vniuersis vitiis subiecta non sit, nonnullis tamen cri
minibus contaminata, fœdatur. Nam & quĩ delinquit in
vno, factus est omnium reus.

Porrò quàm sit detestabile peccatũ (vtiq; lepra spũalis) F
quantoque sit homini imcõmodo, typo legis declaratur, Leui.13.
quæ grauis est leprosis, & talis est: Omni tẽpore quo homo Quę homĩ
leprosus est & immundus, solus habitabit extra castra. Itẽ: ni detrimẽ
Quicũque maculatus fuerit lepra & seperatus est ad arbi- ta per le-
trium sacerdotis, habebit vestimẽta dissuta, caput nudum pram.
os veste cõtectum, cõtaminatum ac sordidum se clamabit,
vbi nimirum peccatoris typus exprimitur.

Itaq; peccato cõtaminatus q̃diu peccator esse perseue
rat, & nõ qualiscunq; peccator quũ nemo sit mũdus à sor
de, dicente B. Ioãne apo. Si dixerimus quia peccatũ nõ ha 1.Ioan.1.
bemus, ipsis nos seducimus, & veritas in nobis nõ est) sed

talis peccator qui iudicio sacerdotis claue scientiæ non errãte, immundus iudicatur, solus inhabitabit, à Dei gratia derelictus, extra castra Ecclesiæ (vt iam dictum est) & à participio iustorum separatus.

Peccator vt pleclendus Apoc.15.

Induitur vestibus dissutis, id est, insolentia prauæ conuersationis. Virtutes enim quasi quædam vestimenta animæ sunt, vtiq; integra & honesta, de quib⁹ in Apocalypsi dicitur: Beatus qui vigilat, & custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet, & appareat turpitudo nuditatis suæ. Vitia verò morum econtra quasi vestimenta lacera sunt & dissuta, quæ turpia non tegunt, sed produnt, vt per opera criminosa palam se cunctis qualis sit ostendat.

Sed & quasi dissutis vestibus prelati & iudices criminosum quemq; induũt, quando hũc dignè aut verberib⁹, aut exilio, aut alia quauis iusta pœna multatũ, cæteris, vt timeant, notabilẽ reddunt. Nã ad hoc faciendũ ex officio tenẽtur. Quod si hoc facere dissimulant, criminosorũ hominũ quos in peccatis fouerũt Deo iudice ipsi pœnas soluent iuxta quod in Numeris scriptũ est: Quũ enim formicatus esset populus cũ mulierib⁹ alienigenis, ait dominus ad Moysen: Tolle cunctos principes populi, & suspende eos cõtra solẽ in patibulis, vt auertat furor me⁹ ab Israel. Quur autẽ peccante populo duces eorũ dominus voluit crucifigi, nisi quia eorũ dissimulationi delinquentiũ scelera iure erant imputãda? Qui enim potest obuiare peruersis, & non facit, eorum sceleribus fauere conuincitur.

G

Leprosi leges. Thren.5. Ezech.3.

Proinde etiam caput nudum leprosus habet, quia coronam iustitiæ peccator amisit. Vnde in Threnis propheta lamentatur, dicens: Cecidit corona capitis nostri. Væ nobis quia peccauimus. Hinc per Ezechielẽ dominus loquitur, dicẽs: Si auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatẽ, secundũ omnes impietates quas operari solet impius omnes iustitiæ eius quas fecerat, nõ recordabuntur.

Os veste tectum. Psalmus

Porrò q⁹ os veste contectũ leprosus habere præcipitur, veste videlicet sua, vtiq; dissuta & immunda, illud significat quod per psal. dicitur: Peccatori autem dixit Deus, quare tu enarras iustitias meas, adsumis testamentũ meũ per os tuũ? Tu vero odisti disciplinã, proiecisti sermones meos retrorsũ. Si videbas furẽ currebas cũ eo, & cũ adulteris portionẽ tuam ponebas, & cætera quæ sequuntur.

Os ergo veste sua contectum gerat cui propria delicta quo

quo minus alios criminosos iudicet, obsistũt, dicẽte Apostolo: Inexcusabilis es ô homo omnis qui iudicas. In quo enim iudicas aliũ, teipsum cõdemnas, eadẽ enim agis quę iudicas. Existimas autem hoc ô homo qui iudicas eos, qui talia agunt, & facis ea, quia tu effugies iudiciũ Dei? Et infra. Qui prędicas nõ furandũ, furaris, qui dicis nõ mœchãdum, mœcharis, qui abominaris idola, sacrilegiũ facis. *Rom.2.*

Quisquis ergo criminosus locum occupat iudicis, audiat dicentem: *Ioan.5.*

Qui sine peccato est vestrũ, primus in illã lapidẽ mittat.

Pròinde os veste cõtextũ habet, quia nec laudare Deũ idoneus est, nec rogare. Nõ enim est speciosa laus in ore peccatoris. Quia & per Esaiã dominus clamat: Quũ multiplicaueritis orationẽ, nõ exaudiã. Causam subdit: Manus enim vestrę sanguine plenæ sunt. Hinc & per sapiẽtem dicitur: Qui obturat aurẽ suam ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. Deniq; fordidũ se cõtaminatumq; sua voce clamabit, id est, aliũ iudicabit neminem, quàm semetipsum, vt sic iudiciũ effugiat, dicẽte Apostolo: Si nosmetipsos diiudicaremus, non vtiq; iudicaremur. *Eccli.15. Esaiæ.1. Prou.91. H Peccator seipsum iudicet.*

Sed nondum contra leprosos legalium pœnarum finis. Alio nempe loco lex dicit. Qui fuerit leprosus nõ vescetur de his quę sanctificata sunt mihi, donec sanetur. Item: Qui accesserit ad ea quæ sanctificata sunt domino in quo est immunditia, peribit coram domino. *1.Cor.11. Leuit.22. 1.Cor.11.*

Quid aliud lex ista, prætendit, nisi quod Apostolus manifestè testatur, dicẽs, Quicũq; mãducauerit panẽ, aut biberit calicẽ domini indignè, reus erit corporis & sanguinis domini? probet autẽ seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè, iudiciũ sibi manducat & bibit, quasi dicat, peribit corã domino. Post sumptã de manu ac mensa domini buccellam, introiuit in Iudã Sathanas. Clamat propheta: Nunquid carnes sanctæ auferent à te iniquitates tuas? *Ibidem. Ioan.1.*

¶ Circa secundum principale dicitur:

Et extendens Iesus manum, tetigit eum dicens: Volo. Mundare. Et confestim mundata est lepra eius.

Hic ponitur domini saluatoris benigna miseratio. Vbi tria Christus fecisse describitur. Primò enim extendens manũ leprosum tetigit, Secundò, ad petẽtis leprosi verba

notan-

notanter respondit. Ibi: Volo. Tertio, à lepra iam munda
I to præceptum triplex dedit: Ibi: Et ait illi Iesus.

Virtus corporis Christi.

Circa primũ dicitur: Et extẽdẽs Iesus manum, vti potẽter & misericorditer, tetigit eũ, vt videlicet tactu suæ mũdissimæ carnis lepræ morbũ propelleret. Nam (vt dicit Theophilactus) ipsius sacra caro est purgatiua & vitam tribuens, sicut existens verbi Dei caro.

Vt aũt ait Cyril. mirari est hic Christũ diuinè pariter & hũane, id est, & spiritualiter & corporaliter operãtẽ. Diuinum enĩ est ita velle vt præsto fiant omnia, humanũ autẽ extendere dexterã. Vnus enim Christus ex vtrisq; perficitur, eò q; verbũ caro factũ est. Et quia cũ vtraq; hominis particula anima scilicet & corpore vnita est deitas, per vtraq; patebãt supernæ naturę indicia. Corpus enim recõditũ in se lumen declarabat, dũ palpando præstabat remedia, sed anima præpotẽti voluntate, diuinam ostendebat virtutẽ. Sicut enim sensus tactus proprius est corporis, sic & animæ voluntarius motus, velut anima tangit corpus.

Leui. 14. Sed quũ lex leprosorum contactũ prohiberet, videtur dominum contra legem leprosum hunc tetigisse. Dicendum, q; ideo lex Leprosi contactũ prohibebat, ne tangẽs immunditiã, vel contagionẽ contraheret. Dominus autẽ à nullo potuit inquinari, sicut nec sol inquinatur dum suos radios super immunda quæq; diffundit. Vnde Beda:

Legi Christus nõ subiectus.

Et lex quidem tangi leprosos, phibet, sed qui dominus legis est, non obsequitur legi, sed potius legem facit. Non tamen ideo tetigit, quia sine tactu mundare non poterat, sed vt probaret quia subiectus non erat legi, nec contagium timebat vt homines, & quia contaminari non poterat, qui alios liberabat, & lepra tactu domini fugaretur,
K quæ solebat contaminare tangentem. Dum enim (vt dicit
Cur leprosum tetigit Origenes) leprosum dominus tetigit, inuenta est manus eius nõ leprã, sed mundũ corpus tetigisse. Proinde leprosum tetigit, vt humilitatem demonstraret, vt nos doceret nullum spernere, nullum horrere, nullum contemptibilẽ dicere propter corporis læsionem, aut maculationem, quæ à domino immittuntur, pro qua ipse scit ratione.

4. Reg. 5. Helisæus nec ad leprosum domo egredi, nec hunc tangere voluit. Dei filius pro sua benignitate tangere leprosum nõ refugit. Vetat lex æquè vt leprosum, ita & mortuum tangere. Christus autem sicut nec leprosos, ita nec mortuos tangere dedignatur, nec tamen huiuscemodi tactu potuit contaminari (vt iam dictum est) qui tangendo, & leprosos mundare, & mortuos nouerat suscitare.

Secundò, ostenditur in litera, quemadmodũ ad Leprosi L
supplicantis verba respõdit, dũ illo dicẽte: domine si vis, *Quãm præsto Christi beneficẽtia* potes me mundare, ipse prompta benignitate respondit: Volo, Mundare. Vbi Ambrosius, Eo sanat genere, quo fuerat obsecratus. Ac si dicat supplicanti: Habes meã voluntatem, habes meæ pietatis effectum. Potentiã meam confiteris & virtutem, & tantum implo ras voluntatem. Magnificè credis, magnificè & mundaberis, nõ dubitasti credere, non morabor, te sanare. Dicis mihi: Domine, si vis. Ecce volo. Dicis mihi, potes. Ego tibi dico mundare. Quo dicto, cõfestim mundata est lepra eius. O responsum admirandæ benignitatis, amplectendæ misericordiæ, amandæ bonitatis, & virtutis non nisi diuinæ. *Orig.*

Volo, inquit, Hæc sua voluntas tam clemens, tam propensa, omniũ bonorũ & omnium quæ nobis in bonũ ce- *Beda.*
dunt, vna & certa ratio & causa est. Volo, inquit, mundare, quod vtiq; verbũ est imperantis. Nihil mediũ est inter opus Dei, atq; præceptũ, quia in præcepto est opus denique dixit & facta sunt. Vides igitur quod dubitari nõ potest, quia voluntas Dei potestas est. Si ergo volũtas Dei potestas est, qui vnius voluntatis adserunt, vnius vtique adserunt potestatis. Itaq; quasi habens potestatẽ sanandi, & iubendi authoritatẽ, operandi, testimonium non refugit.

Cæterum facilè colligitur, huic miraculo non adfuisse M
pharisæos inuidiæ liuore tabidos. Si enim interfuissent, *Chrysost. Pharisæos non adfuisse.*
tangente Christo leprosum, nunquam sibi temperassent quin dixissent: Vt quid hæc facis? Quur leprosum contra legem tangis? Quur igitur ex tanto populo nullus accusat, neq; erant ibi corrupta iudicia, neque spectatores liuore vitiati, ideo ad confirmandam leprosi simul & turbarum fidem. Volo, inquit.

Quum autem tot & tanta signa Christus fecerit, nunquam tamen hoc verbo vsus fuisse refertur. Veruntamen non malè conueniebat petitioni Leprosi. Quia enim ipse obsecrãs, dixerat: Domine, si vis, rectè ei respondit dominus: Volo. Similiter de domini potestate nihil dubitanti, quum diceret, potes me mundare. Respondit: Mundare. Et confestim mundata est lepra eius.

Quod

Quod vtiq; argumẽtũ est vera fuisse verba deprecãtis: domine, si vis potes me mũdare, id est, solo nutu, seu imperio voluntatis potes. Alias enim nec paritura esset natura, nec lepra cederet, si quã nõ habuisset deitatẽ sibi arrogasset. Celeri⁹ aũt (vt dicit Christ⁹) cessit hic natura Deo quã potuerit Euã. exprimere. Nã cõfestim quoq; ipsum multo est tardi⁹, illi⁹ opis celeritate, quo leprosi facta est curatio.

Curationis celeritas.

¶ Circa tertium, id est, quo Christus à lepra iam munda to præceptum triplex dedit, subditur:

Et ait illi Iesus : Vide nemini dixeris, sed vade, ostende te sacerdoti.

N Tria iniungit à lepra mundato, videlicet ne cui quod secum est factum dicat. Vt se sacerdoti ostendat, & vt offerat munus suum. Quo ad primum, non otiose præcepit ne cui diceret, sed plures ob causas.

Leproso mundato tria præcipiuntur.

Primò, vt per hoc doceret nos de bene factis vanã apud homines gloriã non quærere. Vnde Beda, Quare præcipitur nemini dicere, nisi vt doceret nõ vulganda nostra beneficia, sed silẽtio prẽmẽda? vt nõ solũ abstineamus à mercede pecuniæ, sed etiã gratiæ, id est, humani fauoris. Vbi etiã Orig. Quare domine nunc dicis, nemini dixeris? Propter meã ait, humilitatẽ & vtvos doceamini quãdo aliquid boni facitis, nõ gloriari nõ extolli, nõ inaniter placere vel le in cõspectu hominũ, sicut consuetudo est aliquãtis, siue quum aliquid boni fecerint, siue quũ ieiunauerint, siue in pauperũ eleemosynis & largitatib⁹, siue in altaris honore siue in sanctorũ honorificẽtia. Et enĩ ipsi hoĩes volũt glorificari, & sibi placere ante dñm mercedẽ pdẽtes. hęc ille.

Opera bona cælãda.

Secundò, quia non erat opus prædicare, quod operis euidentia demonstrabat. Vnde idem Orige. Te tacente, hoc mirabiliter clamabit. Te os non aperiente, omnis tui cordis substantia iubilabit. Hesterno immundus, & hodie mundus, ante pusillum horribilis, & nunc decorus. Vnde Hier. Re vera necessarium non fuit, vt ille sermone manifestaret quod corpore præferebat, Quasi & ipse dominus diceret: Non est quod tu miraculum vndiq; celebrãs exclames, illud enim te tacente per se clamabit.

Tertia imperati causa silentij fuit secundum Ambrosium, quia meliores Christus putabat, qui magis fide spontanea, quàm speratis beneficiis credidissent.

Quarta

Quarta eiusdem silentij causa erat secundum Hilarium, vt hæc salus non quasi verbo oblata quæratur, sed necessitate cogente, deuotè postuletur. Et quidem nouerat Christus, quia nõ esset ille taciturus, sed prædicaturus passim tam ingens beneficiũ, & tamen quantum in ipso est, fugit ostentare quod fecerat. Neq; semetipsum prædicari iussit, sed dari gloriam Deo, vt & per istum gloriæ atq; iactantiæ renunciandum doceret, & per illum quem à legione mundauerat, gratias nos Deo referre commoneret, eiusq; beneficia confiteri. Vnde Augustinus.

Chrysos. *Ostentationem vt Christus vitauit.* Lucæ. 8.

De bonis & præclaris Dei donis nemo debet temerè gloriari, prona enim hęc est ad peccandũ hominibus via. Si enim leprosus iste mundatus proprium suum in hac re quæsiuisset honorem, quasi ipse prætot leprosis fuerit dignus qui à domino sanaretur, Deum ista tam temeraria & insolenti superbia multum offendisset quum soleat vanam huiuscemodi de seipso gloriam futilis quædam comitari arrogantia.

O *De donis Dei nõ gloriandum.*

Porrò istiusmodi vanæ gloriæ incommodum graue sensit Ezechias rex Iuda. Qui quũ nunciis Merodach regis Babylonis argentum suum & aurum totum, & omnia quę in thesauris suis habebat, ostendisset, & se & hęredes suos omnibus illis bonis priuauit. Nec bona tantũ abrepta sunt, sed & hæredes postmodum in captiuitatẽ ducti.

Ezechiæ *gloriatio punita.*

Hinc & dominus ipse in Euangelio dicit, quòd homo qui inuenit thesaurum absconditum in agro, abscondit eum, & prudenti silentio texit. Potest quidem homo dona Dei celebrare in ipsius honorem, & ędificationẽ proximorum, cauere tamen debet ne quicquam vel superbiæ leuioris, vel vanę gloriæ sibi inde quærat.

Matt. 13.

Itaque vetuit Christus leprosum cuiquam dicere miraculum, non eo animo, vt ille tanti miraculi gratiam cęlaret, sed vt doceret nos omnẽ vanam gloriam (sicut iam dictum est) non solum vitare, sed & recusare oblatam.

Secundo pręcepit Christus leproso à se iam mundato, vt sacerdoti se iuxta pręceptũ legis ostenderet, dicens: Vade & ostẽde te sacerdoti. Vbi Origenes: Sacerdos, inquit, te videns expaueſcet, quoniam secundum legem ab eo semel vel bis ablutus mundari non potuisti. Vade ergo & ostende te sacerdoti, vt videns cognoscat, quia non per legis consuetudinem mundatus es, sed per gratiæ operatio-

P *Curse ostẽdere sacerdoti iubetur.* Leuit. 14.

rationem. Non per terrenorum sacerdotum imaginẽ (id est, figuram) sed per cœlestem summi sacerdotis splendorem. Vade, ostende te sacerdoti, à summo sacerdote missus, à summo sacerdote mundatus. Hæc ille.

Alias quoq; ob causas hunc ad sacerdotis iudicium dominus destinauit. Primò, quia licet iam mundus esset, nõ tamen mundus habebatur, nec sanis & mundis nisi sacerdotis iudicio mundatus potuit cohabitare. Vnde Chrysostomus: Vade, inquit, ostende te sacerdoti, vt scilicet mundatus Leprosus se committeret sacerdotis aspectui, ac sic per illius censuram numeraretur inter sanos.

Secundò, propter humilitatem, vt sacerdotibus honorem deferre doceret.

Tertiò, vt obturaret maliloquam Iudæorum linguam, dum legem venerabatur, & ne aduersus eum haberent sacerdotes quod cauillarentur, si debitum sacerdotibus nõ tribuisset honorem. Itaq; (vt ait Chrysostomus) opus quidem illud ipse impleuit, probationem verò illis reliquit, quibus & de signis suis iudicandi tribuit potestatem.

Quartò, vt mundatum videntes Leprosum, crederent saluatori, & credentes saluarentur.

Quintò, vt non credentes forent inexcusabiles, meritoq; ob incredulitatẽ suam damnarẽtur, ipso dicẽte: Si nõ
Ioan.15. venissem, & loquutus fuissem eis, peccatũ non haberent. Nunc aũt excusationẽ nõ habent de peccato suo. Si opera nõ fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatũ nõ haberẽt, nunc autẽ viderunt, & oderunt, & me & patrẽ meũ.

Sextò, vt per hoc irrefragabilis miraculi veritas confirmaretur, & ne quisquam phantasiam, aut magicam illu
Marc.1. sionem arbitraretur. Vnde & Marcus habet: Vade, & ostende te principi sacerdotum.

Tertio præcepit Leproso mũdato, vt secũdũ legẽ Moysi pro sua emũdatione munus suũ offerret. Vnde subditur:

Et offer munus tuum, quod præcepit Moyses in testimonium illis.

De obtenta sanitate non sis ingratus.

Quasi dicat: Mundus factus es, noli obliuiscì qualis fueris, & qualis factus es. Non cesses gratias agere, non taceas Dei erga te gratiã confiteri. Hoc & nos debemus facere charissimi (inquit Origenes) quando à domino nostro de aliquo periculo liberamur, quando ab aliquo dolore saluamur, siue infirmitatis, siue vulneris, siue de quãlibet necessitate. Non efficiamur ingrati, non relinquamus redemptorem nostrum, sed alacriter actiones gratiarum ei reddamus, sed & munera nostra secundum substantiam ad honorificandum eum exhibeamus.

Offerre iubet dominus sacrificiũ, vt ostẽderet q̃ nõ solueret legẽ, sed impleret, qui secundũ legem gradiens, supra legẽ sanaret eos, quos remedia legis non sanauerant. Beda.

Quòd si quem moueat quomodo dominus Mosaicum videatur approbare sacrificium, quum id non receperit Ecclesia, meminerit nondum cœpisse tunc esse sacrificiũ sancti sanctorum, quod corpus eius est. Nõdũ enim obtulerat in passione holocaustũ suũ. Nec oportebat auferri significãtia (id est, figuralia) sacrificia priusq̃ illud quod significabatur cõfirmatũ esset cõtestatione Apost. prædicãtiũ & fide credẽtiũ populorũ. Offer, inquit, munus tum: vt omnes qui te vidẽt & portare & offerre, credãt his miraculis, & magnificẽt Deũ qui misertus est tui, & infidelib⁹ per hoc increpatio & testimoniũ duritiæ cordis iporũ fiat. Sic & aliũ triginta octo annis iacentẽ in infirmitate erigens à languore, iussit portare grabbatũ, & ire in domum suã, vt lectum suum portando per mediam ciuitatem, laudaret & inuocaret eum, qui ipsum sanarat. *Figuras les ceremonias cur obseruare iubet.* Orige. Ioan 5.

Hoc modo & à natiuitate cæcum misit ad natatoriam Siloe, vt videntes ambulare illuc eundẽ cæcum, & iterum remeantem, mirati & obstupentes, crederent talia signa facienti. Ioan.9.

Quod autem addit in testimonium illis, variè est expositum. Vno modo, vt sit sensus: Offer munus tuum quod præcepit Moyses in testimonium illis, videlicet Leprosis quòd mundati sunt, ita vt munus illud testetur sanitatem Leprosis iam esse restitutam, in cuius rei testimonium & hic quoque munus suum offerret. R. *In testimonium illis.*

Alio modo, vt sit sensus: Offer munus tuũ quod præcepit Moyses in testimoniũ illis, id est, in accusationẽ & cõdemnationẽ sacerdotibus. Quũ enim sacerdotes Iudęorũ Christi tam doctrinam q̃ miracula calũniarentur, voluit iam munus illud eis esse in testimonium, vt hinc saltẽ cognoscerent, & iniustos se esse, & merito à Deo corripi.

Cui nõ dissimile est quod in Numeris scriptũ est: Refer virgam Aaron in tabernaculũ testimonij, vt seruetur ibi in si- Num.17.

in signum, scilicet rebellionis filiorũ Israel. Et illud quod
Deute. 31. alio loco dixit Moyses: Tollite librũ istum & ponite eum in latere arcę fœderis domini Dei vestri, vt sit ibi contra te in testimonium. Ego enim scio contentionem tuam, & ceruicẽ tuam durissimam. Vides & librum legis positum in testimonium, vt quisquis legem trãsgrederetur, testem iam eum haberet contra se, quomodo ex præscripto eiusdem legis veniret puniendus. Itaque miraculum hoc carmine commendans vates Euangelicus, ait:

Sedulius. Ecce autem mediæ clamans ex agmine turbæ
Leprosus poscebat opem, variosque per artus
Plus candore miser: Si vis Domine, inquit, abistis
Me maculis mundare potes: Volo Christus vt, inquit,
Confestim redit vna cutis, proprioque decore
Læta peregrinam mutarunt membra figuram.
Inque suo magis est vix agnitus ille colore.

Leprosus moraliter. Quoniam verò typice (secuudũ Bedam) vir iste leprosus peccatis languidum genus designat humanum, rectè non
Lucæ. 5. solum leprosus, sed & plenus lepra apud Lucam describitur. Omnes enim peccauerũt, & egent gloria Dei. Illa scilicet vt extenta manu saluatoris, hoc est, incarnato Dei verbo, humanamq; contingente naturam, ab erroris prisci varietate mundentur, possintq; cum apostolis audire:
Ioan. 15. Iam vos mundi estis propter sermonẽ quem locutus sum vobis. Et qui diutius abominabiles à populi Dei erant castris secreti, iam aliquando templo reddi, & sacerdoti
Rom. 12. queant offerri, ille vtique cui dicitur: Tu es sacerdos in æternum, audientes ab Apostolo: Templũ enim Dei sanctum est, quod estis vos. Offerantq; pro emundatione sua sicut præcepit Moyses, id est, Exhibeant corpora sua hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem.

HOMILIA ALTERA.

Cvm autem introisset Capharnaum accessit ad eum Centurio. Matthæi octauo.

In hac parte Euãgelicę lectionis duo sunt cõsideranda. Primũ est, p salute serui Cẽturiõis intercessio. Secũdũ est, Cẽturiõis fidei magnifica cõmẽdatio, ibi: audiẽs aũt Iesus.

Circa primũ tria notãtur. Primũ est, Cẽturiõis ad Christum accessio. Secundum est languentis Paralitici cruciatus & afflictio, ibi: Domine puer meus iacet. Tertiũ est, ad

Christi promissa pia Centurionis responsio, ibi: Et respondens.

Circa primum dicitur: Quum autem introisset Caphar A
naum, nempe ciuitatem Galilææ, in qua sæpius virtutis suæ magnalia ostendit, quemadmodum obiectum fuit ei, non parua cum inuidia à conciuibus in Nazaret qui di- Lucæ. 4.
cebant: Quanta audiuimus facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua.

Quum ergo introisset Capharnaum accessit ad eum Centurio. Centurio dicebatur, qui in exercitu Romano *Centurio nis laus.*
centum militibus præpositus erat. Hic ergo accessit ad Ie Orige.
sum alienigena quidem genere, sed domesticus corde, alienus natione, sed alacer fide: militum princeps, sed plus angelorum gaudium.

Accessit autẽ Centurio, nõ quomodo illi, qui quondam ad Heliã in Carmelo ascendẽtes quinquagenarij mox ad 4. Reg. 1.
ipsius imprecationẽ cœlesti igne cum suis quisq; quinquaginta cõsumendi. Nam iste ob meritum fidei suæ consortio reputatus est dignus Abrahæ. Vt autẽ dicit Eusebius, strenuus quidem in bellicis rebus erat iste Centurio, & Romanis in Capharnaum ciuitate militibus præfectus: Et quia specialis seruiens eius domi languens iacebat, cõsiderans quales saluator erga cæteros virtutes agebat, sanando languidos, & iudicãs q̃ non secundũ vires humanas hæc agebantur miracula, accessit ad eum, vt ad Deũ, non habito respectu ad apparens organum (id est, mortale corpus) quo cum hominibus conuersabatur.

De hoc sic habet Lucas: Centurionis cuiusdam seruus *Lucas de Cẽturione* malè habens, erat moriturus, qui illi erat pretiosus. Et quũ *Lucæ. 7.*
audisset de Iesu misit ad eum seniores Iudæorum, rogans eum vt veniret, & sanaret seruum eius. At illi quum venissent ad Iesum, rogabant eum solicitè, dicentes ei: quia dignus est vt hoc illi præstes. Diligit enim gentem nostram, & Synagogam ipse ædificauit nobis.

Ex quibus videtur, q̃ iste Centurio personaliter nõ accessit ad Iesum, sed intercessores misit seniores Iudæorũ qui pro salute charissimi seruiẽtis sui Christũ interpellarent, quum ipse Christi præsentia se iudicaret indignum.

Quum ergo dominus iret cum senioribus illis ad domum eius, ille hoc audiens, misit ad eum amicos, dicens: Domine, noli vexari. Nõ enim dignus sum vt sub tectum

meum intres, sed dic verbo & sanabitur puer meus. Hæc secundum Lucam.

B *Apparens dissonantia soluitur.*

Vbi quæritur, Quomodo verum sit quod Matthæus dicit, quòd accesit Centurio ad Iesum, quum Lucas dicat eum misisse seniores.

Ad hoc respondens Chrysostomus, dicit hic Lucã duo ostendere, quanta videlicet fuerit Iudaica adulatio, & q̃ homines calamitate pressi, modo hoc, modo illud cõsiliũ anteponunt. Quare, inquit, verisimè mihi videtur, quum voluisset ad Iesum proficisci Cẽturio, detentũ fuisse à Iudæis, qui ei assentarentur atque dicerent: Nos ibimus, & adducemus eum. Quod ita esse perspicies, si plenã assentationibus orationem eorum diligentius consideraueris. Nec est alienum ab vsitato more scripturæ, si dixerimus primo quidẽ aliquos fuisse missos qui præmissa dicerent, deinde quoque ipsum accessisse, ac per se iterum eadẽ dixisse, atque hoc addidisse: Non sum dignus vt intres sub tectum meum. Ergo digressis à Centurione Iudæis, ipse per se fidei suæ sinceritatem ostendit, neque voluit dominum venire in domum suam, quin potius ad ipsum abiit, quod hic Matthæus refert vsitato Euangelistarum more, vt quod vnus omisit, suppleat alter.

Diligit, inquiunt, gentem nostram, & synagogam ipse ædificauit nobis. Vbi idem Chrysosto. Decebat siquidem ipsos dicere, quoniã ipse volebat venire & supplicare, nos autẽ detinuimus, videntes calamitatem, & cadauer quod in domo iacebat. Reuera autẽ propter inuidiam nolebãt fidem viri detegi, & ne magus aliquis ipse Christus putaretur, cui preces porrigũtur, Ideoq; principio eum impediebant venire ad Iesum, vice eius ipsi venientes. Ex quibus soluitur ea quæ inter Lucam & Matthæũ videtur esse dissonantia, dicente Matthæo, q̃ ipse dixit: Non sum dignus vt intres sub tectum meum, quum Lucas dicat, rogans vt veniret & saluaret seruum eius. Sed mihi videtur, inquit, quòd Lucas significat nobis Iudaicas blanditias. Nam (vt iam dictum est) credibile est quòd quum vellet ad Christum abire Centurio, eb iam dictas causas retraheretur à Iudæis blandientibus & dicentibus, quia nos euntes ducemus eum, vt iam dictum est.

¶ Circa secundum, quod est languentis Paralytici cruciatus & afflictio, subditur in litera:

Domine

Domine, puer meus iacet in domo Paralyticus, & malè torquetur.

Apud Lucã de hoc Cẽturiõis seruo dicit q̃ erat moriturꝰ. Et quidẽ revera exeodẽ morbo erat moriturꝰ, si nõ dñi sui fide depcãris, & Christi miserẽtis pietate fuisset reddituꝰ vitæ. Sic & Ezechias rex iuxta hũanę naturę modũ erat moriturus, quũ veracis ꝓphetæ verbis audiuit: Dispone domui tuæ, quia morieris tu, & nõ viues, sed occulto diuinæ ꝓuidẽtiæ iudicio, quæ oĩa in mẽsura, & numero, & põdere disposuit. xv. anno, vitã lachrymis precibusq; nacturus.

C *Seruus iste erat moriturus.* Esaiæ. 38.

Porrò superna dispensatione factum est, vt seniores Iudæorũ prius mitterentur ad Christũ, hisq; cognoscentibus qui languerat, sanaretur, quò inexcusabiles forent, si credente viro gentili, non crederent. Itaq; iuxta intellectum iam expositum, Centurio tandem per semetipsum accedens: Domine, inquit, puer meus iacet in domo Paralyticus, & malè torquetur. Non in vna re tantum miserabilis ꝓ iacet, sed in alia, q̃ Paralyticus, tertia, q̃ male torquetur. Omnia enim ista dolorẽ cõgeminant, dũ corã domino exponit, & iacentẽ, & paralyticũ, & durè detentũ.

Iudæorum perfidia. *Origen.* *Centurionis pietas singularis.*

Itaq; vt animæ suæ angustias declararet & illius cruciatum demonstraret, & inuitaret domini beneuolentiam. Puer meus, inquit, iacet in domo Paralyticus, & malè torquetur. Multi tunc temporis pro diuersis rogabant infirmitatibus, alius pro filio, alius pro alio aliquo, sed nullus pro seruo nisi iste solus. Et hoc ei in augmentum beatitudinis, & ad coronam gloriæ erat. Cogitabat intra se: Mihi seruus est, & ego seruus sum creatoris. Iste me habet super terram dominum, & ego dominũ magnum habeo in cœlis. Si ergo eius nõ misereor, quomodo mei ille misereb̃itur? Si ego huic non subuenio, qũo mihi ille subueniet.

Sic debent oẽs qui famulos habẽt & famulas cogitare, sic misereri, sic cõdolere eis, sic supplicare, sic curã habere de seruis suis vel de ancillis suis, sicut ille B. Cẽturio fecit, qui nõ minus solicitus dominũ rogauit pro seruo, q̃ si filius eius fuisset. Vnde & Apost. clementiã dominis precipit erga seruos, dicẽs: Et vos domini eadẽ facite illis, id est, seruis, remittẽtes minas, sciẽtes, quia & illorũ & vester dominꝰ est in cœlis, & psonarũ acceptio nõ est apud deũ. Grauiter ergo peccãt immites dñi qui famulos q̃ũ ægro-

Sint erga seruos domini clementes. *Ephe. 6.*

tare cœperint, domo pellunt miseros, ignaros quo se recipiant. Tales domini exẽplũ sequũtur illi⁹ Amalechitæ hominis, qui seruũ ægrotare incipiẽtẽ in via dereliquit, quẽ
1. Reg. 30 Dauid reficit lassũ. Dauid inuẽtũ cibo refocillauit & potu. Qui quũ comedit, reuersus est spũs ei⁹, & refocillat⁹ est. Nõ enĩ comederat panẽ, neq; biberat aquã tribus dieb⁹ & tribus noctib⁹. Dixitq; ei Dauid: Cui⁹ es vel vnde, & quò pergis? Qui ait: Puer Aegyptius ego sum, seruus viri Amalechitæ. Dereliquit aũt me dñs meus, quia ægrotare cœpi nudiustertius.

Eccle. 33. Atqui longè aliter docet, qui ait: Si est tibi seruus fidelis, sit tibi quasi anima tua, quasi fratrẽ sic eũ tracta. Quod vtiq; fecit beatus iste Centurio, qui nullam visus est æstimasse differentiã inter seruũ & dominũ, quia & si dignitas diuersa est in hoc seculo, vna tamen illis est natura.

Sed quur ipse languentẽ non adduxit ad saluatorẽ? Vti-
D que quia morti iam vicinus transferri non potuit. Sed &
Magna Centurionis fides. magnæ fidei suæ Chrysostomus hoc tribuit, maioremq; hãc indicat, q̃ fuerit illorũ, qui per tectũ immiserũt ægrotum. Quia enim nõ dubitabat vel solo domini verbo sanari posse iacentẽ, idcirco minime deportandũ putauit. Vnde & Orige. ad ipsum Centurionẽ sermonẽ dirigens: Et huc, inquit, quare nõ attulisti eũ, sicut illi Paralyticũ illum in lecto portauerunt? Ideo quia nõ est opus ostẽdere oĩa videnti. Nõ opus est in cõspectu eius adferre, cui⁹ potẽtia nõ terminatur, nec includitur, nec excluditur loco.

Attende quemadmodum nihil petens solã infirmitatem
Chryso. exposuerit. Sciebat enim quia Christus potens esset ad faciendum, sapiens ad intelligendum, & misericors ad exaudiendum. Ideo infirmitatem tantum exposuit, remedium autem sanitatis in potestate misericordiæ eius di-
Ioan. 4. misit. Non ergo dixit iste sicut ille modicæ fidei regulus: Domine, descende priusquam moriatur filius meus.

¶ Porrò Christus cordium cognitor, Centurionis tacito desiderio respondet. Vnde sequitur:

Et ait illi Iesus: Ego veniam & curabo eum.

Ecce respõsio benigna. Vltroneus enim id offert, quo se ille prorsus credebat indignũ. Apud Lucã habes, quia iam dominus illò pergebat. Vbi Beda: Magna domini sublimitas, qui solo verbo curare valebat, sed nõ minor humilitas, qui seruũ dignatus est visitare languentẽ. Nam quasi potẽs & benignus saluare pergebat, & itineris medio rogatus

gatus dicto saluauit, ne Videlicet ob impotẽtiã virium & non ob humilitatis exemplũ corporaliter ire putaretur. Alibi ad sanandũ reguli filiũ venire noluit, ne diuitias honorasse videret. Hic ne cõditionẽ spreuisse seruilẽ, ad Centurionis famulum se venturum promittit. *Ad seruum venire Christus præsto.*

Et aduerte dominum hic facere voluisse quod alias fe-
Chryso. cisse non legitur. In aliis enim omnibus voluntatem sequitur præstolantium, hic autem vltroneus non modo curare, sed & domum ire promittit. Et hoc quidẽ, ne (vti dictũ est) despectam videretur habere conditionẽ seruilem qui pro nobis formam serui accepit, & quia hoc Cẽturionis huius humilitas, charitas & prudentia merebantur.

¶ Circa tertium, quod est ad hæc Christi promissa fidelis & humilis Centurionis responsio, subditur.

Et respondens Centurio, ait: Domine non sum dignus vt intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo, & sanabitur puer meus.

Vbi Aug. Dicendo se indignum, præstitit dignum, non in-
E tra cuius parietes, sed in cui⁹ cor Christus intraret. Neq; enim hoc cum tãta fide & humilitate diceret, nisi illũq; timebat intrare domũ suã corde gestaret. Non enim esset magna fœlicitas, si dominus intraret eius parietes, & non esset in pectore eius Magister quippe humilitatis & verbo & exẽplo discubuit in domo cuiusdam pharisæi superbi nomine Simonis, & quũ in domo eius recũberet, nõ erat in corde eius, vbi caput reclinaret filius hoĩs. Ita etiam quẽdã superbũ (quãtum intelligitur ex verbis ipsius domini) vltro secũ ire cupientẽ, à suo discipulatu reuocauit: Sequar te, ait domine quocũq; ieris Et domin⁹ in eius corde inuisibilia videns: vulpes inquit, foueas habẽt, & volucres cœli nidos, filius aũt hominis nõ habet vbi caput suũ reclinet. Reuocat ergo istũ ire cupientem, trahit aliũ recusantem. Eodẽ quippe loco ait cuidam: Sequere me. Et ille Sequor, inquit, te domine sed sine me primò ire, & sepelire patrem meũ. Piè quidem excusauit, & ideo dignior cuius excusatio remoueretur, & vocatio firmaretur.

Igitur domin⁹ in domo superbi Pharisæi erat, in pecto-
re eius non erat. In huius vero Centurionis domum non intrauit, sed pectus possedit. Zacheus verò dominum & domo susceptt & animo. Ideo autem Centurioni non pe-

tenti aduentum suum promisit Christus, vt huic verbo daret occasionem, vt tanta Centurionis istius fides humilitasq; patescerent. Si enim puerum ilico sanasset, sincera illius feruensq; fides ignota nobis fuisset, sicut & fidē mu-
Matth.15. lieris Chananitidis dominꝰ ꝓbauit, dū nō statim illius ꝓces exaudiuit, quas si mox à principio exaudisset, nullum nobis de illius humilitate, patiētia, pseuerātia, ac fide cōstātissima relictū esset imitationis exēplū. Domine, īquit,
Beda. nō sum dignus vt intres sub tectū meū. Propter vitæ gentilis cōscientiā, grauari se magis putauit dignatione domini, q̄ iuuari. Nec posse habere hospitē Christū, cuiꝰ etsi fide ꝓditus, nōdū tamē erat sacramētis ibutꝰ. Sed quia quæ nostra infirmitas nō præsumit, diuina gratia dare no-
Actu.10. uit, & alius Cēturio qui sicut & iste credentē ex gentibus populū præfigurat, magnæ fidei & iustitiæ merito spiritꝰ sancti donū priusq̄ baptizaretur accepit, & iste nec dum cathechizatus, id est instructus, & fidem suam laudari à domino, & famulum saluari promeruit.

De quo pulchrè per allegoriā dicitur, quia Iesus non longè aberat à domo, tametsi sub tectū suū inuitare nō auderet, quia prope timentes eū salutare ipsius. Et qui naturali lege rectè vtitur, quo bona quæ nouit operatur, eo illi qui vere bonus est appropriat. At qui errori gentilitatis etiam crimina iunxerunt, his aptari potest quod confluentibus ad dominum turbis dicitur: Quidam enim ex his de longe venerunt.

Proinde apud Lucam memoratur beatus iste Centurio dixisse: Propter quod & meipsum non sum dignū arbitratus vt venirem ad te. Et nos qui de gentibus credimus non ipsi ad dominum venire possumus, quem nūc in carne videre nequaquā valemus. Sed quicunq; passiones nostræ seruitutis agnouimus, ad residentē in dextera patris iam per fidē accedere debemus, iā seniores Iudæorū mittere, hoc est summos ecclesiæ viros qui nos ad dominum præcesserunt, suppliciter obsecrando patronos acquirere, qui nobis testimonium red dētes q̄ diligamus ecclesiā, & quātū in nobis est, hanc ædificare curemus, pro nostris apud dominū, nostrorumq; peccatis intercedant.

Domine, inquit, non sum dignus. Ac si dicat secundum Originē: Alienigena sum, gentilis sum, gladio accinctus, ad prælium exiens, sanguinem, fundens, ideoq; non sum dignus vt intres sub tectum meum. Sed tātum dic verbo, Centurio-
tantum veni verbo. Verbū tuum aspectus tuus est, verbū nis humili-
tuum opus cōsummatū est, ideoq; dic verbo, ostende ab- tas atque
sens corpore, quod præsens spiritu cōsummare potēs es. fides.
Vbiq; indeficiens tua præsentia, vbiq; præsens tuus aspectus Idcirco ergo accessu & introitu tuo indignꝰ sum, & iste infirmus verbi tui indiget visitatione, & ideo dic verbo & sanabitur puer meus. Domine non sum dignus vt Domine nō
intres sub tectum meum. Verbum sanè notabile, frequen- sum dignus
ter piis omnibus in corde & in ore versandum, vt & qui sint ipsi, & quàm benignissimum habeant Deum, semper cogitent. Vnde Origenes:

Intrat & nūc sub tectū tuū Dominꝰ quādo sanctū sumes cibū, quādo illud īcorruptū accipis epulū, qū vitæ pane & poculo frueris, quādo māducas & bibis carnē & sāguinē domini, tūc inquā Dominꝰ sub tectū tuū ingredit. Et tu ergo humiliās temetipsum, imitare hūc Cētu. & dici to: Domine nō sum dignꝰ vt intres sub tectū meū. Si tu hu- Rectius Iu-
militer te fueris fassus indignū, huiꝰ hūilitatis merito ipse dæis sentit
te cēsebit dignū. Attēdēdū est hic multò rectius fēcisse Cē- Centu.
turionē, qui considerans infinitā Christi dignitatē, dixit se indignum ad quem ille ingrederetur, quē quos ad Christū miserat Iudæos, qui dicebāt, dignus est vt hoc ei præstes, qui Christi maiestatem non agnoscebant, vt ille fidei & laudem & præmium Christo iudice istis præripuerit, cuius fidei merito & puero suo sanitatem & sibi vitā acquisiuit æternā, quū crediderit creaturas omnes in cœlo & in terra manibus & potestati Christi in vnico suo verbo, siue ad vitā, siue ad mortem esse subiectas. Quam fidē prudenti mox argumentatione confirmat, dicens:

Nā & ego homo sū sub potestate cōstitutus, habēs sub me milites, & dico huic, vade, & vadit: et alii veni, & venit & seruo meo, fac hoc & facit.

Vides sanè argumētationē prudenrē, qua probat Christum quæcunq; vellet etiā posse. Quasi dicat: Quidni cor- G
pore absens solo verbi, imperio sanare posses infirmum, Centurio-
quum ego qui non nisi mortalis homo sum, sub potestate nis pruden
vel tribuni, vel imperatoris constitutus, habens & ipse tia.
(qui superioribus subiicior) & subiectos mihi milites, qui mihi parent iubenti, & subaudiendum est.

Multo magis tu domine qui omnibus præes, & cui parent vniuersa, sine præsentia corporis, efficaciter dicere potes infirmitati, vade, vt vadat, & recedet, & sanitati, vt veniat, & veniet.

Ego ait homo sum sub potestate regis vel principis, ego habeo sub potestate mea milites & seruos, & tu habes sub potestate tua angelos sicut milites, & oēs sanctos, seruos. Ego mando vnicuiq;, & facit secūdū præceptū meū, & tu mandas quod & statim cōpletur. Quod enī mandas & dicis, fit. Mādas & sine mora, perficitur. Ois enim tibi seruit creatura, & ideo dic verbo, & perficiet velociter. O fides viri, O religiositas militis, quanto te magnificem amore veritatis. Te admirat dominus, & tuā indeficientē magnificat fidem. Quo modo de gentium tenebris tantū lumen processit? Quo modo de errore Deū non cognoscentiū tanta manifestata est iustitia? Quomodo ex ore stultorum idolis seruientium, tam limpida effulsit fides? Vbi Beda:

Hominem se & potestati vel tribuni vel præsidis subditum dicit, imperare tamen posse minoribus, vt subaudiatur eum multo magis qui Deus sit, & super omnia potēs, innumeram virtutis angelicæ, quæ ad imperata obtemperet habere militiam. Et dico huic: Vade, & vadit, & cætera quæ sequuntur. Vult ostendere dominum quoque non per aduentum tantum corporis, sed & per angelorum ministeria posse implere quod vellet. Repellendæ enim erant vel infirmitates corporum, vel fortitudines contrariæ (quibus homo ad debilitatem corporis sæpe à Deo cōceditur) & verbo domini & ministeriis angelorum.

Dicit huic Hiero. Centurionis huius Christo placuisse fidem, humilitatem, & prudentiā: fidem, eò q ex gētibus quum esset, credidit Paralyticum à Christo posse sanari. Humilitatem, quòd se iudicauit indignum sub cuius tectum dominus intraret. Prudentiam quoque quòd intra corporis tegmen latentem cognosceret diuinitatem.

¶ Circa secundum principale dicitur.

Audiens autem Iesus miratus est, & sequentibus se dixit: Amen dico vobis, non inueni tantam fidem in Israel.

Hic ponitur fidei Centurionis magnifica commendatio. Vbi quatuor sunt considerāda: Primum est, de fide Centu-

Centurionis Christi admiratio. Secundum est, fidei Centurionis ingens commendatio. Ibi: Amen dico vobis. Tertium est, ad Centurionis fidem notanda cōsequutio. Ibi: Dico autem vobis. Quartum est, Centurionis serui perfecta sanatio. Ibi: Et dixit Iesus Centurioni.

Circa primū, quod est de fide Cēturionis Christi admiratio Origē. Quod Deus vnigenit⁹, inquit, miratur, quantum est & quale? Inenarrabile est, & inestimabile. Percipe sensu quod Deo nihil est mirabile, nec aurū, nec diuitiæ, nec regna, nec principatus. Ista oīa sunt in cōspectu eius tanq̄ vmbra, & sicut nihil, sicut flos decidēs. Nihil ergo in cōspectu Dei mirabile est, nihil magnū, nihil ptiosum, nisi tantū vna fides. Hāc mirat, hanc honorificat, hāc sibi æstimat acceptabilē. Nā miratus est (inquit Beda) q̄ dicit Centurionē suam intelligere maiestatē. Sed quis in illo fecerat ipsam fidē vel intelligentiam, nisi ipse qui eam mirabatur? Quod si & ali⁹ eā fecisset, quid miraret qui præsci⁹ erat? Notandum ergo, quia quod miratur dominus, nobis mirandum esse significat, quibus adhuc opus est sic moneri. Omnes enim tales motus quum de Deo dicuntur, non perturbati animi signa sunt, sed docentis magistri. Itaque Centurionis fidem dominus miratus est, quia ipsa eius fides admiranda erat. Ad modum enim admirantis se habuit, vt nos instrueret tantum fidem admirari.

Quid miratur Christus.

Fides præstosa.

Circa secundum, quod est fidei Centurionis magnifica cōmendatio, dicitur in litera: Et sequentibus se, dixit mirū Christus. Amen dico vobis, non inueni tantā fidem in Israēl. Et iste iam Israēlites erat secundum spiritum. Venerat dominus ad Israēl carnalē, id est, ad Iudæos, ibi primum quærere oues perditas, de quo populo etiā corpus assumpserat. Vbi se dicit non tantā fidem inuenisse. Possumus non metiri fidem hominū, sicut homines. Ille qui interiora cernebat, ille quem nemo fallebat perhibuit testimonium cordi hominis, audiens verba humilitatis.

Fides Cētu rionis à christo cōmendatur.

Sed quæritur, num fides istius maior fuerit fide patriarcharum & prophetarum? Sed (vt dicit Beda post Ambrosium & Hiero.) non de omnibus retropatriarchis & prophetis, sed de præsentis æui loquitur hominibus, quibus ideo Centurionis fides antefertur, quia illi legis prophetarumq; monitis edocti, hic autem nemine docente spontē credidit. Crediderant alij signis multis & miraculis visis iste

I visis iste verò nullo signo viso, sed audito tantum.

Non inueni, inquit, tantã fidem in Israel. Vbi Origenes: Nõ in illo priore Israel (qui vocatus est Iacob) tantã abnegat se dominº fidẽ inuenisse. Ille enim non tãtũ credidit dominũ, sed & ꝓphetauit de eo, & apertius eius iustitiã demõstrauit, & manifestè eius in carne aduentũ ꝓloquutus est. Nisi enim credidisset ei, quomodo de eo ꝓphetasset? Sic & hi qui de Israel ꝓcesserunt (Israel enì & ipsi nominati sunt) ꝓphetæ & iusti, Dauid, Esaias, & Hieremias. Hi oẽs clarè & manifestè eius aduentũ prænũtiauerũt. Oẽs enim hi habuerũt fidẽ, habuerũt & ꝓphetiam. Et iste beatus Centurio fidẽ habuit, sed ꝓphetiã non habuit, ideoq; dominº admirãs, magnificat fidem eiũs super illũ, qui tunc fuit Israel, & nobis sup eos qui olim prophetæ & iusti inuenti sunt in Israel. Non inueni, inquit, tantã fidem in isto secundum carnem populo Israel, sicut in gentibus, sicut in barbaris. Multo plures enim ad Christi fidẽ venerũt ex gẽtibus quàm ex Israel, imo perexiguus est istorũ numerus, si hunc conferas ad multitudinem illorum qui per vniuersum mundũ crediderũt in Christũ, quorum iste Centurio typum prætulisse videtur.

Gentilium fides vt maior quàm Iudæorum.

Gentes (inquit Origenes) filium Dei inuocãt, omnipotentẽ, vnigenitũ cõfitentur, dominũ adserunt, & sicut dominũ diligũt, & sicut bene omnia dispensantem adorãt. Esaiæ.1. & Israel (inquit Dominº) me non cognouit, & populus meus hic, me non intellexit, ideoq; Beelzebub, & Samaritanum appellant, & æstimant peccatorem.

Matt.8. Iairus princeps in Israel, pro filia sua me petẽs, nõ dixit: dic uerbo, sed veni velociter, anteq̃ moriat filia mea. Ioan.9. Nicodemº doctor in Israel de fidei sacramẽto audiẽs, ait: Quo modo possunt fieri? Maria & Martha me nimiũ diligẽtes, dicũt Dñe si fuisses hic, nõ esset mortuº frater meus. Ioan.11. Et tãq̃ dubitãtes ꝙ vbiq; nõ velox sit adesse mea potẽtia, Ideoq; nõ ĩueni tãtã fidẽ in Israel, sicut in hoc alienigena.

Ad hæc. Andræas credidit in Christũ, sed nõ nisi quia iam audisset Ioannem dicentẽ: Ecce agnus Dei. Credidit Ioan.1. & Petrus, sed audito prius Andræa dicente: Inuenimus Messiam. Philippus & crederet, scripturas euoluit. Vnde & dixit: Quem scripsit Moyses in lege, & prophetæ, inuenimus Iesum. Credidit Nathanael, sed euangelizante sibi Philippo, & inductus miraculo.

Quin

Quin & de omnibus tunc Christi discipulis apud Ioãnem audis, quòd nisi viso miraculo de conuersione aquę in vinũ in nuptiis, crediderunt in eum', palàm insinuans eos antè nõdum credidisse. Sed & piorum hic Centurio fidem superat Magorum, quoniam quum nec legem legisset, nec vllam audisset de domino prophetiam, credidit. Magos vero & Balaam prophetia edocuit, & mirandi luminis noua hos stella ad Christum vsque perduxit. Ioan.2. Matth.2. Nu.24.

¶ Circa tertium, quod est ad Centurionis fidem notanda consequutio subditur:

Dico autem vobis, quòd multi ab oriente & occidente venient, & recũbent cum Abrahã, & Isaac, & Iacob in regno cœlorum, filii autem regni eiicientur in tenebras exteriores. Ibi erit fletus & stridor dentium.

K

Conuersio nis gẽtium prænuntiatio.

Tam magna, tamq; syncera Centurionis huius fides, typus & præsagium fuit futuræ in Christũ fidei gentium. Vnde & ex eius fide occasione accepta futurã gentiũ fidẽ dominº prenuntiãs, dicit: Dico autẽ vobis, quasi dicat: Testor vobis & prædico, ꝙ multi, non omnes, quia (vt dicit Apostolus) non omnes obediunt Euangelio, ab oriẽte & occidẽte, hoc est, ex omni gente quæ sub cœlo est ab oriẽte vsq; ad occidentẽ venient, de quibus alio loco ait dominº: Et alias oues habeo quæ sũt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & fiet vnum ouile, & vnus pastor. Rom.10. Ioan.10.

Multi, inquit, venient, de quibus dicitur in Euangelio quia Iesus moriturus erat pro gẽte, scilicet filiorum Israel & non solum pro gente, sed & vt filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in vnum. Et quia venturi erant filij adoptionis diuinæ ex omni gente, ideo oportebat in omni gente Euangelium prædicari.

Diuersimoda hominũ cõuersio.

Moraliter & nunc ab oriente veniunt ad Christũ qui ab ineunte ætate ob Dei amorem & spem vitę æternę relicto seculo ad dominum conuertuntur. Ab occidẽte veniunt qui in senectute propinqui terrore iudicij iam primũ adingrediũtur agere pœnitentiã. Sed ab aquilone veniunt, qui rebus aduersis cõpulsi in sui deiq; cognitionẽ cõsurgẽtes salubriter resipiscũt. Ab austro vero siue meridie veniũt qui ex diuinorũ circa se beneficiorũ cõsideratione ad ipsius amorẽ meliorisq; vitæ studia inardescũt.

Et

Et recũbent, inquit, id est, fœliciter requiscẽt cũ Abraham, Isaac & Iacob, quibus speciaIiter de Christo venturo, & de vitæ æternæ beata hereditate sub typo terrę repromisse, terræ, (inquam) fluẽtis lacte & melle, à deo fuerat facta promissio. Cum illis igitur recumbent in regno dei, quorum fidem atque pietatem fuerint imitati.

Recumbent (inquit Origenes) non carnaliter adcubãtes, sed spiritualiter requiescẽtes, non sicut tẽporaliter potantes, sed æternè epulãtes, recũbentes in regno Dei. Vbi lux est & amor, vbi lætitia & exultatio, vbi est gloria & benedictio, vbi lux oculorum & lõgæuitas vitę æternę cũ patriarchis & apostolis, cũ martyribus & virginib⁹, & cũ vniuersis electis Dei, populo pacis & sine querela, qui
1. Cor. 2. oẽs lętãtur securi in bonis domini, quæ exuperãt omnem sensũ. Nec enĩ oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hoĩs ascẽderũt, quæ præparauit Deus his qui diligũt illũ.

Filj autẽ regni, id est, Iudæi in quibus ante regnauerat
L Deus, & quibus Dei regnũ erat prę paratũ (quod ampliꝰ
Iudæi cur eiiciuntur in tenebras hos mordere debet) filij regni, appellatione, non electione, promissione, non consequutione, reputatione, nõ re nimirum quòd se præstiterint indignos, eiicientur à facie & visione Dei in tenebras exteriores, ĩ tenebras sempiternas, quia quũ lux venisset in mũdũ, ipsi fuerũt rebelles lumini, & magis dilexerũt tenebras q̃ lucẽ, eo ꝓ mala
Iob. 21. Ioan. 3. erãt eorũ opera quæ à luce veritatis redargui noluerunt.

Quoniam ergo cæcata per incredulitatẽ mente interiores sibi tenebras superinduxerunt, meritò ad exteriores tenebras detruduntur, vbi luctus perpetuus & lamentatio, vbi inextinguibile gehẽnæ incendium & desperatio, vbi dæmonum furor implacabilis, vbi fletus & stridor dentium interminabilis, Hæc est regio mortis &
Regio mortis. lium vitæ. Hæc est terra tenebrosa & operta mortis caligine, terra miseriæ & tenebrarum, vbi vmbra mortis &
Iob. 10. nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.

Ibi erit fletus & stridor dentium, vbi per horum membrorum irrequietas & intolerabiles damnatorum pœnas, expressit, quando fumus tormentorum ipsorum ascendet in secula seculorũ, & trãsibũt ab aquis
Apoc. 14. niuiũ, ad calorem nimiũ. Stridor dentium (inquit Rab-
Iob. 24. nus) prodet indignantis affectum, eo quòd sero sibi irascatur, quod tam pertinaci improbitate deliquit.

¶ Circa

¶ Circa quartum, quod est Centurionis serui perfecta sanatio subditur:

Et dixit Iesus Centurioni: Vade, & sicut credidisti fiat tibi. Et sanatus est puer ex illa hora.

Vade, inquit, de tua petitione securus, & sicut credidisti me corpore absentem posse sanare puerum tuum, ita fiat tibi. Et sanatus est puer ex illa hora, scilicet qua Christus dixit: Sicut credidisti fiat tibi. Considera quantum valeat vnicuique ad salutem fides propria, quandoquidem tantum huic languido valuerit fides aliena. Cæterum (vt dicit hic Origenes) sic fiet verè vnicuique homini sicut crediderit, secundum mensuram fidei metietur ei & ista à domino gratia, ideoque dixit ad illum dominus: Sicut credidisti fiat tibi. Credidisti quia omnia possum, credidisti quia ego sum dominus omnium, sicut credidisti, ita & fiat tibi. Credamus & nos Iesum Christum Deum ac dominum nostrum omnia posse, vbique præsentem esse, remissionem nobis cũctorum peccatorum eius indulgentia (si tamen præcepta seruamus) largiri, vt quisque nostrum cum Centurione isto audire mereatur: Vade, & sicut credidisti, fiat tibi.

M *Quãta valeat fides.*

DOMINICA QVARTA POST EPIPHANIAM.

Ascendente Iesu in nauiculam, sequuti sunt eum discipuli eius. Matthæi octauo.

In hac lectione tria principaliter sunt considerãda. Primum est, Christi vnà cum discipulis nauigatio. Secundum est, Inter nauigandum periculosa maris concitatio, ibi: Et ecce motus magnus. Tertium est, Iubente Christo concitati maris sedatio, ibi: Et accesserunt.

A Circa primum aduerte, quòd postquã dominus ad confirmationẽ suæ illius in monte doctrinæ, diuinitatis suæ virtutem pluribus in miraculis ostendisset, inter quæ primò mundauit leprosum, Deinde Centurionis seruum Paralyticum absens solo voluntatis imperio sanauit, & febrientem

brientem socrum Simonis eiusdem imperij sui virtute sa-
gata febre curauit, multosque dæmoniacos à spiritibus i-
berauit immundis, & omne morborum genus ab ægro-
tantium corporibus depulit, post hæc omnia præsentis hi-
storia lectionis est subsequuta, quatenus & ipsi discipuli
Christi virtutem in sui liberatione perciperent. Vnde ab
hic Cyrillus:

Quia discipuli cæteros omnes à Christo beneficiatos
videbant, dicebat etiam ipsos per proprium sensum in
Christi beneficiis delectari. Non enim simili sensu consi-
derat quis ea quæ in alienis corporibus fiunt, & quæ in
suo. Ideoque nunc discipulos & mari & ventis dominum
exponit.

Opera christi tam in mari quàm in terra.

Quum ergo (vt dicit Origenes) multa, magna, & mira-
da ostendisset in terra, transiit ad mare, vt & ibidem ac-
huc excellentiora opera demõstraret, quatenus terræ qui-
risq; dominum se esse cunctis ostenderet. Porrò secundi
Marc. 4. Marcum etiam turbas declinare volens in nauiculam a-
scendit. Ait enim: Et congregata est ad eum turba multa
ita vt nauim ascendens sederet in mari. Et infra: Et alias
lis (nimirum discipulis suis) in illa die quum sero esset fa-
ctum: Transeamus contra. Et dimittentes turbam, assu-
munt eum ita vt erat, id est, (vt innuere videtur Euange-
lista) fatigatum & ieiunum, in naui.

Vbi est aduertendum tria dominum quum fatigatus
esset à turbis, quò se reciperet habuisse refugia, videlicet
nauim, montem, & desertum. Ita nunc ad nauim cõfugit.

Discipuli cur sequuntur.

Ascendentem autem in nauiculam dominum discipu-
li eius sequuti sunt. Alioqui non essent eius discipuli, si
non ipsum sequerentur. Et quidem libenter & cupidè do-
minum & magistrum sequebantur, tracti & sermonum e-
ius suauitate, & admiratione suorũ operum, & benigna-
simа conuersationis eius consuetudine, ita vt eum relin-
quere non possent.

Sanè quum tàm turbis quàm discipulis præsentibus ac-
que spectantibus signa multa (vt iam dictum est) dominus
ædidisset, nunc mare ingressurus solos sibi adiungit di-
scipulos, cuius rei Chrysostomus rationem adsignans di-
cit: Quòd discipulos tantum secum hic retinuit dominus
nec frustra nec casu fecit, verum vt futuri signi miracu-
ipsos corroboraret. Nam palestræ magister optimus a-
vtrunq;

vtrunque eos exercebat, ne videlicet aut terrore vince-
rentur, aut efferrẽtur honoribus, & simul in ferendis ad-
uersis facit meliores, quoniam vt signa demonstrarentur
turbas quoq; admittebat, vbi verò ad signa timor quoq;
& tremor imminebat, eos solos recipiebat quos ad præ-
dicationem & pericula erat missurus.

¶ Circa secundum dicitur:

Et ecce motus magnus factus est in mari, ita vt na uicula operiretur fluctibus.

Hic ponitur periculosa maris inter nauigandum conci- B
tatio. Vbi duo sunt consideranda. Vnum est, ipsa maris cõ *Repẽtina maris commotio.*
turbatio. Alterũ, Christi domini in periclitante naui dor-
mitio, ibi: Ipse verò dormiebat.

Circa primum dicit: Et ecce, quasi dicat, repentè & in-
sperato, quum prius esset tranquillitas, motus magnus &
ventorum & vndarum, factus est in mari, ita vt nauicula
operiretur fluctibus. Vnde apud Lucam habes: Et descen Lucæ. 8.
dit procella venti in stagnum, & complebantur & pericli
tabantur. Quod Marcus manifestius explicat, dicens: Et Matc. 4.
facta est procella magna venti, & fluctus mittebat in na-
uim, ita vt impleretur nauis. Eleuabantur enim fluctus ma
ris supra nauiculam altitudine magna, ita quòd nauicula
videretur esse in profundo, & subitò quasi ipsam nauicu-
lam prorsus obruturi recidebant, sicque exagitata naui-
cula fluctibus replebatur. Hæc enim sunt maris pericu-
la, vbi nec castra, nec portus, nec hominum haberi potest
adiutorium, quæ nemo nisi expertus nouit, iuxta quod
persapientem dictum est: Qui nauigant mare, enarrant Eccle. 43.
pericula eius. *Tempestas præuisa.*

Porrò tempestas hæc non fortuitò, sed Christo dispen-
sante oborta est. Vnde Orige. Ingressus nauiculã, inquit,
fecit turbari mare, commouit ventos, concitauit fluctus.
Cur hoc? Ideo vt discipulos mitteret in timorem, & suum
auxilium postularent, suam quoq; potentiam rogantibus
manifestaret. Illa enim tempestas non ex sese oborta est,
sed potestati paruit imperantis, eius qui eduxit ventos de
thesauris suis, qui terminum mari arenam constituit, &
dixit ei. Hucusq; venies, & non supergredieris, sed in te-
metipso confringentur fluctus tui.

Huius

Huius ergo iussione & præcepto, orta est tempestas in mari propter occasiones iam memoratas. Tempestas sanè grandis & mirabilis, qualis illa fuit quæ facta est circa naue in qua olim erat Ionas, quando misit dominus ventum magnum in mare, & facta est tempestas magna in mari, & nauis periclitabatur conteri. Sic etiam dispensante domino aduersitates graues (quasi procellæ maris) fidelibus suscitantur, nō vt per impatientiā contra Deum murmurent, vel animo facti pusillo desperent, sed vt anguſtiis pressi dominū ex toto corde inuocātes, ad ipsius auxiliū confugiant, vtq; omnem torporem excutientes in operibus pietatis solicitius semetipsos exerceant, exēplo eius qui ait: Ad dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me. Qui rursum ait: Clamauerunt ad dominum quum tribularentur, & de necessitatibus eorum eduxit eos.

Ionæ.1.

Procellæ fidelibus suscitātur

Aduersitas prospe ritate salubrior.

Sicut enim prosperitas adulatrix, blandaque voluptas, plurimos auertit à Deo, ita etiam aduersitas feriens, ad Deum plerosque qui aberrauerant denuo redire cōpellit. Sed & Apostolos suos iam præparaturus & instituturus vt cognoscerent se in omni necessitate refugium ad ipsum habere debere, præcepit iam motum hunc maris excitari, magna ergo & non pusilla tempestas facta est, vt magnum opus ostenderetur, quantóque fluctus nauicu læ irruebant, tantò magis timor discipulos conturbabat, vt plus magis per mirabilia saluatoris desiderarent liberari. Proinde cum magna dispensatione videtur esse peractum, ne mox postquam tempestas inuadere cœpit nauiculam quærerent discipuli à Christo suffragium. Sed postquam iam malum inualuit, vt manifestior fiat diuinæ maiestas potestatis.

Orige.

Cyril.

¶ Circa secundum dicitur:

Ipse vero dormiebat.

C Vnde apud Marcū habes: Et erat ipse in puppi super cerebral dormiens. Supra habes quia pernoctabat in oratione, quo modo igitur hic in tempestate dormit? Sed exprimitur securitas potestatis, quo modo omnibus timētibus, sol⁹ intrepid⁹ quiescebat. Sed quiescebat corporis somno, quū diuinitatis mysterio ītēderet. Nihil enī sine verbo fit.

Ambros. *Christi in naui dormitio.*

O res mirabilis & stupenda, is qui nunquā obdormit, nunc dormit: is qui cœlū & terram gubernat, dormit: qui nunquā dormit neq; dormitat, ipse dormire dicitur. Dormiebat

miebat quidem corpore, sed vigilabat deitate. Dormiebat corpore, sed conturbabat mare, erigebatq; fluctus, & apostolos perterrebat, suam potentiam ostensurus. Dormiebat corpore, sicut & ad puteum de itinere fatigat⁹ sedebat, demōstrās quia verè humanū corp⁹ portabat, qd corruptibile induerat. Dormiebat corpore, vt apostolos suscitaret & vigilare faceret. Ipse q dormiebat corpore verbū illud sanctū dicit: Ego dormio, & cor meum vigilat. Ioan. 4.

In hac igitur nauigatione dominus vnius eiusdēq; personæ suæ vtrāq; naturam dignatur ostēdere, dū is qui vt homo dormit in naui, furoré maris vt Deus verbo coercet. Prouiso tamē dormiebat, vt dictū est. Nā (vt dicit Cyrillus) si vigilāte domino tēpestas accidisset, vel nō timuissent discipuli, vel non exorassent, vel nec credidissent eū posse tale aliquid facere. Quapropter dormit, præstās tēpus timori. Et hoc quidem dominus exercitationis gratia permisit, vt quum confessi fuerint periculum, cognoscāt miraculi magnitudinem. Vnde postquam magnitudo periculi ad intolerabilem metum eos vrgebat, tanquam aliam salutis spem non habentes, nisi solum ipsum dominum virtutum, eum excitauerunt.

Prouisa tēpestas.

¶ Circa tertium principale dicitur:

Et accesserunt ad eum discipuli eius, dicentes: Domine, salua nos, perimus.

Hic describitur iubente domino cōcitati maris sedatio. Vbi quatuor sunt considerāda. Primum est, Christi dormientis per discipulos suscitatio. Secundum est, discipulorum timore vacillantium increpatio. Ibi: Et dicit eis Iesus. Tertium est, Christi virtuosa iussio. Ibi: Tunc surgens Iesus. Quartum est, sedatis fluctibus hominum admiratio. Ibi: Porrò homines.

Circa primū, quod est dormiētis Christi per discipulos suscitatio, dicit Origenes: Quòd tanto discipuli fuerunt metu conterriti, & penè animo alienati, vt irruerēt in eū, & nō modestè aut leniter suggererēt, sed turbulēter suscitarent eum dicentes: Domine, salua nos, perimus. Et apud Marcum id liquet manifestius. Ait enim: Ex excitant eū, & dicunt illi: Magister, non ad te pertinet quia perimus? Vbi secundū Augustinum, eadē est sententia excitantiū dominum, volentium saluari. Nec opus est quærere quid

D *Christum vt discipuli suscitant*

horum potius Christo dictum sit, siue enim aliquid horũ dixerint, siue alia verba quæ nullus Euãgelistarũ commemorauit, tantundem autem valentia, quid ad rem interest? Quanquam & hoc fieri potuerit, vt pluribus eum exercitantibus omnia hęc, aut aliud ab alio dicerentur. Vbi Origenes discipulos compellans, dicit:

Dominum saluatorem vobiscum habetis, & timetis periculum? Vita vobiscum est, & de morte solliciti estis? Maris turbinem timentes creatorem eius præsentem suscitatis, quasi non possit dormiente corpore fluctus sedare? Sed ad hęc respõdere possent discipuli. Paruuli & adhuc infirmi sumus, ideoque trepidamus. Necdum vidimus crucem Domini, necdum nos cõfirmauit passio Domini & resurrectio, non ascensio in excelsis, non missio & descensio spiritus sancti paracleti, propterea fragiles nutamus, propterea & sæpe audimus à domino increpationẽ pusillæ fidei, sed supportamus libenter, voluntariè sustinemus. Vnde & nunc subditur:

Et dicit eis Iesus: Quid timidi estis modicæ fidei?

E Vbi notatur secundum, Videlicet, discipulorum vacillatium modicę fidei increpatio. Quid, inquit timidi estis modicę fidei? Apud Marcum sic: Quid timidi estis, necdũ habetis fidem? Et apud Lucam: Vbi est fides vestra?

Modica discipulorum fides arguitur.

Sed dicat aliquis: Quomodo fuerunt discipuli modicæ fidei qui confugerunt ad auxilium Christi? Respondet Chrysostomus, credidisse quidem eos, Vnde & discipuli fuerunt Christi, non futuri discipuli si non credidissent. Fides tamen ista iuxta verbum Christi modica erat, vnde & Dominus increpat eos, quasi dicens: Creditis quidẽ me posse adiuuare vos, veruntamen nõ creditis me idẽ posse dormientem, quod & vigilantem. Quia igitur fides in vobis modica est, ad eã augendã, vosque in ea exercitandum in nauim assumpsi mecum, & hanc tam validam cõcitaui tempestatẽ. Quur nõ tãta vobis inest fides vt dicere possit: Si habitauero in extremis maris, ecce illic manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua. Nouit equidẽ fidem vestrã. Dominũ etenim me dicitis. Creditis etiã me creaturis omnib⁹ dominari, & sic me posse imperare potestati maris, eiusq; fluct⁹ sedare. Creditis quoniã verbis elementa mundi corripere possim. Vnde & opem ex me quæritis, sed ideo hæc omnia non sufficiunt, q⁹ putatis me non eadem quoq; posse dormientem, quia putatis me ita & iam diuinitate & ratione dormire, sicut corpore me dormire videtis. Quid itaque timuistis? aut quãtula & vbi est fides vestra? Sequitur:

Tunc surgens imperauit ventis & mari, & facta est tranquillitas magna.

Hic notatur tertiũ, id est, domini iussio virtuosa. Tũc surgẽs, inquit, nimirũ à somno, imperauit vẽtis & mari. Benè dicit eũ imperasse vẽtis & mari, quoniã tẽpestas hæc non à ventis tantũ fuerat excitata, sed & ex ipso maris fundo ebulliẽs exurgebat, & eleuabãtur vndæ quæ tempestatem & horridiorẽ facerẽt & periculosiorẽ. Itaq; discipuli perriclitãtes & à vi vẽtorũ desup ex aëre, & ab vndis ex pfũdo maris ebulliẽtib⁹ auctо discrimine, grauiter affligebãt.

E *Christus vt elementis imperat.*

Surgens ergo Dominus imperauit ventis, vt flare cessarẽt, & mari, vt eleuationes suas coërceret. Porrò Christi imperium tantæ virtutis est, vt res etiam insensibiles illi obtemperent. Nam sicut hic patet etiã spiritus procellarum faciunt verbum eius. Ipse est enim cui per Psalmistã dicitur: Tu dominaris potestati maris, motum autem fluctuũ eius tu mitigas. Et facta est, inquit, tranquillitas magna. Quando maris fluctuatio naturaliter terminatur, nõ ex toto mox conquiescit, sed aliquanto tempore adhuc fluctus concutiuntur: sed quum imperio Christi cessauit tempestas, tanta facta est tranquillitas, vt nec vestigiũ alicuius turbationis remanserit.

Vnde Orige. Imperauit vẽtis & mari sicut suis creator creaturis. Vt potens, vt Dominus imperat ventis & mari, & facta est tranquillitas magna, nimirum de vento magno, & tempestate magna. Decet enim hunc magnũ mirãda & magna facere. Ideoq; paulò antè magna accinctus potentia, magnificè conturbauit profundũ maris, & nũc iterum in eo ipso ostendens suæ magnificentiam potestatis trãquillitatem magnam fieri iussit. Hæc ideo, vt nimium conturbati Apostoli, postea magnificè exhilarati lætarentur. Vnde cecinit Poëta pius:

Sedulius.

Iam procul à terris fuerat ratis, actaq; flabris
Sulcabat mediũ puppis secura profundum.
Quum subito fera surgit hyems, pelagusq; procellis
Verritur, & trepidam quatiunt vada talsa carinam.

Perculerat formido animos, seseq; putabant
Naufraga littoreis iam tendere brachia saxis.
Ipse autem placidum carpebat pectore somnum,
Maiestate vigil, quia non dormitat in æuum.
Qui regit Israel, neque prorsus dormiet vnquam.
Ergo vbi pulsa quies, cunctis clamantibus vna
Voce simul, miserere Deus, miserere perimus,
Auxilio succurre pio, nil vota moratus:
Exurgens dominus validis mitescere ventis
G Imperat, & dicto citius tumida æquora placat.

Cõstantiæ documẽtũ.

Dedit sanè per hæc omnia nobis dominus figuram & de trinæ imaginẽ (vt dicit Origenes) vt & nos in omni cõturbatione & contumelia patientiam teneamus, stabiles simus, fidem non deseramus. Et si omnis iste mundus, tãquã mare, ebulliat atq; in furorẽ cẽ surgat, & si omnes vẽti & vertigines dæmonũ vndiq; sæuiant: & si omnis principatus & potestas mũdi, quasi quædã maris tẽpestas, cõcitentur, & in iracũdiæ tumore spumẽt, & furiat sup sanctos: & si adhuc vsq; ad cœlos sese extollant, vt tẽpestates maris malignantes, ac dolos & fremitus concitantes aduersum vos, nolite timere, nolite turbari, nolite contremiscere, nolite deficere. Omnes enĩ quotquot in fidei naui-

In tẽtatione quid facias.

uicula cum domino nauigatis, & si ipse dormiat, pio sono nostram patientiam & tolerantiam expectans, vel impiorum pœnitentiã & conuersionem sustinens, alacriter ad eum accedite, orationibus instantes, & cum prophetа dicẽtes: Exurge, quare obdormis domine? exurge, & ne repellas in finẽ. Et ipse surgẽs imperabit ventis, id est, his

tentatis vt adest Christus.

aẽreis dæmonum spiritibus. Ipsi enim commouent huius seculi potestates, quasi quasdam maris tempestates, ad persequutionẽ sanctis oĩbus immittendã, ad cotumelias fidelibus ingerẽdas. Omnib⁹ dominus imperat, omnib⁹ comminatur, omnia mitigat, facitq; & circa corpus & spiritũ tranquillitatẽ magnã, pacẽ ecclesiæ, & mundo serenitatẽ.

Quo modo nanq; sæpius concilia infidelium cõmota sunt aduersus verã & firmã Ecclesiam? Aliquoties paganorum, aliquoties hæreticorum. Quanta ferocitate huius seculi principes quasi maris fluctus violenti irruerũt, pde re prorsus Eeclesiæ filios se posse arbitrãtes? Sed surgens Dominus increpauit dęmonum ventos, & omnes euanescere fecit audaces fidei aduersarios, magnumq; pacẽ & tranquillitatem dedit ecclesiæ.

Hinc aduertendũ est, vt dicit Amdrosius, siue tẽtatione H neminem posse ex hoc vitæ curriculo demigrare, quia exercitium fidei tentatio est. Subiecti igitur sumus nequi tiæ spiritalis procellis. Sed quasi peruigiles nautæ guber- natorẽ excitemus qui non seruiat sed imperet ventis. Qui & si iam non dormiat sui corporis somno cauea⁹ tamẽ ne nostri torporis somno nobis dormiat & quiescat: & sic mox orta nobis tentatione, quasi quadã tempestate, periclitemur. Non enim desunt siue homines siue spiritus ma ligni, qui tempestatem nobis suscitare præsto sint.

Innauis Christus dormit.

Certum est enim malorum hominum cõmercia persæpe causam esse periclitationis bonorũ. Quum ergo & Iudas in hac nauicula cũ discipulis fuerit quis miretur hãc fuisse periclitatam? vnde & præcipiente per Moysen do mino scriptum est: Recedite à tabernaculis hoĩm impio rum, & nolite tangere quæ ad ipsos pertinent, ne inuoluamini in peccatis eorum, & pereatis Hinc Ambrosius: Non turbatur nauis quę petrum habet, turbatur ea quę Iudã habet. Nã & si in hac discipulorum merita nauigarent, ipsam tamẽ proditoris perfidia agitabat. Et qui suis meritis firmus erat, turbatur alienis. Si ergo vnus malus bonis multis immixtus periculum parit omnibus, quid futurum putas si multi mali cæterorum qui mali nõ fuerant massam fermentauerint:

Vnde pius periculum.

Nume. 16

Ait in sermone domini Iosue ad multitudinem populi Israel: Anathema in medio tui est Israel non poteris stare coram hostibus tuis donec deleatur ex te qui hoc cõtaminatus est scelere. Ecce vt hominis vnius flagitium in totam redundat multitudinem. Testatur proinde scriptura inter filios dei apparuisse etiam sathã, idque esse- eisse deo permittente, vt Iob sanctus & bonus opibus suis primum, mox liberis priuatus, dehinc toto corpore vulneribus pleno flagellaretur.

Iosue. 7.

Iob. 1.

Quum igitur videas etiã Apostolos quibus dominus adest tẽtationum secularium procella turbari, vel ex hoc aduerte (vt iam dictũ est) neminẽ sine tẽtatione hanc vitã transigere, dicente Apostolo: Omnes qui piè volunt vi- uere in Christo Iesu, persecutionem patientur. Sed diligẽtibus deum omnia cooperãtur in bonum vnde & per Raphaelem archangelum ad Tobiam dicitur: Quia acceptus eras deo, necesse erat vt tentatio probaret te.

Cur pii tẽtatione pulsantur.

2. Tim. 3.

Rom. 8.

Tob. 12.

Sed & nunc quoq; tentationum procellis & nos & totam Ecclesiam agitari permittit Deus, vt ad ipsum inter angustias supplices confugiamus, & ipsius opem qui solus è tantis eripere nos potest malis imploremus, exẽplo sancti regis Iosaphat, qui circunseptus angustiis ad Deũ supplex ait: Quũ ignoremus quid agere debeamus, hoc solu habemus residui, vt oculos nostros dirigamus ad te. Dormit ergo & nobis interdum Christus, vt vel periculorum vrgentium necessitate compulsi, acquiescamus ei qui nos commonefacit, dicens: Omnem sollicitudinem vestram proiicientes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis.

2. Para. 20

I Vt autem scias quanta dominum debeas inuocare fiducia, audi ipsum per Psalmistam dicentem: Inuoca me in die tribulationis eruam te & honorificabis me. Et rursus de inuocante se. Quoniam, inquit, in me sperauit liberabo eum, protegam eum quoniã cognouit nomen meũ. Clamauit ad me & ego exaudiam eum, cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum & glorificabo eum. Et tu ergo per ipsius opem superata tentatione ereptus à tribulatione malorum & dolore gratias agens Deum glorifica eorum exemplo de quibus in litera subditur:

Vnde nobis fiducia.

Porrò homines mirati sunt dicentes: Qualis est hic, quia venti & mare obediunt ei.

Vbi notatur quartũ videlicet, sedatis fluctibus hominũ admiratio, Ait enim: Porrò homines mirati sunt. Qui homines, inquit Origenes. Et respondet, scilicet hanc habẽtes nauiculam. Non putes hic per homines Apostolos significatos. Nusquam enim inuenimus præter honorem cognominari domini discipulos, sed semper aut Apostoli aut discipuli nominãtur. Mirabantur illi homines, hi qui cum eo nauigabant, hi quorũ erat nauicula hi qui in nauicula sese transigebant, hi mirabantur.

Et quidem admiratione dignum fuit mare à profundo commotum mitigari eiusq; elatos deplacari fluctus, furẽtes compesci ventos.

K Nec tamen interrogantes dicunt. Qualis est iste, sed asserentes quod hic talis est, cui mare & venti obediunt. Qualis est iste; hoc est quantus, quàm fortis, quã potens, quàm magnus. Maior est Moyse, potentior Helia. Equibus vnus ligno mari percusso cum labore mare discidit, alius ictu melotæ Iordanem pertransiit. Iste vero vno verbo

Christus vt Moyse & Helia maior.

verbo mandat illis quæ nõ habent verba, & obediunt ei. Hæc quæ nõ habent auditũ, obtemperant, hæc quæ prudentię & intellectꝰ expertia sunt, inclinãtur iubenti, quibus neq; loquela neq; vt dixi sermo est, obediũt vtiq; ad confusionẽ mortalium, ad cõdemnationẽ corruptibiliũ.

Iubet mari, & non contemnit, dicit ventis & tempestatibus, & mox compescuntur, iubet omni creaturæ, & non prætergreditur iussionem eius. Et vnum hominũ genus, quod vnum secundum imaginem Dei glorificatum est, cui verbum & prudentia data est, hi soli homines resistunt hi tantum inobedientes sunt, hi soli contemnunt. Ideoq; & hi soli in iudicio damnabuntur, & à iustitia puenientur, veluti deteriores mutis animalibus, vel his quæ sine spiritu & anima sunt in hoc mundo.

Hominis ingratitudo.

Mirabantur ergo illi quia mare cõpescuit, & venti mitigati sunt. Admiremur & nos quando & benignitates & beneuolẽtias ostendit circa nos Dominus, quãdo nos de periculis saluare dignatur, quãdo de tumultibus & tribulationibus multis nos liberat, quãdo ab inimicis insequentibus eruit nos. Miremur, & mirãtes gratias agamus, & gratiæ obaudiamus, obaudientes timeamus, timentes diligamus, vt æternæ charitatis ab eodem hæredes efficiamur.

Orige. Exhortatio negligentibus.

Iure mirabantur, dicentes: Qualis est hic? Sicut homo videtur, & sicut Deus potentiam ostendit, sicut vnus carnalium putatur esse & supra omnia carnalia, magnus ostendit mirabilia. Dormit sicut homo, & imperat ventis sicut Deus in nauicula sedet, & omnem vbi vult iussione creaturam inclinat. Hæc post Origenem.

Sanè hinc liquet, quam præposterũ, quamq; peruersum L fit, vt vbi omnis creatura, suo creatori obtẽperat, homo solus resistat, vbi patrisfamilias obedit seruus, filius cõtemnat, vbi homo creaturæ imperat, ipse præceptis sui creatoris non acquiescat. Sed pro hac inobedientia, talione iusta, ea vicissitudo humanæ superbiæ redditur, vt ea quæ ad obediendum ei creata sunt, nõ solum ei non obediãt, sed & resistant, inter quæ maximè, summoq; hominis detrimento, ipsemet homo resistit sibi, quum caro eius concupiscat aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem.

Hominis ingratitudini retaliatio.

Galat. 5.

Beda.

Mysticè, mare siue stagnum, quod cum discipulis transire CHRISTVS desiderat, tenebrosus amarusque seculi præsentis accipitur æstus. Nauicula autem

Mare & nauiculæ mysticè.

quam ascendit, nulla melius quã dominicæ passionis accipitur arbor. Cuius beneficio fideles quiq; adiuti, emensis mundi fluctibus, habitationẽ patriæ cœlestis quasi stabilitatẽ securi littoris obtinent. Quòd autem ipse in vnam nauiculã cum discipulis ascendit, quid significet, alibi aperit, quum prænunciato passionis resurrectionisq; mysterio, mox dicebat ad omnes: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucẽ suam quotidie, & sequatur me. Sequũtur ergo eum discipuli eius, qui assidua carnis mortificatione, aut pro ipsius amore perpessis tormentis, vel ipsa etiam dura morte ipsum imitantur.

Matt.16.

M

Discipulis autem nauigantibus Christus obdormiuit, quia calcantibus seculum fidelibus, futuriq; regni quietẽ animo meditantibus, & vel secundo spiritussancti flatu, vel proprij remigio conatus, infidos mundi fastus certatim post terga iactantibus, tempus subitò dominicæ passionis aduenit. Domino ergo puppim crucis (qua somnũ mortis carperet) ascendente, fluctus blasphemantiũ persequutorum, dæmonicis excitati procellis, adsurgũt. Quibus tamen ipsius patientia turbatur, sed discipulorũ imbecillitas concutitur, trepidat, periclitatur. Itaq; pendente in cruce Christo, quasi magnus in mari motus factus, est quando magna in elementis mundi fuit facta mutatio. Nam & tenebræ factæ sunt super vniuersam terrã, & velum templi scissum est in duas partes, à summo vsq; deorsum & terra mota est, & petræ scissæ sunt, & monumenta aperta sunt, & quasi nauicula operiebatur fluctibus quando omnium mentes contra crucem fluctuabant. Nam & concrucifixus insultabat latro & Iudæi blasphemabant, discipuli vacillantes trepidabant. Iudæis etiam facta est crux scandalum, gentibus autem stultitia. Ecce quàm magnus contra nauiculam Christi motus. Ipse verò inter tantas commotiones dormiebat, nam emisso in cruce spiritu, mortis somnum accepit. Suscitant autem dominum discipuli, ne huiuscemodi fluctuum feritate dispereãt, quia cuius mortem viderant, maximis votis resurrectionem quærebant, ne si diutius ipse morte carnis sopiretur, eorum mens spiritali in perpetuum morte periret.

Passionis Christi typus.

Lucæ.23.

1.Cor.1.

Ipse dormiebat.

Porrò surgens à somno mortis primum increpat eorum fidei pusillitatem. Nam (vt dicit Marcus) exprobrauit incredulitatem illorum & duritiam cordis. Dehinc ventis

Expergiscitur.

Marc.vlt.

tis imperauit, quia resurrectione celebrata diaboli superbiam strauit, dum per mortem suam destruxit eum, qui habebat mortis imperium. Tempestatem etiam maris cessare fecit, quia vesanam Iudæorum rabiem de sepulchro surgendo labefecit, & sic tandem confirmatis in fide discipulis facta est tranquillitas magna. Nos vero homines, videntes hæc omnia, dicimus: Quis est hic? quia venti & mare obediunt ei.

Porrò nos quoque singuli, quum signo dominicæ crucis imbuti, seculum relinquere disponimns, nauem profecto conscendimus, cũ Iesu stagnum transfretare conamur. Sed qui non dormitauit, neq; obdormiet, custodiẽs semper Israel, sæpe tamen nauigantibus nobis, quasi inter fremitus æquoris abdormit, quãdo crebrescẽte inter medios virtutum nisus, vel immundorum spirituum, vel hominum prauorum, vel ipso nostrarum cogitationum impetu, fidei splendor obtenebrescit spei celsitudo contabescit, amoris flamma refrigescit.

N

Beda.

Nauigare & periclitari mystice.

Verũ inter huiusmodi procellas ad illum necesse est gubernatorẽ curramus, illũ seduli excitemus, qui (vt dictum est) nõ seruiat, sed imperet ventis. Vox tẽpestates compescet, refundet tranquillitatem, portum salutis indulgebit.

O

Gregor. Ioan.vlt.

Libet inter hæc discussa apostolici nauigij varietate, qualiter bonos suũ secretum iuuet, malorumúe permixtio turbet, intueri. Ecce enim (vt à perfectioribus inchoemus) post celebrata dominicæ resurrectionis solennia septem electi discipuli nauem piscaturi ascendunt, & quia Petrus negotiis secularibus exuerat, iam dominũ in litore immortalitatis stantem cernere, iam cum illo epulari, iam mane supernæ lucis aspirante, mystico magnorũ piscium numero sua retia impleta, nec tamen rupta, suscipere, atq; infimis seculi fluctibus extrahere meretur.

Boni vt gaudent, tranquillitate.

Alibi Petrus iubente domino retia laxat in capturam, piscium q; comprehendit multitudinem copiosam. Sed quia ipse fragilis adhuc animi fuerat, ita vt Christo tremens diceret: Exi à me, quia homo peccator sum domine, & retia tunc rupta sunt, & si non socij adiuuissent, naues etiam mersæ subsiderent. Item in hoc loco discipuli cum domino nauem conscendunt, mare adeunt, sed quia intererat & Iudas, & dominus in puppi (quæ sedes erat gubernatoris) dormisse, & ventus pontusque de foris sæ-

Lucæ.5.

Tempestas propter malos.

uisse

uisse perhibentur. Nam & si multa illic discipulorum merita nauigabant, tamen (vt dictum est) adhuc eam nauem perfidia proditoris agitabat.

Item Paulus cum fratribus Ierosolymam nauigans, & die Pentecostes ibi spiritussancti gaudia celebrare festinans, recto cursu cuncta peragrat. Porrò ab Ierosolymis Romam relegatus, quia cum infidelibus iter agit, mare furit, venti refragantur, imber imminet, frigora fatigant, astra obnubilant, terra negatur, triticum in mare iactatur, nauis armamenta tolluntur, ipsa postremò nauis arenis illisa dissoluitur, nautæ quã non agnoscunt terram, nando petunt. Et qui vndas seculi onerati cupiditatib⁹ subierant, eodem aduersante seculo, vix nudi euadunt. Iuxta quod idem Apostolus ait: Ipse autem saluus erit sic tamen quasi per ignem.

Acto. 27.

1. Cor. 3.

DOMINICA QVINTA POST EPIPHANIAM.

Simile factum est regnum cœlorum homini qui seminauit bonum semen in agro suo. Matt. 13.

In hac sancti Euangelij lectione tria notantur. Primum est, agri mystici diuersa seminatio. Secundũ est, maligni seminis crescentis deprehensio. Ibi: Accedentes ergo serui. Tertium est, patrisfamilias iusta prouidaq; discretio. Ibi: Serui autem dixerunt.

Circa primum tria notantur. Primum est, boni seminis in agro seminatio. Secundum, maligni seminis fraudulenta superseminatio. Ibi: Quum autem dormirent. Tertium, vtriusque seminis in germine manifestatio. Ibi: Quum autem creuisset herba.

Circa primum aduerte, quòd nullus vnquam tam purus in agro suo sparsit semen, quin & herbæ malæ simul orirentur. Vnde & Domin⁹ noster Iesus Christus licet pura & optima virtutum & doctrinæ semina per se & per Apostolos suos seminauerit in hoc mundo, tamen quia diabolus diuinorum operum peruersus æmulator, semina errorum & vitiorum (semina vtiq; mala & venenosa) in eodem mundi istius agro superseminauit in graue boni seminis

Diabolus quid semi-nat.

minis detrimentum zizania copiosa succrescunt prout præsentis sancti Euangelij parabola manifestat.

Simile, inquit, factum est regnum cœlorum, id est, status Ecclesiæ militantis, homini qui seminauit bonum semen in agro suo. Ostensurus qualis & iam sit, & qualis sit futurus status Ecclesiæ parabolam hanc loquutus est.

Siquidem iuxta hanc similitudinem, suum bonũ semen & ipse seminauit, Vnde & in expositione huius parabolæ seipsum seminatorem appellat dicens: Qui seminat bonum semen, est filius hominis. Ager autem est mundus.

Vbi est aduertendum, q⁹ cœlestis hic seminator, semen triplex seminauit, videlicet, verbum veritatis in mundo, fideles quosque in Ecclesia, & virtutes in anima. B

Triplex semen Christus seminat.

Sanè verbũ veritatis (id est, verbũ Christi) cõuenienter semen appellatur, nam sicut semen intra terram reconditur, vt illic fotum, oportuno germinet tempore, sic nimirum & verbũ Dei per auditum in corde credentis receptum, seruatur vt tandem aliquando per propositũ pietatis germinet, & in operibus bonis afferat fructum. Vnde ait Psalmista. In corde meo abscondi eloquia tua.

Adhæc, sicut semẽ terræ mandatũ, nisi virtute influxionis cœlestis nõ succrescit, ita sine irriguo gratię supernę, verbi semẽ mẽte receptũ, ad fructũ boni operis nõ cõualescit. Deniq; sicut semẽ animantiũ est alimentũ, sic & anima fidelis viuit in omni verbo quod ꝓcedit de ore Dei. Hoc ergo semẽ pi⁹ ac cœlestis agricola Christ⁹ per vniuersum mundũ, siue per se, siue per suos, seminãdo dispersit.

Deute. 8.

Secundũ semen sunt homines pij & fideles. De quibus scriptum est: Isti sunt semen cui benedixit Deus. Vnde & ipse dominus parabolã per seipsum exponẽs, ait: Bonum semen sunt filij regni. Seminantur autẽ electi in agro sanctæ Ecclesiæ à Christo, vt & verbo doctrinæ, & exemplo piæ vitæ fructificent, spirituales Deo filios generantes.

Esaiæ. 61.

Tertium semen sunt animi virtutes, cuius seminis quasi grana sunt, fides, spes, charitas, humilitas, patientia, pax, concordia, misericordia, iustitia, prudentia, temperantia, fortitudo, & huiusmodi. Talia enim diuinæ benedictionis semina in animas fideles spargit Christus.

Cauendum verò est, ne diabolus quasi volucris rapax & immunda, cordis agrum depasturus, hoc semen tollat. Sed & piis satagendum est precibus, quatenus apud

nos

nos hæc sancta semina in operibus bonis pullulãdo proficiant, iuxta quod per Esaiam dicitur: Manè semen tuum florebit. Porrò geminũ salutis semen humanis mentibus Christus venit inspargere, gratiam videlicet & veritatem. Vidimus (inquit Euangelista) gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à patre, plenum gratiæ & veritatis, vt videlicet veritatem intellectui, gratiam affectui seu voluntati infundat, vt intellectum illuminet veritas, & per desideria pia affectum dirigat, & rectificet gratia.

Esaiæ.17.

Veritas piam mentem imbuens, producit in ea cognitionem sui, cognitionem mundi, cognitionem Dei.

Porrò semen gratiæ quod seminatur in affectu, per desideria sancta exurgit in fructum bonorũ operum, alioqui in vanum id homo accepisse videbitur, & ideo tolletur ab eo. Quumq; fuerit nudatus gratia, mox hunc malitia occupabit. Vnde per Prophetam dominus loquitur, dicens: Væ illis quũ recessero ab eis. Quũ recessisset à Saul spiritus domini bonus, inuasit vexauitq; eũ spiritus malꝰ.

Osee.9.
1.Reg.16.

¶ Circa secundum, quod est maligni semininis fraudulenta superseminatio, subditur in litera:

Quum autem dormirent homines, venit inimicus eius, & superseminauit zizania in medio tritici, & abiit.

D In agro mentis humanæ non nisi bonum semen dominus inspargit (vt dictum est) sed suo vitio profert zizania. Vnde per Prophetam: Perditio tua, inquit, ex te, ex me tantum auxilium tuum. Qui & in lege præcepit, dicens: Non seres agrum tuum diuerso semine. Contrarium faciunt ij qui quum à malis cessare nolunt, gestiunt quæ bona sunt facere.

Osee.13.
Leuit.19.

Malorum omniũ causa duplex.

Sanè malorum omnium quæ geruntur duplicem hîc dominus causam assignat, Videlicet hominum negligentiam, & malitiam dæmonum. De prima dicit: Quum autem dormirent homines, id est, negligenter agerent, & suarum negligerent salutem animarũ. Secundum Augu. Quum dormirent homines, id est, negligenter se gererent præpositi Ecclesiæ, non attendentes nec vigilantes supergrege suo, tunc venit inimicus homo, id est, diabolus, Dei & omnium bonorum æduersarius & inimicus.

Aduerte, ꝙ sicut in hac parabola Deus se hominẽ nuncupat, sic etiam diabolũ qui & ipse rationis est particeps

hominem appellat. Itaq; negligenter agentibus tam subditis quàm prælatis, diabolus frandi oportunum tempus esse ratus clam venit, quia plerunq; etiam in angelum lucis se ttansfigurans, sub specie boni periculosius tentat. Venit ergo & superseminauit zizania, quod dominus exponẽs dicit: Zizania, hi sunt filij nequam, videlicet adulteri, raptores, vsurarij, homicidæ, hæretici. Hi enim sunt semen diaboli. Quibus per Esaiam terribiliter Dominus intonat, dicens: Væ genti peccatrici, populo graui iniquitate, semini nequam, filiis sceleratis. Et hos quidẽ in medio tritici disseminat.

1. Cor.12.
Zizania quid.
Esaiæ.1.

Diabolus enim semper quærit pessimos homines bonis immiscere, vt eis sint impedimento & scandalo. Vnde & apud Esdram dicitur: Mixtum erat semẽ sanctum alienigenis gentibus terræ.

Malos diabolꝰ immiscet bonis.
3.Esdr.8.

Alienigenæ sunt homines fraudulenti & peruersi, aliorumq; peruersores, præsertim hæretici, vulpes Sansonis, caudis iuncti, id est, pari malignitatis spiritu (tametsi diuersis viis) ecclesiæ catholicæ quasi vastãdę segeti supplantandæ concordes. Huiusmodi pestilentissimos homines, proh dolor, dormientibus iis quorum intererat vigilare, vbique locorum, his nostris periculosis, & (si vera est cõiectura) nouissimis temporibus diabolus disseminauit.

E Venit, inquit, inimicus eius, id est Christi, diabolus, & superseminauit zizania. In agro enim huius mundi, vbi Christꝰ seminauit doctrinã fidei & veritatis, supseminauit errores, hæreses, & infidelitatem. In agro ecclesiæ vbi Christꝰ seminauit homines pios & bonos, nẽpe filios regni, supseminare nõ cessat homines impios & pessimos, vtiq; nutrimẽta gehennæ, filios perditionis. Deniq; in agro aïæ, vbi Christus p spiritũ sanctũ seminauit virtutes & pia merita, diabolus superseminat iniquitates & pctã.

Christꝰ & diabolus vt contraria seminant.

Et aduerte, quia diabolus nullum proprium agrũ habet, sed mala atque pestifera semina sua semper spargit in alieno, id est, in agro Dei. Siue enim nomine agri mundus intelligatur, siue Ecclesia, siue anima humana, omnes isti agri Dei sunt. Mundus enim est suus creatione, cõseruatione, gubernatione: Ecclesia sua est, institutione & redemptione: Animas autem suas esse ipse per Ezechielem testatur, dicens: Ecce omnes animæ meæ sunt. Licet ergo multa habeat diabolus semina, quia tamẽ agrum proprium

Ezech.18.

um habet nullum, ea in agrum Domini, vt hunc vitiet, ita spargit.

Semen diaboli quale.

Porrò quoniam varia sunt quæ Deus seminauit in agro suo semina benedictionis & gratiæ, & ipse inimicus, diuinorum operum peruersus æmulator (vt dictum est) contraria semina non cessat superseminare. Vt (verbi gratia) contra semen fidei, hæreses & perfidiam, contra semen charitatis, inuidiam, contra semen concordię & vnanimitatis, schismata, sectas, & bella, iuxta quod per Salomonem dicitur: Omni tempore iurgia seminat. Contra humilitatem, superbiam: contra mansuetudinem, iracundiæ furorem: contra castitatem, omne genus spurcę libidinis: contra misericordiam, crudelitatem, cōtra iustitiā, iniquitatem: contra largitatem, rapacem seminat auaritiam.

Lib. 4. Prosa. 3. *Hominē vt vitia transformant.*

Hæc & huiusmodi scelera dum cogitatione apprehēdūtur, vtique diaboli semina iaciuntur. Dum delectatione fouentur, germinant: dum opere perficiuntur, mortifructificant, & dum homines in diabolicam atque brutalem transformant sœditatem, quasi oppresso tritico totū agrum zizania occupant. Vnde Boetius.

Constans est, quod versi in malitiam, humanā quoq; amisere naturam. Nam quum vltra homines quemquam prouehere sola probitas possit, necesse est vt quos ab humana conditione deiecit, infra hominis meritum detrudat improbitas. Euenit igitur, vt quem transformatum vtiis videas, hominem æstimare non possis. Auaritia feruet alienarum opum violentus ereptor, lupi similem dixeris. Ferox, atque inquietus, linguam litigiis exercet, canī comparabilis. Insidiator occultus surripuisse fraudibꝰ gaudet, vulpeculis exæquetur. Iræ intemperans fremit, leonis animum gestare credatur. Pauidus ac fugax, non metuenda formidat, ceruis similis habeatur. Segnis ac stupidus torpet, asinum viuit. Leuis ac inconstans studia permutat, nil ab auibus differt. Fœdis immundisque libidinibus immergitur, sordidæ suis voluptate detinetur. Ita fit vt qui probitate deserta homo esse desierit, quum in diuinam conditionem transire non possit, vertatur in beluam. Vnde consequenter de Vlysis sociis canit, dicens:

Nota.

Vela Naritij ducis,
Fit vagas pelago rates.
Eurus

Eurus appulit insulæ,
Solis edita semine,
Tacta carmine pocula
Vertit herbi potens manus,
Ille marmaricus leo
Hic lupis nuper additus
Ille tigris vt Indica
Et licet variis malis
Obsitum miserans ducem
Iam tamen mala remiges
Iam sues cerealia
Et nihil manet integrum,
Sola mens stabilis, super
O leuem nimium manum
Membra quæ valeant licet
Intus est hominum vigor
Hæc venena potentius
Dira quæ penitus meant
Mentis vulnere sæuiunt.

Pulchra qua residens dea
Miscet hospitibus nouis
Quos vt in varios modos
Hunc apri facies tegit,
Dente crescit & vnguibus,
Flere dum parat, vlulat,
Tecta mitis obambulat.
Numen arcadis alitis
Peste soluerit hospitis,
Ore pocula traxerant,
Glande pabula verterant.
Voce corpore perditis
Monstra quæ patitur gemit.
Nec potentia gramina
Corda vertere non valent.
Arce conditus abdita.
Detrahunt hominem sibi,
Nec nocentia corpori

Vulnera mentis nocentiora.

His & scriptura diuina consonat, dicens: Homo cū in honore esset, non intellexit, comparatus est iumētis insipientibus, & similis factus est illis. Et iterum: Vt iumentum factus sum apud te.

G

Cur diaboli semen in tantum proficit.

Quòd autem memorata diaboli semina in tantū prꝫualent proficiuntq;, vt tam innumeros in beluas trāsformentur homines, tria efficiunt. Primum est diaboli astutia, qui mentes hominum sagaciter explorās, ad ea quæ vitia singuli procliuiores sunt, inquirit. Non secus ac si hostes obsessam vrbem qua parte negligentius sit munita cōsiderēt, vel quomodo cautus quispiam terræ cultor, qua in terra semina quælibet meliꝰ succrescāt. Vnde Leo papa:

Nō definit antiquus hostis deceptionū laqueos vbiq; prætēdere, & vt fidē credentiū quoquo modo corrūpat instare. Nouit cui adhibeāt æstꝰ cupiditatis, cui gulæ illecebras ingerat, cui apponat incitamēta luxurię, cui infundat virus inuidiæ: Nouit quē mœrore cōcutiat, quem fallat gaudio, quem metu opprimat, quem admiratione seducat. Omnium discutit consuetudines. Ventilat actiones, scrutatur affectus, & ibi quærit causas nocendi, vbi quemque viderit studiosius occupari.

Secunda causa virulenti profectus diabolicorū seminū est

est corruptæ naturæ praua concupiscentia, quasi quædã malitia terræ. Vnde & prothoparenti ob præuaricationis culpã à domino dictũ est: Maledicta terra in opere tuo Spinas & tribulos germinabit tibi. Siquidem mortalitatis nostræ corrupta natura, præsto semper est malarum suggestionum semina suscipere, & susceptа fouere, & ea pei opera mala quasi in segetẽ mortiferam celeriter excitare.

Innata cõcupiscẽtia. Gene. 3. Prou. 24.

Humana socordia.

Tertia rei huius causa, est humana pigritia quæ negligit vitiorum mala germina extirpare. Vnde per Salomonem dicitur: Per agrum hominis pigri transiui, & per vineam viri stulti. Et ecce totum repleuerant vrticę, & operuerant superficiem eius spinæ, & maceria lapidum destructa erat. Quod quũ vidissem, posui in corde meo, & exemplo didici disciplinam. Vsquequo piger dormis? vsquequo de somno consurges? Parum dormies, modicum dormitabis, pauxillũ manus conseres, vt quiescas, & veni & tibi quasi cursor egestas, & mẽdicitas quasi vir armatus.

¶ Circa tertium, quod est vtriusque seminis in germine manifestatio, subditur:

Quum autem creuisset herba & fructum fecisset, tunc apparuerunt & zizania.

H Crescit herba seminis Christi irriguo gratię, & pluuia spiritus sancti, dum augescit profectus in intellectum sacræ scripturæ, dum accrescit numerus piorum & spiritualiũ virorum, denique dum progreditur anima de virtute in virtutem. Fructificat autem totum hoc semen dum vitæ æternæ præmium præparatur.

Virtutũ cõparatione vitia apparent.

Quum ergo semen Christi modo quo dictum est fructificat, tunc dicuntur apparere & zizania. Quia nisi comparatione virtutum, vitia non apparent. Sicut autẽ non apparet differentia zizaniorum & tritici in herba, nam ferè similem vtraque herbam habẽt, ita etiam quantũ ad ea quæ foris apparent, exigua frequenter vel nulla est differentia inter semen Christi, & semen inimici. Sed quia nemo diu potest fictam ferre personam, diuersitas tandem in fructibus operum deprehensa conuincitur, iuxta quod in Euangelio Dominus ait: A fructibus eorum cognoscetis eos. Matt. 7.

Proinde quum semen verbi Dei profecerit in sacræ scripturæ intelligentiam, tũc apparẽt zizania, quia deprehenditur quantum à sacræ doctrinæ veritate deuiet falsitas errorum.

Rursus quum fideles homines & iusti, sanctis in Ecclesia virtutibus fructificant & elucent apparent zizania dũ huiusmodi bonos & iustos, mali & iniqui solo que nomine Christiani gratuitis odiis persequuntur.

Denique quum anima fidelis è semine virtutum herbam & fructum operationis sanctæ produxerit, tunc apparent zizania, quia tunc anima ipsa quantum distent à virtutibus vitia, diiudicat, & internoscit. Manifesta siquidem fiet ei fraudulentia dæmonis. Et certa iudicat inter vtraque.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Accedentes autem serui patrisfamilias, dixerunt ei: Domine, nonne bonum semen seminasti in agro tuo? Vnde ergo habet zizania?

Hic describitur maligni seminis crescentis deprehensio. Vbi duo notantur, vnum est, querula seruorum interrogatio. Aliꝰ erum, patrisfamilias ad seruos responsio, ibi; Et ait illis.

Querula seruorũ interrogatio.

Circa primum dicitur: Accedentes autem serui patrisfamilias, videlicet, postquam illis fraus innotuisset, dixerunt cum displicentia & dolore (displicet enim tã sanctis angelis, quàm bonis & piis hominibus, quod pestiferum diaboli semen vbiq; inualescit) Domine, inquiunt, nonne bonum semen seminasti in agro tuo? Hoc interrogant, non quasi dubii quin solũmodo bonũ semen seminauerat, sed admirando & dolendo. Quomodo ergo, id est quo authore habet tuus ager zizania? Licet enim sciant patremfamilias in agro suo nõ nisi bonum semen seminasse (vt iam dictũ est) vtique semẽ Euangelicę gratię quo melius vllum sicut nec seminator alius melior vllus esse omnino possit, non tamen plenè nouerunt, vnde zizaniorum malitia superuenerit.

¶ Circa secũdũ, quod est patrisfam. responsio dicitur:

Et ait: Inimicus homo hoc fecit.

Iste homo & seminantis & seminis fuit inimicus. Vbi est aduertendũ quod sancti hoĩes (qui Dei serui sunt) quũ vident zizania simul oriri cũ tritico, valde affliguntur & piis ad Deũ precib⁹ accedẽtes, modesta cõsideratione in

Malum vnde.

quirũt, vnde tam multi mali seminis sit origo, intra se meditatione sancta dicentes: Domine, nonne bonum semen seminasti in agro tuo: Certe sic. Scriptum est enim: Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona, quẽadmodum & valde bona sunt quæ docẽs est loquutus. Vnde ergo in agro tuo tam pernitiosa zizaniorum abundantia.

Gene.1.

Manichæorum vnde error.

In inquisitione rei istius, scilicet vnde esset malum, non accesserũt Manichęi hæretici ad patremfamilias Deum, vt ab illo quæreret veritatẽ, sed putantes se esse sapientes, quũ essent stulti, suo sensui adhæserũt, & suggerente diabolo, duo principia, vnũ omnium bonorũ Deum, alterũ omnium malorũ diabolum, sibi statuerunt. In hac etiam quæstione cõfitetur beatus Augustinus se longo tẽpore laborasse. Tandem autẽ docuit eum Christus, quia malum non est aliqua substãtia aut res subsistens, seu creatura, sed tantum est defectus, & priuatio boni, & ideo nec ꝓpriè causam habet efficientẽ, sed deficientẽ. Diabolus enim ꝓpriè non causa peccati est homini, alioqui efficeret, vt homo incessanter peccaret (causa enim est, ad cuius esse sequitur aliud) sed tantummodo malum suggerendo peccandi occasionẽ offert homini. Vnde & dominum tentans, ait:

Peccati causam habet

Matt.4.

Mitte te deorsum. Non enim potest hominem in peccati ruinã præcipitare, sed vt sese homo præcipitet suggerit.

Itaque diabolus peccati occasionem præstat suggerendo, voluntas autem hominis deficiens, non efficiens peccatum facit, suggestioni vel concupiscentiæ vitiosæ libere consentiendo. Et ideo dicitur, quia inimicus homo, id est, diadolus hoc fecit, primus enim peccatum ipse suggessit. Sed quia sola peccati suggestio ad peccatum non imputatur si non accesserit voluntatis consensus (sed hęc duo simul peccatum consummant) ideo inimicus, & homo, malum hoc faciunt.

Diabolus ergo contra bonum veracis doctrinæ semen suggerit falsitatem, quia mendax est & mendacij pater, & quum loquitur mendacium, ex propriis loquitur, & idem ipse per homines mendaces & prauos (qui & ipsi sunt semen nequam) quibus saluatoris voce dicitur: Vos ex patre diabolo estis, & opera patris vestri vultis facere. Et peruersæ doctrinæ zizania in Ecclesia, & in credentium cordibus vitia seminare non cessat.

Ioan.8.

¶ Circa tertium principale dicitur:

Serui autem dixerũt ei: Vis imus & colligimus ea?

Hic ostẽditur patrisfamilias, iusta, puidaq; discretio. Vbi per ordinem sunt quinque notanda. Primum est, præsto seruorũ obsequutio. Sed ipsa patris fam. librata discretio ibi: Et ait illis, Nõ. Tert. vtriusq; seminis longanimis expectatio, ibi: Sinite vtraque. Quartũ est, expectatæ germinatiõis oportuna collectio, ibi: Et in tẽpore messis. Quintum est tritici purgati digna repositio, ibi: Triticum autẽ

Circa primun, quod est præsto seruorum obsequutio, dictum est: Vis imus & colligimus ea? Vbi secundũ Aug. dat intelligi seruorũ nomine ipsos fideles, qui & bonum semẽ dicũtur. Ex diuersis enim signationibus vna res diuersas similitudines recipit, sicut & de se dominus ait, quod ipse sit ianua & quod ipse sit pastor. Boni igitur deliderantes separationẽ malorum de medio iustorũ quib⁹ semper sunt infesti, cupiunt eos tolli, ne per eos boni deprauẽtur. Vnde Apostolus: vtinam, inquit, abscindantur, qui vos, conturbant.

De cõ. cuã.

Ioan. 1.

Gal. 5.

Et attende quanta sit seruorum erga patremfamilias reuerentia. Quum enim eo irrequisito inimicus homo in agro eius semẽ malum sparserit, etiam illud colligere serui irrequisita Domini voluntate non præsumunt. Nihil autem prohibet per hos seruos etiam sanctos angelos accipi, qui postmodũ messorum nomine designãtur. Ipsi enim præsto sunt accedente beneplacito diuinæ volũtatis, & pios de tribulatione malorum eripere, & in exitium perdere impios. Nam iidem angeli qui Sodomam subuerterunt, Loth iustum inde educentes saluauernnt.

Gene. 19.

¶ Circa secundum, quod est patrisfamilias librata discretio, subditur in litera.

Et ait illis: Nõ, ne forte colligentes zizania, eradicetis simul & triticum.

Itaq; interrogãtibus seruis irẽtne & colligerent zizania, respõdit paterfamilias: Nõ id est nolo qđ zizania nascẽtia colligatis, ne fortè colligẽtes zizania, eradicetis simul & triticum. Ecce quemadmodũ pater familias amat triticum. Sustinet enim malum semen in agro suo propter hoc solũ, ne triticum eradicetur. Nã multi primum, zizania sunt, qui postea fiunt triticum. Qui nisi quum ad huc

M *Curmalos sustinet*

mali sunt, patiẽter tolerantur, ad laudabilem mutationẽ non perueniunt. Datur ergo locus pœnitentie, & monemur ne cito amputemus fratrem, quia fieri potest, vt ille qui hodie noxio deprauatus est dogmate, cras resipiscat & incipiat defendere veritatem

Hierony.

Eradicatio triplex.

Vbi est notandum triplicem prohiberi eradicationem id est siue per excommunicationem, siue alias, videlicet, eradicationem festinatam, damnosam & suspitiosam. Festinata est, quam non precedit admonitio. Damnosa, quã do vel ipse princeps, vel multitudo est in culpa nisi illa palam redundet in cõtumeliam Dei vel Ecclesiæ catholicę. Aliquando enim, Vt di. Aug. tolerandi sunt mali pro conseruanda pace Ecclesie, ne schisma suboriatur, Suspitiosa eradicatio est, quumis excidĩtur de cuius vel vitio, vel hæresi, certitudo sufficiẽs & omnimoda nõ habetur.

Circa tertiũ, quod est vtriusque seminis longanimis expectatio, subditur:

Sinite vtraque crescere, vsque ad messem.

N Sinite, inquit, vtraque, id est, & bonos & malos, crescere vsq; ad messem, id est, vsque ad seculi cõsummationem Permittit ergo dominus vt crescant simul boni & mali, vsq; ad præfiniti tempus iudicii, Interim enim proficiũt & crescunt tam boni quàm mali. Vnde in Apocalipsi angelus loquitur, dicens: Qui nocet, noceat adhuc, & qui in sordibus est, sordescat adhuc, & qui iustus est iustificetur adhuc, & sanctus sanctificetur adhuc. Itaque corripiat interim misericorditer homo quod potest, quod autem nõ potest patienter ferat, & gemat ex dilatione. Turba aũt iniquorũ quum facultas est in populis promendi sermonem generali obiurgatione ferienda est. De Deo autem certum est quód malos patienter expectat, vt conuertantur, aut vt per eos boni exerceantur & expurgentur.

Dei longanimis expectatio.

Apoc. vl. Augusſt.

Obiectio soluenda.

Hirony. Deut. 13. 1. Cor. 5.

Sed quod hic dicitur: Sinite vtraque crescere vsque ad messem, videtur illi præcepto esse contrarium: Auferte malum de medio vestrum, & nequaquam societatem habendam cum his qui fratres nominantur, & sunt adulteri & fornicatores. Si enim prohibetur eradicatio & vsq; ad messem tenenda est patiẽtia, quomodo eiiciẽdi sunt quidam de medio nostrũ. Inter triticũ & zizana (quod lolium appellamus) quandiu herba est & nondũ culmus venit ad spicã, grãdis similitudo est & in discernẽdo aut nulla

nulla aut perdifficilis distãtia. Præmonet ergo dominus, ne vbi quid ambiguum est, cito sententiam proferamus, sed Deo iudici terminum reseruemus, vt quum dies iudicij venerit, ille non suspitionem criminis, sed manifestũ reatum de sanctorum cœtu eiiciat.

Sinite vtraq; crescere. Si enim euellerẽtur omnes errores & falsa scripturarũ intelligẽtia, eradicaretur apud multos etiã studiosa inuestigatio veritatis. Etenim errorũ occasione, in intellectu scripturæ ad ædificationem fidei & hæresum confutationem, Deo ad gloriã, & sibi ad coronã plurimi profecerunt. Vnde ait Apost. Oportet & hæreses esse, vt qui probati sunt manifesti fiant in vobis.

O *Ex malisbona elici.*

Ad hęc (vt ait Aug.) improbatio hereticorũ facit emine re quid Ecclesia Christi sẽtiat, & qd habeat sana doctrina. Denique si omnes mali tollerentur de Ecclesia, plurimum tritici eradicaretur, quandoquidẽ plurimi eorũ exercitati persequutionibus vitam promerentur æternam. Sed diabolicas si prorsus tolli contingeret tentationes in plerisque eradicarentur animi virtutes. Vnde & Apostolus Paulus angelum Sathanæ perpessus est, qui in ipso stimulũ carnis excitaret, ne ad salutẽ necessaria virtus humilitatis ipsius è mente ꝓpter reuelationũ magnitudinẽ extirparetur. Rogantes proinde vt discederet, respondit dominus: Sufficit tibi gratia mea. Nã virtus in infirmitate perficitur, quemadmodũ & granũ tritici suis circundatũ paleis, legitima quãtitate matureſcit. ¶ Circa quartũ, qđ est vtriusq; germinationis opportuna collectio subditur.

1. Cor. 11. 7. *confes.* cap. 19.

2. Cor. 12.

Et in tempore messis dicam messoribus: Colligite primum zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum.

Messis appellatur tẽpus metẽdi. Per messem ergo dies iudicii designatur. Messores autem exponẽre domino sunt angeli. In tẽpore messis, inquit, id est, in consummatione seculi, dicam messoribus angelis: Colligite primum zizania, id est, malos & impios à piorum contubernio sempiterno diuortio seiungendos.

P

Vides, quod licet inimicus zizania seminauerit, non tamẽ ad eũ pertinet eorũ messis & collectio, sed imperio fier patrisfamilias. Ergo quod inimicus seminauit, alius metet, iuxta illud: Alius est qui seminat, & alius qui metit.

Ioan. 4.

tit nec mirum. Nō enim (vt supra dictum est) in propriō, sed in agro seminauit alieno. Et alligate, inquit, ea in fasciculos ad comburēdum. Ecce consummatio hominum impiorum: Ecce vt fœnum agri in clibanum mittitur, fœnum vtique tectorum, in alto vanitatis ad breue crescēs, quod priusquam euellatur per mortem iam per gratiæ cœlestis carentiam exaruit.

Reprobe-rum in fasciculos colligatio. Matt. 6.

Et benè dicit in fasciculos, non in fasciculo vno. Quia vnusquisq; eorum pro modo suæ peruersitatis punietur, & qui fuerint in pœna consimiles, similib⁹ suppliciis cruciabūtur nempe superbi cum superbis, inuidi cū inuidis, auari cum auaris, adulteri cū adulteris, vsurarij cū vsurariis, hæretici cum hæreticis, omnes pariter desperantes & blasphemi in suis quiq; fasciculis sempiternis gehēnæ incendiis exurētur, iuxta quod scriptū est: Et congregabuntur in cōgregatione vnius fascis in lacū, & claudētur ibi in carcere. Præmiserat loquens de mūdi huius amatorib⁹ sub nomine terræ, dicens: Cōfractione cōfringetur terra, cōtritione conteretur terra. Et grauabit eā iniquitas sua, & corruet, & nō adiiciet vt resurgat. Quomodo enim possent resurgere qui ligatis manibus & pedibus, id est, omni facultate semetipsos iuuandi iam priuati, proiecti fuerint in tenebras exteriores, in tenebras sempiternas?

Esaiæ. 24.

Consurgendi impossibilitas.

Matt. 13.

Sicut colliguntur (inquit dominus) zizania & igni comburuntur, sic & erit in cōsummatione seculi. Mittet filius hominis angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala, & eos qui faciunt iniquitatem, & mittent eos in caminum ignis, ibi erit fletus & stridor dentium. Et protinus de piis & iustis, qui hic nomine tritici designantur, adiecit, Tunc iusti fulgebūt sicut sol in regno patris eorū.

¶ Vnde & circa quintum, quod tritici purgati digna repositio, subditur:

Triticum autem congregate in horreum meum.

Q Triticum, inquit, id est, iustos, qui in area mundi huius, flagellis, afflictionib⁹, & variis tentationib⁹ triturati fuerint & mūdati, ita vt in eis nulla remanserit palea aut macula cōgregate in horreum meū, cœlestium videlicet mansionum. Vnde & alio loco scriptū est: Ventilabrū in manu eius & purgabit aream suā, & congregabit triticū in horreum suum, paleas autem comburet igne inextinguibili.

Iusti tritici Dei.

Lucæ. 3.

Domi-

DOMINICA IN SEPTVAGESIMA.

Similе est regnum cœlorum homini Patrifamilias, qui exiit primo mane cōducere operarios in vineam suam. Matt. 20.

In hac sancti Euangelij lectione tria cōprehendūtur. primū est, ad opus vineæ operariorum destinatio. Secūdum est opportuno tempore mercedis redditio. Ibi: Quū sero autem factum esset. Tertium, Euangelicæ parabolæ notanda conclusio. Ibi: Sic erunt nouissimi.

Circa primum tria sunt cōsideranda. Primum est, mystica vineæ significatio. Secūdum est patrisfamilias cum operariis conuentio. Ibi: Conuētione autem facta. Tertium est, horarum in opere attendenda distinctio. Ibi: Et egressus circa horam tertiam.

A Circa primum prēmittendum est quid sibi velit in hac dominica nouus officij diuini ritus, & quur dominica in septuagesima sit appellata. Considerandū est igitur quur ab officio diuino remouetur hodie nō modo Alleluia solēne, sed & cætera lætitiæ cātica, quale est inter nocturnas laudes. Te Deū laudamus, & in officio missæ: Gloria in excelsis. Sed huius rei causa in officio matutinali clarius aperitur. Illic enim recolitur, quemadmodum homo ad imaginē Dei factus, vt esset cæterarū creaturarū dominus, & futurus hæres vitæ æternæ, ad consortiū angelorū sine morte, & sine vlla molestia aliquādo transiturus, per culpam præuaricationis & inobedientiæ, tātorum bonorum incurrit iactura. Amissa enim conditoris sui gratia, simul innocentiam, immortalitatem, originalem iustitiā, obedientiam creaturarum, cœlorum regna, consortium angelorum, hæc, inquam, omnia factus exul & miser & calamitosus amisit, Quamobrem Ecclesia sancta in initio missæ id quod pro mortuis cantari solet, videlicet: Circundederunt me gemitus mortis, dolores inferni circūdederunt me, hodierna die quasi in magni mortui (totius scilicet generis humani) anueuersario triste decātat.

Lugubris officii ratio

Septuagesimæ ratio.

Quod ratione verò septuagesimæ, hoc nobis à patribus sanctis traditum accepimus, videlicet hãc dominicã, quæ ab vltima septem dominicarum (ipsa est media quadragesimæ) septima est, septuagesimã nominari, & sexagesimã quæ sexta est ab vltima, & quinquagesimam quæ quinta est, & quia idẽ in harũ dominicarũ significatur officiis, quod in illa significatũ est septuagenaria captiuitate populi Dei, qua septuaginta annis sedit & fleuit super flumina Babylonis. Quid autẽ illud est, nisi septenaria distinctio ætatũ mundi? Harũ prima ab Adam. Secunda, à Noe. Tertia, à Moyse. Quarta, á Dauid. Quĩta ab ipsa Babylonica captiuitate. Sexta, ab aductu Christi, vsq; ad finẽ seculi. Porrò septima ætas mundi est illa requies ad quã quotidie transeunt electorum animæ, & requiescunt inter vbera lætantis matris suæ Ierusalẽ supernæ.

Rectè igitur in hac dominica, quæ (vt dictũ est) ordine prima est ab illa vltima, & respondet initio illius magnæ atq; deflendæ captiuitatis, qua nostri generis parẽtes primi ob dictã præuaricationis culpã è paradisi gaudiis pulsi, in calamitates, & ærumnas innumeras, & ineuitabilem moriẽdi necessitatẽ, extorres à regno, sub potestate principis tenebrarum tandẽ ad inferos descensuri, miserabiliter abierunt, rectè (inquam) in hac dominica illud triste canitur: Circundederunt me gemitus mortis.

Septuagesimæ finis.

In vltima verò huius ordinis dominica, in qua designatur septimæ ætatis initiũ, finis scilicet miserandæ captiuitatis, & desideratꝰ lætusq; ad amissam cœlestis regni vitã, & angelorũ societatem (quasi à Babylonica captiuitate in Ierusalem) reditus, tunc (inquã) plena gaudiis Ecclesia propheticum illud & audit, & canit: Lætare Ierusalem, & festum facite omnes qui diligitis eam, gaudete cum lætitia qui in tristitia fuistis, vt exultetis & satiemini ab vberibus consolationis vestræ.

Esaiæ. 66.

Porrò futuri huius gaudii spes nobis in Euãgelica diei huiꝰ lectione aperitur, in qua operarij in vineam patrisfamilias (id est, Dei) pro mercede vitæ æternæ laboraturi vocati cõductiq; memorantur. Proinde quod in Euangelio per laborantes in vinea, hoc ipsum per currẽtes ad brauium in lectione Epistolæ significatur.

His præmissis, ad expositionem sancti Euãgelij est accedendum. Simile, inquit, est regnum cœlorum homini patri-

patrifamilias, qui exiit primo mane cõducere operarios in vineam suam. Vbi in primis est attendendum per regnum cœlorum præsentis temporis Ecclesiam intelligi, quæ vtiq; in electis ad regnum cœlorum à deo est prædestinata. Qui licet quoad statum præsentem adhuc in ipso regno non sint, virtute tamen charitatis diuinæ, cum regni illius ciuibus ita vniuntur, vt & ipsi iam regnum cœlorum appellentur. Et quid ni regnũ cœlorum vocentur, in quibus Deꝰ ipse (quasi in quibusdam cœlis) regnat pro cuius amore perituras diuitias & regna terrena contemnentes audire merentur: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum? Sed & ideo regnum cœlorũ Ecclesia dicitur, quod ipsius structor Dei filiꝰ è cœlo venit, & quòd cœlestibus ipsa regatur institutis.

Regnum cœlorum Ecclesia præsens.

Mat. 5.

Porrò nomine patrisfamilias Deus ipse datur intelligi. Vnde Greg. Quis patrisfamilias similitudinem rectiꝰ tenet, quàm conditor noster, qui regit quos condidit, & electos suos sic in hoc mundo possidet quasi subiectos dominus in domo? Qui & homo dicitur, non quidem proprietate substantiæ, sed affectu pietatis, q̃ erga homines mansuetus sit, misericors & benignus. Huius patrisfamilias possessio domus & familia, omnis est creatura, siue in cœlo, siue super terram, siue sub eus terram.

Paterfamilias Deus.

Qualiter Deus exit.

Qui exiit, inquit, primo mane. Vbi quæritur quomodo intelligatur Deus exire, qui vbiq;, semper, & omniõ immutabilis est. Sed exire dicitur per sui manifestationẽ, suæq; diffusionẽ bonitatis. Quando enim non cognoscitur, quodãmodo in secreto est. Quũ autẽ ex operibus suis cognoscitur, quasi de occulto in apertũ egreditur. Exitus ergo iste nullã in Deo significat aut mutationem, aut aliquam cognitionem nouam, qui & vbique præsens est, & cui semp patẽt vniuersa. Vnde stultos esse patet qui p eo quod Deũ non vident, nec se putant ab illo videri, similes paruulis, qui oculos sibi manu aut veste cooperientes, cæteros non vident, nec ab illis se videri credunt.

Dei vinea quæ & qualis.

Hic paterfamilias habet vineã, scilicet (vt dicit Greg.) vniuersam Ecclesiã, quæ ab Abel iusto, vsque ad vltimum electum qui in fine mundi nasciturus est, quot sanctos protulit, quasi tot palmites misit.

Huic suæ vineæ Deus angelicam custodiam, quasi sepem circundedit, & fodit in ea torcular, quo Christi in vulne-

vulnerata atq; fossa carne innoxia passi & mortui meritum designatur. Siquidem hoc torculari vinum illud expressum est quod tam angelos q̃ homines sanctos, etiam in cœlo beatos, ineffabili gaudio lætificat.

Sed adsimilationis Ecclesiæ ad vineã rationes attẽde. Vinea cõsistit in multis palmitib⁹, Ecclesia ĩ multis Chri-
Ioan.15. sto fidelibus. Quibus ipse vos, inquit, palmites. Et sicut palmes nõ potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite, sic nec vos nisi in me manseritis.

Rursus sicut vinea iuxta terrã deformis apparet, sursum vero in frondibus suis & botris, dulcis est & amœna ita & Ecclesia ĩ electis & piis seculi huius contẽptoribus & ipsa insipientiũ oculis apparet cõtemptibilis. Vnde do-
Ioan.16. min⁹ in Euãgelio: Mundus, inquit, gaudebit, vos verò cõ-
Matt.5. tristabimini. Sed tristitia vestra vertetur in gaudium. Et hinc beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.

Sed & de hac præsentis Ecclesiæ apparẽte deformitate Apostolũ audis dicẽtẽ: videte vocationẽ vestrã fratres, qa
1.Cor.1. nõ multi sapiẽtes secũdũ carnẽ, nõ multi nobiles, sed quæ stulta sunt mũdi elegit Deus, vt cõfundat sapientes, & infirma mũdi elegit De⁹, vt cõfũdat fortia, & ignobilia mũdi & cõtẽptibilia elegit De⁹, & ea quę nõ sunt, vt ea quæ sunt destrueret, vt nõ glorieť oĩs caro in conspectu eius.

Verũ quæ in terris squallẽs apparet Ecclesia, in cœlestis paradisi gloria & ĩ præmio vitæ æternæ pulcherrima & amœnissima est, dicẽte domino: Merces vestra copiosa est in cœlis. De qua mercede per Apostolũ dicitur: Nec oculus vidit: nec auris audiuit, nec in cor hominis ascẽdit, qđ
Matt.5. ꝓparauit De⁹ his qui diligũt illũ. Vnde & Psalmista excla-
1.Cor.2. mãs & admirãs: Quàm dilecta, ĩquit, tabernacula tua dñe virtutũ cõcupiscit & deficit anima mea in atria domini. Deniq; ratione culturę Ecclesia vineę adsimilať. Sicut e-
nĩ vinea multiplici cultura op⁹ habet vt fructificet, ita & Ecclesia, imò etiã & vniuscuiusq; fidelis hoĩs aĩa. Purgari
Vnde vinea purganda. quippe ĩdiget à spinis auaritiæ, à supbię cõtumacis & de-
ræ lapidib⁹, à carnis luxuria & oĩ intẽperantia & supfluitate, quasi ab aquosis & inutilib⁹ palmitib⁹. Op⁹ ité habet crebra cõscientię discussione, quasi quadã sartitione ci-
ca radicẽ. Op⁹ habet districtione disciplinæ, quasi quasi ad certos & firmos stipites alligatione. Op⁹ etiã habet irriguo supnæ gratię, quasi aĕris quadã tẽperie, & pluuia o-
portuna. Pro qua obtinẽda assiduis est Deo vótis supplico

dum exemplo eius, qui ait: Deus virtutũ conuertere, re-
Psal. spice de cœlo & vide, & visita vineam, & perfice eam quam plantauit dextera tua.

Porrò de vinea viri stulti & hominis pigri, quã replẽt
D vrticæ, id est, libidinis æstus, & operiũt auaritiæ cupidi-
Vivea de- tes, quasi quędã spineæ, p Esaiã prophetã dominus querit
generans dicẽs: Expectaui vt faceret vuas, & fecit labruscas. Nunc
iudicanda. ergo habitatores Ieruſalẽ, & viri iuda, iudicate inter me
Esaiæ.5. & vineã meã, Quid est quod vltra debui facere vineę meę,
& nõ feci? Et nunc ostendã vobis quid ego faciam vineæ meæ. Auferã sepem eius, & erit in direptionẽ, diruã maceriã eius, & erit in cõculcationẽ, & ponã eam desertam. Non putabitur & non fodietur, & ascendent super eam vepres & spinæ, & nubibus mandabo ne pluant super eã imbrẽ. Vinea autẽ domini exercituũ domus Israel est. Ec-
Ezech.15. ce de vinea sua domini querela iusta, ecce ipsi⁹ cõtra vineam sterilem cõminatio metuẽda. Hinc nihilominus & ad Ezechielem loquiť, dicens: Filj hominis quid fiet de li-
gno vitis ex omnibus lignis, nemorũ, quæ sunt inter ligna syluarũ? Nũquid toiletur de ea lignũ vt fiat opus, aut fa-
Ioan.15. bricabitur de ea paxill⁹, vt depẽdeat in eo quod cũq; vas? Ecce igni datũ est in escã. Et hæc est nouissima vineæ ste-
rilis reprobatio. De qua & in Euangelio loquiť, dicens: Si quis in me non manserit, mittetur foras sicut palmes, & arescet, & colligent eum, & in ignem mittent, & ardebit.

¶ Cirça secundum, quod est patrisfamilias cum operariis conuentio sequitur.

Conuentione autem facta cum operariis ex denario diurno, misit eos in vineam suam.

Vides hic benignissimã erga hoiẽs Dei misericordiã. Nã
E quũ ei debeamus nosmetipsos, hoc est, totum quod sumus
Dei erga & qđ possum⁹, sed & quũ ipse bonorũ nostrorũ nõ egeat,
nos dignatio. nihilominus tamẽ cũ operariis cõuẽtionẽ, id est, pactionẽ facere, & laboris mercedẽ polliceri, sesęq; quodammodo homini operario suo debitorẽ facere non dedignať. Pro-
Matt.19. mittit enĩ si præcepta sua seruauerim⁹, daturũ se nobis vitã æternã, dicẽs: Si vis ad vitã ingredi, serua mandata. Vbi aduertẽdũ quẽadmodũ in opere salutis humanę concur-
Iustitia & misericordia Dei. rãt & iustitia Dei, & Dei mia. Iustitia quidẽ, quia cõuentione facta cũ operariis. Nã & si nõ hoĩ, veritati tamẽ suę actionis, suæq; iustitiæ solũtariũ se debitorẽ cõstituit.

Tit.3. Quantopere verò cõcurrat misericordia Apostolus Paulus ostẽdit, dicẽs: Quum autẽ apparuit benignitas & humanitas saluatoris nostri Dei, nõ ex operibus iustitiæ quæ fecim⁹ nos, sed secundũ suã misericordiã saluos nos fecit.

Roma. 8. vides vt misericordiæ Dei tribuit ꝙ saluamur. Quod & alio loco euidentius ostendens, dicit: Non enim sunt cõdignæ passiones huius temporis, ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Sed & Dei gratia est quæ opera nostra (quæ per se ad præmium vitę æternæ collata nihil & inane reputãtur) vsqueadeo coram Deo cõmendat, vt secundũ suã æquitatem ea censeat æterna beatitudine remuneranda. Pondus enim valoris accipiũt penes infinitã Spiritus sancti dignitatẽ, qui ad ea homini cooperat⁹ est.

Operum iustitia vt defenditur.

Et aduerte quẽadmodum huius Euangelij authoritate bonorũ operũ iustitia defendatur aduersus huius temporis hæreticos, opera bona blasphemantes, vtpote quibus nulla alia q̃ opera carnis, imò opera diaboli placent. Diaboli, inquã, opera nõ ꝙ ille per se illa faciat, sed ꝙ ea suis hircis in nouissimo die cũ ipso in gehenna partem habituris, suggerat faciẽda. Huiusmodi sunt apud eos assidua

Opera peccatorum. voracitas, temulentia, lusus, perpetua conuiuia, blasphemiæ, sacrilegia, mẽdacia, doli, fraudes, vsuræ, exactiones, violentiæ, oppressiones pauperum, adulteria, superbia, & alia his similia, aut certè grauiora. Cũ quibus suis operibus omni mola asinaria in immensum grauioribus, in abyssum ignis sempiterni infœlices & miseri nunq̃ tamen miserãdi, demergentur, Opera enim illorũ sequunt illos.

Apoc.14. Sed facessat eorum impudens peruersaq; temeritas, &
F cessent vituperare quod apud Deum commẽdatur. Nam
Actu.9. durum est eis contra stimulũ calcitrare. Dicit pastor Ecclesiæ Petrus, Satagite vt per bona opera, certam vestrã
2.Pet.1. vocationem & electionem faciatis. Quasi dicat: Si operibus bonis vacui fueritis, tam vocatio vestra q̃ electio incerta sunt. Sed hæretici beato Petro Apostolo cõtradicẽ-

Hæretici confutãtur tes, Pharisæos vocant qui piis operibus sunt intenti. Amplius verò mirandum est eò dementiæ pleroſq; iam esse
2.Cor.5. redactos, vt malint credere hæretico q̃ Christo & Petro. Testatur Apostolus Paulus, exhiberi nos debere ante tri-
Heb.6. bunal Christi, vt referat vnus quisq; ,ppria corporis prout gesit, siue bonum siue malum. Idem ad Hæbræos: Nõ iniustus, inquit, est Deus, vt obliuiscatur operis vestri, & dilectionis quam ostendistis in nomine ipsius.

Et iterum alio loco: Reddet (nimirum Deus) vnicuiq; se- Roma.2.
cundum opera eius. Deniq; nõ auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur. Quibus & multis aliis in hunc modum testimoniis, bonorum operũ iustitia apertissimè & adstruitur & defensatur.

Conuentione, inquit, facta cum operariis ex denario *Dies laboris, quousq;*
diurno, id est, vt pro labore diei denariũ recipiant. Porrò dies ille laboris, totius vitæ hominis tempus est. Quum enim ad vitæ vesperam ventum fuerit, actum erit. Neq; enim per noctẽ vinea laborari solet. Vnde & ipse Christus adhuc mortale corpus gerens, ait: Me oportet operari Ioan.9.
opera eius qui misit me, donec dies est. Venit nox quando nemo potest operari. Clausis enim in suprema mortis hora luminibus, non est exinde precum aut meritorum locus. Vnde etiam ait Psalmista: Exhibit homo ad opus suũ, & ad operationem suam vsq; ad vesperam. Itaq; dum tempus habemus operemur bonum ad omnes. Nam quæ se- Galat.6.
minauerit homo, hæc & metet. Tempus enim sementis, est tempus præsens: quod quum transierit, operandi tempus exinde non est. In hunc sensum dicit August. Nemo se speret quod hic neglexit, quum obierit apud Deum promereri. Nam hic omne meritum comparatur, quo post hanc vitam releuari quispiam, vel grauari.

Porrò nomine denarij æternæ vitæ præmiũ id circo in- G
telligitur, quia sicut denarius circularis est figuræ (quæ *Denarius, mystice.*
vtiq; nõ habet finem) ita nec merces operariorũ Dei (quæ denarij nomine hic designatur) vllo fine limitatur. Siquidem merces hæc ipse Deus est, iuxta quod ad Abraham loquutus est, dicens: Noli timere Abrahã. Ego protector Gene.15.
tuus sum, & merces tua magna nimis. Ecce præmiũ cui labor nullus potest comparari. Quòd si aliqua tametsi longinqua fieri debeat pro tanto præmio cõmutatio, totum quod homo habet, & quod est, necesse est pro illo expendat. Nimirũ merces hæc thesaurus est, quẽ qui inuenit ho Matt.13.
mo, vadit, & vendit vniuersa quæ habet, vt possideat illũ. Qui hunc habet denariũ, quodammodo & virtualiter omnia habet. Sicut enim quicquid homo vult, habet per denariũ, ita & merces illa, omnia cõtinet quæ possunt desiderari. Qui enim hoc bono fruetur, quicquid volẽt erit, & quicquid nolet non erit. Ibi quippe erunt bona corporis, qualia nec oculus vidit (vt dictum est) nec auris audiuit,

Proinde non otiosè expressit genus numismatis, nec in communi tantum numisma, sed specialiter denariũ. Denarius enim à decem deriuatur. Vnde & Origenes quoddam salutis nomen esse denarium exposuit, ꝙ denario illo decem præceptorum seruatorum merces designatur. Quòd aũt denarius regis habet imaginẽ, quid aliud significat quàm perfectam & puram in beatis Dei imaginem? Scimus (inquit beatus Ioannes) quoniã quum apparuerit, similes ei erimus, quoniã videbimus eum sicuti est. Tunc enim reuelata facie gloriam domini speculantes, in eandem imaginem transformamur à claritate in claritatem tanquam à domini spiritu. Quos enim præscíuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui. Et licet hic imaginẽ Dei in nobis habeamus (siquidẽ ad imaginẽ Dei homo factus est) ipsa tamen multis vitiis, quasi quodam deformi squallore, tenebris & calligine, obducta est.

1.Ioan.2.
2.Cor.3.
Roma.8.

H Misit, inquit, eos in vineã suã. Videndũ cuiq; est, ne per schisma, aut hæreticã prauitatẽ de vinea sanctæ Ecclesiæ exiens discedat, iuxta quod de quibusdã per B. Ioannem dicitur: Ex nobis prodierũt, sed non erant ex nobis. Nam si fuissent ex nobis, remansissent vtiq; nobiscũ. Videat nihilominus, ne peccãdo male in vinea operetur, velut ille qui vites nõ excoleret sed exscinderet. Hoc enim (ipso patrefamilias Deo iudicante) in suum damnũ redundaret.

Vineam egrediuntur qui.
1.Ioan.

¶ Circa tertium, quod est horarum in opere notanda distinctio, subditur:

Et egressus circa horam tertiam, vidit alios stantes in foro otiosos, & dixit illis: Ite & vos in vineam meam, & quod iustum fuerit, dabo vobis. Illi autem abierũt. Iterum autem exiit circa sextam & nonam horam, & fecit similiter.

I Forum est, quicquid est extra Ecclesiã, sed & mundus hic fori vocabulo nõ incongruè designatur. In hoc foro emẽdis animabus diabolus & Deus, quasi duo magni negotiatores, versantur. Offert Deus suis operariis pretium, vitam & fœlicitatẽ æternam. Offert diabolus momentaneã peccati & rerum labentium voluptatem. Homo autem per arbitrij libertatem seipsum addicit cui vult, id est, vel diabolo per iniquitatem, vel Deo per iustitiam: diabolo per culpam, Deo per innocentiam. Vnde Ambrosius: Spontaneũ sibi militem eligit Christus, voluntarium seruũ diabolus auctionatur. Neminem enim iugo seruitutis adstrictum possidet, nisi qui se prius peccatorum ære vendiderit.

Qui venales, & qui emptores.

Aduertendum est autem, esse nonnullos qui animas suas in hoc foro vendunt, alios qui perdunt, alios qui impignorant, alios qui dant gratis.

Vendunt animas suas diabolo, exiguo viliq; pretio, luxuriosi, gulosi, superbi, & honorũ huius seculi ambitiosi, & q̃ maximè auari & iniqui, iuxta quod per Salomonem dicitur: Non est iniquius q̃ amare pecuniã, hic enim venalem animam suam habet. Emit autem diabolus huiusmodi animas in pabulum gehennæ ignis. Vnde quum eas à vẽditore in hora mortis efflatas acceperit, ilico mittit in fornacem ignis.

Animas suas vendunt.
Eccle. 10.

Perdunt animas suas seu amittunt, negligenter viuẽtes, & ociosi, ad virtutẽ & opera salutis inertes, inepti, acedio dã, sapiẽtum quidam acerba reprehensione pungit, dicẽs:

Animam perdunt.

Si hi enĩ acceperũt in vano animas suas. Huiusmodi quẽ

Sterti adhuc? laxumq; caput compage soluta — Persius.
Oscitat hesternum dissutis vndique malis?
Est aliquid quò tendis, & in quod dirigis arcum?
An passim sequeris coruos, testaq; lutoq;,
Securus quò pes ferat, atq; ex tempore viuis?

Et post pauca:

Discitẽq; ô miseri, & causas cognoscite rerum,
Quid sumus, aut quidnam victuri gignimur, ordo
Quis datus. Et post pauca:
Quem te Deus esse
Iussit & humana qua parte locatus es in re.

K Impignorãt vero aĩas suas, qui & si has fœneratori diabolo nequaq̃ prorsus cõsignare velint, attamẽ vt accipiãt cõcupitas in peccatis voluptates, quasi ad tempus impignoratas alienant. Quumq; tandẽ in peccatis senuerint, debiles effecti, pro tãtorũ reatu criminũ, quasi debito grui & immẽso, cõdignos pœnitẽtiæ fructꝰ soluere nequeũt. Difficile est enĩ consueta relinquere: sicq; fit vt tandẽ pignus (id est, animã) perdant qui illud à principio nõ perdere, sed tantum obligare intendebant. Impignorant etiã animas suas (sed longe alio cõtractius genere) pastores in Ecclesia & prælati. Ipsi enim pro animabꝰ subditorũ proprias animas obligant. Putent sibi dici quod scriptum est:

Animam suam impignorant.

Custo-

3.Reg.20 Custodi virum istum(demonstrato quolibersubditorum) qui si lapsus fuerit,erit anima tua pro anima illius.

Animã gra tis dant. Denique animas suas quasi pro nihilo dant,inuidi,iracundi, desperantes, sese proprio scelere interficientes. Quum enim lubricus pro damno animæ suæ recipiat voluptates,auarus diuitias,superbus & ambitiosus honores: isti omnium miserrimi nihil accipiunt quod delectat,sed amaritudinem tantum quæ cruciat.

Ait ergo patersamilias operariis qui stabant in foro otiosi:Ite & vos in vineam meam.Ite,inquit,liberè,nó coacti.Nemo enim nisi liberè seruiens potest Deo placere.Et quod iustum fuerit,dabo vobis. Non paciscitur de pretij quantitate,sed tantum promittit quod iustum fuerit se daturum.Reddet enim vni cuique secundum opera sua.

L Et iterum exiens circa sextam & nonam horam, fecit similiter.Vbi Gregorius:Paterfamilias ad excolendam vineam suam,mane,hora tertia,sexta,nona, & vndecima, operarios conducit, quia à mundi initio vsque ad finem ad erudiendã plebẽ fidelium prædicatores congregare non destitit. Mane etenim mundi fuit ab Adam vsq; ad Noe. Hora vero tertia, à Noe vsq; ad Abraham. Sexta quoq; ab Abraham vsq; ad Moysen.Nona autẽ à Moyse vsq; ad aduentum domini. Vndecima verò ab aduẽtu domini vsque ad finem mundi, in qua prædicatores sancti Apostoli missi sunt,qui mercedem plenã & tardè venientes acceperunt. Ad erudiendam ergo dominus plebem suã,quasi ad excolendã vineã suam, nullo tẽpore destitit operarios mittere,quia & prius per patres,& postmodum per legisdoctores & prophetas,ad extremũ verò per apostolos dum plebis suę mores excoluit,quasi per operarios in vineæ cultura laborauit: quamuis in quolibet modulo vel mensura quisquis cum fide recta bonæ prædicator actionis extitit,huius vineæ operarius fuit. Operator ergo mane, hora tertia, sexta,& nona,antiquus ille Hebraicus populus designatur,qui in electis ab ipso mundi exordio dum recta fide Deum studuit colere,quasi non destitit in vineæ cultura laborare.Ad vndecimam verò gentiles vocantur,de quibus & dicitur:

Horarũ diei significatio

Circa vndecimam vero exiit, & inuenit, alios stantes & dicit illis: Quid hic statis tota die otiosi? Dicunt ei :Quia nemo nos conduxit. Dicit illis

cit illis : Ite & vos in vineam meam.

Quid,inquit,statis hic tota die otiosi:Qui enim in transacto tam longo mundi tempore pro vita sua laborare neglexerant,quasi tota die otiosi stabant.Sed attendite quid inquisiti respondeant.Dicunt ei:Quia nemo nos conduxit.Nullus quippe ad eos patriarcha, nullus propheta venerat. Et quid est dicere, ad laborem nemo nos conduxit,nisi quia vitæ nobis vias nullus prædicauit? Quid ergo nos à bono opere cessantes in excusatione nostra dicturi sumus,Qui à matris vtero ad fidem venimus,qui verba vitæ ab ipsis cunabulis audiuimus,qui ab vberibus sanctæ Ecclesiæ potum sanctæ prædicationis sumpsimus cũ lacte carnis?

M *Arguuntur otiosi.* Gregor.

Ex dictis patet quomodo huius temporis hęretici,& in plano offendunt, & quasi in meridiana luce cœcutiunt, dum inter hæc blasphemãtes dicere audent per tam multa retroacti temporis secula Ecclesiam à Deo in erroribus fuisse derelictam, donec iste hæresiarcha vnà cũ suo detestando satellitio prosiliisset, quandoquidem hic pateat,quàm vigilanti studio,quàm paterna solicitudine,electæ Ecclesiæ erudiendæ nullo non tempore doctores (quasi operarios vineæ suæ)destinando intendit.

Hæreticorum error conuincitur

Quòd si operarij quoque in domini vineam missi diiudicandi forent,nonne potius credendum erit hos esse patres sanctos, cuiusmodi fuerunt Augustinus, Chrysostomus,Hieronymus,Cyprianus,Beda, Gregorius, Ambrosius,Hilarius,Bernardus,& similes,quàm hæreticos istos, nempe homines omni scelerum genere contaminatos,in homines iniquos,in Deum &sanctos impios blasphemos, diuini cultus aduersarios,irridendæ quidem stultitiæ,sed detestandæ malignitatis, quorum nec nomina recensere dignum putamus.

Cæterum his omissis possunt (secundum Gregorium) iam dictæ horarum differentiæ etiã ad vnumquemq; hominem per ætatum momenta referri.Mane quippe intellectus nostri,pueritia est.Hora autem tertia,adolescentia intelligi potest, quia quasi iam sol in altum proficit,dum calor ætatis crescit.Sexta verò iuuentus est,quia velut in centro sol figitur,dum in ea plenitudo roboris solidatur. Nona autem senectus intelligitur,in qua sol velut ab alto

N *Aetatesmũdi.*

axe descendit, quia ea ætas à calore iuuentutis deficit. Vndecima vero hora est ætas quæ decrepita, vel veterana dicitur. Quia ergo ad vitam bonam alius in pueritia, alius in adolescentia, alius in iuuenture, alius in senectute, alius in decrepita ætate perducitur, quasi diuersis horis operarij ad vineam vocantur.

Otiosi qui sunt.

Cæterum otiosi sunt, qui nec sibi proficiunt, nec proximis subueniunt, nec Deo seruiunt, nec diabolo resistunt, nec in futurum prospiciunt sibiipsis.

Quinetiam multam malitiam docuit otiositas, cuius fugiendæ exemplum in omni creatura conspicimus. Verbi gratia: Primum in creaturis sensu & vita carentibus, vti sunt stellæ, quæ & nocte & interdiu voluntati conditoris sui obsequuntur. Vnde per Prophetam dicitur: Stellæ dederunt lumen in custodiis suis. Vocatæ sunt, & dixerunt: Adsumus. Et luxerunt ei cum iocunditate qui fecit illas. Sed & plantæ atque arbores, quasi & ipse otium damnarent tempore opportuno flores & folia fructusq; producunt.

Item in animantibus brutis exemplum simile videmus, quæ assiduè atque indefessè pro victu & fœtibus educandis laborant. Vnde per Salomonem dicitur: Vade ad formicam ô piger, & considera vias eius, & disce sapientiam. Quæ quum non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem, parat in æstate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat.

Prou. 6.

Denique etiam ipsi angeli sancti ocium exemplo suo damnant, de quibus per Apostolũ dicitur. Omnes administratorij spiritus sunt, in ministerium missi propter eos qui hæreditatem capiunt salutis.

Hebr. 1.

Quin & propter propositam mercedem laborare nos conuenit. Reddet enim Deus mercedem laborum sancto rum suorum. Porrò bonorum laborum glorioſus est fructus. Qui ergo vitæ æternæ mercedem desiderat, in Dei rebus laborem non recuset. Vnusquisque enim propriam mercedem accipiet, secundum suum laborem. Porrò seruus piger eiicitur in tenebras exteriores, seruus autẽ qui in opere iniuncto fidelis fuit, super multa constituetus intrat in gaudium domini sui.

Sapien. 10
Sapien. 3.
1. Cor. 3.

HO-

HOMILIA ALTERA.

Quum autem sero factum esset, dicit dominus vineæ procuratori suo: Voca operarios, & redde illis mercedem. Matt. 20.

In hac Euangelicę lectionis parte duo restant consideranda. Vnum est, opportuno tempore mercedis redditio. Alterum, Euangelicæ parabolæ notanda conclusio, ibi: Sic erunt nouissimi.

Circa primum sunt tria notanda. Primum est, per procuratorem ad mercedem vocatio. Secundum est mercedem accipientium præposterus ordo, ibi: Incipiens à nouissimis. Tertium, aduersus patremfamilias quorundam murmuratio, ibi: Venientes autem & primi.

Circa primũ dicitur. Quũ sero autẽ factum esset. Si per P horas vocationis ad vineam diuersas mundi ætates accipimus, sero mundi consummationẽ designat. Si autẽ meratas horas ad diuersas eiusdẽ hominis referamus æta tes, sero, cuilibet homini suæ vitæ finis est. Tũc enim dies vitæ præsentis vnicuiq; occidit, ita vt exinde fas non sit operari, sed tolũmodo mercedem operis recipiendi iam tẽpus adsit. Vnde Chrysost. Considera, inquit, q; nihil no bis mane datur, sed sero dominus mercedem reddit, quia solum fidelem & perseuerantem operarium remunerat.

Sero, my-

Quũ ergo sero factum esset, dicit dominus vineæ, id est, Deus qui prius nomine patrisfamilias est dẽsignat°: dicit, inquam, procuratori suo, id est, Christo homini, qui ad procurandã generis humani salutem à Deo patre missus est, qui & nũc est in dextera Dei vt interpellet pro nobis. Vnde & per beatum Ioannem dicitur: Aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Huic procuratori pater omnia dedit in manus. Sed & omne iudicium pater dedit filio, tam retributionis bonorum, quàm punitionis malorum.

Vineæ pro curator.

1. Ioan. 2.
Ioan. 13.
Ioan. 5.

Voca, inquit, operarios, non autem otiosos, ad mercedem. Voca operarios à labore ad requiem, à seruitute in libertatem, à paupertate ad diuitias, ab afflictionibus & ærumnis ad delitias sempiternas. Itaq; beati mortui qui in domino moriuntur. Amodo enim iam dicit spiritus, vt requiescant à laboribus suis.

Apoc. 14.

Sanè vocatio operariorum, erit omnium resuscitatio

1. Cor. 15. mortuorũ quæ fiet iussu Christi in momento in ictu oculi in nouissima tuba. Canet enim tuba, & mortui resurgẽt incorrupti. Vnde ipse ait: Omnes qui in monumẽtis sunt Ioan. 5. audient vocem filij Dei, & qui audierint viuent. Et procedẽt qui bona fecerũt in resurrectionẽ vitæ, qui verò mala egerunt in resurrectionẽ iudicij. De hac voce magna qua citabuntur vniuersi mercedem secundum opera sua 1. Thes. 4. quiq; recepturi, rursus p Apostolũ dicitur: dominꝰ Iesus in iussu, & in voce archangeli, & in tuba Dei descẽdet de cœlo, & mortui qui in Christo sunt resurgent primi.

Fœlices sanè ac ter quaterq; beati, qui vocãtẽ audituri sunt atq; dicentem: Venite benedicti patris mei possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi.

Nec solum committit Deus pater homini Christo operarios vocare, sed & promeritam reddere mercedem. Et redde illis, inquit, mercedem. ¶ Circa secundum, quod est mercedem accipientinm ordo præposterus, subditur:

Incipiens a nouissimis vsque ad primos. Quum, venissent ergo qui circa vndecimã horã venerant, acceperunt singulos denarios.

Incipiens, inquit, videlicet mercedẽ reddere, à nouissimis qui scilicet ad opus vndecima hora venerant, vsq; ad primos, qui venerant hora prima.

Quæritur hic quare in vineã operarios vocat Deus pater, quibꝰ tamẽ ipse mercedẽ non tribuit, sed hoc filio cõmittit. Dicendũ, q̃ quia patri omnipotẽtia tribuitur, idcir co ad eũ pertinet trahere homines vel ad vnitatẽ Eccle- Ioan. 6. siæ, vel ad salutarẽ laboré pœnitentiæ, dicẽte Christo: Nemo potest venire ad me, nisi pater q̃ misit me traxerit eũ.

Porrò iudicium mercedis reddendæ Christo cõpetit. Primum, ratione sapientiæ quæ filio attribuitur, dicente 1. Cor. 1. Apostolo: Dei virtus & Dei sapientia Christus. Et iterum: Coloss. 2. In ipso, inquit, sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei absconditi. Rursus iudicium hoc Christo debetur, ne quis credat patre minorẽ propter assumptam humanitatẽ Ioan. 5. sed vt per omnia patri æqualis ostendatur. Vnde ipse ait: *Denarius primo nouissimis datur.* Pater nõ iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio, vt omnes honorificent filium, sicut honorificant patrem.

Denarius ergo diurnus primo datur nouissimis, quia (secundum Augnst.) licet detur omnibus simul in nouissimo die, illi tamen qui post vnam aut paucas horas ipsum accipiũt, dicuntur hũc prius recipere quam illi qui post multas horas hũc expectauerũt, & postea receperũt, & quia (vt dicit Chrysostomus) nimia misericordia ordinẽ nõ aspexit. Aequale autẽ accipiũt præmium, vt ostẽdatur quẽ non ex suis meritis, sed ex gratia omnes soluamur. vnde Bernardus.

Exaggera quantumuis opera vitæ, extolle sudores, sed melior est misericordia domini super vitas. Ex ea sanè & operis & tẽporis damna mihi resarcio. Acceperũt itaq; & nouissimi & primi ex præcepto patrisfamilias singulos denarios, quod nimirum, vna omniũ eadẽq; in deo est beatitudo, & nõ modo eadem, sed etiam æqualis, secũdũ proportionẽ videlicet, quilibet enim eorũ secundum sua recipit merita, Eorũ autẽ merita sunt in cœlis præmio coæquata data illis mensura bona, & cõferta, & coagitata & supereffluente. Capacitas enim desiderij cuiuslibet sic est adimpleta, vt plus nõ appetat. Sanè vasa sunt rationalia & viua, inæqualis quidẽ capacitatis, sed quũ, omnia plena sint, nullum eorum est altero plenius. Ad hũc ergo sensum intellige eundem omnes accepisse denarium.

Denique etiam duratione æquales omnium est beatitudo, videlicet ætẽrna. dicente Apostolo Petro: Deus omnis 1. Pet. 5. gratiæ vocauit nos in ærernam suam gloriam.

Porrò secundũ Gregor. à nouissimo reddere denariũ paterfamilias præcepit quia ad paradisi requiem prius latronem quã Petrum perduxit. Quanti patres ante legẽ quãti sub lege fuerũt? & tamen hi qui in aduentu domini vocati sunt, ad cœlorũ regnũ sine oliqua tarditate peruenerũt. Eundẽ ergo denariũ accipiunt qui ad vndecimã laborare cœperũt quẽtoto desiderio expectauerũt, q̃ qui vel ab hora prima laborauerunt. Aequalẽ enim æternæ vitæ retributionẽ sortiti sũt his qui à mũdi initio vocati fuerunt hi qui in mundi termino ad fidem venerũt.

¶ Circa tertiũ, quod est aduersus patremfamilias quorũdam murmuratio, subditur:

Venientes autẽ & primi, arbitrati sunt quod plus essent accepturi. Acceperunt autẽ & ipsi singulos denarios. Et accipientes murmurabant aduersus patremfamilias, dicẽtes: Hi nouissimi vna hora fecerunt

cerunt, & pares illos nobis feciſti qui portauimus pondus diei & æſtus.

R Primi in labore videntes nouiſſimos diurnum accepiſſe denarium, arbitrari meritó poterant quód plus illis eſſent accepturi, quandoquidem vſitato hominum more plus laborantibus, etiam plus mercedis conferatur.

Eadem fides priſcorum & ſequentium.

Acceperunt tamen & ipſi ſingulos denarios. Nam (vt dictum eſt) ſicut vna eſt fides primorum atque poſt ſequentium, ita vnus eſt denarius æternitatis. Quod vtiq; & nobis documento eſſe debet, ne noſmetipſos cæteris quaſi meriti amplioris, cõparemus, frequenter enim contingit, vt qui longe poſt ad dei ſeruitutẽ veniũt, eos qui ſe præceſſerãt feruore ſpiritus & virtutũ meritis antecedãt, quia nec diuturnitas tẽporũ, nec numeroſitas operũ ſed maior charitas meliorq; voluntas augent meritũ.

Duplex videtur occaſio murmurandi.

Pares, inquiunt, illos nobis feciſti, qui portauimus pondus diei & æſtus. Duplicem murmurãdi cauſam habere videbantur. Tum quod in remuneratione eſſent vltimi qui labore primi fuiſſent. Tum quód inæqualiter laborãtibus æquale præmium eſſet datum. Sed omiſſa prima illa murmurandi cauſa, ſolum murmurant propter ſecundam, dicentes: Hi nouiſſimi, videlicet, qui ad horam diei vndecimam ad laborem venerant, vna hora præciſe fecerunt.

Horæ vt in ſcripturis accipiendæ Ioan. 11.

Pro intellectu hõrarum iſtarum, attende eas non eodem ordine computari qua nos eas, vulgo cõputamus. Nam ordo noſtrarum horarum incipit à noctis medio vſque ad punctum meridianum, & à meridie rurſus vſque ad medium noctis. Aliter autẽ in ſcriptura ſunt horæ accipiendæ, Quum enim authore CHRISTO duodecim ſunt horæ diei (non quidẽ diei naturalis, qui diẽ vna cum nocte complectens, vigintiquatuor horis iupletur) ſed diei artificialis, qui à ſolis ortu vſque ad eius occaſum protenditur. Huius inquam, diei æquinoctiali tẽpore, duodecim horæ ſunt. Prima accipitur ab ortu ſolis Duodecima verò & vltima diei hora incipit in ſolis occaſu. Hora tertia tribus horis à ſexta id eſt meridie diſtat & media eſt inter horam primam & ſextam. Hora nona ſicut tribus horis diſtat à ſexta, id eſt ab hora meridiana ita etiam æqualis interualo (videlicet ſpatio trium horarum) ab hora duodecima dirimitur.

Ex quibus patet his qui ad opus vineæ vndecima hora venerant nõ plus quã vnius horæ ſpatio ſolem luxiſſe. Verum eſt ergo quod dicunt: Hi nouiſsimi vna hora fecerũt & pares illos nobis feciſti, qui portauimus pondus diei & æſtus. Vbi Gregorius.

pondus diei & æſtus.

Pondus diei & æſtus portauerunt hi, quos à mundi initio, quia diu hic contigit viuere, neceſſe etiam fuerat longiora carnis tentamenta tolerare. Vnicuiq; enim põdus diei & æſtus ferre, eſt per longioris vitæ tempora carnis ſuæ calore fatigari.

Quid horã ſit murmuratio.

Sed quæri poteſt, quomodo murmuraſſe dicti ſunt, qui ſaltem ſerò ad regnũ vocantur. Cœlorũ enim regnũ nullus murmurãs accipit, nullus qui accipit murmurare poteſt. Sed quia antiqui patres vſq; ad domini aduẽtũ quãtũlibet iuſtè vixerint, ducti ad regnũ non ſunt, niſi ille decẽderet qui paradiſi clauſtra hominibus interpoſitione ſuæ mortis aperiret. Eorum ergo hoc ipſum murmuraſſe eſt, quod & rectè pro percipiendo regno vixerunt, & tãdiu à percipiendo dilati ſunt. Quos enim poſt peractã iuſtitiã inferni loca, quãuis tranquilla ſuſceperunt, eis profectò & laboraſſe fuit in vinea, & murmuraſſe. Itaq; quaſi poſt murmurationẽ denariũ accipiunt, qui poſt longa inferni tẽpora ad regni gaudia peruenerunt. Nos autẽ qui ad vndecimam venimus, poſt laborem nõ murmuramus & denariũ accipimus, quia poſt mediatoris aduentũ in hoc mundo veniẽtes, ad regnum ducimur mox vt de corpore eximus, & illud ſine mora percipimus, quod antiqui patres cum magna percipere dilatione meruerunt.

Cæterum, ſi cuipiam minus æquum fortè videatur, vt æqualem recipiant mercedem, & qui plurimũ, & qui modicum laborauerint, atq; hinc rationabiliter eos murmuraſſe, qui hora diei prima, id eſt, manè, ad laborem vocati ſunt, attendant quòd iſta retributio iuſta pariter & miſericors eſt. Iuſta quidem ad præcedentes, quia datur eis cõuentum pretium, miſericors verò eſt, quoad ſequẽtes, qui pro breui labore æqualem cum prioribus mercedem accipiunt. Non igitur iniuſtè cum primis agitur, ſi vltimis miſericorditer diſpenſatur.

Sed nec menſuratur præmij magnitudo (vt dictũ eſt) ex operibus, ſed ex feruore charitatis, fieri autem poteſt,

Maius meritum in quo sit.

vt qui minus operantur æqualem cum iis charitatem habeant qui laborant multum, quo fit, vt non iniustè æquale cum illis, vel certè maius præmium consequantur.

Cæterum & si denarius iste (id est, beatitudo electorũ) æqualis sit duratione, non tamen est æqualis in valore. Nam in patrisfamilias domo mansiones multæ sunt. Alia

1. Cor. 15. est enĩ claritas solis, alia claritas lunæ, & alia claritas stellarum. Stella enim differt à stella in claritate, sic & resurrectio mortuorũ. Verum quia diuinæ misericordiæ placuit tantundem mercedis nouissimis dare, quantum ipse pactus fuerat primis, attende quid murmurantibus primis paterfamilias responderit. Sequitur enim.

At ille respondens, vni eorum dixit. Amice, non facio tibi iniuriam, nonne ex denario conuenisti mecum? Tolle quod tuum est & vade. Volo autem & huic nouissimo dare sicut & tibi. An nõ licet mihi quod volo facere? an oculus tuus nequam est quia ego bonus sum?

Murmur vti placatur.

T Rationabili patrisfamilias responsione murmur sedat. Et primo fecit hoc amicabili ratiocinatione. Amice, inquit, nõ facio tibi iniuriã, quæ locũ nõ habet vbi est mera gratia, sed vbi quod iure debeť, negatur. Quod autem nõ facit ei iniuriam ostẽdit, quia pactam ei reddit mercedem. Nonne, inquit, ex denario conuenisti mecum? Quod si ita est, vtiq; ex pacto nõ plus tibi debeo, quapropter, tolle quod tuum est & vade, contẽtus, quia mercedem promissam recepisti.

Secundo, eiusdem murmuris rationem tollit, dum se dicit sic voluisse. Volo, inquit, huic nouissimo dare, sicut & tibi. Quod autẽ vult, licet ei facere: Sicut enim sola voluntas eius causa est productionis omnium rerum, ita eadem sua voluntas causa & mensura est omnis iustitiæ & æquitatis. Vnde & iustũ necesse est esse mercedis modum quem ipse statuit. Quoniam ergo regni cœlestis perceptio, eius est bonitas voluntatis, rectè dicit: An non licet mihi quod volo facere? Et vtiq; licet, quum voluntas sua sit inobliquabilis regula æquitatis, iuxta illud: Voluntas eius, pondus æquum. Non enim locum habet apud eam cuiuslibet effectus malitiæ. Stulta autem est quæstio

Iob. 11. Grego.

hominis contra benignitatem Dei. Conquerendũ quippe esset, non si non daret alicui quod non deberet, sed si non daret quod debuerit. Vnde subdit:

Stulta contra Deum querela.

An oculus tuus nequam est quia ego bonus sum? Vbi tertio tollit murmurationem, hãc dignè redarguẽs, quòd ex inuidia procedere videatur. Tunc enim oculus mẽtis nequã esse dicitur, quãdo ex alterius bono cõspecto, dolore cruciatur. Quur autẽ oculus eius nequã sit ostendit, quũ dicit: quia ego bonus sum, videlicet huic, p̃ breui labore tantũ conferendo præmij, quantum tibi qui diuti⁹ laborasti. Et hinc oculus tuus per inuidiam nequam est. Sed nemo se de opere, nemo de tempore extollat.

Quid de hac murmuratione tenendum.

Ad pleniorem eorum quæ dicta sunt intelligentiam, quæstio paulò ante mota clarius est elucidanda. Quum enim constet beatos esse qui denarium istum acceperunt, quos certum est de illorum omnium qui gratia & misericordia Dei saluantur, gaudere salute, nec vllum apud eos inuidiæ, odio, vel murmuraitoni esse locum, quid sibi velit quod hic aduersus Dei misericordiam murmurare perhibentur, & non quomodocũq; murmurare, sed inique, ita vt, p̃pter hoc à patrefamilias grauiter obiurgari meruerint, & audire: An oculus tuus nequam est, quod vtiq; non modicum adiicit difficultatis.

Quam difficultatem nequaquàm soluunt, qui putant per hanc murmurationẽ admirationẽ de diuina bonitate esse intelligendam. Sed hoc textus literæ non admittit. Ob solam enim admirationem de oculi nequitia nõ fuissent reprehensi. Aduertẽdum itaq; præter paulò antè recitatã B. Grego. expositionem, Christum hic parabolam dixisse, & in parabolis (vt dicit Chry.) nõ oportere nimia in singulis verbis cura perangi, sed quum quid per parabolam intendat didicerimus, inde vtilitate collecta, nihil vlterius anxiore conatu inuestigandum. Que vtiq; in explicandis intelligendisq; allegoriis regula est non paruipendenda.

Aduertendum proinde parabolas à Christo traditas non per omnia & singula verba nobis conferre, sed in finem tantum in quem adducuntur, quod Euãgelicis exẽplis libet cõmonstrare. Vno videlicet, villici illius quem Dominus ex iniquitate commẽdat, q̃ prudenter fecisset. Vbi B. Aug. sentẽtia est, ne quis hinc discat iniquè agere, sicut

Luc. 15.

sicut ille villicus fecit,eò q̃ parabolis non ex omni parte vti debeamus, sed iis tantum articulis propter quos illos induxit Christus,hoc est, vt disceremus nobis faciendos
Luc.7. amicos de mammona iniquitatis.
Mat.25. Alterius parabolæ exemplum simile est apud Lucam
Lucæ.19. de fœneratore duos habente debitores. Accedit nihilominꝰ apud Lucam pariter & Matthæũ exemplũ hoc,quo seruum ignauum dominus suus grauiter increpat de neglecta talenti vsura, quod potuisset vsurario tradere, vt cũ lucro illud suus dominus reciperet. Hinc enim nemo licitum esse putet vsuram ex mutuo recipere, dicẽte alio
Luc.6. loco ipso eodẽ domino:Date mutuũ,nihil inde sperãtes, sed vt hinc discamus donis diuinæ gratię nequaquam inerti ocio abuti,sed ad Dei gloriam & proximi vtilitatem vigilanter in illis nos exercere debere.
Luc.15. Eiusdem rei simile est exemplum apud Lucam,vbi solennius conuiuium filio prodigo pater instruxit reuerso, q̃ seniori fratri,qui semper apud patrem manẽs, mandatum eius nunquàm præterierat.
Nota. Porrò secundũ Chry.ad hunc intellectum induxit dominꝰ horum parabolã murmurantiũ, nõ vt inuidiæ tabo morderi ostẽderet, sed vt tãto illos postremò veniẽtes ostenderet honore decorari,quantus ad inuidiam cæteros impellere sufficere potuisset. Vult itaq; nõ hãc parabolæ esse cõclusionem,q̃ nouissimi primi, & primi nouissimi forẽt,sed hoc intẽdẽs,quo modo admiratione dignũ erat illud,quod nemo credidisset inæquales operarios, æqualẽ recepturos esse mercedẽ,ita hoc non minꝰ admirandũ quòd nouissimi facti sunt primi,& primi nouissimi.

X Sed & aliam huius parabolæ expositionem literæ (vt videtur) viciniorem quidam inducunt,quæ talis est: Cõstat Iudæos in vineam domini primum vocatos, postremò gentes.Et mane quidẽ incœpisse laborare Iudæos,dicente Psalmista: Notus in Iudæa Deus (nõ enĩ erat alius in vniuersa terra qui sicut Israel propitiũ haberet Deũ) verũ quãdo placitũ fuit Deo,etiã gẽtes ad sui notitiam & cultũ vocare,quæ nihil boni priꝰ operatæ, quasi tota die steterãt ociosæ,murmurare cœperunt Iudæi, rati gentiles qui postremũ ad Christi cognitionẽ veniebãt, nõ debere integrã accipere diurni laboris mercedẽ, hoc est, gratiã & dona sancti spiritus, quibus hos indignos Iudæi plane repu-

Alia parabolæ expositio.

Iudæorum murmur contra gentes.

reputabant,adeò vt ipse Petrus quoque immundos & indignos qui Euangelicam susciperent gratiam, iudicaret. Donec ostensa sibi cœlitus visione, qua lintheũ immundis plenum animalibus vidit, & vocem audiuit dicẽtem: Occide & mãduca,quod quum recusaret rursus audiuit: Quod Deus purificauit,tu commune ne dixeris,Vnde & Cornelio credenti,tametsi adhuc gẽtili, à Petro dicitur: Vos scitis quomodo abominatum sit viro Iudæo accedere ad alienigenam. Actu. 10.

Hæc enim sunt Iudæorum aduersum gentes in principio nascentis Ecclesiæ murmura. Vnde & commoti sunt aduersus Petrum Iudæi,quoniam Cornelium baptizasset dicentes: Quare introisti ad viros præputium habentes, & mãducasti cum illis?Defendit autem se aduersum hæc Petrus per ostensam sibi cum oraculo cœlitus visionem, addens & dicẽs: Si ergo eandem gratiam dedit illis Deus sicut & nobis qui credidimus in dominũ Iesum Christũ, ego quis eram qui possem prohibere Deum? His auditis tacuerunt,& glorificauerũt Deũ,dicentes:Ergo & gentibus pœnitentiã dedit Deꝰ ad vitã. Vides sanè vt murmurauerunt ex Iudæis legi primũ subiectis ad Christi fidem quasi ad opus vineæ domini,primi vocati, aduersus gentiles magna Dei misericordia ad eandem fidei gratiam & eandem nihilominus mercedem cum illis inuitatos. Et quia nonnulli inuidię in huiusmodi intercedebat,ob collatam gentilibus gratiam murmuranti merito dicitur: An oculus tuus nequam est quia bonus sum?

¶ Circa secundum principale dicitur:

Sic erunt nouissimi primi,& primi nouissimi.

Hic infertur Euangelicæ parabolæ notanda conclusio. Vbi duo sunt considerãda.Vnum est, Dei dispositio insolita,sed iusta.Alterum est,sententia vera, & metuenda. Ibi:Multi enim sunt vocati.

Circa primũ dicitur: Sic erũt nouissimi primi,& primi nouissimi. Quod si de Iudæis & Gentibus dictũ intelligimus,manifestum est. Iudæi enim primi fuerũt ad Dei fidem & notitiam vocati, nẽpe populus Deo peculiaris. Vnde Psalmista:Quãdo diuidebat altissimus gentes,quãdo seperabat filios Adam,post pauca subiecit: Pars autẽ domini populꝰ eius,Iacob funiculus hereditatis Deut. 32.

Y *Iudæi vocatione primi.*

tatis eius. Et vnde rursus in Exodo loquēte Domino scri-
Exod. 4. ptum est: Filius meus primogenitus Israel. Gentes autem
quæ contemptæ habebantur postremò venientes, factæ
1. Petri. 2. sunt genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, po-
Roma. 9. pulus acquisitionis. Vnde & per Apostolum Paulū dici-
tur, Gentes quæ non sectabātur iustitiam, apprehenderūt
iustitiam, iustitiam autem quæ ex fide est. Israel vero sec-
tando legem iustitiæ, in legē iustitiæ non peruenit. Sicq;
factum est vt Iudæi, qui prius erāt in capite, facti sint in
cauda, & gentes quæ in cauda erāt, in capite facti sunt.

Nouissimi primi. Potest autem quod hic dictum est. Erūt nouissimi pri-
mi, & aliis modis ad ædificationē intelligi, videlicet: Pri-
mo de nouissimis ratione dilationis, qui scilicet lōge post
alios ad Deū conuertuntur. Nouissimi quidem erant sed
quoniam feruore bonæ voluntatis se præcedentes super-
rant, vti superius dictum est, de nouissimis primi fiūt, quo
modo nonnunq; qui tardius ad iter exeunt, gradiēdi ve-
locitate moram compensantes, eos qui se præcesserant,
non modo cōsequūtur, sed etiam antecedūt. Vnde Greg.
Quid sit hodie aspicitis, sed quid cras futur⁹ sit vnusquis-
que nescitis. Plerunq; etenim & qui post nos venire cer-
nit per agilitatē nos boni operis antecedit, & vix eū cras
sequimur, quem hodie præire videbamur. Ecce quū Ste-
pro fide morerētur. Saulus lapidantium vestimenta ser-
uabat. Omnium ergo manibus ipse lapidauit, qui ad la-
pidandum omnes exertos reddidit, & tamen eūdem ip-
sum in sancta Eccl sia laboribus antecesit, quē persequē
do martyrem fecit. Hinc quisq; videat vt proximū quem
fortasse iacere in vitiis conspicit desperare non audeat,
quia diuinæ misericordiæ diuitias ignorat. Hæc Grego.

Alia expositio. Secundo potest quod dictum est intelligi de nouissi-
mis ex parte propriæ reputationis. Nam qui propria re-
putatione per humilitatem mentis nouissimos omnium
se constituunt, eiusdem humilitatis merito ante Deū pri-
mi fiūt. Sicut enim qui se exaltat humiliabitur, ita & qui
se humiliat exaltabitur.

Expositio tertia. Tertio quoq; potest intelligi de nouissimis humanæ
existimationis. Plerunq; enim contingit, vt qui hominum
reputatione primi habētur, iudicante Deo nouissimi fiāt
& è conuerso, qui mundo despicabiles sunt & nouissimi
iusta Dei retributione fiant primi.

Dives

Dives quondam in delitiis, epulo, iudiciò mundi primus, Lucæ. 16.
& mendicus ille vlceribus plenus fuit nouissimus. Sed v-
triusq; morte rebus repente mutatis, nouissimus primus,
& primus nouissimus effectus est. Vnde & de electis stu-
pentes reprobi sunt dicturi: Nōne hi sunt quos aliquādo Sapien. 5.
habuimus in derisum, & in similitudinē improperij? Nos
insensati vitam illorū æstimabamus insaniam, & finem il-
lorum sine honore. Ecce quomodo cōputati sunt inter fi-
lios Dei, & inter sanctos sors illorum est. Hinc etiam per
Apostolum dicitur: Videte vocationem vestram fratres, 1. Cor. 1.
quia non multi sapientes secundū carnem, non multi po-
tentes, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi elegit
Deus, vt confundat sapientes, & infirma mundi elegit
Deus vt confundat fortia, & ignobilia mundi & contem
pubilia elegit Deus, & ea quæ non sunt, vt ea quę sunt de-
strueret, vt non glorietur omnis caro in conspectu eius.

Sed & sæpe contingit (vt dicit Gregori⁹) vt qui humano Nota.
iudicio stare videntur, iam in cōspectu diuini iudicij ia- Chryso.
ceant, & qui hic coram hominibus iacent, iam in cōspe-
ctu Dei stent. Vnde & hęc parabola posita est, vt qui tardè
cōuertuntur, non desperent, sed fiant auidiores, quoniā
nullius est in hac vita pœnitentia tam sera, quin possit ê
tanto feruore ꝓcedere, vt multis mereatur prioribus, nō
sic feruentibus anteferri. Nullus ergo quandiu viuit ho-
mo desperationi locus est. Verum quoniā in omnibus æ-
tatibus hora mortis incerta est, semper quisque debet esse
paratus, ne fortè si quando potest, bonum operari non
vult, tunc illud incipiat velle, quando non erit posse.

¶ Circa secundum, quod est domini sententia
vera & metuenda, subditur:

Multi enim sunt vocati pauci vero electi.

Quia & ad fidem multi veniunt, & ad cœleste regnum Z
pauci perducuntur, Deus enim qui vult omnes homines *Vocatio tri*
saluos fieri & ad agnitionem veritatis venire, varijs mo- *plex.*
dis vocat auersos. Gregori⁹

Vocat enim per salutares bonarum cogitationum im- 1. Tim. 2.
missiones, quasi ad ostium cordis pulsando. Vnde in Apo Apoca. 3.
calypsi: Ego, inquit, sto ad ostium & pulso, si quis aperue-
rit mihi, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ille me-
cum. Sed de multis iam verificatur, quod dicitur per Iere- Iere. 11.
miam prophetam: Non audierunt neque inclinauerunt

aurem

Vocat signo.

auré suam, sed abierũt vnusquisq; in prauitaté cordis sui.

Esaiæ.11.

Secundo vocat signi ostensione. Vnde per Esaiam dicitur: Leuabit dominus signũ in nationes, & cógregabit profugos Israël, & dispersos Iuda colliget à quatuor plagis terræ. Quo signo Christi crucifixi vulnerandũ corpus intelligo, signũ vtiq; tricolor, albũ, vestibus nudatum, rubeum, sanguine pretioso perfusum, & tandem à morte & cruce liuidum. Aggregemur ergo ad signum hoc per albedinem castitatis, per ruborem charitatis, & nihilominus per austeritatem vitæ, & pœnitentiæ salutaris pallorem.

Vocat nuncio.

Esaiæ.50.

Tertio vocat nunciorũ destinatione. Non enim cessat nuncios reuocandis errantibus mittere, & angelos videlicet & prædicatores. Sed pauci volunt audire vocantẽ. Vocaui, inquit, & non fuit qui audiret. Et rursus: Quis cæcus nisi seruus meus, & quis surdus, nisi ad quem missi nuncios meos? Et vnde ex ipsius persona vir sanctus: Seruum meum vocaui, & non respondit mihi. Vocat nihilominus tribulatione malorum & dolore. Nam mala quæ nos hic premunt, ad Deum ire compellunt. Multi ergo & multipliciter sunt vocati, pauci verò electi. Vbi Gregorius:

Vocati vt fugiunt.

Multi hodie conuenimus, Ecclesiæ parietes implemus, quis tamen sciat quàm pauci sunt, qui in illo electorũ Dei grege numerẽtur? Ecce vox omniũ Christum clamat, sed vita omniũ non clamat. Plerique Deum vocibus sequuntur, moribus fugiunt. Hinc etenim ad Titum Paulus dicit.

Titum.1.

Iacobi.2.

Cõfitentur se nosse Deum, factis autem negant. Hinc Iacobus ait: Fides sine operib⁹ mortua est. Hinc & per Psalmistã dominus dicit: Annunciaui & locutus sum, multiplicati sunt super numerũ. Vocante autẽ domino super numerũ multiplicantur fideles, quia nonnunq; etiã hi ad fidem veniũt, qui ad electorũ numerũ non pertingunt. Hi enim fidelibus per confessionẽ admixti sunt, sed propter vitam reprobam numerari illic in sorte fidelium nõ merentur.

Hœdi cum agnis.

Hoc ouile sanctæ Ecclesiæ hœdos cum agnis recipit. Sed attestante Euangelio cum iudex venerit, bonos à malis separat, sicut pastor segregat oues ab hœdis. Neque enim possunt qui hic carnis suæ voluptatibus seruiunt, illic in ouium grege numerari. Illic eos à sorte humilium iudex separat, qui se hic in superbiæ cornibus exaltant. Cœlorum regnum percipere nequeunt, qui hic in cœlesti fide positi, toto desiderio terrena quærunt. Et multos tales intra

intra Ecclesiam cernitis, sed eos nec imitari, nec despicere debetis. Hæc Gregorius.

Quur pauci saluãtur.

Quòd autem pauci saluantur, non aliunde prouenit, q̃ ex hominum nequitia. Nam lata porta est & spatiosa via quæ ducit ad perditionẽ, & multi sunt qui intrant per eã. Angusta verò porta & arcta via est, quę ducit ad vitam, & pauci sunt qui inueniũt eã. Sanè viam illã spatiosam pergunt, qui voluptatũ carnis suæ amatores sunt magis quàm Dei. Quibus per Apostolũ dicitur: Si secundũ carnem vixeritis, moriemini. Secundũ carnis autẽ desideria viuentium hominũ (etiã Christianorũ) longè maxima pars est. In cuius rei typũ, plures fuerunt filij Ismaël qui secundũ carnem natus est, quàm Isaac qui natus est secundũ spiritum. Et inundãte diluuio, pauci (id est, octo homines) inuenti sunt vita digni. Sed & in quinq; ciuitatibus Sodomorũ, non sunt decem viri boni reperti. Similiter & nunc etiam in omni hominum genere, plurimos esse constat libidine carnis deprauatos, quàm propter Christi imitationem carnis suæ domitores. Vnde Augustinus: Eò dilapsa est humana peruersitas, vt pro viro habeatur, non qui libidinis est victor, sed qui à libidine fuerit superatus.

Roma.8.

Figuræ pauci citatis saluandorum.

Gene.25.

Galat.4.

Lib. de Iordis.

Hominum genus vt deprauatũ.

Proinde non secundum carnem tantũ, sed & secundũ mentem, humanum genus grauiter nimis corruptũ est, & erga suæ consortes naturæ. Pauci enim inueniuntur Deũ timentes, pauci Deo ex animo seruiẽtes, paucissimi Deum syncerìter diligentes. Passim est iam cernere, indignè sacra tractantes, Dei præcepta contemnentes, ea quæ Dei sunt vilipendentes, & quod his omnibus est grauius, Deũ & sanctos blasphemantes. Plures olim erant cum peruerso Absalon, quàm cum Dauid. Et nunc plures cernuntur obsequi peccato qaàm Deo. Sed & erga proximum adeo nunc corrupta est humanæ mentis affectio, vt meritò iam locum habeat, quod per quendam dicitur:

2.Reg.13.

Ouidius.

Viuitur ex rapto, non hospes ab hospite tutus,
Non socer à genero, fratrum quoque gratia rara est.

Rara sanè est fraterna dilectio, rara fides, iustitia rara, rara benignitas, rara erga pauperes miseratio, veritas rara, iuxta quod per Osee dicitur: Non est veritas, non est misericordia, non est scientia Dei in terra. Maledictum & mendacium, furtum, homicidium, & adulterium inundauerunt. Vigent odia, schismata, sectæ, hæreses, contentiones,

Osee. 4.

nes,tixæ,discordiæ,inuidiæ, detractiones, fraudes,doli, violentæ pauperum oppressiones, vsuræ sine vlla legum reuerentia vbique passim effusis habenis dominatur.

Affectio duplex cõmodi & iustitiæ.

Philip. 2.

Sanè quum in humana voluntate gemina sit affectio, commodi,videlicet,& iustitiæ,sola nunc affectio commodi reguare cõspicitur, affectione iustitiæ ferè prorsus explosa.Omnes,inquit Apostolus,quæ sua sunt quærunt,nõ quæ Iesu Christi. Et vnde per Ieremiam prophetam dicitur:A minore vsque ad maiorem,omnes auaritiæ student, à Propheta vsque ad sacerdotem, cuncti faciunt dolum.

Iere. 6.

Esaiæ. 59.

Et per Esaiam: Conuersum est retrorsum iudicium,& iustitia longe stetit,Quia corruit in plateis veritas & æquitas non potuit ingredi. Et facta est veritas in obliuione, & qui recessit à malo,prædę patuit. Quæ quum ita se habeant,quis miretur perpaucos saluari? Si enim vix iustus saluabitur,impius & peccator vbi parebunt?aut quis finis eorum qui non credunt Euangelio?Licet tamen numerus electorum simpliciter & absolutè(id est,secundũ se consideratus) sit maximus, iuxta quod Ioannes in Apocalypsi vidit turbam(nempe electorum)magnam,quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus, & populis & tribubus & linguis, stantes ante thronum Dei, & iuxta quod Abrahæ dominus promisit, dicens: Suspice cœlum & numera stellas si potes,sic erit semen tuum,quo semine electi intelliguntur, attamen comparatione multitudinis reproborum,hi qui salui fint,pauci sunt. Et ad hunc sensum intelligendum est quod hic dicitur:Multi sunt vocati,pauci verò electi.

1. Petri. 4.

Apoc. 7.

Gene. 15.

DOMINICA IN SEXAGESIMA.

QVum turba plurima conueniret, & de ciuitatibus properarent ad Iesum. Luc. 8.

Præsens sancti Euangelij lectio,tria summatim comprehẽdit.Primũ est,verbi cœlestis gratiosa dissẽminatio. Secũdũ est,recipiẽdo diuini verbi semine varia in audiẽtibus dispositio,ibi:Et dum seminat, Tertium est, discipulis

discipulis scisc itantibus parabolę expositio,ibi:interrogabant autem eum.

Circa primum tria sunt considerãda.Primun est turbę plurimę ad Christum cõfluxio. Secundũ est, ad turbas Christi parabolica loquutio,ibi: dixit per similitudinem.Tertium est,suum serentis semen benigna egressio, ibi:Exiit qui seminat.

Circa primum est præmittẽdum,quur dominica præsens,dominica in sexagesima vocetur. Sed huius rationẽ dominica proximè præcedenti assignauimus. Nam qua ratione illa dicta est dominica ĩ septuagesima, & ista dominica in sexagesima est appellata. Ab vltima enim septẽ dominicarum quæ suis officiis mysticã humani generis significat captiuitatẽ(quæ ab Adã prothoparẽte incipiens, in principio,scilicet primæ ætatis mũdi,& in septima mũdi ætate est terminãda, præfigurata nihilominus per septuagenariam illam filiorum Israel siue Iudaicæ gentis in Babylone captiuitatem)ab vltima inquam septem harum dominicarum,dominica præsens est ordine sexta,sicut & præcedens est septima. Et sicut illa initium primæ ætatis videlicet ipsum Adam,ita & dominica præsens secũdam mundi contemplatur ætatem, quæ videlicet initium habuit à Noẽ,quod vtiq; præsentis diei matutinales lectiones insinuant.

A Sexagesimæ ratio.

Porrò captiuitatẽ hanc non modo ꝓthoplastus Adam, sed & vniuersum genus humanũ incurrit,nec ab ea nisi in septima illa & beata ætate liberatur. In primæ ætatis initio Adam ipse ob præuaricationis culpam è paradisi deliciis in ærumnas multas,& moriendi ineluctabilem necessitatem(quasi in captiuitatem)irato sibi Deo pellitur.

In initio autem secundæ mundi ætatis (prout in huius diei officio,vt iam dictum est,recolitur) propter nefanda hominum peccata mundo impiorum diluuium superinduxit,& demptis octo animabus per arcam saluatis,deleuit vniuersos.

Licet autem & ipsa præsentis temporis Ecclesia mortalitati corruptionique subiecta, necdum ad æternæ vitæ fœlicitatem,libertatem vtique gloriæ filiorum Dei (quasi in terram suam à longo postliminio)sit regressa,attamen ei huiusmodi regressionis spes per Dei misericordiam aperitur, & hoc tam in officio iam dictæ præcedentis

dominicæ, vbi pro vitæ æternæ mercede per denarium promissum designatę, operarij in opus dei vocantur, quã in officio dominicæ hodiernæ, vbi sub parabola sparsi seminis designato dei verbo, piè pœnitentes, vt in opere ad quod vocati sunt, fortiter perseuerent, quasi ad cibũ vitę (cibũ vtique huiuscemodi operariis necessearium) inuitantur. Clamante ipsomet domino & dicente: Qui habet aures audiendi audiat.

His prœmissis ad Euangelicam lectionem est accedendum, in qua (vt dictum est) primum notatur turbæ plurimæ ad Christum cõfluxio. Quum turba, inquit, plurima conueniret. Vnde apud Matthæũ: In illo die exiẽs Iesus de domo, sedebat secus mare, & congregatæ sunt ad eum turbæ multæ, ita vt in nauiculam ascendens sederet, & omnis turba stabat in littore. Vbi Hieronymus.

Benigna christi solicitudo.

Non poterat, inquit, populus domũ Iesu intrare nec esse ibi vbi Apostoli audiebãt mysteria, ideo miserator & misericors Dominus egredit de domo sua, & sedet iuxta seculi huius mare. Porrò begninam lucrandis animabus domini solicitudinem ante lectionis huius initium etiam Lucas ostendit, dicens: Iter faciebat per ciuitates & castella prædicans Euãgelium regni dei, & duodecim cum illo. Et mulieres aliquæ quæ erant curatæ ab spiritibus malignis. & infirmitatibus. Maria quæ vocatur Magdalene, de qua dæmonia septem exierant, & Ioanna vxor Chusæ procuratoris Herodis, & Susanna, & aliæ multæ quæ ministrabãt ei de facultatibus suis: fuit enim

Beda.

Iudaicæ consuetudinis, nec ducebatur in culpam more gentis antiquo, vt mulieres de substantia sua victum atque vestitum præceptoribus ministarent. Hoc quia scandalum facere poterat in nationibus, Paulus se abiecisse memorat, dicens: Nunquid nõ habemus potestatem, so-

1. Cor. 9.

rores mulieres circumducendi, sicut & cæteri Apostoli faciunt?

Ministrabant autem domino de substantia sua, vt meteret earum carnalia, cuius illæ spiritualia metebant. Nõ quomodo indigeret cibis dominus creaturarũ, sed vt typum ostenderet magistrorum, q; victu atq; vestitu ex discipulis deberent esse contenti.

Quum turba plurima conueniret. Aduerte quod quoties in Euãgelio turbæ vocabulũ interseritur, sicut diuersitas hominum, ita & diuersitas intimatur voluntatum. Itaq; turba hæc multitudo erat è variis hominibus congregata, qui non in vno animo, neq; vna voluntate conuenerant, sed aliis alia intentio, alius sensus & alius affectus erat. Quidam enim venerant vt sanarentur, quidam vt instruerentur, curiosi quidam vt stupenda ipsius opera imitarentur, quidam vt ipsius (si quo modo possent) aut verba calumniarentur aut facta.

Turba in tentatione varia.

Hæc animorum in turba varietas in sequentibus appareret, vbi parabolicè ostenditur eundem Christi sermonem, alios negligenter, alios inconstanter, alios malignè alios benignè excepisse.

¶ Circa secundum, quod est, Christi ad turbas parabolica loquutio, subditur:

Dixit per similitudinem.

Vpud Matthæum habes. Et loquutus est eis multa in parabolis. Dominus in parabolis more suæ prouidentiæ loquebatur, vt qui cœlestia capere non poterant, per similitudines terrenas audita percipere potuissent. Et quoniã turba non vnius sententiæ est, sed diuersarum in singulis voluntatum, loquitur ad eam in multis parabolis, vt iuxta varias voluntates, diuersas reciperent disciplinas.

Et notandum quòd non omnia loquutus est eis in parabolis, sed multa. Si enim dixisset omnia in parabolis absq; emolumento, populi recessissent. Perspicua igitur miscet obscuris, vt per ea quæ intelligunt, prouocentur ad eorũ notitiam quæ non intelligunt.

Videns itaq; dominus maximam hominum multitudinem non modo de villis, & vicis, & agris, & castellis, sed & de ciuitatibus ad se conuenisse, ingenti charitatis suæ feruore, prædicat eis per similitudinem.

Cur loquitur in parabolis.

Loquebatur sane per similitudines. Primò, vt attentiores faceret auditores. Cõsueuerunt enim homines exercitari in obscuris & manifesta contemnere.

Secundò, vt indignis cẽlaretur sententia, iuxta quod in sequentibus testatur, dicens: Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis, id est, vobis manifestè, cæteris obscurè, qui quoniam intellectis non acquiescunt, maius de intellectis peccatum habent. Vnde Chrysostomus.

Qui sanctum dat canibus, canes non sanctificat,

Sanctũ non detur canibus.

& si margaritas des porcis, nequaquam ex eis nutriuntur sed magis canes sanctum inquinant, & porci margaritas confringunt, aut sordidant, ita si hominibus malis & indignis cœlestia mysteria tradideris, illos non illuminant, sed ipsi blasphemando veritatis testimonia coinquinant.

Tertio loquebatur dominus in parabolis, propter sententiæ dignitatem, quæ congruis verborum exemplis velanda erat, quomodo vel pretiosæ margaritæ, vel sanctorum quorumlibet venerandæ reliquiæ, propter earum solent dignitatem inuolui.

Quarto, vt notæ rei similitudine auditi verbi sensus & efficacius audientium mentes penetret, & tenacius hæreat memoriæ.

Denique, vt studiosis daretur occasio, labore pio sententiam parabolæ inuestigandi, & sapientiæ cœlestis thesaurũ (quasi in altum fodiendo) reperiendi, dicente Christo: Scrutamini scripturas. Porrò (teste Psalmista) beati qui scrutantur testimonia eius. Ioan. 5.

¶ Circa tertium quod est, suum semen serentis benigna egressio, subditur:

Exiit qui seminat, seminare semen suum.

Christus ipse vt seminator exiit. Beda.

D Ipse dominus in sequẽtibus significationem seminis exposuit, quis autem sit is qui seminat, nobis quærendũ reliquit. Sed satorem istum nullum meliusquàm ipsum mittet Dei filium intelligere passumus, qui de sinu patris quo creaturæ non erat accessus egrediens venit in hunc mundum, ac verbum veritatis quod apud patrem vidit, humano generi & per seipsum, & per eos quos ipse ad hoc elegit seminauit, iuxta quod in eius laudib⁹ per Abacuc prophetam dicitur: Egressus es in salutem populi tui. Vel certè exiit ad seminandum, quum post vocatam ad fidem suam partem synagogæ electam, ad collectionem quoque gentium, gratiæ suæ dona diffudit. Quod etiam suo itinere designauit, quum post prædicationem domi habitam ad mare docturus exiit. Matt. 12.

Deniq; in domo prædicans quosdã ob blasphemiæ suæ scelus irremissibile deseruit, quosdam ob deuotionẽ pietatis, matrem suam appellauit & fratres. Quod differentiam manifestè Iudaicæ gentis exprimit, in qua multi domino rebelles, nonnulli sunt diuina adoptione condigni.

Chryso.

Exiit ergo qui ybique est, exiit inquam, non localiter,

ter, sed quia per amictum carnis nobis propinauit Deũ. Exiit autem aduentum propriũ Christus exitum nominat. Eramus enim excluſi à deo, sicut rebelles regi cõdẽnati & iecti sunt. Quicunq; vero reconciliare vult eos exeundo ad ipsos extra cum eis loquitur, donec dignos factos aspectu regio eos introducat. Sic enĩ fecit Christ⁹.

Exiit autem nunc, non vt agricola, perderet aut comburet terrã, quomodo alibi loquens, dicit: Rex autem quum audisset iratus est, & missis exercitibus suis perdidit homicidas illos, & ciuitatẽ illorum succẽdit igni, non inquam exiit perdere neque iudicare quomodo exiturus est iudicare viuos & mortuos, sed exiit seminare. Sæpe enim agricola qui seminat, ob aliam causam exit, & non solum vt seminet. Matt. 22

Exiuerunt sanè & alii nõnulli à patria cœlesti, nempe angeli, qui & ad homines descenderũt, non tamen vt seminauerunt hominibus mysteria regni cœlorum, sed retrahendo incipientes ab errore nequitiæ & cultu idolorum, quasi colebant animas hominum, & in noualia redigebant. Solus autem omnium sator verbum Dei exiuit euangelizare noua semina, mysteria scilicet regni cœlorum. Eusebius. Heb. 2.

Exiit autem seminare semen non alienum, sed suum. Non enim accepit verbum quasi mutuatũ, quũ ipse naturaliter sit verbum dei: Nõ sic suum proprium semen seminauit Paulus, siue Ioannes, sed quod acceperãt seminauerunt. Christus autem propriũ è seipso semen protulit nõ aliũde acceptũ. Vnde & Iudæi mirantes dicebant: Quomodo hic literas scit, quum non didicerit? Ioan. 7.

Porrò sator cœlestis triplicem legẽ quasi triplex semẽ super bonos & super malos, super beneuolos & super induratos, quasi super omne genus terræ seminauit, id est, legem naturæ primum, deinde legem figuræ nouissime legem gratiæ. Per primam dedit homini prudẽtiam discernendi inter bonum & malum, iustum & iniquum, ita vt etiam gẽtiles qui aliã legẽ nõ acceperũt peccãdo, sint non excusabiles, quũ oĩa diuinæ legis præcepta (quæ decalogũ dicimus) in eorũ & quorũlibet hominũ cõscientiis ac iudicio rationis, sint indelebiter exarata per le- *Lex triplex quasi triplex semen.*

gem verò figuræ,id est,legem Moysi,præcepta legis natu
ræ declarauit,& ad hominũ actus applicuit,promissiones
Deut.11. etiam in ea & cõminationes seminauit, iuxta quod in ea
loquente per Moysen domino scriptũ est:En proponovo
bis hodie benedictionẽ & maledictionem. Benedictionẽ,
si obedieritis mandatis domini Dei vestri quæ ego hodie
præcipio vobis:maledictionem, si non obedieritis man-
datis domini Dei vestri. Denique etiam legem Euangeli-
cæ gratiæ(quæ vtique est lex amoris)seminauit. Vnde ipse
ait : Si diligitis me mandata mea seruate . Hanc humana
carne indutus(vt dictum est) exiit seminare. Vnde & di-
xit : Exiui à patre & veni in mundum . Et rursum alibi:
Ioan.14. Quia & aliis,inquit, ciuitatibus oportet me euangelizare
Lucæ.4. regnum Dei,quia ideo missus sum.

Hanc tantã filij Dei dignationẽ præuidens Propheta:
Quare,inquit, quasi colonus futurus es in terra, & quasi
Iere.14. viator declinans ad manendum ? Quare futurus es velut
vir vagus,& fortis qui nõ potest saluare ? Exiit ergo quasi
colonus,&vtiq; ad labores,nõ ad otium exit. Nõ enim co
loni est otiari. Laborauit dominus in operãdo generis hu
Ioan.4. mani salutem in medio terræ . Vnde & in Euãgelio legi-
tur,quoniã Iesus fatigatus ex itinere,sedebat sic super fon
tem. Et notanter ait: Sic,id est,fessus,ieiunus,famelicus &
sitibũdus,adeò vt à muliere haustũ aquæ peteret quem ta
men ei illa negauit. Vnde ait ex eius persona August.

Li.cõtra 5. hæreses. O homo,cum esses inimicus patri meo reconciliaui te
per me,laboraui,sudaui,caput meum spinis opposui,ma-
nus meas claui perforauerunt, lancea latus meum ape-
ruit,sanguinem meum fudi,animam meam posui,vt con-
iungerem te mihi,& tu diuideris à me. Et quia(iuxta sen-
1.Cor.3 tentiam Apostoli)fideles Dei agricultura sunt , intelliga-
Semen tri-plex. mus satorẽ hũc,in eorũ mẽtes gratiæ semẽ vsq; adhuc, &
semp seminare. Seminat enim in eos semen piæ cõpũctio
nis semẽ salutaris cognitionis in intellectu,semẽ bonæ vo
luntatis in affectu,& semen bonæ operationis in effectu.

F Huius exemplo à peccatis & vitiis,quin & ab hui⁹ se-
Quid nos conueniat seminare. culi amore , fideles quique exire non dubitẽt, seminaturi
& ipsi tam operũ bonorũ semen,q̃ sermonũ. Nã de iis qui
in piis seminãt operibus per Salomonem dicit : Seminãti
iustitiã merces fidelis. Vñ & Apost.monet dicẽs : dum tẽ-
pus habemus operemur bonũ ad omnes,maxime autẽ ad
domesticos fidei. Et subdit:Bonum autẽ faciẽtes non de- Ephes.6.
ficiamus,tẽpore enim suo metem⁹ nõ deficientes. Et ite-
rũ alibi:Nolite errare,De⁹ non irridetur. Quæ enĩ semi- Ibidem.
nauerit homo hæc & metet. Qui enĩ seminat ĩ carne sua,
de carne & metet corruptionem. Qui autem seminat in
spiritu, de spiritu & metet vitam æternã. Sapienter fœlici-
terq; seminauerant,de quibus per Psalmistã dicitur:Eun-
tes ibant & flebant,mittentes semina sua. Venientes autẽ
venient cum exultatione,portantes manipulos suos.

Sed & seminare decet fideles semen doctrinæ saluta-
ris. Vnde & Paulus Apostolus semini verbi⁹ ab Athenie- Actu.17.
sibus est appellatus. Huius semẽtis seminatori dicitur:A- Leui.19.
grum tuum non seres diuerso semine. Cuius contrarium *Diaboli se-*
faciunt,qui semini cœlestis verbi,permiscere non cessant *men caue.*
errores & hæreticam suam prauitatem , nẽpe semen dia- Mat.13.
boli, qui designatur in Euãgelica parabola per inimicum
hominem,qui quum dormirent homines,superseminauit
zizania in medio tritici. Et hoc quidem strenuè per suum
satellitium (videlicet pseudoprædicatores) exequitur. Et
quum sit ipse diuinorum operum peruersus æmulator in
intellectu humano seminat cæcitatem,in affectu seu vo-
luntate seminat malitiam, in effectu verò seminat operũ
iniquitatem, vt homo per opera mala fructificet morti. Roma. 6.
Siquidem stipendia peccati mors.

Porrò doctrinæ sanè seminator(vtiq; sator boni semi- G
nis)si quod seminat non statim oritur & crescit, nõ pro- *Longanimis sit præ dicator.*
pter hoc quasi qui operã perdat pusillo fiat aĩo, nã (vt in
cõsequentibus patebit)etiã ipso Dei filio seminãte, tantũ
quarta pars seminis ꝓfecit in fructũ,cæteris tribus per-
eũtibus sine vtilitate. Quũ ergo videt ex semine doctrinę
salutaris paucos ad correctionẽ morũ ædificari, Deo cõ-
mittet,tantũ curet ne hoc cõtingat sua culpa,ne ipsum il
la cõminatio quæ in lege scripta est cõprehendat,qua di-
citur:Sementẽ multũ iacies in terrã, & parũ inde cõgre- Deut.28.
gabis. Vnde & per Esaiam dicitur: Trigĩta modij semẽtis Esaiæ.5.
facient modios tres. Quin & Paulus ipse magister & do-
ctor gẽtiũ in vanũ sæpe ꝑdicauit. Quapropter & ad ꝑdi-
cationis suæ cõtemptores Iudæos dixit: Vobis oportebat
primũ loqui verbũ Dei,sed qm̃ repellitis illud, & ĩdignos Actu. 13.
vos iudicatis æternæ vitæ , ecce conuertimur ad gentes.

Attamen propter hoc(vt iam dictũ est)nõ debet fide-

lis prædicator ſanctæ prædicatiõis, opꝰ intermittere quã
Ezech.11. diu ſunt qui ſanæ doctrinæ aures accommodant. Audiat
dicentem: Manè ſemina ſemen tuum, & veſpere non ceſſet manus tua, quia neſcis quid magis oriatur hoc aut illud, & ſi vtrunq; ſimul, melius erit. Neſcit enim vbi gratiam ſuam largitus ſit Deus. Sed & ipſe (quicquid de auditoribus contigerit) ſua mercede apud Deum non carebit: Ait propheta ſanctus non exauditus à domino orás
Pſal. pro indignis: Oratio mea in ſinu meo conuertetur.

HOMILIA SECVNDA.

ET dum ſeminat, aliud cecidit ſecus viam, & conculcatũ eſt, & volucres cœli comederunt illud. Lucæ.8.

In hac Euangelicæ lectionis parte duo reſtant conſideranda. Primum eſt, recipiendo diuini verbi ſemine varia in auditoribꝰ diſpoſitio, Alterũ eſt diſcipulis ſciſcitãtibus Euangelicæ parabolæ expoſitio. Ibi: Interrogabant autem eum.

Circa primum tria deſcribuntur. Primum eſt, diſpoſitio in quibuſdam vitioſa. Secundũ eſt, in paucis diſpoſitio conueniens & virtuoſa. Ibi: Et aliud cecidit in terrã
Euſebius. bonam. Tertium eſt, Chriſti exclamatio pia & affectuoſa, Ibi: Hæc dicit:

Circa primum notandum eſt, duo eſſe genera eorum
A qui ſemina ſatoris huius cœleſtis recipiunt. Primum eſt,
Duobus modis ſemen recipitur. eorum qui digni habiti ſunt vocatione cœleſti, ſed labũtur à gratia propter negligentiam & torporem. Secundum eſt multiplicantium ſemen in fructibus bonis. Oſtẽ
Matt.19. dit autem in Euangelio ſecundum Matthæum tres differentias in quolibet gradu. Nam primi, id eſt, qui corrumpunt ſemen, non ſimilem habent perditionis modum. Et ſecundi, id eſt, qui ab hoc ſemine fructificant non æquam recipiunt copiam. In aliis enim centeſimum, in aliis ſexageſimum, in aliis centeſimum fructum adfert. Portò quo ad eos penes quos cœleſte ſemen ad fructum non peruenit, ait: Et dum ſeminat aliud cecidit ſecus viam, & conculcatum eſt, & volucres cœli comederunt illud.

Non

Non dixit, quod ſeminans proiecit aliud ſecus viã, ſed Theoph.
quia ſemen cecidit vel ſecus viã, vel ſuper petrã, vel inter ſpinas. Nam Chriſtus verbũ vitę ſeminans, docet quidem rectum ſalutaremq; ſermonem, ſed iiſdem ſermo diuerſimode cadit in audientes, vt quidã eorum via dicantur, quidam petra, quidam ſpineta, quidam verò terra bona.

In hoc autem apparet mira diuinæ pietatis clementia, quod ſic verbum ſuum ſpargere dignatur, vt cadat non *Cur verbũ cõmunicatur tam indignis quã dignis.* ſolum in terram bonam, ſed etiam ſecꝰ viam, & in petroſa, & inter ſpinas, quandoquidem non incertus præſciret, quia non fructificaret niſi in terra bona.

Sed quia rationales mentes ſunt & liberum habentes arbitrium, quæ hic ſiue per viam, ſiue per petram, ſiue p ſpineta deſignantur, & per eandem arbitrij libertatem adminiculãte gratia Dei terra bona poſſunt fieri, qui nũc terra bona non ſunt, ipſe qui vult omnes homines ſaluos
1. Tim.2. fieri, & ad agnitionem venire veritatſi, nulli verbum ne-
Matth.5. gauit, ſed iuſtitiæ ſolem oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. Vnde Chry. Increpãdus eſſet agricola qui ſuper ſenſibiles ſpinas, & petram, & viã ſeminaret. Non enim poſsibile eſt petram terram fieri, & viam non eſſe viam, & ſpinas non eſſe ſpinas. In rationalibus vero ſecus eſt. Poſsibile eſt enim petram conuerti in terram pinguem & viam non conculcari, & ſpinas diſſipari.

Porrò quod ad expoſitionẽ huius parabolæ ſpectat, B
quæ dominus expoſuit pia fide, & reuerenter ſuſcipien- Beda.
da ſunt. Quæ autẽ tacita noſtræ intelligentiæ dereliquit, prout ipſe donare dignabit ſunt exponẽda. Semen quod ſecus viam cecidit duplici læſura diſperit, & à viantibus ſcilicet conculcatum, & à volucribus raptum.

Via ergo cor eſt aſsiduo malarum tranſitu cogitatio- *Semẽ quod ſecus viam.* num attritum atq; arefactum, ne verbi ſemẽ excipere ac germinare ſufficiat. Atq; ideo quicquid boni ſeminis vicinia talis viæ cõtingit, peſsimæ cogitationis meatu, cõculcatum, à dæmonibus eripitur, qui volucres cœli (quia per aẽra volitant) appellantur. Itaq; quidã audientes verbum non retinẽt, quia diabolus cui per malas cogitationes eorum cor peruium atque occupatũ eſt, ita illud tollit, vt illius amplius nõ recordentur, veluti ſi cadat ſemen ſecus viam, & aues illud tollant. Vnde per ſapientẽ dicitur:

Eccli.21. tur: Cor fatui quasi vas confractum, omnem sapientiam
Rom.8. non tenebit. Nam & qui secundum carnem sunt, quæ carnis sunt sapiunt. Et animalis homo nõ percipit quæ sunt
1.Cor.2. spiritus Dei. Stultitia enim est illi, videlicet hæc audire.
Prou.18. Sed nec recipit stultus verba prudẽtiæ, nisi dixeris ea quæ versantur in corde eius. Sequitur:

Et aliud cecidit supra petrã, & natum aruit, quia non habebat humorem.

Beda. Petram rectè hic dicit durum & indomitũ cor, ac inullo
Semen supra petram veræ fidei vomere penetratũ. Hoc est autem humor ad
Matt.25. radicem seminis, quod iuxta aliam parabolam oleum ad
1. de consi. lampades virginũ nutriendas, id est, amor & perseverancd.2. tia virtutis. Porrò cor durum (vt ait Bernar.) est quod nec
Cordurum compunctione scinditur, nec pietate mollitur, nec movetur precibus, minis nõ cedit, flagellis indurat, ingratũ ad beneficia, ad cõsilia infidum, ad iudicia velox, inuerecũdum ad turpia, impauidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium ad diuina, præteritorũ obliuiscens, præsentium negligens, futura nõ præuidens. Et infra: Et
Ephes. 4. vt breuiter, inquit, duri cordis mala complectar, ipsum est, quod nec Deum timet, nec homines reueretur.

Verũ quia neminẽ sic præterit misericordia Dei, quin
Iob.25. ei aliqua detur gratia secundum mensuram donationis Christi, iuxta quod in Iob scriptũ est: Super quẽ non surget lumẽ illius? credendũ est quia interdum nonnihil vel auditi extrinsecus, vel intrinsecus inspirati verbi diuini vel salutaris compunctionis, huiusmodi hominis mentis incidit, quia tamen nullum habet stabilitatis propositum, nullum spiritalis gratiæ nutrimentum (quasi quo nutriatur humorem) in fructum boni operis conualescere non potest, sed arescit. Sequitur:

Et aliud cecidit inter spinas, & simul exortæ spinæ suffocauerunt illud.

D Hic designantur hi in quibus per auaritiam & appetitum
Semen inter spinas. voluptatũ, & sollicitudines mundanas (quas spinas Christus nuncupauit) immissum verbi semẽ suffocatur. Et quidem hæ spinæ in præsenti mentem acriter pungunt, in futuro autem paratur ex eis ignis, quibus anima peccatrix

trix incendat. Et simul exortæ spinæ inquit. Sunt quippe nonnulli qui ex audito Dei verbo cõmoniti, & benè volunt facere nihilominus suis vitiis inseruire, quod quia nequaquam fieri potest benè adiecit: Suffocauerũt illud. Sicut enim spinæ non permittunt oriri semen, sed ex sui Chrys.
cõdensatione suffocant immissum, sic vitæ præsentis sollicitudines, spirituale semẽ fructificare non sinunt. Licet enim ad verbum prædicationis (vt dictum est) secum meliora proponant, tamen rebus mundanis longè maiori cura intendunt, Dei verbum quod iam in eis ortum fuerat, quasi pungentium curarum densitate suffocatur.

Attende quòd primũ semen nõ germinat, sed cõculcatum abiicitur. Secundum germinat, sed non multũ erigitur, quia nõ habet humorẽ, Et sicut apud Marcũ dicit, nõ Beda.
habuit terrã multam, & statim exortum est, quoniam non habebat altitudinẽ terræ. Porrò altitudo terræ quæ competenter exculta verbi semen debuerat excipere, ꝓbitas est animi disciplinis cœlestibus exercitati, atq; ad auscultandum obediendũq; diuinis eloquiis regulariter instituti. Tertium autẽ semen iam eleuatur in stipitẽ, sed non fructificat, quia (vt iam dictum est) suffocatur à spinis.

¶ Circa secundum, quod est recipiendo semini dispositio conueniens & virtuosa, subditur:

Et aliud cecidit in terram bonam, & ortum fecit fructum centuplum.

E *Semen in terra bona.*

Bona igitur illa terra est, quæ est exculta, nec ipsa via est, quæ non colitur, bona terra est quæ à lapidibus obstinationis est purgata, & spinas secularium desideriorum non habet. In huiusmodi terra bona, cœleste semen primo figit radicem per credulitatẽ & fidem, germinat per pium desiderium & bonam voluntatem, erigitur in stipitem p rectam intentionem, floret virtutibus, fructificat operibus sanctis. Ortum, inquit, fecit fructum centuplum. Vbi per cẽtenarium magna perfectio designatur, iuxta quod de illo qui sua pro domino terrena reliquit, dicitur: Cen- Beda.
tuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Nam quis- Matt.19.
quis pro Dei nomine temporalia atque terrena contemnit, & hic perfectionem mentis recipit, vt iam ea non appetat quæ contempsit, & in sequẽti seculo ad æternam vitæ gloriam peruenit.

Terra

Terra ergo bona fructu cẽtuplo fœcũdatur, quando cor docile, virtutum ſpiritualium perfectione donatur.

¶ Circa tertium, quod eſt Chriſti exclamatio pia & affectuoſa, ſubditur:

Hæc dicẽs clamabat: qui habeat aures audiẽdi audiat.

Clamor iſte magni affectus indiciũ eſt, ſicut & ille de quo Ioánas ait: In die magno feſtiuitatis, ſtabat Ieſus & clamabat: Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat. De Chriſti clamore Auguſtinus.

Ioan. 7.

9. confeſ. ca. 12.

Introiuit, inquit, dominus Ieſus Chriſtus clamãs dictis, factis, morte, vita, deſcẽſu, aſcẽſu, vt redeamus ad eũ. Clamat ſurdis vt audiãt, clamat dormiẽtibus vt euigilẽt, clamat trãſeũtibus vt attendãt, clamat ignorãtibus vt intelligãt, clamat errantibus vt redeant, clamat peccatoribus vt pœniteant. Clamauit quidem prędicando, clamauit orando, clamauit tandẽ moriendo. Quotidie adhuc è cœlis clamat, iuxta quod per Pſalmiſtã dicitur: Intonuit de cœlo dominus, & altiſsim⁹ dedit vocem ſuam. Et quidem hæc vox ſua eſt: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos, & tãtos adhuc clamores contemnimus. Quid autem clamauerit aduerte.

F

Quibus clamat Chriſtus.

Mat. 11.

Beda.

Qui habet aures audiendi audiat. Quoties hæc admonitiũcula vel in Euangelio, vel in Apocalypſi Ioannis interponitur myſticũ eſſe quod dicitur, quærẽdumq; à nobis intentius oſtenditur. Omnes ſanè qui illic aderãt aures corporis habebant. Sed qui cunctis aures habentibus hæc dicit, pro culdubio aures cordis requirit.

Grego.

Iiere. 12.

Hinc etiã p Ieremiam clamat dicẽs: Terra, terra, terra, audi ſermonẽ domini. Nã & ſi homo eſt qui hũc loquitur ſermo tamẽ domini eſt. Vnde & ad prædicatores ſuos loquitur, dicẽs: Qui vos audit, me audit. Et q vos ſpernit, me ſpernit. Quib⁹ etiã in cœlũ aſcendẽs p̃cepit, dicẽs: Euntes in mũdũ vniuerſum, prædicate Euãgeliũ omni creaturæ.

Lucæ. 10. Marc. vlt.

Prædicare quibus iniunctum.

Quod vtiq; ipſius præceptũ vniuerſis vſq; in finẽ ſeculi ouiũ ſuarũ paſtoribus iniunctũ eſt, ipſi viderit vt in aduẽtu domini fideles inueniant. Quod ſi ſacerdoti p̃cipit vt p̃dicet, cõſequens eſt vt & populo præceptũ ſit vt attendat. Vnde & Eccleſiaſticis decretis ſancitum eſt, vt qui ſacerdote in Eccleſia verbum Dei prædicante, verbi contemptor de oratorio egreſſus fuerit, excommunicetur.

c. ſacerdote de cõſo. d. 1.

Cibus

Cibus enim mentis eſt ſermo Dei. Non enim in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo quod p̃cedit de ore Dei. Et quaſi acceptus cibus ſtomacho languente reiicitur, quando auditur ſermo in ventre memoriæ non tenetur. Sed quiſquis alimenta nõ retinet, huius profecto via deſperatur. Aeternæ ergo mortis periculum formidate, ſi cibum quidem ſanctæ exhortationis accipitis, ſed verba vitæ, id eſt: alimenta iuſtitiæ in memoria non tenetis.

Gregori⁹

Porrò tribus modis circa cibum animæ, id eſt, Dei verbum, à pleriſq; delinquitur. Sunt enim qui id audire prorſus refugiunt, ſimiles ægrotis qui iam nullum cibum admittunt, quorum profecto ſalus eſt deſperanda. De quibus per Pſalmiſtam dicitur: Omnem eſcam abominata eſt anima eorum, & appropinquauerunt vſq; ad portas mortis. Quibus & per ſemetipſum in Euangelio dominus loquitur, dicens: Qui eſt ex Deo, verba Dei audit: propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis.

G

Tribus modis circa verbum delinquitur.

Ioan. 8.

Sunt & alii, qui verbum quidem audiunt, ſed non credunt: vel ſi audiunt & credunt, paruipendunt tamen, & mittunt in obliuionem. Illis non diſsimiles ægrotis, qui ſumptum mox reiiciunt cibum, de quibus iam beati Gregorij verbis eſt dictum. Quibus ad culpam imputatur nõ quod verbum auditum retinere per habilitatem memoriæ non potuerunt, ſed quod hoc retinere contempſerunt.

Sunt deniq; qui verbũ & audiunt & credunt & per memoriã retinent, ſed nihil operãtur. Illis ægrotis cõparandi qui ſumptũ cibum retinent, ſed p̃pter caloris defectũ digerere hunc minimè prævalẽt. Et quia cibus indigeſtus & crudus in languente ſtomacho hærens corrũpitur, neq; aquam eo nutritur æger, ſed grauatur. Sed & is qui Dei verbũ percepit, ſed diuinæ dilectionis in eo calor extinctus nihil operatur: & dũ quod faciendũ audiuit nõ exercet in opere, ad acriorẽ cõſciẽtiæ ſtimulũ, & grauiorẽ culpam quod didicit ei imputatur. Nam ſcienti bonũ & non facienti, peccatũ eſt illi. Tales erant quibus in Euãgelio à Chriſto dicitur: Sermo meus nõ capit in vobis, quia non eſtis ex ouib⁹ meis. In illis enim Dei ſermo nihil capit, qui ab eo ad bona opera non capiuntur. Eſtote ergo factores verbi & non auditores tantum, fallentes voſmetipſos.

Iacobi. 4.

Ioan. 8.

Iacobi. 1.

¶ Circa ſecundum, principale dicitur:

Interrogabant autem eum diſcipuli eius, quæ eſſet

esset hæc parabola.

Hic ponitur Euangelicæ parabolæ discipulis sciscitantibus expositio. Vbi tria sunt consideranda. Primum est, intelligendæ parabolæ discipulorum sciscitatio. Secundum est, dignorum ab indignis notanda discretio, ibi: Quibus ipse dixit. Tertium est, edisserente domino parabolæ explanatio, ibi: Est autem hæc parabola.

H Circa primum aduerte, non mox finita parabola discipulos hæc interrogasse, sed (vt Marcus ait) quum esset singularis interrogauerunt eum ij qui cum eo erant duodecim parabolas. Nam vt ait Chrysostomus. Cupientes scire, oportet interrogare, maxime vbi aliquid obscurum & difficile proponitur à magistris, ideo discipuli non intelligentes parabolam seminantis interrogauerunt, quærentes expositionem, præsertim quia clamauerat, dicens: Qui habet aures audiendi audiat.

Beda.

Interrogant autem dominum non in tumultu turbarum sed in domo soli cum illo. Vbi & ipsi instruimur, vt si diuinorum eloquiorum intelligentiã assequi volumus, sepositis curis mundi domum sacræ scripturæ soli cum solo domino meditando & orando, intremus. Vnde per Ecclesiasticum dicitur: Sapientem dicitur: Sapientiam scribe in tempore vacuitatis, & qui minoratur actu, sapientiam percipiet, quia sapientia replebitur.

Vt Dei verbum intelligamus.

Ecclesiast. 38.

Itaque discipuli interrogantes docent auditores, vt nõ erubescant neque pigritentur quærere quod ignorant. Porrò dominus interrogantibus benignè respondens, doctoribus & ipse formã præbet vt discant benignè respondere quærentibus.

¶ Circa secundum quod est, dignorum ab indignis notanda discretio, subditur:

Quibus ipse dixit: Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis, vt videntes non videant, & audientes non intelligant.

I Vobis, inquit, qui fidem adhibetis auditis, non pharisæis & incredulis, datum est, sanè donum magnũ, videlicet, nosse mysterium regni Dei, id est, intelligentiã rectam habere scripturarũ, quia illi erant indigni quibus dicitur: Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius. Quid enim eis cum claue scientiæ qui non solum nõ introierunt, sed & introire volentes prohibuerunt? Quis enim det sanctum canibus, aut spargat margaritas ante porcos? Sed vobis, inquit, humilibus corde, vobis, obaudire paratis, vobis, mihi dilectis, vobis, mundo propter me abiectis, iuxta quod alibi ait: Confiteor tibi pater domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis.

Quibus vetus sensus absconditur.

Matth. 21.

Matt. 7.

Matth. 11.

Cæteris, inquit, in parabolis. Rectè enim in parabolis audiunt, qui clausis sensibus cordis non curant cognoscere veritatem, obliti eius quod dominus dixerat: Qui habet aures audiendi audiat.

Theo:

In parabolis, inquit, vt videntes non videant. Videre enim se putant pleriq; qui cæci sunt, & audita intelligere, sed non intelligunt. Propterea hæc eis Christus abscondit, ne maius eis præiudicium generetur, si postquam noluerint mysteria Christi contempserint. Qui enim intelligit, & postmodum spernit, grauius punietur.

Vt videntes, inquit, non videant. Notandũ in his domini verbis, q̃ non solum ea quæ loquebatur verumetiã quę faciebat parabolæ fuerũt, id est, rerum signa mysticarum, quũ dicuntur illis quibus in parabolis omnia fiebant, neq; quæ videbant, neq; quæ audiebant ad intellectũ potuisse perducere. Quid enim obstaret intuentibus ne ea quæ viderant eius facta, vel itinera intelligerent, si non his aliquid amplius quàm carnis oculis patebat spiritaliter vellet intelligi? Illis ergo qui foris sunt neq; appropinquant pedibus domini vt accipiant de doctrina eius in parabolis omnia fiunt, & facta scilicet & verba Saluatoris. Quia neq; in his quæ operabatur virtutib⁹, neq; in eis quę prędicabat arcanis, eum cognoscere Deum valent. Ideoq; ad remissionem peccatorum quæ per gratiam fidei ipsius obtinenda est, nõ merentur attingere. Vnde ipse in Euangelio: Ego, inquit, in iudicium veni in hunc mundum, vt qui non vident videant, & qui vident cæci fiant, id est, qui videre se in suæ carnis sapientia putant, ad contuenda ea quæ verè sunt bona fiant & stulti & cæci.

Beda.

Etiã facta Christi parabolas fuisse.

Ioan. 9.

Potes autẽ per videntes, seculares philosophos per solũ naturalis rationis lumen omnia inuestigare volẽtes, accipere, qui sic tamen Christi diuinitatẽ videre nõ potuerũt, sed quoad huiusmodi, obscuratum est insipiens cor eorũ.

Videntes & audientes.

Per

Per audientes verò, Iudæos, qui audierunt quidē & vaticinia prophetarū de Christo, & ipsum Christū loquentē cuius tamē verba intelligere nec potuerūt, nec voluerūt, viderunt quidē foris ipsius humanitatē, sed sub humanitatis velamēto diuinitatem (etiam se exterius per opera soli Deo possibilia manifestantem) intelligere noluerunt.

¶ Circa tertium quod est, edisserente domino parabolæ explanatio, subditur:

Est autem hæc parabola: Semen est verbum Dei.

K Parabolam hanc dominus ideo discipulis exposuit, vt & se mysticè loqui ostenderet, & mysticè exponendi scripturas exemplum daret, & vt ex hac ipsius expositione, etiā alia discamus intelligere quæ ipse non exposuit.

Cur Dei verbum semē vocetur

Semen, inquit, est verbum Dei. Cōgrua sanè similitudo. Sicut enim abscondi necesse est in terra semen vt fructificet, ita & recondere oportet in corde verbum Dei, vti ille qui ait: In corde meo abscondi eloquia tua, vt nō peccem tibi. Rursus sicut semen in agro iactum solis eget beneficio & cœlesti fauore vt germinet, ita & Dei verbū in mente receptum opus habet irriguo gratiæ cœlestis, & vi uifico calore charitatis vt ad perfectionem bonorum operum quasi ad messem vsq; virtute perseuerantiæ maturescat. Præterea, sicut semen terram fœcundat, sic & mentem humanam Dei verbum á sterilitate vindicans, pietatis erga Deum & homines feracem facit. Et licet hoc semen apud nonnullos diu lateat in corde, aliquando tamen post decursum non modici temporis, in opere sancto germinare conspicitur.

Deniq;, sicut semen omne virtutē habet simile sibi producendi, ita & Dei verbum fideli corde receptū, in anima Dei similitudinem restituit & reformat. Nō enim nisi per Dei verbum datur conformes fieri imaginis filij Dei, iuxta quod B. Petrus fidelibus loquitur, dicens: Renati nō ex semine corruptibili, sed incorruptibili, per verbū Dei viui, & permanentis inæternum. Sequitur:

1. Petri. 1.

Qui autem secus viam, hi sunt qui audiunt, deinde venit diabolus & tollit verbum de corde eorum, ne credentes salui fiant.

Beda. L. *Seminati secus viam.*

Ex hoc manifestè docetur eos circa viam seminatos, qui verbū quod audiunt, nulla fide, nullo intellectu, nulla saltem

saltem tentandæ vtilitatis occasione percipere dignātur Quorū indisciplinatis ac duris cordibus mandatū verbum confestim immundi spiritus quasi viæ tritæ volucres semen eripiunt. Isti ergo & si verbum aure corporis percipiunt, diabolo tamen irruente illud sibi eripi facilè sinunt, & loco eius suggestiones ipsius suscipiunt sicque fit, vt nec credant, nec ex fide saluentur.

An non quasi via publica sunt corda rumoribus secularibus, & malis cogitationibus assiduè trita? Et quum præparandū sit Deo cor ab huius vitæ tumultib⁹ liberū, ecōtra tamē pleriq; prædicationē verbi cœlestis audituri, donec sermo sumat exordium, fabulis occupant ociosis, palam ostēdentes, curiositate vel consuetudine potius quā deuotione ad audiendum conuenisse. Ait quidem sapiēs:

Quidam veniunt tantum vt audiant, non vt discant, sicut in theatro, voluptatis causa, ad oblectandas aures, voce vel factis, ducimur. Magnam hominum partem videbis quibus philosophi schola diuersorium otii sit, nec illud agunt vt aliquid de vitio deponant, vt aliquam vitæ legē accipiant, qua mores corrigant suos, sed vt aurium oblectamentis perfruantur.

Seneca epist. 10.

In regū historia huiusce rei exemplū legimus. Quum enī ad præceptū Helisæi vnus de filiis prophetarū missus in castra, vnxisset Iehu principē exercitus in regē Israel, illò vnde venerat ocius abeunte, hi qui aderāt ignorātes quod in penetralibus actū erat dixerūt ad Iehu: Quid venit insanus iste ad te? Insani quippe etiam tūc reputabātur, qui propter Deū terrena cōtemnebant. Et Iehu: Nostis, inquit, hominem, & quid loquutus sit? Aiunt: Falsum est, sed magis narra nobis. Quumq; illis cuncta narrasset, & magnopere arrideret eis quod fuerat actum, iam non vt insanum & mendacem, sed vt prophetam habuerunt. Similiter Athenienſium plurimi prædicantem Paulū audituri, confluxerunt (ad nihil enim aliud vacabant Athenienses, nisi vt vel noua audirent vel dicerent) perpauci verò crediderunt. Sequitur:

4. Reg. 9.

Acto. 17.

Nam qui supra petram hi sunt, qui quum audierint cum gaudio suscipiunt verbum, & hi radices non habent, quia ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.

M Beda.

Apud Marcum habes: Et aliud cecidit super petrosa, & in idē redit. Petrosa loca quæ tenui cōtecta cespite, susceptum semen cito germinare queunt, sed vim radicis figendæ nō habēt, illa nimirū sunt præcordia, quæ nullis disciplinæ studiis erudita, nullis tentationum probationibus emollita, dulcedine tantū auditi sermonis ac promissis cœlestibus ad horā delectātur, sed ideo ad fructum iustitiæ peruenire non valēt, quia parū eis inest desiderij salutaris quod semen vitæ concipiat, & multum inest duritiæ nocētis, quod fructui salutis obsistat. Itaq; auditi quidē verbi, & vtilitatem probant, & desiderium gustant, sed ne ad id quod probāt perueniāt, hui⁹ vitæ eos vel aduersa terrēdo,

2. Cor. 6.

vel prospera blandiendo retardant. Contra quæ vtraque damna semē quod acceperat tutari curabat, qui ait: Per arma iustitiæ à dextris & à sinistris, per gloriā, & ignobilitatem, per infamiā, & bonam famā, vt seductores & veraces.

Seminati in petrosa.

Cadit ptoinde cœlestis verbi semen super petram dum inuenit mentem pervoluptates carnales iam obstinatā in malo, & vsqueadeò per has induratā, vt spirituales impressiones recipere nequeat. Sicut enim delitiis spiritualibus mens pia aduersum vitia indurescit (prout de B. virgine Agatha, turpissima quædā matrona quæ dieb⁹ triginta pudicitiam virginis sanctæ incassum tentauerat coram

Delitiæ vt mētem indurant.

iudice perhibuit, dicens: Facilius possent saxa molliri, & ferrū in plumbi mollitiem conuerti, quàm vt mēs huius puellæ ab intentione Christiana reuocetur) sic econtra mēs carnalib⁹ occupata delitiis, ne spiritualiū rerū sensū

3. Reg. 11.

admittat, obduratur & excæcatur. Cuius rei exemplū in Salomone apparuit, qui post sublimis sapientiæ percepta dona, quum iam senuisset, per amorē fœminarum deprauatus, mēte cæca adeò induruit, vt & idola illarū, exædificatis phanis coleret, & in idololatria vitā finiret infœlix.

Similes quoq; nonnullos videmus, qui quum ex auditu verbi etiam ad lachrymas vsq; cōpuncti fuerint, mox carnali amore superati, quasi cōtra voluntatē, per voluptatem tamen, ad ea quæ defleuerant reuertūtur. Vnde &

Lib. conf.

qui voluptatis gratia vxorē duxerat, ad cœleste cōuiuiū inuitatus ait: Non possum venire. Vnde & B. Augustinus, Peruersa, inquit, voluntate facta est libido, seruitur libidini, facta est consuetudo. Et dum cōsuetudo inualuit, facta est necessitas delinquendi. Et eo tandem plerunque deuenitur,

deuenit, vt Dei verbum ab his ne cogitari possit, nec audiri. Ioannes Baptista homo missus à Deo quo inter natos mulierum non surrexit maior quia adulteria reprehendit Herodis, in carcere decollatur. Margaritas porcis sparserat, & dederat sanctum canibus. Vnde factum est, vt & à porcis illæ conculcarentur, & à canibus ipse morte dirumperetur. Sequitur: Marc. 6.

Quod autem in spinas cecidit, hi sunt qui audierūt, & à sollicitudinibus, & diuitiis, & voluptatibus vitæ euntes suffocantur, & nō referunt fructum.

N Gregori⁹ *Seminati ī-ter spinas.*

Mirum, quomodo dominus spinas diuitias interpretatus sit, quum illæ pungant, istæ delectent. Et tamē spinæ sunt, quia cogitationū suarum punctionibus mentē lacerant, & quum vsq; ad peccatū pertrahunt, quasi inflicto vulnere cruentant. Quas benè hoc in loco, alio Euāgelista testāte, nequaq; dominus diuitias, sed fallaces diuitias appellat. Fallaces enim sunt, quæ nobiscū diu permanere nō possunt. Fallaces sunt, quæ mētis nostræ inopiā non expellūt. Solæ aūt veræ diuitię sunt, qnæ nos diuites virtutibus faciunt.

Notandū verò est, quod exponens dominus dicit, quia solicitudines & voluptates, & diuitiæ suffocant. Suffocāt enim, quia importunis cogitationibus suis guttur mentis strangulant, & dum bonū desiderium ad cor intrare non sinunt, quasi aditū flatus vitalis vetant. Notandū etiam q⁹ duo sunt quæ diuitiis iungit, sollicitudines videlicet & voluptates. Quia profecto & per curam mentē opprimunt, & per affluentiā resoluunt. Re enim cōtraria possessores suos & afflictos & lubricos faciunt. Sed quia voluptas cōuenire cum afflictione non potest, alio quidem tempore per custodiæ solicitudinem affligunt, atq; alio per abundantiam ad voluptates emolliunt.

O *Diuitiæ vt pungunt.*

Ad hæc, exceptis etiam cæterorum vitiorū punctionibus, diuitiarum cupido plurimum mētem deuastat, ac securam esse non sinit. Quis enim quisq; sollicitus inuigilat quo ordine siue arte ea quæ nondum habet acquirat, qua rursum prouidentia ea quæ acquisierat cōseruet, qua denique gloria ac dignitate acquisitorum copia perfruatur, quātis necesse est misera mens per horas singulas curarū stimulis exulcerei? Vnde aptè dominus in expositione spinarū nomine appellatur⁹ diuitias, præmisit ærūnas dicēs:

Marc. 4. Et alij sunt qui in spinis seminantur, hi sunt qui verbum audiunt,& ærumnæ seculi & deceptio diuitiarũ, & circa reliqua concupiscentiæ introeuntes, suffocant verbũ & sine fructu efficitur. Aerũnæ,inquit,seculi,& deceptio diuitiarum. Quemcunq; enim superuacuus diuitiarũ de cipit appetitus,necesse est,vt mox curarum ærumna co tinuarum comitans,siue etiam præcurrens,affligat. Quo enim ærumnosius illis,qui quanto plus habent,tanto plus egent,& minus sibiipsis habere videntur?iuxta quod poe tarum quidam philargiros deridens,ait:

Iuuenalis Interea pleno dum turget sacculus ore.

Crescit amor nummi quantum ipsa pecunia crescit.

Fœlices diuitiarũ contemptores. Quanto fœliciores sunt,non solum appetitu verarum di uitiarũ,verumetiam ipso contemptu falsarum, qui se ec veraciter fatentur tanquam nihil habentes,& omnia po sidentes?Et benè quum dixisset,& ærumnæ seculi & decep tio diuitiarum,addidit.Et circa reliqua concupiscentiæ Nam iusto iudicio contingit auaro,vt quantum circa re liqua concupiscit, tantum longe absit ab illo pauperum spiritu desiderio, quo cupiunt dissolui & esse cum Chri sto.Quin potius timet miser(quod re vera euenturum ei) dissolui ab hac vita, & esse cum diabolo.

Nota. Sicut enim qui Dei verbum affectu cordis percipit,tere renam cupidatatem amittit, sic corda cupiditate plena idem verbum affectu cordis percipere nõ valent.De qui

Aspis surda auarus. bus benè per Psalmistam dicitur. Furor illius secundum similitudinem serpentis,sicut aspidis surdæ & obturantis aures suas. Quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis sapienter.

Aspis enim quũ cœperit incantatorẽ pati,qui eam quibusdam carminibus euocat,ipsa ne dulcedine cantus alliciatur & sic exeat,aurem alterã terræ fortiter ádstringendo claudit,cauda alterã obturat,&iã vocẽ incãtãtis nõ audiens,in casses eius nõ egreditur.Incãtator iste qui sapienter incãtat,verbi cœlestis prædicator est.Auarus aũt quasi aspis est, qui & amore terrenorũ, & spe vitæ longioris quasi quadã cauda,dum timet in futurũ egere (si auaritiæ studia derelinquat) ad prædicantis vocem obsurdescit.

P Proinde vbi spinæ crescunt,ibi terra & frigida, &

Chrysos. ginosa est,& amara,ideoq; in locis eiusmodi spinosis, non est habitatio nisi serpentum. Sic nimirũ vbi spinæ solicitudinũ sunt,seu diuitiarum,ant voluptatũ,ibi ab amore Dei &proximi animusrefrigescit,quãdoquidẽ nemini fit amicus qui auarus est,quàm etiã nõ pudet exigui quæstu lucri interdũ etiã vtrunq; in se cõmouere parẽté,fratres, simul & sorores.Quin & Deũ ipsum posthabet pecuniæ, & oino vbicunq; auaritia est,ibi nec fides,nec amor est.

Spineto mens auari similis.

Præterea sicut in spinis semper caligo est, sic & auaris neq; sol splendet,neq; luna nec quicquam amatur,nisi argentum & aurũ. Hæc enim mauult auarus quàm omnes reliquas totius mundi creaturas.Deniq; tacere non possum quàm acerbæ & amarę sint diuitiæ earumq; cupiditas amara , adeò vt quum insatiabilis habẽdi voluptas & possidendi libido auari hominis præcordia obsederint diuitiis ipsis vti non audeant.

Quo fit vt commodior habitandi locus diabolo nõ sit vllus,quã sub eiusmodi frigido,amarulẽto, & auaro pectore.Et licet sibi pœna sit omnis animus quocũque vitio inordinatus,magis tamen vnà auaritiã spinis Christus comparauit,quàm vitium aliud quodcumq;. Magis enim præ omnibus aliis vitiis hominis animum auaritia distinet,torquet excruaciatque

Cõmodissimus diabolo locus

Ex dictis patet quemadmodum diuini verbi semen à triplici hominũ genere in vanũ recipitur, nec vsq; ad fructũ salutis valet peruenire.Excipiuntur, autem hinc gẽtiles,qui ne audire quidẽ verba vitæ merẽtur.Cæteris autẽ omnib⁹ dat dominus verbi sapiẽtiã affluẽter,sedquod hinc pleriq; nõ proficiũt ad salutẽ,ipsorũ vitio cõtingit.

Quibusdã Dei verbũ aduitam eis ad pernicie.

Nã sicut idem sol splẽdoribus suis radios æqualiter vbique diffundit,vnde tamen nõnulla desiccãtur & arescũt vt fœnũ, nonnulla liquescunt,vti cera,quædã indurãtur vt lutũ,quæ tamẽ effectuũ diuersitas nequaquam ex parte solis est qui idem est & vniformiter operatur , sed ex parte eorũ quæ solis radios in se recipiunt,nã inæqualiter etiam illuminat sol tabulas, quarum altera lignea altera aurea est,sic vtiq; idẽ sol iusticiæ Christus radiis suæ sapientię in verbo vitę in diuersis diuersimode operatur.Nã quidam hinc illuminantur:quidam cæcantur,nõ quidẽ verbi vitio(quod absit)sed suo.Vnde ipse ait:Ego in iudicium veni in mundum ,vt qui non vident videãt & qui vident cæci fiant.

Ioan. 6.

Q Itaq; magnopere nobis curãdũ est vt acceptus sermo

Grego.

Exhortatio generalis.

in cordis aure remaneat, ne semẽ iuxta viã cadat ne malignus spiritus, veniés à memoria verbũ tollat, ne petrosa terra semen excipiat, & fructũ boni operis sine perseuerantiæ radicib⁹ mittat. Multis enim libet quod audiũt bonì operis initia proponũt, sed mox vt fatigari aduersitatibus cœperint, inchoata relinquũt. Petrosa terra humorẽ non habuit, quia hoc quod germinauerat, ad fructum perseuerantiæ non perduxit. Multi nanq; quum verbum contra auaritiam audiunt, eandè auaritiã detestantur, eorum omniũ cõtẽptum laudant, sed mox vt viderit animus quod concupiscit obliuiscitur, quod laudabat.

Multi quum verbum contra luxuriam audiunt, opera carnis non solum perpetrare non appetunt, sed etiã perpetrata erubescunt, sed mox vt carnis species eorum oculis apparet, sic mens ad desiderium rapitur, ac si adhuc ad ea nihil sit contra hęc eadem desideria deliberatum. Septies etiam contra culpas compũgimur, & tamen post fletum ad culpas redimus. Sic Balaam Israelitici populi tabernacula cõtẽplatus fleuit, eisq; se similẽ fieri in morte deposcit, dicens: Moriatur anima mea morte iustorũ, & fiant nouissima mea horum similia. Sed mox vt hora compunctionis transiit, in auaritiæ nequitiã exarsit. Nam ob promissa munera in eius populi mortem consilia dedit, cuius morti se similen fieri optauit, & oblitus est quod plorauerat, quum extinguere noluit, quod per auaritiam ardebat.

Balaam quid optauerit.

Num. 23.

Sequitur:

Quod autem in bonam terram, hi sunt qui cordi bono & optimo audientes verbum retinent, & fructum adferunt in patientia.

R Cor bonum, terra bona: cor optimum, terra optima est. Est autẽ cor bonum, quod dei verbum audire intendit vt illud iutelligat, optimun verò cor est, quod intendit secundum auditum verbũ operari. Hi sunt, inquit, qui in corde bono & optimo audientes verbum contra eos qui nec etiam aure corporis verbum audire dignantur.

Verbi semẽ vt fructificat.

Audientes, inquit, verbum retinent, videlicet fideliter memoriæ commendatum, ad differẽtiam eorũ qui seminati sunt secus viã, & venit diabol⁹, & tollit verbũ de cordibus eorum. Et fructum adferunt, videlicet operum bonorum, ad differentiam illorum, quorum mens plena est spinis

spinis suffocantibus verbum dei ne in fructum proficiat. Fructum, inquit, afferunt in patientia, fortiter sustinẽtes quancunq; vel tribulationem vel tentationem, lõgè differenter ab his, qui ad tempus credunt, & in tempore tẽtationis recedunt.

Terra bona vt terræ malæ opponitur.

Ex quibus patet quòd bona terra omnibus tribus terræ nequam varietatibus contraria facit, & libenter videlicet semen verbi susciptẽdo, & quod susceptum inter aduersa & prospera patienter ad fructus vsq; tẽpora seruando.

DOMINICA IN QVINQVAGESIMA.

Assumpsit Iesus duodecim, & ait illis: Ecce ascendimus Ierosolymam. Luc. 18.

Præsens sancti Euangelij lectio duo comprehendit. Vnum est, propinquæ redemptionis Christo prænuntiãte mysterium. Alterum, illuminationis humanæ desideratum beneficium. Ibi: Factum est autem quum appropinquaret Ierico. De quo homilia sequenti.

Circa primũ tria sunt consideranda. Primum est, ipsa passionis Christi prænunciatio. Secundum est, eorũ quæ passurus erat per singula explicatio. Ibi: Tradetur enim gentibus. Tertium est, horum quę dicebantur, intelligentiæ, absconsio. Ibi: Et ipsi nihil horum intellexerunt.

A *Quinquagesimæ ratio.*

Circa primum est præmittendũ, quod dominica præsens simili ratione dominica in quinquagesima est appellata, qua & præcedens dominica in sexagesima, & quæ illam præcedit, in septuagesima dicitur. Quinta enim est ab illa vltima, quæ lætis sui cantus præconiis, captiuitatis nostræ (quæ à prima mundi ætate vsque ad initium septimæ est duratura) finem adnuntiat. Porrò, sicut dominica præcedens initium secundæ ætatis respicit, quę est à Noẽ, ita & hæc tertiam mundi ætatem (videlicet ab Abraham) contemplatur, sicut nocturnum diei huius officium attendentibus ostendit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et quidem ad beatæ vitæ gaudia, quasi ad patriam redeundi, præcedẽtibus duobus dominicis spes nobis ostẽsa fuit (vt ibi dictum est) videlicet vel in domini vinea laborando, vel manente fideli recipiendo verbũ Dei. Verum dies hæc longè maiorem spem captiuitatis filiis (qui in hac misera moribunda q; vita qua super flumina Babylonis sedentes flent, dum recordantur patriæ suæ cœlestis & beatæ Sion) etiam vel nomine isto, quod est quinquagesima, subministrat,

Numerus remißionis

Numerus enim quinquagenarius remissionẽ designat. Vnde & in lege quinquagesimus annꝰ, remissionis erat, i quo & ad pristinos possessores hereditas alienata redibat & dimittebantur debita, & serui sese vẽdicabãt in libertatẽ.

Et quia peccatorũ remissio non nisi per passionem & mortẽ sit redemptoris, idcirco & longè antequã ipsa mũdo conferretur figurali exẽplo in immolatione Isaac dilecti atq; vnigeniti magni patriarchæ Abrahę filij, fuit typicè præmonstrata, prout in huius diei officio recolitur & de proximo iam futura, in Euãgelio præsenti, ab ipsomet redemptore, non iam in vmbra figuræ, sed mox sequutura, luce clarius est prænuntiata. Quibus præmissis, ad expositionem sacræ lectionis est accedendum. Vbi primo notatur ipsa passionis Christi prænunciatio.

Chryſ. Assumpsit, inquit, duodecim, nimirum Apostolos suos. Apud Matthæum habes: Assumpsit duodecim discipulos suos secretò. Seorsum de imminente iam passione sua dominus cum discipulis confert. Non enim oportebat hũc sermonem pluribus diuulgari, ne turbarentur.

B

Paßionem ſuam Chriſtus multoties prædixit.

Multoties autem passionem suam & mortem dominꝰ discipulis prædixit. Primo (vt Matthæꝰ refert) quũ Petrus cõfessus fuisset ipsum esse filium Dei viui. Exinde, inquit, cœpit Iesus ostendere discipulis suis, quia oporteret eum ire Ierosolymam, & multa pati, & occidi, & tertia die resurgere.

Matt. 16.

Matt. 17. Secundo hoc idem prædixit eis post sui in mõte transfigurationem, dicens: Nemini dixeritis visionem, donec filius hominis à mortuis resurgat.

Tertio, quum vnxisset sacrum caput eius recumbentis mulier sancta. Nam & quum hinc proditor ipsius iniquidia stimulatus murmuraret, ipse ait: Mittens hæc vnguẽtum hoc in corpus meum, ad sepeliendum me fecit.

Matt. 26.

Apud

Apud alium Euangelistam dicitur. Quod habuit hæc fecit, præuenit vngere corpus meum in sepultura. Et apud Ioannem: Sinite, inquit, illam, subaudis, reseruare quod superest vnguenti, nec cogatur illud vẽdere, vt in diem sepulturæ meæ seruet illud. Quid de morte sibi imminente prænuntiaret manifestius? Matt. 14. Ioan. 12.

Quarto, hoc ipsum discipulis suis prædixit, vbi ait: Scitis quia post biduum pascha fiet, & filiꝰ hominis tradetur vt crucifigatur? Nouissimè verò vbi ait: Desiderio desideraui hoc pascha manducare vobiscum antequam patiar. Veruntamen ecce manus tradentis me, mecũ est in mẽsa. Luc. 22.

Plures sanè ob causas futuram suam passionem discipulis prænuntiauit. Primo, vt cõferendo cum charissimis sibi, secretũ cordis sui de sua morte familiari & amicabili colloquio reuelaret, iuxta quod per Salomonem dicitur: Causam tuam tracta cum amico tuo iugiter. Prou. 25.

Secũdo, quia futurã passionem suam & mortẽ crucis, acerbissimã sanè, & nõ minus ignominiosam, ipse iugiter mente versabat. Vnde & ait: Baptismo habeo baptizari, & quo modo cóarctor vsq; dũ perficiatur? Et quũ ex abũdantia cordis os loquatur, quis miretur si de passione sua sæpe cõmemorabat? Credendũ sanè nullum vnquam fidelium a; q; sanctorum adeò assiduam eiusdẽ passionis memoriã mente versasse, vti qui hanc se nouerat perpessurum.

Quꝫ ſe paſſurum Chriſtus prædixit.

Luc. 12.

Matth. 2.

Tertio, vt discipulos in fide suæ diuinitatis confirmaret. Vnde Greg. Præuidens ex passione sua discipulorum animos perturbandos, eis longè ante & eiusdem passionis pœnam, & resurrectionis gloriam prædicit, vt quum morientẽ sicut prædictũ est cernerent, etiam resurrecturum non dubitarent, & minus de eius passione & morte perturbarentur. Nam tribulatio quæ superuenit expectantibus, tolerabilior est illa quæ obruit inopinantes.

Quarto, vt ex hoc innotesceret non inuitum, sed vltroneum passionem mortis adiisse, & ne forte dicerent stupore concussi, & mutuò cõquerentes: Qualiter in manus hostium incidit, qui nos promittebat saluare? Manifestum est autem voluntariè eum mori, qui de mortis periculo non incertus, quum fuga mortem vitare potest, fugere non vult, sed insuper inimicis offert semetipsum. Vadens enim ad passionis locum, futuram passionẽ prę-uidens, seriatim hanc prænuntiauit.

Voluntarie Chriſtum paſſum.

Quinto

Quinto, vt suã nobis charitatẽ (cui parem nemo habet) cõmendaret, quãdoquidẽ instante iam lætissima atq; lautissima Iudæorum paschali solẽnitate, ad hanc á Galilæa Ieroſolymã ascendens, quò ex tota regione innumerabilis hominũ cõuenerat multitudo, ob nostram salutem in ea ciuitate vbi sui secundum carnem ꝓgenitores cũ gloria regnauerãt, vbi etiã ipse multoties docendo & faciẽdo miracula ꝓbauerat se Dei virtutẽ esse & Dei sapiẽtiã, legitimus ipse Dauidici regni hæres, mortem crucis pati dignatus est. Vnde Bernar. Super omnia, inquit, reddit te mihi amabilem Iesu bone calix passionis quẽ bibisti, opus redemptionis nostrę, quod peregisti: hoc super omnia amorẽ meũ totum facilè sibi vendicat. Hoc est enim quod nostram deuotionem & blandius allicit, & arctius stringit, & iustius exigit, & afficit vehementius.

Hom. 9. super can.

Passionis Christi reminiscere. Luc. 22. Can. 8.

Sexto, futurá passionẽ suá dominus discipulis suis sæpe prædixit, vt doceret eiꝰ nos assiduè debere reminisci. Vnde quũ sanguinis sui calicem discipulis sumendũ traderet, dixit: Hoc facite in meam cõmemorationem. Et in canticis canticorum: Pone me, inquit, vt signaculum super cor tuum, vt signũ super brachiũ tuum, quia fortis est vt mors dilectio. Et quidem iustè sui memoriam à nobis requirit, qui & ipse nostri non obliuiscitur. Vnde & ad iniquam illam querelam dicentis, dereliquit me dominus, & dominus oblitus est mei, ipse protinus respondet: Nũquid potest mulier obliuisci infantem suum, vt nõ misereat filij vteri sui? Et si illa oblita fuerit, ego tamẽ nõ obliuiscar tui. Ecce enim in manibꝰ meis descripsi te. In manibus meis, inquit, quas vtiq; tua gratia, clauis transfigendas super lignum crucis extendi.

Esaiæ. 49.

Vt Christũ passum sequamur. Matt. 17

Deniq; propter nostram imitationem, futuram passionem suam crebrò commemorauit, vt ad ipsius imitationem intelligamus nos inuitari. Vnde transfigurationis suæ gloriam in monte sancto ostensurus tres tantum discipulos ad hanc contemplandam assumpsit, ad passionis autem proficiscens ignominiam assumpsit secum vniuersos, quos etiam ad passionis suæ sectanda vestigia inuitabat, dicẽs: Si quis vult post me venire, abneget semetipsũ, & tollat crucem suam, & sequatur me. Sed pauci modo sequuntur inuitantem. Vellent quidem omnes Christum sequi in gloriam suam verum ad passionem mortis

Matt. 16.

tis euntem non ita.

Quũ multiplicatis mirabiliter panibus & piscibus turbas satiaret, multos secum habuit, quum verò Iam cõprehensus & ligatus ad passionem duceretur, relicto eo, omnes fugerũt. Amplectimur quod ait: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Sed illud ferè omnes refugiunt, quod idem ipse dicit: Qui non accipit crucẽ suam & sequitur me, non est me dignus. Quid est aliud, non est dignus, quàm non est dignus vt meis vulneribus sanetur, vt morte mea viuat, vt aspersione sanguinis mei ab operibus mortuis ipsius conscientia emundetur?

Ioan. 6. Matt. 26. Mat. 11. Matt. 10.

D. Passione Christus vt exaltatus.

Ecce, inquit, ascendimus Ieroſolymam. Vides certè in mortem suam properare dominum. Vnde & alibi se prophetis connumerans. Non capit, inquit, prophetam perire extra Ieruſalem. Quum autẽ dicit: Ecce ascendimus Ieroſolymam, passionem suam ascensum appellat. Siquidem passione sua exaltatus est, iuxta quod ait Apoſtolus: Eum qui modicò quàm angeli minoratus est videmus Iesum propter passionem mortis gloria & honore coronatum, vt gratia Dei pro omnibus gustaret mortem, quã gustãdo & opus redemptionis humanæ peregit, & de superato principe tenebrarum victoriæ insignis reportauit triumphum. Vnde cũ Nicodemo de mysteriis fidei disserens, mortem suam exaltationem sui vocauit, dicẽs: Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis. Et rursus alibi: Ego, inquit, si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum.

Lucæ. 23. Heb. 2. Ioan. 3. Ioan. 12.

Proinde, quia Ieruſalem locus erat sacrificij figuralis necesse erat vt magnus & æternus mediator & sacerdos Christus vnicum illud suum sacrificium, sacrificiis typicis eatenus præfiguratum, pro mundi salute ibidem & nõ alibi, moriendo offerens, vaticinia de se prophetarũ impleret. Vnde & mox subiecit:

Et consummabuntur omnia quæ scripta sunt per Prophetas de filio hominis.

Passione sua Christus prophetias implenit.

Siquidem passione Christi verificatæ sunt quæ de ipso erant scripturę prophetarum, prout in cruce accepto iam aceto extremum trahens spiritum perhibuit, dicens: Cõsummatum est.

Lex

Lex enim (quæ figuralis & vmbratilis erat) per Moysen data est, gratia autem & veritas per Iesum Christum facta est.

Quæ scripta sunt, inquit, de filio hominis. Nam secundũ eam naturam qua homo erat conueniebat sibi pati.

Verum altiori ratione (vt ait Beda) perhibuit implenda omnia quæ de se scripta fuerant per prophetas. Prœuidens enim quosdam hæreticos in Ecclesia futuros, qui dicerẽt Christũ legi prophetisq; docuisse contraria, aliũq; veteris testamenti, atq; alium noui Deum esse credẽdum, ostendit prophetarum præsagia, non alio magis quam ad suæ dispensationis quam pro nobis temporariè susceperit, intendisse mysterium, adeò vt consummatio sit prophetiæ suæ passionis & posterioris gloriæ celebrata pfectio. Luc. vlti. Nec non & paganorum demẽtiam, qua eius crucem derident, apertissimè confutat quãdo proximæ suæ passionis & tempus quasi futurorum præscius ostendit, & locũ quasi morti intrepidus, adiit.

De impletione eorum omnium quæ de ipso scripta & dicta fuerant per prophetas, ipse iam à morte rediuiuus ait: Hæc sunt verba quæ loquutus sum ad vos, quum adhuc essem vobiscum, quoniam necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moysi, & pphetis & psal. de me.

Et consummabuntur, inquit, omnia. Iam enim impletæ erant scripturæ prophetarum de incarnatione saluatoris de eius natiuitate, de prædicatione Euangelij, de miraculis, vnum suæ passionis restabat mysterium, quo peracto omnes completæ forent quæ de ipso erant scripturæ prophetarum.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Tradetur enim gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & conspuetur, & postquam flagellauerint occident eum, & tertia die resurget.

Hic ponitur eorum quæ passurus erat dominus per singula explicatio. Tradetur, inquit, gentibus. Iudæi enim quia potestatem non habebant occidere quenquã, Christum tradiderunt Romano præsidi Pontio Pilato, gentili. Traditur ergo gentibus tanquam extraneus & alienus, iuxta quod in eum prędixerat Psalmista: Extraneus factus sum fratribus meis.

Vbi

Vbi est aduertendum Christum fuisse traditum & à Deo, & ab hominibus, licet valdè differenter. Nam primo tradidit eum Deus pater, sed dispensatiuè tantum, propter humani generis salutem, iuxta quod per Apostolum dicitur: Proprio filio suo nõ pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. *Christus variè traditus.* Roma. 8.

Secundò, ipse Christus tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo, in odorẽ suauitatis. Vnde & per Esaiam dicitur: Tradidit in mortem animam suam, & cum sceleratis reputatus est. Et ipse peccata multorum tulit, & pro transgressoribus orauit, vt non perirent. Ephe. 5. Esaiæ. 53.

Sed & benignitate spiritus sancti ad nostram sanctificationem traditus est, dicente Apostolo: Per spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, ad emundandam conscientiam nostram ab operibus mortuis. Hebr. 9.

Tertiò, tradidit eum Iudas principibus sacerdotum, G exiguæ pecuniæ pretio, sacrilega ductus auaritia.

Quartò, tradiderunt eum Iudæi Pontio Pilato præsidi (vt iam dictum est) inuidiæ liuore perciti. Vnde in Euañgelio dicitur: Sciebat enim (nimirum Pilatus) quia per inuidiam tradidissent eum.

Pilatus verò tradidit eum militibus suis crucifigẽdum, non vt adimpleret beneplacitum voluntatis diuinæ, sed vt morem gereret inuidiæ Iudæorum, dicente Euangelista: Iesum flagellatum tradidit voluntati eorum.

Et illudetur, inquit, quasi insanus, is in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei absconditi. Et flagellabitur tanquam reus & seruus, qui est dominus & Princeps libertatis. Et conspuetur, tanquam immundus & abominabilis, dicente in eum Psalmista: Posuerunt me abominationem sibi. ✝

Sed nondũ satis pœnarum Iudaicæ inuidiæ & crudelitati datum. Nondũ furor atrox tot & tantis innocẽtis domini contumeliis saturatur. Sed quid? Et postquã flagellauerint, inquit, occident eum. Heu fratres, inquit Bernardus, libertas captiuorum traditur, gloria angelorũ illuditur, omniũ dominus flagellatur, & speculũ sine macula & candor lucis æternæ cõspuitur, & occiditur omniũ vita.

Et tertia die resurget, nempe dominus vitæ & victor mortis, habens potestatem ponendi animam suam, & iterum sumendi eam.

Vbi

Christi intra triduũ resurrectio Isidorus.

Vbi mirari est dementiam quærentium, quur Christus ante triduum resurrexit. Si enim resurgeret tardius quàm prædixerat, impotentiæ esset, celerius verò resurgere est summæ indicium potestatis. Si quem enim contigerit qui spoponderit suo creditori post triduum persoluere debitum, hoc ante triduum elapsum solueret, vt veridicum eum mirabitur. Sed nec dixit se resurrecturum post tres dies, sed die tertia. Habes parasceuen, habes sabbathum, vsq; ad solis occasum, & post sabbathum resurrexit.

H

Iniuriæ Christo qualiter

Sed eas quas dominus se passurum prænunciauit iniurias attentius consideremus. Tradetur, inquit, gentibus & illudetur. Quemadmodum si phreneticus comprehendat hominem sapientem, & ei illudat, sic à verè phreneticis & insanis illusum est in passione sua Christo.

Illuserunt autem ei non vno genere illusionis. Nam primo illuserunt eius sapientiæ, quando velabant faciem
Lucæ.22. eius, & percutientes eum dicebãt: Prophetiza nobis Christe, quis est qui te percussit?

Secundò, illuserũt eius innocẽtiæ & mãsuetudini. Vnde
Lucæ.23. in Euãgelio dicitur: Spreuit aũt illum Herodes cũ exercitu suo, & illusit indutum veste alba, & remisit ad Pilatum.

Tertiò, illuserunt ipsius regiæ dignitati, quando tanquã regnare volentem & non valentem induerunt purpura, & spinea corona capiti eius imposita, loco sceptri arundinem ei in dextra dederunt, & genuflexo ante eum illu-
Ioan.19. debant ei dicentes: Aue rex Iudæorum, & spuebant in faciem eius, & dabant ei alapas.

Quartò, illuserunt eius omnipotentiæ quando in nostræ naturæ infirmitate in cruce pendenti blasphemantes improperabant, dicentes: Alios saluos fecit, seipsum
Matt.27. non potest saluum facere. Si rex Israël est, descẽdat nunc de cruce, & credimus ei.

Sed & variè fuit flagellatus, videlicet, in corde, & in corpore. In corde, de timore, de scandalo, de fuga & dispersione ac persequutione discipulorũ, sicut per Sapientem
Eccle.23. dictum est: Superposuerũt in cogitatu meo flagella. Item flagellatus fuit in corde furiosis clamantiũ vocibus, & di-
Ioan.19. centium: Tolle, tolle, crucifige eum. In corpore verò toto
Ibidem. crudeliter & nimis indignè, à Pilato flagellis cæsus est.

Porrò veneranda Christi facies in quam desiderant etiam angeli prospicere, sputorum sordibus nimis indigno

gno scelere fuit exhonorata, primum quidem in domo Matth.26
principis sacerdotum à pontificum ministris Iudæis, deinde à gentibus, id est, militibus præsidis in prætorio Pi- Matt.27.
lati, quum iam esset morti adiudicatus.

Occisionis Christi indignitas.

Circa Christi post hæc omnia occisionẽ, Attende quẽadmodum mansuetum (qui quasi ouis ad occisionem ductus est) atrocissimi & furibundi, innocentem, imò sanctum sanctorum, Dei filium, omniũ hominum scelestissimi, legitimum suum regem proditores & rebelles, coloni mali & impiissimi homicidæ, filium magni pattisfamilias incõparabili sacrilegio interfecerunt. Vnde & in Euange-
lica parabola scriptum est: Agricolæ videntes filium eius, Matth.21.
dixerunt intra se: Hic est hæres. Venite occidamus eum, & habebimus eius hæreditatem.

I

Iniuriæ Christi vt cõpensatæ.

Sed ignominiosæ morti, gloriosa succedit resurrectio, in qua rebus præter impiorũ expectationem repente mutatis, summa Christi ignominia, in summam & sempiternam gloriam est commutata. Nam ei qui ad passionem mortis fuerat traditus, resurgenti, pater tradidit gentes. Vnde ad ipsum in Psalmo loquitur dicens: Postula à me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ, & cætera quæ sequuntur.

Et qui ei illuserant, & ipsi in hoc deluti sunt, q̃ inferorum & mortis victorem intra clausi & signati custoditiq; sepulchri angustias arctari posse stulti putauerunt, imple-
ta scriptura quæ dicit: Ipse deludet illusores, & mansuetis Prou.3.
dabit gratiam.

Proinde, qui indignè ab impiis flagellatus fuit, postquã resurrexit à mortuis, & in cœlum ascendit, flagellum grauibus suis flagellatoribus superinduxit, vt qui dominũ suum flagellandum Romanæ genti tradiderant, ipsi à Roma-
nis graui bello (quasi flagello durissimo, flagello de funiculis facto) cæci, captiui, & ligati, & pecorum more diuendendi è Dei templo, & ciuitate ac regno eiiciendi, captibi ducerentur in omnes gentes. De quo flagello Esaiæ Esaiæ.28.
prophetæ vaticinio fuerat longe ante prædictum: Flagellum inundans quum transierit, eritis ei in conculcationẽ, quandocunque pertransierit, tollet vos.

Denique qui Iudæorum consputionibus fuerat fœdatus, velut flos pulcherrimus, resurrexit. Vnde per Psalmistam dicit: Refloruit caro mea. Et nihilominus qui

fuit

fuit occisus, immortalis resurrexit. Vnde & per Apostolum dicitur: Christus resurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Ecce vt lapis quem reprobauerũt ædificantes, pretiosus & electus, à Deo honorificatus est. Vtique à domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris.

Roma. 6.

¶ Circa tertium principale dicitur:

Et ipsi nihil horum intellexerunt, & erat verbũ istud absconditum ab eis, & non intelligebant quæ dicebantur.

Hic ponitur eorum quæ dicebantur intelligentiæ abscon-
sio. Et ipsi, inquit, duodecim, videlicet discipuli, nihil ho-
rum quę dixerat de sui traditione, illusione, flagellatione,
consputione, occisione, resurrectione intellexerũt. Et ra-
tionem subiungit, dicens: Erat enim verbum istud absco-
ditum ab eis, dispensatione enim agebatur, vt ista prædi-
catio illis esset abscondita, ne videlicet ante tempus de
Christi morte nimia tristitia absorberentur. Et ideo non
intelligebant quæ dicebantur, quia verbum istud, id est,
verbi sensus, eo tempore, dispensante Deo, eis absconde-
batur. Quomodo & illis duob⁹ discipulis accidit, de qui-
bus in Euangelio dicitur: Oculi autem eorum tenebantur ne eum agnoscerent.

Cur discipuli hęc nõ intelligunt.

Lucæ. 24.

Sed quæsieris: Quare illis Christus prædicebat, quæ nolebat eos intelligere? Sanè, vt quum viderent pati Christum, verborum quæ eis prædixerat recordati, tum ea recognoscerent & intelligerẽt, quia omnia illa futura præuidissent.

Sed iterum quęritur, quî fieri potuit vt Iudæi Christum de sua morte etiam obscurè loquentẽ mox intelligerent, discipuli verò hinc manifestè prænunciantem non intelligerent quæ dicebantur? Audientibus Iudæis dixerat. Ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Quum mox Iudæi responderent: Nos audiuimus ex lege, quia Christus manet in æternum, & quomodo tu dicis: Oportet exaltari filium hominis? Quid est ergo quòd discipuli toties sibi replicatum dominicæ passionis arcanum intelligere nequeunt, & Iudæi ad vnum verbum & tam obscurè positum, vt hoc expositione dignũ ducat Euangelista, dicens: Hoc aũt dicebat, significans qua morte esset moriturus, mox quia crucis exaltatio significetur intelli-

Iudæi cur Apostolis perspicaciores.

Ioan. 12.

Beda.

gunt, nisi quia discipuli cuius vitam maximè videre desiderabant, eius mortem audire non poterant? Et quem non solum hominem innocentem, sed & Deum verum sciebant, hunc nullatenus mori vel posse putabant. Et quia per parabolas eum sæpe loquentem audire consueuerãt, quoties aliquid de sua passione dicebat, hoc nõ ita vt sonabat intelligẽdum, sed amore dictante, ad aliud quid allegorice referendum esse credebant. Iudæi verò quia in eius necem iam conspiraverant, quicquid de sua passione vel cruce loquebatur, intelligebãt: Hoc enim loquebatur, quod ipsi summopere & fieri optabant & satagebant perficere. Sicque miro & inusitato more. idem subeundæ crucis sacramentum, quod fidelibus amor abscondit, infidelibus inuidia pandit.

Verum inter hæc quis miretur discipulos adhuc rudes & futurorum passionis Christi mysteriorum prorsus ignaros, ipsius de eadẽ passione sua loquentis verba nõ intellexisse, quandoquidẽ & modo ii pro quibus passus est id ipsum vel obliti ignorãt, vel si nõ ignorãt, se tamen id scire dissimulant? Quoniam ergo ĩter huius seculi gaudia (in luctum vtiq; conuertenda) tam passionis Christi quàm suæ salutis pleriq; obliuiscuntur. præsertim hoc tempore quo se ad faciendos dignos pœnitentiæ fructus accingere deberent, cõsulto dominicę passionis tam singularem cõmemorationẽ hodierna die suis filiis Ecclesia sancta proponit. Et hoc quidem plures ob causas.

L

Christianorũ ingratitudo.

Passionem Christi cur ecclesia cõmemorat.

Primo propter Christi erga nos charitatẽ qua maiorẽ nemo habet vt videlicet (quẽadmodũ ipse fecit) animam suam ponat quispro amico suo, & ipsi hunc redamemus. Ipse enim prior dilexit nos. Domine (inquit vir sanctus) dilexisti me pluſquam te quia mori voluisti pro me. Tam charo pretio redemisti me, de supplicio æterno saluasti me de seruitio peccati retraxisti me, vt memoriale tuũ sẽ per esset mecũ, & nõ recedat vnquã de corde meo. Vnde & tantæ charitatis suæ memoriã inter venerãda corporis & sanguinis sui mysteria nos habere volens, ait Hoc facite in meam cõmemorationem. Et quis nisi ingratissimus imò & saxeus ac per hoc, salute per Christũ cõciliata indignus, huius tantæ solumq; diuinæ charitatis obliuiscatur, Quum enim ad huc inimici essemus, reconciliati sumus Deo per sanguinẽ filii eius, qui dilexit nos, & lauit nos à

Auguſt.

Lucæ. 22.

S nostris

Roma.5. pecatis noſtris in ſanguine ſuo.

Apo.1. M Vt ardua ſectaris. Secundo ꝓponitur nobis huiuſce rei memoria vt adreſiſtendū vitiis,& pœnitētiæ labores ſubeundū,animemur. Vnde & ipſe domin⁹ ad ſui imitationē nos exhortans(qđ ſupra citatū eſt)ait: Qui vult venire poſt me,abnegetſemetipſum,& tollat crucē ſuā & ſequat me, videlicet ad re

Matth.10 gnum,quo per ſuam crucē ipſe peruenit, alioqui qui non accipit,inquit,crucē ſuā & ſequitur me,nō eſt me dignus.

Philip.2. Quis enim iam vereatur ſe humiliare ſub potenti manu Dei,quum ſit ipſe puluis & cinis,vbi ſe dominus omnium humiliauit factus obediens vſq; ad mortē,mortem autem crucis? Quis non ignoſcat iis qui in ſe deliquerunt,vt & ſibi ignoſcatur,vbi innocens Dei filius pro ſui interfectoribus in cruce moriens patrē exorauit? Quis non iniuncta ſalutaris ieiunij gratia,ad horam eſuriem perferat,vbi nō pro ſe,ſed pro nobis Chriſtus in deſerto ieiunans eſuriit, & in cruce pendens ſitiuit. Ille fellis & aceti poculum in cruce guſtauit, & tu breui tempore à carnibus & ſplendidioribus epulis abſtinere recuſabis? Ille cum clamore valido & lachrymis,imò & cum ſudore ſanguineo,pro te patrem etiam in oratione nonnunquam pernoctans,orauit,& te pro tuorum remiſsione peccatorum Deum orare pigebit? Orat iudex,& reus orare dedignabitur? Ille vitam ſuam pro te dedit,& tu pro redemptione animæ tuæ quod tibi ſupereſt eleemoſynam dare pauperibus detrectabis? Si te pudet vel errata confiteri, vel pro his agere pœnitentiam,memento redemptoris tui qui pro te ſuſtinens opprobrium nudus in patibulo quaſi reus interlatrones pependit. Si Chriſti paſsio ad memoriam reuocetur, nihil eſt quod non æquo animo toleretur. Hortatur

Hebr.12. nos Apoſtolus,dicens: Recogitate eum qui talem aduerſus ſemetipſum à peccatoribus ſuſtinuit contradictionē, vt non fatigemini animis veſtris deficientes.

Voluptatū ſectatores arguuntur. N Sed prohdolor contraria prorſus ingrediuntur, qui voluptatū carnis ſuæ amatores magis quam Dei, dicunt intra ſe: Fruamur bonis quæ ſunt. Quos Apoſtolus Paulus deplorans,ait: Multi ambulant quos ſæpe dicebam vobis, nunc autem & flens dico, inimicos crucis Chriſti, quorū

Sapien.2. finis interitus,quorum Deus venter eſt,& gloria in confu

Philip.3. ſione,eorum qui terrena ſapiunt. His Chriſtus crucifixus

Lucæ.2. poſitus eſt in ſignum,ſed in ſignum cui contradicunt. De quibus

quibus idem Apoſtolus alio loco dicit: Rurſum ſibi cru- Hebr.6. cifigentes filium Dei, & oſtentui habentes.

Quum aſcenderet Dauid montem Oliueti fugiens à fa 2.Reg.16. cie Abſalon, flens operto capite, & nudis pedibus incedens,& omnis populus qui erat cum eo & ipſi plorantes aſcenderēt, ecce egrediebatur vir de cognatione domus Saul nomine Semei filius Gera, procedebat egrediens, & maledicebat regi,mittebatq; lapides contra Dauid,& contra vniuerſos ſeruos regis Dauid. *Chriſti cōtepti typus*

Myſticè. Dauid quem expulit de Ieruſalem filius ſuus Abſalon, Chriſtus Dei filius eſt, de ſemine Dauid factus homo, quem Iudæi (populus quondam Deo peculiaris) extra eandem ciuitatem eiectum, ad mortem vſque perſequentes interfecerunt.

Porrò Semei, ſeruus quidem Dauid, ſed iam acerrimus perſequutor & hoſtis,de cognatione domus Saul (qui vel caput fuerat omniū inimicorum Dauid, & rectè diaboli typum geſsit,cui & ipſe traditus fuerat diuexādus)de cognatione,inquam,domus Saul,id eſt,de ſatellitio diaboli, peccatorē quemq; in ſua malitia obſtinatū (qui tamen hominis Chriſtiani vocabulo cenſetur) myſticè deſignat.

Expellitur Chriſtus & nūc à pleriſq; diabolo locū intra præcordia ſua præſtātibus. Expellitur,inquam,à filiis,qui vtiq; à Chriſto Chriſtiani appellant. Proh nefas indignū. Cæterū ille ꝓ peccatis noſtris ſuo ſanguine & morte delēdis, aſcendit Ieroſolymā, aſcēdit autē nudis pedibus & flēs, nō ob ſua,ſed noſtra delicta, quē & nūc imitātes oēs qui cū eo ſunt,& ipſi gemētes & flētes ſimul aſcēdūt,dicē te Apoſtolo: Qui autē ſunt Chriſti,carnē ſuā crucifixerūt Galat.5. cū vitiis & cōcupiſcētiis: Quū interim ꝓcedit vtiq; omni *Hæreticus procedit in ſultans.* b⁹ vbiq; cōſpicuus & obui⁹ peccator quis obſtinat⁹ & impudēs,tā mortis Chriſti q̄ pœnitentię cōtēptor,& nō modo Chriſti cōtemptor,ſed etiā piorū & pœnitentiā ꝓ delictis ſuis agentiū oſor,perſequutor,deriſor, qui Chriſti ſeruos cōtumeliis laceſſēs, Chriſtum ipſum & laceſſere& pſequi cōuincitur. Iſte quoties aut verbis aut factis Chriſti ſeruis,id eſt,bonis & piis hominibus, moleſtus eſt, & ſcādala obiicit, toties cōtra Chriſtū ipſum & ſeruos ſuos quaſi lapides mittit. An non lapides contra Chriſtum & ſuos mittit,qui hæretica inſania deprauatus,quicquid vel erga Deum vel erga Dei ſanctos eſt pietatis, imò & ip-

sam immaculatã sanctæ Ecclesiæ fidé impiè blasphemat?

O Vt Christo militaturi adunantur oo.

Tertio passionis Christi memoriã sancta mater Ecclesia suis hodie filiis ingerit, vt per hanc pij ab impiis discernantur. Nã sicut dispersi milites ad signi noti seu vexilli eleuationẽ congregãtur, coadunatis reparatisq; & animis & viribus cõtra hostes fortiter pugnaturi, sic & modo eleuat dominus signũ suum, id est, voluntariè crucé pœnitẽtię in omni loco, vt qui hosti cedere visi, & per peccata errores, & dissensiões seu odia, dispersi fuerãt, ad seruandã exhinc vnitatẽ spiritus in vinculo pacis, depositis odiis, pro corona regni cœlestis, spectatore Deo fortiter peccator & diabolo resistant. Nam sicut iam ex Apostolo dictum est: Qui

Galat. 5. Roma. 8.

sunt Christi (id est, qui spiritum habent Christi) carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis. Si quis autem spiritum Christi non habet, hic non est eius.

oo Diaboli satellites vt congregantur.

Eleuat nihilominus etiã diabolus ipse signa sua, vtiq; diuinorũ operũ peruersus æmulator, ad quæ nimirũ hi qui sunt ex parte eius cõcurrunt. Signa ipsius sunt carnis voluptas, superbiæ vanitas, odij simultas, inexplebilis auaritiæ cupiditas, puersitas hæreticæ prauitatis. Sub his & similib⁹ diabolicæ militiæ vexillis ꝓ stipẽdio mortis vniuersum diaboli satellitiũ, cõtra Christũ ipsum & sanctã ei⁹ Ecclesiã cæca mente incassum decertat. Quotquot igitur signũ Christi abiiciũt, diabolicæ militiæ signũ assumunt, cũ illo vtiq; cõdemnandi, & in ignem æternum mittendi, sicut Ezechieli propherica visione fuit à domino reuelatũ.

Abominationum figura. Ezech. 9.

Quũ enim ostendẽte domino vidisset in spiritu abominationes plurimas atq; grauissimas, quas à maiore vsq; ad minorẽ, à viro vsq; ad mulierẽ, tam in ciuitate, q̃ in ipso templo, in Dei cõtumeliã exercebãt, audiuit dominũ dicentẽ: Ergo & ego faciã in furore meo, nõ parcet oculus meus, nec miserebor. Et quũ clamauerint ad aures meas voce magna, nõ exaudiã eos. Et clamauit in aurib⁹ meis voce magna, dicẽs: Appropiquauerũt visitatiões vrbis. Et ecce sex viri veniebãt, & vniuscuiusq; vas interitus in manu eius. Vir quoq; vn⁹ in medio eorũ vestit⁹ erat lineis, & atramẽtariũ scriptoris ad renes eius. Et vocauit dominus virũ qui indutus erat lineis, & dixit ad eũ: Trãsi per mediã ciuitatẽ in medio Ierusalẽ, & signa Tau super frõtes virorũ gemẽtium & dolentiũ super cũctis abominationib⁹ quæ fiũt in medio ei⁹. Et illis dixit audiẽte me: Trãsite per ciuitatẽ sequentes

quẽtes eũ & percutite. Nõ parcat oculus vester, neq; misereamini. Senẽ, adolescẽtulũ, & virginẽ paruulũ & mulieres interficite vsq; ad internecionẽ. Oẽm autẽ sup quẽ videritis Thau ne occidatis, & à sanctuario meo incipite. Cœperũt ergo à viris senioribus qui erãt ante faciẽ tẽpli:

Ciuitas hæc vna cũ templo mysticè Ecclesia est, quę ni p mirũ ex clero cõstat & populo. Porrò in vtroq; statu abominatiões horrẽdę, & crimina ĩnumera irã Dei ꝓuocãtia indesinẽter spectãte Deo ppetrãtur. Cõtra quę oĩa in scripturis ipse clamat, & peccatores deterrere atq; coërcere volés vẽturã proculdubio pœnã denuntiat. Armabit autẽ creatura ad vltionẽ inimicorum, creatura, inquã, non modo & angelica & humana, & dæmones ipsi, q vtique sunt spirit⁹ ad vindictã creati, sed & eleméta ipsa, & creatura alia insensibilis, quando ita placet Deo, quocunq; sit illa.

Figuræ applicatio. Sapien. 5. Eccli. 39.

Præmittitur autẽ ante vltrices potestates, voce prædicantis diuinæ clementię præmonitio, vt si pœnitẽtiã agẽtes ipsi sese vt dignũ est iudicauerĩt, vltionẽ diuinę districtionis effugiant, quæ per virũ indutũ lineis designatur qui frontes gementium & dolẽtium signo Thau nota retĩubetur, quo solo possent tuti esse à gladiis vltorum.

Signo Thau, quis frontes signat.

Vocat & nunc per prædicatores suos, nec vocare cessat De⁹ peccatores ad fletũ & ad planctũ, & ad caluitiũ & ad cingulũ sacci, sed audiũt pauci. Vnde post præmissa mox subiungitur. Et ecce gaudiũ & lætitia, occidere vitulos, & iugulare arietes, comedere carnes & bibere vinũ. Comedamus & bibamus, cras enim moriemur. Quasi dicãt (vt iã dictũ est) fruamur bonis quę sunt, dũ voluptatibus nostris explendis præsentis vitæ tempus arridet.

Esaiæ. 22.

Qualis autem esse debeat præco cœlestis verbi, in hoc viro ostenditur. Debet enim in primis per constantiã vir esse, non mollis ac flexibilis adulator q loquat hominibus placẽtia effæminatus & blãdus, arũdo sanè vento agitata, sed vir, indeclinabiliter retinens tramitem iustitiæ & veritatis. Debet item esse vita purus, & opinione incõtaminatus, quasi lineis, id est, veste mũda indut⁹. Deniq; necesse est, vt diuinæ legis sit sciẽtia prędit⁹, vtiq; scriba doct⁹ qui proferre possit de thesauro suo noua & vera, etsi op⁹ fuerit resistẽtes cõuincere. Quod vtiq; in eo designat q̃ vir iste atramentariũ scriptoris habebat circa renes suos

Qualis esse debeat prædicator

Porrò signum Thau quod vtiq; figuram crucis habet

Euangelicã crucem, id est, carnis mortificationẽ & voluntariã pro peccatis pœnitentiã designat. Et quia nõ sat est hanc cogitare proponere vel promittere in futurum, sed eam necesse est opere palã exhibere, vt qui peccatis manifestis alios scandalizauit, iam pœnitẽs & correctus, eos ædificet, rectè signum Thau non quacũq; corporis parte aut sub veste & in occulto, sed in aperta & nuda fronte, quæ cunctis est conspicua poniiubetur.

Quod autem sine delectu occisi sunt qui signo Thau caruerunt, quid aliud sibi vult quàm quod in Euangelio Lucæ.13. Dominus loquitur, dicens: Dico vobis si non pœnitentiã habueritis, omnes simul peribitis.

Quod autem signo Thau signati saluantur, illud nimirũ est, quòd eisdem verbis in Euãgelio, & Ioannes primum & postea Christus prædicauit: Pœnitẽtiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum. Matt.3.

Quarto, passionis Christi memoria ꝓponitur, vt eius contẽplatione peccata vitemus, attendentes quantũ Deo peccatũ displicuit, qui pro illius expiatione vnigenitũ filium suum in quo sibi benè cõplacuit, tradidit ad mortẽ crucis, & intellige q̃ grauiter offẽdis, quem post tãtę dilectionis indicia, peccãdo cõtemnis, cuius filiũ (quantũ in te est) rursum tuis vitiis & peccatis crucifigis. Ait vir sanctꝰ, Ex magnitudine remedij, periculi mei æstimo quantitatẽ. Filius Dei iubeẽ occidi, vt precioſi sanguinis sui balsamo peccatorũ meorũ vulneribꝰ medeatur. Formidabile est quod per Apostolum dicitur: Voluntariè peccantibus nobis post acceptã notitiã veritatis, iã nõ relinquitur pro peccatis hostia. Terribilis autẽ quædã expectatio iudicij & ignis æmulatio, quæ cõsumptura est aduersarios. Irritã quis faciens legẽ Moysi, sine vlla miseratione duobus vel tribus testibus moritur, quantomagis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcauerit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit in quo sanctificatus est & spiritui gratiæ contumeliam fecerit.

Peccatum ideo vitãdũ

Bernar. Heb.10.

HOMILIA ALTERA.

FActũ est autẽ quũ appropinquaret Ierico, cæcus quidã sedebat secus viã mẽdicãs. Lu. 18.

In hac Euangelicæ lectionis parte tria notantur. Primum est, cæci mendicãtis clamosa deprecatio. Secundum, miranda cæci per Christũ illuminatio. Ibi: Stãs autẽ Iesus. Tertium est ad illuminationẽ cæci digna cõsequutio, Ibi: Et sequebatur illum magnificans Deum.

Circa primum tria sunt attendenda. Primum est, mendicantis cæci scisitato. Secundum est, clamosa cæci deprecatio. Ibi: Et clamauit, dicens: Tertium est, cæci clamantis increpatio. Ibi: Et qui præibant increpabant eum.

Circa primum dicitur: Factum est autem quum adpropinquaret Iesus Ierico. Ciuitatem latrocinio insigniter notatam benignus & misericors dominus clementer visitare dignatus est, qui vult omnes homines saluos fieri voluit enim illic zachæum puplicanum (vtique ouẽ quæ perierat) pastor bonus saluum facere, A Ierico latronibus infamis.

Adhæc, Multi latrones (inquit Hieronymus) erant in Ierico, qui egredientes & descendentes de Ierusalem interficere, & vulnerare consueuerant. Idcirco dominus venit Ierico cũ discipulis suis; vt liberet vulneratos, & multam turbam secum trahat, Et (vt dicit Theophilactus) ne incessus domini esset inutilis in via, fecit in illuminatione cæci miracnlum. Documentum hoc discipulis relinquens, vt in omnibus simus proficui, & nihil sit nobis ociosum,

Cæcus quidam sedebat secus viam mendicans. Moraliter, cæcus iste peccatoris figuram tenet, iuxta quod scriptum est: Excæcauit eos malitia eorum. Vnde & per Esaiam dicitur: Quis cæcus nisi qui venundatus est vt faciat mala. Excęcauit sanè mentem furor & iracundia. Contur batus est (inquit) in ira oculus meus. Excæcat auaritia. Vnde & in lege dicitur: Non accipias munera quæ excæcant prudentium oculos. Excæcat fraternumodium, sicut scriptum est Cæci & claudi odiebant animam Dauid. Ex cæcat luxuria. Vnde scriptum est. Quia angeli percusserunt in Sodomis viros libidine furentes, cæcitate. Cæcus moraliter. Sap.2. Esa.44. Exo.32. 2.Reg.5. Gene.19.

Cæcus iste prope Ierico sedisse scribitur. Porrò Ierico, luna interpretatur, & quia luna nunquam in eodem statu permanet, nunc enim plena, nunc semiplena, nũc parua, nunc magna cernitur, nunc esse videtur, mox non esse. mundi huius vanitatem recte significat, vbi creatura vanitati subiecta est, & nihil est permanens sub sole, præterquàm ipse defectus. Proni enim semper sunt mortales, vt à gratia dei & opere bono deficiant.

Sedet autem, nempè ab operibus bonis otiosus. Secus viam sedet, non autem in via mandatorum Dei dicente Psalmista: Nō enim qui operātur iniquitatem in viis eius
B ambulauerunt.

Peccator vt mendicus.

Sed & secus viam sedens mendicabat. Mendicus qui circumiens quęrit, nec tamen impletur neq; ditatur, peccator est, qui nec voluptatibus suæ carnis nec quibusuis rebus transitoriis saturatur: Cupit quidem implere ventrem suū de siliquis, quas porci manducant, id est, de immundis voluptatibus & gaudiis impuris, sed prohibente Deo non potest adipisci. Nō enim saturatur oculus visu, nec auris auditu impletur.

Ecclés. 1.

Animacæca.

Cæcus est interim vt nec ante se prospiciat quæ ventura sunt nec videat post se eorum quæ gesit recordando, à dextris non videt quomodo ipsum decipit mundi prosperitas, à sinistris etiā cæcutit, vt non intelligat quēadmodum probet eum aduersitas, nō videt supra se quid perdidit, subtus se quid promeruit, sed nec videt quid facere deceat, nec quid conueniat vitare, iuxta quod per Prophetam de peccatoribus dicitur: Ambulabunt vt cæci, quia domino peccauerunt. Cadent enim nunc in lutū immunditiæ & coinquinationis, nunc in lapides odij & obdurationis, ac tandem in foueam desperationis.

Sopho. 1.

Cæcitatē suam vt diffitetur.

Et quidē corporaliter cæcum esse, multò præstat quàm esse mente cæcū. Ille enim cæcitatē suam fatetur, iste quo cæcatior est, eo magis se videre cōtendit. Ille ducē quęrit. Iste cōfiditse esse ducem cæcorū, lumen eorū qui in tenebris sunt, eruditorē insipientiū, magistrum infantiū. Vnde & dominus in Euangelio: Cæci sunt, inquit, & duces cæcorū. Cęcus autem si cæco ducatū præstet, ambo in foueā cadūt. Hinc apud Marcū scriptū est: Circumspiciens eos
C Iesus cū ira contristatus est super cæcitate cordis eorum.

Matth. 5.

Matth. 3.

Rursus: Cæcus oculis ducem non cæcum, sed videntem efflagitat, mente cæcus, ducem cęcum potius habere cupit quam videntē, iuxta quod per Esaiam dicitur: Loquimini nobis placentia, videte nobis errores, auferte à me viam, declinate à me semitam, cessēt à facie nostra sanctus Israel. Sed & visum desiderat, qui corpore cæcus est, vbi is qui mēte cæcus est lumen verbi Dei quo posset illuminari refugit ac contemnit. Deniq; & si corpore cęcus nihil videat, palpat tamē, iste autem nec videt parata sibi

Esaiæ. 30.

Palpare cæcus vt recusat.

sibi in futuro supplicia, sed nec has palpare vult, id est, experiri per pœnas & ærūnas vitæ præsentis, cogitando videlicet & meditādo si intolerabile iā esset vel vni⁹ digiti adustionē sustinere, quomodo poterit in futuro habitare cū igne deuorāte, aut habitare cū ardoribus sempiternis.

Esaiæ. 33.

Porrò cæcus iste (vt ait Greg. (rectè & iuxta viam sedere, & mendicans esse describitur. Ipsa enim veritas dixit: Ego sum via. Ergo qui æternæ lucis claritatem nescit cęcus est, sed si iam in redemptorem redit, iuxta viam sedet. Si autē iam credit, sed vt æternā lucē recipiat, rogare, dissimulat, atq; à precibus cessat, cæcus quidem iuxta viam sedet, sed minime mendicat. Si verò & credit & exorat, & iuxta viam sedet cæcus & mendicat. Sequitur:

Ioan. 14.

Secus viam

Et quum audiret turbam prætereuntem, interrogabat quid hoc esset. Dixerunt autem ei, quòd Iesus Nazenus transiret.

Magna sanè turba, non tamen paribus votis, nec vno cōsilio, nec eadem mente dominum sequebatur. Quorū omnium qui erant optimi, idcirco sequebantur, vt doctrinæ suæ verbo pascerentur. Quorū vtiq; multitudo ipsius doctrinam cōmendabat. Sicut enim testimonium studiosi agricolę est messis fœcūda, ita & assidui doctoris signū est Ecclesia plena. Vnde per Salomonem dicitur: Vbi non sunt boues præsepe vacuum est, vbi autem apparent plurimæ segetes, manifesta est fortitudo bouis. Boum nomine prædicatores designantur, plurimæ segetes multi docciles & attenti auditores sunt.

D

Prou. 14.

Interrogabat autem cæcus quum audiret quam videre non poterat turbā prætereuntem, quid hoc esset. Interrogabat, quia scire desiderabat. Sunt enim pleriq; qui nō interrogant, quia scire non curant. Porrò boni est discipuli libenter interrogare. Dixerūt autē ei q̄ Iesus Nazarenus transiret. Et oculati quidem secundū opinionē loquebantur, dicentes transire Iesum Nazarenū, cæcus autē vera clamabat. Ergo, alia docetur, & alia prædicat, put patet per hoc quod clamabat. Et quidē Iesus multis trāsit, iis scilicet quibus salutis tempus transit sine salute. Propter quod dicit Apostolus: Ecce nunc tēpus acceptabile, ecce nunc dies salutis.

Cæcus videntes interrogat.

Chrys.

2. Cor. 6.

¶ Circa secundū, q̄d est clamosa cæci deprecatio subdit.

Et

Cæci huius clamor desiderij magnitudinem prodit, Quis hominem hunc docuit filium Dauid esse Iesum? Nō perlegerat libros priuatus luminibus. Vnde ergo nouit lucē mundi, quam legisperiti non videbant? Verè dominus illuminat cæcos. Ego, inquit, in iudicium veni in hunc mundum, vt qui non vident videant, & qui vident cæci fiant. Nihilominus tamen in iudaismo nutritus cæcus iste, non ignorabat quòd de progenie Dauid Deus secundum carnem nasceretur, & ideo vt Deo loquitur, dicens: Miserere mei.

E

Ioan. 9.

Chrys.

Quatuor hæc spem exauditionis augent.

Sanè quatuor explicat oratione breui cæcus iste, quæ spem exauditionis suggerunt deprecanti. Primum est, piū nomen saluatoris, quum dicit, Iesu, quod significat saluatorem. Cuius nominis rationem cœlestis angelus, sancto Ioseph in Euangelio reuelauit, dicens: Vocabis nomen eius IESVM. Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum frustra autem saluatoris nomen haberet, si salutem non conferret. Sed & gratuito saluat, dicente Apostolo: Quum autem apparuit benignitas & humanitas saluatoris nostri Dei, non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit.

Matth. 1.

Tit. 3.

Dauid misericordia.

Secundum est exemplum Dauid regis, quum dicit fili Dauid. Dauid enim non modo post grauia peccata misericordiam à Deo fuit consequutus, sed & misericors fuit etiam suis inimicis. Cuius misericordiæ vel vnum illud exemplum cæteris quàmplurimis prætermissis libet cōmemorare. Quum enim Saul cum tribus milibus virorum etiam per deserta & montiū prærupta inuestigaret Dauid, & ille lateret in spelunca fortè accidit vt purgandi ventris gratia in eādem speluncam Saul ipse diuerteret. Quumq; serui Dauid dicerent. Ecce dies de qua loquutus est dominus ad te, ego tradam tibi inimicum tuum, vt facias ei sicut placuerit in oculis tuis, dixit ad eos: Propitius sit mihi dominus, ne faciam hanc rem domino meo Christo domini, vt mittam manum meam in eum. Benè ergo cæcus iste misericordiam postulans, Iesum filium Dauid appellat. Quasi dicat: Quia Dauid insigni fuit misericordia, te qui eius es filius decet à paterna clementia non degenerare. Ergo Iesu fili Dauid miserere.

1. Re. 24.

Tertium, quod orans explicat est connaturalis & inseparabilis Dei proprietas, quum dicit miserere. Deo enī proprium est misereri semper & parcere. Misereri enim, & gratis misereri, soli Deo conuenit & semper. Nam & si homo miseretur homini, magnamhinc consequitur vtilitatem, iuxta quod scriptum est: Fœneratur domino qui miseretur pauperis. Deo autē qui nullius eget, ex eo quod miseretur nihil adcrescit.

F

Deo proprium misereri.

Prou. 19.

Quartum est, miseriæ suæ qualitas, quum post præmissa subiungit mei, id est, miseri, qui cæcus sedeo iuxta viā mendicans. Triplex erat huius miseria. Vna, cæcitas, altera infirmitas, quæ innuitur in eo quod sedebat, quasi qui stare non posset. Reliqua, paupertas, quia mēdicabat. Et hæc triplex miseria moraliter inuenitur in peccatore. Cæcus est enim mente infirmus & mendicus, vti paulò antè ostensum est.

¶ Circa tertiū, quod est cęci clamātis increpatio, subdit:

Et qui præibant increpabant eum vt taceret.

Si hæc increpatio referatur ad eos qui in illa turba Christo inuidebant, idcirco increpant cæcum vt taceat, quia acerbè audiunt quòd ipsi negabant, videlicet Iesum esse filium Dauid, id est, Messiam de Dauid stirpe venturum. Potest etiam dici, quòd ideo volebant vt taceret, ne de suis mirabilibus Christus à quoquam glorificaretur.

G

Turba cur cæcum increpat.

Quòd si increpationē hāc ad eos referas qui credebāt, ideo increpabāt quia strepitu clamoris eius quominꝰ loquentē dominum intelligerēt impediebātur, vel quia malluissent appellari Christū filiū Dei q̄ Dauid, vel quia fauit a hominū sapiētia existimat iniuriā pati magnos viros, si à pauperibus honorātur. Quis enim pauper audet diuitem salutare? Superbi enim cum fastidio & indignatione pauperum audiunt salutationes.

Chrys.

Sed quid mysticè isti designant qui Iesum venientem præcedunt, nisi desideriorum carnalium turbas, tumultusq; vitiorum, qui priusquam IESVS ad cor nostrum veniat, tentationibus suis cogitationem nostram dissipāt, & voces cordis in oratione perturbant? Sæpe nanque dum conuerti ad Deum post perpetrata vitia volumus, dum contra hæc eadem exorare vitia

Beda.

Orantem quid impedit.

quæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

quæ perpetrauimus conamur, occurrunt cordi phantasmata peccatorum quæ fecimus, mentis nostræ aciem reuerberant, confundunt animum, & vocẽ nostræ deprecationis præmunt. Sed is quem turba increpat vt taceat, magis ac magis clamat, quia quanto grauiori tumultu cogitationum carnalium præmimur, tanto orationi insistere ardentius debemus. Tali cõstantia orabat qui dicebat: Deus meus clamabo per diem, & non exaudies, & nocte, & non ad insipientiam mihi. Sapientia sanè est non exigua, fortiter in orando persistere, quoadusq; tandem exaudiri mereamur. Sed quid increpatio hæc profecerit aduerte. Sequitur:

Ipse vero multo magis clamabat, fili Dauid miserere mei.

H Per inhibitiones ergo non impediebatur eius audacia.

Cyril. Nouit enim fides omnibus repugnare, & in omnia triũphare. Vtile enĩ est pro diuino cultu pudorem deponere. Nam si pecuniæ causa nonnulli impudentes sunt, nõne pro animæ salute bonam induere decet impudentiam?

Chryſ. Sanè talis est natura fidei, vt quanto vetatur, eo ascendatur amplius. Propter quod serui Dei in persequutionibus non vincuntur, & ita virtus fidei in periculis secura est, & in securitate periclitatur. Oportebat ergo tãdiu clamare, donec resistentis sibi strepitum turbæ vinceret, id est, tam perseuerãter orando, pulsandoq; intendere, quoadusq; cõsuetudinem desideriorum carnalium, vel etiam ipsorum hominum carnalium turbam spiritualia studia impedientem fortissima intentione superaret.

Fides pressa crescit.

Ambro. Ipse, inquit, multomagis clamabat. Hoc ipsum Ecclesiam fidelium fecisse cognoscimus, quãdoquidem Iudæis simul ac gentium tyrannis inuocationem nominis Christi prohibere conantibus longè fœlicis Christi fides succreuit. Quod nequaquã inter hæreticos inuenias. Quãuis enim eorum initia ferueant, adeò vt nullus etiam possit hæresim struere, nisi qui sit ingenij ardentis, habeatq; dona naturæ, quæ ab artifice Deo sunt creata, nihil tamẽ horum diuturnum est & constans. Et sicut vniuersæ veterũ hæreses defierunt, ita etiam certum est temporum istorũ hæreses finem sorturas.

Fides ab hæresi sic differt.

¶ Circa secundum principale dicitur. Stans

Stans autem Iesus iussit illum adduci ad se. Et quũ appropinquasset, interrogauit illum, dicens: Quid tibi vis faciam?

Hic ponitur mirãda cęci per Christũ illuminatio. Vbi tria notãtur. Primũ est, Benigna Iesu interrogatio. Secũdũ est, Desiderati visus electio, ibi: At ille dixit. Tertiumest, Ad Christi imperium visus recuperatio, ibi: Et Iesus dixit illi.

Circa primũ dicitur: Stans autem Iesus, iussit illum adduci ad se, quod verisimile est per Apostolos factum fuisse. Ipsorum enim erat ad fidei lumen mente cæcos adducere. Stans, inquit, Iesus. Sistit Christum vox inuocantis in fide. Inuocantes enim in fide respicit. Cuius fidei merito cæcum vocat & accedere iussit, vt qui prius eum iam fide tetigerat, appropinquaret & corpore. Nota ꝙ Christus transeundo audit, stando sanat, quia secundum eam naturam eius quæ in motu fuit & transitu, id est, naturam humanam, quæ vtiq; mutabilitati fuit subiecta nobis cõpassus est, secundum eam verò naturam in qua manet stabilis, gratiam conferendo nos sanat. I

Cyrillus.

Stans, inquit, iussit illũ adduci ad se. Quia nec ad Christum cæcus accedere, sed nec sequi poterat, stat dominus. Ecce stat qui ante transibat. Quia quum adhuc turbas phantasmatum in oratione patimur, Iesum aliquatenus transeuntem sentimus. Quum verò orationi vehementer insistimus, stat Iesus vt lucem restituat, quia Deus in corde figitur & lux amissa reparatur.

Gregoriꝰ

Et quum appropinquasset corpore qui mente prius appropinquans fide Christum tetigerat, interrogauit illum dicens: Quid tibi vis faciam? Non interrogat quasi ignorans cui etiam sola nostra desideria sine voce patescunt. Sed interrogat vt sciant adstantes, quòd non quasi ab homine cæcus hic pecuniam efflagitat, sed diuinam efficaciam, vt à Deo. Item interrogat, vt dum cæci Christum esse Dei filium confitentur, confundantur videntes, qui ipsum hominem tantum putant. Interrogat cæcum Christus, vt publica nõ occulta sua sit petitio, ne credatur dominus aliud illi dare quàm peteret. Sed & ideo interrogat vt rogetur, qui & hoc à nobis vult peti, quod ipse nobis præstare disposuit. Importunè nanque ad orationem nos admonet, & tamen dicit: Scit pater vester quid opus

Cur cæcum Christus interrogat

Gregoriꝰ

sit

sit vobis antequam petatis eum. Ad hoc ergo requirit, vt petatur. Ad hoc requirit, vt cor ad orationem excitet. Denique ad hoc interrogat, vt credamus nisi confitentem non posse saluari. Ad hæc, ne calumniatores veritatis lu-
Chryſoſ. dæi possent dicere quod de cæco nato. Non est ipse, sed similis eius est, voluit ut cæcus ipse prius ostenderet defectum naturæ, & tunc tam ipse quàm illi cognoscant gratiæ maiestatem.

¶ Circa secundum, quod est, desiderati visus electio, subditur:

At ille dixit: Domine, vt videam.

Greg. L. *Lux maximè petẽda* Ecce cæcus non aurum à domino, sed lucem quærit. Patuipendit extra lucem aliquid quærere. Quia & si habere cæcus quodlibet potest, sine luce videre non potest quod habet. Itaque huius imitatione quem & corpore audimus & mente illuminatum, discamus non falsas diuitias, non terrena dona, non fugitiuos honores à domino, sed lucẽ postulare. Non lucem quæ loco clauditur, quæ tempore finitur, quæ noctium interruptione variatur, quæ à nobis communiter cum pecoribus cernitur, sed lucem quæramus quam videre cum solis angelis possumus, quam nec initium inchoat, nec finis anguſtat. Ad quam profectò lucem fides via est. Vnde rectè & illuminando cæco pronus respondetur. Sequitur enim:

Et Ieſus dixit illi: Reſpice, fides tua te ſaluum fecit.

L. Gene. 1. *Efficacia verbi Christi, de sacramento.* Iesus, inquit, dixit illi. Vtique eiusdem potentiæ verbo quo in rerum primordio dixit Deus: Fiat lux, & facta est lux, cæcus iste amissum oculorum lumen accepit.

Respice, inquit, verbum breue, sed viuum & efficax. Nam (vt ait Ambrosius) operatorius est sermõ Dei vt sicut creat, ita & creata immutet. Fides tua te saluum fecit. In fide enim credentium verbũ Dei operatur, iuxta quod per Psalmistam dicitur: Rectum est verbum domini, & omnia opera eius in fide. Sequitur:

Et confeſtim vidit.

Nimirum, verbum Christi verbum est veræ lucis, & ideo vox eius in lucem videntis conuersa est. Considera nunc & mirare in ista cæci sanatione, medici benignitatem, quia stetit. Ipsius largitatem, quum dicit: Quid tibi vis faciam?

ciam? Considera sanandi facilitatem: Respice. Considera medicinæ nobilitatem: Fides tua te saluum fecit. Considera sanitatis celeritatem, quia confestim vidit.

Hoc redundat in crimen perfidiæ Iudæorum. Quis enim prophetarum talia dixit? Aspice tamen quid assumat medicus ab eo cui collata est sanitas. Fides, inquit, tua te saluum fecit. Pro fide enim venduntur beneficia. Diffunditur enim gratia quam suscipit fides. Et sicut ab aliquo fonte hi quidem paruis vasis modicum aquę hauriunt, hi verò maioribus multum fonte non distinguente mensuras, & secundum feneſtras quæ aperiuntur, magis vel minus solis splendor infunditur, ita secundum capacitatem intentionis hauritur gratia. Chryſoſ. *Iudaica pẽ tet perfidia*

¶ Circa tertium principale dicitur.

Et ſequebatur illum magnificans Deum. Et omnis plebs vt vidit, dedit laudem Deo.

Hic ostenditur quid ad illuminationem cæci sit sequutũ. Non sufficit lumen recepisse nisi etiam lucem (id est, Christum ipsum) sequatur, ne ambulet in tenebris. Ergo cæcus iste & ante beneficium fidem ostendit feruidam, & post beneficium beneuolentiam obseruauit. Vnde patet eum à duplici, videlicet tam mentis quàm corporis cæcitate fuisse liberatum. Non enim sequeretur magnificans Deũ, nisi iam verè vidisset. Sed & aliis factus est occasio Deum glorificandi.

Sed quæritur hic quur Christus dæmoniacum quidem curatum sequi volentem prohibet, cæcum autem illuminatum sequentem non prohibet. Sed vtrunq; rationabiliter fecit. Illum enim mittit præconem vt ex sua liberatione benefactorem prædicet, dicens: Redi in domum tuã, & narra quanta tibi fecit Deus. Erat enim excelsum miraculum videre furiosum sanæ mentis effectum. Cæcum verò permittit sequi, quia Ieroſolymam ascendebat per crucem altum mysterium perfecturus. Vt recentem habentes miraculi mentionem, non existimarent eum infirmitate potius quàm misericordia pati. Chryſoſ. *Cur cæco Christũ sequi permittitur.*

Et omnis plebs vt vidit, dedit laudẽ Deo. Non solũ cæcus, sed & plebs mẽte illuminata est, vt Christi cognosceret diuinitatẽ. Dedit aũt plebs laudẽ Deo, nõ solũ pro impetrato munere lucis, sed & pro merito fidei impetrantis.

Dedit

Beda. Dedit laudem Deo, quia & Iesum vidit misericorditer ac potenter lucem restituisse roganti, & obstinatæ fidei clamorem quæ iustè quæsierit, mox consequi posse cognouit. Vnde notandum, quia dominus in carne apparens, omnia quæ verbis docuit exemplis firmauit, Qui enim no
Matth.5. bis præcepit: Sic luceat lux vestra coram hominibus vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cœlis est, & ipse in vniuersis quæ cœpit facere & docere, non suam ab hominibus, sed patris gloriam quærebat.

Gregori⁹ Moraliter. Videt & sequitur, qui bonum quod intelli-
Videt & se git operatur. Videt & non sequitur, qui bonū quidem in-
quitur, quis telligit, sed benè operari contemnit. Itaque si nostræ peregrinationis cęcitatem agnoscimus, si credendo in redemptoris nostri mysterium iuxta viam sedemus, si exorando quotidie ab auctore nostro vitæ lucem petimus, si eandem lucem iam per intellectum videndo illuminati post cæcitatem sumus, Iesum quem mente cernimus, opere sequamur. Aspiciamus qua graditur, & eius vestigia imitando teneamus. Hinc enim ipse admonet, dicens: Qui mihi
Ioan.12. ministrat, me sequatur. Consideremus ergo qua graditur, vt sequi mereamur.

DOMINICA PRIMA QVADRAGESIMAE.

DVctus est Iesus in desertum à spiritu, vt tentaretur à diabolo. Matth.4.

In hac sancti Euangelij lectione tria comprehenduntur. Primum est, Christi in deserto ieiunatio. Secundum est, ieiunantis in deserto per diabolum tentatio, ibi: Et accedens tentator. Tertium est, tentatoris per Christum victoriosa superatio, ibi: Qui respondens, dixit: Scriptum est.

Circa primum tria notantur. Primum est, Christi in desertum secessio. Secundum est, secessionis istius ratio, ibi: Vt tentaretur. Tertium est, Christi post ieiunium esuritio, ibi: Et quum ieiunasset.

Circa

Circa primum dicit Euangelista: Tunc ductus est Iesus A
in desertū à spiritu, videlicet, mox quum baptizatus fuis- Lucæ.4.
set à Ioanne in Iordane. Vbi Gregorius:

Dubitari à quibusdā solet à quo spiritu sit Iesus ductus A *quo spi-*
in desertū, propter hoc quod subditur: Et assumpsit eum *ritu ductus*
diabolus in sanctam ciuitatem. Et rursus: Assumpsit eum *est Iesus.*
in montem excelsum valde. Beda.

Sed verè & absq; vlla quæstione conuenienter accipitur, vt à sancto spiritu in desertum ductus credatur, vt illuc cum spiritus suus duceret, vbi hunc ad tentandum malignus spiritus inueniret. Ideoq; consultè Lucas præmisit quia Iesus plenus spiritu sancto regressus est ab Iordane. Ac deinde intulit: Et agebatur in spiritu in desertum. Ne quid contra eum valuisse spiritus putaretur immundus, qui plenus spiritu sancto quò volebat gradiendo, quæque volebat, agebat. Nam & infrà vbi manifestè à diabolo assumptus siue statutus asseritur, non eius imbecillitas sed inimici superbia, qui voluntatem saluatoris necessitatem putat, arguitur. Non ergo virtute spiritus mali Iesus agitur in desertum, sed voluntate sui spiritus boni, locum certaminis quo aduersarium sternat, de victoria certus ingreditur.

Et quidem dominus Deus qui tulit hominem quem formauerat, & posuit eum in paradiso voluptatis vt operaretur & custodiret illum, præcepitq; ei dicens: Ex omni ligno paradisi comede, de ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas, & permisit eum tentari vt manifesta fierent & angelis & omnibus superuenturis seculis quæ erant in corde eius: ipse, inquam, Deus hunc secundum hominem, quem de ventre virgineo formauerat, tulit siue (vt Marcus scripsit) expulit in desertum, expulit, inquam, tanquam reum, & illius primi hominis portantem reatū, *Cur Iesus*
quia ipse posuit in eo iniquitates omnium nostrum, vt in- *in desertū*
ciperet vapulare & exoluere ieiunando, quicquid in illo *agitur.*
vno comedente omnes peccauerunt.

Itaque idem spiritus cuius virtute facta fuerat ipsius in vtero virginis conceptio, qui super baptizatū apertis descendens cœlis in specie columbæ, mansit super eum, nō coactum, sed spontaneum & liberum duxit, seu agebat (secundum Lucam) vel expulit (secundum Marcum) Christum dominum in desertum.

Roma.8. Sed & iuxta Apostolum, quicunq; spiritu Dei aguntur, hi filij Dei sunt. Vbi autem spiritus domini, ibi libertas. Si
1.Cor.3. ergo nos arbitrio proprio nostram vitam disponimus, qui
Beda. fieri potuisset vt ille traheretur inuitus? Quod ergo apud Lucam dictum est, ꝙ agebatur in spiritu, idem est ac si diceretur: Sponte talem elegit conuersationem. Vbi nobis pariter ordinem rectè conuersandi præmonstrat, vt post acceptam videlicet in baptismo remissionem peccatorū spiritus sancti gratiam, arctius contra nouas antiqui hostis insidias accingi, mēte seculum deserere, & (quasi manna deserti) sola æternæ vitæ gaudia discamus esurire.

B Quocirca quæritur, quare non semper exinde dominus
Cur inter homines Iesus versatur. in deserto permansit, sed postmodum elegit inter homines conuersari? Sed conueniebat Christum eam in hoc mundo vitam ducere quæ operi à se intento quadraret.
Ioan.17. Quo opere consummato ad patrem loquens ait: Pater manifestaui nomen tuum hominibus, opus consummaui quod dedisti mihi vt facerem. Vnde & in cruce nouissimum trahens spiritum, quum iam accepisset acetum, dixit: Consummatum est.

Venit autem ipse in mundum. Primò, vt veritatem manifestaret, prout sub Pontio Pilato perhibuit, dicens: In
Ioan.18. hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, vt testimonium
Ioan.19. perhibeam veritati. Ergo non debebat in priuato occultus degere, sed in publicum prædicando prodire. Vnde etiam ait ad illos qui volebant eum detinere ne discede-
Lucæ.4. ret ab eis: Quia & aliis ciuitatibus oportet me euangelizare regnum Dei, quia ad hoc missus sum.

Secundò, venit in mundum vt homines à peccato saluaret, dicente Apostolo: Christus Iesus venit in hunc mun-
1.Tim.1. dum peccatores saluos facere, quorum primus ego sum.
Lucæ.5. Et alio loco ait se venisse vocare peccatores ad pœnitentiam. Et licet in vno loco consistendo posset omnes ad se suamq; attrahere prædicationem, maluit tamen de loco ad locum proficiscendo requirere pereuntes, quomodo medicus accedit ad languidos, & perditam pastor bonus quærit ouem.

Roma.3. Tertiò, venit in mundū vt mediator fidelis qui nos Deo
Fiduciæ fulcimentum. recōciliaret, & vt per ipsum accessum habeamus ad Deū. Vt ergo per ipsum fiduciam haberemus ad Deum, conueniebat ipsum familiariter & benignè cum hominibus conuersari. Alioqui minor homini fiducia relicta esset ad ipsum confugiendi. Hinc in Euangelio scriptum est: Factum est discumbente eo in domo, ecce publicani & peccato-
Matth.9. res venientes discumbebant cum Iesu & discipulis eius. Vbi Hieronymus: Videant peccatores publicanos à peccatis ad meliora conuersos locum inuenisse pœnitentiæ. Et ob id etiam ipsi non desperent salutem.

Nihilominus tamen interdum turbas declinans ad lo-
Christi à turbis tria refugia. ca solitaria se recipiebat. Vnde & tria legitur habuisse refugia, quoties à turbis comprimebatur, nauim videlicet, montem, & desertum. Nimirum vt futuris sui verbi prædicatoribus exemplo esset, vt nō semper in publico ipsi versarentur. Proinde interdum ad tempus secessit à turbis, vt fatigatum corpus paulisper quiescendo ad laborē repararet. Vnde apud Marcum legitur dixisse discipulis: Veni-
Marc.6. te seorsum in desertum locum, & requiescite pusillum. Erant enim qui veniebant & redibant multi, nec spatium manducandi habebat. Item propter orationem. Vnde apud Lucam dicitur: Exiit in montem solus orare, & erat
Lucæ.6. pernoctans in oratione Dei. Vbi dicit Ambrosius, ꝙ ad præcepta virtutis suo nos informat exemplo.

Deniq;, secedebat à turbis vt ostenderet prædicatoribꝰ humanos fauores esse vitandos. Vnde apud Matthæum legitur, ꝙ videns turbas ascēdit in montē, & per hoc ꝙ non
Matth.5. in ciuitate, nō in foro, sed in monte & solitudine sedit, erudiret nos, nihil ad ostentationē facere, & à tumultibꝰ abscedere, maximè quum de necessariis oportet disputare.

Quòd si quis rursum quærat, quur Christus non duxerit semper vitam rigidam & austeram vt Ioannes, sed nec semper ieiunauit, sed māducauit & bibit, etiam interdum cum publicanis & peccatoribus?

Attendat oportere eum qui cum aliis conuersatur sese C
Vitam populārē cur duxit Christus. illis in his quæ licita sunt conformare. Vnde & Apostolus ait: Omnibus omnia factus sum, vt omnes facerem saluos. Christus igitur qui propter hominum salutem dignatus est cum hominibus conuersari, vt omnes lucrifaceret, humane & misericorditer hominibus in conuictu,
1.Cor.9. in cibo & potu, atq; vestitu, condescendit. Nam sicut laudabilis est eius vita qui ab hominum consortio segregatus seruat abstinentiam, ita & illius vita commendatur, qui cum hominibus ædificationis gratia manducat & bibit.

Rom.14. Non enim vel abstinentia ipsa cibi & potus, vel eius indulgentia, per se pertinet ad salutẽ, dicente Apostolo: Nõ est enim regnum dei esca & potus, sed iustitia & pax, & gaudium in spiritu sancto. Qui enim in hoc seruit Christo, placet deo & probatus est hominibus,

Proinde hæc ratio Christum á Ioannis austera conuersatione distinguebat, quia non Ioannes, sed Christus vniuersis tam perfectis saluãdis venerat quã imperfectis.

Locꝰ tẽtatori opportunus.

Secundũ id est se cessionis Christi in desertum ratio, designatur vbi dictum est vt tentaretur á diabolo. Non ergo ductus est á spiritu neque in vrbem, neque in forũ, sed in desertum, vt illic diabolo tẽtandi occasionẽ offeret. Eos enim vel maximè aggreditur, quos segregatos ab aliis, solos viderit.

Eccle.4. Hoc modo Euam quoque solam inuentam tentatione adorsus, facilè superauit. Vnde per sapientem dicitur: Vae soli, quia cum ceciderit non habet subleuantem se: Et infrà: Si quispiam præualuerit contra vnum, duo resistent ei. Vnde nõ æquè audet adoriri coniunctos, vt solitarios & vnicos. Volens igitur Christus ad certamen prouocare diabolum, desertum ingressus est, non verbo prouocans

D inimicum, sed loci opportunitate inuitans.

Tentari Christus cur voluit.

Sanè plures ob causas permisit se Dominus á diabolo tentari. Primo videlicet propter nostram instructionem, vt sciremus etiam nobis tentationẽ imminere, á qua nullus vnquam quantumlibet sanctus & magnus extitit immunis, Imò quo quisque melior & cõmendatior est apud deum, eo magis hunc inuidia diaboli tentationibus vrget ad ruinam. Vnde nec sanctum Iob ad certamen expetit, nisi postquam hunc eximiè commendari á domino, inuidia tabescens, audiuit.

Hilarius.

Itaque in sanctificatis maximè diaboli tentamenta grassãtur, quia victoria magis est ei exoptãda de sanctis. Hinc nos commonefacit qui ait: Fili accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem. Vnde Augustinus: Nullus, inquit, est homo tanta iustitia præditus, cui non sit tentatio necessaria, vel proficiendi gratia, vel probandi.

Eccle.2.

Contra fauſ.

Tẽtari expedit.

Vtilis sanè est homini tentatio, quũ propter multa, tũ vt tẽtatio virtutẽ exerceat, quę nõ nisi cũ opposito sibi decertat vitio. Quo exercito virtꝰ ipsa & stabilit & augescit.

Tum vt tentatio virtutes custodiat ne amittatur, quemadmodum aliquis persentiens furem sollicitius excubat ne thesaurum perdat.

Tum vt per tentationem, imperfectionẽ fragilitatemq; suam homo cognoscens vitet superbiam.

Tum vt tentatio ipsa si quas in homine inueniat peccatorum sordes, has sui acredine abradat & consumat. Vnde per Sapientem dicitur: Vasa figuli probat fornax homines vero receptibiles in camino humiliationis. Vnde & per angelum ad Thobiam dicitur: Quia acceptus eras Deo, necesse erat vt tentatio probaret te. Ecclꝰ.27 Tob.12.

Tum denique vt per tolerantiam tentationum peruenire mereatur homo ad vitam æternam. Vnde in Actibus dicunt Apostoli: Quia per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei. Actu.14.

Consolatio tentatis.

Secundo voluit Christus tentari, propter eorũ qui tentantur consolationẽ, vt scilicet tentatis cõsolationẽ daret. Fuit quidẽ tẽtatus statim post baptismũ, vbi audiẽte Ioãne á patre fuerat filius dilectus appellatus, vbi cœlis apertis spiritus sanctus in colũbę specie super ipsum mãsurus descenderat, & postquã quadraginta diebꝰ & totidẽ noctibꝰ ieiunauerat in deserto, vt intelligamus eum qui tentatur nõ minus propter hoc Dei filiatione esse dignũ, nec suam pœnitentiã aut ieiunia minus esse Deo accepta. Quin potius (sicut iam dictũ est) tũc magis ad certamẽ tentationũ á diabolo fidelis quisq; impertiit, quãdo iã á peccatis ablutus est, quãdo hũc Deꝰ gratia adoptionis filiorũ est dignatus, quãdo iam spiritus sancti templũ fieri cœperit, quando iam cœlo dignus mundusq; per abstinentiã factus est.

Tertio tentari voluit propter diaboli confusionem, vt ille dolo & malitia plenus, superatus á Christo, inuidia tabescens confusus abiret. Denique vt diabolicarum ipse victor tentationum, etiam nobis victoriæ spem augeret. Vnde & dicit, Confidite, ego vici mundũ, quasi dicat, & vos me opitulante vincetis. Ingruente prælio solent bellatores non nihil timere, at vbi ducem vident fortiter dimicantem hostemq; cædentem, animantur & ipsi. Et qui hosti prius cedere videbantur, reparatis & animis & viribus ducis exemplo fortissimè resistunt. Ioan.16.

Dicit Origenes Christũ & alias tentationes in deserto á Sathana sustinuisse, vti & Marcꝰ & Lucas inuenire videntur. Marc.1.

tur, Marcus enim ait: Et erat in deserto quadraginta die-
Lucæ. 4. bus & quadraginta noctib⁹, & tẽtabatur à sathana, eratq; cum bestiis. Lucas autem sic: Et agebatur in desertum in spiritu, quadraginta diebus, & tentabatur à diabolo. Ait igitur Origenes: Tentatur autẽ Iesus à diabolo quadraginta diebus, sed quæ fuerunt tentamenta nescimus. Quæ ideo forsitan prætermissa sunt quia maiora erant
E quam vt literis crederentur.

Tentatio nũsit quærenda.

Sed eorum occasione quæ dicta sunt quæritur: Num exemplo domini tentationi se exponentis, & ipsi nos debeamus tentationi exponere præsertim quũ orantes dicamus Et ne nos inducas in tẽtationẽ, & tentationũ occasiones vitare debeamus, sicut per Sapientem dicitur:
Matt. 6. Eccle. 21. Quasi à facie colubri fuge peccatum.

Tentationis occasio duplex.

Sed duplex est tentationis occasio. Vna ex parte hominis, quando videlicet sese quispiam peccato propinquũ facit, occasiones peccandi non euitans. Talis peccãdi occasio vitãda est. Vnde Apostolus: Fugite, inquit, for-
2. Cor. 6. Gen. 19. nicationem. Qui cauet laqueos securus erit. Laquei sunt, socieras, loc⁹, tempus, & similia quæ præbere solent occasionẽ ruinę. Vnde & per angelos ad Lothẽ Sodoma periturа abire iussum, dicit: Ne steteris in omni circa regiõe.

Alia est tentationis occasio, quæ non ex parte hominis, sed ex parte diaboli est, qui semper inuidet ad melio-
2. Tim. 3. ra tẽdẽtibus. De qua per Apostolũ dicitur: Omnes qui piè volũt viuere in Christo Iesu, persequutionem patientur. Et talis occasio tẽtationis non est vitanda. Nam vt alio
1. Cor. 10. loco idẽ Apostolus dicit: Fidelis est deus, qui nõ patietur vos tẽtari supra id quod potestis, sed faciet cũ tentatione prouẽtũ, id est, in vestram hanc gloriã & vtilitatẽ vertet. Vnde per beatum Iacobum dicitur: Beatus vir qui suffert
Iacobi. 1. tentationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitę quam repromisit deus diligentibus se.

Gregoriꝰ Tentationis modi.

E Sciendum est autem (vt dicit Gregorius) quia tribus modis tentatio agitur, videlicet, suggestione, delectatiõe cõsensu. Et nos quidem quũ tentamur plerumq; in delectatione aut etiam in cõsensu labimur, quia ex carne peccati propagati, etiam in nobisipsis gerimus vnde certamina toleramus. Deus verò qui in vtero virginis incarnat⁹ in mundum sine peccato venerat, nihil contradictionis in semetipso tolerabat.

Ten-

Tentari ergo per suggestionem potuit, sed eius mentem peccati delectatio non momordit, atq; ideo omnis illa diabolica tentatio, foris non intus fuit. Potuit ergo per suggestionem tentari, non quidem intrinsecam, quæ à carne est (caro enim eius concupiscentiæ stimulos nesciebat) sed per suggestionem tentari potuit extrinsecam, quæ vel à mundo est, vel à diabolo. Per delectationem verò aut consensum, mens illius nullo modo potuit inquinari. Porrò sola extrinseca suggestio culpa nõ est, sed meriti potius atque exercendæ virtutis occasio. Delectatio autem sine deliberatione, & si culpa est, venialis est. Cõsensus verò siue in delectationem, siue in opus, criminale peccatum est.

Gregor. 3. mora.

Itaque hostis noster mentem mediatoris Dei & hominum tentatione quassare non valuit. Sic enim dignatus est tentationes exterius suscipere, vt tamen mens eius interius diuinitati inhærens inconcussa permaneret.

¶ Circa tertium, quod est post ieiunium Christi esuritio, subditur:

Et quum ieiunasset quadraginta diebus & quadraginta noctibus, postea esuriit.

G

Quur Christus ieiunauit.

Ieiunauit Christus, non quasi carnis desideria ieiunio domiturus, quum in sua sacrosancta carne nulla prorsus esset huiuscemodi contradictio (vt iam dictum est) sed nec ieiunauit, vt per ieiuniũ mente facilius in Deũ ascẽderet, quæ perfectè iam erat Deo vnita, neq; etiam ieiunauit vt animi virtutes, vel ieiunando acquireret, vel habitas confirmaret, quas ob causas nos conuenit ieiunare, sed nec propter se Christus sed propter nos ieiunauit, propter quos tandem crucifigi dignatus est & mori.

Chrys.

Vbi Chrysost.

Vt discas quàm magnum bonum est ieiunium, & qualiter statutum est aduersum diabolum, & quoniam post baptismum non lasciuiæ, sed ieiunio oportet intendere. Dominus ipse post baptismum ieiunauit, non eo indigẽs. sed nos instruens. Ieiunauit autem cum diabolo certaturus, docens, quia ei qui se vult ad tentationum pugnas accingere, sobrietas est necessaria.

Basi.

Ieiunare autem voluit numero dierum quadraginta,

Quur quadraginta diebus ieiunauit.

ne minor videretur Moyse & Helia, qui totidem diebus ieiunauerunt, neq; hunc dierũ numerũ trãsgredi voluit, ne diabolus ipsum supra hominẽ aliquid habere existimaret, quẽ cerneret eximios prophetarũ in ieiunij quãtitate superare. Sed & vltra hũc dierũ numerũ diutius ieiunãdo illum affligi nimiæ fuisset seueritatis. Dicit enim sacra lex cui p omnia Deus homo factus obedire dignatus est. Sinautem iudices eum qui peccauit dignum viderint plagis, prosternent, & coram se facient verberari. Pro mensura peccati erit & plagarum modus, ita duntaxat vt quadragenarium numerum nõ excedat, ne fœdè laceratus ante oculos tuos abeat frater tuus. Sanè vnus idemq; Christus, & iudex erat & quasi reus, & coram iudicãte diuinitate sibimet insita vera humanitas eius prostrata ieiuniorum plagis verberabatur, nõ quia peccauerat, sed quia peccata gulę nostræ super se susceperat. Vlterius ergo nõ debebat ieiunium eius extendi, quia (sicut iam dictũ est) sacra iubebat lex vt plagarum modus quadragenariũ numerum non excederet.

Deut. 25.

Beda. Ieiunii quadragesimalis authoritas.

Porrò ieiuniũ quadragesimæ authoritatẽ habet, & ex testamento veteri, in ieiunio Moysi & Heliæ, & ex Euangelio, quia (vt iam dictum est) totidem diebus dominꝰ ieiunauit, demonstrans Euãgelium non dissentire à lege & Prophetis. In persona quippe Moysi lex, in persona Heliæ, Prophetæ accipiuntur. Inter quos in mõte gloriosus apparuit vt euidentius emineret quod de illo dicit Apostolus: Testimonium habens à lege & prophetis.

Cur in vere ieiuniũ.

In qua autẽ parte anni cõgruentius obseruatio quadragesimę constitueretur, nisi in ea quæ confinis atq; contigua est dominicæ passioni, quin & in ea significatur hæc vita laboriosa, cui opus est cõtinentia, vt à mũdi amicitia ieiunetur. Proinde hac parte anni quadragesimæ ieiuniũ obseruari præcipitur, vt per hoc carnalis concupiscentiæ motus, qui maxime hoc tempore tam in hominibus q̃ in cæteris animantibus inualescunt, reprimantur. Quo nihilominus anni tempore Christus propter nos & ieiunare & mori dignatus est, suo nobis exemplo ieiunium hoc commendans. Quod vtiq; eo libentius nos decet amplecti, quo certius constat, non propter se, sed propter nos, ipsum ieiunasse. Qualis ergo Christianus est, qui id contemnit, quod ei tradidit ipse Christus?

Conue-

H

Quadragesimæ ratio.

Conuenienter etiam in quadragenario dierũ numero est institutum, vt qui decalogi præcepta quadrupliciter, id est, consensu, loquutione opere, & omissione, trãsgredimur, præuaricationis nostræ culpas quadragenario ieiunio expiemus. Quin etiam hoc dierum numero ieiunãdo, totius anni quodammodo decimam præstamus, quæ nimirum triginta & sex dies habere dinoscitur. Cui non sine certi ratione mysterij dies quatuor (vt quadragenarius numerus compleatur) superadditi sunt.

Quadragesima præfigurata.

Siquidem in figura nostri, qui per ieiuniũ ad promissam in cœlis tendere debemus hæreditatem, quõdam filij Israel quadraginta annis in deserto, panem angelorũ consequuti sunt. Sed & quadraginta diebus aquas abyssi effugas esse legimus, & tot dierũ ieiunio sanctificato, refusam cœli serenioris fuisse clementiam. Totidem etiam ieiunio dierum Moyses perceptionem legis emeruit. Deniq; Helias persequutionem fugiẽs Iesabelis, per desertũ ambulans, vt videre Deum mereretur in Oreb, quadraginta diebus ieiunauit. De his, & vtilitate ieiunij, plura in quadragesimali feria quarta Cinerũ. Cæterum post præmissa manifestat Euãgelista humanam in Christo fragilitatem, quum subiungit, dicens: Postea esuriit.

Ambros.

I

Cur Christus esurũt

Esuriit sane propter duo. Primò, vt se verum esse hominem cõprobaret. Nam sicut ieiunio quadraginta dierũ nõ esurire, nõ hominis erat, sed Dei, ita aliquando esurire, non Dei, sed hominis erat. Ergo prouiso factũ est, q̃ in ieiunando Moysi & Heliæ numerum non excesit, ne putaretur (quod Manichæi putauerunt) apparenter venisse, non autem recepisse carnem veram, aut omnino præter humanam eum fuisse naturam.

Chrys.

Basilius.

Posteà, inquit, esuriit. Nihil enim (vt dicit Lucas) mãducauit in illis diebus. Sed attẽde quòd Christus (qui vtiq; præest naturæ) non coactus necessitate passionem famis assumpsit, sed sponte, quemadmodum & cæteras nostræ naturæ passibilitates.

Beda.

Secundo, esuriit, vt ad tentationis duellũ famis infirmitate diabolum prouocaret. Desperauerat enim tẽtare eum videns q̃ sine vlla fame eatenus ieiunasset, sentiens verò esurię (vbi enim fames ibi imbecillitas) sumpta audacia aggressus est saluatorem. Quòd itaq; consummatis ieiunij diebus dominus esuriit, quum de Moyse vel Helia

ieiunantibus

ieiunantibus nihil tale sit scriptum, ideo factum est, ne ab eo tentando paues hostis aufugeret, quem tot signis cœlestibus præconatum, tum etiam viris excellentissimis in abstinendo videret æquatum.

Basi.

Porrò dominus famis passionem assumendo, indicat eam non esse peccatum, concesit enim humanæ suę naturæ quũ voluit quæ sua sunt & agere & pati. Cæterum, licet dominus quadraginta diebus nihil gustãdo ieiunarit (Deus enim erat) nos tamen non nisi ieiunio nostræ possibilitati proportionato conuenit ieiunare. Nõ enim sic vtendum est carne, vt per egestatem alimenti vigor eius soluatur. Neq; vt ad vltimatum torporem intellectus vrgeatur per dissolutionis corporalis excessum. Vnde dominus noster semel hoc peregit, sed per totum consequẽs tempus, ordine debito corpus suum gubernauit, & similiter Moyses & Helias.

Legimus sanè in Euangelio dominum esuriisse in via, & ad arborem fici requirendorum fructuũ gratia diuertentem nil in ea nisi folia reperisse. Audimus & nunc eũ esuriisse, & lapides ei fuisse oblatos. Deniq; extremum in cruce spiritum trahenti, quum iam se sitire clamasset acetum cum felle mixtum ori eius fuisse oblatum.

Esurit sanè & nunc dominus sititq; auersorũ conuersionem & salutem, quũ in plerisq; verba sola sine operibus & pietatis ac iustitiæ fucum quasi sola sine fructibus folia deprehendat. Alij peccatis, odio, inuidia, adulteriis, vsuris, & aliis vitiis indurati, obdurata corda sua quasi quosdam Christo lapides offerunt.

Nonnulli verò nec faciunt quæ Deo placẽt, nec alios (si facultas datur) benè facere permittũt, quin potius Dei seruos odiunt, deridẽt, contumeliis lacerant, & indefessè persequuntur, quod vtiq; nunc strenuè persequũtur hæretici. Hi Christo saluatori omnium salutem sitienti quodammodo acetum propinant, qui tandem bibent de vino iræ Dei, quod mixtum est in calice eius. Quorum pãnis, id est, voluptas & gaudium, quo nunc (quasi pane) pascuntur in peccatis, in vtero eorum vertetur in fel aspidum. Quin & vua eorum, vua fellis, & botrus amaritiemus fel draconum vinum eorum, & venenum aspidum insanabile.

Deut. 32.

Homilia

HOMILIA ALTERA.

ET accedens tentator, dixit ei: Si filius Dei es, dic vt lapides isti panes fiant.
Matthæi. 4.

In hac Euangelicæ lectionis parte duo sunt considerãda. Vnum est, Christi per diabolum trina tentatio. Alterum est tentatoris per Christum victoriosa superatio. Ibi: Tunc dicit ei IESVS: Vade Sathana.

Circa primum, id est, trinam domini per diabolum tẽtationem. Primo, ostendit sacra lectio quemadmodum diabolus Christum tentando, esurienti post ieiuniũ, suggesit gulam. Secundo, quemadmodum suadere ausus est domino gloriam inanem. Ibi: Tunc assumpsit eum. Tertio, qualiter cum indigno sacrilegio, sollicitare præsumpsit Christum ad auaritiam. Ibi: Iterum assumpsit eum.

Cur diabolus Christum tentauit.

Circa primum considerandum est, quid ad tentandũ Christum, diabolum induxerit. Est autem tentare, experimentum de re dubia vel ignota sumere. Dubia autem erat diabolo diuinitas Christi, imo & ignota. Intendebat ergo tẽtando dominum experiri, Deus ipse esset, nec ne. Itaque dubitatio sua diabolum vt Christum tentaret, induxit.

Lucæ. 2.

Ioan. 1.

Luc. 3.

Sanè dubitationis causam habebat multam. Audierat enim angelum Christum natum pastoribus nuntiantem, audierat & angelorum multitudinem Christo nato iubilantem, Ioannem digito & verbo Christo testimonium perhibentem, patrem etiam in Christi baptismo testificantem, viderat spiritum sanctum in columbæ specie super eum descendentem, & nunc quadraginta diebus & totidem noctibus ieiunantem.

Diaboli dubitatio.

Hæc (inquam) omnia attendens, suspicari cœpit esse Deum, præcognitum enim habebat aliquando venturum Sed quum post ieiunium esurientem, pati famem percipere, ratus tam indigna, Deum nequaquam velle sustinere

&

& multo minus velle esse partum fœminæ, vel fœminæ sugere vbera, aut inuolui fasciis, aut vagire in cunis, ad superbiæ propriæ mensuram etiam Deum ipsum metitus, propria cæcante superbia cœpit dubitare. Vnde Beda, Quum hunc posse mortalia humanitatis perpeti videret, omne quod de eius diuinitate suspicatus est ei fastu suæ superbiæ in dubium venit. Nihil quippe nisi superbū sapiens dum hunc esse humilem conspicit, Deum esse dubitauit. Nec iis obstat quod Lucas scribit, dicens: Exibant autem dæmonia à multis clamantia & dicentia, quia tu es filius Dei, & increpans non sinebat ea loqui, quia sciebāt ipsum esse Christum. Nam & hoc longe post hanc tentationem factum est, & Christus ipse dæmonibus quantum voluit & non amplius innotuit. Non tamen per id quod est vita æterna, sed per quædam temporalia suæ virtutis effecta, ex quibus coniecturam quidem habebant esse filium Dei, secundum quam quod ex Luca citatum est, clamabant.

Lucæ. 4.

1. Cor. 2. Et quum dicitur quod sciebant ipsum esse Christum scientia pro opinione seu coniectura posita est, testante Apostolo, qui, ait: Si enim cognouissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent. Sed quoniam in eo post indicia maiestatis, infirmitatis humanæ manifesta signa videbant, non pro certo cognouerunt esse Deum.

M Hilarius. Itaq; (vt dictum est) tentare Christū diabolus nequaquam ausus fuisset, nisi in eo per esuritionis infirmitatem quæ sunt hominis recognosceret.

Vt Christum diabolus obseruauit. Accedens, inquit, tentator audita enim voce patris dicētis: Hic est filius meus dilectus, sequutus fuisse creditur Christū, & obseruasse eum in deserto diebus quadraginta, & explorasse quæ ageret, & videns tandem eum esurire (vt dictum est) ad tentandum eum accessit, qui (diuina vtique virtute prohibitus) antè nunquam tentandi gratia ad ipsum creditur accessisse. Porrò tentator iste (vt etiam dicit glos.) fuisse creditur tenebrarum princeps, & caput omnium iniquorum, tam hominum videlicet, quàm dæmonum, angelus quōdam supremus, idem ipse qui primū superauerat hominem in paradiso, vt innuit etiam Aug. Quod & ipse dominus adstruere videtur in Euangelio, vbi dicit: Venit enim princeps mundi huius, & in me nō habet quicquam.

Tentator quis fuerit

Ioan. 14.

Appa-

Apparuit autem in forma hominis, vt quasi humana familiaritate facilī Dei Christū deciperet. Omnia enim quæ hic de Christi tentatione dicuntur, tantū corporeis sensibus, non autem quacunque mentis vel immutatione vel concussione, completa sunt.

vnde tentatur. Notandum est autem quod omnis tentatio est de aliquo bono, vel vero scilicet, vel apparenti. Quod quidem bonum, aut est corporis, de quo est cōcupiscentia carnis aut est bonum animæ, de quo est inanis gloria, siue superbia vitæ aut est bonum quod dicimus, fortunæ, de quo nimirum est auariria siue concupiscentia oculorū. De his tribus ergo diabolus Christum (hominem vtique cœlestē fruſtra tentauit, de quibus & primnm hominem (vtique de terra terrenum) tentatū superauit & vicit. Vnde Greg.

Tribus modis cur Christum tentat. Antiquus hostis contra primum hominem parentem nostrum in tribus se tentationibus erexit, quia videlicet hunc, gula, vana gloria, & auaritia tentauit, & tentando superauit, quia sibi eum per consensum subdidit. Ex gula quippe tentauit quum cibum ligni vetiti ostēdit, atq; ad comedendum persuasit. Ex vana autem gloria tentauit, quum dicebat: Eritis sicut dij. Ex prouectu auaritiæ tētauit, quum diceret: Scientes bonum & malum. Auaritia enim non solum pecunię est, sed etiam altitudinis Rectè enim auaritia dicitur, quum supra modum sublimitas ambitur. Sed quibus modis primum hominem strauit, eisdem modis secundo homini tentato succubuit.

Primū itaq; per gulam tentat quum dicit: Si filius Dei es, dic vt lapides isti panes fiant. Ecce vt filium Dei sub dubio vocat, experiri cupiens num vox illa vera fuisset, quam è cœlo super ipsum audierat dicentem: Hic est filiꝰ meus dilectus in quo mihi bene complacui. Hoc inquā, per conuersionem lapidum in panem, volebat experiri.

Ambros.

Sed quid sibi vult talis sermonis exorsus: Si filius Dei es nisi quia filium Dei cognouerat esse venturum, sed venisse per hanc infirmitatem corporis nō putabat? Aliud explorantis, aliud tentantis, & illud profitetur se illud credere, & homini conatur illudere. Dic, inquit, vt lapides isti panes fiant, quasi dicat: Ecce diu ieiunasti, & cibo tibi opus est. Et quia in hoc deserto panes haberi nō possunt si filius Dei es dic vt lapides isti panes fiant. Si enim dicis, factum erit.

N Lucæ. 3.

Diui-

Vt lapis panis fiat.

Diuini operis aduersarium pernosce. Rogato nanque patre à filio panem, nec pro pane lapidem dante, iste quasi aduersarius versipellis & fallax, vice versa, pro pane dat lapidem. Sed & vsque hodie lapidem diabolus ostendit, & hortatur plerosq; , vt pro pane lapidem habeat. Si enim videris hæreticos, dogmatū suorum mendacia pro pane comedere, scito sermonem eorum lapidē esse quem monstrat diabolus.

Ergo tentator hic Christum non de cibis delicatis quasi deliciis assuetum & carnalem, sed de necessario pane, quasi virum bonum & sobrium, qui tamen purus homo esset non Deus, tentauit. Verum vbi Christum intendit fallere, fefellit semetipsum. Vnde Hieronymus: Duobus contrariis teneris diabole. Si enim ad imperium eius possunt lapides panes fieri, ergo frustra eum qui rātæ est potentiæ tentas: quod si facere non valet, frustra dei filium esse suspicaris.

Chrysos. Diabolus vt cæcus.

Proinde versutus hostis qui omnes homines excæcare conatur, in hac tentatione & ipse à Christo (qui Dei sapientia est) fuit excæcatus. Nam si persensit Christum post quadraginta dierum ieiunium esurire, quur non intellexit eū per illos quadraginta dies non esuriisse. Inde enim discere debeat verum esse deum, quem ex fame verum hominem esse cognouerat.

Sed dicat aliquis: Non magni periculi fuisse videtur illa tentatio, quæ vix ad vllam culpam inducere videbatur. Nam famelicum necessario pane vesci, nō modo nō illicitum, imò homini constat esse præceptum, dicēte domino adhominem quem recens iam creauerat: De omni ligno quod est in paradiso comede. Et est primum præceptum homini à deo datū. Et tamen secūdū expositionem patrum tentatio hæc ad peccatum gulæ est referenda.

Gene.2.

In esca vili esse gulam posse.

Respondetur: Non solum in affluentia ciborū & voluptate gulæ peccatum cōmitti, sed etiam si quis non iusto ordine & nimia cū auiditate, satis facit suæ necessitati. Nam & Esau gulæ vitio, non quidem carnes, sed coctam lenticulā, auidè nimis affectando, primogenita pariter & paternam benedictionem amisit. Quū ergo diabolus Christum cerneret esurire, eo hunc intēdebat impellere, vt concupiscentia carnis quæ cibum appetebat, peruerso ordine spiritui carnē anteferret, & vt caro dominatrix spiritui imperaret. Caro enim concupiscit aduersum spiritum. Vnde rectè monet Sapiens: Fili post cō cupiscentias tuas non eas, & à voluntate tua auertere. Si præstas animæ tuæ concupiscentias eius, faciet te in gaudium inimicis tuis.

Galat.5. *Eccle.18.*

Molitur itaque diabolus efficere, ne dux & rector sit in homine spiritus, sed potius ipsa præeat concupiscentia carnis, quod vbi obtinuerit, de homine superato triumphat, etiam & si illud sub prætextu necessitatis efficiat.

Moraliter de lapidibus panes faciunt molles prædicatores, palpones dicendi potius quàm prædicatores, qui terribiles Dei in scripturis increpationes, & grauissimas ipsius comminationes, loquentes hominibus placentia, fallaciter mitigant, semetipsos miseri, & alios secum in perditionem præcipitantes. Sed & quoties suggerit cuiquam diabolus austerioris vitæ institutum relaxare, sub prætextu valetudinis plusquam æquum est carni indulgere, vel inchoata ieiunia intermittere, pinde est ac si dicat: Dic vt lapides isti panes fiant, id est, dura tibi mollifica, & intensa relaxa.

Prædicator assentator.

Cæterum aduerte quòd astutus hostis de tribus (vt dictum est) Christum tentaturus, ab illo vitio cœpit quod homini connaturale, & ob hoc minoris culpæ & facilioris excusationis esse videtur, vt quasi gradatim artificio tentationis ad grauiora conscenderet, quod vtiq; ipsum intendisse rei probauit exitus.

O

Nouerat nihilominus qualem & quantam perniciem generi humano per gulæ delictum superinduxisset. Siquidem ipsa gula à principio cæterorum omnium quasi ianua extitit ingressusque malorum.

Gula pernicioſa.

Sed & nunc quis dinumerare sufficiat, quæ & quàm grauia ex enormitate gulæ, quasi ex quadam radice pestifera, criminum germina pullulent? Vnde & Rupertus.

Sane pestis hæc, permaxima est vexatio generis humani, ex qua suboriuntur plurima sæua atque mortifera vitia carnis.

Et hæc iniquitas accidit ex radice peccati quo primꝰ hō vetitū lignū momordit. Quod vtiq; nostrū hoc vitiū Dei

filius homo factus in semetipso puniuit, & emendauit. Primum, per hoc quòd quadraginta diebus & totidem noctibus ieiunauit, deinde per hos quòd quum esuriret comedere renuit ad suggestionem tentatoris.

Miraculum diabolus primus petit.

P Eatenus sanè nullum Christus miraculum fecerat. Præcognitum autē habebat diabolus, Dei filium quum foret homo factus, miracula multa facturum. Vnde & hunc iam primum aggressus, mox ad miraculum faciendum ex ipsius inedia occasione sumpta solicitat, primusq; omnium à Christo miracula postulauit. Verum ille lapides in panes conuertendo ad petitionem diaboli miraculum facere noluit. Siquidem opera suæ diuinitatis facienda nequaquam erant ad suggestionem diaboli, sed secundum diuinitatis propositum facienda erant pro vtilitate credentium, & ad gloriam Dei. Sed nec supplicat diabolus Christo, sed tentat.

Primū christi miraculum petente matre.

Porrò signorum suorum initium dominus anno reuoluto ad petitionem suæ piæ matris erat facturus, ac si ipsius dilectioni suorum mirabilium primitias dedicaret. Nam esto quòd lapides conuertisset in panes, nequaquā tamen propter hoc in eum diabolus credidisset, gloriatus autem fuisset quòd ad suam instantiam primum suum miraculum dominus edidisset.

Nec dominus ipse gloriam suam manifestasset, si ad instinctum diaboli lapides facti fuissent panes, sicut postmodum in eo gloriam suam manifestauit, quòd ad eius nutum aqua in vinum versa est. Nā vbi hoc fecit initium signorum, & sic manifestauit gloriā suam, non inanis fuit gloria, sed gloria cū fructu, quē fructū ꝓtinus Euāgelista quasi præsentat, dicens: Et crediderūt in eū discipuli eius. Sed (vt dictū est) nō crederet in eum tentator insidiosus, aduersarius antiquus, si in panes lapides conuertisset.

Ioan. 2.

Diaboli cō merciū euitandum.

Quòd si dicas: Nobis ad fidem vel ad cognoscendam Dei gloriam profuisset, qui legeremus, si ita factū fuisset. Imò hoc magis nobis ad Dei gloriam prodest, quod legimus quia testimoniū suæ diuinitatis Dei filius diabolo cō municare dedignatus est. Sed nec vllo modo cōueniebat vt vel diabolus ipse hinc gloriaretur, q̄ non nisi per ipsum Christus signa facere cœpisset, vel ipsi Pharisæi postmodum omnia ipsius signa hinc calumniarentur, mentituri q̄ autore diabolo omnia sua opera faceret, cuiusauspiciis

spiciis miracula facere primum cœpisset.

Hactenus audiuimus diabolum Christo insidiantem, audiamus iam Christū insidiatoris laqueos vitantem. Audiuimus diaboli astutiā Christum dominū impudēti arrogantia tentantis, attendamus nunc Christū (vtiq; Dei sapientiā) tentātis dolum confutantem. Sequitur.

Qui respondens dixit: Scriptum est, Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei.

Q Cyrillus.

Non in solo pane, inquit, viuit homo. Terrenis cibis terrenum alitur corpus, anima vero rationalis diuino verbo ad bonam habitudinem spiritus vigoratur. Non enim naturam incorpoream (id est animam rationalem) corpus (id est, cibus corporeus) alit. Sed nec virtus alitur pane, nec per carnes bene se habet anima & pingueſcit. Aliis epulis vita sublimis educatur & crescit. Et vtique Dei verbum animæ fidelis cibus & vita est. Fides enim qua viuit quisquis Deo viuit, & Dei verbo est.

Animæ cibus.

Ergo cui Dei verbum deest, huic etiam & fidem deesse necesse est & vitam. Vnde & dominus ipse in Euangelio infideles mortuos appellat, dicens discipulo: Dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Vnde sicut humanum corpus sine terreno cibo non viuit, ita & anima sine Dei verbo viuere Deo non potest.

Matth. 8.

Est autem quod in hac tentatione dominica considerare debeamus. Quia tentatus à diabolo dominus, sacrelo quij præcepta respondit, & qui eo verbo quod ipse erat, tentatorem suum mergere in abyssum poterat, virtutem suæ potentiæ non ostendit, sola diuinæ scripturæ præcepta ædidit, quatenus suæ patientiæ nobis præberet exemplum, vt quoties à prauis hominibus aliquid patimur, ad doctrinam potius excitemur quā ad vindictam. Pensate quanta est patientia Dei, quanta impatientia nostra. Nos si iniuriis aut aliqua lesione prouocamur furore permoti, aut quantum possumus nosmetipsos vlciscimur, aut quod non possumus facere minamur. Ecce aduersitatem diabo li dominus pertulit, & nihil ei nisi mansuetudinis verba respondit, portat quem punire poterat, vt hoc in laudem eius altius creſceret, si hostem suum non extinguendo, sed interim patiendo superaret.

Gregorius Mod. *quo tētatori resistas.*

V Scriptum

Deute. 8. Scriptū est, inquit, videlicet in lege domini: Nō in solo
Ambrosi⁹ pane viuit homo, sed in omni verbo quod ꝓcedit de ore
Dei. Vides quo genere vtatur armorū, quo hominē à spiri
tualis nequitię incursione defendat aduersum incitamēta
gulæ. Nō enim quasi De⁹ vtitur potestate, quid enī hoc mi
hi ꝓfuisset? Sed quasi homo cōmune sibi accipit auxiliū,
vt pabulo diuinæ lectionis intētus, famē corporis negli
gat, alimentū verbi cœlestis acquirat. Nō enim potest qui
verbū sequitur totus circa panē versari terrenū. Nā huma
nis diuina prestare nō dubium est. Dū ergo Dei verbo dia
boli tentamenta Christus cōfutat, ostendit vtiq; eadem ar
matura per nos illi fore resistendum. Vnde & Apostolus
Ephe. 6. quū præmisisset: Induite vos armaturā Dei vt possitis sta
re aduersus insidias diaboli, tandem subiunxit: Et gladium
spiritus (subauditur accipite) quod est verbum Dei.

Diabolus quo gladio læditur. Hoc enim gladio diabolus læditur, quum per illum à
corde peccatoris, quasi vel serpens ex antro, vel quasi à
spelunca sua latro, vel quasi tyrannus ab aula, non qui
dem sua, sed quam fraude occuparat, vel quasi à Dei tem
plo idolū, vel quasi spurcus adulter è thalamo alieno exi
gitur & fugatur.

R Tum insuper vel maximè verbo gladio diabolus lædi
tur, quum per illud (non secus ac per gladium) errorum
& hæresum laquei (quos insipientium pedibus attendit)
deprehendi dissipantur, quo etiam verbi gladio derelic
torum retia, & arma scandalorum, quibus innumeros cō
ficit, franguntur & tolluntur è medio.

De hoc plura, dominica vigesimaprima post pentecos
sten, homilia secunda, super Epistolam.

Cæterum ex huiusmodi Christi responso, vtiq; ex Dei
lege deprompto, intelligere nequiuit diabolus num ille
Dei filius esset, nec ne. Verū esse tamē & irreprehensibile
domini hoc respōsum ignorare nō potuit. Quur enī Dei
verbo homo viuere nō posset, qui Dei verbo creatus est?
Pascit enī eos verbo suo cū qnib⁹ loquitur Deus. Siquidē
absq; vllo corporali alimēto his quadraginta dieb⁹ & tot
dem noctib⁹ Moyses colloquio sermonis Dei sustētat⁹ est.

Quibus bona opera tua cæles. Porrò per hoc ꝙ Christus diabolo innotescere noluit,
docemur opera nostra iis debere abscondere, penes quos
nullum ædificationis fructum sunt allatura.

Quin & alia doctrina perutilis hinc colligitur, ne vi-

delicet (quæcunq; etiam necessitas vrgeat) vnquam dia
bolo quicquam credamus, qualecunque etiam sit quod
dixerit. Siue enim veritatem dicat, siue confingat mēda
cium, nihil aliud quā vt fallat, intendit. Ideo enim Chri- Lucæ. 4.
stus quum dæmonia clamarent eum esse Christum increpans non sinebat ea loqui, vt nos doceret illorum om-
nino vitare commertia, & ne vnquam (quacunque etiam sperata vtilitate) vilissimorum spirituum præsidia captaremus. *Diaboli vitanda commercia.*

¶ Circa secundum videlicet, quemadmodum tentator prima tentatione sua confutata, rursus tentando suade-
re ausus est domino inanem gloriam, in litera subditur.

Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam ciuitatem, & statuit eum super pinnaculū tēpli, & dicit ei: Si filius Dei es, mitte te deorsum.

Videns diabolus quòd ex Christi responsione nihil certum haberet, num ipse esset Dei filius, necne ait intra se: Iste qui fame non vincitur, & si non est filius Dei tamē homo sanctus est. Possunt autem homines sancti postquā omnē vicerint còrporis necessitatem, per vanam gloriā peccare.

Itaq; assumpsit eum in sanctam ciuitatē, id est, Ierusalē. quæ propter Dei vnicum illud & famosum toto orbe templum, Deiq; cultum & sacrificia, ciuitas sancta dicebatur.

Quòd autē Christū assumpsisse memoratur dupliciter *Christus vt à diabolo assumptus* potest intelligi, id est, vel quod ipsum sustulerit, sicut beatus Grego. intellexisse videtur, quū dicit: Sed ecce quū dicitur Deus homo, vel in excelsum montem, vel in sanctā ciuitatē à diabolo assumptus, mens refugit, humanæ hoc audire aures expauescūt. Quū tamen nō esse incredibilia ista cognoscimus, si in illo & alia facta pensamus. Certè iniquorū omniū diabolus caput est, & huius capitis mēbra sunt omnes iniqui. An nō membrum diaboli fuit Pilatus? An non mēbra diaboli Iudæi persequentes, & milites crucifigentes fuerūt? Quid ergo mirum si ab illo se permisit assumi, qui se pertulit etiam à membris illius crucifigi?

Vel aliter potest intelligi, id est, per concomitationem, Luc. 18.
sicut & illud: Assumpsit Iesus duodecim discipulos suos. Matt. 17.
Et iterū: Assumpsit Iesus Petrum & Iacobum & Ioannem.
Verū quocūq; modo assumptionem hanc accipias, nō ex

Universidad de Deusto
Biblioteca

imbecillitate domini fuit quod hũc assumpsit, sed de superbia inimici. Habet autem Lucas: Et duxit illum in Ierusalẽ. Sequebatur planè quasi athleta ad tẽtationis certamen sponte proficiscens, & quodammodo loquebatur. Duc quo vis, inuenies me in omnibus te fortiorem. Itaq; quẽ gula superare non poterat, tentat nunc de vana gloria, si forte illum vel ipsa victoriæ suæ iactãtia deijcere queat.

Origenes. Tẽtat christum de vana gloria. Templi altitudo.

Et stãtuit eum, inquit, super pinnaculum templi. Si pinnaculum templi tectum templi (quod planum erat) accipias, constat quia centum viginti cubitos habebat altitudinis. Erant enim in ipsa æde templi mansiones tres subalternatæ. Prima à pauimento vsque ad primum tabulatum, altitudinis cubitorum triginta.

Secunda à primo tabulatu vsq; ad tabulatum secundũ etiam cubitorum triginta.

Tertia erată secundo tabulatu vsque ad tabulatũ tertium, supra quod erat tectum in plano positum, vt dictũ est, & hæc mãsio erat cubitorum sexaginta. Porrò vnumquodque tabulatum siue solarium habebat in circuitu templi exterius proprium suum deambulatorium.

Et dicit ei, Primo loquùtus fuetat Christo, quasi compatiens esurienti, nunc quasi eius gloriam quærẽs loquitur dicens: Si filius Dei es. In omnibus iis tentationibus hoc agit, vt intelligat si filius Dei sit, sed dominus sic responsionem temperat, vt eum relinquat ambiguum.

Ambrosi. Vocem diaboli pernosce.

Mitte te deorsum. Verè hæc diabolica vox est, quæ metem hominis de gradu meritorum altiore præcipitare conatur. Simul infirmitatem suam diabolus malitiamq; designat, quia nemini potest nocere, nisi se deorsum ipse miserit. Nã per relictis cœlestibus terrena eligit voluptatiũ quoddã præcipitiũ vitę labẽtis incurrit. Simul quoniã telũ suum primum diabolus vidit obtusum, qui oẽs homines proprię subiecerat potestati, plusquã hominẽ cœpit iudicare. Trãsfigurat ergo se velut angelũ lucis, & de ipsis diuinis scripturis laqueum parat. Vnde subditur:

Scriptum est enim: Quia angelis suis mandauit de te, & in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.

Qui in priore pugna fuerat á domino per scripturã conclusus & confutatus, iam & ipse tẽtando dominum eandem scripturam allegauit diabolus, Vbi Origenes. vnde tibi diabole scire quod ista scripta sunt? Nunquid legisti prophetas, vel eloquia diuina? Legisti quidẽ, non vt ipse ex lectione eorum melior fieres, sed vt de simplici litera eos qui amici sunt literæ interficias. Scis enim quia si de eis voluminibus loqui volueris non desipies.

Diabolus scripturam allegat.

Non ergo te capiat hęreticus, quia potest de scripturis aliqua exempla proferre. Vtitur enim & diabolus ipse testimoniis scripturarum, non vt doceat, sed vt fallat.

Ambrosi.

Sed vide quemadmodum & in ipsis scripturarum testimoniis versipellis est. Vult enim minuere gloriam Saluatoris, quasi angelorum indigẽat auxilio, nempe offensurus pedem, si non eorũ manibus, subleuetur. Hoc enim testimoniũ, non de Christo, sed de quolibet homine iusto scriptum est. Neq; enim indiget angelorum auxiliis qui maior angelis & dominus est angelorum. Quin potius discę diabole, q̃ nisi Iesus angelos adiuuaret, offenderent ipsi pedem suum. Et tu propterea quasi fulgur de cœlo cecidisti, quia credere in Dei filium noluisti.

Scripturam vt peruertit.

Beda.

Itaque malè interpretatur scipturas diabolus. Certè si verè de saluatore scriptum nouerat, debuerat & illud dicere quod in eodem Psalmo contra se sequitur: Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis Leonem & Draconem. De angelorum auxilio quasi ad infirmum loquitur de sui conculcatione quasi tergiuersator tacet. Quur ergo hoc dissimulat, nisi quia ipse est aspis, & basiliscus, Leo & Draco? Ipse, inquam, hæc omnia est, quem Christus in tentationibus superatum conculcauit.

Diaboli suggestio futilis.

Sed & hanc diaboli suggestionẽ, vanam prorsus & futilem fuisse constat. Quod patet: Primò, nam si se de pinnaculo templi dominus præcipitasset, nullum hoc diuinitatis insigne fuisse credidisset, sed vanitatis & temeritatis.

Secundò, si Deus ipse est, irrationabile esset, si is qui ratione & sapientia regit & disponit vniuersa, sine vlla vtilitate de alto sese præcipitem daret.

Tertiò, qa ex eo q̃ scriptũ est: Angelis suis De° mãdauit de te nõ, probatur quod se Christ° Dei fili° debeat pcipitare.

Denique, quia scriptura inducta nõ est ad diaboli propositum, quum non de Christo intelligenda sit (vt iam dictum est) sed de viro iusto. Non enim Christus manibus portatur angelorum, qui & angelos ipse portat, sicut &

Hebre.1. omnẽ creaturã. Portans enĩ est omnia verbo virtutis suæ.

Est ergo scripturæ illius sensus: Angelis suis (qui vtique administratorij spiritus sunt) Deus mandauit vt de te, viro iusto, specialem gerant solicitudinem. In manibus tollẽt te id est suis fulcient auxiliis, & custodiẽt, ne forte offendas ad lapidẽ pedẽ tuum. Nomine pedis affectũ mẽtis intelli ge. Angeli etenĩ sancti, iustũ virũ custodiũt ne offendat quum ei occasio peccandi fuerit subministrata.

Porrò dominus diuinitatis suæ maiestate cẽlata, diabolicæ versutiæ prudenter occurrit & inimicum ex scripturis peruersẽ allegatis pugnantem: legitimo intellectu scripturarum vincit exemplis. Sequitur enim:

Ait illi Iesus rursum: Scriptum est, Non tentabis dominum deum tuum

Deute.6. V

Beda, Falsas de scripturis diaboli sagittas, veris scripturarum clipeis frangit. Et notandum quòd necessaria testimonia de Deuteronomio tantum protulerit, vt secundæ legis sacramenta monstraret.

Non tentabis, inqnit, dominũ Deũ tuũ. Suggerebatur enĩ tãq̃ homini vt signo aliquo exploraret ipse q̃ tuesset, & q̃ multũ apud Deũ posset. Quod facere nefas est.

Deũ non esse tentandum.

Quum enim habet homo quod pro se faciat, nequaquã tentare debet dominum Deum suum. Nam & ipse Saluator tueri poterat discipulos suos, quibus tamen ait: Si vos persequuti fuerint in vna ciuitate fugite in aliam.

Cuius rei prior ipse exemplum præbuit. Nam quum potestatem haberet ponendi animam suam, nec eam ponere nisi quum vellet, in Aegyptũ tamen infans portantibus parentibus fugit. Et ad diem festum non euidẽter sed latẽter ascendit, quum tamen alias palam Iudæis eriã irascentibus, & de inimicissimo audientibus loquerentur, nec tamen valentibus in eum mittere manus: quia nondũ venerat hora eius. Qui ergo palam docendo & arguẽdo & tamen inimicorum rabiem valere in se aliquid non sinendo, dei demonstrabat potestatem, idem tamen fugiendo & latendo hominis infirmitatem instruebat, ne Deum tentare audeat (vt iam dictum est) quando habet quid faciat, vt quod cauere oportet, euadat. Diaboli enim est seipsum inijcere ad pericula, & tẽtare si eripiat Deus. Non enim tentãtibus largitur Deus auxilia, sed in eum

Matt.10. Ioan.7. Ioan.10.

credentibus. Vnde & quum quidam tentantes signum de cælo quærebant, miraculum eis nullum ostendit, sed magis hoc dixit: Generatio praua & adultera signum quærit, & signum non dabitur ei. Chryſ. Matt.12.

Porrò inter hæc (inquit Chry.) aspice quomodo non turbatus est dominus, imò de scripturis humillimè cum iniquo disceptat, & conformare Christo pro posse. Nouit diabolus arma Christi, quibus succubuit. Ex mansuetudine eũ cepit, ex humilitate deuicit. Tu quoq; quũ videris hominẽ effectũ diabolum, & tibi obuiantẽ, eo modo deuincas. Doceas animã tuam formare os cõdecẽs ori Christi, Sicut enĩ quũ Romanus forsan residet iudex, nõ exaudiet responsum ignorantis eo modo loqui, sic & Christus nisi suo modo loquaris non exaudiet te, nec vacabit tibi. *Christus vt vicit.*

Sanè quod hic dicit, scriptum est: Non tentabis dominum Deũ tuum. Et postmodum: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies, non sic accipiendum est, tanq̃ ipse diabolum corrigere voluerit, & sic eum docere, ac si diceret: O diabole, noli me tentare dominũ Deum tuum, quia scriptura tibi cõtradicit, & ab hoc te compescere intendit. Rursus tu mihi dicis: Hæc omnia tibi dabo si cadẽs adoraueris me, sed tu potius me dominum Deũ tuum adorare debes, quia scriptura dicit tibi: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies. Hęc vel suspicari nimis absurdum est. Nunquid enim Deus aut Dei filius, diaboli Deus aut dominus vocari dignatur? Absit hoc. Magnę est gratiæ dominũ Deum creatorem omnium velle cuiuspiã vocari Deum. Vnde Apostolus quum de fide patrũ multa fuisset præclara loquutus, fidẽ (inquiens) qui vocatur Abraham obediuit in locum exire quem accepturus erat in hæreditatẽ, & exiit nescięs quò iret, postmodũ sic intulit: Ideo non cõfunditur Deus vocari eorũ Deus, parauit enim illis ciuitatẽ. Quod si nec diaboli confundit vocari Deus aut dominꝰ, quę gratia, vel quæ beatitudo resonat ĩ hoc dicto de patribꝰ, ideo nõ confundit Deꝰ vocari eorũ Deus? Quĩ igit̃ dicit diabolo; Scriptũ est, dominũ Deũ tuũ adorabis, & illi soli seruies, vel nõ tentabis dñm Deũ tuũ, quũ (inquã) dicit: Scriptũ est, subaudiẽdũ est, homini, qa re vera nõ diabolo, sed homini scriptũ est, quicquid loquit̃ aut præcipit lex. Est ergo sensus: Nec ego homo, nec quisquam alius homo tibi aurem præbere debet, vt tentet *Deus, nequaquam diaboli Deus.* Ruper. Heb.11

ret dominũ Deum ſuum, ſiue vt cadens te ô diabole adoret, ſed audire debet vocem ſcripturæ dicentis, non tentabis, & ſolum dominum Deum tuum adorabis.

¶ Circa tertium, id eſt, quemadmodum diabolus Chriſtum ſollicitare præſumpſit ad auaritiam, ſubditur:

Iterum aſſumpſit eum diabolus in montem excelſum valde, & oſtendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum.

X Procéſsit ergo tandẽ diabolus tentare Chriſtum de eo qđ iam non eſt ſpiritualium virorum, ſed carnalium prorſus & mundanorum, videlicet vt diuitias & huius mundi gloriam cum Dei contemptu concupiſcat. Vnde nec vt in duabus præcedentibus tẽtationibus iam dixit, ſi filius Dei es. Nam quod nunc ſuggerit nequaquàm poteſt à viris ſpiritualibus concupiſci. Ait ergo Euangeliſta.

Iterum aſſumpſit eum diabolus in montem excelſum valde, & oſtendit ei omnia regna mundi. Quod nõ ſic eſt intelligendum, quaſi oſtenderit ei perſpectibiliter & ſingulatim ipſa regna ciuitates, & populos mundi, ſed mundi partes, in quibus vnumquodq; regnum ſitum eſt. Verbi gratia, extento indice. Verſus illam mundi partẽ eſt Græcia, illic verò Aegyptus, ibi Italia. hic Syria, illic Armenia, illic Perſis, ibi Hiſpania, illic India, & ſic de aliis. Vbi Theophilactus. Qualiter oſtendit ei omnia regna orbis terræ? Quidam dicunt, q̃ mente ei hæc oſtenderit. Ego autem dico q̃ ſenſibiliter & in phantaſia apparere fecit.

Vt omnia regna mũdi diabol⁹ oſtendit.

Ruper.

Sed quo modo homini Chriſto omnia regna mũdi & gloriã eorũ diabolus ſimul oſtendere potuit, & (vt ait Lucas) in momẽto temporis. Neq; enim natura rerũ ſiue oculorum hoc admittit, vt de quolibet quantumuis excelſo monte cuncta mundi regna, regnorumq; omnium gloria ſimul & in momento poſsit ab homine perſpici. Nihil tale vſpiam ſacra ſcriptura geſtum meminit.

Dia. li. 2. ca. 35.

Refert beatus Gregorius papa de vitæ venerabilis viro nomine & gratia Benedicto, quòd dum quieſcentibus fratribus inſtans vigiliis, nocturnæ orationis tẽpora præueniſſet, ad feneſtra ſtãs & omnipotentẽ dominũ deprecãs, ſubito vidit fuſam lucẽ deſuper cunctas noctis tenebras effugaſſe, tãtoq; ſplẽdore clareſcere, vt diẽ lux illa vinceret, quę inter tenebras radiaſſet. Mira autẽ valde res in hac

hac ſpeculatione ſequuta eſt, quia (ſicut poſt ipſe narrauit) omnis etiam mundus velut ſub vno ſolis radio collectus, ante oculos eius adductus eſt.

Verum illa res admirationẽ habet aliam, quia (ſicut ait idẽ) animæ videnti creatorẽ anguſta eſt oĩs creatura, & q̃ ante illi⁹ ſancti oculos collect⁹ fuiſſe mũd⁹ dicit, hoc egit cũ homine omnipotẽs Deus, & nõ cœlũ & terra cõtracta eſt, ſed videtis animus dilatatus eſt, q̃ in Deo rapt⁹ videre ſine difficultate potuit omne qđ infra Deũ eſt. Et addit.

In illa ergo luce quæ exterioribus oculis fulſit, lux interior in mẽte fuit, quæ videtis animũ, quia ad ſuperiora rapuit, ei quã anguſta eſſent omnia inferiora monſtrauit. Quũ hæc dicit, palam adſtruit, quia proſpectus ille magis mentis q̃ oculorum fuit. Illud mirantes veneramur, quod egit cum homine omnipotens Deus de iſto verò quid dicemus, quod circa hominẽ Dei filiũ tentator egit diabolus? Si qua nobis ſcriptura narraret ſimiliter eum feciſſe circa quemlibet hominũ, vt in momento tẽporis mundũ illi oſtẽderet vniuerſum, nõ dubitaremus dicere, oſtẽſionem ſpiritualis nequitiæ viſumq; fuiſſe phantaſticũ. Sed nũquid & hunc hominem, quem explorabat vtrũ eſſet filius Dei per ſuas phantaſias diabolus eſt auſus aggredi? Animus fidelis hoc vel cogitare perrhorreſcit.

Sed ne abhorreſcas, quia quãto maior tentatoris iniuria, tanto glorioſior patientia victoris. Confer phantaſias eiuſmodi cũ phantaſiis quas patimur quoties tẽtamur de omni quod in mundo eſt, ex concupiſcentia carnis, & cõcupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ. Quotuſquiſque noſtrũ eſt qui non in tentatione qualicunq; concupiſcẽtiæ lenocinio mulceatur, fortè etiam inuitus? Nec mirũ. Nam nos phantaſias intus patimur, eiuſmodi autẽ phantaſiæ quæ de foris veniunt, vel foris fiunt, aliquando non ſolum nõ delectãt, verum etiã ſenſibus corporis moleſtæ ſunt, & ſi à tẽtatore huic filio hominis adductę ſunt, indubitãter abſq; peccato ei⁹ & acceſſerũt & receſſerũt vt dicas cũ Apoſt. tẽtatũ autẽ p oĩa ꝑ ſimilitudine abſq; pct̃o.

Quũ autem in momẽto tẽporis omnia regna orbis terræ, id eſt, ſecularia omnia & terrena à diabolo Chriſto monſtrantur, non tam aſpectus celeritas indicatur, q̃ caducæ fragilitas poteſtatis exprimitur. In momento enim cũcta illa corã Deo prætereũt. Quid enĩ ſeculi poteſt eſſe din-

diuturnum, quum ipsa diuturna nō sint sæcula? Sequitur:

Et dicit ei, Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me.

Y Apud Lucam dicitur, Et ait illi: Tibi dabo potestatem hãc vniuersam, & gloriam illorum, quia mihi tradita sunt, & cui volo do illa. In vtroque mentiebatur, quia neque habebat, nec ea conferre poterat quibus carebat. Nullius enim horum obtinet potestatem, sed ad pugnam tantum aduersarius est derelictus.

Diaboli & arrogantiæ & mẽdacium.

Beda.

Arrogans ergo & superbus etiã hoc de iactantia loquitur, non autem q; in toto mundo habeat potestatẽ vt possit omnia regna dare diabolus, quũ sciamus plerosq; sanctos viros à Deo reges factos. Et apud Apostolum legis, quia omnis potestas à Deo est. A Deo enĩ est potestatũ ordinatio, à malo ambitio potestatis. Nec est potestas mala, sed is qui male vtitur potestate. Quid ergo? bonum nec est vti potestate? studere honori? est vtiq; si potestas deferatur, non autem si eripiatur. Distingue tamen hoc ipsum bonum. Alius enim est bonus potestatis vsus in seculo, alius vsus perfectæ virtutis. Bonũ est enim Deum quærere & cognoscẽdæ diuinitatis studium nullis occupationibus impedire. Quod si is qui Deum quærit, propter fragilitatẽ carnis & mentis angustias sæpe tentat, quanto magis qui sæculũ quærit his obnoxius est? Docemur ergo ambitionẽ despicere, eò q; diabolicæ subiacet potestati. Proinde potestatis ambitio cõiunctum sibi, & quasi domesticũ habet periculũ, quandoquidẽ, vt aliis dominẽt, prius ipsa seruit, curuatur ad obsequiũ vt honore donẽt. Et dũ ambitiosus vult esse sublimior, vilior fit simulata humilitatẽ.

Rom. 13. Ambros.

Diabolus ergo dicens sua esse omnia, & sibi tradita, mendacium loquutus est, videlicet de proprio, quia mendax est, & mendacij pater. Domini enim est terra & plenitudo eius, Sed & ipsi Deo contradicit qui ait: Meus est enim orbis terræ & plenitudo eius. Fruſtra autẽ suo mẽdacio satagebat Christum seducere, dicens: Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me. Ergo qui adoraturus est diabolum, antè corruit. Diabolum autem eos quodãmodo adorare necesse est, qui mundanæ potestatis sectãtur ambitionem.

Sed quo modo tu (inquit Cyril.) cuius sors inextinguibilis flamma est, omnium domino quæ sua sunt spondes? Putas tui cultorem habere eum, cuius metu tremunt vniuersa? ¶ Circa secundum principale dicitur:

Tunc dicit ei Iesus. Vade Sathana.

Hic ponitur tentatoris per Christũ victoriosa superatio. Z Vbi duo notãtur, Vnum est tentatoris abire iussi cõfutatio. Alterum est, ministrãtium Christo angelorum accessio. Ibi: Et ecce angeli. Circa primũ dicit: Vade Sathana, videlicet in ignem inferni, qui paratus est tibi, & angelis tuis. Nimia sanè diabolus sibi arrogauerat, dum non solum omnia regna mundi in sua mentitus est esse potestate, sed insuper pro Deo se haberi, & cultum qui soli Deo debetur impudenter sibi petebat deferri.

Diaboli arrogantia.

Hiero.

Quum ergo se iam nequitiamq; suam, & extremam suam superbiam prodidisset, merito hoc respõsi accepit: Vade Sathana. Hoc est, Nũc à me hĩc abi aduersarie Dei, neq; vltrà tentando progrediaris. Porrò dominꝰ qui nec in prima tentatione, nec in secunda, exprobrationis verba in diabolum protulerat, suo nos informat exemplo, vt proprias iniurias æquanimiter toleremus impietatem verò in Deum nec audire sustineamus. Sequitur:

Scriptum est enim, Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies.

Hoc in Deuteronomio (quod Latinè sonat, secunda lex) scriptum habetur. Notandum ergo, quia cuncta, quibus tentatorem relidit, testimonia, tantum è Deuteronomio sumit (sicut iam dictum est) id est, secũda lege sicut & ipse alter siue secundus Israel est, & dicitur, iuxta quod per Osee dictum est: Quia puer Israel, & ego dilexi eum. Cui & hæc secunda lex posita est. Nam illi primo Israel populo præuaricatori posita est lex ceremoniarum carnalium circa quarum ritum cæteri libri Moysi versantur. In isto verò primo Deuteronomij libro, id est, secundæ legis, ferè nihil de ceremoniis agitur, sed cuncta sunt præcepta iustitiæ, Præcepta charitatis. Vnde & cuncta ferè ad personam numeri singularis familiariter dicuntur, ea videlicet, quæ spiritualia continent mysteria vitæ & salutis, & sic cætera Israel compellatur quasi vnus homo, quia hic verè futurus erat vnus homo, qui fideliter & perfectè cũcta persolueret quæcunq; Deo debebat homo.

Ruper.

Osee. 11.

Ille

Ille priſcus Iſrael tentatus pro parte reproborum inuentus eſt infidelis. Iſte verò ſecundus Iſrael tentationes & ipſe in deſerto ſuſtinens, inuentus eſt fidelis.

Ait ergo confutans impudentiam tentatoris: Scriptũ eſt nimirum omni homini, vnde etiam & mihi qui homo ſum. Dominũ Deum tuum adorabis. Tu verò Deus non es, ſed Deo aduerſarius. Dominus autẽ Deus noſter eſt ipſa trinitas, cui ſoli ſeruitutem pietatis iure debemus.

Aug. cõtra Arrium.

Beda.

Quærat aliquis quomodo conueniat quod hic præcipitur ſoli domino ſeruiendum cum Apoſtoli verbo, qui dicit: Per charitatem ſpiritus ſeruite inuicem? Sed huic facilè Græcæ linguæ origo ſatis facit, in qua ſeruitus duob⁹ modis, ac diuerſa ſignificatione ſolet appellari, dicitur enim latria, dicitur & dulia. Sed dulia intelligitur ſeruitus cõmunis, hoc eſt, ſiue Deo, ſiue hominib⁹, ſiue cuilibet rerum naturę exhibita, à qua etiam ſeruus, id eſt, dulus Græcè nomẽn accepit, ſecundum quam iubemur ſeruire inuicem. latria autem vocatur ſeruitus illa quæ ſoli diuinitatis cultui debita nulli eſt participanda creaturæ. Vnde & idololatræ nũcupantur hi, qui vota preces, & ſacrificia quæ vni Deo debuerant idolis impendunt. Hac autẽ ſeruitute debemus vni ſoli Deo ſeruire. Subditur:

Latria & dulia differunt.

Tunc reliquit eum diabolus.

Chryſ. Non reliquit eũ quaſi præcepto ipſius obediens, ſed pulſus authoritate iubentis. Quod vtiq; ad noſtrã proficit cõſolationẽ, quia non tẽtat nos diabol⁹ quãtũ vult, ſed quãtũ à Deo permittitur. Dicit Lucas: Et conſummata omni tẽtatione, diabolus receſsit ab illo vſq; ad tẽpus. Quia nõ tentaturus, ſed apertè eum expugnaturus poſtea aduenit.

Ambroſ.

Ioan. 14. Vnde ipſe Chriſtus imminẽte iam paſsione ſua, dixit. Venit enim princeps mũdi hui⁹, & in me nõ habet quicquã.

Beda. Vides itaq; diabolum nõ eſſe in ſtudio tentandi pertinacem, ſed cedere ſolere veræ virtuti. Et ſi inuidere nõ deſinat, tamen infeſtare formidat, quia frequentius refugit triumphari. Audito enim Dei nomine receſsit (vt dictũ eſt) vſq; ad tempus. Sæpe enim antiquus hoſtis poſtq̃ menti noſtræ tentationum certamẽ infixerit, ab ipſo ſuo certamine ad tempus recedit. Non vt illatæ malitiæ finẽ præbeat, ſed vt corda quæ per quietem ſecura reddiderit repentè rediens, facilius inopinato irrumpat.

Diabolus tentans vt recedit.

Grego.

Circa

Circa ſecundum, quod eſt, Chriſto miniſtrantium angelorum acceſsio, ſequitur:

Et ecce angeli acceſſerunt, & miniſtrabant ei.

Chryſoſ. Præcipiente domino abſceſſerant, vt dominum tentandi diabolo locus eſſet. Sed & ideo eum reliquerunt vt gloriosiòr eſſet Chriſti de hoſte victoria, qui ſolus hunc ſine cuiuſquam adminiculo ſuperaſſet. Vnde autem ei miniſtrauerint in litera non habetur. Quia tamen eſuriebat, verisimile eſt quòd miniſtrauerunt ei cibum & potum, ſicut & quondam angelus miniſtrauerat Heliæ itidem in deſerto. Miniſtrabant ergo ei angeli ſicut vero domino proprij ſerui. Ex quo etiam vera Chriſti pater diuinitas, nempe cui ſe angeli recognoſcũt eſſe ſubiectos. Porrò ſupra naturam angelicam nulla alia eſt natura niſi diuina.

Cæterum, etiam nobis ſi in hac ſacra quadrageſimali obſeruatione diaboli tentamenta, de gula, de vana gloria, & auaritia, ſuperamus in ſolennitate reſurrectionis Chriſti ad animarum noſtrarum ſalutem cibum vitæ æternæ, de menſa domini, ſacerdotes, quaſi alteri angeli, victoribus miniſtrabunt.

Tentationis ſuperatæ præmiũ

DOMINICA SECVNDA QVADRAGESIMAE.

EGreſſus Ieſus receſſit in partes Tyri & Sidonis. Matth. 25.

Quatuor in hac ſancti Euangelij lectione comprehenduntur. Primum, Mulieris Chananitidis fidelis petitio. Secundum eſt, Diſpenſatiua Chriſti diſsimulatio, ibi: Qui non reſpondit ei verbum. Tertium eſt, Iterata poſtulantis ſupplicatio, ibi: At illa venit. Quartum eſt, Benigna ſupplicantis exauditio, ibi: Tunc reſpondens.

Circa primum tria notantur. Primum eſt, è ſolo Iudæorum Chriſti receſsio. Secundum eſt, mulieris gentilis è finibus ſuæ gentis egreſsio, ibi: Et ecce mulier Chananæa. Tertium eſt, eiuſdem mulieris pro filia deprecatio, ibi: Miſerere mei domine.

Circa primum dicitur: Et egreſſus inde Ieſus receſsit in A

partes

Hierony. Cur Christus in gentium fines receſſit.

tes Tyri & Sydonis. Scribis & Phariſæis calumniatoribus derelictis, tranſgreditur in partes Tyri & Sydonis, vt Tyrios Sydonioſq; curaret. Præmiſerat Euangeliſta receſſiſſe ad eum ab Ieroſolymis ſcribas & Phariſæos, dicentes: Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur traditionem ſeniorum? nō enim lauant manus ſuas quum panem manducant, Ipſe autē reſpondens ait illis: Quare & vos tranſgredimini mandatum Dei propter traditionem veſtram? Digna igitur veraq; reſponſione iniquis inſidiatoribus cōfutatis, receſſit inde, & in partes Tyri & Sydonis (quę vtique gentilium erant regiones) ſe recepit.

Siniſtrū Iudæis omē.

Siniſtro ſanè Iudæis auſpicio, q̄ eorum tandem reprobata atque relicta perfidia, ad gentes foret tranſiturus. Quod & factum eſt. Apoſtoli enim obſtinatos in perfidia Iudæos poſt domini glorificationem relinquētes, Chriſti fidem credituris gentibus intulerunt, Vnde & dicunt: Vobis oportebat primum prædicari verbum Dei, ſed quoniā repellitis illud, & indignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gentes. Sic enim nobis præcepit dominus. Sustulit Chriſtus ſuperuacuas eorum Euangelio coruſcante ceremonias, & præcipuè vanas in delectu ciborū obſeruationes infregit, dicens: Non quod intrat in os coinquinat hominem, ſed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem. Et poſt hæc mox receſſit ad gentes.

Actu. 14.

Quæſtio ſoluitur.

Matth. 10

Sed quæſtio ſuboritur. Quum enim iampridem præcepiſſet diſcipulis ſuis, dicens: In viam gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis, ſed potius ite (nimirum prædicandi gratia & ſanitates conferendi) ad oues quæ perierunt domus Iſrael, quur nunc aliud eis oſtendit facto quàm verbo docuerat?

Sed quod diſcipulos prohibuerat, ad prædicationē tantū ſpectabat. Noluit enī eos quicq̄ gentib⁹ prædicare, priusq̄ ad cœlos ipſe conſcenderet. Hic aūt non vt prædicaturus in fines gentiū venit, ſed vt mulieris Chananitidis filiam a dæmonio vexatā maternæ fidei merito liberaret. Nihilominus per hoc Phariſæorū declaraturus impietatem, qui in eum tot ſigna facientem credere recuſabant. Nō ergo in gentium finibus ipſe prædicabat, tametſi hanc quæ ad ipſum ſpontè venerat, à gratia efflagitata non excluſerit.

B Porrō apud Marcū habes quia dominus veniens in partes

Marc. 7.

tes Tyri & Sidonis, ingreſſus domum neminē voluit ſcire, & non potuit latere. Vbi etiam quæritur, quomodo dicatur quia dominus neminē voluerit iter ſuum ſcire, nec tamen latere potuerit. Quid enim eſt quod ille non potuerit, qui etiam temporaliter inter homines poſitus, omnia inuiſibiliter quæ foris agebantur intus cum patre diſponebat? Aut quam ob cauſam fines Tyri & Sidonis intrauit, niſi vt filiam Siropheniſſæ à dæmonio liberaret, ac (ſicut iam dictum eſt) per fidem fœminæ gentilis perfidiam argueret ſcribarum ac phariſæorum?

Beda. Latere cur Chriſtū voluit.

Sed fideliter ac piè ſentiendum eſt, quia nequaquam de illo hac in re quod ipſe noluit factum eſt, ſed fidelibus iter eius ſequētibus quid principaliter in bonis quæ agūt, velle debeant, oſtenſum. Ingreſſus quippe domum præcepit diſcipulis ne ſe cuiquam in regione ignota quis eſſet aperirent. Attamen ſuum illo introitum gentili fœminæ, quibuſq; voluit ipſe publicauit, ipſe cor illius ad quærendam à ſe ſalutem inuiſibili accendit inſtinctu, vt exemplo eius diſcerent, quibus ſanandi infirmos gratiam conferret in exhibitione miraculorum humani gloriam fauoris quantum poſſent declinare, nec tamen à pio virtutis opere ceſſare, quando hæc fieri vel fides bonorum iuſtè meretur, vel incredulitas prauorum neceſſario cogeret.

¶ Circa ſecundum, quod eſt, mulieris gentilis è finibus ſuæ gentis egreſsio, ſubditur:

Et ecce mulier Chananæa à finibus illis egreſſa clamauit dicens.

C Fama Chriſti.

Mota fuit mulier hæc ad Chriſtū venire, quia crebreſcentibus eius miraculis, nomen ipſius & fama vbiq; diuulgabatur, non modo intra limites regionis Iudæorum, ſed etiam Gentilium. Vnde hunc apud Euangeliſtam ſcriptū legimus: Et circumibat Ieſus totam Galilæam, docens in ſynagogis eorum, & prædicans Euangelium regni, & ſanans omnem languorem & omnem infirmitatem in populo. Et abiit opinio eius in totam Syriam. Intra Syriam autem Tyriorum & Sidoniorum regio conſiſtit.

Matth. 4.

Itaq; dominus ingreſſus domū (ſicut iam iuxta Marcū dictū eſt) latere nō potuit. Mulier enim (inquit idem Marcus) ſtatim vt audiuit de eo, cuius habebat filia ſpiritū immundū, intrauit & procidit ad pedes eius. Erat aūt mulier

gentilis

Mulier gentilis typus Ecclesiæ. Beda.

gẽtilis Sirophœnissa genere, id est, de gente Chananeorũ qui olim expulsi fuerãt ne sua cohabitatione Iudæos perueterent. Hi nunc apparuerunt Iudæis prudentiores, vt à terminis & finibus suis, exeuntes venirent ad Iesum.

Porrò mulieris huius eo magis est admiranda deuotio, quo ipsa quidem (vtpote gentilis) à diuinorum eloquiorũ funditus erat segregata doctrinis, nec tamẽ illis quas eadem eloquia prędicant sit priuata virtutibus. Ergo mulier hæc, natione quidem gentilis, sed corde constans & credula, congregatæ de gentibus Ecclesiæ fidem deuotionemq; significat, quã expulsi de Iudæa prædicatores sancti, verbo simul & mysteriis gratiæ cœlestis imbuerunt.

Egressus enim Christi à Iudæis & in gentium fines secessio, manifestè præfigurabat (vt iam dictum est) quia post passionem resurrectionemq; suam dominus in prædicatoribus suis, & perfida Iudæorum corda relicturus, & in partes gentium exterarum esset secessurus.

Animæ peccatricis typus.

Moraliter typo mulieris huius peccatrix anima designatur, cui salutem (quæ per Iesum designatur) quærenti nõ sufficit prioris vitæ peccata relinquere, nisi etiã pericula & occasiones fugiat delinquẽdi. Fines enĩ peccatorũ quodãmodo exire, est delinquendi causas exscindere, & delictorum suggestionibus aditum exinde nõ indulgere.

¶ Circa tertium, quod est, Chananeæ pro filia deprecatio, subditur:

Miserere mei Domine, fili Dauid, filia mea malè à dæmonio vexatur.

Fidei perfectæ indicium.

D Sanè magnã habebat fidei perfectionẽ, quę saluatoris pietatem implorãs ait: Miserere mei domine, fili Dauid. Qui enim eundẽ & dominũ & filium Dauid appellat, profectò patet, quia verũ hunc hominẽ, verum credit & Deũ. Qui pro filia rogans, nõ illam secũ adducit, nõ dominũ ad eã venire precãr, cõstat apertissimè, q; eũ verbo saluté posse dare confidit, cuius præsentiã corporis nullam requirit.

Matth. 9. Ioan. 4.

Tantam fidem synagogæ prĩceps nõ habuit, qui ait: Domine, filia mea modo defuncta est, sed veni, & impone manum super eam & viuet. Sed nec regulus qui dicebat: Domine, descẽde priusquã moriatur filius meus, miraculi virtutem non maiestati tribuens, sed præsentiæ corporali. Et multis huiusmodi imperfectioris fidei exẽplis prætermissis etiam electæ sorores ille Martha & Maria mortuo iam ac sepulto fratre dixerunt: Domine si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus. *Ioan. 11*

Itaque Deum & hominem Christum esse hæc mulier apertè confitetur, nec prophetarum oraculis ad hanc fidem incitata, nec legis imbuta doctrinis.

Miserere mei, inquit, fili Dauid. Ideo carnẽ suscepisti vt ergo loquar ad te, Cum fiducia petit, instat importunè dicens: Miserere mei fili Dauid. Sic nimirũ & anima peccatrix ad misericordiam debet confugere, nõ quidẽ se iustificãdo, sicut faciebat pharisæus, sedse humiliãdo, sicut fecit publicanus, & miseriam propriam detegẽdo, ad exẽplum huius quæ ait: Filia mea malè à dæmonio vexatur. *Matth. 18*

Sanè, si quis habet conscientiam alicuius vitii sordepollutam, filiam habet à dæmonio vexatam. Grandis dæmon peccatum est. Malè vexatur anima quando vexatio non sentitur, peius, quando morbus desperatur, pessime, quando medicus contemnitur. *Chryso.*

Miserere mei domine, inquit. Magna atque obseruanda fœminæ prudẽtia. Nõ iuit ad homines seductores, nõ sequuta est vates fallaces, non quæsiuit ligaturas inanes, aut ad falsa confugit præsidia, sed omnem diaboli cultũ relinquens, venit ad dominum Iesum saluatorem omniũ, & dicit: miserere mei domine fili Dauid. *Orige.*

¶ Circa secundum principale dicitur:

Qui non respondit ei verbum. E

Hic ponitur dispensatiua Christi dissimulatio. vbi duo sunt considerãda. Vnum est, admulieris petitionem negata responsio. Alterum, discipulorum pro muliere non exaudita petitio. ibi. Et accedẽtes, Circa primũ Quòd nõ respõdit ei verbum, nõ de superbia pharisaica procedere putes, nec de scribarum supercilio, sed ne ipse sentẽtiæ suæ videretur esse contrarius, per quam (vt iã dictũ est) iusserat. In viam gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis. Nolebat enim occasionẽ calumniatoribus, dare perfectãq; saluté gentiũ passionis & resurrectionis tempori reseruabat. *Hierony.*

Notanda Christi dispensationẽ Gregori°

Sed & alias ob causas dominus preces mulieris exaudire ad tempus dissimulabat. Primo, vt eius patientiam & perseuerantiam probaret. Qualis enim vnusquisq; apud

selateat,illata cõtumelia probat. Oportet enim & patiẽter & perseuerãter precari eum, qui dignus sit à domino exaudiri,iuxta quod dominꝰ per Euãgelicã illã parabolam docuit, in qua de homine ad ostiũ amici importune pulsante & quo egebat petente panem ait: Si perseuerauerit pulsans,dico vobis,& si nõ dabit illi surgẽs eo quod amicus eius sit,propter improbitatẽ tamen eius surget,& dabit illi (subaudis,panes)quotquot habet necessarios. Et subdit:Et ego dico vobis,Petite & dabitur vobis:quærite & inuenietis: pulsate,& aperietur vobis. Omnis enim qui petit,accipit:& qui quærit inuenit:& pulsanti,aperietur. Non respondit,inquit,ei verbum. Res mira & alias apud bene ignum dominum insueta. Obsecrat mulier misera, clamat & plorat pro salute filiæ flebilis mater,& lugentiũ cõsolator non respondit ei verbum,nimirũ(sicut iam dictum est) vt ipsius perseuerans patientia exauditionis beneficium promeretur.

Lucæ.11.

Gregoriꝰ

Secundo differebat hanc exaudire Christus,vt desiderium supplicãtis dilatione cresceret. Nam desideria sancta dilatione crescunt. Si autem dilatione deficiunt,desideria non fuerunt. Si ergo nonnunquam dominus supplicantibus petita tardè dat, cõmendat dona sua non negat. Siquidem diu desiderata dulcius obtinentur tutius data vilescunt. Seruat tibi Deus quod non vult cito dare,vt & tu discas magna, magnè desiderare.

Tertio respõdere ei differt dñs,nõ quia misericors medicus miserorũ preces despicit, de quo veracissimè scriptũ est:Desideriũ pauperũ exaudiuit dominꝰ sed vt perseuerãtiã mulieris nobis sẽp imitabilẽ demõstrat, quæ quo magis cõtẽpta videbaꝛ,eo ardẽtius cœptis pstabat precibꝰ

Beda.

Quarto respondere differt, vt discipulorum quoque suorum misericordes animos (qui quasi homines,ad clamorem mulieris publicè eos prosequentis, erubescebant ad postulandum simul cum ea prouocaret, Nã ipse temperamentum misericordiæ suæ nouerat, qui omnia immensura & numero & pondere disposuit.

Deniq;,ne si mox eam exaudiret,hinc Iudæi calumnię occasione reperta,dicerent se fidẽ eius merito nõ suscipere qui gentiles in docendo aut sanãdo eis prætulisset.

Circa secundum, quod est discipulorum pro muliere non exaudita petitio ,subditur:

Et accedentes discipuli eius rogabant eum,dicentes: Dimitte eam,quia clamat post nos.

Discipuli illo adhuc tempore mysteria domini nescientes, F vel misericordia commoti,rogabant pro Chananæa mu- Hieronym. liere, vel importunitate eius carere cupientes, quia non *Discipuli* vt clementem,sed vt durum medicum crebrius inclama- *interpellãt* ret. Dominus autem ipsam spẽ atq; desiderio obtinendi salutem filiæ(quasi quodam vinculo) tenebat. Ex illis etiam apostolorum deprecãtium verbis colligi potest eos iam intuere fuisse, & mulierem cui Christus in domo non responderat verbum,sequutam semper clamasse. Cæterum, vt paulisper ad moralia secedamus, clamantis huius occasione,notandum propter quatuor solere homines clamare,quæ sunt:Aqua,Ignis,Gladius,Bestia. Ad quorum similitudinem clamandum est nobis in oratione ad dominũ. *Clamare compellunt quatuor.*

Primò,propter aquam temporalis huius tribulationis, quo modo & illi clamabant de quibus naufragio iam imminente periclitantibus,scriptũ est:Mare ibat,& intumescebat super eos,& clamauerunt. Quid enim est miseriarum huius vitæ assidua vicissitudo,nisi quædã quasi tempestas maris,quod quiescere non potest? Quis enim non timeat tentationũ tribulationumq; mole (quasi quibusdã concitati maris procellis violentis) obrui atq; submergi: In oratione ergo non secus cuique clamandum est,quam si iam naufragio vicino periclitaretur, iuxta exemplum apostoli Petri,qui quum cœpisset mergi,clamabat,dicens: Domine,saluum me fac:& discipulorum omnium nihilominus exemplo,qui in summo submersionis periculo cõstituti,quum nauicula operiretur fluctibus, dormientem excitabant dominum,dicentes: Domine,salua nos,perimus. Dicat quisquis tribulationum procellis concutitur & periclitatur,dicat inquam: Veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me. Laboraui clamans. *Aquæ tribulationis.* Matth.14. Matth.8.

Secundò clamandũ nobis est in oratione propter gehennæ ignis terroré. Clamari enim solet propter vicinũ incendij ignẽ grassantẽ. Vnde & per Iohelẽ prophetã dicitur:Ad te dñe clamabo,quia ignis comedit speciosa deserti,& flãma succẽdit oĩa ligna regionis,Speciosa deserti,id est,mũdi huius(qui à sanctis deseritur) sunt potẽtes,diuites,nobiles,fortes,delitiis affluentes,sublimes & glorioſi, *Ignis gehẽnæ.* Ioël.1.

& huiusmodi. Quis enarare sufficiat, q̃ multos horum iam vorax & gehennæ flamma in perpetuũ cruciandos susceperit? Et non solũ istos quasi speciosa deserti, sed & eiusdem ignis flãma succendit omnia ligna regionis, id est, innumerum sine nomine vulgus. Ignis, inquit, succensus est in furore meo, & ardebit vsq; ad inferni nouissima, deuorabitq; terram cum germine suo, & montium fundamenta comburet. Terra cum suo germine, terrenos significat homines cum mundi huius pereuntes vanitate. Porrò montium nomine, superbi designantur. Horum fundamenta ignis iræ Dei comburet, quandoquidem id quodcunque fuit de quo superbiebant, gehennæ flamma eis abstulerit.

Deut. 32.

Vulgò dicitur: Tunc tua res agitur, paries quum proximus ardet. Qui sunt paries proximus, nisi quacunque necessitudine tibi iamdudum coniuncti, qui temoriendo præcedentes, nunc in gehennæ suppliciis ardent? Ardent inquam, & forsan propter illas iniquè quæsitas opes quibus nunc tu gaudes, vel ob illa certè vel eadem peccata in quibus & tu versaris, partem vtique cum illis (nisi dum tempus est, resipiscias) post paululũ habiturus. Crede vel eiulantis inter gehennę incendia quondã diuitis ac splendidi epulatoris clamori: Crucior in hac flamma.

Lucæ. 16.

Tertio clamandũ est in oratione propter æterni iudicij: quasi exitialis atque metuendi gladij formidiné, iuxta quod per Ezechielẽ dicitur. Iste acutus est gladius, & iste limatus est, vt sit in manu interficientis, clama fili hominis & vlula. Gladius iste, id est, extremi sententia iudicij, gladius inquam iste, non solũ acutus est, vt corpus simul, & animã feriat, sed & limatus & splendens, vt vniuersis tam angelis q̃ hominibus sit cõspicuus. Quinetiã & promptus est, vt sit i manu interficiẽtis (id est, potestate iudicis Christi) non solũ in die nouissimo, sed & in morte cuiuslibet iniqui exercẽdus. De quo gladio per virũ sanctũ dicitur: Fugite à facie gladij, quia vltor iniquitatũ gladius est, & scitote esse iudiciũ. Vnde & Psalmista: Nisi cõuersi fueritis, gladiũ suum vibrauit. De quo gladio suo, ipse dominus per Moysen loquitur dicens: Gladius meus deuorabit carnes, id est, mundi huius amatores, qui non nisi caro sunt.

G

Gladius iudicii.

Ezech. 21.

Iob. 19.

Deute. 32.

Bestiæ infernalis inuasio.

Quartò clamandũ est propter inuadentẽ diabolũ, vtiq; bestiam omniũ ferocissimã. Quis nõ clamaret si ipsum vel Leo, vel Serpens, vel alia quæuis inuaderet bestia grassatrix

trix & rabiosa? Psalmista dicturus: Eripuit animam meam de medio catulorũ leonũ, præmiserat: Clamabo ad Deũ altissimum, Quis à facie harum non clamet bestiarum? Dicit Apostolus Petrus: Aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens, circuit quærẽs quem deuoret. Necessarius sanè contra hanc inuadentẽ nos bestiam clamor, est orationis. Siquidem oratio iugis, infirmitas est hostis. Et ipse contra se tela ministrat, qui hunc hostem suũ precũ instantia non fatigat. Clamauit voce magna Thobias ad angelum itineris sui comitem, dicens: Domine piscis inuadit me. Si clamauit quem piscis inuasit tẽtãdo, quanto magis clamandum est ei qui nunc in ventre huius piscis est malè viuẽdo? Ait Ionas à cœto iam deuoratus: Clamaui ad dominum de tribulatione mea, & exaudiuit me de ventre inferi.

1. Pet. 5.

Tob. 6.

Ionæ. 2.

Sed ad literam Euãgelicæ lectionis ab hac digressione reuertentes, quid discipulis pro muliere clamante interpellãtibus dominus respõderit attẽdam⁹. Sequitur enim:

Ipse autem respondens ait, Non sum missus nisi ad oues quæ perierunt domus Israel.

Quid ergo est quod per Esaiam Deus pater ad Christũ filium suum loquens dicit? Parũ est, vt sis mihi seruus ad suscitãdas tribus Iacob & feces Israel cõuertendas. Ecce dedi te in lucẽ gẽtiũ, vt sis salus mea vsq; ad extremũ terræ. Quid ergo ô domine sibi vult hoc verbũ: Nõ sum missus nisi ad oues quæ perierũt dom⁹ Israel? Quæ est ista excusatio? Nũquid factus es homo vt tantũ saluares angulum plebis Iudæorum, & totũ mundũ relinqueres? Et nũc hæc misera gentilis obsecrat, rogat pro filia, & tu dicis: Nõ sum missus nisi ad Israel. Sed ideo hoc ait, quia per se ipse solus docebat Iudæos, qui postmodum per suos discipulos etiã gentiles ad fidei gratiam vocauit. De quibus alibi dicit: Et alias oues habeo quæ non sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet vnum ouile & vnus pastor. Hinc est q⁹ vnam per se in corpore gentilem sanaturus puellam, non hoc antequam probata omnibus incomparabili fide matris perficit.

H

Christus non solis Iudæis missus.

Esaiæ. 49.

Origenes

Beda.

Ioan. 10.

Præfiguratũ hoc fuit typo velleris Gedeonis, quod in I signo futuræ deliberationis populi Israël de manu Madiã Iudith. 7.
prima quidẽ nocte foris in area expositũ, mira roris infu- *Figuræ no tabiliæ.*
sum est abũdantia, omnẽ vbiq; in circuitu locũ occupãte

ficcitate. In sequente verò nocte vice versa, expositum vt antè vellus area, inuentum mane est aridum, quum ros omnia circunquaque abundanter infudisset,

In signum quippe liberationis humani generis de potestate principis tenebratū, Iudaica gēs (typo velleris designata) primū quidē gratia prędicationis & miraculorū Christi, quasi quadam abundātioris cœlestis irrigui profusione repleta est, eadē adhuc gratia nationibus gentiū (quasi locis aridis) denegata. Postmodum verò (Christo videlicet iā glorificato) Apostoli Iudaicā gentē in sua obstinatā pefidia relinquētes, quasi iam ficcitate damnatā, ad gentiū nationes per orbem terrarū se cōuertētes, Euāgeliçæ prędicationis gratia, post longam ignorantiæ dei ficcitatem, quasi quadā indulgentioris pluuiæ cœlestis superinfusione, reddidere per fidē deo fœcundas. Christus ergo per semetipsum prædicandó Iudæis, descēdit sicut pluuia in vellus, qui postmodum in nationibus gētiū per
Roma.15. suorū prædicationē discipulorū, descēdit, sicut stilicidia super terrā. Et hoc est quod Apostolus testatur, dicēs: Dico Christū Iesum ministrū fuisse circūcisionis (id est, ministrū verbi fuisse Iudęis) propter veritatem Dei, & adimplēdas promissiones patrum, gētes aūt super misericordia honorare Deum. Sicq; factum est, vt Iudæis veritas, gentibus (quibus nullæ erant promissiones) misericordia facta sit. Vnde & per spiritum sanctum ore Psalmistę ad Dei gloriam inuitantur, quum dicit:

Laudate dominum omnes gentes, laudate eum omnes populi. Et mox per ora gentium vox diuinæ laudis resonat, quum subiungitur. Quoniam cōfirmata est super nos misericordia eius, & veritas domini manet in æternū. Nó ergo negauit se Christus etiā saluandis gentibus à patre missum sed vt per semetipsum Iudæis tantū & non gentibus prædicationis suæ gratiam impartiretur se venisse agnoscit, & hoc propter veritatem Dei, qui promiserat hunc patribus, Israēliticæ genti fore venturum, & sic promissiones Dei factæ patribus implerentur. Vnde & ipse Christus apud Marcum mulieri huic legitur respondisse:
Beda. Sine prius saturari filios. Quasi apertius diceret: Restat etiam vos qui de gentibus estis salutem consequamini, sed primo oportet Iudæos qui merito antiquæ electionis filiorum Dei nomine solent censeri, pane cœlesti refici, & sic

& sic tandem gentibus vitæ pabula ministrat.

Quū ergo discipulis respondens, dixit. Non sum missus nisi ad oues quæ perierunt domus Israel, hoc non ait quasi & ad gentes non missus sit, sed quòd primum missus sit ad Israel, vt illis non recipientibus Euangelium, iusta fieret ad gentes transmigratio.

HOMILIA ALTERA.

ET illa venit, & adorauit eum dicens, Domine adiuua me. Matth. 15.

In hac parte lectionis Euangelicæ de duobus supereſt dicendū, quorum vnum est, Iterata mulieris supplicis deprecatio. Alterū, benigna supplicātis exauditio. Ibi: Tunc respondens Iesus, ait illi.

Circa primum duo sunt considerāda. Vnum est, cōstans supplicantis fœminæ perseuerantia. Alterum, spectandæ prudentiæ, miranda patientia. Ibi: Qui respondēs, ait: Circa primū dicit: At illa venit, illa, inquam, cui dominus in domo accedenti nō responderat verbum. Illa quæ interpellantes pro se Apostolos vidit non exaudiri. Magna mulieris fides, magna patientia, perseuerantia magna & imitanda. Vbi Hiero. Primum, Christum filium Dauid, deinde, dominū vocat, & ad extremum adorauit vt Deū. Venit, inquit, toties iam contępta, & adorauit eū. Domine (inquiens) adiuua me. Non ait: adiuua & libera filiā meā, sed me. Nam filiæ malū suum putabat, tantus ei in filiam Esaiæ. 29.
amoris erat affectus. Et vtiq; non potest mulier obliuisci infantem suum, vt non misereatur filij vteri sui. Ait ergo quæ horrendā dæmoniacæ filiæ suæ afflictionē & miseriā, propriā reputabat: Domine adiuua mè misertus mei, quasi dicat. Illa insensata iacet, ego verò miserrima mater eo magis illius cruciatū sentio, quo illa iam amissis & sensibus & mente, se nescit exitialiter cruciari.

X *Virtutum in muliere specimen imitandū.*

Non ait vt pater lunatici illius apud Marcum pueri: Si Mar. 9.
quid potes adiuua nos miserē nostri. Ille Dei lege & prophetis imbutē, dubitat, Hęc nec legē nec ꝓphetas edocta nil prorsus de eius dubitat potentia, quem vt Deū verum adorat. Pauci, erant in Iudęa (vbi tamē notus caniē Deus) qui Christum verum Deum aut crederent aut confiterentur, quem tamen gentes vt Deum adorant & venerantur.

Hiero. Digna sanè sub cuius persona, Ecclesiæ fides, patientia, & humilitas, prædicatur. Fides, quia credidit sanari posse filiam suam. Patientia, qua toties contempta in precibus perseuerat. Humilitas, qua se in consequentibus non cani sed catulis comparat.

Beda. *Filia arreptitia mystice.* Porrò mysticè filia dæmoniosa pro qua mater postulat, anima quælibet est in Ecclesia malignorum spirituum magis deceptionibus, q̃ conditoris sui mancipata præceptis, pro qua necesse est mater Ecclesia dominum sollicitè interpellet, vt quam ipsa foris monendo, obsecrando, increpando, corrigere nõ valet, ille interius aspirando corrigat, atq; ab errorum tenebris conuersam, ad agnitionẽ lucis excitet. Verum & si ad primas rogantis Ecclesiæ lachrymas dominus respõdere (id est, postulatã errantibus sospitatẽ dare) distulerit, nec sic quidẽ à petendo, quærẽdo, pulsando, desistendum est, neq; impetrãdi subeũda est desperatio, sed tanta potius perseuerandum instantia, tam obstinato frequentandus clamore saluator, tanta etiam sanctorum eius inter lætanias appetenda suffragia, donec & ipsi de cœlis domino pro audiẽda supplicẽt Ecclesia. Sicq; fiet vt si mentẽ ab intentione proposita non mutauerit, nequaq̃ fructu exauditionis priuetur, sed siue pro sua fragilitate quis, seu pro aliis interuenerit, desiderato potiatur effectu. Nam & si quis nostram cõscientiã habet auaritiæ, elationis, vanæ gloriæ, indignationis, iracundiæ, vel inuidiæ, cæterorúmue vitiorũ sorde pollutã, filiam profectò habet male à dæmonio vexatam, pro cuius sanatione supplex ad dominũ currat. Quia nimirũ cogitationem de corde progenitam, diabolica tolerat arte dementatam, cuius emendationem à pio conditore, crebris, imò continuis debeat flagitare lamentis.

Proinde, si quis bona quæ gesit fortè, periurij, furti, blasphemiæ, detractionis, rixæ, vel etiã corporalis immũditiæ, cæterorúmue huiusmodi peste fœdauerit, filiam habet immundi spiritus furiis agitatam. Quia videlicet actionẽ quam benè laborando ædiderat iam diaboli fraudibus seruiendo stultè disperdidit. Ideoque necesse est, vt quum reatum suum cognouerit, mox ad preces lachrymasq; confugiat, sanctorum crebris intercessionibus auxilia quærat, qui pro animæ eius salute rogantes domino dicant:

Preca-

Precamur domine miserator & misericors, patiens, & multæ miserationis, dimitte eam quia clamat post nos. Dimitte reatum, & dona gratiam, quia nostrum intimo affectu quærit pronus suffragium. Necesse est etiã vt debita submissus humilitate, non iam se ouium Israeliticarũ, id est, mundarum consortio dignũ iudicet animarum, sed potius cani cõparandum, & cœlestibus indignũ arbitretur esse muneribus. Nec tamen desperando à precãdi quiescat instantia, sed indubitata mẽte de largitoris summi bonitate cõfidat. Quia qui de latrone cõfessorem, de persequutore Apostolũ, de Publicano Euangelistã, de lapidib⁹ potuit facere filios Abrahæ, ipse etiam canem impudentissimũ, cõuertere Israeliticã possit in ouẽ, cui merito donatę castitatis, & vitæ æternę pascua largiat̃, id est peccatorem conuersum à via sua mala iustum facere, & quem merito bonæ actionis ad regnum cœleste perducat. M *Precum instantia commendatur.*

Videns quoq; dominus tantũ fidei nostræ ardorẽ, tam pertinacem orandi perseuerantiam, tandem miserebitur & nobis quoq; sicut volumus fieri concedet, vt videlicet expulsis vitiosarum tumultibus cogitationum, dimissis peccatorũ nexibus & pura nobis serenitas mentis, & perfectio boni operis redintegretur.

Notandum interea q⁹ hæc orandi pertinacia, ita solũ meretur esse fructifera videlicet, si quod ore precamur, hoc etiam mente meditemur, neq; alio clamor labiorum q̃ cogitatuũ scindatur intuitus. Sunt enim qui intrantes Ecclesiam multis psalmodiam vel orationem sermonibus prolongant, sed alibi corde intendentes, nec ipsi quid dicant recolunt. Ore quidem orantes, sed mente foras vagãtes, omni se orationis fructu priuãt, putantes, à Deo precem exaudiri, quã nec ipsi qui fundũt audiũt. Quod antiqui hostis instinctu fieri nemo est q̃ aduertere nequeat. *Attenta mẽte precandum.*

Sciens enim orandi vtilitatem, & inuidens hominibus gratiam impetrandi, immittit eorum mentibus multimoda cogitationum leuium & aliquado etiam turpium nocentiumq⁹ phantasmata, quibus orationem impediat, adeo vt nonnunquã tales tantosq; discurrentiũ cogitationum fluctus prostrati in oratione toleremus, quales nec in lecto resupini iacentes tolerare nouerimus.

Multum autem iuuat orantis puritas, si in omni loco. vel tempore nos ab actibus temperemus illicitis, si N

semper

Oranis puritas.

semper ab ociosis sermocinationib⁹ auditū pariter castigemus & linguam, si in lege Dei ambulare, & testimonia eius assuescam⁹ toto corde scrutari. Quæcūq; enim sæpi⁹ agere, loqui, vel audire solemus, eadē necesse est sæpius ad animum, quasi solitam propriamq; recurrant ad sedem.

Et sicut volutabra sues paluſtria, columbæ limpida solent frequentare fluenta, ita cogitationes impuræ mentē immundam perturbant, castam spirituales sanctificant. Sanè si ad exemplū Chananææ mulieris in orando perstemus, fixiq; manemus, aderit gratia conditoris nostri, qui cuncta in nobis errata corrigat, immūda sanctificet, turbulenta serenet. Fidelis enim & iustus est, vt remittat nobis peccata nostra, & mundet nos ab omni iniquitate, si ad illum & ipsi sedula voce clamemus.

¶ Circa secundum, quod est spectandæ prudentiæ mira mulieris patientia, subditur.

Qui respondens ait: Non est bonum sumere panem filiorū, & mittere canibus. At illa dixit: Etiā domine. Nam & catelli edunt de micis quæ cadūt de mensa dominorum suorum.

O Beda. Mira supplicis & humiliatio & fides.

Patet hic mulieris huius constantię & humilitatis insigne præcipuum, quæ canibus comparata à domino, nec sic quidem ab instantia precandi desistit, vel à sperando pietatis munère mentem reuocat, sed susceptam libēter cōplexata contumeliam, non solum canibus se similem non negat, sed & catellis seipsam æquiparandā adiungit, prudentiq; argumento domini sententiam confirmat, nec tamen a cœptæ petitionis suæ improbitate quiescit.

Confirmat namq; sententiā domini, cui dicenti: Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus, respondit: Etiam domine, Hoc est, veraciter vt asseris domine, ita est. Nam catelli non integrum filiorum accipiunt panem, neq; enim id conuenit, sed catelli ipsi tantum de micis edunt, quæ cadunt de mensa dominorum suorum. Puta mulierem dicere: Si canis sum, non omnino sum aliena. Canem me dicis, ergo vel de micis catellorum vt canem me nutri. Mensam domini mei relinquere non possum. Canem me confiteor, & mensa filiorum indignā. Sed tu ea qua es erga omnes pietate paululum mihi gratiæ

gratiæ impartire, vt videlicet sanetur filia mea. Ergo nō aliā se reputat quàm quæ indigna sit integris domini doctrinis, quasi quibus Iudæi vescebantur epulis refici, sed quantulacunq; ei à domino foret impartita gratia, hanc sibi ad salutem proficere posse putauerit.

Possunt & per panem filiorum intelligi facta inter Iudæos Christi miracula, & in vniuersum quicquid ad salutem illorum vel dixit vel egit.

Mira proinde rerum cōuersio, Israel quōdā filius, nos gentes canes, sed pro diuersitate fidei, ordo nominum cō mutatur. De Iudæis Israelitis postea dicitur. Circundederunt me canes multi. De quibus etiam per Apostolum dicitur: Videte canes, videte malos operarios, videte cōcisionem, vbi per concisionem, non sine contēptu significat circuncisionē, id est, ipsos circuncisos Iudæos. De nobis autem à latratu blasphemæ cōtradictionis, ad pietatis gratiam conuersis, ipse dominus alibi dicit: Et alias oues habeo quæ non sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & vocem meam audient. Phil. 3. Ioan. 10.

Et attēde quā anxiè dominus benignitatis suæ dispēsatione, mulieris huius examinat patientiā, probat humilitatem. Iudæos nempè gētibus exosos, filios vocat, eam verò canem. Ipsa autē neq; cōtradicere ausa est, neq; cōtristata in aliorū laudibus, neq; in proprio conuitio vllatenus exacerbata. Quin etiā Iudæos quos dominus illorū cēsuit nomine ipsa dominos vocat, & seipsam quam ille cani cō parauerat, amplius humilians, dicit catellam.

Moraliter canibus comparantur vniuersi impij, præsertim hæretici, vtpotè qui more canum sunt voraces, libidinosi, contentiosi, panem non ferunt, propria lambūt turpia, vomitum suum rursus sorbent, & facilè vertuntur in rabiem, quod quum factum fuerit, accipere panem recusant. Isti sunt canes illi quos in Apocalypsi angelus excludit, dicens: Foris canes & venefici, & impudici, & homicidæ, de quibus etiam per Esaiā dicitur: Canes impudentissimi nescierunt saturitatem. Porrò Chananitis hæc quam dominus miseraturus per dispensationem canem vocauit, in Israeliticam ouem couuersa, tantæ fidei, humilitatis, fiduciæ, perseuerantiæ, & patientiæ merito, filiorum Dei pane digna, imò & Abrahæ filia facta est. Catelli, inquit, edunt de micis.

Canes moraliter. Apoc. 22. Esaiæ. 56.

Hæc

Chryſ. Quur ſupplicantem Chriſtus diſtulit.

Q Hæc profectò ſuberat ratio quur illi dominus ante nec reſpondit verbum, nec interpellantes pro ea Apoſtolos, nec ipſam adeò fiducialiter in oratione perſeuerantem exaudiuit, non q̃ ipſi minus eſſet propitius, qui non ignarus erat ipſam ſe tãdem exauditurum, filiamq̃; eius à dæmonio liberaturum. Verum, vt tantæ fidei patientiæ & humilitatis theſaur⁹ (quem in ipſius latere ſciebat pectore) nobis per imitationem captandus, prodiret in lucem.

Quomodo & cum Centurione egit, cui ſe promittebat venturum & ſanaturum puerum eius, vt videlicet illi verbo occaſionem daret, quod verbũ tantopere erat prælaudaturus, id eſt, Domine non ſum dignus vt intres ſub tectum meum, ſed tantum dic verbo, & ſanabitur puer meus. Non ſecus hanc à principio precum ſuarum exaudire diſſimulauit, vt huic verbo occaſionem daret: Catelli edunt de micis quæ cadunt de menſa dominorũ ſuorum.

At longè aliter ſuperbi loquuntur Iudæi, quos hic dominus filios appellat. Siquidẽ filiorum nomine ſublimati, atq; hinc in ampliorem elati ſuperbiam, ſeipſos hoc honore dignos vaniſsimè putauerunt. Semen (inquiunt) Abrahæ ſumus, nemini ſeruiuimus vnquàm. Et rurſum: Nos ex fornicatione non ſumus nati. Vnum patrem habemus Deum. Itaq; quoniam ſuperbis Deus reſiſtit & humilibus dat gratiam, idcirco, multi venient ab Oriente & Occidente, & recumbent cum Abraham, Iſaac, & Iacob in regno Dei, filij autem regni, filij nomine, non re: vocatione non cõſequutione, id eſt Iudæi, ſuperbia eorum promerente, eiicientur in tenebras exteriores.

Ioan. 2.

¶ Circa ſecundum principale dicitur:

Tunc reſpondens Ieſus ait illi, O mulier magna eſt fides tua.

Hic ponitur benigna ſupplicantis exauditio. Vbi duo notantur. Vnum eſt, magnæ fidei in muliere commendatio. Alterum, maternæ fidei merito, filiæ liberatio. Ibi: Fiat tibi ſicut vis.

Circa primum apud Lucam dicitur: Et ait illi: Propterhunc ſermonem vade, exiit dæmonium de filia tua. Quem alium ſermonem niſi illum: Nam & catelli edunt de micis? Vnde rectè à pio ſaluatore qui preces illius non ſuperba dedignatione, ſed diſpenſatione prouida (vt

(vt videlicet tandem tantæ fidei & humilitatis ſermonẽ de cordis ſui theſauro proferret) ad tempus diſtulit, audire meruit: O mulier magna eſt fides tua.

Magnam ſanè habebat fidem, quæ nec prophetarum antiqua, nec recentia ipſius domini miracula, præcepta, vel promiſſa cognoſcens, inſuper à domino toties cõtempta perſeuerat in precibus, & quem fama tantũ vulgante didicerat ſaluatorem, rogando pulſare non omittit, propter quod & magnum poſtulationis conſequitur effectũ. Quin & plus quàm poſtulabat accepit. Accepit enim filiæ (quam ſolam petebat) liberationem, accepit autem & ingentem (quam nunquam petere, imo nec cogitare præſumpſiſſet) ſui, fideiq̃; ſuæ, ob ore ipſius domini laudem & commendationem. O mulier, inquit, magna eſt fides tua. Cui prius non reſponderat deprecanti, imò quam quaſi à ſe abiiciens canem dixerat, nunc præconio tantæ laudis honorat, vt nullam de filiabus Iſraël tanta laude commendaſſe reperiatur.

Beda. Mulieris fides cõmenda datur. Fides quam impetrat

Quis ergo & nunc ipſum precibus pulſans, & ſi non mox petitionis ſuæ conſequatur effectum, ſed quodammodo repulſam patiens iſtius exemplo mulieris, ſanctæ pertinaciæ ſtudio in precibus & fiducia, humiliter & patienter non perſeueret? Sperandum ſane eſt duplo fore conferendum perſeuerantibus, quod ad tempus exaudire diſſimulante domino, videbatur negatum. Nota.

Proinde etiam & hoc nobis intelligi datur, fieri videlicet poſſe, vt nonnunquam etiam ſanctis pro nobis intercedentibus non exaudiamur, ipſi verò pro nobis ſupplicantes, votis potiamur optatis. Vult enim nos Deus in oratione fiducialiter perſeuerare, ne torpeamus diffidentia, dum poſtulata differuntur.

¶ Circa ſecundum, quod eſt, maternæ fidei merito filiæ liberatio, ſubditur:

Fiat tibi ſicut vis. Et ſanata eſt filia eius ex illa hora.

Sicut hæc mulier pro ſeipſa rogauit, dicens: Miſerere mei domine, fili Dauid, filiæ malum, ſuum eſſe putans, ita & dominus reſpondens non dixit: Filia tua ſanetur, ſed: Fiat tibi ſicut vis. Quaſi dicat: Fides tua maiora etiã quàm petis poſſet impetrare, iuxta quod per Sapientem dicitur: Deſiderium ſuum iuſtis dabitur. Prou. 19.

Vides

Vides ergo quemadmodũ fides sola votorũ omniũ obtineat impletionẽ. Si quis aũt postulans hæsitauerit, non æstimet homo ille q̃ sit aliquid accepturus à domino.

Qualis esse debet fides supplicãtis.

Debet autem fides vt Dei beneficia mereatur, esse magna, magna, inquam, adhæsionis certitudine, dicente Domino: Si habueritis fidem, & non hæsitaueritis, non solũ de ficulnea facietis, sed & si monti huic dixeritis: Tolle te, & iacta te in mare, fiet. Et omnia quæcunque petieritis in oratione credẽtes, accipietis. Debet etiam fides nostra vt magna sit, esse constans in aduersis, qualis illorum fides non est, qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Magna erat Apostoli fides qui ait: Quis nos separabit à charitate Christi? Tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an gladius? Denique magna debet esse fides nostra in contemptu terrenorum iuxta exemplum fidei quam habuit Moyses, de quo dicit Apostolus.

Matth. 12.

Lucæ. 8.

Roma. 8.

Hebr. 11.

Fide Moyses grandis factus, negauit se esse filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere iocunditatem, maiores diuitias æstimans thesauro Aegyptiorum improperium Christi. Aspiciebat enim in remunerationem. Itaq; magna fides magna meretur. Vnde ait sanctus Cyprianus: Nostrũ tantummodo pectus sitiat. Nam quantum illic fidei capacis afferimus, tantum inde gratiæ inundantis haurimus. Porrò hæc quæ dicta sunt carmine cõprehendens Euangelicus vates, ait:

Hinc Tyrias partes Sydoniaq̃ue arua petentem
Anxia pro natæ vitio, quam spiritus attox
Vexabat stimulis, mulier Chananæa rogabat.
Se canibus confessa parem, qui nare sagaci
Semper odoratæ recubant ad limina mensæ.
Assueti refluas dominorum lambere micas.
Vox humilis, sed celsa fides, quæ sospite nata
De cane fecit ouem, gentisq̃ue in sentibus ortam,
Contulit Hebræi de germine vescier agri.

Paruulis Ecclesiæ fidẽ prodesse.

Quum igitur cernas per fidem matris dæmonium expulsum à filia etiam absente, quid dubites fide sanctæ Ecclesiæ, quæ omnium nostrum communis est parens, diaboli potestatem effugari posse ab infantulo qui ante baptismum exorcizatur? Quis iam improbet fidelem & religiosam

religiosam quæ à principio in Dei Ecclesia inoleuit consuetudinem, qua fideles Deo pro suis paruulis fidem suam offerunt, & pro paruulorum futura fide spondent? quatenus sicut fide mulieris istius liberata est à dæmonio filia eius, ita & fide credentium peccata paruulis relaxentur. Vnde Beda.

Propter humilem fidelemq̃ue matris sermonem filiam eius deseruit dæmonium. Quo nobis exemplum datur catechizandi & baptizandi infantes, quia videlicet per fidem & confessionem parentum, in baptismo liberantur à diabolo paruuli, qui necdum per se sapere, vel aliquid agere boni possunt aut mali.

DOMINICA TERTIA QVADRAGESIMAE.

ERat Iesus eiiciens dæmonium & illud erat mutum. Et quum eiecisset dæmonium loquutus est mutus. Lucæ. 11.

In sacra præsentis Euangelij lectione quatuor comprehenduntur. Primum est, in eiectione dæmonij diuinæ virtutis ostensio. Secundum, per blasphemantes calumniæ Christo imposito, ibi: Quidam autem dixerunt. Tertium est, calumniæ mendacis vera confutatio, ibi: Ipse autem vt vidit. Quartum est, piæ mulieris voce digna Christi laudatio, ibi: Factum est autem.

Circa primum duo designantur. Vnum est, maligni dæmonij consideratio. Alterum, eiecto ab homine dæmonio, turbarum digna admiratio, ibi: Et admiratæ sunt turbæ.

Circa primum dicitur: Et erat Iesus eiiciens dæmoniũ, & illud erat mutum.

Vbi notandum est q̃ dæmon primo eiectus fuit de cœlo empyreo propter suam superbiã qua similis esse voluit altissimo. Vnde & ad eum dicitur: Eieci te de monte sancto meo. Abiectus autem, exercitandis hominibus cecidit in hunc aërem caliginosum, & in terram. Vnde est illa vox clamantium in cœlo angelorum & dicentiũ: Væ ter-

A

Diabolus primũ cœlo eiectus.

Ezech. 28

Apoc. 12.

ræ & mari, quia descendit ad vos diabolus habēs iram magnam, sciens quia modicū tempus habet. Modicum enim est ei vsq; ad diem iudicij tempus omne tantę suæ explendæ malitiæ. Et re vera breue est tempus omne, quod aliquando finietur interminabili collatum æternitati.

Tria diabolus sibi vsurpauit.

Porrò diabolus in hunc inferiorem delapsus mundum tria sibi vsurpare præsumpsit. Vnde per Christū eiicitur, videlicet: Primo diuinos honores per cultum idololatriæ, vnde Christus eum virtute suæ passionis & mortis, Apostolis per vniuersum mundum prædicantibus, detectis eius dolis, eiecit. Hinc enim propinqua iam passione sua ait: Nunc princeps huius mundi eiicietur foras. Vnde & per Zachariam prophetam loquente domino fuerat prænunciatum: Auferam spiritum immundum de terra.

Ioan.12.
Zacha.13

Secundò, arripuit sibi tyrannide sæua dominiū humani corporis, dum illud subintrans, horribili cruciatu immaniter concutit & discerpit. Sed & hinc eum Christus imperio suæ diuinitatis eiecit. Vnde in Euangelio scriptū est: Curauit multos qui vexabantur variis languoribus, & dæmonia multa eiiciebat. Vbi etiam paulò antè dicitur: Et mirati sunt omnes, ita vt cōquirerent inter se dicētes: Quidnam est hoc? quænam doctrina hæc noua? quia in potestate spiritibus immundis imperat: & obediunt ei?

Marc.1.

Tertiò, diabolus per peccatum subintrans, vendicat sibi cor humanum, quasi serpens antrum, & quasi latro speluncam suam sibi illud efficiens. In Apocalypsi scriptum est, clamante angelo & dicente: Cecidit cecidit Babylon magna, & facta est habitatio dæmoniorum, & custodia omnis spiritus immundi. Babylon confusio interpretatur, & significat animam peccatricem, quę diuinæ legis ordine derelicto, versa est in confusionem. Hæc gemina cadens ruina, à fide videlicet, & operibus, habitatio fit dæmoniorum. Sed hinc quoq; per Christū eiicitur, dum immisso sacro charitatis igne, procedentē inde lachrymosæ compunctionis fumum immundus spiritus ferre non sustinens hanc relinquit.

Apoc.18.

B In cuius rei typo Tobiam angelus docuit, dicens: Cordis particulam si super carbones ponas, fumus eius extricat omne genus dæmoniorū, siue à virò, siue à muliere.

Tob.6.

Dæmoniū quale.

Porrò quale fuerit dæmonium quod præsenti lectione à Christo memoratur eiectum, ostendit Euangelista quum

quum dicit: Et illud erat mutum, non quidem in se, sed in suo maleficio, quo possessum à se hominem mutum effecerat. Apud Matthæum dæmoniacus iste, non solum mutus, sed & cæcus fuisse, curatusq; memoratur à Christo, ita vt loqueretur & videret. Tria signa simul in vno homine perpetrata sunt. Cæcus videt, mutus loquitur, possessus à dæmonio liberatur. Quod tunc quidem carnaliter factum est, sed & quotidie completur in conuersione credentium, vt expulso primum dæmone, fidei lumen aspiciant, deinde in laudem Dei tacentia prius ora laxentur.

Matth.12.
Hierony.

Dicit Chrysostomus: Hominem hunc non modo per dæmonem cæcum & mutum, sed & surdum factum fuisse. Vnde etiam secundum Theophilactum mutus ille (vt in pluribus) dicitur, qui non loquitur, sed magis propriè, qui nec audit, nec loquitur. Qui enim à natiuitate non audiunt, ex necessitate nō loquuntur. Ea enim loquimur, quæ per auditum loqui didicimus. Si quis tamen ex aliqua passione superueniente auditum amiserit, hunc nihil prohibet loqui. Qui autem in Euangelio à domino curatus legitur, & mutus erat lingua, & surdus erat auditu. Vnde Chrysostomus.

O pestiferam dæmonis astutiam, vtranq; viam occupauit aeq; obstruxit, quibus ille erat crediturus, visum scilicet & auditum, quin etiā & linguam, ne confiteatur quas tamen vias Christus reserauit. Vbi etiam potestas diabolicæ ferocitatis ostenditur, vt animū quoq; hominis (modo illi permittatur à Deo) si velit insanum reddat & furibundum, ipsumq; hominem cęcū, mutum, & surdū faciat.

C Sanè tribus modis hominē diabolus facit mutū: Primò, à laude Dei & actione gratiarū. Nam sicut in Iob scriptū est, quū laudarent Deū astra matutina, & iubilarēt omnes filij Dei, iste p inuidiā à Dei laude obmutuit. Vnde & alibi dicit: Quia nō infernus cōfitebitur tibi, neq; mors laudabit te. In hunc modū pleroſq; diabolus à Dei laude mutos effecit vt pro innumeris acceptis à Deo donis, laudē nullā, nullam Deo reddant gratiarū actionem, sed magis porcorū ad morem semper murmurent, etiā comedentes.

Mutus tribus modis.
Iob.38.
Esaiæ.38.

Secundò, facit mutum à proferenda veritate, & ad mendacia comminiscenda facundum, vt videlicet huiusmodi sibi assimilet, qui quum loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est, & mēdacij pater. Hinc per Apostolum

Iob.8.

Actu. 5. stolum Petrum cuidam à spiritu mendacij decepto dicitur: Quur tentauit Sathanas cor tuũ mentiri spiritui sancto? At longè aliter apostolus Paulus: Deponentes, inquit, mendacium, loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo, quoniam sumus inuicem membra.

Tertio facit hominem mutum ad delicti sui confessionem, vel ingerendo pudorem, vel suspicando proditionem, vel desperationem suggerendo, vel certè pœnitentiam contemnendo. Vnde Glossa. Mutum vel surdum dicit dæmonium, quod hanc ingerit passionem, vt diuinum verbum non audiatur. Nam dæmones auferentes aptitudinem humani affectus, obtundunt animæ nostræ auditum. Idcirco venit Christus vt eiiciat dæmonium, & audiamus verbum veritatis. Vnde enim sanauit, vt vniuersalem prægustationem faciat humanæ salutis.

¶ Circa secundum, quod est, eiecto dæmonio turbarum admiratio, subidtur:

Et admiratæ sunt turbæ.

Apud Matthæum habes: Et stupebant omnes turbæ, & dicebant: Nunquid hic est filius Dauid? Ob misericordiam vtique, & beneficia, filiũ Dauid prædicant. Turbæ igitur, id est, minores illi, domini facta mirãtur, & multis fuit causa salutis admiratio, maiores autem ea blasphemant.

Populariũ fides commendatur. Turbis, quæ minus eruditæ videbantur, domini semper facta mirantibus, scribæ & pharisæi, vel negare hæc, vel quæ negare nequiuerant, sinistra interpretatione peruertere laborabant, quasi hæc non diuinitatis, sed immundi spiritus opera fuissent. Vnde sequitur.

¶ Circa tertium, principale dicitur.

Quidam autem eorũ dixerunt: In Beelzebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia.

Hic notatur per blasphemantes calumniæ impositio. Vbi duo sunt consideranda. Vnum est, indigna Pharisæorum blasphemia. Alterum, tentãtium Christum cæca perfidia, ibi: Et alij tentantes.

Futuri sceleris iudicium. Circa primum attende vt diuinæ virtutis miraculum quod propter sui euidentiam negare (vt dictum est) nõ potuerunt, conati sunt peruertere & contaminare, dicentes: In Beelzebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia. Dicit Marcus hos fuisse scribas qui descenderãt ab Ierosolymis,

mis, & dixisse: Quoniam Beelzebub habet, & quia in principe dæmoniorum eiicit dæmonia.

Nec sine causa qui tantũ blasphemię domino inferebãt, ab Ierosolymis descẽdisse dicuntur, sed futurũ vtiq; portẽdebãt, eũ à ciuibus vrbis illius vsq; ad mortem esse persequẽdum. Legimus quidẽ supra quia multa turba à Galilæa & Iudæa secquuta est eũ, & ab Ierosolymis & ab Idumæa, & trans Iordanẽ, & qui circa Tirũ & Sidonem multitudo magna, audiẽtes quæ faciebat, venerũt ad eũ. Turba ergo ab Ierosolymis veniens, sequuta est dominũ sicut & ab aliis regionibus Iudæorum, siue etiam gẽtium. Quis enim nesciat Idumæã, Tyrum, & Sidonem prouincias siue ciuitates fuisse gentilium? Beda.

Sed scribæ ab Ierosolymis descendẽtes blasphemiis illũ persequebãtur horrẽdis, quia nimirũ sic erat passiõis suę tẽpore futurũ, vt turba illũ populi Iudęorũ cũ psalmis ac laudib' Ierosolymã perduceret, gẽtiles videre desiderarẽt, sed scribæ & seniores populi de ei' nece tractarẽt.

In Beelzebub, inquiunt, principe dæmoniorum, eiicit dæmonia, Beelzebub qui Deus quondã erat Accaron, quæ erat vna ex ciuitatibus Philisthinorum, ipse est Baalzebub musca vocatur. Beelzebub ergo baalmuscarum, id est, vir muscarum, siue habens muscas interpretatur, ob sordes videlicet immolatitij cruoris, ex cui' spurcissimo ritu vel nomine, principem dæmoniorum Iudæi cognominabant. Beelzeb. 4. R. c. 1.

Porrò idoli huius occasione, idololatriæ ratio atq; origo altius est repetenda. Itaq; Ninus rex Assyriorum eius magnæ ciuitatis conditor quæ à nomine suo Niniue est appellata, statuã fecit in honorẽ patris sui defuncti, nomine Beli, cui tantum honoris deferri cœpit, vt ad hanc & rei confugientes promerita euaderent supplicia. Vnde factum est vt suggerente diabolo & vano hominũ errore glisceẽte, diuini honores eidem statuæ, thura videlicet & sacrificia tandem attribuerentur. Quod cernens diabolus vt miseros mortales pernitiosius deciperet, cœpit in idolis huiusmodi etiã respõsa dare petẽtibus. Idolũ hoc Assyrij Belũ, Babylonij Bel, Moabitæ Beelphegor, Palæstini Baal, & interdũ Baalim, Acarronitæ Beelzebub quique secundũ suæ regionis linguã vocauerũt. Et quia omnium idolorum hoc primum idolum fuit, ideo Iudæi Idololatrię prima occasio.

hoc tantæ habebant (vt iam dictum est) abominationi, vt vel omniũ dæmoniorũ principem hoc conferẽt nomine.

Ex hoc perpendo quanta & quam acerba hæc fuerit in Christum contumelia, quum blasphemantes dicunt eum vel beelzebub habere, vel magnum esse, qui beelzebub præsidio fretus, eiiceret dæmones.

Quod si quæras vnde moti fuerunt tam indigna de Christo loqui: Dicẽdum hos nulla neq; vera (quod absit) neque vero simili ratione motos hanc quam ex patre meo daciij diabolo cõceperãt euomuisse blasphemiã, imo nec credidisse vera esse quæ ipsi dicebant, sed inuidiæ & odii furore stimulatos, ad tam indignam ruisse contumeliam nec attendisse quid dicerent, sed solũ, vt contumeliosissime dicerẽt. Inuidia enim non quærit quid dicat, sed solũ vt dicat. Et ideo nulla malitia peior est inuidia. Adulter in breui complet peccatum suum, inuidus autem nunquam quiescit, sed sicut scarabæi nutriuntur stercore, ita inuidi infortuniis pascuntur aliorum.

Dhryso.

Peccati in spiritum sãctum grauitas.

Porrò Iudæi dicentes Christum in beelzebub eiicere dæmonia, grauissimo peccato sese contaminauerunt, id est, peccato in spiritum sanctum, quia agnitam impugnabant veritatem. Vnde apud Marcum dominus loquitur dicens: Amen dico vobis, quoniam omnia dimittẽtur filiis hominum peccata & blasphemiæ, quibus blasphemauerint qui autem blasphemauerit in spiritum sanctũ, nõ habebit remissionem in æternũ, sed reus erit æterni delicti, quoniam dicebant: Spiritum immundum habet.

Marc. 13.

Matth 12.

Apud Matthæum verò sic: Quicunque dixerit verbum contra filium hominis remittetur ei, qui autem dixerit contra spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc seculo neque in futuro, Sane contra spiritum sanctum dicit qui contradicit ei quod spiritus sanctus apertè cordi eius manifestat.

Circa secundum, quod est tentantium Christum cæca perfidia, subditur.

G Cyrilli°.

Et alij, tentantes, signum de cælo quærebant ab eo. Et alij, inquit, paribus stimulati liuoris aculeis, petebant ab eo cœleste videre portentum. Quasi dicerent: Quamuis ab homine dæmonium eiiceris, non tamen hoc est diuinæ operationis sufficiens argumentum. Nondũ enim vidimus aliquid priscis miraculis simile. Moyses enim transduxit populum per medium maris. Iosue successor eius, solem stare fecit ad Gabaon. Tu vero nihil horum hactenus ostendisti. Quærere enim prodigia de cœlo satis innuit, quòd huiusmodi cogitationibus tunc temporis afficiebantur erga Christum.

Signum, inquit, de cœlo quærebant ab eo videlicet vel quia in morem Heliæ ignem de sublimi venire cupiebãt, vel in similitudinem Samuelis, tempore æstiuo mugire tonitrua, coruscare fulgura, imbres ruere quasi non possent & illa calumniari, & dicere ex occultis & variis aëris passionibus accidisse.

Christũ tentãtiũ pertidia.

4. Reg. 1.

1. Reg. 12.

At tu qui calumniaris ea quæ oculis vides, manu tenes, vtilitate sentis, quid facies de his quæ de cœlo venerint? vtique respondebis, & magos in Aegypto signa multa fecisse de cœlo. Sanè multa iam ab eo fieri signa viderant, & tamen quasi non vidissent, signa quærunt, nullum enim eorum aspectu spirituali, id est, fide viderant. Quid autem proderũt signa iis qui scripturis sunt incredulis? Profecto si Moysen & prophetas non audiunt, neq; si quis ex mortuis resurrexerit, credent. Si fides adhibenda est testimoniis signorum, quur nõ æque testimoniis verborũ? quasi verò Deus ipse minus verax sit in his quæ testatur verbis, quàm in his quæ signis confirmat. Res sanè indigna, imo nequissima in Deum perfidia.

Lucæ. 16.

Antiquum fuit Iudæis signa quærere, non vt ex visis signis crederent, aut credentes fierent meliores, sed revera vt oculis sibi signis aduersum vniuersos homines superbirent, quasi qui soli ex omnibus hominibus signis diuinis digni haberentur. Vnde per apostolum Paulum dicitur: Iudæi signa petunt, & Græci sapientiam quærunt. Vnde & eis à domino cum graui reprehensione dicitur: Nisi signa & prodigia videritis, non creditis. Et rursum alibi: Generatio mala & adultera signum quærit, scilicet è sublimi, nempe signum maiestatis, & non dabitur, sed potius castigãdis superbis dabitur signũ humilitatis vt tali signo examinati, si hoc signũ amplexãtes fuerint imitati, adprobentur, si aspernati cũ diabolo & ipsi reprobẽtur inæternũ.

Iudæis antiquum signis gloriari.

1 Cor. 1.

Ioan. 4.

Matth. 12.

Superbis signum humilitatis Christus.

Et vtiq; in signum humilitatis Dei filius homo factus positus est dicente ad pastores angelo, nati nuntio Saluatoris: hoc vobis signum. Inuenietis infantem, pannis involutum, & positum in præsepio. Huc etiã accedit testimo-

Lucæ. 2.

monium sancti Simeonis prophetico spiritu futura cernentis & dicentis. Positus est hic (vtique infans Iesus filius dei saluator mundi) in signum. Sed attende quid subsequutus adiunxit: In signum, inquit, cui contradicetur.

Itaque signum maiestatis è sublimi petentibus perfidis signum humilitatis, signum paupertatis, signum denique infirmitatis & passionis, & abiectissimæ mortis obtenditur, tametsi hoc signo cæci & omniũ miserrimi, licet nó miserandi, se erudiri & tentari non intellexerint, sed nec voluerint intelligere.

¶ Circa tertium principale dicitur:

Ipse autem vt vidit cogitationes eorum, dixit: Hic ponitur calumniæ mendaciis abundans confutatio. Vbi duo sunt notanda. Vnum est, ipsa blasphemantiũ iustissima confutatio. Alterum, iniquæ calumniæ in authores suos retorsio, ibi: Quum immundus spiritus.

I

Signum diuinitatis. Ierc. 18.

Circa primũ dicit Euãgelista: Ipse autẽ vt vidit cogitationes eorũ. Hoc euidẽtius suæ signũ diuinitatis, quã vllũ fuisset visibile de cœlo portẽtũ. Quis enim scrutatur renes & corda nisi sol⁹ Deus? Prauũ. inquit, est cor hominis & inscrutabile, quis cognoscet illud? Ego domin⁹ scrutãs corda, & ꝓbãs renes. Et rursum alibi: Homo videt ea quæ patẽt, Deus autẽ intuetur cor. Quũ itaq; phariseorũ hæc contra Dominũ cogitatio esset irrationabilis, metu multitudinis non audebãt hanc diuulgare, sed tacitam animo versabant. Christus autem nõ ad dicta, sed ad cogitata eorum respondit, vt vel sic compellerentur credere potentiæ eius qui cordis cernebat occulta. Hoc enim nec dæmon ipse nec aliqua per se potest creatura. Sed ille solus (vt iam dictũ est) de quo per Apostolũ dicitur: Omnia nuda & aperta sunt oculis eius, nec est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius.

1. Reg. 17.

Hieroni.

Hebre. 4.

Porrò dominus confutaturus tentãtes & calumniantes, nequaquã ad hoc scipturas allegauit, prout antè fecerat, vbi Sathanam tentantem scripturarum telis abegit, sed potius impias eorum suspitiones, rationibus firmis atque patentibus fortiter infregit, quod ad scripturarum (quas falsò interpretabantur) testimonia (vtique in hoc diabolo peiores) non fuissent attenturi. Respondens ergo ex his quæ cõmuniter accidunt, pluribus rationibus se non in Beelzebub (vt illi blasphemabant) sed propriè diui-

uinitatis virtute eiicere dæmones, mansuetè & patienter ostendit. Harum rationum prima, talis est:

Omne regnum in seipsum diuisum, desolabitur, & domus supra domum cadet. Si autẽ & Sathanas in seipsum diuisus est, quomodo stabit regnũ ipsius, quia dicitis in Beelzebub me eiicere dæmonia? K

Regnum discors desolandum.

Ratione plana, probat se nequaquã in Beelzebub eiicere dæmonia, dicens: Omne regnum in se diuisum, desolabitur, iuxta quod per Osee dicitur: Diuisum est cor eorum, nunc interibunt. Vnde etiam hoc loco Hiero. Post Salust. dicit, cõcordia res paruas crescere, discordia verò etiam maximas quasq; dilabi. Cuius rei & his temporibus exemplorum plus satis conspicimus.

2. Par. 20.

Simile aliquid factum fuisse temporibus Iosaphat regis legimus, Quum enim congregati essent cõtra eum in prælium filij Amon & Moab, & Idumæi, & Iosaphat inuocasset dominum, vertit dominus insidias eorum in semetipsos, filiorum scilicet Moab & Amõ, & montis Seir, qui egressi fuerant vt pugnarent contra Iudã & percussi sunt. Nam filij Amon & Moab consurrexerunt aduersum habitatores montis Seir, vt interficerẽt & delerẽt eos. Quumq; hoc perpetrassent, etiã in semetipsos versi, mutuis concidere vulneribus. Ecce vt eorum fortitudo per intestinã discordiã soluta, & ad nihilum redacta est. Patet ergo verissimam esse Christi propositionem istam: Omne regnum in se diuisum, desolabitur, sed & domus supra domum cadet, hoc est, dissentiẽtium pars vna supra aliam. Domus enim aut ciuitas si fuerit diuisa, velociter dissipatur, & etiam regnum quo tamen nihil est validius. Firmat enim & regnum & domos concordia ciuium.

Cyril.

Hieronym.

Dicat ergo iam Christ⁹: Si ego per dæmonẽ dæmonia eiicio, dissensio inter dæmones est, & perit virt⁹ eorũ, nec amplius habent in hoc mundo locum aduersariæ potestates, quarum inter se bellum, pax hominũ est. Vnde subdit: Si autem & Sathanas in seipsum diuisus est, quomodo stabit regnũ ipsius? Non enim Sathanas sibiipsi repugnat, nec suis nocet satellitibus, sed potius statuit mala cõcordia regnum suum.

Dæmonum concordia.

Sathanas ergo Sathanæ non aduersatur, vt hunc eiiciat, quin magis alius alium pertinaciter adiuuat in-

malignitate. Alioqui diaboli regnum nequaquam consisteret, quod falsum esse probatione non indiget. Incessanter enim regnum diaboli Christi regnum impugnat, licet impotenter. Nam (vt ipse ait) portæ inferi non præualebunt aduersus eam, nimirum Ecclesiam Christi. Patet ergo Sathanæ qualecunq; regnum & perseuerare, & stare quod sine concordia nequaquam posset fieri, quod tamé esset consequēs, si quod impudenter & sine ratione dicitis verum esset, quod videlicet in Belzebub eiicerem dæmonia. Et hæc prima domini contra calumniatores blasphemos defensio, secundum subdit, dicens:

Matt. 16.

Si autem ego in Beelzebub eiicio dæmonia, filii vestri in quo eiiciunt? Ideo ipsi iudices vestri erunt.

Iudæi cur à filiis iudicandi.

L Non dicit discipuli mei tametsi de iis loquatur, sed filij vestri, volēs vtiq; eorum permulcere furorem. Iudæi nāq; & à Iudæis secundum carnem exorti sunt Christi discipuli, qui potestatem super spiritus immundos à Christo acceperant, & oppressos ab eis in Christi nomine liberabant. Quando ergo, inquit, filij vestri in nomine meo Sathanam cōterunt, quantæ est dementiæ dicere me in virtute Beelzebub eiicere dæmonia?

Beda.

Nec dubitandum est de aliis hoc eum q̄ de suis dixisse discipulis Iudaici populi filiis. Qui vtiq; domini discipuli benè sibi conscij erant, nihil se malarum artium à bono magistro didicisse, vt & ipsi in principe dæmoniorū eiicerent dæmones. Ideo, inquit, ipsi iudices vestri erunt, in quibus non artificiosa malignitas, sed sancta simplicitas meæ virtutis apparet, ipsi testes mei, iudices erunt vestri. Non tantū sicut Niniuitæ & regina Saba sui comparatione, sed vt assessores magnifici perfidiæ vestræ iniquitatē iudicantes condemnabunt, iuxta promissum domini, quo ait: Amen dico vobis, ꝙ vos qui secuti estis me, in regeneratione quum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos iudicantes duodecim tribus Israel. Coarctat ergo eos interrogatione prudēti, vt confiteātur quod ipse fecerat, opus esse spiritussancti. Ac si dicat:

Peruersum de Christo iudiciū Iudæorum.

Si expulsio dæmonum in filiis vestris, Deo nō dæmonibus deputatur, quare idem in me opus non eandem habeat causam? Ego enim non minoris sum virtutis q̄ discipuli mei filij vestri, quibus ego dedi virtutē & potestatē super

super omnia dæmonia. Quū ergo vos non ignoretis eos virtute mea dæmones depellere, sed nec vnquā eis impoſueritis ꝙ in Beelzebub eiicerent dæmonia, quid vos impellit tam indigna de me & sentire & loqui, nisi ea quæ vos & omne de me iudicium vestrum excæcat & peruertit inūidia? Quòd si non dæmonū sed Dei virtute hæc illos agere non diffitemini, quare de me non idem sentitis?

Cæterum, non verosimilis eorum esse videtur opinio qui putant per hos Iudæorum filios exorcistas quosdam ex Iudæorū populo designari, qui per arcana quædam, id est, caracteres quosdā & carmina, quasi à Salomone quōdam adinuenta, ab obsessis hominū corporibus dæmonia pellerent. Si enim tales eo tempore fuissent in populo, qd opus erat concurrentes turbas adeò mirari Christum dæmonium eiiciētem, vt etiam opinarentur filium esse Dauid, qui hæc posset efficere, id est, nouo miraculo dæmonia eiicere? Profectò si hoc & alij quoq; Iudęi possent, nō sustinerent pharisæi sine contradictione, hunc filiū Dauid putari, quum & alij pleriq; per dictam artem, hoc ipsum possent, qui propter hoc tamen nequaquam filij Dauid putabantur. Sed nec sustinuissent pharisæi iuuidia & odio in Christum indurati, quempiam à dæmonio obsessum hominem, vt liberaretur, ad Christum adduci, qui per tales exorcistas liberari potuisset.

M

Falsum est quod de exorcistas iactatur.

Itaq; Iudæorum iniquissima cogitatione, valida ratione confutata, ex altera parte concludens dominus, ait:

Porrò si in digito Dei eiicio dæmonia, profecto peruenit in vos regnum Dei.

Nomine digiti Dei, Dei virt⁹, & Dei spirit⁹ significaꝝ, quo modo & malefici Pharaonis in tertio signo deficiētes dicebāt, digit⁹ Dei est iste, id est, spirit⁹ Dei, diuinæq; virtutis manifestatio. Ergo qd Lucas digitū Dei dicit, vbi Matth⁹ dixit: spiritū Dei, ab eadē sentētia nō recedit, quī potius & aliquid docet, vt nouerimus quēadmodū intelligere debeamus vbicūque scripturarū legerimus digitū Dei.

N

Digitus Dei.

Exod. 8.

Auguſt.

Dicitur autē spiritussanctus digitus Dei, propter partitionem donorū quæ in eo dantur vnicuiq; propria, siue hominum, siue angelorum. In nullis enim mēbris nostris magis apparet partitio quàm in digitis. Igitur manus & brachiū, Dei filius est, & digitus eius spiritussanctus. Per

filium

filium enim pater cuncta operatur. Et sicut digitus nō est alienus à manu, sed ei naturaliter insitus, sic spiritussanctus consubstantialiter connexus est filio, & per eū omnia filius operatur. Non tamen te scandalizet membrorū inæqualitas, quum ædificet corporis vnitas. Beda.

Itaque in expulsione dæmonum magnæ gratiæ & virtutis esse spiritussanctus ostēditur. Et ideo sicut rē aliquā digito demonstrare solemus, ita virtutem & omnipotētiam Dei, miracula commonstrant & arguunt. Quum autem dicit se Christus in digito Dei eiicere dæmonia, hoc non tantum instructionem habet, sed & grauem Iudæorum redargutionem. Quasi diceret eis Christus: Quid cogitatis blasphemātes in cordibus vestris, q̄ in Beelzebub eiiciam dæmonia, digit⁹ Dei est hic, id est, magna & insignis diuinæ virtutis manifestatio, quā & malefici Pharaonis cognouerunt, & vos hanc cognoscere contemnitis.

O

Conuenienter autem subdit inferens: Profectò peruenit in vos regnū Dei. Hoc est, Si ego homo existens, in spiritu diuino eiicio dæmones, ditata est humana natura in me, & aduenit regnum Dei. Quod dicens, simul etiam ostendit imperialem quandā esse spiritussancti potestatē, in quo regnū est Dei. Quasi dicat: Quū hactenus abusque lapsu prothoparētis Adæ vsq; adeo diabolus in mūdo regnauerit, vt etiam homines totos obsideret, nunc tandem me in virtute spirit⁹ Dei dæmonia eiiciēte, peruenit vtiq; in vos regnum Dei, dum pulso diabolo spiritus Dei per me regnat in bonis, vt sit in vobis regnum fidei, cuius fidei merito ad regnum tandem perueniatis æternum.

Ambros⁹ Regnum Dei vt in Iudæos peruenit.

Luc. 1.

Hoc regnū & Ioānes & ipse Christus prædicauerant, dicentes: Pœnitentiā agite, appropinquabit enim regnum cœlorum. Vbi etiā mira Christi elucet benignitas Iudæos ad fidem inducentis, & ne diuinæ virtutis opera diabolo attribuerent, ac si diceret: Quur aduersus salutem vestrā repugnatis, quur miracula quæ in cōmodum vestrum facio cōtemnitis? Ecce si in digito Dei eiicio dæmonia, iam nūc in vos peruenit regnum Dei, iam præsto vobis adest illa gratia, quam tantopere tot retro seculis patres vestri summis votis exoptarunt. Itaq; contra salutem vestrā nolite contendere, nolite malignari, ne sitis ipsi vobis contrarij, Dei regno (cui & dæmones cedere coguntur) impotenter & vestram ad perniciem repugnantes.

Proinde

Proinde dominus tertia ratione adducta, conuincit phariſæos, manifestè ostēdens, dæmonibus eiiciēdis nullatenus se Beelzebub indigere præsidio, nempe qui hunc fortior deuictum superauerit. Vnde subditur:

Quum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea quæ possidet. Si autē fortior illo superueniens vicerit eum, vniuersa arma eius auferet in quibus confidebat, & spolia eius distribuet.

Quia necessarium erat diuersis rationibus detrahentium impia refellere mendacia, vtitur nunc dominus exemplo manifestissimo, quo demonstrat volentibus intueri, quod huius seculi principē insita sibi virtute superauit, dicens: Quū fortis armatus custodit atrium suum. Fortem vocat diabolum, innuens antiquam eius tyrannidem, quā ignauia nostra fortem efficit. Erat enim antè saluatoris aduētum violentia multa rapiens alienos greges (scilicet Dei) & quasi ad proprium ducebat ouile. P

Chryſ.

Fortis armatus.

Cyrillus.

Atrium verò illius, mundum qui in maligno positus est, dominus appellat, in quo vsq; ad saluatoris aduentum malè pacato potiebatur imperio, quia in cordib⁹ infidelium sine vlla contradictione quiescebat. Vnde & alibi princeps mūdi vocat, dicente domino: Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam. Et iterūm: Nunc princeps mundi huius eiicietur foras. De qua eiectione benè subiungitur:

Beda.

Atrium & pax diaboli

Ioan. 12.

Si autem fortior illo superueniens vicerit eum, vniuersa arma eius auferet in quibus confidebat, & spolia eius distribuet. De seipso quippe loquitur, quod non cōcordi fallax operatione, quemadmodum calumniabantur, sed fortiori potentia victor, homines à diabolo liberaret.

Arma diaboli & spolia.

Arma in quibus ille fortis confidebat, astutiæ doliq; sunt nequitiæ spiritualis. Spolia verò eius, ipsi homines ab eo decepti, quæ victor Christus distribuit, quod est insigne triumphantis, qui captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus, quosdam quidem Apostolos, alios verò Euangelistas, hos Prophetas, illos in pastores ordinans & doctores.

Ephes. 4.

Porrò

Pax diaboli qualis.

Porrò, quod dictum est, in pace fuisse omnia quæ antè diabolus possederat, de ea intelligendum est pace, de qua per Christum in Euãgelio dicitur: Non veni pacem mittere, sed gladium. Est enim & pax mala, & bellum bonum. Bellum enim per Christum immissum est bonum, vt rumperetur pax mala. Mala est pax coniurantium aduersus Ecclesiam catholicam. Mala est pax eorum qui priorum omnium cœtum exosum habentes, cõuenientes aduersus dominũ, & aduersum eius Christũ dicũt: Venite, dispersamus eos de gente, & nõ memoretur nomẽ Israel vltrà.

Matth. 10.

Hierony.

Psal.

Est itaq; sententiæ summa, vt manifestum sit Christũ nõ in diaboli, sed in virtute Dei signa facere, quãdoquidem ea ipse esset potestate, vt etiam ipsum diabolum vinceret ac superaret, Spolia, inquit, eius distribuet. Qui enim dudum irretiti fuerant ab eo in ignorantiæ Dei errorẽ, per sanctos Apostolos euocati sunt ad notitiam veritatis, & oblati sunt Deo patri per fidem in Iesum Christum filium eius.

Gyril.

Quarto, probat dominus in eiiciẽdis dæmonib⁹ nequaquã se Beelzebub indigere suffragiis, quum subdit dicẽs.

Qui non est mecum, contra me est, & qui non colligit mecum, dispergit.

Christi & diaboli opera cõtraria.

Quasi dicat: Ego illius opera egeo minimè, qui mihi contrariis studiis aduersatur. Diabolus autẽ est eiusmodi, quod per hoc patet, quia ego colligo, ille dispergit. Ego colligo in fidei vnitatem, ille per sectas & schismata, per odia & simultates, vnitos dispergit.

Ioan. 11.

Sane diabolus est lupus qui rapit & dispergit oues, Iesus autẽ moriturus erat (inquit Euangelista) pro gente, & non tãtum pro gente (scilicet Iudæorum) sed etiam vt filios Dei, qui erant dispersi, cõgregaret in vnũ. Puta Christum dicere: Ego volo homines offerre Deo, Sathanas conatur auferre. Qui ergo fieri posset, vt qui mihi non cooperatur, sed dissipat quæ mea sunt, tam cõsentaneus mihi fieret vt vnà mecũ eiiceret dæmones? Et quum ille à me collectos satagat dispergere, qui fieri posset, vt is qui mihi refragatur sathanas, eiiciendis spiritibus immundis virtutem mihi subministret?

Chryſ.

Qui non est mecũ contra me est. Nihil hic medij. Necesse enim est vt vel Deo coniunctus quisq; sit, vel contra Deum

Deum à parte stet diaboli. Itaque quum diabolus vniuersumq; satellitium eius cum domino nequaquã essent, contra eum fuisse certum est: quãdoquidẽ (vt iam dictum est) ipsa opera diaboli operibus Christi aduersantur. Diabolus enim damnationẽ vult animarum, Christus liberationem & salutem. Ille prædicat idola, hic vnius Dei veri notitiam: ille trahit ad vitia, hic ad virtutes reuocat. Quomodo ergo possent inter se habere concordiam, quorum opera tam diuersa sunt? Quid itaque suspicamini in Beelzebub eiicere me dæmonia, quum ille mihi in omnibus contrarius, opera quoque mea dispergat?

Hierony.

R

Qui non Christi, diaboli satellitium est.

Et licet verba hæc dominus præcipuè contra diabolũ dixerit, possunt tamen de membris ipsius, schismaticis & hæreticis intelligi, qui quoniam à patre Christi nõ stant, cum diabolo & pro eo & stare & cadere conuincuntur. Nutriunt enim odia, seminant discordias, iurgia miscent, commouent seditiones, constituunt sectas, parant rebellionem. Nulla enim vnquam hæresis absque seditionibus & bello concitatur.

Porrò hi qui se neutrales esse volunt, hoc Christi verbo conuincuntur neutrales esse non posse. Si enim cũ Ecclesia catholica pro domino aduersum eos non stant pro diaboli parte contra dominũ eos stare manifestũ est. Qui enim nõ colligit cum eo, vtiq; dispergit. Proinde vel hoc vno (& quidem argumento certissimo) discernitur Ecclesia catholica à conuenticulis hæreticorũ, videlicet, q⁹ vnica est, & non nisi in vnitate consistit, vbi sectas hæreticorum (vtique synagogas Sathanæ) scissas dispersasq; & sibi contrarias, ac in partes varias constat esse diuisas.

Ecclesia, & conuenticula sic differunt.

¶ Circa secundum, quod est, iniquæ calumniæ in authores suos retorsio, subditur in litera:

Quum immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca inaquosa, quærens requiem. Et nõ inueniens, dicit: Reuertar in domum meã vnde exiui.

S

Postquam dominus iniquam & falsam pharisæorum calumniam iustis ac manifestis rationibus à se reiecit, nunc ostendit vnde hoc illis cõtigit vt ad tam indignas de ipso cogitationes laberentur, dicens: Quum immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca inaquosa, quærens requiem.

Quod

Cyrillus. Matt.12. *Iudæos habuisse dæmonium.*

Quòd enim exemplũ hoc ad Iudæos spectet, Matthæus expressit, dicens: Sic erit generationi huic pessimæ. Quà-diu enim erant in Aegypto viuentes ritu Aegyptiorũ, habitabat in eis per idololatriã spiritus immũdus, qui expulsus est ab eis quando mactauerunt agnũ in figura Christi,

Ambrosi' & liniti sunt eius sanguine, & sic euitauerunt angelum exterminatorem. Itaq; in vno homine à quo immundus exiit spiritus, totius populi Iudaici comparatio est, à quo spiritus ipse malignus (modo quo dictum est, & etiam per legem acceptam) exierat. Sed quia in gentibus, quorum corda prius quasi loca arida erant, quæ postea per baptismum rore spiritus humescebant, propter iam susceptã fidem Christi, requiem diabolus reperire non potuit (immundis enim spiritibus Christus incendiũ est) regressus est ad plebẽ Iudæorum, hos deterius q̃ vnquam antè possessurus. Itaq; ipso impulsore Iudæi Christũ falsis cõtumeliis blasphemabãt dicentes eum habere Beelzebub, & immundorum spirituum captare præsidia. Quam falsam calumniam verissima ratione in eos retorquet, dum hos à diabolo septuplo quàm olim ostendit occupatos.

Hæreticus, diaboli receptaculum.

Quod etiã non incõgruè secundũ Bedam de hæretico quolibet vel schismatico, vel etiam malo catholico potest intelligi. De quo, tẽpore baptismatis spiritus immũdus qui in eo prius habitauerat, ad cõfessionẽ catholicæ fidei abrenunciationemq; mũdanæ cõuersationis ciicitur, locaq; inaquosa perageret, id est, corda fidelium, quæ à mollitie fluxæ cogitationis expurgata sunt, callidus tentator explorat, si quos ibi fortè nequitiæ gressus figere possit.

Et bene dicitur: Quærens requiem & non inueniens, quia castas mentes effugiens, in solo diabolus corde prauorum gratam sibi potest inuenire quietem. Vnde & de illo in Iob dominus loquitur, dicens:

Iob.40. *Cubile diaboli.*

Sub vmbra dormit, in secreto calami, in locis humentibus. Protegunt vmbræ vmbrã eius. Ecce diaboli cubile. In vmbra, inquit, dormit, vbi videlicet sol iustitiæ gratiæ suæ radiis minimè lucet. In secreto calami, hoc est, in hypocritis & fictis, peccataq; sua cælantibus, sanctitate & virtute more calami vacuis, & cõtra vim tentationis fragilibus. In locis humẽtibus, id est, hominibus carnali voluptate defluentibus. Protegunt vmbræ vmbrã eius, videlicet, quando carnales & praui homines, similiũ sibi peccata, vel cooperiunt, vel excusant, vel etiam defendunt.

Reuertar, inquit, in domum meam, vnde exiui. Hoc est, Abibo ad Iudæos quos antè dimisera. Sed & nobis quoq; timendus est iste versiculus, potius quàm exponendus, ne culpam quam in nobis extinctam credebamus, per incutiam etiam nos vacantes opprimat. Sequitur: Beda.

Et quum venerit, inuenit eam scopis mundatam. Tunc vadit & assumit septem alios spiritus secum nequiores se, & ingressi habitant ibi. Et fiunt nouissima hominis illius, peiora prioribus.

Apud Matthæũ scriptũ habes: Et veniens inuenit vacantẽ scopis mundatã & ornatã. Vbi Hiero. Vacabat templũ Iudæorum, & Christũ hospitem nõ habebat, dicentẽ: Surgite eamus hinc. Et in alio loco: Relinquetur vobis domus vestra deserta. Quia igitur & Dei & angelorũ præsidia non habebant, & ornati erãt superfluis obseruationibus legis & traditionib⁹ Pharisæorũ, reuertitur diabolus ad sedem suam priorẽ, & septenario sibi dæmonũ numero addito, habitat pristinã domũ. Et fiunt illius populi nouissima peiora prioribus. Multo enim nunc maiori numero dæmonum possidentur, blasphemãtes in synagogis suis Christũ Iesum, q̃ in Aegypto possessi fuerant ante legis notitiam. Quia aliud est venturũ non credere, aliud eum nõ suscepisse qui venerit. Vnde Chrysostomus: Prius aderat eis diuina prouisio, & gratia spiritus sancti, nunc verò etiã hac cura priuãtur. Propter quod eis nunc, & virtutis maior penuria, & ærumna intensior, & dæmonum exactio sæuior. T Ioan.14. Matth.23. *Iudæi, domus vacans*

Porrò si hæc ad eos qui intra Ecclesiam catholicam esse censentur referre voluerimus, facilè est intelligere, quia quum ad cuiuspiam horum animi domum immundus spiritus venerit, inuenit scopis mundatam, hoc est, gratia baptismatis à peccatorum labe castigatam, sed nulla boni operis industria cumulatam. Vnde bene Matthæus hanc domum vacantem, scopis mundatam, atq; ornatam dicit inuentam, mundatam scilicet à vitiis pristinis per Dei gratiam vacantem à bonis actibus per negligentiam, ornatam simulatis virtutibus per hypocrisim. Beda. *Recidiui grauitas.*

Et tunc vadit & assumit septem alios spiritus nequiores se, & ingressi habitant ibi. Per septem alios spiritus vniuersa vitia designat. Quemcunq; enim post baptisma, siue

siue prauitas hæretica, seu humana cupiditas arripuerit, mox omnium prosternet in ima vitiorum. Vnde rectè neguiores tunc eum spiritus dicuntur ingressi, quia non solum habebit illa septem vitia, quæ septem spiritualibus contraria sunt virtutibus, sed & per hypocrisim, ipsas se virtutes habere simulabit.

Et sunt nouissima hominis illius peiora prioribus. Me-
2. Petri. 2. lius erat enim viam veritatis non agnoscere, quàm post agnitam retrorsum conuerti. Quod in Iuda traditore, vel in Simone mago, cæterisq; talibus specialiter legitur impletum. Si enim illustrati, & à pristinis malis remoti de-
Chryso. nuo redimus ad eandem nequitiam, grauior deinceps erit pœna sequentium peccatorum.

¶ Circa quartum principale dicitur:

Factum est autem quum hæc diceret, extollens vocem quædā mulier de turba dixit illi: Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ suxisti.

V Hic ponitur piæ mulieris confessione digna Christi laudatio. Vbi duo notantur. Vnum est, piæ laudis per mulierem confessio. Alterum, deuotæ confessionis per Christi approbatio, ibi: At ille dixit.

Circa primum dicit Euangelista: Factum est autem quū hæc diceret, rationabiliter & manifestè pharisæos calumniatores connincens, vt mulier quædam à laude se continere non sustinens, de medio turbarum in Christi preconium vocem extollens clamaret: Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ suxisti. Vbi Beda.

Mira mulieris fides. Magnæ deuotionis & fidei mulier hæc ostenditur, quæ Scribis & Pharisæis dominū tentantibus, simul & blasphemantibus, tanta eius incarnationem præ omnibus syncerita te cognoscit, tanta fiducia confitetur, vt & præsentiū proteruam calumniam, & futurorum confundat hæreticorum perfidiam. Nam sicut tunc Iudæi sancti spiritus opera blasphemando, verum consubstantialemq; patri filiū negabant, sic hæretici postea negando Mariam semper virginem sancti spiritus operante virtute nasciturō ex hu-
Vera Christi probatur humanitas. manis membris vnigenito Deo carnis suæ materiam ministrasse, verum consubstantialemq; matri filium hominis fateri non debere dixerunt. Sed

Sed si caro verbi Dei secundum carnem nascentis, à carne virginis matris pronunciatur extranea, sine causa venter qui eum portasset, & vbera quæ lactassent beatificantur. Quæ enim consequentia, vt eius lacte credatur nutritus, cuius semine negatur esse conceptus, quum ex vnius eiusdemq; fontis origine secundum Physicos vterque liquor emanare probetur? Nisi fortè putanda est virgo sementinam suæ carnis materiam, nutriendo in carne Dei filio suggerere potuisse, incarnando autem quasi maiore & inusitatiore miraculo, minime potuisse.

Galat. 5. *Error temerariorū consutatur.*

Sed huic opinioni obstat Apostolus dicens: Quia misit Deus filium suū factum ex muliere, factum sub lege. Neq; enim audiendi sunt qui legendū putant, natum ex muliere, sed non, factū ex muliere, quia conceptus in vtero virginali, carnē non de nihilo, non aliunde, sed materna traxit ex carne. Alioqui nec verè filius hominis diceretur, qui originē non haberet ex homine. Et nos igitur his contra Euthicē dictis, extollamus vocē cum Ecclesia catholica, cuius hæc mulier typum gesit) extollamus & mentem de medio turbarum, dicamusq; saluatori: Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ suxisti. Et verè vt quidā ait, Sedulius
Beata parens, quæ enixa est puerpera regem.
Qui cœlum terramq; regit per secula, cuius
Numen ab æterno complectens omnia gyro,
Imperium sine fine manet, quæ ventre beato
Gaudia matris habens cum virginitatis honore,
Nec primam similem visa est nec habere sequentem.

¶ Circa secundū, quod est, deuotæ confessionis per Christum approbatio, subditur in litera:

At ille dixit: Quinimo, beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.

Hoc nō fuit responsum, quasi repudiantis matrē, sed ostendentis q̄ nihil ei partus profuisset, nisi valde bona & fidelis fuisset. Quòd si Marię nō proderat sine virtutibus animi Christū ab ea ortum traxisse, multo minus nobis, siue patrem, siue fratrem, siue filium virtuosum habeamus, & interim ab illius absistamus virtute, prodesse valebit. X Chryso. Nota. Beda. *Spiritualiter Christū cōcipere & parere.*

Cæterum, pulchrè Saluator attestationi mulieris annuit, etiam addens non eam tantūmodo beatam quæ verbū Dei corporaliter generare meruerat, sed & omnes qui

idem verbum spiritualiter auditu fidei concipere, & boni operis custodia, vel in suo, vel in proximorum corde parere, & quasi alere studuerint, asseuerat esse beatos. Quia & eadem Dei genitrix & inde quidem beata, quia verbi incarnandi ministra facta est temporalis, sed inde multo beatior, quia eiusdem verbi semper amandi, custos manebat æterna. Qua sententia sapientes Iudæorũ clàm percutit, qui verbum Dei non audire & custodire, sed negare & blasphemare quærebant.

Et est sensus: Vtique beatus est venter qui me portauit, & quæ suxi vbera, vti confiteris, sunt beata. Nihilominus tamen & hi beati sunt & fœlices, qui Dei verbum & audiunt, & castodiunt, ne veniens diabolus tollat verbum de corde eorum, ne per illud salui fiant. Nec tamen propter hoc beatiores, vel æquè beati sunt etiam sancti qui verbum Dei & audierunt & custodierunt vti electa Christi genitrix Maria, quæ & Dei verbum de se incarnatum virginali gestauit in vtero, & nihilominus cœlestis verbi mysteria quæ auditu fidei perseuerat, mente memori conseruans, pio iugiter versabat in animo. Vnde & beatus Lucas in Euangelio perhibet, dicens: Maria autem conseruabat omnia verba hæc conferens in corde suo. Lucæ.2.

DOMINICA QVARTA QVADRAGESIMAE.

ABiit Iesus trans mare Galilææ, quod est Tiberiadis. Ioan.6.

In sancta præsentis Euangelij lectione quatuor sunt consideranda. Primum est, multitudinis turbarum post Christum concursio. Secundum est, de concurrente multitudine pia Christi solicitudo, ibi: Quum subleuasset ergo. Tertium est, esurientium multitudinis miranda refectio, ibi: Dicit ergo Iesus. Quartum est, diuinæ virtutis signo, notanda consequutio, ibi: Vt autem.

Circa primum tria notantur. Primum est, Christi per mare Galilææ nauigatio. Secundum est, Ingentis turbæ post Christum profectio, ibi: Et sequebatur eum. Tertium est,

est, Loci & temporis notanda designatio, ibi: Subiit ergo. A

Circa primum dicitur: Abiit Iesus trans mare Galilææ quod est Tiberiadis. Vnde autem, vel quo, vel quur abierit, & quæ sequuntur fecerit, Matthæus patefacit, videlicet primũ. Vnde abierit, quia de patria sua Nazareth, vbi non fecit virtutes multas, propter incredulitatem illorũ. Matth.13.

Quur autem inde abiit, nisi quia scandalizabantur in eo. Dicebant enim: Nonne hic est fabri filius? Nonne mater eius dicitur Maria, & fratres eius Iacobus & Ioseph & Simon & Iudas, & sorores eius, nonne omnes apud nos sunt? Vnde ergo huic omnia ista? *Mare Galilææ quur abiens transit.*

Herodes quoque Tetrarcha fama eius audita, Hic est, inquit, Ioannes Baptista, ipse surrexit à mortuis, & ideo virtutes operantur in eo, propter hæc à patria sua discedens, abiit trans mare Galilææ quod est Tiberiadis.

Secundum Lucam verò: Reuersi iam Apostoli narrauerant domino quæcunq; fecerant, nec ea solum, sed etiam quæ Ioãnes, eis in docendo occupatis, sit passus, vel Christi, vel eiusdem Ioannis discipuli ei renunciant, sicut Matthæus insinuat. Vnde quod apud Lucam scribitur: Et assumptis illis secessit seorsum in locũ desertũ, qui est Bethsaidæ, non timore mortis egit, vt quidam arbitrantur, sed pareens inimicis suis ne homicidio homicidiũ iungerẽt, simul & opportunum suæ passionis tempus expectans. Lucæ.9. Beda.

Nam plusquam anni spatio Ioannis & domini passiones distare qui diligenter Euangelia legerit, inueniet. Siquidem miraculum panum dominus tribus consentientibus Euangelistis mox post decollationem Ioannis implebit. Vnde colligitur Ioannem imminente eadem festiuitate paschali fuisse decollatum, & anno post hunc sequente, quum denuò paschale tempus rediret, mysterium dominicæ passionis esse completum. *Passiones Christi & Ioãnis quãtum distãt. Nota.*

Et propterea quod in martyrologio (quod Eusebij & Hieronymi vocabulis insignitum est) legitur, quarto Calendas Septẽbris, in Emisa ciuitate Phœniciæ prouinciæ, natale Ioannis Baptistę die quo decollatus est, nõ specialiter ipsum diẽ decollationis eius, sed diẽ potiꝰ quo caput eius eadem Emisa ciuitate repertum, atq; in Ecclesia est conditũ, designat. De quo plenius apud Bedam reperies.

Porrò iuxta historiam, notandum est ꝙ mare Galilææ B (quod multis pro diuersitate circumiacentium regionum Beda.

vocabulis distinguitur) illis tantum in locis Tiberiadis vocatur, vbi Tiberiadi adiacet ciuitati. Siquidem influente Iordane, duo de viginti passuum milibus in longum, & quinque extenditur in latum.

Itaque quod accepto de nece Ioannis nuncio Christus iuxta Marcum dixit discipulis: Venite seorsum in desertum locum, & requiescite pusillum, & cætera, causa requietionis ipsorum hoc fecit. Erat enim qui veniebant & redibant multi, & nec manducandi spatium habebant.

Fœlicitas temporis. Vbi magna temporis illius fœlicitas de labore simul & docentium & discentium studio demonstratur, quæ vtinã nostro in æuo rediret, vt tanta ministris verbi frequentia fidelium insistat auditorum, quæ nec liberũ eis curãdi corporis spatiũ concedat. Nam quibus necessaria curãdi corporis hora negatur, quantominus illecebris animæ siue carnis studẽdi facultas adest: Quin potius à quibus verbũ fidei & salutare ministerium opportunè importunè exigitur, horum animus consequenter ad agenda semper & cogitanda cœlestia succenditur, ne ea quæ verbis docentq; factis impugnẽt. Quod ergo hic dicitur: Abiit Iesus trans mare Galilææ quod est Tiberiadis, hoc ipsum est, quod
Marc.6. apud Marcum post præmissa subditur: Et ascendentes in nauem abierunt in desertum locum seorsum. Non discipuli soli, sed assumpto domino ascenderunt in nauem, & locum petiere desertum, vt Matthæus apertè demonstrat.
Cap.14. Et viderunt, inquit Marcus, eos abeuntes, & cognouerũt multi, & pedestres de omnibus ciuitatibus concurrerunt illuc, & præuenerunt eos.

C Dum pedestres eos præuenisse dicuntur, ostenditur q̃ non in aliam maris siue Iordanis ripam nauigio peruenerunt discipuli cum domino, sed transito naui aliquo freti aut stagni sinu, proxima eiusdem regionis loca adierunt, quo etiam indigenæ pedestres peruenire potuerunt.

Rupertus Sed mysteria sunt hic nonnulla requirenda. Abiit, in-
Christus à quit, Iesus. Ecce palàm est quia abiit, quia reliquit domum
Iudæis vt suam, dimisit hæreditatem suã. Reliquit enim domesticos
ad gentes suos carnis, falsos & semetipsos fallentes Moysi discipulos,
transit. quibus ante dixerat: Si literis illius non creditis, quomo-
Iere.11. do verbis meis credetis? Et longè abiit, ad suscitandos
Ioan.5. mortuos quos voluit, nempe ad suscitandos de lapidibus, id est, gentibus, filios Abrahæ, ad dãdum cibũ & vitã omnibus

nibus à quibus æquè vt patrẽ se nouit honorificandum.

Abiit trans mare Galilææ, id est, transmigrauit amara via & nauigatione difficili, scilicet portatus ligno crucis, qua tamen triumphauit omnes fluctus suæ passionis quod videlicet mare est Tiberiadis, quia (quod omnibus notum est) passus est sub Põtio Pilato præside Tiberij Cęsaris, nobisq; (magnæ gẽtilium multitudini) eiusdem crucis nauigium ad sequenda vestigia sua reliquit. Vnde ipse ait: Qui vult venire post me abneget semetipsum & tol- Matth.16
lat crucem suam & sequatur me.

¶ Circa secundum, quod est, ingentis turbæ post Christum profectio, subditur:

Et sequebatur eum multitudo magna, quia videbant signa quæ faciebat super his qui infirmabantur.

Apud Lucam scriptum est: Omnis turba quærebat eum D
tangere, quia virtus de illo exibat, & sanabat omnes. Spi Lucæ.6.
ritualiter verò abeũtem per mare Iesum multitudo maxi Beda.
ma sequebatur, quę doctrinæ sanationis & refectionis ab *Turba cur*
eo cœlestis, summa munera perciperet, quia priusquã do *Christum*
minus in carne appareret, solum illum gens Iudæa seque *sequitur.*
batur credendo.

Postquam verò per incarnationis suæ dispensationem fluctus vitæ corruptibilis adiit, calcauit, transiit, maxima mox eum multitudo credentium sequuta est nationum, spiritualiter instrui, sanari ac satiari desiderans, & deprecans cum Psalmista: Domine ad te cõfugi, doce me facere voluntatem tuam. Miserere mei domine quoniam infirmus sum sana me domine, quoniam conturbata sunt omnia ossa mea. Et iterum de fiducia consequendi ab eo necessarij alimenti. Iacta, inquit, cogitatum tuum in domino & ipse te enutriet.

¶ Circa tertium, quod est, tam loci quàm temporis notanda designatio, subditur:

Subiit ergo in montem Iesus, & ibi sedebat cum discipulis suis. Rupert.

Ergo, inquit, quia trans mare abiit, idcirco ipse quoq; *Futuræ*
in montẽ subiit, quia videlicet propter hoc illũ Deus ex- *Christi glo*
altauit quia factus est obediens vsq; ad mortem, mortem, *riæ typus.*

autem crucis,& idcirco super omnes cœlos cœlorum caput exaltauit quia de torrente passionis in via bibit.

Et ibi,inquit,sedebat cum discipulis suis, proculdubio in magna solennitate contemplationis, habens coram se opus suum, & religioso corporis habitu exprimens præparationem gloriæ & honoris, in quo sedere habebat in dextra maiestatis in excelsis, & quòd vbi foret ipse, illic essent simul & discipuli sui. Si enim omnis vita sapientis meditatio mortis est, quum tamen nesciat homo finem suum, quantomagis ipse qui nouerat, & pro suo arbitrio disponebat cursum & finem suum, quem latere non poterat quæ vtilitas foret in sanguine passionis suæ cũctas humanitatis suę vias,secundum eundem finem suum coram se habebat? Porrò quàm cõgruo tempore sic procederet, Euangelista pulchrè innuit ita subiungens.

Erat autẽ proximum Pascha,dies festus Iudæorũ.

Mortis christi tempus.

Festo quippe Iudæorum die qui dicitur pascha,id est,trãsitus, quando agnus brutus in figura huius veri & rationalis agni,immolabatur, & cuius sanguine postes consecrabantur,& sic transitus filiorum Israel per mare rubrũ, celebrabatur,tenendus erat hic idem dominus, & omnibus sequentibus se viam maris rubri, id est, baptismi per mortem suam paraturus, & omnia quæ nunc tam miraculo panum quàm sermone commendat, in semetipso completurus.

Christus cur defuit solennitati.

Quærat forsan aliquis, quuriam hoc tempore ab Ierusalem secesserit dominus, quo Iudæis illuc conuenire per legem præcipiebatur. Sed sciendum est ab hac lege exceptos fuisse non modo valetudinarios & infirmos,sed eos etiam qui graues illic & periculosas habebant inimicitias & hac ratione Christum cui in Ierosolymis Pharisæi mortem intentabant,ab hoc legis præcepto fuisse exceptum.

Ad hæc quoque, quanuis dominus venisset legem spiritualiter implere, attamen hanc tanquam legis dominus ad literam interdum soluebat.

Vnde Theophilactus:

Quia enim Iudæi Christum persequebantur,occasionem recessus accipiens, legem exclusit, innuens obseruantibus quòd veritate adueniente, cessat omnis figura, & quod legibus ipse non subiicitur,vt legalia festa perficiat.

ciat. Et hoc attẽde,quòd non erat festum CHRISTI, sed Iudæorum.

Proinde legem seruans hominem se esse demonstrat, verum hanc soluens,plus quam hominem,nempe Deum.

Cæterum paschale tempus patrando mox miraculo valde congruebat. Siquidem corporalis hæc refectio turbis esurientibus à Christo exhibita,typus erat exhibendi fidelibus in eadem solẽnitate futuris temporibus, suæ sanctæ mensæ conuiuii,vbi sub velamine panis & vini,ipse Christus æternæ vitæ cibus est & potus. Vnde & post hoc præsens multiplicationis panum miraculum,de mysteriis tanti tamq; salubris sacramenti prolixo gratiæ suæ sermone disserere dignatus est. F

Panum miraculo congruum tempus.

Benè ergo sacer Euangelista miraculumhoc,tãti mysterij tantæq; gratiæ exhibendæ typum,descripturus ait: Erat proximũ pascha. Non enim in longinquũ differẽdũ, sed post annum futurum erat, vt (sicut dictum est) mare Galilææ,id est,amaritudinem iniret trãsmigrationis suæ, (Galilæa enim transmigratio interpretatur) videlicet transeundo ex hoc mundo ad patrem per amaram passionis & mortis tribulationem, ac deinde se per fidem sequentes turbas populorum secundum animam refecturus erat sanctarum cibariis scripturarum,simulq; secundum corpus & animam,vt vtrunq; vitam haberet,daturus in escã necessarium corporis & sanguinis sui sacramentum. Hoc (inquam) manifestè præsenti facto prophetauit. Vnde cõstat homines istos tanto miraculo refectos, non à semetipsis,sed nutu diuino dixisse, quia hic est verè propheta, qui venturus est in mundum, ipsumque Euangelistã hoc ipsum intendere,quum præmittit(vt iam dictum est) Erat autem proximum pascha dies festus Iudæorum. Quia videlicet in paschali solennitate transeundo (vt dictũ est) ex hoc mundo ad patrem,relicturus erat nobis sequentibus se in escam & potum corpus suum & sanguinem. Vnde etiam non sine causa hoc vnum tantum & solum miraculum de omnibus quæ ab aliis Euangelistis descripta sunt miraculis,ab hoc Euangelista iteratum est. Ruper

¶ Circa secundum principale dicitur:

Quum subleuasset ergo oculos Iesus.

G Hic ponitur de concurrente multitudine reficienda Christi pia sollicitudo. Vbi tria notãtur. Primum est, bona domini oculorum subleuatio. Secundum est, eius quæ conuenerat multitudinis contemplatio. Ibi: Et vidisset. Tertium est, dispensatiua discipulorum de pascendis turbis consultatio. Ibi: Dicit ad Philippum.

Ruper. *Oculorum Iesu pia subleuatio.*

Circa primum dicit: Quum subleuasset ergo oculos Iesus. Vt interpositæ coniunctionis istius, ergo, (quæ vtique est nota illationis) vim teneas, illud memoriter sciendum est, q̃ idcirco & mare transierit, & subierit in montem, vt turbæ sequerentur, imò idcirco mortis amaritudine passus sit, & in cœlum ascenderit, vt nos eius vestigia sequentes ad thronũ gratiæ per ipsum fiducialiter accederemus.

Quum subleuasset, inquit, oculos. Subleuati oculi Iesu, fenestræ salutis, & patentes misericordiæ ianuæ sunt, p̃ quas gratia & misericordia emittit̃. Nã subleuatio oculorũ Iesu, præsens miserorum cõpassio est. Quomodo cõtrà Psalmista de his quorum viscera crudelia misereri nesciũt & parcere nolunt, ait: Oculos suos statuerũt declinare in terrã. Et quidem peccata patrum nostrorũ, qui peccauerũt, & nõ sunt (quorum nos iniquitates portauimus) hoc merebant̃, vt Iesus oculos suos in iram iustè depressos, minimè subleuaret. Verũ extra debitũ iustitiæ misericorditer de nobis recogitans, quũ esset in sinu patris, prospexit de excelso sancto suo, & postmodũ cœlo denuo receptus, aspecturus erat de cœlo in terrã, vt audiret gemitus cõpeditorũ, vt solueret filios interẽptorũ. Vnde & alibi Psalmista: Oculi, inquit, eius super gentes respiciunt.

Psal.

H Notandum est autem Christum (Euangelio testante) tribus vicibus oculos subleuasse, videlicet. Primo, dum erat turbam esurientem cibo refecturus, prout præsentis Euangelij lectio testatur, suo nos docens exemplo, vt à paupere & inope oculos non auertam⁹. Nam (vt ait Ambrosius) nihil grauius, q̃ vt pauperes fratres superbo oculo despiciamus. Vnde & Tobias filiũ instituens: Ne auertas, inquit, faciẽ tuam ab vllo paupere, ita enim fiet vt nec à te auertatur facies domini.

Oculus quando subleuandus.

Tob. 4.

Secũdo, reperimus Christũ oculos subleuasse dũ erat miracula facturus. Vnde quum esset, quatriduo mortuum suscitaturus, eleuatis sursum oculis gratias agebat patri, iuxta quod in Euãgelio dicitur: Iesus autem eleuatis sursum

sum oculis, dixit: Pater gratias ago tibi, quoniam audisti me. Vtiq; nos docens, vt in operibus bonis intentionem nostram in Deum eleuemus. Attende similitudinem.

Ioan. 11.

Emissurus quispiã spiculum è balista, sinistro clauso, solo dextro oculo rem in quam hoc dirigit, intuetur. Stultus esset, qui ad nullam rem certam, sed in incertum, & (vt dicunt) vacuum per inane sagittã emitteret. Quisquis ergo in opere bono Deo placere desiderat, sinistræ intẽtionis oculo clauso, solum Deum proponat in cõspectu suo.

Oculus sinister claudendus.

Perdunt pleriq; bona quæ agunt, vel quia nullam in his habent Deo placendi intentionẽ, vel quia intentionẽ habent iniquam, quia videlicet opera sua bona in finem referunt qui non est secundum Deum, quomodo faciebãt pharisæi ieiunantes, vel eleemosynam facientes, vel etiã orantes. De quibus dominus loquitur, dicens: Omnia opera sua faciunt, vt videantur ab hominibus.

Matth. 6.

Matth. 23.

His erutus est à diabolo oculus dexter, vt sic ei fœderentur. Quomodo Naas Amonites cum habitatorib⁹ Iabes Galaad fœdus inire præsto fuit. Illis enim rogantibus pacem & dicentibus: Habeto nos confœderatos, & seruiemus tibi, ipse respondit: In hoc feriam vobiscum fœdus, vt eruam omnium vestrum oculos dextros, ponãq; vos opprobrium in vniuerso Israel.

1. Reg. 11.

Debemus autẽ piæ intẽtionis oculum ad Deum eleuare, & in initio boni operis, & in medio, & in fine. In initio, vt per gratiã sancti spiritus nobis dignetur cooperari, quia sine me, inquit, nihil potestis facere. Et vnde per Apostolum dicitur: Non sumus sufficientes cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficiẽtia nostra ex Deo est. Omne enim quod bonũ est, ab illo est, qui solus est bonus. Eleuare ergo debemus ad eum supplices in boni operis initio oculum intentionis piæ, quia ipse est qui operatur in nobis & velle, & perficere pro bona voluntate.

I *Oculꝰ dexter quando aperiendus.*

Ioan. 15.

2. Cor. 1.

Phil. 2.

Item & in medio boni operis debemus oculũ hũc ad Deũ eleuare, ne diabolus insidians, vel in progressu illud impediat, vel inficiat per inanem gloriam. In fine nihilominus sanctæ intentionis ad Deum eleuare oculum oportet, ne videlicet homo bonum opus ad finẽ vsq; non perducat. Ipse enim diabolus est ille AEgypti tyrannus, qui Israelitici germinis paruulos iubet necari. Itaq; leuatis ad Deũ (vt dictum est) oculis supplicare debemus, vt det nobis

bis feruẽter velle, syncerè progredi, & pseuerare cõstáter.

Tertio subleuasse legimus Christum oculos, quando patrem erat oraturus. Vnde in Euãgelio scriptum est: Subleuatis Iesus oculis in cœlũ, dixit: Pater venit hora, clarifica filiũ tuũ, nobis vtiq; in exẽplũ, vt & ipsi orãtes interiorẽ métis intuitũ dirigamus ad Deũ, iuxta quod per Psalmistã dicitur: Ad te leuaui oculos meos, qui habitas ī cœlis Ecce sicut oculi seruorũ in manibus dominorum suorũ. Et sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ, ita oculi nostri ad dominũ Deum nostrũ, donec misereat nostri.

Ioan. 17.

Porrò oculi exteriores inter orandum potius sunt deprimendi, quum propter multa, tum propter humilitatẽ & culpæ verecundiam, exemplo publicani qui ore Christi commendatur in Euangelio, quòd à longè stans, nolebat nec oculos ad cœlum leuare, sed percutiebat pectus suum, dicens: Deus propitius esto mihi peccatori. Tum vt à vanitatibus cohibeãtur, iuxta quod Psalmista precatur, dicens: Auerte oculos meos ne videant vanitatẽ. Mẽtales autem oculi (vt dictum est) in Deum sunt per intentionem & desiderium pium figendi. Siquidem vbi amor, ibi oculus, dicente domino: Vbi thesaurus tuus est, ibi est & cor tuum. Qui in cœlis thesaurum suum constituit, hic exilium illic habet patriam, hanc cum desiderio, crebris suspiriis debet salutare.

Lucæ. 18.

Matth. 6.

¶ Circa secundum, quod est, eius quæ conuenerat multitudinis contemplatio, subditur:

Et vidisset quia multitudo maxima venit ad eum.

K

In Euangelio secundum Marcũ dicitur: Vidit turbã multam Iesus, & misertus est super eos, quia erant sicut oues non habẽtes pastorem, & cœpit docere illos multa. Quomodo misertus est super eos Matthæus plenius exponit, dicens: Et misertus est eis, & curauit languidos eorum. Hoc est enim veraciter pauperum & non habentium pastorem misereri, & viam eis veritatis docẽdo aperire, & molestias corporales medicando auferre, sed & ieiunos reficiendo ad laudem supernæ largitatis animare, quæ omnia Christum erga has hominum turbas fecisse, sancti Euangelistæ testantur.

Mar. 6.

Quomodo Christus misereatur.

Beda.

Tentat autem fidem turbarum, & probatam digna mercede compensat. Petendo enim solitudinem, an sequi curent explorat. Turbæ verò sequendo, & non in iumentis,

tis, aut vehiculis diuersis, sed proprio labore pedum iter arripiendo deserti, quantam salutis suæ curam gerãt, ostẽdunt. Rursum ipse vt potens, piusq; saluator, ac medicus, excipiendo fatigatos, docendo inscios, sanando ęgrotos, recreando ieiunos, quantum deuotione credentium delectetur, insinuat.

L

Turbæ Christũ sequentis intentio varia.

Est autem inter hæc sciendũ, quia non vno animo eodemq; consilio, multitudo hęc Christũ sequebatur. Siquidem eorum quidam sequebantur sola ducti vana curiositate, vt videlicet aliquid noui audirent, non vt quæ bona & salutaria sunt audiẽtes, facerent, aut fierent meliores, de quibus per Apostolum dicitur: Non auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabũtur. Vnde & beatus Iacobus hortat, dicẽs: Estote factores verbi, & non auditores tantũ, fallentes vosmetipsos. Quia si quis auditor est verbi, & non factor, hic comparabit viro considerãti vultũ natiuitatis suæ in speculo. Considerauit enim se & abiit, & statim oblitus est qualis fuerit. Porrò, beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.

Roma. 2.

Iaco. 1.

Lucę. 11.

Secundo, quidam sequebantur, vt saturarentur. Quibus dicitur: Quæritis me, non quia vidistis signa, sed quia mãducastis ex panibus & saturati estis. Sunt & nunc plerique, qui quamlibet vitam cœnobiticam sectari conspiciuntur illecti potius temporalibus commodis, quàm delectati spiritualibus cœlestis gratiæ donis. De quibus per Apostolum dicitur: Quorum Deus venter est. Et alibi: Huiusmodi Christo domino non seruiunt, sed suo ventri. His dicitur: Primum quærite regnum Dei, & iustitiam eius. Verum ordine præpostero regno Dei neglecto, quæ carnis sunt quærere videntur.

Carnales cur sequuntur.

Philip. 3.

Rom. 16.

Tertio, quidam Christum sequebãtur, vt ditarent, quorum ille erat vnus de quo apud Mathæum dicitur: Accedens vnus scriba, ait illi: Magister sequar te quocunque ieris. Et dicit ei Iesus: Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos, filius autem hominis nõ habet vbi caput suũ reclinet. Ex qua domini responsione patet hunc auaritia duce Christum voluisse sectari, atq; intendisse vt earum quas dñs operabat curationũ ipse mercedẽ acciperet, vnde tandem ditatus, sublimis in mundo fieret & gloriosus. Vulpes ergo erat in prauitate suę intẽtionis, quasi in quadã occulta fouea volẽs delitescere, vt tãdẽ huiusce spoliis

Matth. 8.

Auari sequuntur.

diues

diues effectus, & ex vulpe conuersus in volucrem ad alta mundi huius, vbi tanquam in nido gloriæ mundanæ superbus foueretur, transuolaret.

In malos prælatos.

Hoc modo nonnulli ea quæ religionis sunt sectari etiam nunc videntur, qui diuitias optatas se consequi posse in seculari conuersatione desperãtes, Ecclesiastica beneficia & dignitates, facultatesq; cœnobiorum (nempe loculos Christi) ad morem Iudæ proditoris, inuadunt. Quibus per Ezechielem prophetam dominus terribiliter intonans comminatur, dicens:

Ezech.34 Væ pastoribus Israel qui pascebant semetipsos. Nónne greges à pastoribus pascuntur? Lac comedebatis, & lanis operiebamini, gregem autem meum nõ pascebatis. Quod infirmum fuit non consolidastis, & quod ægrotum nõ sanastis, quod confractum, non alligastis, & quod abiectũ est, non reduxistis, & quod perierat, non quesistis. Per hos maximè religio Christiana labefactatur, & Ecclesiasticorum reuerentia minuitur sacramentorum, (quis enim adoret quod pecunię pretio redimitur?) & Christianus populus peruertitur & scandalizatur.

Bubonibus sanè non immeritò sunt comparandi, nẽpè qui aliis extincto lumine lampadarum, oleum ebibunt & templum atq; altaria fecibus alui commaculant. Auersantur tenebrarum & noctis amicæ, solem iustitiæ & lumen veritatis odientes, vtiq; ad tenebras sempiternas, nisi resipiscant ablegãdi. Quibus dicitur: Non poteſtis Deo seruire & mãmonæ. Quis enim vno & eodem gradiendi motu posset contrarias ingredi vias? Etenim sequi Christum & sequi diuitias, viæ prorsus oppositæ sunt.

Matth.6.

M

Doloribus affecti christium sequuntur.

Lucæ.6. Quarto, quidam Christum sequebantur propter suas corporales infirmitates. Vnde & in Euangelio secundum Lucã dicitur: Et omnis turba quærebat eum tangere quia virtus de illo exibat, & sanabat omnes. Tales extãt & nũc qui corporalium infirmitatum doloribus stimulati Deũ in saluté suam inuocant, sed recuperata sanitate, mox Dei obliuiscuntur. De quibus scriptum est. Quum occideret eos qnærebant eum. Vnde & diuturni temporis languido sanato à domino dicitur: Ecce sanus factus es, iam noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat. Verum multomagis curandis animarum nostrarum languoribus post Christum nobis est properandum.

Psal. Ioan.5.

Quis

Quis enim spiritualiter non infirmatur? Vnde & de nobis verificatur quod per Psalmistam dictum est: Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, postea accelerauerunt.

Pii quur Christũ sequuntur.

Quinto sequebantur nonnulli Christum, vt ad salutem verbo suo informarentur, è quibus ille fuit, qui ait: Domine, verba vitæ æternæ habes, & quo ibimus, subaudis, si te dereliꝛto abierimus? Sed & ille doctrinæ huius dulcedinem gustauerat, qui ait: Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo. Nimirum ij qui in hoc mundo peregrini, patriam habent in cœlo, verbis cœlestibus delectantur, iuxta quod per Psalmistam dicitur: Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi, in domum domini ibimus.

Ioan.6.

Porrò qui de terra est, de terra loquitur, & nil nisi terrenum hunc audire libet, nam & in solis rebus terrenis delectatur. Hic non sapit quæ sunt spiritus Dei, stultitia enim est illi. Nec enim recipit stultus verba prudentiæ, nisi ea dixeris, quæ versantur in corde eius. Vnde scriptũ est: Anima saturata calcabit fauum.

Prou.27.

¶ Circa tertium, quod est, de turbis pascendis Christi dispensatiua interrogatio, subditur in litera:

Dicit ad Philippum: Vnde ememus panes vt manducent hi? Hoc autem dicebat tentans eum. Ipse enim sciebat quid esset facturus.

N

Apud Matthæum sic habes: Vespere autem facto, accesserunt ad eum discipuli eius, dicentes: Desertus est locus, & hora iam præteriit, dimitte turbas, vt euntes in castella, emant sibi escas. Iesus autem dixit eis: Non habent necesse ire, date illis vos manducare. Quibus Matthæi dictis consonant Marcus & Lucas. Intelligendum ergo est secundum Augustimum post hæc verba dominum inspexisse multitudinem, & dixisse ad Philippum: Vnde ememus panes vt manducent hi?

De consensu Euang.

Quur non Iudam sed Philippum consulit.

Vbi fortè quæsieris, quur dominus de turba pascenda Philippum potius interrogauit, quàm Iudam qui loculos habebat? Respondetur, quòd locus ille desertus in finibus erat Bethsaidæ ciuitatis, vt ex superioribus patet. Philippus autem è ciuitate Bethsaida natus, turbis illis cæteris discipulis erat notior, vnde & de turba illa pascenda am-

da amplior ei erat solicitudo.

Verum quoniã ex ea ciuitate essent etiam Andræas & Petrus, Philippum potius interrogauit Christus qui non ignorabat, qui ex discipulis suis magis indigebãt in rebus diuinæ virtutis intellectu & animo cõfirmari. Talis autem Ioan.14. erat Philippus, qui postea dixit: Domine, ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Propterea & iam ipsum prę cæteris interrogatione sua erudire intẽdebat. Et ideo dicit Euangelista: Hoc aũt dicebat tentans eum. Non quidẽ tentabat eũ quasi ignorans quid ille & sentiret, & esset respõsurus, sed more humano hoc dictum est. Quemadmodũ quod dicitur: Deus scrutatur corda hominũ, non ostendit scrutationem ignorantiæ, sed certissimæ cognitionis, ita quũ hic dicitur: Tentans eũ, nihil aliud ostendit, quàm rei sibi certissimæ, in discipulo ignorationem, quemadmodum magister tentat discipulum quem scit esse ignorantem, vt ipsi discipulo ignorantia sua manifestetur, & ex hoc habeat occasionem acquirendi quod discat. Vnde Beda.

Prouida dispensatione hoc facit, non vt ipse quæ non nouerat discat, sed vt Philippus tarditatem suæ fidei, quã magistro sciente ipse nesciebat, tentatus agnoscat, & miraculo facto castiget. Neque enim dubitare debuerat prę sente rerum creatore, qui educit panem de terra & vino lætificat cor hominis paucorum dænariorum panes sufficere turbarum milibus non paucis, vt vnusquisque sufficienter acciperet, & iam saturatus abiret.

Denique Philippum de reficienda esuriente turba dominus interrogat, vt ex ipsius responsione mox sequuturũ diuinæ virtutis signum euidentius innotescat, quomodo & vini penuriam in nuptiis permisit prius innotescere, quàm a quam ipse in vinum conuerteret.

O Vnde, inquit, ememus panes? quod duobus potest modis intelligi. Vno sic, Vnde ememus, id est, vnde nobis pretium, tantum panis comparandi, vt huic sufficiat multitudini. Alio modo sic: Vnde ememus, id est, à quibus vendentibus ememus, quum locus iste sepositus ab hominibus, sit desertus? Vtrunq; verum fuisse credendum est, & pecuniæ videlicet & emendi panis fuisse defectum.

Ipse, inquit, sciebat quid esset facturus. Hoc dicit Euangelista, ne ex infirmitate loquutionis huius: Vnde ememus panes, minorationem potentiæ in Christo quisquam suspi-

suspicetur. Sciebat, inquit, cognitione videlicet infallibili, & non solum sciebat, sed etiam disposuerat quid esset facturus.

Indicauit sanè hic Christus prouidentiæ suæ curam quã habet super omnem creaturã, de qua etiam per beatũ Petrum dicitur: Omnem solicitudinem vestrã proiicientes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis. Vnde & vnumquemque nostrum propheticus admonet sermo, dicens: Iacta cogitatum tuum in domino & ipse te enutriet. 1.Petri.5.

Enutrit autem hominem secundum vitam triplicem, vi delicet, Naturæ, gratiæ, & gloriæ. Vnde & triplicem confert cibum, scilicet, naturalem siue materialem, spiritualem, & æternalem. Primum dat ad conseruationem naturæ, de quo dicitur per Psalmistam: Qui dat escam omni carni. Hunc ab eo petimus, dicentes: Panem nostrũ quotidianum da nobis hodie. *Pascit triplicíter christus.*

Secundo dat cibum spiritualem quo conseruemur in vita gratię, scilicet verbum Dei, quin & sacrosanctum corpus & sanguinem suum, panem vtique viuum qui de cœlo descendit, & dat vitam mundo.

Tertio dat cibum gloriæ. Nam si consideretur homo secundũ se totum, id est, secundũ corpus pariter & animã post resurrectionem à mortuis, confert ei cibum gloriæ & fœlicitatis æternæ, in clara visione & fruitione beata diuinitatis Christi pariter & eius humanitatis. Hic enim cibus pascit ineffabiliter beatificans electos. Sequitur.

Respondit ei Philippus: Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis, vt vnusquisque modicum quid accipiat.

P Philippus ergo reficiendæ turbæ emendos fore panes arbitratus, ducentos denarios commemorat, nihil prorsus ad omnipotentiam Christi attendens. In quo tarditatem suã ostendit. Nã si perfectè de creatore sentiret, de ipsius potentiæ nõ differet largitate. Ducentorũ, inquit, denariorum panes, id est, panes ducentis empti denariis nõ sufficeret eis, non modo ad satietatem, sed neque vt vnusquisque modicum quid accipiat, sed multa eis opus est annona, quum sint & numero plurimi, famelici præterea & fatigati, & non in vico vel oppido, sed in hoc sterili deserto, vbi non solum nihil panum, sed nec fructuum

vel

vel gratis vel pretio posset haberi. Vnde patet quod tantæ hominum multitudini reficiendæ humanum consilium omnino fuit inualidum. Sequitur.

Dicit ei vnus ex discipulis eius Andreas frater Simonis Petri: Est puer vnus hic, qui habet quinq; panes hordeaceos & duos pisces. Sed hæc quid sunt inter tantos?

Aestimo (inquit Chrys.) nõ sine causa Andream id dicere. 4. Reg. 4. Sed quia audiuerat signũ quod Helisæus quondam de panibus hordeaceis fecerat: pauit enim de viginti panibus centũ homines. Ascẽdit igitur mẽte in aliquod excelsum, sed ad summum non potuit peruenire, quod ex eo patet quod subdidit: Sed hæc quid sunt inter tãtos? Aestimabat enim q̃ de pauciorib⁹ pauciora, & de plurib⁹ plura facturus esset, qui miracula faciebat. Sed ita nõ erat. Nam æquè facilè ei erat, vt de pluribus, ita de paucioribus panibus pascere turbas. Non enim subiecta materia indigebat, sed ne viderentur creaturæ alienæ esse ab eius sapientia, ipsis creaturis vtitur ad materiam miraculorum.

Manichæi cõfutantur. Theoph. Confundantur igitur Manichæi, qui dicunt quòd & panis, & omnia huiusmodi creata sunt à malo Deo, quia boni Dei filius Iesus Christus panes multiplicauit. Nam si creaturæ malæ fuissent, nequaq̃ bon⁹ mala multiplicasset.

Matth. 10 Sed dicat aliquis: Quum dominus ante præcepisset discipulis, dicens: Nolite possidere aurum, neq; argentum, neq; pecuniam in zonis vestris, non peram in via, neque duas tunicas, quur hic panes secum acceperant? Sed constat hoc illis dominum præcepisse ad opus prædicationis ꝓficiscentibus, ac per hoc declarasse vitæ necessaria prædicatoribus fore conferenda. Hic autem ex prædicatione regressi, & rursus dominum sequuturi, ex consuetudine secum aliquid attulerant, iuxta quod alio loco memoratur eos fuisse panum oblitos.

Matth. 15 Q Chrysos. *Apostolorũ qualis commeatus.* Attendant hic delitiis dediti, quid viri illi magni & admirabiles comederint, quàm vilis & modica eorum mensa fuerit, intueantur in omnibus eorum abstinentiã. Tantum panes habebant hordeaceos, cibum vtique pauperum, & pisces duos. Hic totus erat apparatus.

Rupertus Est, inquit, puer vnus hic. Quis iste puer cum panibus & piscibus fuerit, vel cuius in obsequium, vtrúmne Christi & discipulorum eius, in quorumlibet è turba, & venalia hæc portauerit, iuxta historiam ignoramus.

Mysticè verò, quacunque in solitudine, quasi in deserti (id est, seculi huius) regione turba gentium Christum sequitur trans mare baptismi eius, illic adest puer stultitiæ magnitudine cunctis notus, scilicet ille Iudæorum populus, sed malitia veteranus, sanguine Christi pollutus, qui pro parte eorum qui residui sunt à gladio, in omnes gentes captiuus ductus est. Quocunque enim Christum turba credentium sequuta est, illuc iste puer deportauit secum integros quinque Mosaicæ legis panes, id est, totidem libros, duos quoque pisces, id est, prophetas omnes, & psalmos, legem simul & Euangelium testificantes, vel vnum eundemque Christum, regem simul & sacerdotem, claris præconiis concinentes. *Iudæorum populus puer stultus.*

Illos scripturarum panes ac pisces, collo seruili baiulat nec manducat, sudat sub onere literæ, nec attingit manu vel dente medullam spiritualis intelligentiæ. Non ergo sibi, sed omni mundo portat, vt omnis homo vel quæcunque gens testimonia Christi quàm antiquissima sint, de vicino audiat, & vt non dicat paganus siue hæreticus à nobis conficta esse quæcunque de Christo contra eos proferimus testimonia, quæcunque de rege & sponso suo catholica contra omnes veritatis aduersarios prædicat Ecclesia, nec ea negare queat idem puer stultus, suo conuictas onere, id est, lege sua. *Iudæi non sibi, sed nobis scripturas ferunt.*

Nam quemadmodum filij Ruben & Gad & dimidia tribus Manasse, nolentes transire cum cæteris filiis Israël ad habitandum trans Iordanem, & citra ipsum caulas ouium fabricantes & stabula armentorũ, nosipsi, inquiunt, armati & accincti pergemus ad prælium ante filios Israël, donec introducamus eos ad loca sua, vsque dum possideant hæreditatem suam, nec quicquam quærimus trans Iordanem, quia iam habemus possessionem nostram, & ita egerunt. R *Filii Rubẽ & Gad.* Nume. 2.

Sic iste populus qui noluit nobiscum transire Christi baptismum, tamen hic inter nos est, portans, non sibi (vt dictum est) sed nobis, omnes scripturas legis & prophetarum, quæ vno eodemq; sensu cibus & arma nobis sunt, neq; dimittunt nos donec perueniat ad victoriam auditorium nostrum, siue contra paganum, siue hæreticum,

siue etiam contra ipsum armaturæ nostræ portitorem quicquam dicendum sit vel agendum. Est igitur puervnus hic habens quinque panes hordeaceos & duos pisces, id est quinque Moysi libros sub tenacissima literæ palea granum spiritus continentes, Prophetasque & Psalmos Christum testificantes.

Veteribus scripturis quomodo vtendum.

Sed quid hæc sunt inter tantos? Videlicet si ita permaneant, quomodo iste puer illos circumportat, permodicum & nimis parum est. Esurientium quippe multitudo magna est, & in ipsa multitudine aliqui sunt magni, id est, magnæ capaces scientiæ, oratores atque philosophi. Nam & de ipsis nonnulli veniunt ad fidem Christi. At illæ scripturæ secundum literalē sensum non valde magnæ sunt. Quid enim magnum apponeretur auido conuiuæ, id est, cuilibet philosopho vel oratori, vocato & sedenti ad mensam Christi, quum non nisi secundum literam legeretur illi, quia Abraham duos filios habuit, vnum de ancilla & vnum de libera, vel minor ex filiis Isaac, scilicet Iacob astu matris maiori filio benedictionem præripuit, contectus hirsutis hœdorum pelliculis? Sic & in plerisque gestis, mandatis, siue holocaustis, adeo macra litera est, vt quamlibet esurienti, id est, verbum Dei desideranti, in ipso desiderio fastidium generare posit, nisi ad Christi manus implenda hæc scriptura peruenisset.

Galat. 5.
Gene. 17.

HOMILIA ALTERA.

FAcite homines discumbere. Ioannis sexto.

In hac Euangelicæ lectionis parte duo restant considerāda. Vnum est, multitudinis esurientium miranda refectio. Alterum, patrato signo notanda consequutio, ibi: Vt autem impleti sunt.

Circa primum tria notantur, Primum est, reficiēdorum decens ordinatio. Secundum est, loci recumbentium attendenda conditio, ibi: Erat autem fœnum multum. Tertium est, diuini beneficij admiranda collatio, ibi: Accepit ergo.

A Circa primum dicit Euangelista: Dixit ergo Iesus, Facite homines discumbere. Imbecillo auxilio humano derelicto quod sibi videbatur est exequut'. Verum ad Apostolos

los pertinere voluit, vt faciāt homines discumbere, sed ab ipso expectabatur vnde reficerentur discumbentes.

Apostolorū obedientia.

Vbi & Apostolorum attendenda est obedientia, qui non interrogabant ad quid deberent homines discumbere, nec vnde deberent refici, sed quod iussum erat humiliter impleuerunt, non ignorantes quin is qui olim parauerat mensam in deserto, etiam nunc reficere turbas posset in solitudine. Vbi Cyrillus.

Innata sibi, inquit, mansuetudine nec increpat, nec vllo modo reprehendit discipulos tanta affectos pusillanimitate, sed rebus ipsis ad fidem inducit: Facite, inquiens, homines discumbere, & virtutem meam in panum multiplicatione cognoscetis.

Vbi aduertere est quemadmodum discipulorum & mentes erigit, & diffidentiam demonstrat. Siquidem nondum visis panibus iubet in spem refectionis turbam discumbere, vt ostendat ei subita esse etiam ea quæ non sunt, sicut ea quæ sunt. Vnde & per Apostolum dicitur: Vocat ea quę non sunt, sicut ea quæ sunt.

Roma. 4.

Prælatorū, hoc est.

Itaq; dum audis q̄ Apostoli fecerunt homines discumbere, cognosce prælatorū & eorum qui funguntur magistratu id esse officij vt ea instituāt præcipiantq; subiectis, per quæ æquitate seruata in pace & vnanimitate adinuicem ordinentur. In Euangelio secundū Marcum habes.

Et præcepit illis vt accumbere facerent omnes secundum contubernia super viride fœnū, & discubuerunt in partes per cētetos & per quinquagenos. Vbi diuersi cōui uantium discubitus distinctos per orbem Ecclesiarū conuentus, quæ vnam catholicā faciunt, designant. Quos bene dominus quinquagenos per turmas, vel centenos discumbere præcepit, vt videlicet turba fidelium escam suā & locis distincta & moribus coniuncta perciperet.

Beda.

¶ Circa secundum, quod est, loci recumbentium attendenda conditio, subditur:

Erat autem fœnum multum in loco.

Dicitur hic fœnum herba viridis. Erat enim proximum B pascha, quod in primo mense veris celebrabatur: quando videlicet arridet noui temporis gratia, amœna cœli temperies, & iocunditas vernalis, quando iam renouata post hyemē facies terræ pulchrè germinat, & in spem fructus arbores floribus decorantur.

Quia igitur fœnum multum erat in loco, commodius poterant homines discumbere.

Beda. Fœnum mystice. Esaiæ. 40

Mystice, fœnum in quo discumbens turba reficitur, cõcupiscentia carnis intelligitur, quam sibi subiicere, calcare, & premere debet omnis qui spiritualibus alimentis satiari desiderat. Omnis enim caro fœnum, & omnis gloria eius quasi flos fœni. Discũbat ergo super floré fœni, & florem fœni huius conterat, id est, castiget corpus suũ, & seruituti subiiciat, voluptates carnis edomet. Luxuriæ fluxa restringat, quisquis panis viui suauitate cupit refici, quisquis supernæ gratię dapibus amat renouari. Illi ergo quasi super viride fœnum discumbentes dominicis pascũtur alimentis, qui per studium continentiæ calcatis carnalium concupiscentiarum illecebris, audiendis implendisque Dei verbis operam impendunt. Sequitur:

Discubuerunt ergo viri, numero quasi quinque millia.

Sic Marcus quoque & Lucas testantur. Matthæus autem completius hunc numerum designat, dicens: Manducantium autem fuit numerus quinque millia virorum, exceptis mulieribus & paruulis. Quoties enim (vt dicit Hieronymus) sacerdotes atque Leuitæ, & exercitus vel turmæ pugnantium describuntur, serui & mulieres & paruuli, & vulgus ignobile absque numero prætermittitur.

Arbitrandum est autem æquali vel certè maiori numero mulieres & alios huiusmodi non solitos numerari ibidem fuisse. Porrò numerus quinque millium exprimitur vt cuilibet hominum millenario panis vnus responderet. Discubuerunt ergo nec vagi neque fortuitu, sed (vt dictum est) ordine congruenti seorsum distincti per contubernia, id est, per societates, centeni & quinquageni.

¶ Circa secundum, quod est, Diuini beneficij multiplicatis escis miranda exhibitio, subditur:

Accepit ergo Iesus panes, & quum gratias egisset distribuit discumbentibus.

Beda. C Nõ ergo saluator noua creat cibaria, sed acceptis eis quę habue-

habuerunt discipuli, benedicit, quia veniens in carne non alia quàm prædicta sunt, prædicabat, sed legis & prophetarum scripta quàm sint mysteriis gratiæ grauida demonstrat.

Gratias agit Christus

Egit autem gratias videlicet vt nos de perceptis vel percipiendis cœlestis gratiæ donis, exemplo suo gratiæ agere prædoceret, & ipse quantum de nostris profectibus gratuletur, & de nostra spirituali refectione gaudeat intimaret.

Saluti nostræ congaudet Christus

Proinde quantum, nostræ congaudeat saluti ex eo patet quod narrat Lucas Euangelista, dedisse videlicet eum discipulis potestatem calcandi supra omnem virtutẽ inimici, eorumque nomina scripta indicasse in cœlis, quum mox subiunxit: In ipsa hora exultauit in spiritu sancto, & dixit: Confiteor tibi pater domine cœli & terrę, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudẽtibus, & reuelasti ea paruulis. Claret ergo quia saluti ac vitæ fidelium congratulatur, qui patrem gratias agendo collaudat, quòd ea quæ superbientibus abscõdit, humilibus spiritu secreta reuelauerit. Luce. 10.

Panes nouos cur non creat.

Noluit autem dominus panes vnde turbam reficeret de nouo creare plures ob causas. Primò, vt Manichæorũ confutet errorem dicentium corporalem substantiam esse malã & à malo Deo productã. Si enim creatura panis mala esset, nequaquam Christus qui bonus est mala multiplicasset. Itaq; creaturis ad miracula vtitur ne videãtur ab eius bonitate, & sapientia esse alienæ.

Secundò, vt ostendat, se victualium omnium esse largitorem illum de quo per Psalmistam dicitur: Qui dat escam omni carni. Gene. 3.

Tertio, panes multiplicat, vt ostedat se illum esse qui in principio conditionis rerum dixit: Germinet terra herbam virentem & facientẽ semen. Pisces verò multiplicat, vt probet se esse qui in principio omne animal aquaticum ex aquis produxit.

Quartò, vt per hoc ostendat se esse dominum terræ pariter & maris.

Quintò, vt nobis det exemplum, quòd & si etiam non nisi pauca habemus ex his libenter aliquid indigentibus impartiamur, iuxta illud: Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum liben- Tob. 4.

ter impartiri ſtude. Exemplo etiam nobis ad hoc ſunt Apoſtoli qui quinque panes (nẽpe totum victum ſuum) alendæ turbæ proferre iuſsi, nil contradicunt, nil remurmurant, vt dicant: Vnde nos famem propriam mitigabimus?

D Rupert⁹ Cæterũ intelligamus quia dominus Ieſus quotidie ſequentibus ſe (vnicuique iuxta beneplacitum gratiæ ſuæ) panem cœleſtis doctrinę diſtribuit. Hoc præcipiens vniuerſis vt (ſicut dictum eſt) recumbant ſuper fœnum, id eſt, vt reprimant vitia carnis.

Apoca. 5. Quando autem ſcripturam legis & prophetarum (quę per panes iſtos & piſces deſignatur) quia nos paſcit, in manibus ſuis ipſe accepit, planius aperitur, quãdo ipſe (iuxta Ioãnis Apocalypſim) verus agnus (aſsiſtens in medio throni & quatuor animalium & ſeniorum, id eſt, in medio Eccleſiæ, tanquam occiſus, imo & re vera occiſus, ſed denuo viuus, habens cornua ſeptẽ & oculos ſeptem, qui ſunt ſeptẽ ſpiritus Dei ab ipſo recepto in cœlũ miſſi in omnẽ terram) venit per incarnationis myſterium & paſsionis ac reſurrectionis ſuæ triumphum vſq; ad dextram ſedentis ſuper thronũ. Vbi accepit librum de dextra ſedentis ſuper thronũ & aperuit illum, id eſt, vniuerſam ſcripturam ſanctam diuinitus inſpiratam, de diuina potentia ſuſcepit in ſemetipſo complendã, cuius videlicet tota circa ſalutẽ noſtram in natura hominis aſſumpta diſpenſatio prædicti libri apertio, id eſt, ſanctarum ſcripturarum adimpletio eſt. Non enim intelligerentur ſcripturę, niſi in illo fuiſſent impletæ.

Scripturæ myſteria Chriſtus reſerat.

Iraque tunc ſcripturarum ſanctarum panes dominus Ieſus in manibus ſuis accepit quando ſecundum ſcripturas incarnatus paſſus eſt & reſurrexit. Tunc, inquam, acceptis panibus gratias egit, quando ita ſcripturas adimplendo ſemetipſum obtulit patri, in ſacrificium gratiæ & veritatis.

Beda. Porrò ſecundum Matthęum & Lucam multiplicaturus panes dominus ſuſpexit in cœlum, vt illuc dirigendam mentis aciem: ibique lucẽ ſcientiæ, doceat eſſe quærẽdã. Frangit, & ante turbas ponenda diſcipulis diſtribuit, quia ſacramenta prophetiæ ſanctis doctoribus qui hæc toto orbe prædicent, patefacit.

Accepit, inquit, Ieſus panes, hordeaceos nimirũ, quibus

omnem ſequentium ſe multitudinem ad vitam æternam erat refecturus & duos piſces, Hi ſunt quinque libri Moyſi, quibus ſpirituali intellectu patefactis, & abundãtiore iam ſenſu multiplicatis, auditorum fidelium quotidie corda reficit. Qui panes benè hordeacei referũtur, nimirum propter auſteriora legis edicta, & regmina literæ groſsiora, quæ interiorem ſpiritualis ſenſus quaſi medullam cælabant.

Quinque panes hordeacei myſticè.

Porrò duo piſces quos addidit, Pſalmiſtarum non inconuenienter & Prophetarum ſcripta ſignificant, quorum vnum canendo, alterum colloquendo ſuis auditoribus futura Chriſti & Eccleſiæ ſacramenta narrabant. Sequitur:

Similiter & ex piſcibus quantum volebant.

Hoc eſt, tam de Moyſe quàm de omnibus prophetis & Pſalmis ſufficienter populum ſuum inſtruxit, aperiens illis ſenſum, vt intelligerent ſcripturas. Primum, ipſis Apoſtolis, deinde per ipſos eorum adiutores & ſucceſſores, illuminans & informans, vt ſufficientia de lege & prophetis & pſalmis Euangelicæ fidei adjumenta ſubminiſtrarent. Vnde & notanter in cæteris Euangeliſtis expreſſum legimus, quia quum Chriſtus benedixiſſet & fregiſſet, diſcipulis ſuis, diſcipuli autem turbis accepta propoſuerunt.

Et attende quemadmodum ſumma eruditionis teſtamenti veteris in his quinque panibus & duobus piſcibus deſignetur. Siquidem quinque libris Moſaicæ legis diuinæ æternitatis cognitio, mundi creatio, procurſus ſeculi labentis & vera Deo ſeruiendi religio innotuit. Per duos verò piſces (ſicut iam dictum eſt) pſalmi ſunt & prophetę figurati, qui eruditum in lege Dei populum de promiſſione dominicæ incarnationis noua gratiæ dulcedine paſcebant. Qua trina ſacrę ſcripturæ diſtinctione totam veteris inſtrumenti ſeriem comprehendi dominica authoritate docemur.

Apparens enim diſcipulis ait dominus ipſe, quia oportet impleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege Moyſi, & prophetis, & pſalmis de me. Et quum aperuit illis ſenſum vt intelligerẽt ſcripturas, & intellectas ſpiritualiter fidelibus Lucæ. vlt.

traderent auditoribus, quasi benedicens panib⁹ Apostolicis ac piscibus, hosq; internæ suauitatis dona multiplicans, turbis dispertiri præcepit.

Christus vt ad perfectiora prouocat.

Notandum verò est, quia dominus pro suis cuiq; viribus dona tribuens, semperq; ad perfectiora prouocans, primo, quinq; panibus quinq; millia, secundo, septem panib⁹ quatuor hominum millia reficit, tertio discipulis suę carnis & sanguinis mysterium credit, ad vltimum, magno munere dat electis, vt edant & bibant super mensam suã in regno suo.

Lucæ. 12.

Tria Christus fecit imitanda.

Proinde sciendum est, quòd alij tres Euangelistæ designant Christum circa miraculum hoc tria fecisse, quia videlicet suspexit in cœlũ, benedixit panes, & eos fregit, quæ tria Ioannes tacet. Suspexit quidẽ in cœlum ad patrem, à quo est in filio potentia diuinitatis æqualis patri miraculis operandis. Benedixit panes. Porrò Dei benedictio (secundũ Gregorium) diuinorũ collatio donorũ est, & eorundem multiplicatio. Sicut enim in rerum primordio omnes creaturas benedicẽs naturalem illis virtutem contulit vt ex se inuicem naturaliter multiplicarentur, ita & nũc quia panum multiplicatio supernaturalis erat necessaria ad hoc fuit benedictio singularis. Quibus autẽ verbis hanc Christus expresserit, literis proditum nõ est.

Cyril.

F Hinc documentum habemus, vt nihil in cibum sumamus, nisi verbo Dei & crucis signaculo prius sanctificetur. Siquidem ex peccato hominis hoc cõsequutum est, vt potestatem sibi diabolus in rebus istis corporalibus ad subleuandam hominis necessitatem ordinatis vsurpauerit, vt per eas homini noceat.

Dictũ est etiam, quia panes quos benedixit Christus, fregit, vt frustatim populo diuiderentur. Quũ autem dicit quia distribuit discumbentibus, intellige distributionem hanc discipulorum manibus factam. Vnde Matthęus, dedit, inquit, discipulis, discipuli autem turbis.

Multiplicationis panum mod⁹ id. 3. de tri.

Quærunt nonnulli quomodo hæc multiplicatio panum & piscium facta fuerit. Respondet Hilarius: Nõ sensus, inquiens, non visus, effectum tam conspicabilis operationis assequitur. Quia est, quod nõ erat, videtur, quod non intelligitur. Solum hoc supereſt, vt Deus omnia posse credatur.

Dicit autem Hieronymus, quod domino panem frãgente

gente, multiplicatio partium facta est. Sed & inter discipulorum manus, & etiam in manibus sumentium immẽsa crescebat panis substantia.

Quòd si quæras, vnde veniebant partes illæ panis quæ succedebant fragmẽtis distributis. Dicit Augustinus: Vnde multiplicat de paucis granis segetes, inde in manibus suis multiplicauit quinque panes. Potestas enim erat in manibus Christi. Panes illi quinque quasi semina erant, non quidem terræ mandata, sed ab eo qui terram fecit, multiplicata.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Vt autem impleti sunt, dixit discipulis suis, Colligite quæ superauerunt fragmenta, ne pereant.

Hic ponitur patrato miraculo notanda cõsequutio. Vbi tria notantur. Primum est, fragmentorum quæ supererãt imperata collectio. Secundum est, quantitatis collectorum cõsideranda designatio. Ibi: Collegerunt ergo. Tertium est, ob visum signum digna laudatio. Ibi: Illi ergo.

Chrys.

Circa primum, aduerte quod hæc fragmentorum imperata collectio, non ostentatio superflua fuit, sed ne phãtasiam æstimarent quod factum est, propter quod etiam ex subiecta materia miraculum fecit.

G *Fragmentorum collectio.*

Sed quare non turbis commisit fragmenta portanda sed discipulis? Videlicet quoniam hos maximè erudire volebat, qui orbis terrarum debebant esse magistri. Ego autem (inquit idem Chrysosto.) non solum admiror multiplicationem panum quæ facta est, sed & certitudinem superfluorum, quia non plus neque minus fecit superfluum esse, sed tantum quantum volebat, scilicet duodecim cophinos secundum numerum duodecim Apostolorum.

Rupert⁹. *Miraculi cõsideratio.*

Ecce magnum quidem in facto exteriori diuini beneficij miraculum, verumtamen quotidianis operibus Dei non magis admirandum. Maius enim totius mũdi gubernatio est miraculum, quàm de quinque panibus saturatio quinque millium hominum. Itaq; non tam mirandum est hoc facere potuisse Deum, quàm gaudendum, eum qui hæc

hæc facere posset, venisse in hunc mundũ, verum Deum Dei filium hominem verum factum esse.

H Cæterum quòd hinc ad nos spectat attende quòd quũ orantes dicimus. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie, triplicem debet panem humilitas nostræ deuotionis intendere. Primum, scilicet panem spiritualem, id est, omne verbum quod procedit ex ore Dei, quo noster homo interior viuit. Deinde panem dominici corporis, quo interior simul & exterior homo in vitam conualescit æternam. Et subinde panem carnalem quem etiam idem Deus & pater omnium homini immerito de terra producit, operanti terrã in sudore vultus sui, qui nisi peccasset, poterat absque labore frui vltroneis paradisi deliciis. Si quidem & ipse dominus præsentibus turbis omnem huius triplicis panis largitatem eodem tẽpore aperuit. Loquebatur enim illis de regno Dei, quod est panem spiritualem frangere esurienti. Refecit eos carnalibus epulis, & deinde prædicauit eis, vt esurirent & sitirent cibum & potum corporis sui & sanguinis.

Panis triplex petendus.

Fragmenta non pereãt.

Igitur quòd nunc ait, colligite quæ superauerũt fragmenta ne pereant, reuerenter & diligenter est obseruãdum in omni pane, quem tripliciter (vt iam dictum est) vitæ nostræ & saluti gratia eius prouidit, videlicet ne nimis sublimia & fortia prædicemus infirmis, ne indignis indiscretè tradamus Eucharistiam dominici corporis & sanguinis, ne abundantia nostra in carnalibus cibis (quæ aliorum inopiam supplere possit) aut in superfluitate abutamur, aut per incuriam perire patiamur.

¶ Circa secundum, quod est, quantitatis collectorum notanda designatio, subditur:

Collegerunt ergo & impleuerunt duodecim cophinos fragmentorum ex quinque panibus quæ superfuerunt his qui manducauerant.

Redarguta est ergo discipulorum tarditas & fides adhuc permodica qui dixerant ducentorum denariorum panes eis non sufficere vt vnusquisq; modicum quid acciperet. Item de quinque panibus & duobus piscibus, hæc quid sunt inter tantos? imò & iuxta alios Euangelistas consilium

lium incompetens dabant omnipotẽti misericordiæ Dei dimittere scilicet turbas, vt irent in castella villasq; proximas, & emerent sibi escas.

Acrius verò & multo maximè ille nullius fidei puer Iudaicus populus sensu paruulus, & malitia nimirum vetus dum videt panes diuinæ scripturæ quos volebat solus portare, nec tamen curabat manducare, & ablatos sibi & toti mundo communicatos, iuxta quod idem dominus noster alibi dicit: Amen dico vobis, quia auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius. Videt & inuidet saturatas esse suis panibus gentes quarum æternam odit refectionem, & inter comedentium ora manusque crescere iugiter medullam hordei, ita vt arma ria conuiuantium plena sunt explanationum libris, cuius videlicet hordei paleam asperrimam ore lãguido famelicus lambit, & puerili dente lambit frustra.

Matth. 21. *Iudæis inanis verbi fideles saturantur.*

Quur autem in duodecim cophinos magis quàm in aliam numerum Christo disponente fragmentorum abundantia succreuit, videlicet, quia duodecim erant Apostoli numero suo præfigurantes vniuersos sanctæ Ecclesiæ doctores, quorum fideli ministerio tractandus erat vitalis iste scripturarum panis.

Duodecim cophini, mystice.

Constat verò, nec dubium sinit esse veritas promittẽtis, quòd omnis seruus fidelis & prudens quem constituit dominus supra familiam suam vt det illis cibum in tempore, quum ita fecerit præmium condignum reportabit, & iuxta aliam parabolam, quia habuit, dabitur ei & abundabit.

Igitur quia & vnusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem, rectè saturatis omnibus, duodecim fragmentorum cophini superfuerunt, vt vnusquisque discipulorum qui ministrauerant, suum reportaret cophinum.

1. Cor. 3.

¶ Circa tertium, quod est, ob signum visum digna laudatio, subiungitur in litera:

Illi ergo homines quum vidissent quod fecerat Iesus signum, dicebant: Quia hic est verè Propheta, qui venturus est in mundum.

Et

K Et nos de quibus scriptum est: Edent pauperes & saturabuntur, & laudabunt dominum qui requirunt eum, nos inquam, qui requisiuimus eum trans mare baptismi sui illum sequuti, nunc interim in hac regione deserti triplici (vt prædictum est) pane ab illo quotidie refecti. Laudemus illum vera laude, dicentes: Quia hic est verè Propheta, qui venturus est in mundum, quia magnum & euidẽs fecit nobis signum, superatis aquis quæ intrauerunt vsq; ad animam eius, id est, victa morte, quia resurrexit & in cœlum ascendit, misitq; nobis famelicis gratiam suæ benedictionis, scilicet spiritum sanctum, quo panes suos multiplices nobis manducabiles, id est scripturas sanctas intelligibiles fecit, & hoc modo immisit in os nostrum vocẽ cõfessionis, canticum laudis, hymnum gratiarũ actionis.

Gratiarum actio.

Dicamus itaq;, quia hic est verè Propheta qui venturus est in mundum. Verè enim non cecidit in terram vnum verbum ex omnibus quæ loquutus est quæ de seipso prædixit, quæ nobis pollicitus est. Ex his ergo quæ iam facta sunt scimus indubitanter & illud quod futurum est, quia venturus est in mundum, scilicet ad iudicandũ omne seculum, ad regnandum in secula seculorum. Attamen illi homines qui viderunt hoc signum, & hæc de illo dixerunt, non eo sensu dixerunt, sed carnales quum essent, cẽporali eius beneficio delectati, quod tamen mirabiliter fecit, ita dixerunt, qui venturus est in mundum, ac si dicerent, qui huius mundi gloriam, & temporale iamiam nobis viuentibus accepturus est regnum Iudæorum. Nam sequitur:

Iesus ergo quum cognouisset quòd venturi essent, vt raperent eum, & facerent super se regem, fugit iterum in montem ipse solus. Sic illi: At nos certiori cogitatione veritatis & fidei, videntes mundum quem fecit Iesus, & signa quibus illum repleuit, dicamus. Quia hic est verè mediator Dei & hominum, implet mundum diuinitate, & mundus per ipsum factus est, qui in propria venit, genus humanum quærere, & saluare quod perierat, & recreare mundum quem fecerat, qui cum suis fidelibus per præsentiam deitatis est in mundo omnibus diebus vsque ad consummationem seculi, qui in consummatione seculi per humanitatem venturus est in mundum vt reddat singulis secundum opera eorum, impios quidem & peccatores æternum proiiciens in ignem, iustos autem in vitam introducens æternam.

Beda.

DOMINICA IN PASSIONE.

Quis ex vobis arguet me de peccato? Ioannis octauo.

In lectione sancti Euangelij seriatim quatuor sunt consideranda. Primum est, Irreprehensibilis Christi tam doctrina quàm actio. Secundum est, Blasphemantium Christum indigna contradictio, ibi: Responderunt ergo Iudæi. Tertium est, Aduersum vera respondentem contumelios a replicatio, ibi: Dixerunt ergo Iudæi. Quartum est, Calumnias diluenti parata lapidatio, ibi: Respondit Iesus, Si ego.

Circa primum tria notantur. Primum est, Bene sibi conscij proposita innocentia. Secundum est, Veritati non credentium redarguta malitia, ibi: Si veritatem. Tertium est, Ostensa perfidis incredulitatis suæ causa, ibi: Qui est ex Deo. Circa primum dominus loquitur, dicens: Quis ex vobis arguet me de peccato? Interrogatio est bene sibi de sua innocentia conscij. Magnam enim hoc Christi verbum habet fiduciam, quum nullus hominum fiduciali-ter hoc dicere potuerit, nisi solus dominus noster qui peccatum non fecit. Magna etiam elucet mansuetudo filij Dei, qua percunctari dignatur, quis eum de peccato arguere velit aut possit, quum ipse ad relaxanda peccata venerit.

A *Christus de sua securus innocentia.* Origenes

Magna nihilominus iustitia, cuius conscientia talem apud maleuolos auditores propositionem facit. Ait vir sanctus: Non contempsi subire iudicium cum seruo meo & cum ancilla mea, quũ disceptarent aduersum me. Christus autem non quorumcunque seruorum iudicio se committit, sed malorum, sed infidelium seruorum, sed hostili furore aduersantium. Magna igitur innocentiæ fiducia, vbi etiam aduersario iudicium causæ ab eo qui reus insimulatur, committitur. *Iob. 31.*

Sed

Sed quorsum hoc tendit, nisi vsque ad victoriam iudicij ad confutandas, videlicet, rebelles conscientias inimicorum regis? Eò nanque tendit, vt agnoscant q̃p in die iudicij nullam sint excusationem habituri, quia non credederunt illi, præsertim quum nec sic proponente domino, possunt obiicere, feciſti, aut facis quod minus rectum est hoc vel illud. Proinde nec poterant in eum iactare illud, quod iam vulgo dicitur: Cuius vita despicitur, restat vt & eius prædicatio contemnatur.

Sic etiam constantes humiles, & humiliter constantes suos quoq; vult esse discipulos in authoritate prædicationis, quum dicit: Et quicunq; non receperint vos, exeuntes foras de domo vel ciuitate, excutite puluerem de pedibus vestris, in testimoniũ eorum. Hoc autem est prædicatori puluerẽ quoq; qui de ciuitatibus reproborũ, pedibus eius adhæsit excutere in testimonium eorum, peccata etiam leuiora sine quibus humana omnino non potest vita transigi, publicè plangere, & quotidianis hæc emundando remediis de cætero vestimenta sua, id est, totius corporis membra, ab omni luto vitæ carnalis impolluta custodire.

Matth. 10

Puluis excutiendus.

Qui ergo discipulis hoc præcipiebat, vt vestimenta sua sic excuterent, vt (iuxta quod Salomon ait) omni tempore sint vestimenta tua candida, & oleum de capite tuo non deficiat, sanctè viuendo pacem euãgelizarent, dignè ipse prior vestimentum suum mundum, & nulla indigens excusatione istis ostendebat, dicẽs: Quis ex vobis arguet me de peccato? Dicit autem de contemptoribus eorundem excussorum: Amen dico vobis, tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorum in die iudicij, quam ciuitati illi. Quantomagis isti inexcusabiles erunt, qui hunc de nullo (quamuis exiguo) peccato arguere valentes, non recipiunt.

Ecclc. 9.

¶ Circa secundum, quod est, veritati non credentium redarguta malitia, subditur:

Si veritatem dico, quare non creditis mihi?

B Igitur quum dixisset: Quis ex vobis arguet me de peccato? rectè subiunxit: Si veritatem dico, quare non creditis mihi? vt ita conuenti, conscientias suas interrogent, quam excusationem habere possint in die iudicij.

Rupertus

Porrò causam quare veritatem dicenti non credebant, paulò antè ostendit vbi ait: Ego autem quia veritatem dico vobis, non creditis mihi. Quasi dicat: Illius qui homicida fuit ab initio & in veritate non stetit, vos desideria facere vultis: mihi autem nec saltem creditis, non aliam ob causam, nisi quia veritatem dico vobis. Quid autem hoc peruersius? Quid tali oculo nequius? Quid magis obliquum aut transuersum, quàm non credere cuiquam, eo q̃p dicat veritatem? quum econtrario magis illi credendum fuerit, eo quòd veritatem dicat?

Mira peruersitas.

Sed ne mireris, isti enim ex patre diabolo sunt. Generationis autem diabolicæ hoc proprium est, vt sit mendax, & commutet veritatem Dei in mendacium, dicendo scilicet bonum malum, & malum bonum, ponendo dulce amarum, & amarum dulce, vocando lucem tenebras, & tenebras lucem. Hinc igitur quoniã veritas est, & falli ipse non potest, qui dixerat eis: Vos ex patre diabolo estis, necesse erat, vt maxime propter hanc causam non crederent, quia veritatẽ dicebat eis, & idcirco lucem tenebras vocarent, quia lumen suum fundebat inuitis, sed impuden ti contentione mendacium adstruentes, citò causa cadunt, quòd nullius rationis habent patrocinium.

Roma. 1. Esaiæ. 5.

¶ Circa tertium, quod est, ostensa perfidis non audiendi causa, subditur in litera:

Qui ex Deo est, verba Dei audit. Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.

C Noli attẽdere naturam, sed vitium. Sũt isti ex Deo, & nõ sunt ex Deo. Natura, ex Deo, vitio, non ex Deo. Eis autem hoc dictum est qui non solum peccato vitiosi erant, nam hoc cõmune erat omnibus, sed & prægogniti, quod nõ exant crediturí ea fide qua possent à peccatorum obligatione liberari. Qui ex Deo est, inquit, verba Dei audit.

Augusti.

Tanquam diceret: Quid aduersum me resultatis, dicẽtes: Vnũ patrem habemus Deũ. Omnis qui ex Deo est hoc euidẽti signo dinoscit, quia videlicet habet aures audiendi, & audit verba Dei. Vos autem nõ auditis, sed sine auribus estis ad omne quod loquitur Deus, & hoc palam omnibus est, ex eo maximè, quod me quæritis interficere sicut paulò superius vobis dixi, quia sermo meus non capit in vobis, igitur ex Deo non estis, & propterea nõ auditis. Quid deinde restat, nisi sic esse, vt dixi, quia vos ex patre diabolo estis?

Rupertus

Signum an quis ex deo sit.

& idcirco verba Dei audire: vel econtrà, ex Deo nõ esse, & propterea non audire. Nulla planè esset quæstio, si ita dictum fuisset: Qui verba Dei audit ex Deo est, propterea vos ex Deo non estis, quia non auditis. Sed propterea, inquit, vos non auditis, quia ex Deo non estis.

D

Ex Deo esse vel non esse quid.

Igitur quid sit ex Deo esse vel non esse, & propterea verba Dei audire vel non audire, cum authoritate sacræ scripturæ quærentes. Primo ad memoriam reuocemus causam cur hæc dicta sint. Dicta vtiq; sunt hęc propter nimis elatam Iudæorũ superbiam, qua se solos ex Deo esse præsumebãt, quia videlicet secundũ Isaac, quem ex Deo Sara sterilis & longæua, ex Deo inquã, id est, per Dei repromissionem, & non per carnis accepit consuetudinẽ, quomodo Agar Ismaẽlem. Hoc scientes Iudæi se solos (vt dictum est) ex Deo esse præsumebant, solosq; se esse filios Abrahę.

Aduersus huiusmodi æstimationem veritas præsens, qui ex Deo est, inquit, verba Dei audit, propterea vos non auditis, qnia ex Deo non estis. Quod est dicere: Qui non in illa multiplici superfluitate naturæ est, de qua Deus post

Gene.3. peccatum primi hominis dixit ad Euam matrem cunctorum viuentium: multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus

Gene.1. tuos, sed ex illa benedictione, qua in paradiso ante peccatum benedixit eis, dicens: Crescite & multiplicamini & replete terram, & subiicite eam, & dominamini piscibus maris, & volatilibus cœli, & vniuersis animantibus quæ mouentur super terram, hic verba Dei audit.

Roma.8. Constat quippe quòd omnes sancti & electi qui nunc per Christi gratiam vocantur, iustificantur, meritisque diuersis magnificantur, omnes, inquam, & si non eadẽ prærogatiua meritorũ, eadem tamen prouidentia Dei, prænogniti & prædestinati generantur, & omnes ex illa benedictione sunt, qua primos homines ante peccatum (vt iam dictum est) benedixit Deus.

Illud quoq; certum est, quia nisi peccatũ fuisset admissum, illi tantũmodo nascerentur qui nunc per Christi gratiam liberantur. Illi autẽ omnes qui nunc in perditionem relinquuntur ex illa maledictione sunt, qua dictum est ad mulierem, multiplicabo ærumnas tuas & conceptus tuos, quia nisi peccatum præcessisset (vt dictum est) nullatenus

Matth.3. ista sylua (quæ ad nihil aliud est nisi vt excidatur & in ignem mittatur) de radice carnis nostræ succreuisset.

Igitur

Igitur qui est ex Deo, inquit, id est, ex benedictione illa, qua Deus omnes ad vitam pertinentes nasci iussit, hic verba Dei audit, id est, præeunte gratiæ Dei aspiratione obaudit, ad eandẽ vitã quã intercipiente præuaricatione perdiderat, reuocanti. Et propterea vos nõ auditis, quia nõ vti vos putatis æquè vt Isaac pater vester secundum carnẽ, ex illa benedictione, sed ex maledictione quæ peccatũ consequuta est, multipliciter & superfluè pullulastis testante Propheta, quia de aquis Iuda existis, id est, non ex fide patrum, sed ex sola carne traducti estis. Esaiæ.48.

Itaque terribile est quod hic ore diuino dicitur: Qui E ex Deo est, verba Dei audit: propterea vos nõ auditis, quia ex Deo nõ estis. Si enim verba Dei audit, qui ex Deo est, & audire verba Dei non potest quisquis ex illo non est, interroget se vnusquisque si verba Dei in aure cordis percipit, & intelliget, vnde sit. Gregori⁹. *An ex Deo sis.*

Cœlestem patriam desiderare veritas iubet, carnis desideria cõterere, mundi gloriam declinare, aliena nõ appetere, propria largiri. Pẽset ergo apud se quisq;, si hæc vox Dei in cordis aure conualuit, & quia iam ex Deo sit cognoscit.

Nam sunt nonnulli qui præcepta Dei nec aure corporis percipere dignantur. Et sunt nonnulli qui hæc quidẽ corporis aure percipiunt, sed nullo ea mentis desiderio complectuntur. Et sunt nonnulli qui libenter verba Dei suscipiunt, ita vt etiam in fletibus cõpungantur, sed post lachrymarũ tempus ad iniquitatem redeũt. Hi profectò verba Dei non audiunt, qui hæc exercere in opere cõtemnũt. Vitam ergo vestram ante mentis oculos reuocate, & alta consideratione pertimescite hoc quod ex ore veritas sonat: propterea vos nõ auditis, quia ex deo nõ estis.

Sanè qualis quisque est, talia hunc delectat audire. Sed & quę cuiq; conueniunt & in commodum cedunt, his libenter auditum accommodat. Verbi gratia: Libenter audit infirmus de medicina, peregrinus de patria, de nũdinis mercator, amator quilibet de re amata. *Quæ quisque libenter audit.*

Porrò verbi cœlestis auditio, necessaria est ad salutem peccantibus, pœnitentibus, & proficientibus.

Peccantibus, vt ad sui cognitionem illuminentur, compunctione cordis emolliantur terreantur salubriter, & conuertantur: vel minus saltem delectentur in peccatis.

Pœnitentibus autem, vt sanentur in affectibus, conferuentur à culpis, confirmentur in bono, & spiritualiter consolentur.

Proficientibus etiam necessaria est auditio verbi Dei, vt per illud dirigantur, vt dilectione sancta accendantur, vt Dei verbo pasti, in interiori homine corroborentur.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Responderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei: Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes?

Hic ponitur blasphemantium Iudæorũ contradictio. Vbi duo describũtur. Vnum est, In Dei filiũ horrenda blasphemia. Alterum, aduersum blasphemantes defensa innocentia, ibi: Respondit Iesus, Ego dæmonium non habeo.

F Circa primum, aduerte quemadmodum id quod istis Christus dixerat (videlicet propterea vos nõ auditis, quia ex Deo non estis) ipsi de semetipsis verum esse, suis operibus ostendunt, quum respondentes dicunt: Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu & dæmonium habes?

Simile. Quia enim causa eeciderunt, & ratione superati sunt, furiosa ad conuitia proruunt. Quomodo si athleta fortissimum, victus quisquã & solo deiectus aduersarius, quia ferire non potest armis, petat spumosis dentibus. Nonne, inquiunt, bene dicimus nos, quia Samaritanus es & dæmonium habes? Ecce duo quasi peccatoris argumenta. Dixerat enim: Quis ex vobis arguet me de peccato? Si veritatem dico, quare non creditis mihi? Ergo ne intactus abiret, impingunt duo hæc, quòd & Samaritanus esset, & dæmonium haberet. Sed apertè mẽtita est iniquitas sibi, quia profectò hæc verba non sunt dæmonium habentis, sicut & turbæ quodam loco testantur dicentibus pharisæis, dæmonium habet & insanit, quid eum auditis?

Blasphemi Iudæorum furor.

Ioan.10. Eccle.19.

Iudæi pariunt. Igitur, vt ait Sapiens, à facie verbi parturit fatuus, sicut gemitus partus infantis, citò Iudæi isti per furiosum stultitiæ suæ partum, verum esse testati sunt (vt iam dictum est) quod dixerat veritas, quia ex patre diabolo essent, qui ex propriis loquitur mendaciis. Non enim cum paruo amaritudinis suæ tormento blasphemiam hanc enixi sunt, quam de patre suo, patre mendacij conceperunt filij mendaces,

daces, animæ adulteræ & fatuæ à facie verbi, ab increpatione veritatis mendacium parturientes.

Porrò vbi vel quando dixerunt, quòd dæmonium haberet, & in hoc Euangelista & in cæteris Euangelistis similiter reperimus. Nam & aliàs dixerant: Dæmonium habes, quis te quærit interficere? Et ipsum quoque Beelzebub vocauerunt, dicente ipso apud Matthæum: Si patremfamilias Beelzebub vocauerunt, quanto magis domesticos eius?

Ioan.7.

Matth.10

Verum, vbi, vel quando Samaritanum illum vocauerũt, vel vnde huiusce improperij occasionem nacti sint, apud neminem Euãgelistarũ inuenimus, nisi fortè pro eo quod apud Samaritanos (quibus vtiq; Iudæi nõ conuertebantur) biduo mansit & docuit. Itaq; Iudæi furore ebrij & cæci, non considerantes quid dicerent, sed tantum vt contumelioſissimè dicerent aiunt: Nonne bene dicimus nos, quo paret quòd hãc contumeliam vel Christo affatim obicere, vel obtrectantes absenti dicere soliti essent.

Cur Samaritanũ vocant.

G Samaritanus, inquiunt, es tu, contra id quod dixerat: Quis ex vobis arguet me de peccato? Verum contra id quod dixerat: Si veritatem dico vobis quare non creditis mihi? obiiciunt dicentes: Et dæmonium habes, & ideo nõ loqueris veritatem.

Sciendum est autem quòd Iudæi Christum Samaritanum vocant, quem vtique non ignorabant genere esse Iudæum, & à loco Galilæum, de quo & aliàs dixerunt: Scrutare & vide, quia Propheta à Galilæa non surgit. Sed Iudæi isti (vtique paruuli quos occidit inuidia) ex leuita te animi de homine naturaliter Iudæo facere volunt Samaritanum, qua & ipsi dicebant: Semen Abrahæ sumus, pater noster Abraham est, & vnum patrem habemus Deũ, & irascebãtur illud sibi non concedi, qui tamen inter hęc quærebant interficere hominem qui veritatem eis loquebatur, quod Abraham non fecit.

Ioan.7. Iob.5. Ioan.8.

Itaque Samaritanum vocant, diuersas ob causas. Primò in ipsius opprobrium, q; natio illa apud eos exosa valde esset & contemptibilis. Christum enim & exosum pariter habebant & contemptibilem.

Secundò, Samaritanũ eum dicebant tanquam ritus Hebraicos dissoluentẽ, vtpote obseruationem sabbati vti imponebant. Samaritani enim non perfectè iudaizabant.

Tertiò, quia Samaritani apud eos, peccatores habebantur, & contrarij Iudæis. Christus autem quòd Iudæorum scelera reprehẽdebat habebatur ab eis loco hostis, & aduersarij. In quibus omnibus (vt dictum est) nituntur illum ostendere peccatorem esse.

H *Cur dæmoniacum dicunt.*

Dæmonium insuper habere dicunt, vel ꝙ secreta cogitationũ ipsorũ deprehendebat, quod imperitè dęmonio tribuebant, qui humani cordis ignorat arcana. Vel quia credebant eum in principe dæmoniorum eiicere dæmonia. Vel etiã propter sermones eius humanã capacitatẽ interdum transcendẽtes, quibus Deũ esse patrem suum asserebat, & ꝙ de cœlo descenderat, & ꝙ esset panis viuus.

Itaq; tam diuinã in eo potentiam q̃ sapientiã blasphemantes, dæmonj adscribebant, atq; per hoc instabant (vt iam dictũ est) contra id quod dixerat: Si veritatẽ dico vobis, quare non creditis mihi? Nam dæmoniacis credendũ nõ est, ꝙ per eos mendacijpater diabolus ipse loquatur.

¶ Circa secundũ, quod est, aduersum blasphemantes defensa Christi innocentia, subditur:

Respondit Iesus: Ego dæmoniũ non habeo, sed honorifico patrem meum, & vos inhonoratis me.

I Accepta dominus contumelia tam indigna, à mansuetudine solita non recedit, qua neminem referire consueuit. Aliud nanq; est quum interrogatus quis negat, atq; aliud quum id quod alius affirmauerat, ipse ex opposito confitens denegat. Hoc autem interrogando dixerant: Nonne benè dicimus nos, quia Samaritanus es & dæmonium habes? Cæterum & alias dixerunt cum affirmatione. Dæmonium habes. Quis te quærit interficere? & paulò pòst dicturi sunt etiam affirmantes: Nunc cognouimus quia dæmonium habes. Igitur & in hoc seruat mansuetudinis suæ tenorem, ꝙ vnum idemq; opprobrium, & hic interrogatus negat, & alibi tacita patientia dissimulat.

Rupertus *Mãsuetudo Christi.*

Ioan. 5.

Notandum verò est, quòd non ait: Samaritanus non sum. Vnde & quum de hac parte iniecti opprobrij filet, ipso suo silentio satis indicat, quia genere esse Samaritanum vel Iudæum, aut certè Græcum, nõ tanti est, vt quispiam animum aduertere, aut vllam operam dare debeat ad eluendum, vel remouendum à se huiusce denominationis opprobrium.

Alias

Alias autem & verè iuxta mysticum sensum (quem tamen Iudæi non attendebant) Samaritanus est Dominus noster Iesus Christus sicut abipsius nominis interpretatione palàm omnib⁹ intelligi datur. Samaritanus etenim interpretatur custos. Quis autem nisi ipse verus & perui-gil, nõ dormitãs neq; dormiẽs, humani generis est custos? *Christus Samaritanus pius.*

Quapropter in illa insigni parabola quam sic inchoat: Homo quidã descẽdebat ab Ierusalem in Iericho, & incidit in latrones, pulchrè seipsum Samaritani illius noïe & opere cõmendat, qui faciens iter venit secus eundẽ hominem, & alligauit vulnera eius infundens oleum & vinũ. Prospiciẽs etenim iste custos noster de excelso fãcto suo de cœlo in terrã aspiciens, vidit genus humanum à latronibus despoliatum, & plagis impositis semiuiuum relictũ, id est à diabolo deceptore dignitate suæ conditionis exutum & creatoris sui, non quidem imagine sed similitudine nudatum, quod erat semiuiuũ esse relictũ. Rationem secundũ quam ad imaginẽ Dei factus est, homo nõ perdiderat, sed imitationẽ bonitatis eius, secundũ quã ad similitudinem Dei factus erat, amiserat. Vidit, inquã, gen⁹ humanum sic semiuiuũ, & appropiauit, proximus enim noster factus est, & absq; peccato nostri per oĩa similis, & oẽm curam quã eadem parabola prosequitur adhibebat. Luce. 10.

J *Mendaciũ dixisse Iudæos.*

Igitur de hoc nomine quod est, Samaritanus, rectè custos hominũ dominus noster tacuit, & tacendo satis laudauit. Hoc autẽ quod nullius boni notã retinet, interrogatus, non benè dictum esse respondit, dicens: Ego dæmonium non habeo. Sed quid? Honorifico, inquit, patrẽ meum. Ergo hæc contrario modo opposita esse cõstat, dæmonium habere, & patrem Deũ honorificare. Amplius honorificare Deum, & inhonorare Dei filium, opposita sunt quia non solum sensu, sed & voce contraria sunt. Proinde dæmonium habere & Deum inhonorare voce quidem diuersa, sensu autem paria sunt.

Igitur dum sic respondet mansuetus & verax: Ego dæmonium non habeo, sed honorifico patrem meum, & vos inhonoratis me, opprobrium inimicorum retorquet in caput ipsorum, voce quidem deuitans horrisonam turpitudinem ne diceret: Vos potius dæmonium habetis, rei autem tenens veritatem, quia re vera nisi dæmonium haberent, Dei filium non inhonorarent.

Exemplum imitandum.

Cæterum(vt dicit Greg)mãsuetudinis Christi inter tã ta cõuitia immoto animo perſistentis exẽplo, quid aliud quã ſuperbia noſtra cõfunditur? quã ſi exagitata vel leniter fuerit atrociores addit iniurias quã accepit, facit mala quę poteſt minatur & quę non poteſt. Ecce iniuriã ſuſcipiens, Deus nõ iraſcitur, nõ cõtumelioſa verba reſpõdet. Qui ſi eiſdẽ iſta dicentibus reſpõdere voluiſſet: Dæmonium vos habetis, verum profecto diceret, quia niſi impleti dæmonio eſſent tam peruerſa de Deo loqui non poſſent. Sed accepta iniuria, etiam quod verum erat dicere veritas noluit, ne nõ dixiſſe veritatem, ſed prouocatus contumeliam reddidiſſe videretur.

Ex qua re quid nobis innuitur niſi vt eo tẽpore quo à proximis ex falſitate contumelias accipimus, eorũ etiam vera mala taceamus, ne miniſterium iuſtæ correptionis vertamus in arma furoris. Sed quia quiſquis zelo Dei vtitur, ſæpe à prauis hominibus dehoneſtatur, in ſemetipſo dominus nobis patientiæ præbuit exemplũ, qui ait: Sed honorifico patrem meum, & vos inhonoraſtis me.

Quo dicto ſtatim peruerſis illorum cogitationibus occurrit dicens:

Ego autem non quæro gloriam meam, eſt qui quærat, & iudicet.

L

Christ⁹ ſuã non quærit gloriam.

Exiſtimabãt iniqui quod ille eſſet eorum ſimilis, id eſt, quò vanam quærens gloriam de ſeipſo teſtimonium perhiberet & ea mente diceret: Quis ex vobis arguet me de peccato? & his ſimilia, qua & illi quib⁹ rectè dicebat: Vos eſtis qui iuſtificatis vos corã hominibus, Deus autẽ nouit corda veſtra, & huiuſmodi quàm plurima. Talem quippe illum haberi volentes antè dixerat: Tu de teipſo teſtimonium perhibes, teſtimonium tuum non eſt verum.

At ille intãtũ nulli vnquã adulatus eſt, vt in ciuitate illorũ magna & ampla vel vnius noctis hoſpitiũ nũquã habuerit ſed ſẽper foris, & in Bethania maxĩe, hoſpitat⁹ ſit.

Non enim quemadmodum homines mũdi huius amatores, gloriam ſuam quærentes & in domibus regum eſſe feſtinãtes, omnib⁹ adulantur, & idcirco rectè mollib⁹ veſtiti dicuntur, non inquam ita & ipſe fauorem illorum optabat vt ſibi ab eis quãtocyus regiæ ſalutationes acclamarentur, & diceretur: Viuat rex Chriſtus, & ſic per homines

mines ſuper Dauidicum ſolium ſublimaretur. Quod ſi quidpiam tale expectaret ab eis, nõ vtiq; ſic argueret eos in veritate, vt & paulò ante non tacuerit, dicens: Vos ex patre diabolo eſtis.

Veriſsimè ergo ait: Ego gloriã meã non quæro. Et protinus adiungit: Eſt qui quærat & iudicet. Tuti valde animi verba ſunt hæc. Nec fruſtra. Quomodo enim gloriã Chriſti ſui, gloriã regni ſui, gloriã ſacerdotij eius, non quæreret & iudicaret? Quomodo hãc eius cõfidentiã Iudęi non agnoſcebãt? Siquidẽ de gloria regni eius prophetico ſpiritu dictũ fu erat: Iurauit domin⁹ Dauid veritatẽ & nõ fruſtrabit eũ, de fructu ventris tui ponã ſup ſedẽ tuã. Item de gloria ſacerdotij eius: Iurauit dõmin⁹ & nõ pœnitebit eũ tu es ſacerdos in ęternum ſecundũ ordinẽ Melchiſedech.

M *Gloriam filii quærit pater.* Pſal. Pſal.

Fiant ergo inimici veritatis, & cũ patre ſuo, patre mẽdacij diabolo conſilium inſipiens ineant, quomodo quaſi rationabiliter cõſilium Dei ſpernãt in ſemetipſis, dicẽtes: Nolumus hunc regnare ſuper nos, & hoc modo impleãt ſcripturã dicentẽ: Aſtiterunt reges terræ, & principes cõuenerunt in vnum aduerſum dominũ & aduerſus Chriſtũ eius. Nam re vera qui iurauit (vt iam dictum eſt) ritè prouidebit ſibi, ne iuramentum ſuum irritum ſit.

Lucæ.19. Pſal. Prou.20.

Quæret enim & iudicabit gloriã Chriſti ſui, vt ſitis vos inimici Iudæi quaſi tempeſtas tranſiens, ipſe autem quaſi fundamentum ſempiternum videntibus cunctis, & audientibus vniuerſis ſententiamq́; laudantibus, quòd reos maieſtatis, gloriæ filij ſui inuidos, dominus cœlorum duplici contritione conterendos, iudicabit vos.

Gregori⁹ Ioan.5. *Patientiæ exemplum Chriſtus.*

Scimus certè quòd ſcriptum eſt, quia pater omne iudiciũ dedit filio, & tamẽ idem filius iniurias accipiẽs gloriã ſuam non quærit, illatas contumelias patris iudicio reſeruat, vt nobis inſinuet quantum nos eſſe patientes debemus, dum ſe adhuc vlciſci non vult & ipſe qui iudicat.

Quum verò malorum peruerſitas creſcit, quia non ſolum prædicatio frangi non debet, ſed etiam augeri ſuo nos dominus admonet exemplo, qui poſtquàm dæmoniũ habere dictus eſt prædicationis ſuæ beneficia etiam largius impendit, dicens:

Amen amen dico vobis, ſi quis ſermonẽ meum ſeruauerit, mortem non videbit in æternum.

N In eo quo cœpit, veritas sermone perseuerat, totius constantiæ exemplar singulare. Suprà namq; ante lectionis huius initium sic proposuerat: Si manseritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis, & cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos. Nunc verò in tertia persona generaliter loquens, dicit: Si quis sermonem meum seruauerit, mortem non videbit in æternum. Pro eodem enim accipienda sunt. In Christi sermone manere, & Christi sermonem seruare. Amè amè, inquit, dico vobis, repetitio hæc, diuini iuramenti, verborum Christi infallibilem ostendit veritatè. Si quis sermonem meũ seruauerit, corde credèdo, & opere adimplendo, mortem non videbit, id, est, nó experietur in æternum. Sicut enim infusa corpori anima præstat ei vitam, & ros cœlestis florem viuificat, ita Christi sermo fidelem viuificat animam.

Christi sermonem seruans quomodo non moritur.

Sed obiiciat aliquis, & dicat: Quis est homo qui viuet, & non videbit mortem? Ecce enim morimur vniuersi.

Mors triplex.

Sed triplex est mors, videlicet. Prima, naturæ, quæ animam à corpore separat, & hanc necesse est omnem hominem experiri. Sed tamè Christi sermo facit, vt ista mors contemnatur, imò vt desideretur, iuxta quod dicebat Apostolus: Cupio dissolui & esse cum Christo. Sed & tandem virtute sermonis Christi mors ista destruetur, quando mortale hoc induet immortalitatè. Tunc enim absorbebitur mors in victoria. Vnde per Esaiam dicitur: Præcipitabit dominus mortem in sempiternum.

Philip. 1.
1. Cor. 15.

Secunda, est mors culpæ, per quam anima separatur à Deo, & ab ista liberat seruatus sermo Christi. Nemo enim peccat nisi qui verbum Christi non seruat.

Esaiæ. 25.

Tertia est, mors gehennæ ignis, de qua per Psalmistá dicitur: Quoniam non est in morte qui memor sit tui, in inferno autem quis confitebitur tibi? Et rursum alibi: Quoniam non infernus confitebitur tibi neq; mors laudabit te. Sed nec mortem hanc peccatorum pessimam videbunt in æternum Christi sermonem seruantes.

HOMILIA ALTERA.

NVnc cognouimus, quia dæmonium habes. Ioannis octauo.

In hac parte Euangelicæ lectionis duo restát con-

sideranda. Primum est, aduersum vera respondentem contumelioſa replicatio. Secundum est, calumnias diluéti parata lapidatio. Ibi: Respondit Iesus. Si ego.

Circa primum duo sunt notanda. Vnum est aduersus veritatem iterata blasphemia. Alterum, Imposita domino adrogantiæ calumnia. Ibi: Nunc tu maior es.

A *Iudæorum furor atrox*

Circa primũ dicitur: Dixerunt ergo Iudæi: Nunc cognouimus quia dæmonium habes. Sufficienter amouerat à se Christus hanc contumeliam, sed tamè eam replicant, ne succumbere videátur. Vnde & ratione superati, de beneficio ostensæ veritatis peiores fiunt quemadmodum econtrario per contumelias boni efficiũtur meliores. Nam accepta domini prædicatione dicentis: Amè amen dico vobis, si quis sermonem meum seruauerit, mortem non videbit in æternum, iterum Iudæi blasphemant, dicentes: Nunc cognouimus quia dæmonium habes.

Vbi aduertere est & cæcitatem pariter & impudẽtiam Iudæorum. Nunc, inquiunt, cognouimus, quia dæmoniũ habes. Id antè certo nesciebamus, nunc autem verè scimus. Vbi eorum stupiditatem palam est cernere. Nã quãdo dominum de morte damnationis æternę constat fuisse loquutum, ipsi hoc ad corporalem mortem iniquè detorquebant. Vnde & dicunt:

Abraham mortuus est & Prophetæ, & tu dicis, si quis sermonem meum seruauerit, non gustabit mortem in æternum?

B *Mors pessima.*

Verè stulti & maligni contentionis studio aduersus Dei sapientiam dimicant, quæ sint exordia sermonis Dei, nec-dum se scire ostendentes. Vbi enim cor suum pariter & aures dereliquerant, tã multa clamante scriptura de morte peccatorum pessima, verbi gratia, dum dicit: Quia non infernus cõfitebitur tibi, neq; mors laudabit te. Vel illud: Quoniam non est in morte qui memor sit tui, in inferno autem quis confitebitur tibi, & his similia.

Nempe de hac morte vera, de hac morte pessima dicebat veritas: Si quis sermonem seruauerit, mortem non videbit in æternum. At illi quia iam æternæ morti inhærerant & eandem mortem cui inhæserant non videbant, dum solam mortẽ carnis aspicerent, in veritatis sermone caligabant, Dixerunt ergo.

Nunc

Nunc cognouimus quia dæmonium habes. Et vnde & possessores stultitiæ, tantæ rei nacti estis notitiam? A maioribus (inquiũt) capimus argumentum. Abraham enim & prophetę mortui sunt. Quasi dicant: Non maioris auctoritatis & efficaciæ est tuus sermo, quàm sermo Dei.

Obiectio Iudæorum

Sed obseruatores diuini sermonis mortui sunt, nempe Abraham & cæteri prophetæ, ergo sermo tuus à morte nõ liberat. Quin nec teipsum à morte poterit tuus sermo liberare, quanto minus potest alios facere immortales: Nisi fortè putes te esse maiorem Abraham & prophetis. Abraham autem mortuus est, qui tamen sermonem Dei in omnibus obseruauit, egrediens ad domini iussorem de terra sua & cognatione qui etiam propter sermonem domini præsto fuit immolare vnigenitum suum in holocaustũ. Denique & sermo eius tantę fuit virtutis, tantumq; valuit apud dominum, vt ciuitatem & vniuersam regionem Sodomorum si in ea decem iusti inueniri potuissent, ab imminente subuersionis pœna potuerit liberare.

Et prophetæ mortui sunt, qui Dei sermonem seruauerunt, & in suo nihilominus potentes fuerunt sermone. Verbi gratia: Moyses, Dauid, Samuel, Helisæus, Esaias, Ezechiel, Ieremias, Daniel, atq; cæteri omnes. Et super hęc omnia, tu dicis: Si quis sermonem meum seruauerit, mortẽ non gustabit in æternum. Loco eius quod dixerat, mortẽ non videbit, isti dicũt non gustabit, & in idem redit, quia tam videre mortem quàm gustare, accipitur pro eo quod est experiri.

C

Origenes Mortuos non esse viuentes Deo.

Notandum est autem Iudæos non verum dixisse de Abrahã & de ꝓphetis quòd mortui essent. Audiuit enim verbum Christi Abraham atq; seruauit, & huius simile dices de prophetis, de quibus dicunt: Et prophetæ mortui sunt. Nam ipsi verbum filij Dei custodierunt, quum verbum domini factum fuerit vel ad Osee, vel Esaiam, Ieremiam, quod si quis alius custodiuit, ipsi prophetæ custodierunt. Mendacium ergo dicunt, mortuos esse asserẽtes. Vnde dominus in Euangelio cum Saducæis disputans,

Mar. 12.

Non legistis, inquit, in libro Moysi, super rubum quomodo dixerit ei Deus, inquiens: Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Iacob Non est Deus mortuorum, sed viuorum. Vnde & apud Lucam subiungitur: Omnes enim viuunt ei.

Circa

¶ Circa secundum, quod est, imposita domino arrogantiæ calumnia, subditur.

Nunquid tu maior es patre nostro Abraham, qui mortuus est, & prophetæ mortui sunt? Quem teipsum facis?

Iudaicæ gentis Abraham fuit pater, cui etiam primo futuri seminis repromissio facta fuit, a quo incœpit & circuncisio, & omnes Iudæi secundum carnem ab eo descẽderunt, qui tamen (inquiunt) mortuus est, & prophetæ mortui sunt, qui & maiores q̃ tu, fuerunt, & sermonẽ Dei meliorem, magisq; tuo sermone auctenticum seruauerũt. Quem (inquiunt) teipsum facis? Quousque tendis supra temetipsum, vel ad cuius mẽsurã magnificas temetipsum cuius mensuram nos omnes nouimus, videlicet, quòd sis homo Galilæus fabri filius?

D

Interrogatio iniuriosa.

Origenes

Ioan. 17.

Talis vtiq; percunctatio dicentium, quem teipsum facis, nimis iniuriosa est. Quis enim aliud seipsum facit quã est, nisi is, in quo veritas non est, mendax & mẽdacij pater, & omnis hypocrita & nequam, qui vtiq; ex parte eius est? Ergo cæcutientium fuit hæc prolatio, quoniam nõ se fecit Iesus id quod est, sed ex patre recepit ab æterno, sicut & dicebat ipse: Nunc clarifica me tu pater apud temetipsum claritate quam habui priusquàm mundus esset apud te. Magnus itaque fuit, non quòd ipse semet fecerit magnum, sed quia talem eum ab æterno genuit pater, Quamuis & ipse qui tantus erat semetipsum humiliauit, & in forma Dei existens, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Itaq; nimis indignè mendacem hanc contumeliam Christo infligunt, quem quasi arrogantem atque superbum calumniantur, qui se Abrahæ anteponeret & prophetis.

Philip. 2.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Respondit Iesus: Si ego glorifico meipsum gloria mea nihil est: Est, pater meus qui glorificat me.

Hic ponitur calumnias diluenti parata lapidatio. Vbi primo dominus falsam calumniam patienter diluit.

Secun-

Secundo maiorem se quàm Abraham ostendit. Ibi. Abraham pater vester. Tertio, homicidarum duritia ad lapides decurrit. Tulerunt ergo lapides Iudæi.

B Circa primum, attende quali responso retusi sint, dente putido sapientiam commordentes, & dicentes, quẽ teipsum facis? Si ego, inquit, glorifico meipsum, gloria mea nihil est. Hoc quantum ad eorum suspicionem dixit.

Seipsum glorificare quid sit.

Vbi hoc primo sciendum est, quòd nemo nisi alienus raptor gloriæ, seipsum glorificare æstimãd⁹ sit. Qui enim se iactat & dilatat, confidens in corde suo exemplo illius qui primus creatoris sui communione contempta, sibimet in corde suo loquens, sedebo, inquit, in mẽte testamenti, in lateribus aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo, ille inquam qui iactando & dilatando se, hunc imitatur, glorificare seipsum dicendus est, eiq; rectè dicitur: Quẽ teipsum facis? quia stultus est & iurgia concitat, dum supra semetipsum se extendit socialem comparium charitatem deserens, inferiorumq; charitatem fastidiens. Ergo Dei filius non seipsum glorificat, nam econtra, vt iam dictum est, quum in forma Dei esset, semetipsum exinaniuit formam serui accipiens, factus obediens patri vsq; ad mortem, mortem autem crucis.

Esaiæ. 14.

Philip. 2.

Dicat itaq; : Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est, id est, quisquis supra semetipsum tendit, sicut vos de me calumniamini, dicentes, quem teipsum facis, gloria eius nihil est. Debemus enim cõcordẽ patris & filij charitatem nos imitari, qua & pater filium, & filius patrem glorificat. Ipso filio dicente : Pater clarifica filium tuum, vt & filius tuus clarificet te, vt mutua charitate fiat in nobis quod scriptum est: Honore inuicem præuenientes, & nulla gloria nostra nonnihil est.

Ioan. 17.

F Est pater meus, inquit, qui glorificat me. Quibus retro aduersus impios & obstinatos adhuc sese dominus aperit & manifestè diuinam suam maiestatem ostendit, docens eum sibi esse patrem, quem illi suum profitentur Deum, vt exinde eorum perfidia nullam prorsus habeat excusationem.

Vt filium clarificauit pater.

Lucæ. 3.

Patet autem quemadmodum pater filium suum secundum humanam naturam glorificauit. Et primo quidem in baptismo voce cœlitus audita: Hic est filiꝰ meus dilectus, in quo mihi complacui. Simili postmodum voce, in sua glo-

glorioſa transfiguratione in excelso monte è nube audita idem Dei filius à patre glorificatus est, dicente ei: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui, ipsum audite. Proinde insigni testimonio Ierosolymis paulo ante passionem suam filium suum pater glorificauit huiscemodi ad ipsum de cœlo voce dicente: Et clarificaui, & iterum clarificabo. Matth. 17. Ioan. 12.

Nam & in ipsa passione sua hunc admirandis prodigijs clarificauit, quãdo videlicet elementis luctum facientibus obscuratus est sol & aër, & ab hora sexta vsque in horam nonam (quoadusque videlicet in cruce viuens pependit) tenebræ factæ sunt super vniuersam terram. Quando nihilominus terra mota est, & petræ scissæ sunt, & monumenta sanctorum sese aperuerunt, sed & velum templi scissum est in duas partes, à summo vsque deorsum.

Denique in eius glorioſa resurrectione à mortuis, ac deinde in triumphali Ascensione in cœlum, sessioneq; ad dexteram patris, angelorum præterea multiplici attestatione, & fide gentium Deus pater Iesum Christum filium suum (quem Iudæi inhonorauerunt) magnificè glorificauit, dans ei nomen quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur cœlestium terrestrium, & infernorum. Sequitur. Philip. 2.

Quem vos dicitis quia Deus noster est, & non cognouistis eum, ego autem noui eum. Et si dixero quia non scio eum, ero similis vobis mendax: Sed scio eum, & sermonem eius seruo.

Non peregrinum pro se aliundè testimonium adducit dominus, sed contentus est illo paterno, quando & pater ille suus quo fretus est, Deus erat Iudæorum, ne isti suspicarentur alienum Deum ipsum inducere velle. G Chryſoſ.

Et non cognouistis, inquit, eum: Dices & Iudæos cognouisse Deũ, iuxta illud Psalmistę: Notus in Iudæa Deus, in Israël magnum nomen eius. Ad quod respondetur, cognouisse quidem Iudæos Deum, sed vt conditorem tantum, & administratorẽ mundi, non vt eum qui per vnigenitum filiũ suum Iesum Christũ miracula operaretur, quia si sic Deum cognouissent, filium eius non crucifixissent. Quod tamen intelligendum est more scripturarum, quo appel-

Iudæos dicit non cognouisse.

Chryſoſ.

Deū ignorare. appellantur impij qui ita omnia agunt quasi Deum non agnoscant. Quo loquendi modo per Esaiam dominus loquitur, dicens: Israel autem me non cognouit, & populus meus non intellexit.

Esaiæ.1.

Proinde quisquis viam Dei non ingreditur, vsitato scripturę modo perinde habetur, ac si neq; Deum cognoscat, nec ab illo se putet agnosci, iuxta quod in Regum historia scriptum legimus: Filij Heli, filij Belial nescientes dominum, neque officium sacerdotum ad populum. Palàm est autem inde eos dici ignorasse dominum, quod impiè vixerint. De huiuscemodi per Apostolum dicitur: Fatentur se nosse Deum, factis autem negant. Bene ergo Iudæis Deum suis malis operibus negantibus, ore veritatis dicitur: Et non cognouistis eum, tametsi iactitantes dicitis, quia Deus noster est. Quem tamen verè cognoscebat ipse iuxta quod ait: Nemo nouit filium nisi pater, neque patrem quis nouit nisi filius, & cui voluerit filius reuelare.

1.Reg.2.

Titum.1.

Matth.11.

Porrò de seipso Saluator subdit, dicens:

Augustꝰ. *Veritati Christi⁹ attestatur.*

Ego autem noui eum. Secundum carnem iudicantibus potuit & his arrogans videri, sed arrogantia non ita caueatur, vt veritas relinquatur. Propter quod subdit.

Rupertus

Et si dixero quia non scio eum, ero similis vobis mendax. Quasi dicat: Sicut dicentes vos scire eum mentimini, ita & ego, si dixero me eum nescire. Frustra nanque veritas in hunc mundum venisset, si seipsam negando, mendacibus satisfeciisset.

Benè ergo quod mallet eligens dicit: Sed scio eum, & sermonem eius seruo. Quod vtique maxima demonstratio est quod ab illo sit missus. Hic autem, inquit, sermo eius est, & hoc mandatum ille mihi dedit, vt non solum vsque ad opprobria, sed & vsque ad mortem, testimonium veritati perhibeā, quòd ipse me misit, ad hoc quod quisquis sermonem meum seruauerit, mortem non videat in æternum.

¶ Circa secundum, vbi maiorem se quàm Abraham dominus ostendit, subditur:

Abraham pater vester exultauit vt videret diē meum, vidit & gauisus est.

H Refutato vanæ gloriæ conuitio, quo denotauerant eum aduersarij, dicentes: Quem teipsum facis, nunc demum

Rupertus

mum ad illud respondet, quod cū indignatione non parua interrogauerant, dicentes: Nunquid tu maior es patre nostro Abraham qui mortuus est? Abraham, inquit, pater vester exultauit vt videret diem meum.

Maior christus quàm Abraham.

Magna sanè & mira sententia, qua & magnum patris Abrahæ meritum, & longè magis propriæ magnitudinis prædicat testimonium. Quid enim est, exultauit vt videret diem meum, nisi illud, quod & nos in eodem patre fidei nostræ rectè miramur quia primus ad præceptum Dei longam & laboriosam sustinuit peregrinationem, nō sic quasi tristitiam aut necessitatem, sed vt verè magnæ lætitiæ expectationem?

Promiserat enim illi Deus nullum habenti hæredem, imò & (quod maius est) sterilem habenti vxorem, quod in semine eius benedicerentur omnes gētes, nec statim accepit filium, per quem illud semen benedictionis quod est Christus sperare posset, sed potius exiit, nescies quò iret, & in terra aliena in casulis habitando demoratus est, nō habens hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirens.

Ge.17.

Gene.12.

Heb.13.

Hoc ergo magnum quidem est patris Abrahæ meritum, quod vtique (id est hanc eius obedientiam) Dei filius appellat exultationem. Sed longe maius est suiipsius testimonium quod diem suum fuisse testatur eiusdem exultationis præmium dicendo: Exultauit vt videret diem meum.

Porrò secundum Augustinum, incertum esse potest, vtrum dixerit temporalem diem domini, quo erat venturus in carne, an diem domini qui nescit ortum, nescit occasum. Sed ego, inquit, nō dubito patrem Abraham totam scisse. Ait enim seruo suo quem mittebat: Pone manum sub fœmore meo, & iura mihi per Deum cœli. Ergo quæ fuit illa iuratio, nisi quia signabatur de genere Abrahæ venturum in carne Deum cœli.

Diē Christi vt Abraham vidit.

Gene.24

Gene.18.

Proinde etiam tunc diem domini Abraham vidit, quando in figura summæ trinitatis angelos hospitio recepit. Quibus profectò susceptis, sic tribus quasi vni loquutus est, quia & si in personis numerus trinitatis, in natura tamen vnitas est diuinitatis. Vidit ergo & gauisus est.

Quis autem pensare potest illud beati senis gaudium quan-

quando accepit diutinæ expectationis suæ præmium, scilicet filium, veracis Dei testimonium, posteritatis initiũ, fundamentum generis, salutis argumentũ, nascituri Christi seminarium. Quis, inquam, nisi quem eadem fides animauit, persentiscere potest gaudium amici Dei quo dilatabatur anima eius quum staret familiariter cum illo sub arbore, à cuius facie timidè abscondit se reus Adam sub arbore, & cibis suis eum pasceret, quem ille per cibi rapinam offenderat, suamque radicem vetus oliua reuirescere conspiceret ad proferendum fructum, qui tandem veteti ligni morsus expiaret.

Abraham deum pascit

Rectè igitur hic filius Abrahæ maior quàm Abraham loquitur, dicens: Abraham pater vester exultauit vt videret diem meum, vidit & gauisus est.

At illi carnales filij Abrahæ, suos á carne oculos non subleuantes, & in eo solam carnis ætatem pensantes verba eius hæc intelligere nolebant. Verba enim oris eius (nimirum iniqui Iudaici populi) iniquitas & dolus, & noluit intelligere vt bene ageret. Sequitur enim.

Dixerunt ergo Iudæi ad eum: Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham uidisti?

K

Simile

Non iguorabat veritas quicquid respondisset, vertẽdum esse in calumniam. Sic enim insistebant aduersarii, quomodo luctatores improbi, qui virum fortissimum quia virtute deiicere non possunt, fraude vt in foueam ruere faciant, circumueniunt. Sic enim isti insidiosi vrgebant, vt verbum elicerent, quod pro blasphemia condemnare possent. Attamen respondendum à Christo ita illis erat vt totus mundus illis non audientibus, audiret, non negiecta scriptura quæ dicit: Ne effundas sermonem, vbi non est auditus, quum non tam propter illos qui persequebantur, quám propter nos qui crediturí eramus idem sermo funderetur.

Eccl. 32

Quinquaginta, inquiunt, annos nondum habes. Sanè triginta & trium duntaxat annorum tunc erat Christus. Et Abraham vidisti, qui iam ante annos circiter bis mille mortuus fuerat? Nec tamen dixerat dominus se Abraham vidisse, sed econuerso, quia Abraham viderat diem Christi, nihilominus tamen secundum eorum intellectũ errone

erroneum eadem vtrobique erat difficultas. Verum corporeis oculis nec Christus ipsum Abrahã, nec ipse Abraham Christũ vnquam viderat, prout isti suo distorto intellectu Christũ dicere calumniabantur. Itaque benignè redemptor noster à carnis suæ intuitu hos submouet, & ad diuinitatis suæ contemplationem trahit dicens:

Amen amen dico vobis: antequã Abraham fieret ego sum.

L

Gregorius. *Christus se Deum esse insinuat.*

Ante præteriti temporis est, sum præsentis. Et quia tempus præteritum & futurum diuinitas non habet, sed semper esse habet, nõ ait: Ante Abrahã ego fui, sed ante Abrahã ego sum. Vnde & ad Moysen olim dixerat: Ego sum, qui sum, & dices filiis Israel: Qui est, misit me ad vos.

Exod. 3.

Ante ergo vel post Abraham habuit, qui & accedere potuit per exibitionem præsentiæ, & recedere per cursum vitæ. Veritas autem semper esse habet, quia ei quicquam nec priori tempore incipitur, nec subsequẽti terminatur. Sed sustinere ista æternitatis verba infideliũ mẽtes non valuerũt, imò noluerunt, sicut de hoc maximè iniusto & insipiente populo scriptum est: Quia noluit intelligere vt benè ageret.

¶ Circa tertium, quemadmodũ videlicet homicidarum duritia ad lapides decurrit, subditur:

Tulerunt ergo lapides, vt iacerent in eum. Iesus autem abscõdit se, & exiuit de templo.

Furentibus Christus cedit.

Ergo veritatis verba sustinere nõ valẽtes, ad lapides currunt. Et quem intelligere non poterant, vel potius intelligere dissimulabant, obruere quærebant. Defecerant eis verba quibus Christo vltrà exprobrarent, ergo currant ad lapides. Quò enim tanta cordium duritia nisi ad lapides duros recurreret?

Iesus autem abscondit se, nõ in angulum aut in locum aliquem secretiorem quasi timidus se recipiens, sed de sua potentia sibi conscius & securus de medio eorũ qui ei insidiabantur exiuit. Exiuit, inquit, de templo, in quo voluerunt ipsum lapidare.

Iudæi iuste dereliqui.

Quis iam miretur Dei filium templum ipsorum reliquisse desertum, quod iam ei factum erat spelunca hienæ? Quid enim est, quod Iudæi núc vsq; longe sunt à salute, Iere. 12.

Rupertus nisi quia Iesus, id est, Saluator ab illis abscondit se? Et quid
Isaiæ. 1. est quòd ciuitas & templum super oculos, imo & super ea
Malach. 2 dauera eorum cecidit, exterminãtibus Romanis, & quæ-
cunque illic Deo patrum suorum offerre vel celebrare
consueuerens, holocausta arietum, & adeps pinguium, &
sanguis vitulorum & agnorum & hircorum, neomenias
& sabbatha, & aliæ festiuitates eorum, quasi stercus super
vultus eorum proiectæ sunt, Deo protestante & dicente:
Iniqui sunt cœtus vestri, calendas vestras & solennitates
vestras odiuit anima mea, facta sunt mihi molesta. Quid
Matth. 23. est, inquam, hoc, nisi quia Iesus absconditus ab eis exiuit
de templo? dicens: Ecce relinquetur vobis domus vestra
deserta.

Quòd autem quasi infirmus, se abscondit & exiuit, vi-
1. Cor. 2. ctoriæ totius perfectionem expresit (dicente Apostolo: Quod infirmum est Dei, fortius est hominibus) quia
non tam à lapidibus, quàm à lapideis Iudæorum cordibus fugit.

M Christi tolerãtia imitanda. Gregori. Sed dicat aliquis: Mirum est quod dominus persequentes suos fugiendo declinauerit, qui si voluisset tacito
nutu mentis suæ eos aut in suis ictibus ligaret, aut pœnæ
subitæ mortis obrueret. Sed qui pati venerat, exercere iudicium nolebat. Certè sub ipso passionis tempore & quantum ipse posset ostendit, & tamen hoc ad quod venerat
ostendit. Nam quum persequutoribus se quærentibus ob-
Ioan. 18. ceret: Ego sum, sola hac voce eorum superbiam percussit
& omnes in terram strauit.

Qui ergo & in hoc loco potuit manus lapidantium non
se abscondendo euadere, quur abscondit se, nisi quòd homo inter homines factus redemptor noster, quædam
nobis verbo loquitur, quædam exemplo? Quid autem
nobis hoc exemplo loquitur, nisi vt etiam quum resistere possumus, iram superbientium humiliter declina-
Rom. 12. mus? Vnde & per Paulum dicitur: Date locum iræ. Quanta humilitate iram proximi ferre debeat perpendat homo, si furores irascentium abscondens se declinauerit
Deus. Nemo ergo se contra acceptas contumelias erigat, nemo conuitia reddat. Imitatione enim Dei gloriosius est iniuriam tacendo fugere, quàm respondendo superare.

Sed contra hoc superbia dicit in corde: Turpe est, vi acce-

accepta iniuria taceas. Nam quisquis conspicit quia accipis iniuriam & taces, non putat qui patientiam exhibes, & crimen agnoscis. Sed vnde vox ista in corde nostro contra patientiam nascitur, nisi quia in imis cogitationem fiximus: & dum in terra gloriam quærimus, placere ei qui nos de cœlo conspicit, non curamus?

Accepta ergo contumelia meditemur in opere vocem Dei: Ego gloriam meam non quæro, est qui quærat & iudicet.

Cæterum multa Christus Iudæis prędicauerat, sed prędicationis eius verba illi deridebant. Deteriores quoque ex prædicatione facti sunt, qui vsque ad iaciendos lapides prosilierunt. Et quid abscondendo se dominus signat, nisi quod eis ipsa veritas absconditur, qui eius sequi verba contemnunt. Eam quippe quam nõ inuenit humilem, veritas fugit mentem. N Quibus se veritas abscondit.

Et quàm multi sunt hodie qui Iudæorum duritiam detestantur, quia prædicationem domini audire noluerunt, & tamen quales illos arguũt fuisse ad fidem, tales ipsi sunt ad operationem. Præcepta Dei audiunt, miracula cognoscunt, sed conuerti à suis prauitatibus renuunt. Ecce vocat & redire nolumus, ecce sustinet, & eius patientiam dissimulamus. Dum ergo tempus est fratres, prauitatem suam vnusquisque deserat, Dei patientiam pertimescat, ne quem nunc tranquillum despicit, iratum postmodum nequaquam euadere possit.

DOMINICA IN RAMIS PALMARVM.

QVum appropinquasset Iesus Ierosolymis & venisset Bethphage ad montem Oliueti. Matth. 21.

In hac lectione tria comprehenduntur. Require supra Dominica prima aduentus.

DOMINICA RESVR-RECTIONIS CHRISTI.

QVum transisset sabbathum, Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome emerunt aromata, vt venientes vngerent Iesum. Marci decimosexto.

In hac sancti Euangelij lectione tria comprehenduntur. Primum est, sanctarum mulierum erga Christum dominum morte peremptum obsequium & deuotio.

Secundum est, triumphalis Christi à mortuis resurrectio, ibi: Et dicebant adinuicem.

Tertium est, Resurrectionis Christi per mulieres sanctas fœlix annunciatio, ibi: Sed ite.

Circa primum tria notantur. Primum est, Iudaici sabbathi transitio. Secũdum est, sanctarum mulierum deuota obsecutio, ibi: Maria Magdalene. Tertium est, notandi temporis designatio, ibi: Et valde mane.

A Circa primum dicitur: Quum transisset sabbathum. In Euangelio secundum Lucam scriptum est, quod sanctæ mulieres Christo iam sepulto reuertentes à monumento parauerunt aromata & vnguenta, & sabbatho quidem siluerunt propter mandatum. Mandatum enim legis erat, vt sabbathi silentium à vespera vsque in vesperam seruaretur, ideoque religiosæ mulieres sepulto domino quàm diu licebat operari (id est, vsque ad solis occasum) in vnguentis præparandis erant occupatæ. Et quia tunc præ angustia temporis opus cœptum explere nequibant, festinauerunt mox tran'acto sabbatho, id est, occidente sole, vbi operandi licentia remeauerat emere aromata, sicut in hoc Euangelio continetur, vt mane venientes vngerent corpus Iesu. Neque enim vespera sabbathi, præoccupante iam noctis articulo, monumentum adire valuerunt.

Beda.

Pię mulieres in lachrymis per vigiles.

Constat itaq; quia in lachrymis peruigiles amore, nimiumque longa retardantis sabbathi mora fatigatæ quo nec operari (vt iam dictum est) nec plus mille passibus ambulare licitum erat Iudæis, mox vt onerosum illud sabbathum

thum abiit, recessit, transiuit, non quieuerunt nec dederũt somnum oculis suis, non luciferum ad proficiscendũ prestolatę sunt. Noctem pro die, desiderium pro duce, lunam rapuere pro sole. Luna quippe nocti non defuit, quia tunc decimaseptima extitit. Porrò decimaseptima luna clauso vespere, paulò post (id est, ferè per horam & dimidiam) exurgit toti deinceps lumen suum ministratura nocti.

B Circa secundum, quod est sanctarum mulierum deuota obsequutio dicitur in litera? Maria Magdalene, & Maria Iacobi & Salome, emerunt aromata. Etquidem has tres hic Marcus commemorat, Matthæus duarum tantum meminit, dicens: Venit Maria Magdalene & altera Maria videre sepulchrum. Ioannes vnius tantum, dicens: Vna autem sabbathi Maria Magdalene venit mane quum adhuc tenebræ essent ad monumentum. Lucas verò nullius harũ meminit nominatim, sed tantum in genere dicés: Subsequutæ autem mulieres quæ cum eo venerant de Galilæa viderunt monumentum, & quemadmodum positum erat corpus eius, & reuertentes parauerunt aromata & vnguenta, de quibus subdit: vna autem sabbathi valde diluculo venerunt ad monumentum.

Piark mulierum deuotum obsequium.

Cõstat autẽ Euãgelistas tantum eas nominatim expressisse mulieres, quæ & præcipuæ & feruentiores in Christi dilectione fuerunt. Inter quas amplioris prærogatiua dilectionis elucet Maria Magdalene, cui à domino dimissa fuerant peccata multa quoniam dilexit multum. Maria Iacobi, ipsa est mater Iacobi minoris, & Simonis & Iudæ siue Thadæi Apostolorum Christi, & Ioseph qui cognominatus est iustus. Salome verò, mater est filiorum Zebedæi, id est Iacobi maioris & Ioannis. Labuntur errore qui hanc putant vocari Mariam, & Salome cognominari, à putato, nescimus quo Saloma ipsius patre. Salome enim nomen proprium est mulieris, nequaquam viri. Vide Iosephum.

Præcipuæ inter mulieres pias.

Salome nomen non virile sed fœminæ.

L. 17. an. cap. 3.

Itaque istæ mulieres sanctæ quæ, vt iam dictum est, viuentem fuerant Dominum sequutæ cum aromatibus ad monumentum venerunt, & ei quem viuentem dilexerãt, etiam mortuo studio humanitatis obsequuntur.

Nec satis illis videbatur quòd Ioseph ab Arimathia & Nicodemus condiderant dominum cum lintheis & aro-

C *Obsequẽ-*

tium Christo seruor. matibus ipsis præsentibus & aspicientibus, nisi & ipsę aliquid de suo superaddidissent.

Rupert°. Quo mysticè datur intelligi quemadmodum piis & fidelibus mentibus semper optabile est, ad ea quæ Apostoli vel Apostolici viri scripserunt de fide resurrectionis aliquid proprij superadiicere laboris. Faciuntq; hoc penè

Nota. cunctis dictis aut factis, pauci etiam scriptis. Idcirco quèadmodum piis illis mulieribus viuum se præbuit, & vt agnosceretur Mariam suo nomine vocauit, quod magnū

Exod. 33. est indicium suę dilectionis. Vnde & ad Moysen: noui te, inquit, ex nomine, sic omnibus tunc prope aderit quærentibus nunc eum in veritate, & nomina ipsorum ostendet illis scripta in libro vitæ.

Non ergo superfluū cuiquam videatur ꝙ piæ mulieres voluerunt Christi corpus iam semel vnctum & cū aromatibus conditum & ipsæ denuò vngere, quia amantis

Mos amantium. est, vt magis cupiat ipse proprium obsequium amato impendere, q̄ vt hoc faciat alter. Itaq; vis amoris in sanctis iis agebat mulieribus, vt venerandum Christi corpus & tangere vellent & vngere, quāquam prius vnctū (vt dictū est) nam minus actum eis videbatur quicquid sine eis fuisset ab aliis domino sedulitatis impensum.

De Christo mortuo horror nullus. Proinde & si horridum sit videre mortuum, & amplius mortuum pertractare in monumento, præsertim in tenebris, adeò vt & mater mortuum exhorreat filium, nihilominus tamē in istis vsquadeò naturæ fragilitatē amor exsuperabat, vt nō solum minimè timerēt, verū insuper summopere desiderarent mortuum domini corpus nō solum videre, sed & tāgere & vngere. Tātus enim fuerat earū amor ad viuū, quòd nō credebāt se posse horrere mortuū. Sed nec vlla eas habebat suspitio de fœtore sepulti, quas adeò delectauerat amor viuentis, ꝙ credere nequibāt vllum se fastidium de grauiore mortui odore habituras.

Cur & Christi mater non venerit. Quæris forsan cur & ipsa domini mater vna cum aliis sanctis fœminis istis filij sui corpus vngere non venerit q̄ vtiq; quia constanti fide resurrectionem eius vel iam nūc factam, vel mox futurā credebat. Fideli etenim mēte verbum ipsius cōseruabat quo se prædixerat tertia die à mortuis resurrecturum. Quinetiam piè credendum est, quia dominus resurgens matri primum apparuit, cuius animū passionis suæ gladius pertransiuit.

F

Et quis consequi verbis posset quantus torrens gaudij repēte inundans, locūq; vulneris replens, animā eius ferro doloris cōfossam, inebriauit, quū rediuiuus filius ei° *Christum matri primum apparuisse.* illi ante omnes mortales (materno virginem nō defraudans honore) victoriā suā annūciauit, & dulcia iam suæ carnis vulnera, carnis, inquā, quā ipsa genuit, præbuit deosculāda? Quid ergo? repugnare ne hoc videbitur Euāgelio referēti: quod Iesus surgēs primo Marię Magdalenę apparuit? Absit, Sed omnib° beatā virginē matrē excipimus testib° pordinatis, quos solos nominare ad Euāgelistas pertinuit, vel quos Christi resurrectionē decuit annunciare. *Cur euangelistæ hoc tacuerunt.* Nūquid ergo decuit matrē ipsam filij sui nūciare resurrectionē, vt verba eius tanquā deliramenta viderētur Apostolis? Si enī extrancarū verba fœminarū visa fūt eis deliramētis similia, quomodo nō magis matrem amore filij crederent delirare? Verisimè ergo matri filius resurgens apparuit, sed illa vt ab initio cœperat, ita & nunc conseruabat omnia verba hæc conferens in corde suo.

Quod si idcirco verum non videtur, quia nullus Euāgelistarum scriptis hoc testatur, cōsequens est, quod nūquā post resurrectionem suā visus sit matri: quia quando vel vbi apparuerit illi, nullus eorū edixit, Sed absit hoc ab illo qui in lege sua patrem & matrē honorare præcepit, *Exod. 21.* absit inquā vt matrem propter se doloris gladio trāsfuerberatam, tam dura negligentia, talis filius inhonorauerit.

Sed nōne vel tunc quando vndecim discipuli abierūt in Galilæam, in montem sicut constituit illis Iesus, hanc beatam de qua loquimur virginē matrem Euāgelistę prę- *Ruper.* terierūt & absq; illa videntes adorauerunt? Imo nō alio in loco q̄ in domū illi°, nō aliū in montem abierunt vt viderent eū, q̄ in illū super quē ciuitas Nazareth sita erat.

¶ Circa tertiū, qđ est, notādi tēporis designatio, subdit:

Et valde mane vna sabbathorum veniunt ad monumentum orto iam sole.

Et valde manè, inquit, quum videlicet secundum Ioannē adhuc tenebræ essent. Et apud Lucam dicitur: Vna autē sabbathi valde diluculo. Sed qui fieri potuit, vt adhuc tenebræ essent, orto sole; Respondetur: *E*

Valde mane mulieres venerunt ad monumentū orto iam sole, id est, qū iam cœlum ab oriētis parte albescerēt, *Dissonātia soluitur. Beda.*

quod vtiq; non sit nisi orituri solis vicinitate, manentibus adhuc nocturnarum reliquiis tenebrarum.

Pernoctem mulieres ambulasse.

Itaq; deuotæ fœminę quæ (vt dictū est) viuū dilexerant & mortuū desiderabāt, per noctē iuuāte luna ambulātes venerūt ad monumentū. Per noctem enim ambulauerūt quę diluculo venerūt ad monumētū. Nisi enim per noctē venissent, quomodo tā mane ad sepulchrū peruenissent? Verbi gratia: Maria Magdalene, cuius dom⁹ erat Bethaniæ, qui vicus quindecī stadiis distat ab Ierosolymis, quo prima ante alias vna sabbathi iuxta Ioannē, valde diluculo illo peruenisset, dum videlicet adhuc essent tenebræ? Sepulto quippe dño mulieres quæ illū sequutæ fuerant, Ierosolymis non remanserunt, sed quum aspexissent vbi ponerer, reuertentes (inquit Lucas) parauerūt aromata.

Falso igitur quidam Euāgelistas calumniati sunt, quod cōtraria dixissent, in eo quòd Matthæ⁹ vespere sabbathi, cæteri prima sabbathi diluculo mulieres venisse dixerūt ad monumentū. Matthæus enim vt earū cōmendaret desiderium, quando venire cœperūt cæteri dixerunt, quādo peruenerūt. Dicēs enim. Vespere autem sabbathi quæ luceseit in prima sabbathi, satis indicat quid intēderit, nē pe non eas ad sepulchrum vesperi venisse, sed in illa vespera, id est, nocte, q uæ iam lucere incipit in sequentem
F diem. Vesperā ergo pro nocte intelligas.

Valde manè (inquit) vna sabbathorum. Hoc est, prima sabbathorum, & est prima dies à die sabbathorū, id est, requietionum, quam nunc dię dominicam propter resurrectionē domini saluatoris mos Ecclesiasticus appellat.

Sed quur Euangelista quum posset prima sabbathi dicere, maluit dicere vna sabbathi, nisi propter: singularem & vnicā gloriā eius diei? Est enim vere festa dies, verè bea-

Vt dies dominica sabbatho præstantior.

ta dies, nobilitas anni, mensis decus, ornamentū dierum.

Porrò quanto præponderet huius diei sanctificatio quæ nobis data est sanctificationi illi qua Iudæis sabbathum dedicatum est, ex cōparatione causarum vtriusq; sanctificationis aduertere licet. Imparibus enim longeq; diuersis causis, & sabbathū creator noster benedixit, & primā sabbathi idē ipse Saluator noster dedicauit: Causa nempe benedictiōis sabbatho fuit hæc, quia Deus in illo cessauit ab omni opere quod patrauerat. Causa verò benedictionis primę sabbathi, quòd De⁹ homo factus in illa resur-

resurrexit à mortuis. Quis hæc longius inter se differre nō videat? Si enim Dei requies causa sanctificationis diei est, consequenter vbi maior & verior eius requies, illic sanctificatio copiosior est. Ad hæc, vbi maiorem in operante laborem attendimus, maiorem nihilominus in cessante requiem agnoscimus.

A grauiori labore dulcior requies

Constat verò quia Deus cum compleret mundum fatigatus non est, nempe qui omnia per verbum suum operatus est, & vniuersa cōponens de singulis dixit, fiat, & factum est. At ipse idem quū vt mundū redimeret homo factus, vnus idemq; Christ⁹ Deus & homo passus & crucifixus & sepultus est, proculdubio fatigatione nō parua fatigatus est. Qua ergò die resurrexit veram vtiq; requiem, gloria & honore coronatus, introiuit, ac longè excellentius requieuit qua tūc quando à mūdi creatione cessauit. De⁹ enim nō in mundanæ creaturæ mole visibili, sed in intellectualib⁹ cœlis, id est, in sanctis animab⁹ requiescit. Nulli ergo dubium quin prima sabbathi tāto vberi⁹ sanctificata sit, quāto veri⁹ suā in requiē (quę sanctificationis dei causa est) Deus & homo Christus resurgens introiuit.

Vnde gaudeāt Iudæi

G Relinquamus igitur Iudæis sabbathi sui vetus gaudium quod est illis de creatione mundi visibilis, cuius solius fructu trāsitorio semper delectati sunt, cuius solius ꝓsperita tibus semp lactari appetiuerūt, pro cui⁹ solius acquisitione creatorē ei⁹ seruiliter timētes colere visi sunt. Intantū enim terrenis semp inhęserūt, vt quęcūq; de cœlestib⁹ illis ꝓmissa sunt, terrenarū quas amāt semp velari oportuerit nominib⁹, rerū. Vnde est illud: Audi Israel præcepta dñi, & ea ī corde tuo quasi in libro scribe, & dabo tibi terrā fluē tē lac & mel. Nā & ipsum Deū & dūm, per quē mūdus factus est in ꝓpria venientē idcirco ipsi qui sui erāt, nō receperūt, nec intelligere voluerūt eū esse regē Iudæorum, quia cōtra carnalis sensus eorū opinionē, beatitudinē pau perib⁹, & vę ꝓdicabat diuitib⁹, quū ipsi existimarēt ꝙ nūc quoq; somniāt, regnāte Christo aureā, gēmatāq; Ierusalē in terris, strataſq; auro mundo plateas eius se habituros.

Porrò noster sabbathismus hac die de septima trāsfertur ad octauam quæ prima est. Nam eadem octaua dies est, quæ & prima. Idcirco autem iure in octauam trāsfertur, quia de alio opere, quàm de creatione mundi, nostrū (vt dictum est) gaudium sumitur.

Dupla

Dupla nãq; est operatio Dei. Prima est, creatio mundi. Secunda saluatio mundi. Secundum creationẽ nihil nouũ fit sub sole, quia qui viuit in æternũ creauit omnia simul. Secundũ saluationẽ verò. Pater meus, inquit, vsque modo operatur, & ego operor. De creatione mundi sabbathizẽt dilectores mundi, nobis autẽ de saluatione mũdi gaudẽdũ est, quorũ vita & requies in Deo cũ Christo absc̃dita est.

Eccli. 18. Ioan. 9.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Et dicebant ad inuicem: Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti? Et respicientes, viderunt reuolutum lapidem. Erat quippe magnus valde.

Hic cõsequenter describitur glorioſę resurrectionis Christi declaratio. Vbi per ordinem quatuor notantur.

Primum est, ingentis saxi à monumento reuolutio. Secundum est, angelici luminis pauentibus apparitio. Ibi: Et introeuntes. Tertium est, trepidãtium mulierum per angelum confortatio. Ibi: Qui dicit illis. Quartum est, dominicæ resurrectionis per angelum prædicatio. Ibi: Surrexit, non est hic.

H

Cur lapidẽ mouendo non venerint discipuli.

Circa primum dicitur: Et dicebãt ad inuicem, nimirum mulieres sanctæ quum essent in via, & iam appropinquarent sepulchro: Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti? Sed quũ sepulchrum grandi saxo multorũ viribus admoto coram positæ claudi vidissent, quur ad saxi reuolutionẽ non assumpserant secũ Petrum & Ioannẽ vel alios quos libet virorũ fidelium? Sed discipuli scientes, quia cum armata custodia sepulchrum seruaretur, non ausi fuissent illuc accedere, ne à custodibus hos furandi corporis gratia veniſſe arbitraturis, occiderentur.

Piarum cõstantia fœminarum. Cant. 8.

Porrò mulieres sanctæ amore vires animumq; suppeditante ne ipsos armatos quidẽ metuebant custodes. Fortis enim est vt mors dilectio. Itaque & si dubitabant quis lapidem illis ab ostio monumenti reuolueret, non tamen ab incœpto destiterunt.

Quod si custodes ipsos pecunia redimere præsto fuissent, nec ipsi milites custodes signatum sigillis principũ sacerdotũ & pharisæorũ sepulchrũ ausi fuissent reserare. His omnibus nõ obstantibus piæ mulieres sperabãt se ad domini corp⁹ quod vngere venerãt posse pertingere. Nã sicut credenti nihil impossibile, ita & amãti nihil esse difficile videtur, Siquidem vis amoris bonæ spei facit amantem, ita vt credat præsto esse quæ amantis desiderio suffragantur, iuxta quod quidam ait: Quid non speremus amantes?

Virgilius.

Et respicientes viderũt reuolutũ lapidẽ. Qualiter autẽ reuolutio lapidis facta sit, Matthæus patefacit, simul indicans quẽadmodum & ipsi custodes iam aufugerant. Domino post noctẽ mediã ẽ sepulchro clauso & inuiolato à mortuis resurgente, terræ motus, inquit, factus est magn⁹. Angelus enim domini descendit de cœlo, & accedens reuoluit lapidẽ, & sedebat super eũ. Erat autẽ aspectus eius sicut fulgur, & vestimentum eius, sicut nix. Præ timore autem eius exterriti sunt custodes, & facti sunt velut mortui. Post paululũ verò viribus resumptis aufugerãt trepidi, & venientes in ciuitatem nuntiauerunt principibus sacerdotũ omnia quæ facta fuerant. Qui congregati cum senioribus, cõsilio accepto, pecuniam copiosam dederũt militibus, dicẽtes: Dicite, quia discipuli eius nocte venerunt, & furati sunt eum vobis dormientibus. Et si hoc auditum fuerit à præside, nos suadebimus ei, & securos vos faciemus. At illi accepta pecunia fecerunt sicut erãt edocti. Et diuulgatũ est verbum istud apud Iudæos vsque in hodiernũ diem. O mendacium ineptum, mendacium nõ modo multa pecunia, sed etiam Iudæorum animabus dispendioſẽ redemptum. O testes robustos, qui de iis rebus perhibent, quæ stertentibus ipsis gerebantur. Ridiculum sanè vnà cum testibus testimonium.

I

Lapidem angelus reuoluit.

Matt. 28.

Ineptum Iudæi vt emerunt mendacium.

Amouerat autẽ angelus domini lapidẽ ab ostio monuméti, non vt egressuro domino ianuam pãderet, sed vt hominibus suæ daretur resurrectionis indicium. Antè enim quã angelus reuoluerat lapidẽ, iam clauso domin⁹ exierat sepulchro. Nã q mortalis clauso virginis vtero potuit nascẽdo mundum ingredi, non est mirũ si factus immortalis potuit resurgendo è clauso signatoque sigillis saluis exire de monumento, quemadmodum & ipse iam rediuiuus à morte clausis ad discipulos suos foribus ingressus est.

Clauſo Chriſtus exiuit ſepulchro.

Itaque mulieres sanctæ videntes reuolutum lapidem, admiratæ simul fuerũt, & gauisæ, & territæ. Admiratæ quidem quo modo & à quibus lapis esset reuolutus: gauisæ autem, quia videbant reuolutum lapidem,

propter

propter quem suspicatæ fuerãt se impediendas ne vngẽdi gratia domini corpus intra sepulchri speluncã possent adire. Timidæ verò fuerũt, ne fortè domini corpus esset ablatum, & à Iudæis indignum aliquid perpessum.

¶ Circa secundum, quod est, angelici numinis pauentibus apparitio, subditur:

Et introeuntes in monumentum, viderunt iuuenẽ sedentem in dextris, coopertum stola candida, & obstupuerunt.

K Monumentũ appellat speluncã ipsam in qua erat sepulchrum. Longe enim alterius schematis erat illud domini sepulchrũ q̃ sint nostri moris sepulchra, quę effossa tellure fouearum in modum excauantur, ad quæ non facilè plures possent homines ingredi. Porrò de hoc domini sepulchro Esaiæ vaticinio longè ante fuerat prænunciatũ: Et erit sepulchrum eius glorioſum.

Esaiæ. 11. *Dominici schema sepulchri.*

Cuius schema huiusmodi extitit: Domuncula seu cauerna fuit rotũda, excisa de superiacente rupe tanti ambitus (teste Remigio) vt vix decem caperet homines, & tantæ altitudinis, vt homo recto consistens in pauimento, vix manu posset culmẽ attingere, Ab oriente habebat introitum, cui lapis ingens ostij loco erat aduolutus. Ad dexteram verò ingredientium, id est, à parte aquilonari erat excisum ex eadem rupe ipsum dominici corporis receptaculũ, habens lõgitudinis pedes septẽ, & erat à pauimento tribus palmis sursum. Cuius patulum nõ desuper, sed ex latere versus meridiem erat, sicut fieri solet in muris domorum rebus quibuslibet reponendis.

Beda. *Situs dominici corporis.*

Itaq; mulieres sanctæ introeũtes in domũ illã rotũdam quæ in petra est excisa, viderũt angelum sedentẽ ad meridianã partẽ loci illius, vbi positũ fuerat corpus Iesu, hoc enĩ erat in dextris. Quia nimirũ corpus quod supinũ iacẽs caput habebat ad occasum, dextrã necesse est haberet ad austrũ. Habes apud Matthæũ, qđ angelũ q̃ reuoluit lapidẽ ab ostio monumẽti, primo viderũt sup ipsum lapidẽ sedentẽ qui eas intrare in locũ vbi dominus posit⁹ iusserit, & videre quòd iam resurrexisset à mortuis. Lucas duos commemorat angelos, eosq; stantes. Ioannes verò refert Mariã Magdalenẽ duos vidisse angelos sedentes, vnũ ad caput, alterum ad pedes vbi positum fuerat corpus Iesu.

Quibus

Quibus concordandis labore opus non est, quandoquidẽ Euangelio teste constet, quia nato domino angelus vnus pastoribus apparuit annuncians illis Christi natiuitatẽ, & statim postea multitudo quoque visa auditaque est angelorum psallentium. Vnde & piè credendum est etiã nunc in domini resurrectione complures apparuisse angelos eiusdem tam glorioſæ nuncios resurrectionis, præsertim quum & ipse dominus à monumento non abesset. *Concordantur euãgelia.*

Itaque modis omnibus credendum est istas angelorum apparitiones factas esse singulas, ita vt singuli Euangelistæ pro se quisque peculiare aliquid ex historia sint complexi, quorum si scripta singula coniungas, completam historiæ seriem teneas.

Viderunt, inquit, iuuenem sedentem in dextris. Apparuit angelus sanctus in ætate iuuenili, quæ vtiq; ætas florida est & iocunda. Nam ipsa domini caro in ea ætate resurgens à mortuis, resloruit. Quo nihilominus ostenditur vniuersum genus humanũ in tali ætate in nouissimo die resurrecturum. Nescit enim resurrectio senectutem aut infantiam, sed ætatem floridam & iocundam. L *Angelus qua specie apparuit.*

Coopertũ, inquit, stola candida. Pro quo Lucas habet. In veste fulgẽti, & in idem redit. Sanè iocunditatis & gaudij indicia salutiferæ resurrectionis fulgens amictus prætendit. Moyses enim plagas Aegyptiis præparans in flamma ignis angelum perspexit, sed nõ tales visi sunt mulieribus in sepulchro, sed mites & hilares, quales decebat conspici in regno & gaudio domini. Et sicut in passione eclypsatus est sol, mœroris & angustiæ signa promens crucifigentibus filiũ Dei, ita angeli vitæ ac resurrectionis præcones, habitum salutiferi festi, candidati designabant. Eusebius. *Cur in stola candida.*

Vnde Gregorius: Angelus dominicę resurrectionis nuncius, stola candida coopertus apparuit, quia festiuitatis nostræ gaudia nunciauit. Candor enim vestis, splendorẽ denunciat nostræ solẽnitatis. Nostræ dicamus an suæ? sed vt fateamur verius, & suæ dicamus & nostræ. Illa quippe redemptoris nostri resurrectio, & nostra festiuitas fuit, quia nos ad immortalitatẽ reduxit: & angelorũ festiuitas extitit, quia nos reuocãdo ad cœlestia, eorũ numerũ impleuit.

Et obstupuerunt. Vbi Lucas habet: Quum timerent autem & declinarent vultum in terram, Exterritæ nimirum sunt mulieres & (vt est dictum) admiratæ, quòd & lapis ab M *Cur obstupuerunt.*

ostio

ostio monumenti reuolutus erat,& domini corpus in sepulchro non inueniebatur. Tantum fasciæ aderant & sudaria,quibus etiam angelus assidebat. Et quia magnus & ardens in domini dilectione sanctarum erat mulierum animus, & quod eis acciderat magnum & insolitum erat, meritò super iis & obstupuerunt & expauerunt: nempe quæ nec oculus viderat vnquam, nec auris audierat, neque in cor vllius vnquam hominis ascenderat.

Gregori⁹ Matthæus autem angelum apparuisse describens(prout iam dictum est.) Erat,inquit, aspectus eius sicut fulgur,& vestimenta eius sicut nix. In fulgure enim terror timoris est,in niue autem blandimentum candoris. Quia verò omnipotens Deus & terribilis est peccatoribus, & blandus iustis,rectè testis resurrectionis eius angelus, & in fulgore vultus,& in candore habitus demonstratur, vt ipsa sua specie & terreret reprobos, & mulceret pios.

Sed quid venientes sanctas fœminas affatur audiamus.

¶Circa tertium itaq;, quod est,trepidantium mulierum per angelum confortatio, sequitur:

Qui dicit illis:Nolite expauescere. Iesum quæritis Nazarenum crucifixum.

N Pauorem à mulierum mentibus remouet,vt gloriam resurrectionis intelligant. Vnde & sermone consolatorio eas alloquitur,dicens:Nolite expauescere. Ac si apertè dicat: Paueant illi qui non amant aduentum supernorum ciuiū. Pertimescant qui carnalibus desideriis pressi,ad eorum se societatem pertingere posse desperant. Vos autem cur pertimescitis,quæ vestros conciues videtis?

Angelica mulieribus consolatio.

Quo signo malum angelum discernas.

Hoc signo angelus bonus à spiritu maligno discernitur quia hic pauentes terret horridius,ille autem pauefactos benignè consolatur. Vnde ad Zachariam angelo viso tiemore concussum ab eodem angelo dicitur:Ne timeas Zacharia,exaudita est oratio tua. Et rursus idem angelus ad

Lucæ.1. Mariam:Ne timeas,inquit,Maria.Inuenisti enim gratiam apud Deum.Similiter & iste dominicæ resurrectionis nuncius angelus sanctus primum mulieres pias à metu liberat, deinde bonum eis de resurrectione nuncium affert. Sed & obsequium illarum erga Christum commemorat, dicens:Iesum quęritis Nazarenum crucifixum, Iesus saluator interpretatur. Porrò multi hoc nomine tunc dicipoterant, non tamen substantialiter, sed nuncupatiuè. Ideoque locus subiungitur, vt de quo Iesu dictum sit manifestetur: Nazarenum,neque crucem domini sui reformidans subdit: Crucifixum. Iam enim glorificata crux erat,& Christi morte cohonestata. Siquidem humani generis salutem in ea fuerat operatus.

¶Circa quartum, quod est,dominicæ resurrectionis per angelum prædicatio, subditur:

Surrexit non est hic. Ecce locus vbi posuerunt eum.

Quasi dicat: Nolite quærere crucifixum & mortuum,sed quærite à mortuis rediuiuum.Non est hic,scilicet in monumento. Vnde nec hic quærendus. Vnde apud Lucam dicunt angeli:Quid quæritis viuentem cum mortuis? Nō est hic, inquit, scilicet in sepulchro per præsentiam carnis, qui nusquam deest per præsentiam maiestatis. Et vt probet se verum dicere quòd surrexit & ibi non sit, subiungit:Ecce locus vbi posuerunt eum, vt si meis sermonibus non creditis,vacuo credatis sepulchro.

O *Angelus Christi resurrectionē prim⁹ præ dicat.*

Decuit sanè Christum à mortuis resurgere plures ob causas. Primo propter scripturarum impletionem. Vnde sancta sic confitetur Ecclesia: Et resurrexit tertia die,secundum scripturas.Scriptum est enim in Osee: Viuificabit nos post duos dies,in tertia die suscitabit nos.Hinc & ipse dominus:Sicut fuit,inquit,Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, sic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus.Hoc dicens patenter ostendit scripturam de naufragio Ionæ meram de sua futura resurrectione fuisse prophetiam.Nec tamen mox post mortem perpessam decebatChristum reuiuiscere,ne putaretur nec verus homo,nec verè fuisse mortuus. Verā autem ipsius mortem triduana probat sepultura.

Re *surgere Christum cur decuit.* Osee.6. Matth.12

Secundo decebat dominum à mortuis resurgere propter suæ potentiæ manifestationem. Magna sanè potentia est quando viuus homo suscitat mortuum, vti Petrus apostolus Thabitā:Maior quando mortuus suscitat mortuum,sicut corpus Helisæi mortuum, cadauer mortui in eodem quo situm est sepulchro, suo contactu viuificauit. Maxima verò potentia est si mortu⁹ suscitat semetipsum.

Christi potentia manifestata. Actu.9.

Quod

Quod vtique nemo potest, nisi qui Deus pariter & homo est, qui & ex humanitate mori, & ex diuinitate mortem superare possit & resurgere. Hoc, inquam, illius tantum est qui ait: Potestatem habeo ponendi animam meã, & iterum sumendi eam.

Ioan. 10.

Crucifixi dignitas.

Tertio hoc ipsum decuit, propter Christi crucifixi dignitatem: Quum enim domini corpus esset diuinitati cõiunctum, non decebat vt vsque ad generalem resurrectionem sub terra iaceret. Vnde & per Psalmistam ex persona ipsius fuerat prænunciatum: Non dabis sanctum tuum videre corruptionem. Et licet in illo triduo diuinitas non fuerit à Christi corpore separata, non tamen Christus tunc homo fuit, nec propter coniunctam diuinitatẽ corpus illud viuebat, imò si resurrectio ipsius non fuisset accelerata per actionem causarum naturalium quæ ordine suo permissæ fuissent agere nouo cessante miraculo domini corpus resolutum tandem fuisset & incineratum.

P Quarto oportebat Christum resurgere propter nostræ fidei confirmationem. Si enim non resurrexisset, fides suę diuinitatis vel recepta nequaquam fuisset, vel certè recepta perisset. Quis enim Deum esse crederet qui à morte superatus esset atque subactus? Siquidem ob perpessam à se mortem, fides suæ diuinitatis in suis quoq; discipulis iam fuerat euacuata. Vnde & spe iam amissa dicebant: Nos autem sperabamus quòd ipse redempturus esset Israèl. Porrò per ipsius à mortuis resurrectionem, spes nostra in ipsum fidesque firmatur.

Vt fides nostra firmetur.

Lucæ. 24.

Sanson vt Christi typus.

Sanè typum Christi resurgentis conuenienter quondam Sanson gesit. Ille enim (vt dicit Augustinus) crines septem habuit, id est, floccellos crinium. Huic septiformis spiritus fuit. Illi virtus omnis in capite fuit. Huic virtus omnis ex Deo est. Caput enim Christi Deus. In illo virtus obscura, in hoc cælata diuinitas. Sanson iter faciens manibus Leonem necat, & dominus ac Saluator per susceptι corporis sacramentũ, Leonem diabolũ extensis in cruce manibus interemit. Sanson de ore Leonis fauũ mellis abstraxit, Christus dominus de faucibus diaboli plebem suam eripuit. Saluauit Sãson populum Israel hostibus sic bellatis, Dominus excussis dæmoniis populum suum de morte perpetua liberauit. Sanson obsecratis portis clauditur in ciuitate, dominus signato clauditur monumẽto.

Sanson

Sanson fractis seris subtractisq; portis securus euadit, do minus inferni ruptis obicibus receptoque corpore à mor te liber egreditur.

¶ Circa tertium principale dicitur:

Sed ite, dicite discipulis eius, & Petro.

Hic ponitur resurrectionis Christi per mulieres sanctas fœlix annunciatio. Vbi duo tanguntur. Vnum est, nunciandæ resurrectioni mulierum destinatio. Alterum, vi-uentis iam domini, iu asserto loco discipulis promissa cõspectio, ibi: Quia præcedet vos in Galilæam.

Circa primum per angelum sanctis dicitur mulieribus. Q Sed ite, subaudis, festinanter. Ergo muliebri sexui gaudiũ dominicæ resurrectionis annunciandum viris cõmittitur. Siquidẽ (vt ait Beatus Gregorius) humani generis culpa ibi absconditur, vnde processit. Quia enim mulier in paradiso viro propinauit mortem, à sepulchro mulier viris annunciauit vitã, & dicta sui viuificatoris narrat, quæ mortiferi serpentis verba narrauerat. Instructæ enim mulieres angelorum affatibus, accelerantes ea retulerunt discipulis. Vnde apud Lucam scribitur: Et recordatæ sunt verborũ eius, scilicet angeli, & regressę à monumẽto nunciauerunt hæc omnia illis vndecim & cæteris omnibus. Vbi Cyrillus: Fœmina quę quondã mortis fuit ministra, venerandũ resurrectionis mysteriũ prima percepit & nunciat. Adeptum est igitur fœmineum genus & ignominiæ absolutionem, & maledictionis repudium. Vt enim perpetui reatus opprobriũ apud viros non sustineret, quæ culpam viro transfuderat, transfudit, & gratiam.

Cur per mulierem resurrectio Christi nũciatur.

Sed ite, inquit, dicite discipulis eius cõmuniter, & Petro. R Petrum ab aliis discipulis vt præcipuum segregat, ac ob excellentiã nominat præ aliis, vel quia negauerat Petrus. Si enim venissent mulieres & dixissent q̃ præceptũ esset eis vt annunciarent discipulis, dixisset Petrus: Ego negaui eum, iam non sum illius discipulus. Abiecit me, abominatus est me. Illius igitur gratia apponit, & Petro, ne desperet Petrus, q̃ ipse nõ meruerit verbũ, vtpote qui negarit, & propterea indignus qui aliis discipulis connumeretur.

Theoph.

Cur Petrũ Christus segregat.

Vnde Gregorius: Si Petrum angelus nominatim non exprimeret, qui magistrum negauerat, venire inter discipulos non auderet. Vocatur ergo ex nomine, ne desperet

ex negatione. Qua in re considerandũ nobis est, cur omnipotens Deus eum quẽ cunctæ Ecclesiæ præferre dispo-

Petrus cur negare permissus.

suerat, ancillæ vocẽ pertimescere, & negare pmisit. Quod nimirũ magnæ actum pietatis dispẽsatione cognoscim, vt is qui futurus erat pastor Ecclesiæ in sua culpa disceret qualiter aliis misereri deberet. Primus itaq; eum ostendit sibi, & tunc præposuit cæteris, vt ex sua infirmitate cognosceret quàm misericorditer aliena infirma toleraret.

¶ Circa secundum, videlicet, viuentis iam domini in asserto loco discipulis promissa cõspectio, subditur:

Quia præcedet vos in Galilæam. Ibi eum videbitis, sicut dixit vobis.

S Præcedet vos, inquit, in Galilæam, & ideo vos eum illò sequamini. In Galilæam eos mittit eripiens à tumultu Iudæorum. Ibi, inquit, eum videbitis sicut dixit vobis. Hoc enim dominus post illam cum suis discipulis cœnam nouissimam eis prædixerat: Postquam, inquiens, resurrexero

Matt. 26.

Discipuli in Galilæam ire iussi.

præcedam vos in Galilæam. Præcesit sanè dux vitæ, mortis triumphum glorioſæ deferens.

Notandũ vero est q̃ non solũ iuxta hunc Euangelistã angelus nũciauit mulieribus præcepitq; vt euntes dicerent discipulis vt dominum conspecturi irent in Galilæam, verumetiam apud Matthæum ipse dominus per semetipsum id nuncij per sanctas mulieres eisdem discipulis suis mandauit. Quũ enim exissent citò de monumento cũ timore & gaudio magno, currentes nunciare discipulis eius, ecce Iesus occurrit illis, dicens: Auete. Quumq; accedentes tenuissent pedes eius & eum adorassent, ait illis: Iten, nunciate fratribus meis, vt eant in Galilæam. Ibi me videbunt.

Matt. 28.

Christ⁹ prima die quinquies visus

Quòd igitur & per angelos & per semetipsũ tá studiosè discipulis, & tam sæpe præcipit vt vadant in Galilæã, illic eum visuri, nõ sine causa nec absq; diuini pondere cõsilij factum est, quũ & Ierosolymis sese illis ostẽdere potuerit, imò & quinquies ipsa die qua resurrexit, ibidem visus sit.

Quòd si non aliud q̃ latus, pedes, & manus palpãdos & cõtrectandos illis in Galilæa ostendere disponit, hoc sine ratione videbitur agi, quod omnino diuinæ maiestati nõ congruit. Hoc enim tam secundũ Ioannem q̃ secundum Lucam hac eadem die Ierosolymis fecit, quũ reuersis Ierosolymã duobus discipulis quibus ostensus fuerat euntibus in

tibus in Emmaus, & referẽtibus quæ viderant, illis secum mirantibus stetit Iesus in medio eorũ, & dixit eis: Pax vobis. Et quum hoc dixisset, ostendit eis manus & latus.

Hoc ergo in Galilæam euocatis ostendit discipulis, videlicet, quòd reprobaturus erat & terrenam ipsam Ierosolymorum ciuitatem pariter & templum, & quòd hinc suos in prædicationem gentium esset ablegaturus. Quod & fecit quum ait: Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra: Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti. Et hæc est illa magna transmigratio quam Galilæa suo quoq; commendat nomine. Magna sanè transmigratio Christi discipulis imperata, transmigrasse de Iudæis ad baptizandas & docendas gentes, & de vetustate circuncisionis ad nouam baptismi gratiam: cuius nunc regulam eis præscribit quam hactenus nusquam tradiderat.

T *Portentum futurorum.* Matt. vlt. *Transmigratio salutis ad gẽtes*

Magna sanè causa & digna quam dominus non solum verbis ediceret, sed & facto præsenti præfiguraret. Nam quemadmodum ante passionem suam plerisque dictis aut factis suis similitudines adhibere consueuit. Verbi gratia: sicut veniens ad passionem vt genus humanũ redimeret, eandem generis humani redemptionem per asinæ & pulli eius significauit solutionem, sic etiam post resurrectionem Apostolis suis, dicens: Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti, eandem gratiæ suæ ad gentes transmigrationẽ significare voluit per Galilæam, quæ Latinè transmigrationem significat. Siquidem ad Ecclesiam de gentibus, id est, ad nos, sa lus ex Iudæis hoc præcepto transmigrauit.

Manifestũ est igitur q̃ hac die qua resurrexit dominus, V id est, prima sabbathi, discipulos in Galilæã inuitauit, sed illud per se nõ satis liquet qua die illuc abeũtes iuxta Euãgeliũ Matthæi illũ vidẽtes adorauerint. Verũ beat⁹ Hiero. etiã prima sabbathi, id est, octaua die hoc esse factum adstruit, & hãc eãdẽ esse apparitionẽ de qua Ioan. ait. Et post dies octo iterũ erant discipuli intus, & Thomas cum eis.

Quando & vbi Christ⁹ in Galilæa apparuit.

Ait enim idem Hieronymus: Post resurrectionem dominus in Galilææ monte conspicitur, ibiq̃ adoratur, licet quidam dubitent. Tunc manifestius ostenditur Thomæ & latus lancea vulneratum, clauisq̃ fixas manus demonstrat. Et verè licet nonnulli numerando

vices quibus dominus post resurrectionē visus esse describitur aliter sentire videantur attamen hunc tanti doctoris sensum improbandum esse non arbitramur.

Ratio confirmans.

Sed &ipsa ratio admittit quòd discipuli eadē die, qua dominus resurrexit toties in Galileā ire iussi non vltra dies octo distulerint, præsertim quū eadē die serò illū vidētes quādo Thomas nō erat cum eis, spem festinātissimā iterū vidēdi eum, ardētiusq; desideriū concipere potuerint.

Nihil enim est in quo Hiero. authoritas Euāgelica refragetur. Nā quod ait Ioānes: Post dies octo iterum erāt discipuli intus, non coarctāt nos vt eodē loco intus eos fuisse fateamur. Intus quidē erant, sed in mōte, id est, ciuitate Nazareth quæ in mōte Galileæ sita est. Sic enim apud Lucā scriptū est: Venit Nazareth vbi fuerat nutritus. Et quū dixissent ei: quāta audiuim⁹ de te facta in Capharnaū, fac & hic in patria tua, ipseq; respondisset eis: In veritate dico vobis quia multæ viduæ erāt in Israel, & ad nullā earū missus est Helias nisi in Sarepta Sydonię ad mulierem viduā: quū, inquā, hæc dixisset Euāgelista, statim sequut⁹, repleti (inquit) ira surrexerūt, & eiecerūt eū extra ciuitatē, & duxerūt illū vsq; ad superciliū mōtis supra quē ciuitas illorū erat ædificata vt præcipitarent eum. Non ergo alium in montem quam in Nazareth quæ super montem sita erat, dominū præcepisse & discipulos suos euocasse putandum est.

In monte nazareth Christū apparuisse.

Lucæ. 4.

Itaq; nulla (vt dictū est) authoritas Euāgelica Hieronym. refragatur. Intus enim erāt post dies octo, sed non in eadem domo, nec in eadem ciuitate. Et pulchrē quidem vbi primam persequutionē pertulit primoq; desertionem Iudæorum & trāsitum ad gentes prefigurauit, dicente Euāgelista: Iesus autē trāsiens, per medium illorum ibat, ibidē post omnes persequutiones Iudæos deseruit, ritumque eorum mutauit circuncisione aboleta omnes gētes præcipiēs baptizari in nomine patris & filij & spiritussancti.

Lucæ. 4.

FERIA II. PASCHAE.

DVo ex discipulis ibant ipsa die in castellum quod erat in spatio stadiorum sexaginta ab Ierusalem nomine Emmaus. Lucæ. 24.

In hac sancti Euangelij lectione quinque comprehenduntur. Primum est, Christi de se loquentibus per viam appa-

apparitio. A principio lectionis. Secundū est Christi incogniti cum discipulis sermocinatio, ibi: Et ait ad illos. Tertium est, Vacillantibus in fide scripturarū interpretatio, ibi: Et ipse dixit ad eos. Quartū est. Christi ad hospitium pergratulantes inuitatio. ibi: Et appropinquauerunt castello. Quintum est, Christi tandem cogniti repentina disparitio, ibi: & factum est.

Circa primū, quod est, Christi de se loquētibus per viam apparitio, tria notantur. Primum est, Ad Emmaus castellum duorum discipulorum secessio. Secundum per viam ambulantiū mutua colloquutio, ibi: Et ipsi loquebantur. Tertium, Christi incogniti colloquentibus apparitio, ibi: Et factum est,

Circa primū dictū est: Duo ex discipulis ei⁹, nimirū domini Iesu, qui licet iam essent sine domino & magistro, ad huc tamen illius seruabant imperium bini ambulantes.

Miserat enim iam olim binos ante faciē suā in omnem ciuitatem & locum quo erat ipse venturus, videlicet propter mutuæ societatis solatium: & vt alterutrius vitæ in uicem testes essent. Vnde per sapiētem dicitur: Melius est duos esse simul quàm vnum, habent enim emolumentū societatis suæ. Nā si fuerint duo, fouebūtur mutuo. Vnus aūt quō calefiet? Et si vnus ceciderit, ab altero fulcietur. Et si quispiam præualuerit contra vnum duo resistent ei.

Eccle. 4.

Alterius itaq; discipuli nomē ponit infra Chleophas. Erant autem qui putant alterū fuisse Lucā ipsum, & ex humilitate suū nomē subticuisse, quādoquidē ipse Lucas nec Christum in carne viderit, nec ipsius fuerit discipulus, sed post domini glorificationē factus sit sectator & discipul⁹ Apostolorū, vt patet per Hieronymū in prologo Euāgelij ipsius. Quin ipsemet Lucas in præfatione sui Euāgelij hoc ipsū testat, dicēs se Euāgeliū scripsisse ex auditu, sicut tradiderūt, inquit, nobis qui: ab initio ipsi viderūt & ministri fuerūt sermonis. Marc⁹ enim & Lucas (vt dicit Greg.) Euāgelium quòd scripserunt, nō visu, sed auditu didicerunt.

Discipuli cur mittūtur bini.

Lucam non fuisse vnū ê. 72.

Li. i. dia

Ibant, inq̄it, ipsa die, scilicet resurrectionis Christi, nēpe prima sabbathi, in castellum quod erat, id est distabat ab Ierusalē spatio studiorum sexaginta, ad occidentem. Est aūt stadium octaua pars miliaris, & continet passus centū vigintiquinq;: miliare verò mille passus perficiūt. Ergo sexaginta stadia septē miliaria & dimidium cōplent, id est

Stadium.

Emmaus. leucas tres & quartam vnius leucæ partem. Emmaus autem, inquit Beda, ipsa est Nicopolis, ciuitas insignis Palæstinæ, quæ post expugnationem Iudææ sub Marco Aurelio Antonio principe restaurata, cum statu mutauit & nomen.

¶ Circa secundum, quod est, horum discipulorum per viam colloquutio, subditur:

Et ipsi loquebantur ad inuicem de his omnibus quæ acciderant.

Theoph. Loquebantur sanè inter se isti de omnibus quæ acciderãt non vt credentes, sed vt dubitantes, & de rebus mirabilibus stupentes, nec statim rem ita admirandæ sententia sua accedentes. Loquebantur ergo de Iesu conuersatione, doctrina, signis, ipsius per Iudam proditione, captione, ligatione, verberibus, illusionib⁹, calũniis, contumelis, passionibus, admirandis in ipsius passione signis, de emissione spiritus, de mortui sepultura, & de facta mulieribus angelorum apparitione, maxime dolentes quia innocentem nouerant diro crucis supplicio interemptum. Amabãt sanè, & nihilominus dubitabãt. Nam (vt dicit Aug.) sic diliguntur amici, vt absentes desiderẽtur cũ molestia, & suscipiantur venientes cum lætia. Sed ipsa absentiæ molestia memoria eorum & sermonibus adleniatur, presentia verò mille motibus gratissimæ conuersationis sic delectat animum, vt sit dimidium vitæ & fœlicitatis humanæ. Hinc paret hos discipulos Christi veros amatores fuisse qui & ipsius tristẽ suspirabant absentiã, & hanc mutuo de Christo colloquio quoad fieri potuit adleniabant.

4. confes.

¶ Circa tertium quod est, Christi incogniti de se loquentibus apparitio, subditur:

Et factum est, dum fabularentur & secum quærerent, & ipse Iesus appropinquans, ibat cum illis.

B Loquentes de se dominus appropinquans comitatur, vt
Beda. & fidem suæ resurrectionis eorum in mentibus accendat,
Quibus interest Christus. & occultæ præsentia maiestatis semper se quod promisit impleturum designet. Dixeat enim: Vbi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Et
Matth. 18 factum est, inquit, dum fabularentur. Et merito diffidentium sermones fabulæ nuncupantur. Et secum (id est, ab inuicem) quærerent. Omnium cæterorũ obliti, toto mentis conamine de Christi gestis quæ nouerant mutuo sermone quærebant.

Dubitantiũ de Christo colloquium.

Verbi gratia: Si Dei filius ipse non fuit quomodo tanta signa potuit efficere, qualia sunt, illuminatio cæci à natiuitate, resuscitatio quatriduo mortui, imperio ventos & mare coërcere, dæmonibus imperare, in vinũ aquã vertere, exiguã escã in immẽsam augere. Quis enĩ posset hæc signa facere nisi esset De⁹ cũ eo? Nec iis obstat quod qdã pphetarũ, vt Moyses, Helias, Helisæus, & alij nõnulli homines sancti & ipsi signa fecerunt, quũ illi nõ nisi orãdo, Christ⁹ autẽ tanq̃ virtutẽ in se habẽs, non autẽ hãc aliũde deposcẽs, aut imperio verbi, aut quod est mirabili⁹, solo nutu volũtatis tacitus signa fecerit. E diuerso sibiipsis opponẽtes, si (iquiũt) ipse De⁹ aut fili⁹ Dei fuit, quomodo tã indigna morte periit, psertim quũ ipse hãc mirũ in modũ exhorrens, pro ipsius euitatione Deũ supplex in terrã pstrat⁹ etiã tertio, & cũ sudore sanguineo fuerit deprecat⁹? Quin & in cruce moriẽs querebaꝛ se à Deo fuisse derelictũ, quũ tamẽ de quolibet electo loquaꝛ Deus, & dicat: Quoniã in me sperauit liberabo eũ protegã eũ quoniã cognouit nomẽ meũ, Clamauit ad me, & ego exaudiã eũ, eũ ipso sum in tribulatione, eripiã eum & glorificabo eum.

Christi cõuictus quælis.

Sed rursum ab hac suspitione resilientes ipsius sanctã & irreprehẽsibilẽ recolũt vitã, conuictũ dulcissimũ, & super omne solatiũ amabilẽ familiaritatẽ, & actuũ ipsius ac cõuersationis vsq; adeò cõspicuã innocentiam, vt etiam inimicos testes habuerit. Questus est enim tãdem proditor impius, dicens: Peccaui, tradens sanguinem iustum. *Matt. 27.* Sed & ipse iudex iniquus non semel testatus est se nullam mortis causam in ipso reperire potuisse.

Quærunt itaq; dolentes vnde tanta potuerit esse eorũ malitia qui hũc tam indigna morte perdiderũt. Recolunt insuper ipsius amore & compassione saucij quæ & quãta in suo recessu discipulis signa dilectionis ostẽderit, quo futura omnia præuiderit, capiẽtib⁹ se nõ solũ non obstiterit sed & ad mortẽ cõprehẽdere quærẽtibus se tulerit obuiũ.

Memorãt quæ tãta fuerit Apostolorũ q tũ aderant pusillanimitas, q nõ modo nõ defenderũt, sed & ipso derelicto fugerũt vniuersi, at ipse cõprehẽsus quasi malefactor ligat⁹ & rapt⁹ fuerit ad prícipes sacerdotũ, illicq; testib⁹

falsis grauatus, cõsputus, & nimis indignè quasi falsus Pheta acerbo ludibrio derisus. Quanta ipsius inter hęc & alia multa fuerit mansuetudo, innocentia, patientia, & obedientia vsq; ad mortẽ, mortem autem crucis. Quemadmodum inter sceleratos reputatus iam in cruce pendẽs orauerit pro crucifixoribus, qualis fuerit obscurato sole lugentibus elementis facies huius mundi.

Quærebant secũ quid foret agendum, ad quem recurrerẽt illo iam mortuo in quo relictis omnibus spẽ collocauerãt, & quod vitæ genus eligerent, quũ iam essent absque gubernatore, & Iudęorũ odiis propter dominũ quasi oues sine pastore luporum morsib⁹ expositę. Deniq; num esset possibile ꝙ resurgeret, an fortè quod magis timebãt corpus furto sublatum esset è monumento, & an verum esset quòd mulieres dixerant à monumento reuersæ, videlicet se visionem angelorum ad monumentum vidisse. De his omnib⁹, multis cum suspiriis, ac ingẽti cordis dolore, mutuò loquebãtur. Quoniã ergo multa de domino inter se mutuò quærebãt quæ nescirent soluere, is de quo sermocinabãt, clementer apparuit, vtiq; magister & doctor, discipulorum ignorantiam instructurus. Et quia iam ille spirituale corpus habebat nulla eum impediebat loci distantia quo minus in iis quibus volebat adesset.

Theo.

D

Christi ...entiã ...mere-tur.

Et ipse Iesus appropinquans, ibat cum eis. Ergo bonũ & salutiferum est de domino Iesu vel cogitare vel loqui. Non illorum obliuiscitur, qui eius secum ferunt memoriam. Itaq; vt & ipsi per huius vitæ viam Christum nobiscum habeamus, & nõ modo præsentem, sed etiã nos docentem, sicut istis discipulis cum quibus ibat & aperiebat scripturas, frequenter atque libenter de ipso sermocinemur. Præcipuè tamen de ipsius passione, vel cogitantes vel loquentes ipse comitari dignatur, eo quòd ei vel maximè placeat in nobis recordatio eorum quæ pro nobis ipse passus est.

Humilis Christi benignitas. Matt. vlt.

Elucet nihilominus mira ipsius benignitas & humilitas amplectenda, quãdoquidem ipse iam victor mortis & omnium dominus, cui iam tunc data fuit omnis potestas in cœlo & in terra cum his duobus discipulis per viam quasi vnus ex illis incedere nõ dedignatur, qui tamen de numero Apostolorum non erant, sed inferioris electionis, nẽpe de numero septuaginta duorum discipulorum.

Illorum

Illorum sanè confundit superbiam, qui non nisi cũ præcipuis viris ambulare, aut qui docentes ampullosa verba sua nequaquã inter paucos spargere dignantur, quando quidem ipse qui Dei virtus & Dei sapiẽtia est, etiam duobus auditoribus archana sua loqui non putat indignum, qui etiam cum Samaritide sola ad puteum loquẽs ea pãdidit quæ nullis Iudæorũ principibus aut legisperitis fuisset reuelaturus. Sequitur:

1. Cor. 1.

Ioan. 4.

Oculi autem eorum tenebantur, ne eũ agnoscerẽt.

Duobus discipulis ambulantibus in via: non quidem credẽtibus, sed tamen de se loquentibus, dominus apparuit, sed eis speciem quam regnoscerent non ostendit. Hoc ergo egit foris domin⁹ in oculis corporis, quod apud ipsos agebatur intus in oculis cordis. Ipsi nãq; apud semetipsos intus & amabant & dubitabant. Itaque de se loquentibus præsentiam exhibuit, sed de se dubitantibus cognitionis suæ speciem abscondit: Nam ex lineamentis corporis in quibus tunc apparebat non permittebatur illum agnoscere. Siquidem (vt Marcus inquit) in alia forma apparuit & in aliis lineamentis. Non enim vltra naturalibus legib⁹ corpus suum regebat, sed spiritualiter & supra naturam, & sic tenebantur oculi eorum ne eum agnoscerent.

E

Gregori⁹

Theo.

Cur discipuli Christum non agnoscebãt

Quod vtiq; factũ est, primo, vt totã suam dubiã mentẽ reuelarent, & vulnus detegẽtes recipiant medicinã, secundo, vt cognoscerent ꝙ quãuis ipsum idem corpus qđ passum fuerat resurrexerit, non tamen amplius tale erat vt esset omnibus visibile, sed tantum his à quibus vellet videri. Tertio, vt non dubitent quare iterũ in mediis populis non versetur, considerãtes ꝙ eius post resurrectionem conuersatio longè alia sit, & non cõmunis, nec qualis hominum, sed diuinior, qua nec mortales essent digni. Quarto, in typũ resurrectionis futuræ, in qua sicut angeli cõuersabimur & filij Dei. Sed & alia causa assignatur, quia videlicet talẽ se illis demonstrauit exterius in oculis corporis, qualis apud illos erat interius in oculis cordis. Tenebantur ergo oculi eorum ne eum agnoscerent, vel quia vehemens imaginatio mortis eius tollebat eis credulitatẽ vitæ, vel etiam (vt dicit Aug.) in ipsis oculis eorum, operatione Satanæ caligo quædam erat fluxit alicuius humoris facta quo minus Christum agnoscerent.

Gregori⁹

Circa

¶ Circa secundum principale dicitur:

Et ait ad illos: Qui sunt hi sermones quos confertis ad inuicem ambulantes, & estis tristes?

Hic ponitur Christi incogniti cum discipulis sermocinatio. Vbi tria sunt cõsideranda. Primum est, Christi ad tristes dispensatiua interrogatio. Secundum est, discipulorum ad ignotũ, quasi ignorantem, responsio. Ibi: Et respõdens vnus. Tertium est, denuò rogatorum trepida vacillansq; confessio. Ibi: Quibus ille dixit.

F Circa primum dicitur: Et ait ad illos. Prior eos alloquitur. Adeò enim intẽti erant mutuis de Christo sermonibus, vt non aduerterent aliquẽ colloquentibus esse præsentem. Prior itaq; ipse loquitur, vt eos ad colloquiũ prouocaret. Ergo benignitatis suæ dispensatione eos interrogat, dicens: Qui sunt hi sermones, quos cõfertis ad inuicem ambulantes & estis tristes? Non quasi ignorans interrogat, sed vt eorum responsione, incredulitas ipsorum conuenientius arguatur. Et estis tristes, inquit, Conferebant enim inter se mœsti saluatore perempto dolore pleni, desperantes se hunc viuentem exinde visuros. Et quidem hanc tristitiam discipulis ille prædixerat, dum ait: Amen amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mũdus autem gaudebit, vos verò contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium.

Discipuli vnde tristes.

Ioan. 16.

¶ Circa secundum, quod est, discipulorum ad ignotum, quasi ad ignorantem responsio, subditur.

Et respondens vnus cui nomen Cleophas, dixit ei: Tu solus peregrinus es in Ierusalem, & non cognouisti quæ facta sunt in illa his diebus?

G Cleophas ergo hominem vt putabat ignotum, non sine quadam indignatione quasi obtusioris ingenij, nempe qui omnibus nota vnus ipse ignoraret, redarguit. Quasi dicat: Inter tot millia peregrinorum qui ad diem festum venerunt Ierosolymam, & omnes nouerunt quæ illic facta sunt, tu solus hæc ignoras? Putabant sanè remotæ regionis esse hominem, cuius vultum non agnoscebant, qui & ipse inter alios ad diem festũ paschæ veniſſet Ierosolymã

Tu solus peregrin⁹.

Et re vera (vt dicit Beda) peregrinus erat eis, à quorum naturæ fragilitate percepta iam resurrectionis gloria lõge distabat. Peregrinus erat eis, à quorum adhuc fide (vtpotè resurrectionis eius nescia) manebat extraneus. Proinde verè huic mundo peregrinus erat, cuius iam conuersatio cum mortalibus amplius non erat.

Et nõ cognouisti, inquit, quæ facta sunt in illa his diebus? inaudita nempe & tam recenter. Mirabatur sanè (vt iam dictum est) Cleophas, ꝙ tantarum rerum magnitudo ipsum solum lateret, ea enim publica erant, & vsque adeò cunctis manifestata, vt hinc tota ciuitas commota fuerit. Quem enim latere potuissent (vt de cæteris taceam) signa Christo morienre ostensa? Ad hæc, quum peregrini rerũ nouitatibus perquirendis consueuerint esse solliciti, iusta Cleophæ fuit admiratio, ꝙ tantarũ rerũ euidentia peregrinum hunc lateret. Cæterum quia tantus ei erat dolor cordis doloris sui causam cunctis notam esse putabat.

Cleophas vnde mirat⁹.

¶ Circa tertium, quod est denuò rogatorum trepida vacillansque confessio, subditur:

Quibus ille dixit: Quæ? Et dixerũt. De Iesu Nazareno, qui fuit vir propheta, potẽs in opere & sermone coram Deo & omni populo.

Quasi extraneus & gestarum rerum ignarus dominus loquebatur, dicens: Quæ sunt ista quæ facta sunt in Ierusalem his diebus? Nemo plenius ipso ea nouerat, & tamen ab eis audire voluit vt earum rerum narratione in sui amorem magis accẽderentur, & vt ex eorum verbis occasionem hos instruendi accipiat. Quin etiam delectabatur ipsis narrantibus audire quæ gesta fuerãt, tametsi ea nosset (vt iam dictum est) sicut matrem delectat loquentem audire filium, & magistrum iuuat audire discipulum disputantem. Interrogati ergo de rebus gestis quæ illis tristitiæ causa fuerunt discipuli viæ comiti responderunt.

H *Cur Christus quæ nouit interrogat.*

De Iesu Nazareno, subaudis, adinuicem sermones cõferebamus, is enim nobis tristitiæ causa est. Qui fuit vir propheta. Prophetam magnum fatentur & filium Dei tacent, vt scilicet nondũ perfectè credentes, vel solliciti ne inciderẽt in man⁹ persequentiũ Iudęorũ, quia nesciebãt quis esset cũ quo loquebãtur, qđ verũ credidere cælantes. Potens (inquiunt) in opere videlicet languoribus sanandis,

Beda. *Trepidantium consessio.*

dis, eiiciendis dæmoniis, mortuis suscitãdis, cæterisq; admirandis operibus quę nemo vnquam alius fecit. Nec solum in opere potens, sed etiam in sermone, nam solo sermone quęcunq; voluit effecit, nec quisquam illius sermoni resistere prævaluit, iuxta quod Lucas perhibet, dicens:

Lucæ. 4. Stupebant in doctrina eius, quia in potestate erat sermo eius. Vbi Theophilactus:

Opus sermoni præuium. Primum, opus, & deinde sermo. Nullus enim sermo doctoris firmus est, nisi prius docẽs se factorem declarat. Potens igitur esto primum in opere, deinde & verbi sollicitudinem habeto. Si enim & Deus cooperabitur tibi, prius enim opus, & deinde contemplatio ac illustratio. Nisi speculum purificaueris in labore & sudore, neutiquam concupitam pulchritudinem in speculo suscipies. Beati enim mundo corde, hoc fit per opera, quia ipsi Deum videbũt, hic contemplationis est finis.

I Corã Deo (inquiunt) & omni populo. Oportet esse potentem in opere & sermone, primum coram Deo, & tũc coram omni populo. Prius enim placere debemus Deo, deinde curandum quantum est possibile innocẽtia apud homines, vt præcedẽte diuino cultu viuamus sine scãdalo cæterorum. Vnde per Apostolum dicitur: Prouidentes

Rom. 12. bona, non tantum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus. Patet igitur quàm syncera dilectione discipuli isti Christum amabant, quem adeò multipliciter & studiosè commendabant. Deinde passionem ipsius memorant, quæ totius eorum fuit causa tristitiæ, dicentes:

Et quomodo tradiderunt eum summi sacerdotes & principes nostri in damnationem mortis, & crucifixerunt eum.

Mortem Christi dolent. Quasi dicant: Ad inuicẽ conferimus, quomodo summi sacerdotes & primores nostræ gentis, qui talem ac tantum prophetã venerari debuerant, per inuidiam tradiderunt Põtio Pilato præsidi, & gẽtibus, qui vitæ auctorem morti tradiderũt, & nõ qualicũq; morti, sed morti crucis, nã & crucifixerũt eũ. Morte (inquiunt) turpissima cõdemnem

Sap. 3. eum. Hinc est vox illa Pilati: Gẽs tua & põtifices tradide-

Ioan. 19. rũt te mihi. Subditur autẽ desperantiũ vox quum dicitur:

Nos autem sperabamus, quia ipse esset redempturus Israel.

Spera-

Sperabamus, inquiunt, eo viuente, quasi dicant, A modo desperamus, ac si mors domini similis esset mortibus alio- Theoph. Discipulorũ spes collapsa.
rum. Planè semetipsos arguunt quòd in ipsum sperassent. Sperabamus q̃ ipse & alios saluaturus esset, & ecce neq; seipsum saluauit, ita parum nostræ expectationi respondit. Et penè eadem dicebant quæ & in pendentem dixerant Iudæi blasphemantes: Alios saluos fecit, seipsum nõ Matt. 27.
potest saluum facere. Quid est autem redimi Israël? Respondetur, quòd Christum expectabant Iudæi saluatorem & redemptorem à malis quæ eisimpendebant, iugo scilicet seruitutis Romanorum, sperabantq; eum regnaturum vt regem terrenum, & ideo dicunt: Nos sperabamus quòd ipse redempturus esset Israël, & ipse neq; iniustam mortis sententiam contra se latam effugit. Vnde Beda: Meritò tristes incedebant, quia & seipsos quodam modo arguebant quòd in illo redemptionem sperauerint, quem iam mortuum viderant, nec resurrecturum credebant. Et maximè dolebant eum sine culpa occisum, quia nouerant innocentem. Et consequenter addunt, dicentes:

Et nunc super hæc omnia, tertia dies est hodie quod hæc facta sunt. Sed & mulieres quædam ex nostris, terruerunt nos, quæ ante lucem fuerunt ad monumentum, & non inuento corpore eius, venerunt dicentes se etiam visionem angelorum vidisse qui dicunt eum viuere.

Recolere videntur quod prædixerat tertia die resurre- Beda.
cturum, quasi dicãt: Hodie deberet resurgere iuxta quod prædixerat. Promissam tamen tacent resurrectionem cauentes sibi ab eo cui loquebantur. Et meritò dicuntur mulieres terruisse eos quorum mentibus plus de non inuento corpore dominico mœstitiam quã dolebant addere, quàm de nunciata per angelos eius resurrectione gaudium quo recrearentur indere potuerunt. Mulieres, inquiunt, quædam ex nostris, hoc est, de nostro consortio, quæ Christo fuerant familiares sicut & nos. Istæ mulieres fuerunt Maria Magdalene & Maria Iacobi, & Salome: vt Marcus testatur.

Et non inuento corpore eius, venerunt dicentes se e- Marc. 16.
tiam

tiam visionem angelorum vidisse. Vnde apud Matthæum:
Matt.28. Exierunt cito de monumento cum timore & gaudio magno, & venerunt nunciare discipulis. Et de visione angelorum, in præcedentibus dicitur: Ecce duo viri adstiterunt secus illas in veste fulgenti, qui & dicebant: Quid quæritis viuentem cum mortuis? Nō est hic, sed resurrexit, Itaq; discipuli isti relatam à mulieribus resurrectionis famam dubia fide commemorant. Et quia hoc dicunt quasi non credentes, hinc se territos dicunt & stupefactos. Non enim quod eis relatum erat firmum æstimabant, aut angelicam reuelationem fuisse, sed stuporis & formidinis inde causam sumebant. Vbi Theophylactus.

L. Videntur viri isti in valde ambigua esse sententia, & neque valde discredere, neque rectè credere. Nam dicendo:
Discipuli vt dubii. Sperabamus quòd redempturus esset Israël, incredulitatem indicant, quòd autem dicunt esse diem tertium, hominum est qui probè recordentur quod dixerat eis: Die tertia resurgam. Et quod exterruerunt nos, hoc signat, ℣ incredulitas eorum concutiatur. Et omnino si considerentur, sermones humani sunt, & magnam habent dubitationem, & hominum perplexorum & ignorantium quid agant propter miraculum resurrectionis. Et subdunt.

Et abierunt quidam ex nostris ad monumentum, & ita inuenerunt sicut mulieres dixerunt, ipsum vero non inuenerunt.

Ioan.20. Isti fuerunt Petrus & Ioannes, sicut apud Ioannem legitur: Exiit ergo Petrus, & ille alius discipulus quem diligebat Iesus, & venerunt ad monumentum. Et ita inuenerunt sicut mulieres dixerunt, scilicet monumentum apertum & vacuum, & linteamina posita, ipsum verò non inuenerunt, vnde factum est, vt existimarent corpus domi-
Ibidem. nicum esse ablatum, iuxta quod & Maria dixerat: Tulerunt dominum meum de monumento, & nescio vbi posuerunt eum. Itaque testimonium Petri & Ioannis non certum æstimabant dum dicerent, non quidem vidisse se dominum, sed resurrectionem eius coniicere ex eo ℣ corpus in sepulchro non iacebat.

HOMI-

HOMILIA ALTERA.

ET ipse dixit ad eos: O stulti & tardi corde ad credendum in omnibus quæ locuti sunt prophetæ. Lucæ vigesimoquarto.

In hac Euangelicæ lectionis parte de tribus supereſt dicendum. Primum est, confirmandis in fide vacillantibus scripturarum apertio. Secundum est, Christi ad hospitium per gratulantes inuitatio, ibi: Et appropinquauerūt castello. Tertium est, Christi tandem cogniti repentina disparitio, ibi: Et factum est.

Circa primum duo sunt consideranda. Vnum est, ob tardam fidem discipulorum increpatio. Alterum scripturarum per Christum facta discipulis interpretatio, ibi: Et incipiens à Moyse.

Circa primum dictum est: Et ipse dixit ad eos. Ad eos, A
inquam, in fide diuinitatis & resurrectionis suæ vacillantes: O stulti & tardi corde ad credendum in omnibus quę loquuti sunt prophetæ. De duobus eos reprehendit videlicet de stultitia & tarditate ad credendum.

De stultitia, quia nullam aliam quàm temporalem speraverant per Christum futuram redemptionē. Erant nihilominus de stultitia redarguendi, qui putabant Chri- *Discipuli arguuntur stultitiæ.*
stum nec se nec alios posse saluare, quia fuit crucifixus. Denique vt stultos redarguit, quia scripturas quæ plenè continent mysterium passionis & resurrectionis domini non intellexerant. Omnia enim quę Christus vel fecit vel passus est, prænuntiata prophetarum sermonibus, vel typis fuere præfigurata. Vnde per Osee loquitur, dicens:
Osee.12. Ego visionem multiplicaui, & in manu prophetarum assimulatus sum. Et quidem prophetarum visiones multiplicauit, quia ab initio seculi vsque ad Christum quid futurum esset vel patrum typis (vt iam dictum est) vel prophetarum vaticiniis prænunciare non destitit. Itaque multiplicatæ sunt visiones super numerum vt his vniuersa plena sit scriptura. Et in manibus, id est, operibus prophetarum & patrum assimilatus fuit Christus. Verbi gra- *Christ⁹ vt typis præfiguratus.*
tia, in immolatione Isaac, in venditione & principatu Ioseph, & aliis figuris innumeris passio Christi & eius resurrectio fuit assimilata.

Vnde in Actibus Apostolorum per beatum Petrum dicitur:

Actu.3. citur: Deus qui prænunciauit per os omnium prophetarum pati Christum suum impleuit sic.

B Tarditatis vt arguun tur. Secundò, redarguit eos de tarditate ad credendum. Socordes enim & pigri fuerunt ad credendum ea quæ sanctæ mulieres à Christo ad eos nunciandæ resurrectionis suæ gratia destinatæ, tam audita quàm visa narrauerunt. Quin & tardi fuerant ad credendū his quæ ab ore ipsius Christi de sua morte & resurrectione non semel audierant. Denique nec his acquiescere poterant quæ de Christo ex lege nouerant & prophetis.

C Et notanter ait: Tardi ad credendum in omnibus quæ Theoph. loquuti sunt prophetę. Nam duobus modis contingit credere quæ loquuti sunt prophetæ, videlicet particulariter quædam, & nō vniuersaliter omnia, quod est ex parte credere, & credere in totum.

Credere cō tingit dupliciter. Verbi gratia, particulariter credit seu ex parte qui credit quæ de Christi cruce dicuntur à prophetis, quale est illud: Foderunt manus meas & pedes meos, verum quæ ad resurrectionem eius spectant non credunt, sicut est illud: Non derelinques animam meā in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem. Et illud: Inter mortuos liber. Et illud: Educis vinctos in fortitudine, & eos qui habitant in sepulchris. Tales non habent perfectam fidem, sed credunt ex parte. Oportet autem in omnibus tam his quæ gloriæ sunt quàm quæ ignominiæ de Christo credere prophetis. Oportebat enim & Christum pati, quod est ignominiæ, & intrare in gloriam suam, quod est honoris & gloriæ. Itaque postquam eos vt stultos & tardos ad credendum redarguit, exinde mox salubriter informat, dicens:

Nonne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam?

Quasi dicat: Non putetis quòd ideo ipse non sit Christus quia passus est, quia sic oportuit fieri.

D Intētio pen sanda. Isidorus. Sed dicat aliquis: Si oportebat Christum pati, quomodo peccasse censentur qui eum occiderunt, quum in hoc Dei voluntatem (vt videtur) impleuerunt? Sed non satagebant perficere quod Deus disponebat. Vnde & eorum exequutio fuit impia, Dei verò dispositio prudentissima, qui nequitiam eorū in beneficia generis humani conuertit, quasi vtens vipereis carnibus ad anthidoti salutiferi confectionem.

Sanè plures ob causas oportuit Christū pati, videlicet: Primò, propter vtilitatē suam. Siquidē perpessione mortis gloriā resurrectionis promeruit, iuxta quod per Apostolū dicitur: Christus factus est pro nobis obediēs vsq; ad mortem, mortē autem crucis. Propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit ei nomen quod est super omne nomen. *Passionis Christi causæ multæ.* Philip. 2.

Secundò, oportuit Christum pati, propter communem omnium salutem. Nam per mortem eius sumus Deo reconciliati, dicente Apostolo: Quum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem filij eius. Roma. 5.

Tertiò, propter nimiam debitorum quantitatem, quæ tanta erant ꝙ nisi sanguine Christi solui non poterant. Vnde per beatū Petrum dicitur: Scientes ꝙ nō corruptibilibus auro vel argento redempti estis, sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi & incontaminati. 1. Petri. 1.

Quartò, propter scripturarum quæ hoc prænunciauerunt impletionem. Non enim potest solui scriptura. Sed futura Christi innumeris scripturæ locis fuerant prædicta, Verbi gratia: Tanquam ouis ad occisionem ducetur. Esaiæ. 53.

Quinto, propter imitationis exemplū, vt videlicet propter Dei gloriam fideles nec pati nec mori formident, dicente Domino: Nolite timere eos qui occidunt corpus, & post hoc non habent amplius quid faciant. Et iterum: Exemplum, inquit, dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis. E Matt. 10. Ioan. 13. *Via qua Christū sequamur.*

Sextò, oportuit Christum pati, vt qua via ad patriam perueniri possumus ostenderet: quia videlicet per multas tribulationes oportet nos introire in regnum Dei. Ergo semetipsos irridēt qui sine tribulationū perpessione per vana mundi huius gaudia & delitias atq; voluptates carnis in Christi gloriam putant intrare, quum ille non nisi per supplicium & ignominiam crucis in suam introierit. Vnde etiam hanc gloriam filiis Zebedæi petentibus passionis calix obtenditur, dicente Domino: Nescitis quid petatis. Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? Nam plerosque delectat culmen honoris, quos nondum exercuit materia laboris. Caput nostrum Christum per tribulationum angustias cœlum introire videmus, & nos membra eius alia nobis itinera somniamus? Monstruosa Actu. 14. Matt. 20.

res est si per vnum foramẽ caput transire videmus, per aliud corpus. Pudeat sub spinoso capite membra fieri delicata.

¶ Circa alterum, quod est, scripturarum per Christum facta discipulis interpretatio, subditur:

Et incipiẽs à Moyse & omnib⁹ prophetis interpretabatur illis in omnib⁹ scripturis quæ de ipso erãt.

F Volens Christus informare discipulos & ostendere ea omnia quæ de ipso contigerant non fortuito, sed dispensatione diuinæ prouidentiæ fuisse prædestinata, scripturas earum rerum prænunciat & oracula prophetarum adducens interpretatur. Et incipiens, inquit, à Moyse, à quo scriptura legis habet exordium, interpretabatur ea quæ de ipso erant. Vnde alio loco ad Iudæos loquens, ait: Si crederetis Moysi, crederetis forsitan & mihi. De me enim ille scripsit. Verbi gratia.

Scripturæ de Christo.

Ioan. 5.

Lignũ vitę

Interpretabatur eis mysterium ligni vitæ in medio paradisi typum fuisse ligni crucis in quo Christus operatus est salutem in medio terræ.

Eua de latere christi

Productionem Euæ de latere Adæ dormientis figuram fuisse productionis Ecclesiæ de Christo somno mortis in cruce sopito.

Fenestra areæ.

Fenestram in dextro latere arcæ Noẽ qua genus humanum fuit saluatum, præfiguraſſe vulnus quo dextrũ Christi latus in cruce lancea militis fuit apertum.

Sacrificium Abrahæ.

Mysterium sacrificij Abrahæ quãdo dimisso Isaac aries fuit immolatus, typum extitisse immolationis Christi super lignum crucis, vbi humanitas eius mortem pertulit sine vllo suæ detrimento diuinitatis.

Serpens æneus.

Serpentem æneum sanandis mortiferis serpentũ morsibus in palo sublimi eleuatũ, Christi exaltationem in cruce saluandis à peccati veneno fidelibus significasse.

G Agnum saluandis à seruitute Pharaonis filiis Israël, mandante Deo immolatum, manifestum fuisse mortis Christi (vtique agni qui tollit peccata mundi) typum.

Agnus paschalis.

Testimonia de christo.

Prophetarum etiam vaticinia quæ de ipso erant discipulis admirantibus interpretabatur. Verbi gratia illud Moysi: Prophetam suscitabit vobis Deus de fratribus vestris, ipsum sicut me audietis. Omnis anima quæ non audierit verba prophetæ illius peribit de populo suo.

Moyses.

Deut. 18.

Rursus

Rursus Christum in cruce pendentem & Iudaicæ gentis perfidiam prænuncians, ait: Erit vita tua pendens ante oculos tuos, & non credes vitæ tuæ, id est, Christo.

Deut. 28.

Item ea quæ propheta Dauid de Christi passione euangelizasse potius quàm prophetasse videtur, adduxit: Foderunt manus meas & pedes meos. Considerauerunt & inspexerunt me, diuiserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem. Et rursum: Et in siti mea, inquit, potauerunt me aceto. Et apud Esaiam: Ipse vulneratus est propter delicta nostra, attritus est propter scelera nostra. Sicut ouis ad occisionem ducetur. Et illud: Oblatus est, quia ipse voluit. Et rursum: Propter scelus populi mei percussi eum.

Dauid.

Esaias.

Esaiæ. 53.

Et vnde apud Danielem: Post hebdomadas sexaginta duas occidetur Christus, & non erit eius populus qui eum negaturus est. Quod quia Iudæi fecerunt, clamantes: Tolle tolle crucifige eum. Non habemus regem nisi Cæsarem exinde nequaquam vltra ipsius populus sunt.

Daniel.

Danie. 9.

Item apud Ieremiam: Spiritus oris nostri Christus dominus captus est in peccatis nostris, cui diximus: In vmbra tua viuemus in gẽtibus. Hæc igitur & his similia Christo discipulis per viam familiariter interpretante quis posset verbis consequi quanta illi afficiebantur dulcedine, quanta vi amoris Christi incendebãtur. Admiratione stupebant quisnam esset ille peregrinus qui tantæ sapientiæ verbis magistrũ quem lugebant peremptũ non solum æquare, sed & superare videbatur. Sed (vt dictum est) oculi eorum tenebantur ne eum agnoscerent, alioqui sic loquentem audientes dicturi fuissent: Hic ipse est Christus. Ergo non solum oculi eorũ tenebantur ne ipsum cognoscerent per aspectum, sed etiam eorum aures non minus impediebantur ne hunc agnoscerent per auditum cuius voci & verbis audiendis fuissent assueti.

H

Ieremias.

Thre. 4.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Et appropinquauerunt castello quo ibant, & ipse se finxit longius ire.

Hic ponitur Christi ad hospitium per gratulantes inuitatio. Vbi duo notantur. Vnum est, instruendi gratia Christi dispensatio. Alterum est, Christi ad hospitium per discipulos coactio, ibi: Et coëgerunt.

Circa primum dicitur: Et appropinquauerunt castello quo ibant. Christi sermonibus supra quàm credi potest delectati non modo nullum vitæ tædium aut laborẽ senserunt, sed etiam citius quàm optarent ad itineris sui metam peruenerunt. Et ipse dispensatione sapientiæ suæ finxit se longius ire, id est, prætendit habitum longius abeuntis. Vbi est notandũ (vt dicit Augustinus) non omne quod fingimus mendacium esse. Sed quando id fingimus quod nihil significat, vtique mentimur. Quum autem fictio nostra refertur ad aliquam significationem, non est mendacium, sed aliqua figura veritatis. Alioqui omnia quæ à sapientibus & sanctis viris, vel etiã ab ipso domino figuratè dicta sunt, mendacia deputabunturs, quia secundum vsitatum intellectum non consistit veritas in talibus dictis. Sicut autem dicta ita etiam finguntur facta sine mendacio ad aliquam rem significandam.

Non omnis fictio mendax.

Itaq; vt eum discipuli supplices ad hospitiũ inuitarent, finxit se velle longius ire. Voluit autem inuitari vt eiusdem inuitationis merito discipuli forent nõ indigni qui dominũ cognoscerent. Simile aliquid apud Marcũ habes: Nam videns discipulos laborantes in remigando (erat enim ventus contrarius eis) circa quartam vigiliam noctis venit ad eos ambulans supra mare, & volebat præterire eos, videlicet dispensatione suæ sapientiæ, nempe vt conturbati, sed cõtinuo liberandi plus suæ liberationis stupe rent miraculũ, & ereptori suo maiores referrent gratias.

I

Cur Christus voluit inuitari.

Marc. 6.

Gregorius

Itaque dominus fingens se longius ire nihil ipse qui est simplex veritas per duplicitatem fecit, sed talem se exhibuit discipulis in corpore, qualis apud illos erat in mente. Et quia adhuc in eorum cordibus peregrinus erat à fide, ire se longius finxit. Probandi autem erant, si hi qui eum & si necdum vt Deum diligerent, saltem vt peregrinum amare potuissent. Sed quia esse extranei à charitate non poterant hi cum quibus veritas gradiebatur, eum ad hospitium quasi peregrinum vocant.

¶ Circa secundum, quod est, Christi ad hospitiũ per supplices coactio, subditur:

Et coëgerunt illum, dicentes: Mane nobiscum quoniam aduesperascit, & inclinata est iam dies. Et intrauit cum illis.

Coëgerunt, inquit, illum videlicet retinendo manibus, & supplicãdo verbis. Mane, inquiũt, nobiscũ, quin & rationem allegant dicentes: Quoniã aduesperascit, & inclinata est iam dies, scilicet ad occasum. Ex hoc exẽplo colligitur quia peregrini ad hospitium non solum inuitãdi sunt, sed etiam trahendi. Hinc enim per Paulum dicitur, Charitas fraternitatis maneat in vobis, & hospitalitatẽ nolite obliuiscí. Per hanc enim quidam placuerunt, angelis hospitio receptis. Hinc Petrus ait: Hospitales inuicem sine murmuratione. Hinc ipsa veritas dicit: Hospes fui & collegistis me. Exemplum refert Gregorius, dicens:

Gregorius

Heb. 3.

1. Pet. 4.

Matt. 25.

Quidam paterfamilias cum tota domo sua magno hospitalitatis studio seruiebat. Quumq; quotidie ad mensam suã peregrinos susciperet, quodã die peregrinꝰ quidã inter alios aduenerat, ad mensam ductus est. Dũq; paterfamilias ex humilitatis cõsuetudine aquã vellet in eius manibꝰ fundere cõuersus vrceũ accepit sed repẽte eũ in cuius manibꝰ aquã fundere volebat nõ inuenit. Quũq; factũ hoc secũ ipse miraretur, eadẽ nocte ei dominus p visionẽ dixit: Cæteris diebus me in mẽbris meis, hesterno autem die me in memetipso suscepisti. Ecce in iudicium veniens dicet: Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis.

K

Vita nostra vt aduesperascit

Cæterum quoniam & dies huius nostræ mortalis vitæ ad mortem festinans vergit in vesperam, assiduis & nobis dominus exorandus est precibus, vt & ipsi dicamus. Mane nobiscum Domine, quoniam aduesperascit. Quin & mundus iste in maligno positus errorem tenebris & vanitatibus quasi in æternam vergens noctem quodam modo aduesperascit, & quasi diurni solis feruor tepescit quãdoquidem (vt cernere est) abundat iniquitas, & refrigescit charitas multorum.

Et intrauit, inquit, cum illis, nempe vt exorabilis, & benignus.

Proinde horum exemplo discipulorum fidelis, quisque propinqua sibi morte, & ipse Christum suppliciter deprecetur & dicat: Mane nobiscum domine, quoniam aduesperascit. Inuitet ad se Christum, suscipiat eũ in domũ suã in hospitium cordis sui, cõplectatur eum quasi quibusdã fidei suæ brachiis, ac si dicat: Tenui eum nec dimittam. Dicat ei, Nõ dimittam te nisi benedixeris mihi. Sic enim ipse vult teneri, sic se præcepit exorari. Ipse est lignum

Christus vt tenẽdus

Cant. 3.

Gene. 32.

vitæ his qui apprehenderint eum & qui tenuerit eum
Lucæ.19. beatus: ita vt & de illo dici posſit: Hodie huic domui ſalus facta eſt.

¶ Circa tertium principale dicitur:

Et factum eſt dum recũberet cum eis accepit panem, & benedixit ac fregit, & porrigebat illis. Et aperti ſunt oculi eorũ, & recognouerunt eum.

L Hic ponitur Chriſti tandem cogniti repẽtina diſparitio, vbi ſunt tria notanda. Primũ eſt, In fractione panis Chriſti recognitio. Secundũ eſt, Chriſti cogniti repentina diſparitio, ibi: Et ipſe euanuit. Tertium eſt, Læta nunciandi & feſtina regreſsio, ibi: Et ſurgentes eadem hora.

Circa primum dicitur. Et factum eſt dum recumberet cum eis. Ergo ad eorum inuitationem & coactionem benignè cum eis hoſpitium intrat. Illi menſam alacres ponunt, & cibos offerunt, cupientes eum corporali cibo reficere, à quo iam fuerant ipſi ſpirituali cibo refecti. Ipſe autem (vt ſibi moris erat) accepit panem & benedixit ac
Chriſti conſuetudo fregit, & porrigebat illis, tanquam diſpenſator & maior
Lucę.24. in menſa. Conſueuerat enim ſuis miniſtrare diſcipulis ſicut in Euangelio loquitur, dicens: Ego in medio veſtrum ſum, ſicut qui miniſtrat.

Legitur panem in manibus accepiſſe, benedixiſſe, fregiſſe, & diſtribuiſſe. Primum in quinque panum multiplicatione. Secundo in ſeptem panum diſtributione. Tertio in ſui corporis conſecratione. Quarto præſenti loco in diſcipulorum illuminatione.

Chryſo. De conſecẽ. Euang. Et aperti ſunt, inquit, oculi eorum, quod non de oculis carnis accipiendum eſt, ſed ſenſu mentali. Vnde Auguſtinus: Neque enim clauſis oculis ambulabant, ſed inerat aliquid quo non ſinerentur agnoſcere quod videbant, quod ſcilicet & caligo & aliquis humor efficere ſolet. Nõ quia dominus non poterat transformare carnem ſuam vt alia re vera eſſet effigies quàm ſolebant intueri, quandoquidem & ante paſsionem ſuam transformatus eſt in mõte vt facies eius clareſceret ſicut Sol. Sed non ita nũc factum eſt. Non enim incongruenter accepimus hoc impedimentum in oculis eorum à Sathana fuiſſe, ne agnoſceretur

ſceretur Ieſus. Sed tantum à Chriſto (propter eorum fidem ambiguam) facta eſt permiſsio vſq; ad ſacramentũ panis vt vnitate corporis eius participata remoueri intelligatur impedimentum inimici, vt Chriſtus poſſet agnoſci. Conſentit Theophylactus: dicens: Innuit quòd ſumẽtibus ſacrum panem aperiuntur oculi vt eum agnoſcerẽt. Magnam enim & ineffabilem vim habet domini caro.

M Gregori⁹ *Operando bona illuminamur.* Roma.2. At verò inter hæc illud prætereundum non eſt, quia diſcipuli iſti, Deum quem in ſacræ ſcripturæ expoſitione non cognouerant, in panis fractione cognoſcunt. Audiẽdo ergo præcepta Dei illuminati non ſunt, faciendo, illuminati ſunt, quia ſcriptum eſt: Non auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur. Quiſquis igitur audita vult intelligere feſtinet ea quæ intelligere potuit opere implere. Ecce dominus non eſt cognitus dum loqueretur, & dignatus eſt cognoſci dum pafcitur.

Aug. de.q. Euang. Sanè hoſpitalitatis officio ad Dei cognitionẽ peruenire poſſe homines intimauit, vt quum longius ipſe ab hominibus abſceſſerit ſuper omnes cœlos, cum eis tamen ſit qui hæc exhibent ſeruis eius. Tenet ergo Chriſtum ne lõgius ab eo eat, quiſquis cathezizatur verbo qui in omnib⁹ bonis ei qui ſe cathezizat, communicat. Et iſti quidem cathezizati erant verbo quum eis dominus exponeret ſcripturas. Et quia hoſpitalitatẽ ſectati ſunt, eum quem in ipſa expoſitione ſcripturarum non cognouerunt, in panis fractione cognoſcunt.

Porrò moraliter non modo verba hæc ſed & verborũ iſtorum ordo notandus eſt: Accepit panem, benedixit, fregit, & porrigebat diſcipulis. Hoc exemplum Chriſti fidelis prædicator ſtudeat imitari. Panis enim eſt verbũ Dei. *Hinc diſcet prædicator.* Primum igitur panem hunc ipſe prædicator accipiat tã addiſcendo, q̃ faciendo, iuxta illud Sapientis: Antequam loquaris diſce. Secundo oret & orare faciat, vt prædicatio ſua in iis qui audiunt efficaciter operetur, & vt ei ſermo detur in apertione oris. Tertio frãgat, id eſt, minutim exponat, ita vt etiam paruuli, id eſt, rudes & ſimplices poſſint intelligere ad imitationem illius, qui ait: Tanquã parvulis in Chriſto lac potum dedi vobis nõ eſcam. Alioqui illud plangentis etiamnum verificabitur: Paruuli petierunt panem & non erat qui frangeret eis.

Cor.4. 1. Cor.3. Tre.4.

Quarto, post præmissa verbi cœlestis panem porrigat pijs auditoribus tanquã esurientibus, prædicando. Si iam hoc schemate Dei verbum (vtiq; panis animæ) fidelibus prædicando porrigeretur, forsan etiam eorum oculi quibus Christum cognoscerent aperirentur.

¶ Circa secundum, quod est, Christi recogniti repentina disparitio, subditur:

Et ipse euanuit ex oculis eorum. Et dixerunt ad inuicem: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis dum loqueretur in via, & aperiret nobis scripturas?

Cur Christus cognitus mox disparuit.

NQuærat aliquis & dicat: Quare Christus iã discipulis istis cognitus, mox ab eorum aspectu euanuit, quos vtpotè amicos, ipsum & amãtes & desiderãtes sua corporali præsentia cõueniebat cõsolari? Sed ita fieri oportebat vt dispareret. Primum, vt animos eorum sui desiderio amplius incenderet. Rursus, ne sua præsentia erroris occasionem discipulis afferet, & putarent eum etiam post resurrectionem à mortuis tale corpus habere quale prius habuerat. Deniq; subtrahitur eorum oculis species infirmitatis, vt mentibus incipiat apparere gloria resurrectionis. Quin etiam mores instructurus postquàm benedictum à se & fractum panem illis porrexerat euanuit, vt tu cum bene feceris laudes hominum non requiras. Vnde ipse in Euã-

Matth. 6. gelio præmonet, dicens: Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus vt videamini ab eis.

Discipuli vt affecti.

Et dixerunt ad inuicem, vtiq; nimia rei admiratione stupentes & arguentes semetipsos, quia eum quem tanto pere desiderauerant, nec in comitatu viæ, nec in verbis, nec in mensa prius cognouissent.

Nonne cor nostrum ardens erat in nobis? acsi dicant: Quare aspectum eius nõ cognouimus, quur in verbis suis nõ aduertimus ipsum esse de quo per viam loquebamur? Quare eum non apprehendimus & tenuimus quem desiderabamus? præsertim quum totum cor nostrum ipsius amore incẽderet, & ex parte videretur nobis quòd esset ipse, dum loqueretur in via adeò familiariter, dulciter amicabiliter, sublimiter, & sapienter, & aperiret nobis scripturas?

Accen-

Accendebãt sanè prolati à Saluatore sermones ardore mirabili atque ineffabili mentes auditorum, sicut ipse per Ieremiam perhibet, dicens: Nunquid non verba mea sunt quasi ignis, & quasi malleus cõterẽs petras? Ignem, inquit, veni mittere in terram, & quid volo nisi vt ardeat? Ignem quippe dominus in terram misit, quum afflatu spiritussan cti cor carnalium incendit. Et terra ardet, quum cor carnalium in suis prius voluptatibus frigidum relinquit cõcupiscentias præsentis seculi, & incenditur ad amorem Dei. Vnde Gregorius:

O *Virtus veborũ Christi.* Luc. 12.

Exaudito quippe sermone inardescit animꝰ, corporis frigus recedit, fit mẽs superno desiderio anxia, audire libet præcepta cœlestia, & quod mãdatis instruit, quasi tot facibus inflammatur. Hinc per Psal. de verbi cœlestis efficacia dicitur: Emittet verbum suum & liquefaciet ea, nimirum torpentia atq; gelida corda. Vnde rursus per eũdem de quodam dicitur: Eloquium domini inflammauit eum. Et iterum: Ignitum eloquium tuum veheméter. Hoc igne nos Christe Iesu semper accende, vt & ipsi de te cor ardens habeamus in via, vt hoc tuo igne inter ignes & cõcupiscentias huius seculi qui zabuli flatibus excitantur, muniti, quasi inter Babylonici fornacis incendia Deo præsente nobiscum, illæsi, hymnum laudis Deo iugiter & ipsi decantemus.

Precatio.

Dicunt ergo: Nõne cor nostrum ardens erat in nobis? Siquidem vt dicit Theophilactus, Christo differente scripturas, percellebatur intrinsecus cor eorũ, ꝙ ille qui differebat dominus esset. Verba enim Christi intrabant per aures vsq; in cor eorum, & innuebant quòd ipse qui loquebatur esset Christus, & licet arderent desiderio, nõ tamen interrogare eum audebant aut tangere.

¶ Circa tertium, quod est, læta nuntiantium festina regressio, subditur:

Et surgentes eadem hora regressi sunt in Ierusalem, & inuenerunt congregatos vndecim, & eos qui cum ipsis erant, dicentes quòd surrexit dominus verè, & apparuit Simoni.

Surrexerunt quidem eadem hora peruenerunt autẽ post plures horas sicut oportebat sexaginta stadia transeũtes.

Non

Neglecta cœna festini redeunt.

Non ergo iam spiritualiter & ineffabiliter alloquio Christi refecti corporalis cœna curæ fuit, nec tardat eos vel imminens vespera, vel via longa, vel ipsa propter quã venerãt in castellum causa, quo minus sine mora lęta fratribus nuntiaturi in Ierusalẽ reuerterentur, quasi & ipsi illud dicerent: Hæc dies boni nuntij est, si tacuerimus & noluerimus nuntiare vsq; manè scelerisque arguemur.

4. Reg. 7

Et inuenerunt congregatos vndecim Apostolos in cœnaculo, vbi cum illis ante mortem suam Christus cœnauerat, & eos qui cum ipsis erant, alios scilicet viros fideles discipulos domini & mulieres sanctas, inter quas vero simile est etiam ipsam Christi matrem affuisse, dicentes, nimirum cum ingẽti gaudio, quòd surrexit dominus verè, non fictè, non fantasticè, non tantum apparenter, sed verè eodem in corpore quo fuerat crucifixus, ipsa eadẽ quam morte posuerat anima resumpta.

Beda. Virorum primus Petrus videt. 1. Cor. 15.

Et apparuit (inquiunt) Simoni. Omnium ergo virorum primo dominus apparuisse intelligit Petro, ex his dũtaxat omnibus quos Euangelistæ quatuor & Paulus Apostolus commemorant. Vnde ad Corinthios loquitur, dicens de domino: Sepultꝰ est, & resurrexit tertia die secundũ scripturas, & quia apparuit Cephæ, & postea vndecim. Primũ ergo illi apparuit, qui primus ipsum esse Christum filium Dei viui fuerat antè confessus. Sed & primo ei apparuit, ne propter negationis culpam desperaret, non vltrà creditur discipulum Christi se esse quem ipse negasset.

Ergo quòd dominus Petro apparuit, vel huiꝰ loci authoritate probatur, de modo autem huius apparitionis aut loco, nihil habetur. Verisimiliter tamen creditur Christum ei apparuisse postquam à mulieribus audiuit dominum resurrexisse & viuere, & cucurrit ad monumentum, vt Lucas testatur.

Cur nõ simul omnibus appareret.

Cæterum (vt dicit Chrys.) non simul omnibus se manifestauit Christus, vt sereret fidei semina. Nam qui primo viderat, & certus erat, aliis referebat, Deinde sermo prodiens, præparabat animum auditoris visioni. Et ideo primum digniori omnibus Petro apparuit. Post Petrũ verò aliis apparuit, quandoq; paucioribus quandoq; pluribus quod hi duo discipuli confitentur. Sequitur enim:

Et ipsi narrabant quæ gesta erant in via, & quomodo

modo cognouerunt eum in fractione panis.

Narratio rei gestæ.

Apostolis cum ingenti gaudio asserentibus quia surrexit dominus verè & apparuit Simoni, vicissim illis hi duo discipuli narrauerunt Christi apparitionem sibi factam in via, quia videlicet loquentibus ipsis de his omnibus quæ acciderant, ipse Iesus appropinquans iuerat cum illis tristitiæ ipsorum causam interrogans, & quemadmodum ipsis causam hanc referentibus, arguerat stultitiam & tarditatẽ cordis eorum ad credendum ea quæ de Christo p prophetas olim fuerãt prænuntiata, & scripturas legis & prophetarum quæ de ipso erant, illis fuerat interpretatꝰ, & quomodo appropinquantibus castello quo ibant, ipse finxit se longius ire, & ipsi eum multis precibus inuitantes coëgerant secum manere, & quemadmodum panẽ accepit, benedixit, fregit & ipsis porrexit, & quomodo tandem cognouerunt eum in fractione panis. Vbi Beda:

Cur nisi in fractione panis non cognoscitur 1. Cor. 10.

Certi, inquit, mysterij causa factum est vt eum discipuli non nisi in fractione panis cognoscerent, videlicet, ne quisquam se Christum agnouisse arbitretur, si eius corporis particeps non est, id est, Ecclesiæ, cuius vnitatem in Sacramento panis commendat Apostolꝰ, dicens: Vnus panis & vnum corpus multi sumus.

FERIA TERTIA PASCHAE.

Dvm hæc loquuntur, stetit Iesus in medio eorum. Lucæ. 24.

Præsens sancti Euangelij lectio refert Christũ à morte iam rediuiuum, circa discipulos tria fecisse. Nam primo de se loquentibus præsentiam suam exhibuit. Secundo, resurrectionis suæ argumenta dubitãtibus ingessit. Ibi: Et dixit eis: Pax vobis. Tertio, scripturarum intelligentiam ignorantibus aperuit. Ibi: Tunc aperuit.

Circa primum tria notantur. Primum est, miranda Christi ad inclusos ingressio. Secundum est, discipulis pauentibus pacis annuntiatio. Ibi: Et dicit: Pax vobis. Tertium est, pauentium error & conturbatio, ibi: Conturbati verò.

Circa primum dicitur: Dum hæc autem loquuntur, A præmiserat Euangelista, quemadmodum duo ex discipulis do-

lis domini quibus ipse apparuerat in via, regressi à castello Emmaus, inuenerunt cõgregatos vndecim (nẽpe Apostolos) & eos qui cũ ipsis erãt, dicentes, ℘ surrexit dominus verè, & apparuit Simoni. Dũ ergo de huiusmodi loquerentur venit Iesus, & stetit in medio eorũ. Dixerat enim vbicunq; duo vel tres forent congregati in nomine suo se illis interfuturũ. Et est notandũ ℘ hanc domini apparitionem intelligitur & Ioannes cõmemorare, dicẽs: Quum esset serò die illo vna sabbathorũ, & fores essent clausæ vbi erant discipuli cõgregati propter metum Iudæorum, venit Iesus & stetit in medio, & dixit eis: Pax vobis.

Apparitionis huius tempus.

Matt. 18.

Ioan. 20.

Difficultur soluitur.

Quod autem dicit Ioannes non cum illis tunc fuisse Apostolum Thomam, quum secundum hunc Euangelistam illi duo iam memorati discipuli regressi Ierusalem inuenerunt congregatos vndecim, proculdubio intelligendum est, quòd inde Thomas exierit antequam eis dominus hæc loquentibus appareret.

Beda.

Itaq; gloriã suæ resurrectionis dominus & redemptor noster paulatim discipulis per incrementum temporis ostendit, quia nimirum tanta erat virtus miraculi, vt hanc repentè totam capere fragilia mortalium pectora non possent. Consulens igitur ipse imbecillitati quærentium: primo, venientibus ad monumentum fœminis suo amore feruentibus, & viris, reuolutum lapidem, & ablato suo corpore linteamina quibus inuolutum fuerat, sola posita per angelos monstrauit. Deinde curiosius quærentibus fœminis, & de eo quod inuenerant mente consternatis, angelorum visionem ostendit, qui illum resurrexisse certa manifestatione patefacerent, ac sic præcurrente fama patratæ resurrectionis, tandem ipse apparens quasta potentia mortem quam ad horam gustauerat deuicisset, aperuit.

Resurrectio Christi paulatim aperitur.

B Et quidem quantum ex Euãgelicæ serie lectionis inuenimus, quinquies ipsa qua resurrexit die, visus est hominibus. Primo, Mariæ Magdalenę ad monumentũ quando ei desideranti pedes eius amplecti, dictũ est: Noli me tangere, nondum enim ascendi ad patrem meum. Deinde duobus à monumento currentibus nuntiare discipulis, quæ ab angelis de peracta eius resurrectione didicerant, de quibus scriptum est, quia accesserunt, & tenuerunt pedes eius, & adorauerunt eum.

Christus prima die quinquies visus.

Ioan. 20.

Matt. 28.

Appa-

Apparuit enim ipso die duobus (vt iam dictum est) discipulis euntibus in castellum Emmaus, qui eum ad hospitiũ vocantes in panis fractione cognouerunt. Apparuit & Petro, quod & si Euangelista quando vel vbi factum sit minimè designauerit, tamen quia factum sit Lucas nõ tacet. Ac deinde subiungit quintam eius apparitionẽ quæ præsenti lectione est comprehensa. Vbi de se loquentibus sese præsentem manifestare dignatus est.

Lucæ. 24.

Beda.

Ad confirmandam nanque fidei nostræ veritatẽ, quod semper agit præsentia suæ diuinæ pietatis, aliquando etiam præsentia voluit corporalis ostendere visionis. Nam & de nobis quamuis procul infra pedes Apostolorum iacentibus, hoc ipsum eius misericordia fieri confidere debemus, ipsum videlicet esse in medio nostri quotiescunq; cõuenientes in nomine illius congregamur. Nomen quippe illius est Iesus, id est, Saluator. Et quum de acquisitione perpetuæ salutis loquuturi conuenimus, constat quod in nomine Iesu cõgregamur. Nec dubitare fas est de his quę ipse amat cõferentibus eum nobis esse præsentem, & vtique tanto verius, quanto ea quæ ore proferimus perfectiori corde retinemus.

Christi ad esse suis.

¶ Circa secundum, quod est, discipulis pauentibus pacis annunciatio, subditur:

Et dicit: Pax vobis.

Vbi notandum quia dominus in medio discipulorũ stans, solito pacis affatu eorum turbinem sedat, ostẽdens quòd ipse idem est magister eorum qui hoc verbo gaudebat, quo etiam eos muniuit quum eos ad prædicandum misit. Itaq; apparens Saluator discipulis, pacis eis statim gaudia mandat, idipsum iam immortalis iterans, quod ad passionem mortis iturus quasi pignus eis speciale salutis ac vitę cõmendauerat, dicens: Pacem relinquo vobis, pacem meã do vobis. Cuius gratiam muneris eo quoq; nato visi mox pastoribus angeli prædicabant laudantes Deum, & dicentes: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Quia nimirum tota redemptoris nostri in carne dispensatio, mundi est reconciliatio. Ad hoc quippe incarnatus, ad hoc passus, ad hoc resuscitatus est à mortuis, vt nos qui peccando in irã Dei incidimus, ipse reconciliando ad Dei pacem reduceret. Vnde & rectè à propheta pater futuri seculi: princeps pacis nominatur.

Beda.

Ioan. 14.

C *Vt pacem Christus nunciat.*

Lucæ. 2.

Esaiæ. 9.

Facta

D Facta est autem per ipsum pax Dei ad hominem. Vnde
Pax cum Deo. Apostolus de eo scribens his qui ex gentibus crediderãt
Ephe.2. ait: Et veniens euangelizauit pacem vobis qui longe fu-
stis,& pacem his qui prope, quoniam per ipsum habemus
accessum ambo in vno spiritu ad patrẽ. Et rursum alibi:Iu-
Roma.5. stificati igitur ex fide pacem habeamus ad Deum. Sed nõ
Esaiæ.48. est pax impiis dicit Dominus: Verum,pax multa diligen-
tibus legem tuam,& non est illis scandalum.

Pax cũ homine. Facta est etiã per ipsum pax hominis ad hominẽ, nẽpe
Iudæi ad gentilem & econuerso,sublato quod interstabat
pacis impedimẽto, id est, lege & circũcisione à patre Iu-
dæorũ,& idololatria ex parte gentium. Ad hanc pacẽ nos
Roma.12 hortatur Apost.dicens:Si fieri potest quod ex vobis est cũ
omnibus hoĩbus pacẽ habentes.Et bene dicit: Si fieri po-
Matt.10. test, ppter illã pacẽ vtiq; pacẽ malã de qua voce Saluato-
ris dicitur:Nõ veni pacẽ mittere,sed gladiũ. Nõ enim fa-
est cũ his qui oderunt dominũ pacis fœdera iungere.Re-
prehẽsus enim fuit in sermone domini rex Iosaphat,alio-
2.Par.19. qui bonus,dicente ad eũ viro Dei: Cũ his qui oderunt do-
minum amicitia iungeris,& idcirco iram quidem domini
merebaris.Quum autẽ dicit: Quod ex vobis est,simile est
ei quod alibi dicit:Nemini dantes vllam offensionem.

Vnde Gregorius Nissenus:pudeat ergo nos pacis munus
deserere quã nobis hinc discedens Christus reliquit. Pax,
& res & nomẽ dulce, quã & Dei esse accepimus, iuxta il-
lud:Pax Dei,& eius esse Deũ,iuxta illud: Deus pacis,ip-
sam esse Deũ,iuxta illud: Ipse est pax nostra. Pax bonum
commendatum ob omnibus,obseruatum autem à paucis.
Quæ autem est causa?Fortasis ambitio domini,aut facul-
tatum,aut liuor, aut contemptus, aut aliquid huiusmodi
ex his quæ Dei ignaros videmus incurrere.Dei quippe pri-
cipua pax est quæ cõfœderat oĩa, cuius nihil est adeò pr-
priũ sicut vnitas naturæ & pacificus status. Transumitur
verò ab angelis & diuinis potestatibꝰ,quę ad Deum & ad
inuicẽ pacificè se habẽt,Diffundit verò per totã creaturã,
cuius est decor trãquillitas.In nobis aũt manet secundum
animã quidẽ per inuestigationẽ virtutũ & cõicationẽ.Se-
cundũ corpus vero,in mẽbrorũ & elementorũ cõmenia-
ratione,quorũ alterũ pulchritudo,alterũ sanitas appellat.
Pax cũ semetipso. Hęc ille.Deniq; p Christũ facta est pax homini ad semet-
ipsum,de qua per Psalmistã dicitur:Loquetur dominus pa-

cem in plebem suam, & super sanctos suos, & in eos qui
conuertuntur. Vide dominicam in albis.

Est proinde & pax quædã hoĩs ad seipsum mala:de qua E
per Psal.dicitur: Zelaui super iniquos pacẽ peccatorũ vi- *Pax inte-*
dens quia nõ est respectus morti eorũ,& firmamentum in *rior mala.*
plaga eorũ (subaudis) nõ est.In labore hominũ non sunt,
& cętera quæ sequũtur.Sequitur:Ideo tenuit eos superbia
operti sunt iniquitate & impietate sua. Cogitauerunt &
loquuti sunt nequitiã, iniquitatẽ in excelso loquuti sunt. *Lucæ.19.*
Audiant qui eiusmodi sunt dominũ,dicentem:Et quidem
in hac die tua,quæ ad pacem tibi.Nunc autem abscondi-
ta sunt ab oculis tuis(subaudis) superuentura tibi mala.

Porrò quoad eam pacẽ quæ nobis à Deo & cõmendatur *Pacis impe-*
& præcipitur obseruanda cũ proximo, notandũ est hanc *dimenta.*
turbari.Primò,propter scelerũ licentiam & impunitatem. *Esaiæ.32.*
Nã sicut est opus iustitiæ pax,ita & iniustitiæ opus discor *Eccle.8.*
dia est.Porrò quia nõ citò profertur cõtra impios senten
tia, filij hominum absque vllo timore perpetrant mala.

Secundò, perit pax propter diuitiarum abundantiam,
iuxta quod scriptum est:Facta est rixa inter pastores gre-
gum Abraham & Loth.Vbi & dicitur:Non poterat eos ca *Gene.13.*
pere terra,vt habitarent simul.Erat quippe substantia eo-
rum multa,& nequibant habitare communiter.

Tertiò,perit pax,& mutuis inimicitiis inter se decertãt
hoĩes, quia bella salutaria nõ gerunt aduersum dæmones
& peccata.Compertũ est,canes mutuis morsibus cõrixan
tes,viso lupo, ppter cõmunẽ hostẽ abigendũ,mox inuicẽ
placari.Ait quidã: Cũ vitiis bellũ,cũ hoĩbus pacẽ habeto.

Quartò,perit pax inter homines,quia Dei mandatis ho F
mines non acquiescunt. Vnde per Prophetam dicitur:
Quid est Israël quod in terra inimicorum es?Et subdit: Si *Baruc.3.*
in via Dei ambulasses, habitasses vtiq; in pace super ter-
ram.Nam(vt alio loco scriptũ est) quum placuerĩt viæ ho *Prou.16.*
minis Deo,inimicos quoq; eius conuertet ad pacẽ.Et quis *Pacis ad-*
aliud ad hæc pacis impedimẽta q̃ inimicus pacis diabolus *uersarius*
mortales sollicitat? In Apocalypsi scriptũ est:Quum ape- *diabolus.*
ruisset sigillum secundũ exiuit equus rufus,& qui sedebat *Apoca.6.*
super eũ,datum est ei vt sumeret pacẽ de terra,& inuicem
se interficerent homines,& datus est ei gladius magnus.

Sed ad literam redeundo, pace denunciata quid sub-
iungat attende. Sequitur enim:

Ego

Ego sum, nolite timere.

Exod. 3. Apoc. 21. Esaiæ. 43. 1. Ioan. 4. Quasi dicat: Ego sum, qui sum. Ego sum Alpha & O, principium & finis. Ego sum dominus, & absq; me nō est Saluator. Non suspicemini q̄ alius ego sum qui resurrexi à mortuis, ab eo qui pepēdit in ligno crucis. Nolite ergo timere de eius præsentia quē debetis amare. Nam timor non est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem.

Sanè per hoc quod discipulis apparens & pacem nunciat & securos esse iubens tollit eis timorem, satis probat se non esse (quod quidā eorū suspicabantur) spiritum malum, à quo prorsus vtrunq; horū alienum est. Ipsius enim est & pacem perturbare, & pauentes amplius terrere.

¶ Circa tertium, quod est, pauentium terror & conturbatio, subditur:

Conturbati vero & conterriti, existimabant se spiritum videre.

G Beda. *Manichæorum error.* Quod hæretici Manichæi de Christo suspicantur & credunt q̄ non erat vera caro sed spiritus erat, hæc prima cogitatio surrexit in cordibus Apostolorum. Et illi quidem Manichæi nunquam credunt Iesum fuisse hominem. Discipuli autem nouerant eum verum fuisse hominem, cum quo tanto tempore fuerant conuersati. Sed postea quàm mortuus est quod nouerant, quando crederent hoc potuisse resuscitari quod potuit mori? Apparuit ergo oculis eorum talis, qualem illum nouerant. Et non credentes tertio die potuisse veram carnem de sepulchro resurgere, putauerunt se spiritum videre. Agnoscebant quidē dominum esse qui apparuit, sed putabant quia non in corporis eum sed in spiritus sui substantia viderent, id est, quia non corpus suum quod defunctum & sepultum nouerant, iam resuscitatum à morte conspicerent, sed spiritū potius quem relicto corpore in manus patris commendauerat, præ oculis haberent. Simile aliquid apud Mattheum legitur, vbi scriptū est: Videntes eum discipuli super mare ambulantē, turbati sunt, dicentes: Quia phantasma est. Similis error inuasit illos de quibus in Actibus scriptū est: Currens puella nunciauit Petrum stare ad ostium. At illi dixerunt ad illam: Insanis. At illa magis affirmabat sic se habere. Illi autem dixerunt: Angelus eius est.

Cur spiritū esse putabāt Matt. 14. Actu. 12.

Credebant sanè Petrus & Ioannes & discipuli illi quibus

bus apparuerat euntibus in Emmaus, verum alij nondum plenè credebant. Vnde Ambrosius.

Adducti virtutū exemplis credimus Petrū & Ioannem nō potuisse dubitare. Quur ergo Lucas inducit fuisse turbatos? Primo omniū, quia paucorū opinionē sententia maioris partis includit. Deinde, quia etsi Petrus de resurrectione crediderat, turbari tamen potuit q̄ se dominus cum corpore vestibulis obseratis improuisus infunderet.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Et dixit eis: Quid turbati estis, & cogitationes ascendunt in corda vestra?

H Hic describit Euangelista quemādmodū suæ resurrectionis argumenta Christus discipulis ostendit. Vbi tria sunt considerāda. Primum est opinionis erroneæ in discipulis redargutio. Secundum est, veritatis suæ carnis multiplex ostensio, ibi: Videte manus meas & pedes. Tertium est, eorū quę prædixerat rememoratio, ibi: Et dixit ad eos.

Circa primum dicitur: Quid turbati estis, & cogitationes ascendunt in corda vestra?

Theoph. Quia per verbum pacis non est sedatus turbo in animō discipulorū aliundē indicat eis se filium Dei esse qui mentis cognoscebat arcana, nempe turbationē cordis eorum & cogitationes. Et cogitationes, inquit, ascendunt in corda vestra. Quales vtiq; cogitationes, nisi falsæ, morbidæ, pernitiosæ? Perdidissent enim Christū fructum passionis, si non esset veritas resurrectionis. Ac si bonus Agricola diceret: Quod ibi plantaui, inueniam. Non spinas quas non plantaui. In cor vestrum descendat fides, quia desuper est.

Beda. Cogitationes autem istæ non desuper descenderunt, sed in ipso corde sicut herba mala ascenderunt. Hoc igitur euidentissimum fuit signum quòd non est alius qui videtur, sed ille idem quem viderant in ligno mortuū & postmodum in sepulchro, quem (sicut nec ante mortem) non latebat aliquid eorum quæ erant in homine.

Cyrillus.

Cogitationum diuersitas. Iacobi. 1. Et benè ait: Et cogitationes ascendunt in corda vestra. Nam cogitationes bonæ à Deo descendunt in corda nostra, quomodo semen bonum desuper in terrā iacitur, iuxta illud: Omne datū optimum & omne donū perfectum desursum est descendens à patre luminum. Porrò cogitationes erroneæ & falsæ, nō desuper iaciuntur, nec descen

dunt in cor, sed à corde ascẽdunt velut herbæ malæ. Hinc
Matt. 15. Saluator in Euangelio loquitur, dicens: De corde exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ. Hæc sunt quæ coinquinant hominem.

¶ Circa secundum, quod est, veritatis suæ carnis multiplex ostensio, sequitur:

Videte manus meas & pedes, quia ego ipse sum.

I Inter cæteras Christianæ fidei veritates maioris difficultatis ad credendum fuit veritas resurrectionis ex mortuis, non modo apud gentiles & mundi huius sapientes philosophos, verumetiam apud apostolos & discipulos Christi. De apostolis hoc patet in Euangelio. De philosophis autem in Actibus apostolorum legitur, quia quum apostolus Paul⁹ Athenis prædicaret Iesũ philosophis & resurrectionem ex mortuis annunciaret, quem eatenus tolerante ter audierant, iam deridebant, dicẽtes: Quid vult seminiverbius hic dicere? Alij dixerunt: Nouorum dæmoniorum videtur annunciator esse: pro indubitato retinentes, q̃ à priuatione non est regressus ad habitum. Verbi gratia: A cæcitate ad visum, à morte ad vitam. Vnde Prophet a de Christi passione & resurrectione loquens: Aspicite, inquit, in gentibus & videte, & admiramini & obstupescite quia opus factum est in diebus vestris quod nemo credet cum narrabitur. Et vnde rursus per Esaiam: Domine, quis credidit auditui nostro? Propter hoc resurrectionis suæ veritatem Christus multis argumentis Apostolis suis voluit declarare, videlicet:

Actu. 17. *Resurrectio mortuorum difficile credita.* Abacuc. 1 Esaiæ. 52.

Ostẽdit se ipsum esse per visum. Beda.

Primo per visum, quum dicit: Videte manus meas & pedes, quia ego ipse sum. Non sine causa manus suas & pedes potius quam vultum quem æquè nouerant, eos videre ac recognoscere iubet, sed vt visis clauorum signis quibus cruci fuerat affixus, non solũ corpus esse quod videbant, sed vt ipsum domini sui corpus esse quod crucifixũ nouerant intelligere possent. Vnde & Ioannes dominicæ apparitionis memoriam faciens, latus quoque suum p̃ à milite fuerat vulneratum discipulis eum ostendisse perhibet, vt quo plura notissimæ passionis, ac susceptæ mortis indicia cognoscerent, eo certiori patratæ iam resurrectionis ac deuictæ mortis fide gauderent.

Cur ostendit manus & pedes. Ioan. 20.

Vbi admirandã est attendere filij Dei dignationem, magnamq; legis & gratiæ distantiã. Nam quũ Moyses Deo dilectus, & vlqueadeò dilectus vt ei diceret Deus: Teipsum nouisti ex nomine, inuenisti enim gratiã coram me, quum, inquam, esset in monte cũ domino fruens colloquio sermonis Dei diebus quadraginta, & supplex rogaret, & diceret: Si inueni gratiã in conspectu tuo, ostende mihi faciem tuã. Dixit illi dominꝰ: Nõ videbit me homo & viuet.

Christi dignatio magna. Exod. 33.

Sed & arcam testamenti vetitum fuit non solum Leuitis quinetiam ordinis non supremi sacerdotibus sine velamento contueri, ne morerentur, quomodo propter ipsius visionem mortui sunt viri ciuitatis Bethsames. 1. Reg. 6.

Saluator autem corpus suum iam glorificatum & immortale (quod vtique veri & perpetui fœderis Dei cum hominibus arca viua fuit) non modo videri non prohibuit, sed etiam vt viderent discipulis præcepit dicens: Videte manus meas & pedes meos, & in his clauorum loca recognoscite, quia ego ipse sum qui pependi in ligno & iacui in sepulchro. Hinc per Psalmistam dicitur: Viderunt omnes fines terræ salutare Dei nostri. Et alibi per Prophetam dicitur: Parauit dominus brachium sanctum suum in oculis omnium gentium. Esaiæ. 52.

Secundò, veritatem suæ resurrectionis Christus discipulis declarauit per tactum, dicens:

Declarat per tactum

Palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere.

Ita q; resurrectionẽ suam certã & verã multis & variis documẽtis persuadere dignatꝰ est, ppter ædificandã fidem, & fugandã de corde perfidiã, omnẽq; dubitationẽ de sua resurrectione tollendã. Parũ fuit oculis se videndũ præbere, si non præberet etiam manibus contrectandũ, quatenus gloriã resurrectionis prædicaturi modũ quoq; nobis resuscitati corporis nostri qualis esset sperandus, absq; omni ambiguitate mõstrare valerent. Dũ enim palpãda discipulis ossa carnẽq; præmonstrat, apertè statũ veræ resurrectionis, quæ & in se facta & in nobis est futura, significat.

L Beda.

Nequaquã ergo in illa resurrectionis gloria corpus nostrũ erit impalpabile, ventis aereq; subtilius, sicut hæretici futurũ esse delirauerũt: sed subtile quidẽ erit per effectum spiritalis potentiæ, & palpabile per veritatem naturæ.

Distantia legis & gratiæ.

Cæterum, attendendum est etiam hoc loco quanta sit distantia legis & gratiæ, & quàm sit amplectenda benignitas dignationis Christi. Quum enim legis tempore nefarium esset passim aut temerè arcam testamenti contin-

2. Reg. 6. gere, vnde & Oza sacerdos hanc contingens mox in eodem loco percussus à domino mortuus est, tempore renouatæ gratiæ Christus verus Deus à morte iam reduiuus, sanctum corpus suum (vtique vt iam dictum est arcana vi tæ) non modo discipulorum manibus tangi & contrectari permisit, sed etiam præcepit, ostendens planè, quia potius amari vult quàm timeri.

Vnde cum magna fiducia beatus Ioannes apostolus auditores suos ad sequenda fidei & veritatis quam didicerat

1. Ioan. 1. arcana prouocat, dicens: Quod fuit ab initio, quod audiuimus & vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectauerunt de verbo vitæ.

Et quum hoc dixisset, ostendit eius manus & pedes.

Cyrillus. Comprobans dominus deiectam in se esse mortem, & hu-
M manam naturam iam in ipso corruptionē exuisse, primo
Theoph. ostendit eis manus & pedes & foramina clauorū. Ac si dicat: Vos me spiritū esse putatis, id est, phantasma, sicut interdū circa sepulchra videri putantur. Sed scitote q̄ spiritus illi neq; carnem habent neq; ossa. Ego autem carnem
Ambrosi⁹ & ossa habeo. Quod ideo dixit vt specimen nobis futuræ resurrectionis ostēderet. Nā quod palpatur corpus est. In corpore autē resurgemus. Sed illud corpus subtilius, hoc crassius, vtpote adhuc terrenæ labis qualitate concretum. Nō ergo per incorporeā naturam, sed per resurrectionis corporeæ qualitatē clausa penetrauit, vt iam dictum est.

Ostendit, inquit, eis manus & pedes. Nec solum manus & pedes quib⁹ indita clauorum claruere vestigia, sed etiā latus quod lancea foratum fuerat ostendit. Vt videlicet ostensa vulnerum suorum cicatrice, dubietatis atque infidelitatis eorum vulnus sanaret. Quur autem in suo iam immortali corpore dominus passionis suæ signa seruauit, habes dominica in albis.

Tertiò, veritatem resurrectionis suæ carnis ostendere dignatus est per effectum comestionis. Vnde subditur:

Adhuc illis non credentibus & mirantibus præ gaudio, dixit: Habetis hic aliquid quod manducetur? At illi obtulerunt partem piscis assi & fauum & mellis. Et cum manducasset coram eis, sumens reliquias dedit eis.

Beda.

Quia enim infirma adhuc discipulorum præcordia nouitatem tantæ potentiæ capere nequeunt, magisque mirari præ gaudio quod videbāt q̄ credere quod docebātur incipiunt. Dominus ne quid in eorum mente resideret ambigui, sumptis etiam epulis comedit coram eis, vt si visib⁹ oculorum si suorum tactibus non crederent digitorum, vel alimentorum carnalium perceptione carnē esse quæ apparebat cognoscerent.

Cur comedit.

Comedit sanè, non quidem nisi post resurrectionē cibo indigens, nec quasi eos in resurrectione quā expectam⁹ cibis egere significās, sed vt eo modo naturā corporis resurgentis adstrueret, ne illud non corpus sed spiritum esse arbitrarēr, & sibi nō solidè sed imaginaliter apparere.

A Post resurrectionem non esse opus esca.

Nullus ergo putet vel Christi domini nostri corpus excitatū à mortuis sustētaculo eguisse ciborum, vel nostra post resurrectionē corpora in vita & cōuersatione spirituali escis reficiēda carnalib⁹, vbi diuinæ contēplatio claritatis esurire & sitire, sicut & bonorū cæterorū penuriā pati nullatenus sinit. Vnde & ardentissimus vitæ illius amator de sua certus deuotione Deo spe lætabūdus loquitur: Ego cum iustitia apparebo conspectui tuo, satiabor dū manifestabitur gloria tua. Et Philippus eodē ferues amore, domine, inquit, ostēde nobis patrē & sufficit nobis.

Ioan. 14.

Quomodo Christus comedit.

Simpliciter itaque & piè sciendum est, resuscitatum à morte & immortale iam factum corpus dominicū, nullā quidē necessitatem, attamen facultatem habuisse vescēdi. Ideoq; vbi oportunitas probādæ substātiæ naturalis exigebat cibis esse refectū, qui nimirū cibi nullū sanguini aut iumentum vt mortaliū corporibus solent illi præbuerint sed quomodo in ignem missa aqua, ita mox comesti, spirituali eius sint virtute assumpti. Sed & nostra post resurrectionē corpora cœlesti gratia prædita credēdum est ad quicquid voluerint agendum esse potentia ad peruenie-dum vbicunque voluerint esse promptissima. Sed quia tunc nulla manducandi necessitas vel vtilitas aliunde potest incurrere, nullatenus immortale seculum cibis mortalibus esse fruiturū, vbi filiis resurrectionis nō aliud esca

& potus q̃ vita & salus,gaudiũ,pax, & omnia bona,quam illud nimirum sit quod in Psalmo canitur:Beati qui habitant in domo tua domine,in secula seculorũ laudabũt te.

O Sanè compertum est magos apparẽter mortuos suscitasse, id est,effecisse dæmonũ occulta virtute vt ambularent,loquerẽtur aliosq; motus corporales ostẽderent, verum vt comederent nunquam facere potuisse.Manducauit autem Christus ante passionem pro supplenda naturę mortalis inopia mãducauit post resurrectionem pro manifestanda potẽtia,nec tamen (vt iam dictum est) in substantiam vescentis esca trãsiuit,sed virtute gloriæ corporis consumpta est.Nam sicut aliter consumit aquam terra sitiens & solis radius calens & lucens, ita & acceptum cibum mortale corpus indigens, & immortale corpus iam cibo non egens: Sequitur:

Comedere, vitæ argumentum.

Beda.

At illi obtulerunt ei partem piscis assi & fauum mellis. Quid signare credimus piscem assum,nisi ipsum mediatorem Dei & hominum,hominem passum?Ipse enim latere dignat⁹ in aquis generis humani, capi voluit laqueo mortis nostræ, & quasi tribulatione assatus est tempore passionis suæ.Sed qui piscis assus fieri dignatus est in passione fauus mellis nobis extitit in resurrectione.Vel certè q̃ in pisce asso figurari voluit tribulationem passionis suæ in fauo mellis vtranq; naturam exprimere voluit personę suæ. Fauus quippe mellis in cera est, mel vero in cera est diuinitas in humanitate.

Christus piscis assus.

Offeram⁹ itaq, & ipsi Christo pro nobis passo nosmetipsos carnalis vitæ mortificatione quasi piscẽ assũ.Si quidẽ aquis Aegypti(id est,vanis mũdi huius gaudiis)in sanguinem versis(id est,animarũ saluti mortiferis)omnes pisces Aegypti mortui sũt:offeram⁹ ei & fauũ mellis,hoc est mel in cera(id est,piæ deuotionis dulcedinẽ) in opere bono.

Nosipsi vt piscis assus.

Exod. 7.

Quid autem sibi vult q̃ quum manducassẽt coram eis, sumẽs reliquias dedit eis,nẽpe vt ipsi inde reficerent, nihil quia & quæ ei offerimus dignanter acceptat,& qui à nobis refici non eget(quippe qui bonorũ nostrorũ nõ indiget)obsequia nostra(tametsi debita) etiam longe supra q̃ meremur remunerans nobis vt inde in æterna beatitudine reficiamur,clementer quodammodo redonat?

¶ Circa tertium,quod est,eorum quæ antè discipulis prædixerat remuneratio,subditur: *Et dixit.*

Et dixit ad eos: Hæc sunt verba quæ loquutus sum ad vos,quum adhuc essem vobiscum, quoniã necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moysi, & prophetis,& psalmis de me.

P Ad memoriam eis reuocat quẽadmodum vniuersa quę de ipso contigerant priusquàm euenirent non incertus prędixit: Quasi dicat:Hæc quæ siue de moriente siue resurgente contigerunt, sunt illa ipsa quæ vobis ante mortem meam non semel prædixi.Hæc sunt verba, inquit, id est, res de quibus fuerunt verba quæ loquutus sum ad vos,dicens:Ecce ascendimus Ierosolymam, & cõsummabuntur omnia quæ scripta sunt per prophetas de filio hominis. Tradetur enim gentibus,& illudetur, & flagellabitur, & conspuetur,& postquàm flagellauerint,occident eum, & tertia die resurget.

Christi mysteria vt prænunciata.

Luc.18.

Quum adhuc,inquit,essem vobiscum(subaudis)in carne mortali in qua estis & vos. Tunc enim in eadem carne resuscitatus erat,sed cum illis in eadem mortalitate nõ erat.Et cum illis quidem posteà quàm resurrexit fuit quadraginta diebus (vt legitur) exhibitione corporalis præsentiæ, sed non cum illis fuit consortio fragilitatis humanæ.

Quoniam necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moysi.Vnde licet cæca mente & malignanter, secundum legem tamen dixerant Pilato: Nos legem habemus,& secundum legem debet mori. Ideo autem secundum legem mortuus est, vt nouæ legis in suo sanguine conderet testamentum.Vnde per Apostolum dicitur:Per proprium sanguinem introiuit semel in sancta,ęterna redemptione inuenta. Et ideo noui testamẽti mediator est, morte intercedente.

Ioan. 19.

Heb.9.

Et prophetis,inquit,Nam(vt in Actibus beatus Petrus loquitur:)Deus qui prænuntiauit per os omnium prophetarum pati Christũ suum,impleuit sic.Et psalmi. Vbi passio eius & resurrectio manifestissimè prædicatur, vt ipse merito possit dicere:Ego sum psalmus eorum. Redde eis vicem domine iuxta opera manuum suarũ. Et alibi:Et in me psallebant qui bibebant vinum.

Actu.3.

Tre.3.

Beda.

Omnem itaque magister veritatis tollit scrupulum simulationis, vndiq; iura veritatis confirmat,videtur, pal-

patur, conuescitur, sermo exhortationis per singula præbetur. Tum ne solu m eius testimoniũ minus sufficere putaretur, vel ne in aliquo sensus humanos ludificasse videretur, misit manus ad scripturas. Quasi dicat: Quod videtis, ante prouisum est, quod cernitis, ante prædictum est: Audi filia & vide. Audi prædicta. Vide completa.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Tunc aperuit illis sensum, vt intelligerent scripturas.

Q Hic ostenditur, quemadmodum scripturarum intelligentiam discipulis reuelauit. Vbi tria notantur. Primum est, discipulorum intrinsecus illuminatio. Secundum est discipulorum extrinsecus verbalis informatio. Ibi: Et dixit eis. Tertium est Euangelicæ gratiæ mandata prædicatio, Ibi: Et prædicari in nomine eius.

Beda. Circa primum dicitur: Tunc aperuit illis sensum, vt intelligerent scripturas. Ne forsan enim ad intelligenda horum (nimirum legis, prophetarum, atque psalmorum) mystica dicta tardi remanerent, sensum quoq; illis quo hæc intelligere possent aperuit. Quo facto, nihil vltrà priscæ dubietatis in eorum mẽte residere permisit. Sanè quũ eis ante passionem suam ea quæ sibi erant superuentura prædiceret (vti Lucas testatur) ipsi nihil horum intellexerũt. Quin Ioannes ipse ad monumentum veniens, quum corpus Iesu non inuenisset, sublatum credidit, quo errore etiam cæterorum corda discipulorum perstringebantur: Cuius erroris causam mox assignat, dicens: Nondum enim sciebant scripturas. Aperuit eis sensum, vt intelligerent scripturas, ne quis præsumat per semetipsum se posse scripturas intelligere. Qui enim hoc præsumpserunt, in errores lapsi, hæreses condiderunt.

Apostoli quando adhuc scripturas nesciebant. Lucæ. 18.

Cõtra præsumptuosos

Porrò dominꝰ immortalẽ iam carnẽ suã discipulorũ & manibꝰ cõtrectandã & videndã oculis exhibẽdo, verum vtiq; se probat hominẽ, verum vt scripturas possint intelligere homines, eatenus sine literis, intellectum eis aperiẽdo, Deũ se esse manifestat. Quis enim hoc sine mora posset efficere nisi Deus? Vnde scriptum est: Inspiratio omnipotentis dat intelligẽtiam. Vnde & per beatum Ioannem dicitur: Filius Dei venit, & dedit nobis sensum, vt cognoscamus verum Deum, & simus in vero filio eius.

Diuinitatis Christi argumentum

Iob. 32. 1. Ioan. 5.

Sanè

Sanè inter Christum doctorem, & docentes homines hoc interest, quod homo doctrinæ verba proferẽs exteriorem alterius mouet auditum, interius autem intellectum eius illuminare non potest. Christus vero & ingenium docile præbere, & sine temporis interuallo sapiẽtiæ lucem infundere nouit, vtiq; magister singularis & vnicꝰ & doctor sine pari. Vnde & in Euangelio dicit: Magister vester vnus est Christus. *Christus vt docet.* Matt. 23.

¶ Circa secundum, quod est, discipulorum extrinsecus per verba informatio, subditur in litera:

Et dixit eis: Quoniam sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis die tertia.

Ideo autem Christum pati & resurgere oportebat à mortuis, quia impossibile erat mundum saluari nisi Deus homo veniret, qui ĩ hominis habitu apparẽs, & homines quæ essent diuina instrueret, & mortem vt homo suscipiens diuina virtute reuiuisceret, sicq; in se credentes, & ad contemptum subeundæ mortis accẽderet, & certitudine spẽrandæ resurrectionis ac vitæ perpetuæ animaret. R Beda. *Cur oportebat pati & resurgere Christũ.*

Quo enim apertius exemplo poterant homines ad fidẽ participandæ glorię & promerendæ vitæ immortalis erigi, quàm quum ipsum Deum cognoscerent humanitatis ac mortalitatis suæ factum fuisse participem?

Quo efficacius ordine ad toleranda pro salute aduersa quæq; prouocarentur, quàm quum authorem suum didicissent pro eorum salute innumera ab impiis genera probrorum, & ipsam mortis subiisse sententiam.

Qua ratione congruentius spem resurrectionis acciperent, quàm quum eius se sacramẽtis ablutos & sanctificatos, eius corpori adunatos meminissent, qui pro ipsis morte gustata, citius exemplum resurgendi à morte præberet? Oportebat itaq; pati Christum & resurgere à mortuis die tertia.

¶ Circa tertium, quod est, Euangelicæ gratiæ mandata in gentibus prædicatio, subditur:

Et prædicari in nomine eius pœnitentiam & remissionem peccatorum in omnes gentes.

Post

S Post commendatam sui corporis veritatem, commendat Ecclesiæ vnitatem, quæ nimirum per hoc est effecta, quia tam à Iudæis quàm à gentibus illud receptum est. Vnus Deus, vna fides, vnum baptisma. Non enim dicebat amplius bipartitum esse genus humanum (cuius naturam, iam Deus assumpserat) in Iudæos & gentiles. Et ideo vt omnes in vnum vniret, mandauit incipere sermonem ab Ierusalem, & ad gentes terminari, mox subiungens: Incipientibus ab Ieroſolymis.

Ecclesiæ vnitas per quid. Ephes. 4. Theop.

Et meritò sic oportebat vt ministri sermonis qui in nomine Christi crucifixi & resuscitati à mortuis pœnitẽtiam erant & remissionem peccatorum in omnes gentes prædicaturi ab Ieroſolymis inciperent, non solum quia credita sunt illis eloquia Dei, & quia eorum est adoptio filiorum, & gloria, & testamentum, & legislatio, & obsequium, & promissa, & quia eorum patres, ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in secula, verum etiam vt gentes quæ variis erant erroribus & facinoribus implicatæ hoc maximè diuinæ pietatis ad spem veniæ prouocaret, quòd eis quoque qui filium Dei crucifixerunt, non tantum veniam reatus à patre, sed & vitæ æternæ gaudium viderent esse donatum.

Beda.

Cur incipiendum ab Ieroſolymis Roma. 9.

Chryſ.

Insuper ne dicerent aliqui, quòd omissis notis, iuerũt Apostoli se ostentaturi ad extraneos, ideo primũ apud ipsos occisores pãdunt resurrectionis signa in eadem ciuitate in qua prorupit temerarius ausus. Vbi enim crucifixores credere videntur, resurrectio plurimum demonstratur.

T Oportebat, inquit, prædicari in nomine eius pœnitẽtiam. Et attende tam Ioannis quàm Christi prædicationẽ hoc vnum atque idem exordium habuisse: Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum. Erubescãt ergo & confundantur hæretici pœnitentiã peccatorum irridentes. Et benè præmittit pœnitentiam peccatorũ remissioni, dicẽte Christo in Euãgelio: Dico vobis, quia nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis. Non enim nisi pœnitentiam agentibus dimittuntur peccata.

Matth. 3. & 4.

Hæreticus hinc erubescat.

Lucæ. 13.

Et benè dicit, quòd in Christi nomine prædicari oportebat pœnitentiam & remissionem peccatorum, quia ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris tantum,

1. Ioan. 2.

tum, sed & pro totius mundi. Vnde & per beatum Petrũ in Actibus Apostolorum dicitur: Huic omnes prophetæ testimonium perhibent remissionem peccatorum accipere per nomen eius omnes qui credunt in eum. Nec est aliud nomen sub cœlo datum hominibus in quo oporteat nos saluos fieri.

Non nisi per Christum remissio peccatorum. Actu. 10.

Ipse enim est agnus Dei omnium hominum delẽdis peccatis immolatus. Non enim per aliud quodcũq; sacrificiũ in lege mandatũ vnquam facta fuit aut fieri potuit remissio peccatorum nisi in sanguine ipsius. Vnde & apostolus Paulus in Actibus Apostolorum perhibet, dicẽs: Notum sit vobis viri fratres, & per hunc (videlicet Christũ) vobis remissio peccatorum annuntiatur, ab omnibus qui in lege Moysi iustificari. In hoc omnis qui credit iustificatur.

Actu. 13.

Nec in vna tantum gente Iudæorum, vel in aliqua vna parte terrarũ hæc oportebat prædicari, sed per mũdum vniuersum in omnes gentes. Vnde per Esaiam pater ad Christum filium suum loquitur, dicens: Parum est vt sis mihi seruus ad suscitandas tribus Iacob, & feces Israel conuertendas. Ecce dedi te in lucem gentium, vt sis salus mea vsque ad extremum terræ.

Prædicandum in omnes gentes. Esaiæ. 49.

FERIA QVARTA PASCHAE.

Manifestauit se iterum Iesus ad mare Tiberiadis. Ioan. 21.

Præsens sancti Euangelij lectio tria comprehendit, Primum est, in mari Tiberiadis discipulorum piscatio. Secundum est, in littore stantis Christi apparitio, Ibi: Manifestauit autem sic: Tertium est, discipulis in terra refectionis exhibitio, Ibi: Vt ergo descenderunt.

Circa primum tria notantur. Primum est, apparitionis Christi locus. Secundum est, discipulorum quibus apparuit actus, Ibi: Manifestauit autem sic, Tertium est, discipulorum piscantium conatus inutilis, Ibi: Et exierunt.

Circa primum dictum est: Manifestauit se iterum Iesus. Simulatores & callidi iram Dei prouocantes, ne quales

les sunt ipsi deprehendantur latere potius volũt q̃ manifestari, sed non sic hi qui faciunt veritatem. Veritas enim
Ioan. 3. non quærit angulum. Vnde Saluator in Euangelio: Omnis, inquit, qui malè agit, odit lucem, & non venit ad lucem, vt non arguãtur opera eius. Quj autem facit veritatem venit ad lucem, vt manifestentur opera eius quia in Deo sunt facta. Quoniam ergo Christi ex mortuis resurrectio vera fuit & sine vlla simulatione aut falsitate, non semel, sed multoties non vno in argumento, sed in multis suis se discipulis manifestare dignatus est non tamen assiduè cum illis visibiliter cõuersando, ne putarent eum ad
Cur non assiduè cũ discipulis. talem vitam qualem antè egerat resurrexisse, sed ad spiritualem & diuinam. Manifestauit autem se & locis vbi, & temporibus quãdo placuit discipulis apparere. Ipsi enim digni erant quibus ipse appareret, nempe qui & amabant
Quibus apparuit. & desiderabant, prædixerat enim: qui diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei meiIoan. 14. psum. Porrò Iudęis ipsum odiẽtibus non legitur post resurrectionem suam apparuisse.

Chrys. Et benè dicitur q̃ manifestauit se, quia corpus Christi, quum iam esset incorruptibile & gloriosum, non videbatur indifferenter à quibuscunq;, sed ab illis tantũ quibus se voluit manifestare. Et quia potestas manifestationis erat in ipso, ideo non dicit Euangelista quòd manifestatus est quasi ab alio, sed quia seipsum manifestauerit.

Ad mare Tiberiadis, hoc est, mare Galilææ. Cõueniẽs
Cur ad mare Tiberiadis. erat locus iste huic manifestationi. Nã quia rem quãlibet melius in eo loco cognoscimus vbi eam videre cõsueimus. Christus autem ante suam passionem sæpe versatus fuerat vnà cum discipulis circa mare hoc, vnde etiam vel præcipuos Apostolorum piscaturæ deditos vocauerat, ideo vt pristinæ conuersationis ipsius non immemores certius ipsum ac familiarius cognoscerent, tali loco seilis voluit manifestare.

¶ Circa secundum quod est, discipulorum quibus apparuit actus, subditur:

Manifestauit autem sic: Erant simul Simon Petrus & Thomas qui dicitur Didymus, & Nathanael, qui erat à Cana Galilææ, & filii Zebedæi, & alii ex discipulis eius duo.

Nume-

Numerum hunc discipulorum sanctus Euangelista designauit, quia tantus est vt rectè manifestatio dici possit, quod eis dominus apparuit. Ait itaque: Manifestauit autem sic, videlicet, sicut in subsequentibus narratur. Erant simul, nẽpe sicut loco vno, ita & in vna sancti spiritus charitate coniuncti. Simon Petrus, qui plus cæteris Christum dilexerat, & Thomas qui dicitur Didymus, quem cæteris omnibus in fide resurrectionis Christi cõfirmandis, plus cæteris dubitare & rei veritatẽ perscrutari dominus permiserat, quod etiam cognomen eius designare videtur. Didymus enim interpretatur geminus. Nam geminato sensu visu videlicet & tactu veritatem resurrectionis in Christo perscrutari voluit. Et Nathanaël, qui fuit germanus Philippi apostoli in lege & prophetis eruditus, quem Philippus frater primum adduxerat ad Iesum, qui mox tam Christi diuinitatem quàm ipsius regiam confessus est dignitatem, dicens: Rabbi, tu es filius Dei, tu es rex Israël. Ioan. 1.
Qui erat, inquit, à Cana Galilææ, vbi dominus aquas in vinum conuerterat, Et filij Zebedæi, scilicet Iacobus maior, & Ioannes. Reliquorum duorum discipulorum nomina tacentur. In iis fuit vnus spiritus & vna fides. De quibus verè dici potuit: Ecce quàm bonum & quàm iocundum habitare fratres in vnum.

Dicit eis Simon Petrus: Vado piscari. Dicunt ei: Venimus & nos tecum.

Piscatum ibant discipuli, quia non habebant quod facerent. Neq; enim Christus semper cũ eis conuersabatur, neq; spiritꝰ datus erat (scilicet quomodo postmodũ in die Pentecostes in plenitudine donorum) neque doctrina perfectè concessa, ideo suam artẽ sectabãtur. Petrus enim quum actuosissimus esset nõ ferebat ociũ, sed in opere feruebat, & sequebantur cæteri, eo q̃ coniuncti essent. Theoph. *Cur ibant piscatum.*

Postea verò quàm dona sancti spiritus perfectè recepe runt, spiritualibus exinde operibus prorsus sese mancipantes dicunt: Non est æquum nos derelinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Considerate ergo viros ex vobis boni testimonij quos constituamus super hoc opus. Non vero orationi & ministerio verbi instantes erimus. Actu. 6.
Proinde quòd iam ad piscaturam discipuli absente Christo redeunt, quod minimè fecerant ipso præsente,

hoc

hoc vtique in causa fuit, videlicet, quia quandiu cum illis
Lucæ. 22. ipse esset, nihil illis defuit. Quoniam autem ablato ab eis Christo cœperant egere, necessitatibus suis consulentes, ad consuetam vnde prius vixerant artem se denuò transtulerunt.

Augusti. Quod si fecissent discipuli defuncto Iesu priusquam resurrexisset à mortuis, putaremus eos illa quæ animos eorum occupauerat desperatione fecisse. Nunc vero post eum sibi de sepulchro redditum viuum, post inspecta vulnerum loca, post acceptum eius insufflatione spiritum sanctum (videlicet in remissionem peccatorum) subito fiunt, sicut fuerant, non hominum, sed piscium piscatores.

Sed nonne hoc fuit aspicere retro post missam manum ad aratrum?

C Respondendum est non eos fuisse prohibitos ex arte sua licita victum necessarium quærere, apostolatus sui integritate seruata, si quando vnde viuerent aliud non habe-
Rupertus rent. Alioqui videbitur Paulus apostolus qui & ipsa manum suam ad aratrum miserat retro aspexisse qui labore
Augusti. manuum suarum victitans, quum concessa posset vti potestate (maximè apud Corinthios) de Euangelio nolebat
Cur Paulus manib⁹ operatur. viuere, ne videlicet, gentes à Christi nomine prius alienas doctrina eius quasi venalis offenderet. Quin magis ipse aliter educatus, artem quam non nouerat, didicit. Vt dum suis manibus transigitur doctor, nullus grauaretur auditor, quanto magis beatus Petrus qui iam piscator fuerat quod nouerat fecit, si ad præsens illud tempus, aliud vnde viueret non inuenit?

Quòd si dicat quispiam: Et quur non inuenit quum do-
Matth. 6. minus promiserit, dicens: Quærite primum regnum Dei & iustitiam eius & hæc omnia adiicientur vobis? Vtique dominus quod promisit impleuit, nam quis alius pisces qui caperentur apposuit?

Qui non ob aliud credendus est eis ingessisse penuriã qua compellerentur ire piscatum, nisi dispositum volens exhibere miraculum?

Non ergo Petrum cæterosq; cum eo discipulos illa in
Lucæ. 9. Euangelio sententia cõprehendit qua dicitur: Nemo mittens manum ad aratrum & respiciens retro aptus est re-
Gregori⁹ gno Dei. Quia negotium quod ante conuersionem sine peccato extitit, hoc post conuersionem repetere culpa non

non fuit. Nam piscatorem Petrum, Matthæum verò telonearium scimus. Et post conuersionem suam ad piscatio- *Inter opus & opus distinguendũ*
nem Petrus rediit, Matthæus verò ad telonei negotium non resedit. Quia aliud est victum per piscationem quærere, aliud telonei lucris pecunias augere. Sunt ergo pleraque negotia quæ sine peccatis exhiberi aut vix aut nullatenus possunt. Quæ ergo ad peccatum implicãt ad hæc necesse est vt post conuersionem animus non recurrat.

¶ Circa tertium, quod est, discipulorũ piscantium conatus inutilis, subditur:

Et exierunt, & ascenderunt in nauim, & illa nocte nihil prendiderunt.

Facta est discipulis piscationis magna difficultas, vt ma- D
gistro veniente fieret admirationis magna sublimitas. Et *Cur nihil piscium ceperunt.*
quia diuinum eis deerat auxilium, nihil piscium casso labore ceperunt. Quod Deo dispensante factum est, vt se-
quens captio vere miraculosa esse monstraretur. Gregori⁹ *Mysticè.*

Porrò, mysticè, antequam manè veniret, ante hoc tempus acceptabile diemque salutis, qui sole iustitiæ Christo resurgente à mortuis ortus est nobis, prædicauerunt quidem lex & prophetæ, sed non effecerunt salutem totius mundi. Retia quidem miserunt, sed non etiam captos pisces ad littus adduxerunt, quia sacram quidem scripturam contexuerunt, sed per eas homines ad æternæ salutis portum non eduxerunt.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Mane autem facto stetit Iesus in littore, non tamen cognouerunt discipuli quia Iesus est.

Hic describitur ipsa Christi in littore stantis apparitio. Vbi per ordinem quinque notantur.

Primum est, Christi incogniti benigna apparitio. Secundum est, apparentis, & incogniti perutilis instructio, ibi: Dixit eis: Mittite. Tertium est, ex euentu mirando Christi recognitio, ibi: Dicit ergo discipulis. Quartum est, Simonis Petri ad Christum properatio, ibi: Simon Petrus. Quintum est, cæterorum discipulorum ad Iesum nauigatio, ibi: Alij autem discipuli.

Circa

E Circa primum dicitur: Mane autem facto ſtetit Ieſus in littore. Myſticè, Venit mane, & dominus Ieſus ſtetit in littore, quia poſt reſurrectionem ſuam iam immortalis & impaſsibilis dominus noſter firmiter extra fluctus mortalitatis noſtræ ſtare cœpit. Vnde Gregorius.

Myſticè.

Cur Ieſus in littore ſtetit.

Quæri poteſt quur diſcipulis in mari laborantibus poſt reſurrectionẽ ſuam dominus in littore ſtetit, qui ante reſurrectionẽ ſuam coram diſcipulis in fluctibus maris ambulauit? Cuius rei ratio feſtiuè cognoſciſ ſi ipſa quæ nunc inerat cauſa penſetur. Quid enim mare niſi præſens ſeculum deſignat, quid per ſoliditatẽ littoris niſi illa perpetuitas quietis æternæ figuratur? Quia igitur diſcipuli adhuc fluctibus mortalis vitæ inerant, in mari laborabant. Quia vero redẽptor noſter iam corruptionẽ carnis exceſſerat, poſt reſurrectionem ſuã in littore ſtabat. Ac ſi dicat: Iam vobis in mari nõ appareo, quia vobiſcum in perturbationum fluctibus non ſum. Hinc eſt ꝙ poſt reſurrectionem ſuam in alio loco eiſdem diſcipulis dicit: Hæc ſunt verba quæ loquutus ſum ad vos, quum adhuc eſſem vobiſcum. Neq; enim tunc cum ipſis non erat quibus præſens corporaliter apparebat, ſed tamen iam ſe cum ipſis eſſe denegat, à quorum mortali corpore carnis immortalitate diſtabat. Et quod illic cum ipſis poſitus fatetur non ſe eſſe cum ipſis, hoc quoq; hic ſitu corporis indicat, quum adhuc eis nauigantibus eſſe ſe iam in littore demonſtrat.

Luc. 24.

Ad hæc & literalis ratio poteſt adduci, videlicet. Nam quia diſcipuli adhuc eo in tempore faciles erant ad dubitandum de veritate dominicæ reſurrectionis, nihil illum facere cõueniebat quod infirmis in fide occaſio foret erroris. Si ergo vidiſſent eum ſuper mare ambulantem, occaſionem accepiſſent ſuſpicandi nõ veram carnem, ſed ſpiritum & phantaſma ſe videre. Nam quũ ante reſurrectionem ſuam ambularet ſuper mare veniens ad diſcipulos ſuos qui à fluctibus perturbati maris in nauicula periclitabantur, conturbati ſunt, dicentes: quia phantaſma eſt, & præ timore clamauerunt. Quòd ſi hæc fuerunt ſuſpicati de eo quem nondum viderant mortuum, multo magis putarent ſe phantaſma videre, ſi quem mortuum non ignorabant ſuper mare ambulantem conſpicerent.

Matt. 14.

Chryſoſ.

Non tamen, inquit, cognouerunt diſcipuli, quia Ieſus eſt. Non enim mox ſeipſum quis eſſet oſtendit, ſed voluit in

F in alloquutionem cum eis venire. Quòd autem diſcipuli eum non cognouerunt cauſa fuit ex parte corporis Chriſti. Nam ſicut eſt in poteſtate corporis glorioſi vt etiam præſens mortalibus ſe vel oſtendat vel non oſtendat, ita etiam in ſua eſt poteſtate vt ſeſe manifeſtans vel cognoſcatur, vel cognoſci non poſsit. Chriſtus itaque licet ſe oſtenderet conſiſtentem in littore, quia tamen non eo modo ſe manifeſtauit vt cognoſci poſſet, ipſum diſcipuli non cognouerunt.

Cur diſcipuli Chriſtum non cognouerũt

Poteſt etiam huius rei cauſa aſsignari ex parte diſcipulorum, quia videlicet ſtudio piſcandi vſque adeo intenti erant, vt licet Chriſtum viderent in littore, quiſnam tamen ipſe eſſet non aduertebant.

Ad hæc, quia Chriſtus diſtabat ab eis circiter cubitis ducentis, tanto diſtantem interuallo diſcipuli non cognouerunt. Proinde diuina diſpenſatione factum eſt, vt aſpectu ſolo dominũ non cognoſcerẽt, quatenus ſequis eſſet mox ſequuturo miraculo declararet. Itaq; primus ipſe humanius hos alloquitur. Vnde in litera ſubditur:

Dicit ergo eis Ieſus: Pueri, nunquid pulmentariũ habetis? Reſponderunt ei: Non.

Hoc ait, quaſi ab eis piſcium aliquid emere volens. Ergo, inquit, quia nondum cognouerũt ipſum eſſe qui de mari eos vocauerat vt faceret piſcatores hominũ, ad ignorantes benignè deſcendit, & ſic loquutus eſt primo captoribus piſcium, quomodo quilibet emptor piſcium loqueretur, Pueri, inquit, nunquid pulmentarium habetis? Pueros appellat beneuolentiæ gratia non ætatis.

Pulmentarij verò vel pulmenti nomine cibus quilibet ſiue de carnibus ſiue ex piſcibus, qui cum pane ſimul edatur, confectus, deſignatur. Et quidem nouerat ipſe quia nihil tota nocte prẽhendiſſent, & tamen ſic eos interrogat. Primò, vt ipſis reſpondentibus ſe nihil habere, occaſionem habeat eis mandandi vt rete in deſignatum maris locum mittant. Secundò, quia ſi dixiſſet ſe ſcire ꝙ nihil ea nocte cepiſſent, hoc ſigno cognouiſſent eſſe Chriſtũ, nempe cui paterent occulta. Ipſe verò ſui cognitionem adhuc differri volebat, vt ipſa haberetur in miraculo magis euidenti. Reſponderunt ei, nimirum diſcipuli laſsi, triſtes, & famelici: Non, ſubaudis, habemus pulmentarium. Puta-

Pulmentarium.

bant sanè mercatorem pisces captos emere volentem.

¶ Circa secundum, quod est, apparentis incogniti perutilis instructio, subditur:

Dixit eis: Mittite in dexteram nauigii rete, & inuenietis. Miserunt ergo, & iam non valebant illud trahere præ multitudine piscium.

G Mirum est quod hominis (vti putabant) eis prorsus ignoti iussis obtemperāt. Sed docuerat eos Christus mites esse & humiles corde, & dicto audientes. Vnde & mox obedientiæ fructum consequuti sunt. Proinde longè plus valuit eis verbum Christi, quàm ipsorum in piscando industria, & ingens labor totius noctis. Miserunt ergo, inquit, ad dexteram nauigij rete, & iam non valebant illud trahere præ multitudine piscium, nempe intra rete ad nutum Christi angelorum sanctorum ministerio collectorum & inclusorum.

Obediētiæ fructus.

Rupertus Et aduerte, quia non quomodocunque dixit: Mittite, sed: Mittite in dexterā nauigij rete, & inuenietis. Per dexteram enim vitam æternam, per sinistram vitam hanc temporalem: rursumque per dexteram, Dei gratiam, per sinistram vero peccati culpam moraliter accipere possumus.

Piscātur ad sinistram.

Itaque rete mittunt & piscantur ad sinistram qui vel vitæ suæ studia temporalibus atque mundanis lucris adipiscendis accommodant, temporalem mercedem etiam in bonis quæ agunt operibus semper intendentes, vel qui in prauitate vitæ perseuerantes nonnullis etiam bonis operibus insistunt.

Piscātur ad dexteram.

Per contrarium vero, piscantur ad dexteram, vel qui non temporalem & terrenam, sed æternam & cœlestem in suis operibus mercedem quærunt, vel qui præeuntis gratiæ instinctus sequentes & concomitanti gratiæ cooperantes verè possunt dicere: Gratia Dei in me vacua nō fuit. Verum absente gratia, quasi casso labore per noctem laboratur.

1.Cor.15.

H Mysticè verò, quum adhuc esset Christus in fluctibus vitæ mortalis & mortis vndas passurus, non dixit piscantibus: Mittite in dexteram, sed tantummodo: Laxate, inquit, retia vestra in capturam. Tantam ergo concluserunt

Lucæ.5.

runt piscium multitudinem vt rete eorum rumperetur, & nauicula eorū penè mergeretur. At nunc in littrore stans, & vndosam turbidi seculi supergressus iacturam. Mittite, inquit, non vbicunque, sed in dexteram. Et iam non valebant (inquit Euangelista) illud trahere præ multitudine piscium, non tamen dixit, quia rumpebatur rete, aut eorum nauicula mergebatur.

Piscationis electorum typus.

Quid ergo hic nisi illam piscationem hominum præsignare voluit qua ad dexteram constituentur omnes electi, reprobis omnibus ad sinistram secluſis, qui tanquam pisces mali rete præsentis Ecclesiæ seditionibus rumpunt, quemadmodum hæretici & schismati facere consueuerunt. Dominus ergo qui post resurrectionem à mortuis in immortalitatis tutissimo littore stabat per captos pisces rectè solos illos præfigurabat quos secum sciat, se cumque ad dexteram patris considere vellet in cœlestibus.

Moraliter iuxta præmissa est notandum, quòd Christus post resurrectionem suam apparere dignatus est, in forma peregrini, in forma hortolani, in forma mercatoris. De primo est illud: Tu solus peregrinus es in Ierusalem. De secundo illud: Illa existimans quia hortolanus est. De tertio, in præsenti loco. Peregrinus enim fuit in conuersatione, hortolanus in prædicatione, mercator in sua passione.

Christus quasi peregrinus.

Quòd ad modum peregrini cōuersaturus foret in mundo prænoscitum habuit Propheta qui ipsius humilitatem demirans, ait: Quare futurus es in terra quasi vir vagus & declinans ad manendum? Vnde & de semetipso loquitur, dicens: Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos, filius autem hominis non habet vbi caput suum reclinet. Vnde etiam in via quasi peregrinus natus est.

Ierc.14.

Matth.8.

Quasi hortolanus.

Quasi hortolanus fuit in prædicatione. Nam hortolani ad morem mala vitiorum plantaria è terra cordis humani extirpare, & virtutum germina inserere satagebat. Vnde illud quasi à patre ei dictum possumus accipere. Ecce dedi verba mea in ore tuo, ecce constitui te super gentes & regna, vt euellas & destruas, & dispersas & dissipes, & ædifices & plantes.

Ierc.1.

Denique quasi mercator fuit in sua passione in qua dedit semetipsum pro nobis vt nos redimeret

Quasi mercator. Titum.2. 1.Petri.1. ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem sectatorem bonorum operum. Cuius tantæ gratiæ nos commonefaciens beatus Petrus, dicit: Scientes quia non corruptibilibus auro vel argento redempti estis de vana vestra conuersatione paternæ traditionis, sed pretioso sanguine agni immaculati & incontaminati Iesu Christi.

I *Peregrinus moraliter quis.* Et quoniam omnis Christi actio nostra instructio est, conuenit & nos tanquam peregrinos esse in conuersando, tanquam hortolanos in operando, tanquam mercatores in perseuerando.

Psalmista Hebr.11. Sanè peregrini sumus in hoc mundo sicut ille intellexit, qui ait: Aduena ego sum apud te & peregrinus, sicut omnes patres mei. Porrò qui se peregrinos fatentur, ostendunt se patriam inquirere. Non enim habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus.

1.Petri.2. Titum.2. Habet mundus iste (vtique terra peregrinationis nostræ) quasi duas portas per quarum alteram vniuersum genus humanum ingreditur, & per alteram cogitur exire: per natiuitatẽ enim ingreditur, & egreditur per mortem. Huius peregrinationis nostræ cõmonefacit nos beatus Petrus, dicens: Obsecro vos tanquam aduenas & peregrinos abstinere à carnalibus desideriis quæ militant aduersus animam. Et apostolus Paulus: Abnegantes, inquit, impietatem & secularia desideria, sobriè, iustè, & piè viuamus in hoc seculo. Alienũ est à peregrino superflua quærere, luxui indulgere, habitacula sumptuosa statuere, aut intendere pecuniis & diuitiis augendis, si habet alimenta & quibus tegatur, his contentus sit.

Hortolani moraliter. 1.Cor.3. Secundò, ad Christi imitationem decet nos quasi hortolanos esse nosmetipsos & vitam propriam excolendo, id est, actus nostros & mores discutiendo, diiudicando, corrigendo, ordinando, & in bonis operibus indefinenter exercendo, extirpandis vitiis, & virtutibus inserendis dicente Apostolo: Dei agricultura estis.

Mercator moraliter. Matth.13. Tertiò, conuenit nos esse spirituales mercatores, Euangelicam negotiationem impigrè & perseueranter exercendo, iuxta quod per Euangelicam parabolam designatur, in qua prudens negotiator quærens bonas margaritas, inuenta vna pretiosa margarita abiisse memoratur, & distraxisse omnia quæ habebat, & emisse illam. Nam

Nam qui vitam æternam (quæ Deus est) comparare desiderat, vendat necesse est omnia quæ habet, id est, seipsum abnegans propriis renuntiet concupiscentiis, & possidebit illam.

¶ Circa tertium quod est, ex euentu mirando Christi recognitio, subditur:

Dicit ergo discipulus ille quem diligebat Iesus Petro. Dominus est. K

Beda. Lucæ.5. *Ioannes vnde Christum cognoscit.* Cognouit primus ille discipulus dominum, siue in miraculo istius piscationis, siue sono præcognitæ vocis, siue primæ reminiscens piscationis, in qua Petrus ad Christi verbum laxatis retibus in captura cõcluserat piscium multitudinem. Venit itaque in mentem discipulo huic, id est, beato Ioanni miraculum piscationis pristinæ, & mox cognouit quia Christus esset, cuius imperio etiam ista facta est captura.

Dicit ergo discipulus quem diligebat Iesus Petro. Ergo, videlicet, quia magnus ille puerorum suorũ appellator qui in littore stabat tam veraciter prophetauerat, dicẽs: Mittite in dexteram nauigij rete, & inuenietis, venit in mentem illi discipulo quia Dominus est. Quod etiam mox præ omnibus dixit Petro quem gauisurum esse sciebat plus omnibus. Et bene quia cito acquieuerant dicenti, mittite in dextram nauigij rete sicut mãsueti qui sequuti fueraut magistrum mansuetudinis statim cognouerunt eum, sicut & illi duo dignè cognouerunt eum in fractione panis, pro eo quia coẽgerant eum dicẽtes: Mane nobiscum quoniam aduesperascit.

Domin⁹ est Nec dixit discipulus ille, Iesus est, sed dominus est, & non ait, Noster, vel quorumcunq; diffinitè, sed indiffinitè, dominus est. Quur enim suum particulariter dominũ diceret, qui sic iam palam fecerat quod etiam maris dominus esset, qui & iam rediuiuus à morte probauerat quòd mortis victor, & vitæ dominator existeret?

¶ Circa quartum, quod est Simonis Petri ad Iesum properatio, subditur:

Simon Petrus quum audisset quia Dominus est, tunica succinxit se (erat enim nudus) & misit se in mare. L

Theoph. Etiam hoc loco inuenimus discipulorum proprietates

ostendi. Nam perspicacissimus quidem Ioannes, Petrus autem feruentior. Ea propter Ioannes quidem agnouit Dominum, Petrus vero prior venit ad eum.

Porrò succingendo se reuerentiam ostendit, mittẽdo autem se in mare, declarauit desiderij magnitudinem, nõ enim expectat, vt alij, sed natans aduenit, quamuis ducẽtis cubitis abessent à terra.

Dicitur autem Petrus nudus fuisse ad comparationem cæterorum vestimentorum quibus vti solebat. Sicut nos solemus dicere quum aliquem simplici vestimento videmus indutum, quare nudus incedis? Siue potest intelligi quòd more piscatorum studio piscandi nudus incesserit. Vbi Theophilactus:

Epẽdytes — Præcingit autem se linteo amictu quod Græci ependyten vocant, quem Phœnices & Tyrij piscatores circũdant sibi siue quum nudi sunt, siue vestiti vestimentis superponunt. Proinde eodem ardore quo & cętera alia fecerat venit ad Iesum, mittens se in mare.

Rupert⁹. Matt. 14. *Petrus vt sibi typus.* — Olim miserat se in mare & ambulauerat super aquas vt aduenire ad Iesum super aquas ambulãtem solum, sed videns ventum validum venientem timuit, & in ipso timore suo penè submersus est. Nunc autem stante domino in littore, sponte se mittit in mare, & non timet nihilque periculi passus est. Quid hoc est, nisi quia tempestate Iudaica, quam dominus superambulans vicit, Petrus negaturus erat, timore mortis, & nunc fortiter agere habebat in fluctibus Romani imperij, in magna tẽpestate sæui Neronis.

Benè ergo qui ante passionem domini timuit & penè mersus est, nunc post eius resurrectionem mittẽs se in mare ad portum fœliciter peruenit.

Ioan. 21. — Non autẽ Ioannes misit se in mare vt veniret ad Christum qui sine martyrio vitam foret conclusurus in pace, sed Petrus cui mox post hæc à Christo dicitur: Quũ esses iunior cingebas te & ambulabas vbi volebas: Quum autem senueris extẽdes manus tuas, & alius te cinget & ducet quò tu non vis. Quod exponens Euangelista: Hoc autem, inquit, dicebat, significans qua morte clarificaturus esset Deum.

Sanè tribulationes mundi huius rectè per mare designãtur. Vnde & qui ad Christũ venire ardẽter desiderant dum

dum mundi huius tribulationes perpeti non refugiunt, quasi per medios maris fluctus ad Christum perueniunt, nõ ignari quoniam per multas tribulationes oportet introire in regnum Dei. Actu. 14.

¶ Circa quintum, quod est, cæterorum discipulorum ad Iesum nauigatio, subditur:

Alii autem discipuli nauigio venerunt (non enim longe erant à terra, sed quasi cubitis ducentis) trahentes rete piscium.

Ordo literæ est: Alij discipuli nauigio venerunt, trahentes rete piscium. Non enim longe erant à terra, sed quasi cubitis ducẽtis. Attende quod cubitus quidam est geometricus sex continens pedes, alius est cubitus vsualis cõ tinens tantum pedem vnum cum dimidio. Est autem cubitus pars brachij, & dicitur à cubando, quod super brachium cubant homines. M. *Cubitus duplex.*

Quum ergo hic dicitur, quòd discipuli nõ erant longè à terra, sed quasi cubitis ducẽtis, nõ hoc de cubitis geometricis est intelligendũ, alioqui lõgè fuissent à terra, sed de cubitis vsualibus, quorũ ducẽti, adequate faciũt pedes trecentos. Quũ autẽ quinq; pedes passum vnum faciant, facilè colligitur, quia discipuli sexaginta passibus distabãt à terra. Nam trecenti pedes sexaginta passus efficiunt.

Mysticè autem, alij discipuli qui nauigio venerũt illos Ecclesiæ sanctæ rectores significant, qui in pace finiũt vitam. Petrus vero qui mittit se in mare illos omnes qui sicut & ipse per medios fluctus tribulationum festinant & currunt ad dominũ trahentes rete piscium, id est, scriptis suis & laboribus omnimodis propugnantes & cõtinentes fidem gentium. Nec longè absunt ab illa viuentiũ terra, in qua dominus immortaliter stat, sicut longè erant antiquitus sub lege laborantes antequã veniret gratia, sed propè sunt quasi cubitis ducentis, à cũctis scilicet legalibus ceremoniis liberi, solaq; ad perueniendum opus habentes dilectione Dei & proximi. *Rectorum Ecclesiæ duo modi.*

¶ Circa tertium principale dicitur:

Vt ergo descenderunt in terram, viderunt prunas positas, & piscem superpositum, & panem.

N Hic ostenditur discipulis in terra refectionis exhibitio. Vbi tria sunt consideranda. Primũ est, miranda refectionis preparatio. Secundum est, ex captis piscibus refectionis instauratio, Ibi: Dicit eis Iesus, afferte. Tertium est, discipulorum ad prãdium familiaris inuitatio, Ibi: Dicit eis Iesus: Venite.

Mira prandii præparatio.

Circa primũ dicit: Vt ergo descenderũt è naui in terrã, viderũt in littore prunas positas, id est, carbones ignotos, & piscẽ superpositum prunis, viderunt & panem, nõ prunis superpositũ, sed seorsum. Ante passionẽ suã dominus

Chryſ. operabat miracula ex materia subiecta, verbi gratia, vinũ ex aqua, & multis hominũ millibus saturãdis paucos panes & pisces multiplicauit, nũc verò ad mirabiliora signa se trãsfert. Nõ enim apparuit vnde virt° diuina carbones illos, piscẽ, & panem, produxisset, vt maiori miraculo discipuli in fide resurrectionis Christi magis confirmarentur.

Rupert°. *Futuræ typus beatitudinis.* Mysticè, Regnum beatitudinis, quod vnum & æternũ prandium, vna & perpetua cœna est, in illo littore, id est, seculi fine inueniendum est. Illic inuenient omnes electi prunas, id est, plenarium ignem vel amorem spiritussancti, qui in hac vita sanctis aliquantulus est, in illo autẽ regno permaximus, sicut prophęta prædicat, dicens: Dicit dominus, cuius ignis est in Sion, &, caminus eius in Ierusalem. Inuenient & piscem superpositum, & panem, id est, vnum eundemq; Christum Deum & hominem, secundum humanitatem quidem sicut piscem assum, secũdum diuinitatis verò naturam panem angelorũ impassibilem.

Esaiæ. 31.

¶ Circa secundum, quod est, ex captis piscibus refectionis cumulatio, subditur:

Dicit eis Iesus: Afferte de piscibus quos præhẽdistis nunc. Ascendit Simon Petrus, & traxit rete in terram, plenum magnis piscibus, centum quinquaginta tribus. Et quum tanti essent, non est scissum rete.

O Vbi Chryſ. Vt ostenderet nõ esse phantasma quod factũ est, iubet ex piscibus suo nutu ab eis captis, afferri, vt nõ solum suo dono gratuito, sed etiam ex proprio labore discipuli reficiantur. Mysticè verò: Aduocabit cœlũ desursum & terram discernere populum suum. Congregate illi sanctos

sanctos suos. Quinam sunt hi quibus hoc iuxta Psalmistã præcipitur, nisi Apostoli vel prædicatores sancti, quorum vnusquisq; æterno iudici præsentabit, quantoscunq; bonos pisces de labore suo acquisiuit.

Cæterorũ, hæc piscatio post domini resurrectionẽ facta (vt ait Grego.) ideo in solam dexterã iussa est, quia ad videndam claritatis ipsius gloriam, sola electorum pertingit Ecclesia, quæ de siniſtro opere nihil habet. In illa priore piscatione præ multitudine piscium rete rumpitur, quia nunc ad fidei confessionẽ etiam cum electis reprobi tanti intrant, q̃ ipsam quoq; Ecclesiam hæresibus scindunt. Id ista verò piscatione & multi pisces, & magni capiuntur, & rete non rumpitur, quia sancta electorum Ecclesia in continua authoris sui pace requiescens nullis iam dissentionibus dilaniatur.

Typus reproborum.

Captis autem tam magnis piscibus, ascendit Simõ Petrus, & traxit rete in terram. Ipsi quippe sancta Ecclesia peculiariter commissa est, dicente domino: Simon Ioãnis amas me, pasce oues meas. Quod ergo postmodum aperitur in voce, hoc iam significatur in opere. Ipse enĩ pisces ad soliditatem littoris pertrahit, quia stabilitatem æternæ patriæ fidelibus ostendit. Hoc egit verbis, hoc epistolis, hoc agit quotidie miraculorum signis. Hæc Greg.

Ioan. 21. *Vni Petro vt' commissa Ecclesia.*

Rupert°.

Sed dicat aliquis: Quum iam dictum sit de septem discipulis: Miserunt ergo (nimirũ rete in mare) & iam nõ valuerunt trahere illud præ multitudine piscium, quomodo nunc dicitur: Ascendit Simon Petrus, & traxit rete in terram, quum multominus hoc posset solus? nisi quia per Petrum (cui specialiter dictum est tibi dabo claues regni cœlorum) vniuersitas eorum designatur, quorum officiũ est tractare hoc rete piscium, quod est, Dei verbum. Itaq; vna fides, quam vniuersi piscatores hominum prędicare rectè per vnum figurantur Petrum, cui præcipuè ius datum est super omnes pisces pertinentes ad cœlorum regnum, ad sanctæ Trinitatis conuiuium.

Quorum Petrus figura. Matt. 16.

Ipsi verò pisces omnes magni & numerati sunt, quia videlicet omnes electi, quamuis impares meritis, omnes tamen magni sunt, & certus est eorũ numerus apud Deũ, quippe qui ab origine mũdi vocati sunt sancti. Quomodo enim certus apud ipsum non esset numerus eorum quos præsciuit, quos prædestinauit, quos vocauit, quos iustificauit,

P *Omnes electi magni.* Roma. 8.

cauit,quos magnificauit?

Et quum tanti essent non est scissum rete. Quia videlicet in statu quidem præsentis Ecclesiæ rete scindunt pisces illi qui numerum excedunt, attestãte Psalmista, qui dicit:Annunciaui & loquutus sum,multiplicati sunt super numerum.Sed in illo resurrectionis littore pax erit & rete solidum, quia soli pisces qui numerati sunt magni omnes,id est,boni,illic erunt.

¶ Circa tertium,quod est,discipulorum ad conuiuium familiaris inuitatio , subditur:

Dicit eis Iesus:Venite,prandete.

Mysticè. Peracto labore piscationis nocturnæ ad prandium lassos quod eis parauerat dominus clemẽter inuitat.Quineciam mysticè, tam multis piscibus magis qui omnes in dextera nauigij capti sunt ad terram protractis, dicit Iesus: Veni

Inuitatio desiderãda. te,prandete,quia quum sederit idem filius hominis in sede maiestatis suæ,& omnes electos ad dexteram suã constituerit, tunc altissimè & suauissimè hoc modo intonabit: Venite benedicti patris mei,percipite regnum quod

Matt. 25. vobis paratum est ab origine mundi. Quid enim est hoc prãdere,nisi regnum æternum percipere? Quid verò est regnãdo prãdere,vel prandendo regnare, nisi ipsum qui angelorum cibus est,in quem desiderãt angeli prospicere

Esaiæ.33. règem gloriæ facie ad faciẽm sicuti est videre?vnde Propheta quum dixisset de homine ambulante in iustitiis & loquente veritatem , panis ei datus est , aquæ eius fideles sunt,quasi quæreres,qualis ei panis datus est,vel quales ei aquæ sunt statim subsequutus , regem, inquit, in decore videbunt oculi eius.Sequitur:

Et nemo audebat discumbentium interrogare eum, tu quis es?scientes quia dominus est.

Aug. cur nemo discipulorum interrogat. Nemo audebat interrogare quis esset, quia tãta erat euidentia veritatis,vt non solum non negare , sed nec etiam dubitare quisquã auderet, quod si aliquis dubitaret,vtiq; & interrogaret.Vbi Chrys.

Certi quia ipse erat dominus non audebant interrogare,nõ quidem de hoc solum an ipse esset dominus, sed nec de quocunq; alio . Non enim cõfidebant cum eo loqui sicut prius,sed cum silentio & multa reuerentia sedebant attendentes in eum . Et formam quidem alteratam videntes & multa admiratione plenam , valde stupefacti volebant interrogare, sed formido in hoc quod sciebant quia dominus est,reprimebat interrogationem , & solum comedebant quæ eis dabat. Hic autẽ non respicit in cœlum,neq; humana illa facit,ostendens quoniam cõdescẽsionis gratia illa olim ab eo fiebant.

Erga Chrã *stum reuerentia.*

Itaq; discipuli intenti solummodo ad intuendum dominũ, vel audiendũ,reuerentiam exhibentes nihil interrogabantur. Nimirũ quando ad illud æternũ suos omnes inuitauerit conuiuium,iam opus non habebunt interrogare eũ sciẽtes quia Iesus est,scientes,inquam,& perfectè cognoscentes quòd modo ex parte cognoscunt scripturas legentes & sanctum scientiæ spiritum consulentes,donec veniat quod perfectum est,& euacuetur quod ex parte est.Sequitur:

Et venit Iesus,& accepit panem & dabat eis,& piscem similiter.

Et venit Iesus nempe ad recumbentes, & pristino more accepit panem & dedit eis, non enim nisi porrectum sibi à domino panem de mensa præsumebant accipere,& piscem similiter quem superpositum prunis inuenerant in partes fractum, illis dabat, & similiter de piscibus captis quos super prunas poni iusserat. Lucæ.11.

Prius dixerat in parabola de domino & seruis fidelibus,vtiq; seipsum & suos designans, faciet illos discũbere,& transiens ministrabit illis,hoc ipsum quod illic verbis , hic vtiq; factis designans. Quis est autem iste panis, nisi dulcedo diuinæ visionis?Et quis assus piscis,nisi natura filij hominis excocta igne passionis?Vtrunque accipit & dat illis,quia vtriusque naturæ visione regni sui cõsortes reficiet , sicut promittens alio loco,& ego,inquit, dispono vobis, sicut disposuit mihi pater meus regnum , vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo. Lucæ.22. Sequitur:

Hoc iam tertio manifestatus est Iesus discipulis suis quum resurrexisset à mortuis.

Benè dicit discipulis suis,id est,A postolis, Iesum hoc iam tertio post resurrectionem suam fuisse manifestatũ , quia si connumerarentur apparitiones factæ mulieribus , vel etiam apparitio facta duobus discipulis euntibus in Emmaus

Emmaus, aut etiam apparitio facta Petro soli, ista apparitio non esset tertia. Inter apparitiones tamen factas pluribus Apostolis, ista est tertia. Prima enim fuit serò dici suæ resurrectionis absente Thoma. Secunda fuit, post octo dies ab illa, iam Thoma præsente. Tertia est, quæ hac lectione comprehenditur.

Quomodo hæc apparitio est tertia.

Porrò quoniam in ore duorum vel trium testium stabit omne verbum, vt scias quia legitimo testium numero sanctus Euangelista confirmare intendit auditorem Euangelij in fide resurrectionis Iesu Christi domini nostri, recte in fine huius lectionis ita concluſit: Hoc iam tertio manifestatus est Iesus discipulis suis quum resurrexisset à mortuis. Tametsi multa quidem & alia signa fecerit Iesus in conspectu discipulorum suorum, subaudis, post resurrectionem suam à mortuis.

Et quoniam qui tribus istis non credit nec multis aliis si conscriberentur foret crediturus, demum contentus eo quòd fidelibus satis sit, hoc quo iam dictum est modo concluſit.

DOMINICA IN ALBIS.

QVm serò esset die illo vna sabbathorum, & fores essent clausæ, vbi erant discipuli congregati propter metum Iudæorum.

Ioan. Vigesimo.

In hac sancti Euangelij lectione tria describuntur. Primum est, Christi à morte rediuiui coram suis discipulis gaudiosa manifestatio. Secundum est, de resurrectionis dominicæ veritate Apostoli absentis dubitatio, Ibi: Thomas autem. Tertium est: Iterum apparente Christo discipulis, dubitantis Thomæ confirmatio, Ibi: Et post octo dies.

Circa primum sex sunt consideranda. Primum, circa id quod actum esse memoratur circunstantiarũ notanda descriptio. Secundum, Christi post mortem rediuiui miranda apparitio, ibi: Venit Iesus, & stetit in medio. Tertium est, desideratæ pacis gratiosa annũciatio, ibi: Et dicit eis. Quartum est, Benigna manuum & lateris ostensio, ibi: Et quũ hæc dixisset. Quintum est, Ad instar sui, discipulorum missio, ibi: Dixit ergo iterum. Sextum est, ad insufflationem domini spiritus sancti datio, ibi: Hæc quum dixisset.

Circa primum dicitur: Quum esset serò die illo vna sabbathorum, & fores essent clausæ, vbi erant discipuli congregati. Vbi notatur circa domini apparitionem circunstantia duplex, temporis scilicet & loci. Tempus designatur vbi dicitur: Quum esset sero die illo, videlicet quê sua dominus resurrectione consecrauit. Vna sabbathorum, id est, prima die à sabbatho, in cuius mane apparuerat Mariæ Magdalenę, & rursus eidé cum aliis mulieribus, & post hoc Petro. Quo die etiam apparuit duobus discipulis eun tibus in Emmaus ambulans & loquens cum illis, quibus sub vesperum ad apostolos Ieroſolymam reuersis, & ea quæ viderant & audierant narrantibus, ea quæ hic describitur apparitio facta est.

A *Apparitionis Christi tempus.*

Quum serò esset, inquit, & omnes simul essent, vt esset manifestius quod omnibus cernebatur. Et hæc apparitio eadem est cum illa quam describit Lucas. Vbi memorat dominum discipulis sese ostendentem dixisse: Videte manus meas & pedes meos, quoniam ego ipse sum. Quòd autem inferius dicitur, non cum illis fuisse apostolum Thomam, quum secũdum Lucam illi duo regressi ab Emmaus inuenerint congregatos vndecim, & eos qui cum ipsis erant, proculdubio intelligendum est quòd inde Thomas exierit antequam eis dominus quæ viderant & acta erant narrantibus, appareret. Noluit itaq; pius dominus quòd festinus suæ resurrectionis dies transiret, quin suis se demonstraret apostolis. Audientes enim quod Maria & aliæ sanctæ mulieres annunciauerant, consequens erat, vt aut discrederent, aut credentes dolerent quoniam eos non reputauit dignos sua visione. Hæc ergo recogitantes neque per vnum diem distulit, sed iam resuscitatum videre fitientibus & de ipso loquentibus, quum sero factum esset adstitit.

Lucæ. 24.

Dissonãtia soluitur.

Chryſoſ.

Congregati erant in monte Sion in eo cœnaculo vbi ante passionẽ suam dominus cœnam cum eis fecerat. Cõ grega-

Apparitionis Christi locus.

gregati erant ob domini amorem, vbi iam pridem simul vnà cum ipso viuente congregati esse consueuerant. Itaq; pristinæ societatis amore post domini passionem adhuc congregabantur in locum illum quem eis nouissimæ recordatio cœnę perpetuò fecerat commendabilẽ. In hunc itaque locum congregati discipuli clausis foribus intus erant propter metum Iudæorum.

Cur fores clausæ.

Sed cur metuebant Iudæos iam Christi sanguine saturatos? vel si adhuc arderent, & sitirent sanguinem illorum Iudæi, nunquid discipuli clausis se possent foribus tueri quas perfacile erat effringi? Vt quid ergo fores clauserãt?

Rupertus

Videlicet, quia sermonẽ inter se habebant, cui neminem nisi amicum vel sui luctus participem interesse tutum putabant. Iam quippe non solum mulieres audierant dicentes q̃ vidissent dominũ, sed & duos illos ex discipulis reuersos à castello Emmaus (vt iam dictum est) referentes q̃ in fractione panis cognouissent eum. Quinetiam iam congregati fuerant propter hoc ipsum, dicentes, quia surrexit dominus verè, & apparuit Petro. De his ergo inter se colloquentibus tutum non videbatur vt auscultaret eos Iudæus, & idcirco clausis se foribus continebant.

¶ Circa secundum, quod est, Christi post mortẽ rediuiui, miranda apparitio, subditur:

Venit Iesus, & stetit in medio.

B Venit ad discipulos postquam resurrexit à mortuis iuxta quod pollicitus fuerat, dicens: Et vos quidẽ nunc tristitiã habetis, iterũ autem videbo vos, & gaudebit cor vestrum.

Ioan. 15.

Venit, inquit, Iesus, & tamen fores erant clausę, vt ostendat q̃ eodẽ modo resurgens clauso egressus est monumento. Disputant nonnulli scisitantes, Si corpus erat, si hoc surrexit de sepulchro quod pependit in ligno, quomodo per ostia clausa intrare potuit? Respondet Augustinus: Si cõprehendis modum, non est miraculum. Vbi deficit ratio, ibi est fidei ædificatio. Moli corporis vbi diuinitas erat ostia clausa nõ obstiterunt. Ille quippe non eis apertis intrare potuit, quo nascẽte virginitas matris inuiolata permansit. Quid ergo mirũ si clausis ianuis post resurrectionem suam inæternum iam victurus intrauit, qui moriturus veniens non aperto exiuit vtero virginis?

Miraculosa ingressio.

Si quis igitur quærat quo pacto corpus verũ fuit, quod clausis foribus introiuit. Quod qui infideliter quærit, & verum

verum corpus sic potuisse inferri non concedit, superest vt multo minus illud concedat, q̃ corruptibiles atq; mortales adhuc Apostoli sic educti sunt sicut in Actibus apostolorum scriptum est: Carcerem quidem clausum inuenimus cum omni diligentia, & custodes stantes ante ianuas. Aperientes autem carcerem, neminem intro inuenimus. Supererat vt istos quoque qui necdum resurrexerant, in ventos & aërem subtilem, quo per patentes rimas efflari possent, euanuisse asserant, siquidem sacram recepturi sunt scripturam. Quam qui non recipiunt, nec audiendi, sed vt infideles omnino vitandi sunt.

Num verè corp⁹ Christus habuit. Actu. 5.

Nobis credentibus illud pro argumento sufficit, quia de nihilo Deus cuncta creauit, & cuncta quasi nihilum & inane reputata sunt ei ad agendum quicquid voluerit, ad traducẽdum quidpiam quocunq; voluerit. Mirumq; hoc potius esset, si ita non posset, quum nemo ferè tam imperitus artifex sit, vt quod composuit, penetrare ipse vel aperire non possit. At ille quum voluit, aperta est terra & deglutiuit Dathan, statimq; operuit super congregationem Abiron, qui princeps seditionis extiterunt, promissionibus Dei detrahentes, & cum subsannatione, dicentes: Re vera induxisti nos in terrã quæ fluit riuis lactis & mellis.

Quæstionis solutio. Num. 16.

Venit Iesus, inquit, & stetit in medio. Fecit quod antè promiserat, dicẽs: Et si abiero, & præparauero vobis locũ, iterũ venio. Et rursus: Vbicũq; duo vel tres fuerint cõgregati in nomine meo, ibi sum in medio eorũ. Porrò stetisse Iesum & alibi legimus. Stetit enim quasi benignus ad vocandũ & inuitandũ ad gratię spiritalis perceptionẽ, iuxta illud: In die magno festiuitatis stabat Iesus & clamabat: Si quis sitit, veniat ad me & bibat. Stetit item quasi potẽs ad adiuuãdũ, vti beato Stephano in agone passionis certandi visus fuit. Video, inquit ille, cœlos apertos, & filium hoĩs stantẽ à dextris virtutis Dei. Alioqui, nisi quia dominus adiuuit me, inquit Psal. paulomin⁹ habitasset in inferno anima mea. Quòd si Deus pro nobis, quis contra nos? Stetit insuper & stat vti pacis conciliator ad mediandum, nempe verus Dei & hominum mediator.

C Ioan. 14. Matth. 18

Stetit Iesus Mystice. Ioan. 7. Actu. 7. Roma. 8.

Sanè in medio stetit quasi sol, vt superiora pariter & inferiora illuminaret, angelos scilicet in cœlis, & homines super terram.

Stetit in medio quid.

Itẽ in medio stetit, vt quasi glutinũ separata cõiungeret.

Chri-

Christus enim hominē Deo, hominem angelis, hominē homini, puta Iudæum gentili, in vna fide coniunxit. Deniq; in medio ſtetit, quaſi cor in medio corporis vt mēbra cuncta ſui myſtici corporis viuificaret. Ego, inquit, ſum via, Ioan.14. veritas & vita. Et rurſum de ſuis ouibus loquens: Ego, inquit, veni vt vitam habeant, gratiæ videlicet in præſenti, Ioan.10. & gloriæ in futuro. Et quia hoc completè factum eſt poſt ſuam reſurrectionē, ideo rediuiuus à morte ſtetit in medio vt illuminator, per vitæ pariter & doctrinæ ſplendorem, vt combinator, per charitatis coniunctionem, vt reconciliator, per ſufficientem expiationem.

Ieſus vt ſē per mediū tenuit.

D Sed quemadmodum dominus in vita pariter & in morte medium tenuerit attende. Legitur enim fuiſſe reclinatus in medio iumentorū in præſepio. Vnde in Abacuc iuxta aliam tranſlationē ſcriptum eſt: In medio duorū animalium cognoſceris. Et vnde Deum laudans gratulabunda canit Eccleſia: O magnum myſterium, & admirabile ſacramentum, vt animalia viderent dominū natum iacentem in præſepio. Quo mirum oſtendit ſe mediatorem ad hominum ſimpliciū quaſi manſuetorū animalium veniſſe ſalutem Itaq; in ſimplicitate carnis quærite illum.

Sapien.1.

Chriſtus in medio doctorum.

Lucæ.2.

Secundò, inuentus fuit in medio doctorum in templo. Poſt triduum, inquit, inuenerūt eum in templo ſedentē in medio doctorum audientem illos & interrogantem eos. Quo oſtendit ſe mediatorem ſaluatoremq; omnium piē ſapientū voluiſſe cognoſci, non illorū ſapientum de quibus per Ieremiā dicitur: Sapientes ſunt vt faciāt mala, bene autem facere neſcierunt. Quorū ſapientia eſt, animum verbis tegere, proximū aſtu decipere, fratrē in negotio circumuenire, mēdacia excogitare, nouos fraudū modos adinuenire. Perdā, inquit, ſapientiā ſapientiū ſe dominū mediatorē oſtendit ſedēs in medio doctorū, ſed (vt iam dictū eſt) piè ſapientū, quorū ſapientia eſt, præteritas culpas deplangere, mundi vanitates contemnere, peccata vitare, indefeſſe deo ſeruire, ad cœleſtē patriā toto corde ſitire.

Iere.4.

Sapientia ſeculi.

1.Cor.1.

In medio latronum.

Ioan.19.

Tertiò, inuentus fuit in medio latronum. Vnde apud Ioannem ſcriptum eſt: Crucifixerunt eum, & cum eo duos latrones, hinc & hinc, medium autem Ieſum. Quo nobis innoteſcere voluit quia pro peccatoribus patiebatur, & eorū ſe eſſe ſaluatorem, modo ad imitationem alterius illorum

lorum latronum in fide & ſpe veram gerant omniū ſuorū criminum pœnitudinem. Vnde & latroni pœnitenti dixit: Amen dico tibi: Hodie mecū eris in paradiſo. Sanè fidelis ſermo & omni acceptione dignus. Chriſtus Ieſus venit in hunc mundum peccatores ſaluos facere. Ideoq; non modo in medio latronum, ſed etiam in medio terræ ſalutem operari dignatus eſt, vt ſe illum eſſe oſtenderet, de quo per apoſtolum Paulum dicitur: vnus eſt mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus, qui dedit ſemetipſum redemptionem pro omnibus nobis.

Luce.23. 1.Te.2. 1.Tim.2.

In medio diſcipulorū

Mat.28.

Quarto fuit in medio diſcipulorū, ipſo ad eos dicēte: Ego autē in medio veſtrū, ſicut qui miniſtrat. Vnde & hic memoratur ſtetiſſe in medio diſcipulorū, vt oſtendat opere quod verbo dixit. Ego, inquiens, vobiſcum ſum omnibus diebus vſq; ad cōſummationē ſeculi. In quo etiam miram oſtendit amicitiā & dilectionē, vtpote qui cōtubernio ſuorū intereſſe ſemper velit amicorū, & illos nihilominus ſibi ſemper eſſe præſentes. Vnde ad patrem loquēs ait: Pater quos dediſti mihi volo vt vbi ego ſum, & ipſi ſint mecum, vt videant claritatem quam dediſti mihi. Et quidem hoc amico fideli, nulla eſt comparatio.

Luce.22. Ioan.17 Eccle.6,

In medio ſanctorum.

Apoc.1. Cene.2

Quinto eſt in medio ſanctorum in cœlo, iuxta quod in Apocalypſi ſcriptū eſt: vidi, & ecce in medio ſeptē candelabrorū aureorū ſimilem filio hominis. Hoc eſt, in medio vniuerſitatis omnium ſanctorum. Hinc Chriſtus ligno vitæ cōparatur quod eſt in medio paradiſi, quod vniuerſis beatis vitā det æternā. Vnde ad patrē in oratiōe loquēs dicit: Pater venit hora, clarifica filiū tuū, vt filius tuus clarificet te, ſicut dediſti ei poteſtatē omnis carnis, vt omne quod dediſti ei, det eis vitā æternā. Sicut enim cor in medio animalis omnibus membris vitā iufluit animalem, ſic Chriſtus in cœlo (vt iam dictum eſt) beatis omnibus influit vitam beatam & æternam. Vnde & quiſquis ipſum (nēpe lignum vitæ) per fidem adprehenderit & per dilectionem tenuerit, beatus erit. Huius ligni vitæ folia (, id eſt, Chriſti verba) ad ſanitatem ſunt gentium.

Ioan.17 Simile. Cene.2. Prou.3.

In medio iudicandorū.

Mat.25.

Sexto erit in medio iudicandorum in iudicio, quando ſtatuet oues quidem à dextris, hædos autem à ſiniſtris, iuxta quod per Amos prophetā dicitur: In omnib⁹ viis erit planctus, quia pertranſibo in medio tui dicit dominus.

Amos.5

Circa tertium, quod eſt, deſideratæ pacis ſalutaris ad-

nuntiatio,ſubditur:

Et dixit eis: Pax vobis.

Salutatio noua. Ecce vox nouæ ſalutationis quã eatenus nemo hominũ ex ore Dei audiuit,quã vbi ſtetit in medio diſcipulorũ ꝓtin⁹ ẽdidit,dicẽs:Pax vobis. Quidnã eſt hoc quod domin⁹ virtutũ & rex glorię.quũ primũ ingreditur cõuẽtũ Apoſtolorũ,& eorũ qui cũ ipſis erãt cõgregati(vt Lucas ait tali primũ voce in gaudiũ illorũ tanq̃ ſuauiſsima conſolatione intonuit? Nunquid caſu talẽ ſalutationem adtulit victor mortis regreſſus ab inferis?Non vtiq;,ſed pro certę rei ſignificatione vocem hanc ẽdidit.Quid enim?Nonne inimicitias quæ hactenus inter Deum & homines fuerãt tunc primum in carne ſua ſoluerat,& idcirco pertulerat mortem, vt genus humanum Deo reconciliaret?

Lucç.24. Ruper.

Salutationis huius ratio.

1.Petri.2

Igitur quia peccata noſtra pertulerat in corpore ſuo ſuper lignũ,& quia chyrographum peccati de medio tulerat adfigens cruci, & expolians principatus & poteſtates traduxerat confidenter, palam triumphans in ſemetipſo, rectè hic dominus cum victoria referẽs,vbi ſtetit in medio diſcipulorum, dicit:Pax vobis.

Sané reipub. principem vel maximè decet vt ſubditos habeat in pace.Chriſtus autẽ qui eſt rex regũ, & domin⁹ dominantium, in vita pariter & poſt mortem pacem cõmendauit.Ipſo etiã naſcente pacem angeli nũtiabant dicẽtes:Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Pacem ipſe per apoſtolos nuntiari præcepit,dicẽs:In quãcũq; domũ intraueris, primum dicite: Pax huic domui. Proinde in vltima illa cœna pacẽ ſuam teſtamenti vice diſcipulis cõmẽdans ait: Pacem relinquo vobis,pacem meam do vobis. Et quia ipſe eſt pax noſtra qui fecit vtraq; vnũ,etiam pacem gentibus per apoſtolos ſuos,prædicauit,iuxta quod prædixerat Zacharias dicẽs: Loquetur pacem gentibus.

Lucæ.2. Ioan.14. Ephe.2 Zacha.9

Pax triplex per chriſtũ Roma.1. Ephe.2.

G Porrò mediatore Chriſto triplex nobis pax ꝓuenit videlicet pax cũ nobiſipſis,pax cũ ꝓximo,pax cũ Deo. Deprima pſal.dicit:Audiã quid loquat in me domin⁹ De⁹,quoniam loquetur pacem in plebẽ ſuam.Et vnde rurſus per Apoſtolum dicitur:Gloria, honor & pax omni operanti bonũ.

De ſecunda pace per eũdẽ Apoſtolũ dicitur,quod iam citatũ eſt:ipſe eſt pax noſtra qui fecit vtraq; vnũ, & poſt pauca:Vt duos,inquit, condat in ſemetipſo in vnũ nouũ hominem,faciens pacem,vt reconciliet ambos(id eſt,Iudæos & gentiles prius diſſidentes) in vno corpore Deo, per crucem interficiens inimicitias in ſemetipſo.

Et mox de tertia pace quæ eſt hominis cum Deo,ſubiecit:Et veniens Euãgelizauit pacẽ,videlicet cũ Deo, vobis qui longe fuiſtis,id eſt,gentibus,& pacem iis qui prope.Et quidẽ ad noſmetipſos,ad proximos, & ad Deũ pacem habere,ſumma quædam omnium bonorum eſt. Domine,inquit Eſaias,dabis pacem nobis.Et idem: Seruabis pacem, quia in te ſperauimus.Non autem eſt pax impiis dicit Dominus:Quis enim reſtitit Deo & pacem habuit?Reſiſtunt Deo ſuperbi, quãobrẽ inter ſuperbos ſemper iurgia ſunt.

Eſaiæ.37. Iob.3. *Qui pacem nõ habent.*

Sed vt ait Auguſt.)non poterit ad hæreditatem domini peruenire,qui teſtamentum pacis noluerit obſeruare:nec poterit habere concordiã cum Chriſto, qui diſcors voluerit eſſe cum chriſtiano.Hinc etiã ait idem beatus Auguſt. O pax,beatus qui te habet,maledictus qui te odit,& qui te impedit & frangit inter homines, quoniam talis Antichriſtus eſt, & filius perditionis. O pax, qui te habet teneat, qui te non habet perquirat,ſi filius Dei eſſe peroptat.

In epiſtola ad heremi.

H Proinde etiam ipſa natura ad pacem homines videtur hortari.Siquidem homo naturaliter eſt animal manſuetũ. Nã quum cętera animalia roſtris,vnguibus,cornibus,dentibusúe natura armauerit, hominẽ ſolum producit inermem,nimirum oſtendens eſſe debere manſuetũ.Sed proh dolor dolenda peruerſitas.Animantia cætera cum ſuæ naturæ conſortibus pacem habent, at verò homini maxima ex homine pernities eſt.Quo patet quantum à natura ſua homo degenerauit.Vnde quidam ait:

Natura vt pacẽ ſuadet

Molliſsima corda
Humano generi dare ſe natura fatetur
Quæ lachrymas dedit,hæc noſtri pars optima ſenſus.

Iuuenalis

Et poſt pauca:

Sed iam ſerpentum maior concordia,parcit
Cognatis maculis ſimilis fera,quando Leoni
Fortior eripuit vitam Leo?quo nemore vnquam
Expirauit aper maioris dentibus apri?
Indica tigris agit rabida cum tigride pacem
Perpetuam,ſæuis inter ſe conuenit Vrſis.
Itaq; homines pacis expertes,feris deteriores ſunt.Apoſtolum audiant,dicentẽ: Pacem ſequimini cum omnibus & ſan-

Hominesſeris deteriores. Hebr.12.

sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum. Et iterum alibi: Quod ex vobis est cum omnibus hominibus pacem habētes. Deus enim pacificis semper adest. Et quid ni adsit suis filiis pater? Beati, inquit, pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Itaque pacem habete, & Deus pacis & dilectionis erit vobiscum.

Rom. 12. Matth. 5. 2. Cor. 13.

Circa quartum, quod est, benigna manuum & lateris ostensio, subditur:

Et quum hæc dixisset, ostendit eis manus & latus.

Cur ostendit manus & latus.

Quare ostendit manus & latus, insuper & pedes (vt Lucas testatur) nisi vt existimantibus se spiritum videre, verum corpus assignaret discipulis, & in vero corpore verisque membris verum præsentaret liuorem effectiuum nostræ pacis? Nam disciplina pacis nostræ super eum, cuius liuore sanati sumus. Hæc disciplina in manibus pedibusq; & latere non solum oculis conspicua, sed & contrectabilis per clauorum & lanceæ vestigia apparebat.

Esaiæ. 53.

Beda.

Itaq; resurrectionē suam certā & veram multis & variis documentis persuadere dignatus est propter ædificandā fidem, & fugandam de corde perfidiam, omnemq; dubitationem de sua resurrectione tollendam. Parū fuit oculis se videndū præbere, si nō præberet etiā manibus contrectandum. Qui dum palpanda (secundū Lucam) discipulis ossa carnemq; præmōstrat, apertè statū veræ resurrectionis quæ in se facta, & in nobis est futura, significat.

Caro & sanguis vt æquiuocè tripliciter dicantur.

Neque huic assertioni putetur Apostoli sermo repugnare, quo ait: Quia caro & sanguis regnū Dei nō possidebūt. Hoc enim loco Apostolus carnis & sanguinis nomine, nō substantiā veri corporis, sed corruptionē mortalitatis significat, sicut ipse cōsequenter exposuit dicēs: Neq; corruptio incorruptelā possidebit: Aliter nāq; caro in scriptura sacra iuxta naturā, aliter iuxta culpam, aliter iuxta corruptionem mortalitatis quæ ex culpa contigit appellatur.

1. Cor. 5.

Gene. 1.

Iuxta naturam quidem quum dictum est: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. Et illud: Et verbum caro factum est, & habitauit in nobis.

Galat. 5.

Iuxta culpam verò quum dicitur: Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem.

Iuxta corruptibilitatem autem quum scriptū est: Et recordat⁹ est quia caro sunt, id est, fragiles & moribūdi. Hoc enī carnis noīe se designasse manifestat ipse Psalmista, qui protinus addit: Spiritus vadēs & nō rediens. Regnū itaq; Dei caro nō possidebit, id est, caro iuxta culpā vel mortalitatē. Et tamen caro possidebit regnū Dei, id est, caro iuxta naturā. Quā & dominus, vt dictū est, post resurrectionem videndā palpandamq; discipulis exhibuit. Et de qua B. Iob cum gloriā resurrectionis describeret ait: Et rursum circundabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum.

Iob. 19.

Contra gē tiles fidem nostram irridentes.

Notandū est, ꝙ gentiles nobis solent calumniā struere & fidem speratæ à nobis resurrectionis stulta garrulitate deridere. Si enim ipse Deus vester, inquiunt, nec sibi infligta à Iudæis vulnera curare præualuit, sed cicatricū vestigia cœlo secū (vt dicitis) inuexit, qua temeritate putatis eū vestra de puluere membra ad ītegrū esse restauraturū? Quibus respondendū est, quia Deus noster qui suam perpetua immortalitate glorificatā de supulchro carnē resuscitare quādo voluit & qūo voluit, potuit etiā qualē voluit suscitauit. Neq; enim consequens est, vt qui maiora fecisse probatur minora facere nequiuerit. Sed certæ dispensationis gratia qui maius fecit, min⁹ facere supersedit. Hoc est, qui mortis regna destruxit, signa mortis obliterare noluit.

K

Cur signa passionis Christus seruauit.

Primo videlicet, vt per hæc discipulis fidē suæ resurrectionis adstrueret. Per hoc enim ꝙ vestigia vulnerū ostendebat confirmauit vtiq; ꝙ ipse idē à morte resurrexerat qui iam pridem in cruce pendebat. Vnde apud Lucā discipulis loquens ait: Videte manus meas & pedes meos, quia ego ipse sum.

Secundo vt patri pro nobis supplicās, quale genus mortis pro mortalium vita pertulerit, semper ostendat quasi dicēs patri: Respice in faciē Christi tui, vñ. Apost. Saluare, inquit, in perpetuū potest accedens ꝑ semetipsū ad Deū semp viuēs ad interpellādum ꝓ nobis. Et vnde rursus per B. Ioannē dicitur: Aduocatum habemus apud patrē Iesum Christū iustū, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris.

Tertio vt sua morte redēptis q̄ misericorditer sint adiuti propositis semper eiusdem mortis innouet indiciis, ideoq; misericordias domini inæternū cātare nō cessent, sed dicant qui redēpti sunt à domino, quoniā bonus, quoniā inæternū misericordia eius. Vnde ipse per Prophetam ꝑ peritæ querelę dicētis: Dereliqt me dominus, & domin⁹ oblit⁹ est mei, respōdet: Nūqd potest mulier obliuisci infantē suū vt nō misereaī filio vteri sui? Et si illa oblita fuerit

Hebr. 7. 1. Ioan. 2. Esaiæ. 19.

rit ego tñ nõ obliuiscar tui. Ecce, iquit, in manib⁹ meis descripsi te. Hęc descriptio quid aliud est q̃ plagę crucifixi?

Christo sua vulnera ad gloriam.

L Quarto propter sui triumphi gloriam. vulneratus enim vicit, & occisus triumphauit. Nequaquã igitur ei ad ignominiã vulnerũ superfuere cicatrices sed magis ad gloriam. Vbi est notãdũ quod tres ob causas est vuln⁹ ad ignominiam, videlicet. Primo ex impotentia resistendi. Secundo ex imperitia curandi. Tertio quando vulnus aut cicatrix infligitur ex vitio delinquendi.

Sed Dei filius nõ impotentia resistendi vulneratus est, qui totam inimicorũ suorum cohortem vno verbo in terram prostrauit, cuius animam nemo tulit à se, sed potestatem habuit ponẽdi animã suam, & iterum sumendi eam. Sed ex ignorantia curandi vulnerum suorũ vestigia seruauit, qui non modo qualescũq; infirmos verbo sanare, sed etiam mortuos nouerat suscitare. At multominus ex ignominia delinquẽdi vulnerũ cicatrices retinuit, qui peccatũ non fecit nec inuẽtus est dolus in ore eius. Quẽ etiam ab omni peccato fuisse immunẽ perhibet & proditor dicẽs: Peccaui tradẽs sanguinẽ iustũ, & Pilat⁹ iudex iniqu⁹, dicẽs: Nullã in eo inuenio causam ex his in quib⁹ eũ accusatis. Vulneratus ergo est propter iniquitates, non suas sed nostras, atrrit⁹ est ꝓpter scelera nostra. Itaq; vulnerũ cicatrices Xpo ad gloriã relictas esse euidẽti⁹ patet similitudie.

Ioan.10.

1.Petri.2.

Mat.7.

Lucæ.23.

Similitudo notabilis.

Si enim miles aliquis fortissimus iubẽte suo rege pro totius gẽtis salute singulari certamine desudãs, multis quidẽ vulneribus exceptis, hostẽ tamẽ interficiat, spolia ei⁹ diripiat, victoriam suæ genti reportet, & interrogatus à medico cui curandus committitur, ita ne velit curari vt nec vestigia vulnerũ vlla resideant, an magis ita vt cicatrices quidem remaneant, deformitas verò prorsus omnis & fœditas absit, respondeat se potius ita velle sanari vt toto salutis decorisq; pristini statu recuperato, perpetua secum tanti circunferat signa triumphi: Sic profecto dominus perpetis ob signum victoriæ, non excepta pro nobis vulnera passionis, sed ipsorum cicatrices cœlo inferre, quàm abolere maluit. Nec tamen ex his quidpiam fidei nostræ resurrectionis præiudicat, de qua veraci ꝓmissione prædicitur: Et capillus de capite vestro non peribit.

Lucæ.21.

Quinto propter impietatatẽ reproborum cõfutandã, videlicet vt reprobis in iudicio q̃ iustẽ dãnẽtur, ostẽsa inter

ter alia flagitia etiam vulnerum quæ ab eis susceptit cicatrice denuntiet. Sicut enim post resurrectionem suam cluorum vel lanceæ loca pandendo, discipulorum dignat⁹ est fidem spemq; roborare, ita in die iudicij, & eadem suę passionis indicia, & ipsam pariter crucẽ monstrãdo venturus est impietatem superborum infidelitatemq; cofundere. Scilicet vt ipsum se esse qui ab impiis & pro impiis mortuus est, cunctis palam angelis & hominibus ostendat videantq; (vt scriptum est) in quem pupugerunt, & plangant se super eum omnes tribus terræ. In iudicio enim (vt dicit Aug. inimicis sua vulnera demonstraturus est nõ vt eis dicat sicut Thomæ, quia vidistis me credidistis, sed vt conuincens eos veritas dicat: Ecce homo quem crucifixistis, videtis vulnera quæ inflixistis, agnoscitis latus quod pupugistis, quoniam per vos & propter vos apertum est, nec intrare voluistis. Et Chrys.

Impiꝰ vt confutandi.

Zach.12.

Expostulatio Christi metuenda.

Propter vos homo factus sum, & propter vos alligat⁹, & delusus, & cæsus, & crucifixus, vbi tantarũ mearum iniuriarum fructus? Ecce precium sanguinis mei quem dedi in redemptionem animarum vestrarum. Vbi est seruitus vestra quam pro pretio sanguinis mei debuistis mihi? Ego super omnia vos dilexi quum essem Deus apparẽs homo, & vos me omnibus rebus vestris viliorem habuistis. Ego sum verus mediator Dei & hominum, videte quanto labore disposui amicitiam inter vos & Deum patrem meũ, & vos paruipendistis. Cæterum quid consequuturum sit in discipulis ad tam cõspicuam domini manifestationem ostendit Euangelista, quum subdit:

N

Promissionis impletio.

Gauisi sunt ergo discipuli viso domino.

Quia ante mortem suam dixerat eis: Vos quidem nunc tristitiã habetis, iterum autem videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrũ nemo tollet à vobis, ideo hoc suum promissum voluit adimplere, vt qui præ tristitiæ magnitudine lassi fuerant in gaudio respirarent. Gauisi sunt igitur discipuli viso domino, sed in eiusdẽ gaudij sui vehementi abundantia fluctuantes, necdũ credebant. Ait enim Lucas: Aduc autem illis non credentibus, sed mirantibus præ gaudio. Sequitur:

Lucæ.24.

Dicit ergo eis iterum: pax vobis.

Pax super pacem.

Ista iteratio, pacis confirmatio est. Dat enim Deus pacem super pacem, quia piorum pax & hic est & in futuro.

Hęsitantibus itaque & difficulter accipientibus discipulis quod annuntiabatur, pacem ingerit, pacem (inquam) quã non nisi credendo suscipere quis possit. Nõ enim nisi credendo reconciliamur Deo per mortem filij sui.

¶ Circa quintum, quod est, ad instar ipsius Christi discipulorum missio, subditur:

O *Sicut misit me pater, & ego mitto vos.*

Ad quid missi in mundum Apostoli.

Quur iterum dixerit eis pax vobis, manifestat quum dicit: Sicut misit me pater & ego mitto vos. Quomodo enim vel ad quid misit filium pater, nisi vt inter Deum & homines pacem faceret? Et quomodo vel ad quid suos in vniuersum mundum mittit filius prædicatores, nisi ad hoc

2. Cor. 5. vt inimicos Deo reconciliet homines? Hoc enim attendẽs Apostolus ait: Omnia autẽ ex Deo, qui reconciliauit nos sibi, & dedit nobis ministerium reconciliationis. Quoniã quidem Deus erat in Christo, mundum reconcilans sibi, non reputans illis delecta ipsorũ, & posuit in nobis verbum reconciliationis. Pro Christo ergo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos. Obsecramus pro Christo reconciliamini Deo.

Itaq; si quæras ad quid filiũ suũ miserit pater, Deꝰ (inquit) erat in Christo mundũ recõcilians sibi nõ reputans illis delicta ipsorũ. Si queras, quid est, ita & ego mitto vos, & posuit, inquit, in nobis verbo recõcilians, pro Christo legatione fungimur, & obsecramꝰ pro Christo recõciliamini Deo. Itaq; quum semel & iterũ dixisset pax vobis, vt insinuaret pacem se fecisse illis, & pacem per illos mittere nobis, sicut, inquit, misit me pater & ego mitto vos.

Gregoriꝰ *Ad tribulationes electi destinãtur.*

Ad hæc, sicut misit me pater, Deus Deũ, & ego homo mitto vos homines. Pater filium misit, qui hunc pro redẽptione generis humani incarnari constituit. Quem videlicet in mundum venire ad passionem voluit, sed tamen amauit filium quẽ ad passionem misit. Electos verò Apostolos dominꝰ nõ ad mũdi gaudia, sed sicut ipse missus est ad passiones in mundum mittit. Quia ergo & filius amatur à patre, & tamen ad passionem mittitur, ita & discipuli amantur à domino, qui tamen ad passiones mittuntur in mundũ. Itaq; rectè dicitur: Sicut misit me pater, & ego mitto vos, id est, ea charitate vos diligo, quum inter scandala perseuutotum mitto, qua me charitate pater diligit quem venire ad tolerandas passiones fecit.

Circa

¶ Circa sextum, quod est, ad insufflationem domini spiritussancti datio, subditur:

Hæc quum dixisset, insufflauit & dicit eis: Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.

p Spiriussanctus in remissionem peccatorum datus.

Manifestè hic de illa pace agit, quę est remissio peccatorũ, quæ primũ & maximum est spiritussancti donum, propter quod quum dixisset, accipite spiritumsanctum, quasi quærerent, in quo accipiemus illum, statim subiungens, quorum, inquit, remiseritis peccata, remittũtur eis, & cætera. Ergo pax ista (vt iam dictum est) peccatorũ remissio est, & ista remissio, spiritussancti acceptio est.

Proinde suscipiãt montes (id est, Apostoli sancti, dignitate sublimes) pacem à rege Christo, cui omne iudiciũ dedit pater, rege, inquam, semel dicente, pax vobis, suscipiãt nihilominus pacem populo videlicet Euangelizandam, iterum dicente illo pax vobis: Idcirco semel & iterum dixit, pax vobis, videlicet, quia & per semetipsum prioris populi sui Ecclesiam, scilicet patriarchas, prophetas, & electos omnes, à primo Abel vsq; ad latronem in cruce pendentem pacificauit, & Deo reconciliauit, pauperes autem suos, id est, nos gentiles, per Apostolos ad eandẽ pacem inuitauit, dicens eis: Sicut misit me pater, & ego mitto vos.

12. de tri.

Insufflauit, inquit, & dicit eis: Accipite spiritũ sanctũ. Secundũ Aug. ille corporeus Christi flatus nõ fuit substãtia spiritussancti, sed cõgruum suæ missionis signũ. In hoc enim ostensum fuit spiritum sanctum nõ tantum à patre, sed etiam à filio procedere. Rursus, quia flatus non est, nisi viuẽtis, insufflando se viuere Christus ostendit, & viuentẽ esse spiritussancti substãtiam, cuius virtus viuificat omnia, iuxta quod in Ezechiele scriptum est: Veni spiritus, & suffla super interfectos istos, & reuiuiscent.

Cur dominus insufflauit.

Ezec. 37.

Itaq; flatus quem mortalis adhuc & passibilis homo Christꝰ attrahebat & reiiciebat ore suo, non spiritussanctus, sed communis erat aẽr, quo iam immortalis non indigebat vt spiraret, nec nos indigebimus in illo post resurrectionem seculo, vbi vita incorruptibilis est.

Proinde quamuis potestate spirare corporaliter, sicut

& man-

Christus iam immortalis vt spirauit.

& manducare vel bibere, quum non egeret, potuit, non tamen putandum est quòd vndecim Apostolos & omnes qui cum ipsis congregati erant obambulando singulatim cuiq; insufflauerit, aut quòd stãs in medio eorũ vno anhelitu tam grandem flatum emiserit, vt cũctos simul corporaliter adflaret, & hoc flatu attactis dixerit, accipite spiritumsanctum.

Ergo sic potius insufflauit, nõ quo modo homo, sed quomodo Deus, qui & antequã homo fieret insufflasse legit. Gene. 2. Formauit enim Deus hominẽ de limo terræ, & inspirauit, siue (vt septuaginta habẽt) insufflauit in faciẽ eius spiraculũ vitæ. Qui ergo tũc insufflauit vt fieret homo in animam viuentẽ, nunc idẽ insufflauit, vt anima viuẽtis hominis acciperet spiritumsanctũ, & ad intelligendũ scripturas sensum haberet apertum. Sic enim Lucas hoc ipsum narrat, quia tunc aperuit illis sensum, vt intelligerẽt scripturas.

Q

Quorum remiseritis peccata (inquit) remittuntur eis, Vbi est notandum secundum Augustinum, quod Ecclesiã non modo baptizãdo (vt dixerant quidam) sed etiam iudicando & absoluendo peccata dimittit. Ait enim: Ecclesiæ charitas, quæ per spiritumsanctum diffunditur in cordibus nostris, participum suorum peccata dimittit. Eorum autem qui non sunt eius participes tenet. Ideo postquàm dixit, accipite spiritũsanctũ, continuo de peccatorum remissione & retentione subiecit.

Gregorij Dignitas ingens collata hominibus.

Vbi etiam sciendum est, quod discipuli qui prius spiritum sanctum habuerunt, vt & ipsi innocenter viuerent, & in prædicatione quibusdam prodessent, idcirco hunc post resurrectionem domini patenter acceperũt, vt prodesse non paucis sed pluribus possent. Libet ergo intueri illi discipuli ad tanta onera humilitatis vocati, ad quantũ culmẽ gloriæ sint perducti. Ecce non solum de semetipsis securi fiunt, sed & principatũ superni iudicij sortiunt, vt vice Dei quibusdã peccata retineãt, quibusdã relaxent. Horũ nũc in Ecclesia Episcopi locũ tenẽt, soluẽdi ac ligãdi authoritatẽ recipiũt qui gradũ regiminis sortiunt. Grãdis honor, sed graue põdus istius est honoris. Durũ quippe est, vt qui nescit tenere moderamina vitæ suæ, iudex fiat vitæ alienæ. Et plerumq; contingit vt hũc iudicij locus teneat, cui ad locum vita minimè cõcordat, ac proinde sæpe agitur vt vel damnet immeritos vel alios ipse ligatus

gatus soluat, sæpe in soluendis subditis ac ligandis suę voluntatis motus, non autem merita sequatur. Vnde fit vt ipsa hac ligandi ac soluendi potestate se priuet, qui hanc pro suis voluntatibus & non pro subiectorum moribus exercet. Sæpe fit vt erga quemlibet proximum odio vel gratia moueatur pastor. Iudicare autem dignè de subditis nequeunt, qui in subditorum causis, sua, vel odium vel gratiam sequuntur.

Vnde rectè per Prophetam dicitur: Mortificabant animas quæ nõ moriuntur, & viuificabãt animas quæ nõ viuunt. Nõ morientẽ quippe mortificat, qui iustum damnat & non victurũ viuificare nitit, qui reum à supplicio absoluere conatur. Causæ ergo pensandæ sunt, & tunc ligandi atq; soluendi potestas exercenda. Videndum quæ culpa, aut quæ sit pœnitẽtia sequuta post culpam, vt quos omnipotens Deus per cõpunctionis gratiam visitat, illos pastoris sentẽtia absoluat. Tunc enim vera est absolutio præsidentis, quum interni arbitrium sequitur iudicis.

Cauendum ergo est eis, quorum huiusmodi officium vel potestas est, ne ligent nisi mortuum, neq; soluant nisi voce confessionis significante rediuiuum eundem esse de sepulchro productum. Nam si pro animo suo illũ ligent, hunc autem mortuum soluant, videlicet condemnantes iustum, & iustificantes impium, ipsi illa non sua, sed Christi potestate se priuant. Et viuentem quidem ligando, sic mortificare nequeunt, mortuum autem soluendo, nõ solum non viuificant, verum etiam fœtorem cũctorum naribus ingerunt.

R

Nequaquàm tamen vitium sacerdotis, dignitati & efficaciæ præiudicat mysteriorũ. Vnde & si vita sacerdotis etiam valde fuerit detractabilis, in nullo tamẽ lædens est ea quæ comissa sunt à Deo. Non enim sacerdos, sed neq; angelus, neque archangelus operari aliquid potest in his quæ sunt data à Deo, sed pater, & filius, & spiritussanctus omnia dispensant. Sacerdos autem suam linguam & manum tribuit. Non enim esset iustum vt aliena malitia in aliquo læderet sacramenta Dei percipientes.

Chryſ. *Sacerdotis vitium sacramento non præiudicat.*

De hac potestate & illud pendet quod alibi dicit: Quæ cunq; alligaueritis super terrã, erunt ligata & in cœlis, & quæcunq; solueritis super terrã, erunt soluta & in cœlo. Quã tamẽ potestatẽ nõ ante passionẽ suã dedit, sed tantũ Matth. 18.

pro-

Potestatẽ Christ⁹ promisit, post dedit.

promisit, sicut Petro manifestius de futuro loquẽs & tibi (inquit) dabo claues regni cœlorũ. Vbi de ligãdo, vel absoluendo potestatẽ promisit. Hic autem, id est, post resurrectionẽ suã de eo qđ pri⁹ vel melius est, id est, de baptizandis omnibus in remissionem peccatorũ, regulam tradit. Ex tunc enim vna sancta catholica Ecclesia per orbẽ baptizando in nomine patris, & filij, & spiritussancti peccata remittit. Et non vana fides, quia non minus peccata remittuntur eis quos baptismo abluens nunc per ministros suos incorporat sibi, q̃ remissa sunt eis qui iam in Ecclesia siue viuentes siue defuncti erant, quando Christus hora mortis sanguinem de suo corpore, fundens, omniũ in se credentium peccata lauit.

Potestas Ecclesie.

Dicat itaq; : Sicut misit me pater & ego mitto vos, id est, quã ego de remittendis peccatis potestatẽ à patre secundũ hominẽ accepi, eandẽ per omnia do vobis & vos quæcunque peccata remiseritis, remissa sunt cœlo & in terra. Hoc est pręcipuũ & magis necessariũ spũssancti datũ, scilicet in remissionẽ peccatorũ. Nam aliud datũ est, quo die Pẽtecostes idẽ spiritussanct⁹ datus est in diuersarum ornamẽta gratiarũ, sed illud omnib⁹ æqualiter dar, vt baptizati à peccatis omnes iustificemur. Istud autẽ dispari gratia distributũ est, operante in singulis eodẽ spiritu, & diuidẽte prout vult. Cæterũ sicut non solũ à patre, sed etiam filio spiritussanctus ꝓcedit, sic nõ semel, sed bis pro diuersis effectibus dari illũ oportuit. A filio nãq; in remissionẽ peccatorũ ꝓcedit, prout Euãgelista manifestè hoc verbo expressit dicendo, insufflauit & dicit eis. Accipite spiritũ sanctũ. Nam insufflauit, id est, de seipso ꝓcedẽtem dedit. Quòd autem à patre procedat adstruere opus non est, vnde nec etiam Græcorum aliquis dubitare solet, licet de filio non illum procedere quidam illorum dixerint.

S Spiritussanctus vt bis datus.

Quando in remissionem peccatorũ datus.

Et quidem priusquã filius in hunc mũdum venisset, diuersarum distributione gratiarum antiquis sanctis datus est, sed nondum vlli in remissionẽ peccatorũ, quod nunq̃ fieret, nisi prius idem põtifex noster sacrificiũ se pro nobis obtulisset. Itaq; spiritussanctus qui antè discipulorum mentibus inerat ad fidem, manifesta datione in remissionem peccatorum non nisi post resurrectionem datus est, iuxta quod scriptum est: Nõdum erat spiritus datus, quia Iesus nondum fuerat glorificatus.

Gregori⁹

Ioan. 7.

HO-

HOMILIA ALTERA.

THomas autem vnus ex duodecim qui dicitur Didymus, non erat cum eis quando venit Iesus. Ioan. 20.

In hac lectionis Euangelicæ parte duo nobis quæ tractanda restant insinuantur. Vnum est, absentis apostoli de veritate dominicæ resurrectionis dubitatio. Alterum, apparente rursus Christo, dubitantis in fide confirmatio, ibi: Et post dies octo.

Circa primum duo sunt consideranda. Vnum est, apostoli absentis prouisa secessio. Alterum, de resurrectione diffidentis incredula obstinatio, ibi: Dixerunt ergo.

Circa primũ dictum est: Thomas autẽ vnus ex duodecim non erat cũ illis quando venit Iesus. Thomas vnus de duodecim dicitur, tametsi per casum Iudæ vndecim tantũ essent relicti, quia duodecim esse Apostolos De⁹ disposuerat, & quia duodecim fuissent electi à Christo, & etiam quia duodecim futuri erant per electionem Mathiæ. A

Qui dicitur Didymus, inquit, Didymus Græcè Latinè dicitur geminus, quod cognomẽ idcirco Thomæ congruit, quia gemino sensu, id est, visu & tactu veritatẽ dominicæ resurrectionis voluit experiri. Non erat, inquit, cum eis quando venit Iesus. Absens ergo erat, à cæteris se diuiserat. Duobus vero modis contingit à cæteris diuidi. Videlicet, à malis hominibus, & à bonis. Illud commendabile est, istud damnabile.

Separare se cõtingit dupliciter. Num. 16.

De primo dictum fuit per Moysen multitudini filiorum Israël: Recedite à tabernaculis impiorum (videlicet Dathan & Abiron qui non consueta morte hominum erant perituri) & nolite tangere quæ ad eos pertinent, ne inuoluamini in peccatis eorum. A malorum quippe consortio separari debet, qui Christum sibi per gratiam cupit apparere. Vnde melius est pati hominum malorum odiũ, quàm eorum habere consortium. Ait vir secundum cor Dei: Odiui Ecclesiam malignantium, & cum impiis non sedebo. De secundo per Psalmistam dicitur: Cum sancto sanctus eris: Sicut enim mala societas vitanda est, ita desideranda est societas bona, propter multiplicem vtilitatẽ. Prima est accensio charitatis. Nam & extinctus carbo rursus

Bonorũ cõ tubernium desiderandum.

2.Cor.7.

Eccle.4.

Matt.18.

Societatis bonorum multiplex vtilitas.

Natt.18.

Roma.35

Ioan.15.

Thomæ absentia vt præuisa.

B sus accenditur,si carbonibus ignitis fuerit adiunctus.Bonorum ergo quære societatem.Si enim fueris socius conuersationis,eris & consors virtutis.Vnde Apostolus:Saluatus,inquit,est vir infidelis per mulierẽ fidelem. Si enim fuerint duo,fouebuntur mutuo.Vnus autẽ quomodo calefiet?Secunda vtilitas est subleuatio ruentis.Si enim vnus ceciderit,ab altero fulcietur.Vę soli,quia quum ceciderit, nõ habet subleuantẽ se. Malũ enim quod nemo videt,nemo arguit,& securus accedit tentator, vbi nullus timetur reprehensor. Tertia est, gratiosa præsentia Christi,iuxta quod ipse ait:Vbi duo vel tres fuerint congregati in noĩe meo,ibi sum in medio eorũ.Venit enĩ ipse & stetit in medio eorũ,id est,discipulorũ,qui in noĩe suo erant cõgregati.Quibuscũ,quia Thomas nõ erat,& desiderata dñi apparitione fraudat⁹, & p totos octo dies permãsit incredul⁹.

Quarta vtilitas est orationis exauditio, dicẽte domino in Euangelio: Dico vobis,si duo ex vobis consenserint super terram de omni re quãcunq; petierint fiet illis à patre meo qui in cœlis est. Multomagis ergo si magna fidelium multitudo vnanimiter orando quidpiam postulauerit,exaudietur. Vnde & apostolus Paulus fidelium precibus petit adiuuari,dicens:Obsecro vos fratres per dominum nostrum Iesum Christum, & per charitatem sancti spiritus, vt adiuuetis me in orationibus pro me ad Deum. Impossibile est enim multorum preces(modò piè precentur)nõ exaudiri.Itaque commendatam nobis intelligamus vnitatem,& vetitam diuisionem. Fit autem diuisio per infidelitatem, per hæreses, per excommunicationem iustè in contumaces prolatam,per discordiam denique per superbiam, sicut ille se diuisit à cæteris qui superbia tumens, ait:Nõ sum sicut cæteri homines. Porrò,palmes abscissus arescit,& in ignem mittitur,& ardet.

Sanè inter hæc nemo putet electi apostoli Thomę Christo apparente fortuitam fuisse absentiam, sed prouisam. Vnde Gregorius: Non,inquit, casu gestum est,vt electus ille discipulus tunc deesset,post veniẽs audiret,audiẽs dubitaret,dubitans palparet,palpans crederet.Non hoc casu,sed diuina dispensatione gestũ est.Egit nanq; miro modo superna clementia, vt discipulus dubitans,dum inmagistro suo vulnera palparet carnis, in nobis vulnera sanaret infidelitatis.Plus enim nobis Thomę infidelitas ad fidem,

dem, quam fides credentium discipulorum profuit, quia dum ille ad fidem palpando reducitur,nostra mens omni dubitatione postposita in fide solidatur.

¶Circa secundum,quod est,de Christi resurrectione diffidentis incredula obstinatio,subditur:

Dixerũt ergo ei alii discipuli:Vidimus dominũ.Ille aũt dixit eis: Nisi videro in manibus eius fixurã clauorũ,& mittã digitum meũ in locũ clauorũ, & mittam manum meam in latus eius non credam.

Discipuli gaudẽtes de visione domini, & de condiscipuli C
Thomæ dolẽtes absentia dicũt ei:Vidim⁹ dominũ,& sicut à Petro à mulierib⁹,& à discipulis audiuimus,ita & vidimus. Ille resurrexisse dominũ minimè credẽs:nisi videro, inquit,& vos vidistis in manib⁹ eius fixurã clauorũ,& nõ modo visu,sed etiã tactu super ea re fuero certior,& mittam,inquit,digitũ meum in locum clauorum,ita vt digito clauorũ loca scrutatus fuero, & misero manũ meam in latus eius quod lancea militis apertum fuit,non credam.

Si ad solam literã spectes quid est cur hic apostolus Tho Rupertus
mas plus cæteris redarguendus fuerit tanquã incredulus? Cæteros
Nẽpe & cæteri nisi vidissent, imò & nisi palpassent,non æquè vt
credidissent.Nã & sicut præmissum est,quũ dixisset : Pax Thomã dubitasse.
vobis,ostẽdit eis manus & latus, & secundũ Lucã nõ solũ
dixit : Videte manus meas & pedes meos quia ego ipse sum,sed: Palpate,inqt,& videte,quia spiritus carnẽ & ossa non habet,sicut me videtis habere . Sed nec ista sufficerunt eis ad credendum.Nam subdit Lucas:Adhuc autem illis non credentibus, sed mirantibus præ gaudio , dixit: Habetis hic aliquid quod mãducetur? In quo igitur Thomas magis illis incredulus, si puram hic tenere velis historiam , nisi fortè quia iis qui viderant eum resurrexisse nõ credidit. Nimirum nec illi suis facilè crediderunt oculis.

Igitur in manu sapientiæ Dei sua facta benè disponen- Thomas Iudaici populi
tis Thomas Iudaici populi figuram prætulit,qui à diebus typus.
apostolorum qui dominicæ resurrectionis primi testes
fuerunt, dicentes : Vidimus dominum (quod & nunc per
os vniuersalis Ecclesiæ dicere non desinunt) pertinaci
duritia resistunt,& nisi viderint,nõ credunt.Itaq; nõ tam
Thomas ex cæterorũ cõparatione apostolorũ q̃ Iudaicus
popu-

populus incredulitatis arguitur ex gentiũ comparatione.

Nos enim non vidimus & credimus dicentes illi: Deus auribus nostris audiuimus, patres nostri annunciauerunt nobis. Iudæi non credent, nisi Enoch & Helia præcurrentibus, terribilia viderint venturi iudicis indicia.

Malac. 4.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Et post dies octo iterum erant discipuli eius intus, & Thomas cum eis.

Hic ponitur apparente rursus Christo dubitantis in fide confirmatio. Vbi quinque notantur. Primum est, temporis & loci consideratio. Secundum est, apparentis domini miranda dignatio, ibi: Venit Iesus ianuis clausis. Tertium est, Thomæ credentis fidelis cõfessio, ibi: Respondit Thomas. Quartum est, de iis quæ non videntur fidei commendatio, ibi: Dicit ei Iesus. Quintum est, miracula Christi describentis intentio, ibi: Multa quidem.

D

Circa primum dictum est: Et post dies octo iterum erat discipuli eius intus. Post dies octo intus erant discipuli, intus, inquam, sed non in eisdem fonibus. Intus erant, sed non Ierosolymis. Non enim arbitrandum est q̃ toties in Galilæam ire iussi, per octo dies distulerint. Vbi ergo erant intus nisi in monte Galilææ quo abierunt (sicut refert Matthæus) sicut constituit illis Iesus?

Rupertus *Apparitionis huius locus.*

Matt. 28.

Vnde beatus Hieronymus: Post resurrectionem, inquit, Iesus in Galilæa conspicitur & adoratur, licet quidam dubitent. Tunc manifestius ostenditur Thomæ, & latus lancea vulneratum, & manus fixas clauis demonstrat. Quomodo vero intus si in monte erant? Videlicet quia ciuitas eius Nazareth in monte Galilææ sita erat, sicut habemus in Luca. Et venit Nazareth vbi nutritus fuerat. Et quũ dixissent ei: Quanta audiuimus à te facta in Capharnaũ, fac & hic in patria tua. Postmodum repleti ira, duxerunt, inquit, illum ad supercilium montis super quem ciuitas illorum erat posita, vt eum præcipitarent. Ergo & in monte abierant, & intus erant, quia in Nazareth ciuitate Galilææ fortasis in domum Mariæ matris eius cõuenerant.

Lucæ. 4.

¶ Circa secundum, quod est, apparentis domini miranda dignatio, subditur:

Venit Iesus ianuis clausis, & stetit in medio, & dixit eis: Pax vobis. Deinde dicit Thomæ: Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis.

Venit, inquit, Iesus ianuis clausis, videlicet eodem modo quo prius, Vbi Augustinus. Quæris, inquit, & dicis: Si per ostia clausa intrauit, vbi est corporis modus? Et ego respõdeo: Si super mare ambulauit, vbi est corporis pondus? Sed fecit illud tanquam Deus. Nunquid ergo quia resurrexit, destitit esse Deus?

E

Quomodo per ostia clausa intrare potuit.

Ingressus ergo clausis ianuis Iesus, inquit Chrysostomus, adstat, et non expectat à Thoma interrogari, sed vt ostendat, quoniam quum ille ad condiscipulos iã pridem loquebatur aderat, eisdem verbis vsus est. Quasi dicat Thomæ: Quoniam dixisti, nisi videro, & nisi manum meã in latus eius misero non credã, & hoc te dicente, quum absens putarer, & non viderer, præsens audiui, ecce infer digitum tuum, & vide, id est, experire manꝰ meas nõ spiritum esse, sed carnem & ossa, quæ, spiritus non habet, & tangendo substantiã verę carnis noli esse incredulus, sed fidelis in substantiã verę diuinitatis plenariè & corporaliter inhabitantis, quæ carnem suam resuscitare potuit.

Noluit autem Dominus Apostolo Thomæ clam apparere, sed quemadmodum palam & coram omnibus dubitationem suam expresserat, ita & coram omnibus illũ increpauit, vt exẽplo eius aliorũ nemo exinde dubitaret.

Porro inter hæc nemo putet dominum quum ipsius vulnera post resurrectionẽ etiam recentia, pertractarentur quicquam persensisse doloris. Erant enim vulnera illa in immortali & glorioso iam corpore, quod quum impassibile sit, nullius omnino capax est doloris.

Cæterũ, mirari est clementiam & dignationem domini Saluatoris, qui tã sollicitè pro vna anima ne in errore pmaneret seipsũ vulneratũ ostẽdere dignatus est, vt hinc & ipsi discamus nec minimũ aliquem debere contẽnere.

Clementiæ Christi dignatio.

Sanè latus vulneratum ostendens, insinuat quãto quãq; nos cordiali dilexit amore. Et qui vulneratas ostendit manus, innuit vtiq; quod nõ verbo & lingua, sed opere nos amauit & veritate. Confossos deniq; pedes ostendit, qui ex sua nimia charitate peccatorũ nostrorum pœnas, qua

si grauissima quædam pondera in corpore suo portauit.

Sed dixerit aliquis: Qui fieri potest vt corpus glorificatum quod clausis ingredi ad discipulos ianuis potuit, mortalium manib⁹ palpetur, qñquidē corrūpi necesse sit quod palpatur, corpus autē glorificatū est incorruptibile. Quòd aūt dñi corp⁹ iā glorificatū non modo visū oculis, sed etiam palpatū fuerat discipulorū manib⁹ Lucas (vt supra memoratū ē) ostēdit, narrās dūm Christū dixisse discipulis: Palpate & videte qm̄ spūs carnem & ossa nō habet.

Gregori⁹.

Christi corp⁹ vt palpabile & impalpabile.

Sed intelligendum est quia domini corpus post resurrectionem & palpabile fuit per veritatē naturæ, & subtile per effectum spiritualis potentiæ. Adhuc in corpore glorificato, Veritas est ossis & carnis, os durū est & caro mollis, sed durum & molle obiecta tactus esse quis nesciat? Porrò tangibile quū audis, duo tibi significātur, videlicet quod potest immutare sensum tactus, & hoc quidem est perfectionis, & quod nō potest tactum nostrum latere, & hoc est imperfectionis. Itaq; corpus gloriosum potest se præbere tangibile, & æquè potest, tactum nostrum latere & esse intangibile, prout vult. Tangi potest, quia verum corpus latere potest, quia per dotem subtilitatis potest organum tactus imperceptibiliter penetrare.

Quantitas vulnerum Christi.

Cæterum ex eo quod à Christo Thomę apostolo dicitur: Infer digitum tuum huc, nimirū in loca clauorū quibus sacræ manus eius perfossæ fuerāt & quod adiecit: Et adfer manū tuam & mitte in latus meū, sacrorū vulnerū magnitudo colligitur. Claui enim qui manus cōfixerant tantæ fuerūt grossitiei, vt viri digitum adæquarēt, & tantę amplitudinis fuit vulnus lateris, vt in illud mitti posset viri manus, quod insinuās sanctus Euangelista, ait: Vnus militū lancea latus eius aperuit. Aperuit, inquit, nō ait: percussit, aut vulnerauit, sed aperuit, vt illic quodammodo ostium vitæ panderetur in latere arcæ veri Noe, nēpe generis humani Saluatoris, quo intrare possent à perditionis diluuio liberati. Adhæc si intentionem eorū qui hoc vulnus mortuo iam domino inflixerūt, intētionē, inquā, sæuiendi crudelitate ferocē attēdas, nō est quod dubites de vulneris magnitudine. Intendebāt enim crura frangere crucifixorum, vt ocyus expirarent, & tollerētur ne spectaculi horrore eorum paschale sabbathū quod erat postera die celebrandū fœdaretur. Vnde ait Euangelista: Iudæi ergo (quoniā parasceue erat) vt nō remanerēt in cruce corpora sabbatho (erat enim magn⁹ ille dies sabbathi) rogauerunt Pilatum, vt frangerentur eorū cruca & tollerentur, Et post pauca sequut⁹ adiecit: Ad Iesum autē quū venissent, & viderent eum iam mortuū non fregerūt eius crura, sed vnus militum lancea latus eius aperuit. Intendebant ergo si adhuc spirantem reperissent crura eius frā gere, quorū exaturandæ ferocitati dirum crucis nō sufficiebat supplicium, nisi insuper & crurifragio necarent,

Ioan.19.

Ioan.19

G

Noli, inquit, esse incredulus, sed fidelis. Quàm graue peccatum sit incredulitas, quamq; graui pœna feriendū (nempe quod æternæ vitæ præcludat ingressum) beat⁹ Ioannes Baptista testatur dicēs: Qui incredulus est filio, nō videbit vitam æternā, sed ira Dei manet super eū. Hinc & Apostо. Quibus, inquit, iurauit non introire in requiē ipsius, nisi illis qui increduli fuerunt? Et videmus quia nō potuerunt introire propter incredulitatem: Ait ergo ad Thomā domin⁹: Noli esse incredulus, sed fidelis. Manifestū est eū cui hoc dicebatur dominicæ resurrectionis fidē nō habuisse, sed fuisse incredulū & infidelē. Quid op⁹ est ergo, tantopere apostolo Thomæ velle gratificari vt contra Euangelicam veritatem dicatur nihil prorsus de Christi resurrectione dubitasse? Horū ipse sanctus Apost. non eget mēdacio. Sed nos poti⁹ op⁹ habemus sanctorū principibus & eorū exemplis informari. Quod si queras cur interdum permittat De⁹ sanctos & electos in dānabilia peccata ruere, sicut de apostolis patuit, qui in nocte dominicę passionis omnes in scandalū passi sunt, & præcipuè in Sācto Thoma qui totis octo dieb⁹ permāsit incredul⁹. Respōdet hoc varias ob causas permittere Deū.

Incredulitatis grauitas

Ioan. 3. Hebre. 3.

Cur electi cadere permittuntur.

Primò vt ostendat immensam suam misericordiam, & suæ promissionis veritatem erga eos quòs à criminib⁹ reuocat, & pœnitentiæ merito promissam qua se fecerunt indignos, clementer dat gloriā. Vnde & Dauid post grauem adulterij, proditionis, & homicidij ruinam, in hunc orauit modum: Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam. atque tandem adiecit: Vt iustificeris in sermonibus tuis & vincas cum iudicaris. Faciendo videlicet contrarium eius quod maligni homines de te præsumunt iudicare. dictitantes te peccatoribus etiam pœnitentibus non misereri.

Secundo permitit hoc Deus ad eius vtilitatem qui cadit. Scit enim apostolus Paulus quoniã diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Si omnia ergo etiam eorum peccata in bonum eis cooperantur. Adeo nempe bonus atque omnipotens est Deus, vt mala fieri non sineret, nisi maiora inde bona elicere prænouisset. Roma.8.

H

Quid cõferat electo ruina.

Quòd si quæras quid peccati lapsus cõferat electo. Respondetur, quia cõfert maioris feruoris acquisitionẽ. Dum enim tales post lapsum resurgunt, desiderio recuperandi quod amiserant plerunq; feruentiores ad bonũ efficiuntur, sicut interdũ contingit viatori, qui cernẽs socios suos se longè præcessisse hos tanta gradiendi velocitate insequitur, vt eos nõ modo cõsequatur, sed & longius antecedat. Vnde Ambr. in Homi. Sãcti si aliquãdo cadũt, alacriores resurgũt. Fidelior factus est Petrus postquã se fidẽ perdidisse defleuit, atq; ideo maiorẽ gratiam reperit q̃ amisit.

Confert nihilominus propria cognitionis & humilitatis incrementũ, ei qui fortasse de se præsumebat, dicente Apostolo: Qui se existimat stare, videat ne cadat. Vnde etiam Augu. dicit superbis vtile esse cadere in aliquod peccatum manifestũ vnde si displiceant, qui iam sibi placẽdo ceciderant. Salubrius sibi Petrus displicuit quãdo fleuit, q̃ placuit quando præsumpsit. Nã spiritualia vitia in quibusdam nõ curantur quæ latent, nisi in vitiũ aliquod carnale labãtur. Nõ enim curare aliquis solet vnã è veste maculam eluere, donec forsan tota in lutũ mersa, abluatur & tota. Cõfert deniq; cautioré sui circunspectionem, & erga cæteros delinquentes cõpassionis & miserationis affectũ. Porrò in homine peccante tria sunt consideranda, videlicet, peccatũ quod odire, natura quã diligere, & peccantis reatus seu pœna cui compati debemus. Vnde per Sapientẽ dicitur: Qui tentatus nõ est, qualia scit? Vir in multis expert⁹ cogitabit multa. Hinc & de Saluatore per Apostolum dicitur: Non enim habemus pontificem qui non possit compati infirmitatibus nostris, tẽtatum autem per omnia pro similitudine absque peccato. 1.Cor.10. De ci. dei Eccle.34. Hebr.4.

¶ Circa tertium, quod est, Thomæ iam credentis fidelis confessio, subditur:

Respõdit Thomas, & dixit ei: domin⁹ me⁹, & De⁹ me⁹.

Pensemus quemadmodum timuerit atque erubuerit apostolus Thomas videns dominũ, & audiẽs repetentẽ verba suæ incredulitatis. Respõdit ergo Thomas trepid⁹ & vereundus, sed iam fidelis dominus meus, & Deus meus. Dicẽdo domin⁹ meus cõfitetur in Christo humanæ naturæ veritatẽ cui datũ est toti⁹ dominũ creaturę. q.d. Corde credo & ore cõfiteor te illũ esse q̃ dixisti: Vos vocatis me magister & domine, & benè dicitis, sum etenim. Quum autẽ subsequutus adiungit: Et De⁹ meus diuinã in Christo naturã veneratur. Ac si dicat: Corde credo & ore confiteor te illum esse quem Simon Petrus verisimè confessus est, dicẽs: Tu es Christus filius Dei viui. Itaq; (vt dicit Theophylact⁹) qui prius infidelis fuerat post lateris tactũ optimum se theologũ ostẽdit. Nam duplicem naturã vnicãq; hypostasin Christi edisseruit. Dicẽdo enim dominus me⁹, humanam naturam: dicendo verò Deus meus, diuinã cõfessus est, & ita vnum & eundem & dominum esse Deum. *Thomæ confessio.* Ioan.13. Matt.16. Grego.

Itaq; discipulum post resurrectionem suam dubitare permisit, nec tamen in dubitatione deseruit. Nã ita factus est discipulus dubitans & palpãs testis verè resurrectionis sicut spõsus matris primum dubius, postmodum factus est testis integerrimæ virginitatis. *Dubitatio Thomæ vt profuit. Thomam Christum tetigisse.*

Frustra quidam in quæstionem vertunt num Thomas apostolus tetigerit Christum, quum super ea re authores probati nihil hæsitauerint, vnde præter id quod iam ex Theophilacto citatum est, dicit Augustinus: Videbat Thomas, tangebatq; hominem, & confitebatur Deum quem non videbat neq; tangebat. Sed per hoc quod videbat atque tangebat, illud quod non videbat remota iam dubitatione credebat, dicens: Dominus meus, & Deus meus. Hinc etiam Ambrosius: Dixisti, inquit, Domine mitte manum tuam in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis. Misit manum qui non credebat, & Dominum te & Deum reperit. *Li. de fuga seculi.*

¶ Circa quartum, quod est earum quæ non videntur rerum fidei commendatio, subditur:

Dixit ei Iesus: Quia vidisti me Thoma credidisti, beati qui non viderunt & crediderunt.

K

Quum dicat Apostolus: Est autem fides sperandarũ substãtia rerum, argumentum nõ apparentium, profecto liquet quia fides illarum rerum argumentũ, (id est, certitudo) est quæ apparere non possunt. Quæ etenim apparent, Heb.11. Grego.

Thomas plus credidit quam vidit.

iam fidem non habẽt, sed agnitionẽ. Dum ergo vidit Thomas, dũ palpauit, quur ei dicitur: Quia vidisti me credidisti? Sed aliud vidit, aliud credidit. A mortali quippe homine diuinitas videri nõ potuit. Hominẽ igitur vidit & Deũ confessus est. Igitur vidẽdo credidit, qui cõtuens verũ hominẽ, hũc Deũ quem videre non poterat exclamauit. Nõ enim fides de Christi sola humanitate est, sed de homine Deo, vt puta quia natus est de virgine, quia homo De⁹ passus est, homo Deus resurrexit, homo Deus ascẽdit in cœlum & venturus est iudicare mundum Deus & homo.

Gentium fides commendatur.

Deinde fidem gentium cõmendat quæ in Christũ crediderunt, quem tamẽ non viderunt in carne, dicens: Beati qui nõ viderũt & crediderũt. Præteriti tẽporis vsus est verbis nẽpe iis qui id quod erat futurum in sua nouerat prædestinatione iam factum. Non tamen quasi Thomam apostolum suo priuans honore hoc dixit, sed consolãs eos qui dominum non videntes forent crediturí.

Quia enim vt dicit Theophylactus, multi dicunt: Beati oculi qui viderũt dominũ, solatur eos, qui nõ viderũt, ℣ multo beatius sit non vidisse. Si ergo nũc aliquis dixerit, vtinã in tẽporib⁹ illis fuissem, & vidisse Christũ miracula facientẽ, recogitet quia beati qui nõ viderũt & crediderũt. In qua nimirũ sentẽtia nos specialiter designati sum⁹, qui eũ quẽ carne nõ vidim⁹, mẽte retinem⁹. Nos, inquam, signati sumus, sed si fidem nostrã operibus seq̃mur. Ille etenim verè credit, qui exercet operando quod credit.

Gregori⁹

¶ Circa quintum, quod est Euãgelistæ Christi signata ex parte describentis intentio, subditur:

Multa quidẽ & alia signa fecit Iesus in cõspectu discipulorũ suorũ quæ nõ sunt scripta i libro hoc.

Chrys.

¶ Quia Ioãnes pauciora aliis Euãgelistis dixerat, nũc dicit Iesũ multa alia signa corã discipulis fecisse quæ ipse in Euãgelio suo nõ descripserit, sed nec alij Euãgelistę omnia dixerũt, sed quæ erãt sufficiẽtia attrahere ad fidẽ audiẽtes. Vbi esset de iis loquit signis quę post resurrectionẽ fecit. Et ideo dicit in cõspectu discipulorũ suorũ, cum quib⁹ solis post resurrectionẽ cõuersat⁹ est. Eiusdẽ sentẽtiæ est Theodicẽs: Quæ enim ante crucẽ, non modo coram discipulis, sed omnibus coram faciebat. Atque ita hæc, de quibus nunc dicit Euangelista post resurrectionem sunt facta.

Cum

Cum solis enim discipulis versabatur quadraginta diebus, signa ostendens resurrectionis.

Christus post resurrectionẽ cũ solis discipulis conuersatus.

Sicut enim ante crucem faciebat signa, ostendens se esse filium Dei, ita & post resurrectionẽ perficiebat signa coram discipulis, ostẽdens se filiũ hominis, & habere se corpus, idq; incorruptibile & diuinitus, & nõ iam carnalibus legibus subditũ. Quis autẽ Euangelistæ describens Christi signa fuerit scopus, consequenter ostendit, dicens:

Hæc autem scripta sunt, vt credatis quia Iesus est Christus filius Dei, & vt credentes, vitam habeatis in nomine eius.

M Theoph.

Quum igitur multa facta sint signa resurrectionis, hæc solum scripta sunt, & neq; hæc ostentationis gratia, vel tantum vt ostendatur gloria vnigeniti, sed vt vos, inquit, credatis. Etsi quæras, quod hinc lucrũ & cui cedens? Nõ Christo. Quæ enim eius vtilitas dũ nos credimus, sed in nosipsos redundans. Dicit enim: Vt credentes vitã habeatis in nomine eius. Credẽtes enim ℘ resurrexit & viuit, nobisipsis vitã paramus. Propter nos enim surrexit & viuit: Qui autem ipsum mortuũ esse putat, & neq; resurrexisse, neq; viuere, ille sibi mortẽ & corruptionem adiudicat & confirmat. Fides enim est spiritualis vitæ principiũ, dicente Domino per Prophetam: Iustus autem meus ex fide viuit. Et vitam, inquit, habeatis in nomine eius. Vnde ipse in Euangelio loquitur ad patrem, dicens: Hæc est vita æterna, vt cognoscant te Deum verum, & quem misisti Iesum Christum. Et rursum alibi, de ouibus suis loquens, dicit: Ego veni vt vitam habeant, & abundantius habeant.

Propter nos & facta & scripta.

Abacuc. 2
Ioan. 17.
Ioan. 10.

DOMINICA SECVNDA POST PASCHA.

EGo *sum pastor bonus. Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis.* Ioan. 10.

Præsens sancti Euãgelij lectio in tres partes scinditur. In prima Christus se pastorẽ bonum esse euidẽti signo cõprobat. In secũda, eum qui nõ pastor, sed mercenarius est, designat, ibi: Mercenarius autẽ. In tertia, iterato

se pastorẽ bonũ pronuntians,& alias se habere oues confirmat,ibi:Ego sum pastor bonꝰ, & cognosco oues meas.

A Circa primũ,ipsius domini voce dicit: Ego sum pastor bonus. Sub metaphora pastoris & ouium de se & suis fidelibus loquitur. Et vtiq; ipse vnus,pastor bonus est, pastor bonus, sine pari, vt merito dicat: Omnes quotquot venerunt fures sunt & latrones, de quibus etiã per Prophetam loquitur,dicẽs:Ipsi regnauerũt & nõ ex me,principes extiterũt,& nõ cognoui.Et iterũ: Currebãt,inquit, & non misi eos.Nullus enim vel accidentali bonitate esse bonus animarũ pastor potest qui p Christũ,id est, Christo vocante nõ intrat. Quũ enim ipse princeps sit pastorũ ad ipsum ptinet in Ecclesia pastores sui vicarios ordinare,dicente Apost.Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos,quosdam autẽ Prophetas,alios verò Euãgelistas, alios autẽ pastores & doctores, ad cõsummationẽ sanctorũ,in opus ministerij,in ædificationem corporis Christi.

Christꝰ vt pastor bonus.

Ioan.10.

Osee.8.

Iere.23.

1.Petri.5.

Ephe.4.

Ego,inquit,sum pastor bonus.Dum contra illos sermonem dirigeret, qui non intrant per ostium, sed ascendũt aliunde. & proinde fures & latrones sunt, semel & iterum dixit: Ego sum ostium, nunc ad eum sermonem intendens,qui intrat per ostium pastor est ouium, pro eruditione eius cui loquitur, nunc aliquid ampliꝰ proloquitur,dicens: Ego sum pastor bonus,atq; eiusdem bonitatis formam,quam pastor quisq; imitetur,adiũgit dicens:Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis. Erat planè bonitatis huius formam sumere altius,quia quum esset in forma Dei,propter nos populum suum & oues pascuæ suæ,semetipsum exinaniuit formam serui accipiens, & habitu inuentus vt homo, & iuxta parabolam centũ ouium & vnius perditæ,quum haberet oues nonagintanouem,id est,omnem beatorum angelorum multitudinem, relictis illis, venit illam quæ errauerat quærere.Sic,inquam,poterat formam suæ bonitatis hic bonus pastor exponere, sed hoc exemplum nulli imitabile est.Non enim infra se descendere possunt,dum pastores hominum fiunt,sed econtrà,tanto supra semetipsos eleuantur, vt principatibus & potestatibus cœlorum assimilentur.

Philip.2.

Quod imitabile est proponit.

Benè ergo dum homines ad imitationem sui formare intendit, illud omittit quod nullatenus possent imitari, & hoc solum quod imitabile est, hoc modo proponit.

Bonus

Bonus pastor animã suã dat pro ouibus suis. Hoc etenim pastoribus spiritum charitatis habentibus,imitabile est,imò & imitari dulce est.Vnde vnus constantissimus,quum oues suas à furibus & latronibus defensaret, ego,inquit, libenter impendam, & superimpẽdar ipse pro animabus vestris,licet plus diligens minus diligar. Quãti putas pro ouibus semetipsos impenderũt? Respersa sunt ouilia sanguine pastorum, maduerunt cædibus pastorum campi, cruentata sunt pascua vulneribus pastorũ,sacrata est terra corporibus eorum,ditatum est cœlum animabus quas pastores pro ouibus posuerunt.Ex quibus claret imitabilem esse pastoribus hanc suæ humilitatis formam quam proposuit pastor bonus.

Christi exemplũ imitantur.

2.Cor.12.

Et tamen nemo pastor bonus,nisi hic vnus, quia nemo bonus nisi vnus Deus.Hoc etenim quodam loco dicẽte sibi cuidam, magister bone,quid faciendo vitã æternã possidebo,respõdit:Quid me dicis bonum?Hæc enim est salutatio in foro,vsitata ambitioni scribarũ &phariseorũ. Nisi me cõfitearis Deũ,consequẽs est, vt nèc dicas bonũ.

Vnus pastor bonus.

Matt.19.

Itaq; quemadmodum pastor & magister voce quidem diuersa,sed sensu idem sunt(vnde enim pastor ouium dicitur pro similitudine, inde magister hominum est in rei veritate,sicut magister bonus, non nisi quia Deus est) sic pastor bonus non aliunde,nisi quia Deus est. Pastor(inquã)bonus,& non ex accidẽti dono,sed essentialiter bonus. Itaq; cæteri quidem pastores digni siue idonei dici possunt,hic autem solus pastor bonus,qui solus ita animã suam posuit pro ouibus, vt in sacramento nostro corpus suum & sanguinem verteret, & oues quas redemerat suæ carnis alimento satiaret.

Gregoriꝰ

Patet autẽ pastoris huius erga suas oues bonitas in quatuor,videlicet in pascendo,in defendendo,in vocãdo,in educẽdo. Primũ igitur patet pastoris huius bonitas in pascendo.Pastor enim à pascendo dicit.Pascit autem oues sua gratia,pascit doctrina, pascit Eucharistia. De pastu gratiæ,illud mysticè possumus accipere ꝙ in Euangelio ipse loquitur,dicẽs:Misereor super turbam, & post pauca subdit: Si dimisero eos ieiunos,deficient in via.

C *Pastoris bonitas in pascendo.*

Mar.8.

In cuius figuram in Exodo scriptũ est, ꝙ quũ Moyses gregem minasset ad interiora deserti, apparuit ei dominus in rubo ardenti.Porro ad interiora deserti in pastum

Exod.3.

veniunt,

veniunt, quando exteriorem consolationem derelinquẽtes interiorẽ quærunt, vbi eis in igne charitatis dominus apparet, vt iure possint dicere: Nonne cor nostrũ ardens erat in nobis dum loqueretur nobis in via.

Lucæ.24.

Ezech.34 De pastu doctrinæ per Ezechielem loquens promittit, dicens: In pascuis vberrimis pascã eas, in montib⁹ excelsis Israël erunt pascua illarũ. Scripturarum sanctarũ altitudines, quasi montes pascuæ sũt. Et iste est pastus de quo

Matth.4. dicit in Euangelio: Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Hoc pane pascit oues suas Christ⁹, nõ modo per se, sed etiam per suos, iux

Iere.3. ta quod per Prophetã promisit, dicẽs: Dabo vobis pastores iuxta cor meũ, & pascẽt vos sciẽtia & doctrina. Qui nõ hoc pane pascit, dicere potest cũ Psalmista: Aruit cor meum, quia oblitus sum comedere panem meum.

Ioan.6. De pastu Eucharistiæ ipse loquitur, dicens: Panis enim verus est qui de cœlo descendit, & dat vitam mundo. Et subdit: Ego (inquiens) sum panis vitæ. Qui venit ad me nõ esuriet, & qui credit in me nõ sitiet in æternũ. Et subinde: Ego sum panis viuus qui de cœlo descendi. Si quis mãducauerit ex hoc pane viuet in æternum. Et panis quem ego dabo caro mea est pro mundi vita. Et qui manducat me, inquit, viuet propter me. Et hic est ille panis subcinericius quem per angelum allatum Helias ad caput suum

1.Reg.19 respiciens reperit, comedit, & ambulauit in fortitudine cibi illius vsq; ad montem Dei.

D Secundo patet huius pastoris bonitas in defendendo, & notãter in eo quod ait: Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis. Pro suis enim ouibus moriendo vitam illis acquisiuit æternam, & suæ fortitudinem virtutis victor mortis nõ amisit. Et ego (inquit) vitam æternam do eis, & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea. Pater meus quod dedit mihi maius omnibus est, & nemo potest rapere de manu patris mei. Quòd non rapiet quisquam oues suas de manu sua, sine dubio multis iamdudũ argumentis vniuerso orbi comprobatum est. Quid enim fures & latrones intentarum reliquerunt? quid non egerunt, vt raperẽt oues lupi vel omnes feræ syluarum? Et tamen de manu pastoris huius nullam omnino ex ouibus eius rapere potuerunt.

Pastoris bonitas ĩ defendendo.

Ioan.10.

Vnde & pastor iste fortissimus bene per Prophetam dictus

dictus est Dauid, dicente domino: Et suscitabo super eas pastorem vnum qui pascat eas, seruum meum Dauid, Ipse pascet eas, & ipse erit eis in pastorẽ. Ego dominus ero eis in Deum, & seruus meus Dauid princeps in medio eorũ. Dauid enim & in custodia gregis, boni huius pastoris signum gessit. Vnde ipse ad Saulem loquẽs: Pascebat, inquit, seruus tuus patris sui gregem, & veniebat leo vel vrsus tollebatq; arietem de medio gregis, & sequebar eos & percutiebam, eruebamq; de ore eorum. Et illi consurgebant aduersum me, & apprehendebam metum eorum, & suffocabam, interficiebamque.

Ezec.34.

Christus vt alter Dauid pastor.

1.Reg.17.

Grex ille Dei populum qui dicit in Psalmo: Nos autem populus eius & oues pascuæ eius, leo vel vrsus, diabolum Dauid ipse tam fortitudine q̃ eram nomine (interpretatur enim, manu fortis) bonum præsignabat pastorẽ Christum, qui quum de suis ouibus nullam omnino perdat, nõ rapiet eas quisquã, inquit, de manu mea, diabolum nãque suffocauit, & nos oues suas de ore eius liberauit, omnem quoq; persequutorem, casso labore deceptum, frustratũ furti atq; latrocinij redarguẽs, æterna dãnatione puniuit.

Vnde autem tanta fortitudo in manibus eius sit ostendit, dicens: Pater meus quod dedit mihi maius omnibus est. Illud, inquit, quod dedit mihi pater meus, id est, illud in quo mihi pater est, illud quod ego sum non secundum carnis naturam, quæ ex homine sumpta est, sed secũdum eam naturam qua Deus mihi pater est, maius omnibus est fortius omnibus est, potentius omnibus est. Quòd si omnibus maius est, vtiq; & raptore animarum diabolo maius atq; fortius est. Vnde & de hoc quod maius omnibus est, subiecit: Et nemo potest rapere de manu patris mei. Hoc vtique maius omnibus est, quod de manu patris mei nemo potest rapere. Nihil enim præter Deum insuperabile est. Itaq; si quæris quid pater huic filio suo dedit? Vtique omnipotentiã suã dedit, vt nemo rapiat de manu filij sicut nemo potest rapere de manu patris. Patet itaque pastoris isti⁹ bonitas erga suas oues, has defendẽdo. Dicat ergo: Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis.

Vnde Christo tanta fortitudo.

Ioan.10.

E

Pastoris bonitas oues redimendo.

Roma.5.

Dedit enim ꝓ suis ouibus animã suã, in preciũ redemptionis in signũ dilectionis, in monumẽtũ recordationis, in exemplũ imitationis. De primo per Apostolũ dicitur: Quum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mor-

met

tem filij eius,qui nobis redimēdis,semetipsum dedit. Vn-
Esaiæ.43. de & per Prophetam loquitur, dicens: Seruire me fecisti
in iniquitatibus tuis, præbuisti mihi laborem in peccatis
tuis.Graue scelus tali ac tāto mercenario laboris sui pre-
tium negare. Nullum autem aliud ob pretium quàm pro
Eccle.34. nostrarum salute laborauit animarum. Ait Sapiens: Qui
effundit sanguinem,& qui fraudem facit mercenario fra-
tres pari crimine rei sunt.

Quòd si graue scelus est & vltione pauenda feriendū
propriam Christo animā subtrahere, quanto grauius est,
non modo propriam,sed insuper aliorum plurimorum a-
nimas deducere in perditionem?Vnde Bernardus:Si do-
minus proprium sanguinē dedit in pretium redemptio-
nis animarum,nónne videtur tibi grauiorem ab eo susti-
nere persequutionem qui suggestione praua,exēplo per-
nicioso,scandali occasione,auertit ab eo animas quas il-
le redemit, quàm ab illo qui sanguinem ipsius fudit?

Christi erga nos dilectio.

De secundo ipse in Euangelio loquitur,dicēs: Maiorē
hac dilectionē nemo habet q̄ vt animā suā ponat quis p̄
amicis suis. Ionas p̄ salute aliorū semetipsum in mare p̄-
cipitandum obtulit. Christus tradidit semetipsum pro no
bis oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis.
Ioan.15.
Ionæ.1.
Ephes.3.

De tertio patet,videlicet quòd dedit animam in mo-
numentum recordationis. Quum enim sacri corporis &
sanguinis sui sacramentum discipulis in recordationem
suæ quæ tunc imminebat passionis traderet,eisq; daret fa
cultatem hoc ipsum faciendi ait:Hoc facite in meam cō-
Lucæ.22. memorationem. Itaq; gratiam fideiussoris huius ne obli-
Eccle.29. uiscaris,dedit enim pro te animā suam . Ipse enim se pro
Christus pro nobis fideiussor. nobis apud patrem vadem obtulit,& pro nobis debitori-
bus fideiussoris officium subire dignatus est. Tātum ve-
rò posset esse debitum pro quo spondet fideiussor,p̄ ipse
propriè cedat hæreditati, sed & nonnunquam ipsam suā
impendat vitam. Quod vtique Christum fecisse, ipse per
Prophetam testatur,dicēs:Reliqui domum meam, dimisi
Iere.12. hæreditatem meam,dedi dilectam animam meam in ma-
nibus inimicorum.Domus sua,cœlū, hæreditas diu pos-
sessa,Iudæorum fuit synagoga. De qua ad patrē loquens,
dicit:Restitues hæreditatem meam mihi,quod fiet in fine
seculi,iuxta quod per Apostolum dicitur:Quum plenitu-
Roma.9. do gentium intrauerit,totus Israel saluus fiet. De

De quarto,videlicet, quia animā suam dominus posuit F
pro ouibusin exemplū imitationis per beatū Ioannem di- 1.Ioan.3.
citur:Ille pro nobis animam suam posuit,& nos debemus Gregor⁹
pro fratribus animas ponere. Fecit ille quod monuit,o-
stendit quod iussit. Ostensa nobis de contemptu mortis
via qua sequamur, apposita est forma cui imprimamur.
Primū nobis est exteriora nostra misericorditer pro oui-
bus eius impendere, postremū verò si necesse sit etiā mor
tem nostram pro eisdem ouibus ministrare. A primo autē
hoc minimo,peruenitur ad postremum maius.

Sed quum incōparabiliter sit melior anima qua viuimus
q̄ terrena substantia,quam exterius possidemus, qui non
dat pro ouibus substantiā suam,quādo pro his daturus est
animā suam? Et quidē ad hoc tantū habet Ecclesia posses- *Facultates*
siones & diuitias vt subueniat egentibus.Vnde Ambrosi⁹: *Ecclesiæ ad*
Aurum Ecclesia habet, nō vt seruet,sed vt eroget,& sub- *quid.*
ueniat in necessitatibus.Quid est opus custodire quod ni *Li.de offi.*
hil adiuuat? An ignoramus quantum auri atq; argenti de
templo domini Assyrij sustulerunt?Nonne melius constat
sacerdos pro alimonia pauperum, si alia subsidia desunt,
quàm si sacrilegus contaminat & asportat hostis?

Itaq; pro alimonia pauperum,pro redemptione capti-
uorū,pro sepultura christianorū,non modo licitū,imò &
pium est ecclesiastici ministerij sacratavasa conflare.Non
enim(vt dicit Augustⁱ) est episcopi seruare aurum,& à se *De cōmuni*
reuocare mendicantis manum . Vnde etiā Hieronymus: *vita cleric.*
Gloria episcopi est pauperum necessitatibus prouidere. *Episcopi*
Ignominia sacerdotis est propriis studere diuitiis. *gloria.*

Ait rursum alio loco Augustⁱ. Totū quod est pastoris & *Lib.de oui.*
exteriora & interiora ad vtilitatē est ouium, ita q̄ se totū
debet deserere quatenus eis intendat.Si igitur adsit infir-
mitas,cū infirmitātibus infirmeť, vratur cū scandalizatis.

Tertio patet huius pastoris erga suas oues bonitas in G
vocando.Vnde de seipso loquēs: Proprias,inquit,oues vo *Pastoris bo-*
cat nominatim. Valde dissimilis est iste bonus pastor,dis- *nitas in vo-*
similes etiam sunt & alij pastores qui intrant per ostium, *cando.*
& quibus ostiarius aperit furibus & latronib⁹ illis qui de-
clinantes ostium ascenderunt aliundè. Illi enim nequa-
quā vocant oues nominatim,sed econtra,peruersis vtun- Esaiæ.5.
tur nominibus,dum dicunt bonū malū, & malū bonū,dū
vocant,tenebras lucē, & lucem tenebras,vt iustificēt im-
pium pro muneribus, & iustitiam iusti auferebant ab eo.

Vocat

Vocat nominatim. Vocat, inquit, oues proprias nominatim. Quid magis ei propriũ quàm oues illæ quas sanguine suo & morte redemit? Sed & propriæ sunt illæ oues inferiori cuilibet pastori bono qui per ostium intrauit (vt dictum est) quia videlicet ipse easdem oues dilectionis affectu suas fecit, vel quia principi pastorum Christo pastor ipse proprio labore & cura nutritio, illas quæ non erant acquisiuit.

Vocat illas nominatim, id est, quum sint oues, non hœdos vocat, sed (vti sunt) oues, blandè ac familiariter appellat. Et si quando hœdi fuerant, nõ hoc maledico ore tyrannizando eis improperat, quum ipse pastorũ princeps dicat per Psal. Nec memor ero nominum eorum per labia mea, nisi fortè pro vtili cõmemoratione gratiæ purificantis, sicut Apostolus quum veteres commemorasset nomina,

1.Cor.6. dicendo: Neq; fornicarij, neq; auari, neq, molles, neq; masculorum concubitores, neq; fures, neq; rapaces regnum Dei possidebunt: quũ, inquam, hæc vetustatis nomina contigisset, statim Dei gratiam cõmendando subiũxit: Et hæc quidẽ fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis in nomine domini nostri Iesu Christi, & in spiritu Dei nostri. Nominatim illas vocat pastor ipse pastorum eo scilicet nomine quod super eas ipse scripsit, obliteratis nominibus priscis, nomẽ Dei sui, & nomẽ nouũ, nomen filiorum Dei, quod est nomen Christianum, de quo

Esaiæ.65. & per Prophetam: Vocabo, inquit, seruos meos nomine alio, in quo qui benedictus est, benedicetur super terram.

Pastoris bonitas in educendo. H Quarto patet hæc ipsius bonitas in educendo. Nominatim enim eas vocando educit eas. Si quæris vnde educit vel quo? Et quidem quotquot oues Christi sumus, eo ipso quod sumus oues, educti sumus de tenebris errorum

Coloss.1. antiquorũ, eripuit enim nos Deus de præsenti seculo nequam & transtulit in regnum filij dilectionis suæ.

Vnde oues educendæ. Veruntamen est adhuc & plerumque euenit vnde plerosque nostrum qui iam oues sumus Christi, educi oporteat, imò & clamore grandi euocari, sicut per Lazarum significatũ est, quem iam fœtentem & quatriduanũ cognouimus magno domini nostri Iesu Christi clamore fuisse resuscitatũ. Plerumq; enim sordidantur oues, etiam postquam tonsæ & salubri fluuio lotæ fuerint, & ipsis suorum morbis vitiorũ delectatę, in praua cõcluduntur cõsuetudine, aut etiã hæretico (quod grauius est) fœdantur errore.

Hic

Hic laborat inferior quisq; pastor ouiũ, qui (vt iam dictum est) intrauit per ostiũ, & vocibus vtens nunc quidẽ

1.Cor.5. asperis, verbi gratia: quũ dicit Apostolus: Omnino auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter

2.Cor.6. gentes, nunc verò blandis quum idem ipse ad eosdem: Os inquit, nostrũ patet ad vos ô Corinthij, cor nostrũ dilatatum est, siue ad Galatas: Filioli mei, quos iterũ parturio, do

Galat.4. nec formeẽ Christ⁹ in vobis. Re vera vocat oues nominatim donec educat eas, id est, prauã in illis fornicationis cõsuetudinẽ expurget, vel reformet fidei firmitatem. Quod quia nõ sola voce prædicationis nec ab ipso principe pastorũ Christo factũ est, nec ab alio quolibet pastore peragitur, sed operis quoq; exemplo, post præmissa subiecit.

Pastor ante oues vadat. Et quũ proprias oues emiserit ante eas vadit, & oues illum sequuntur quia sciunt vocẽ eius. Ita enim oportet fieri, vt quũ emiserit illas perverbũ exhortationis, vadat ante illas per exemplũ boni operis, ne quãdo dicat illi Deus pec

canti: Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meũ per os tuum? Tu verò odisti disciplinã, proiecisti sermones meos retrorsum, & cętera quę sequuntur. Quod

1.Cor.9. prævidens Apostolus dicebat: Sic curro nõ quasi in incertum, sic pugno nõ quasi aërem verberãs, sed castigo corpus meum & in seruitutẽ redigo, ne fortè quum aliis prædicauerim, ipse reprobus efficiar. Ergo quũ proprias oues legitimus pastor emiserit, ante eas vadit, & oues illum sequuntur. Sequuntur, inquam. Hoc enim ipsis expedit o-

uibus Si enim de hypocritis & simulatis pastoribus ipse summus pastor dicit: Omnia quæcunq; dixerint vobis seruate

Matt.23. & facite, secundum opera verò eorũ nolite facere, dicunt enim & nõ faciunt, quanto magis sequi oportet eos, qui dicunt & faciunt? Sequuntur ergo illũ, quia sciunt vocem eius, quia veram & sanam esse cognoscunt doctrinã eius.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Mercenarius autem & qui non est pastor, cuius non sunt oues propriæ videt lupum venientem, & dimittit oues & fugit.

In hac parte lectiõis Saluator eũ qui nõ pastor sed mercenarius est designat. Vbi primo mercenarius describit. Secundo lupus grassator ostendit, ibi: Et lupus rapit. Tertio mercenarius certo signo deprehendit, ibi: mercenarius autẽ.

Circa

Circa primũ dicit: Mercenarius aũt & qui nõ est pastor. Si diligẽter aduertas, quatuor in hac lectione posita sũt scilicet pastor bonus, qui dicit: Ego sum pastor bon⁹, & is qui formã boni pastoris imitatur, & mercenari⁹, & lupus. Nempe duo bona, videlicet ipse pastor bonus Christus, & huius imitator, & duo mala, videlicet mercenarius, & lupus. Paulò antè etiã furem designauerat, qui nõ venit nisi vt furetur, & mactet, & perdat, qui nõ per ostium intrauit, sed ascendit aliundè. Porrò lupus cum mercenario occultius q̃ fur dãnosus est ouili. Fur enim dũ mactat & perdit, aperta corporibus & animabus tẽpestate pernitiosus est.

Nota.

Mercenarius quis sit

Itaq; mercenarius qui nõ ipse quidem mactat & perdit, sed fuga sua lupo perditori, raptori, & dispersori, scilicet diabolo, vel certè cuilibet hæretico (quem diabòli satellitium esse certũ est) locum facit, nõ quidem ipse fur est & latro, sed nec dicendus est pastor. Sic enim ait: Mercenarius autẽ & qui non est pastor. Quo modo igitur vel qua intrauit? Nam inter ostiũ, & ascensum aliundè, nihil medium positum à Saluatore reperitur. At is qui per ostium intrauit pastor est ouiũ, & q̃ ascẽdit aliundè, ille fur est & latro. Qua ergo intrauit mercenari⁹ qui nõ est pastor, nec tamẽ mactat aut perdit sicut fur? Nõ enim apertè sicut Arrius vel alius quilibet etiam huius temporis hæresiarches persequitur aut sæuit vt occidat eorum corpora quorum non potest animas suæ peruersitatis maculare consensu.

K

Mercenarius socius furum.

Esaiæ. 1.

Restat profectò vt & si fur nõ est, socius tamen sit furũ, quia de talibus dictum est: Principes tui socij furũ, omnes diligunt munera, sequuntur retributionẽ. Socius autẽ furum animo est, nam corpore cũ pastoribus per ostium intrare visus est, quamobrẽ & si fur & latro nõ esse videtur, sed potius intrasse per ostium, pro eo q̃ fidem catholicã profitetur, nec aliud euangelizat q̃ id quod euangelizatũ est à veris pastoribus, tamen iuxta præscriptã Prophetæ sententiam, qui quum dixisset: Principes tui socij furum, statim hoc ipsum ratione comprobans, omnes, inquit, diligũt munera. Nam & pro eo quòd munera diligit, & temporalem sequitur retributionem, mercenarius est.

Cuius descriptio diligenter consideranda est. Mercenarius, inquit, & qui non est pastor. Rẽ solerter animo auditoris impressit, dicendo & qui nõ est pastor, scilicet vt de corde eius vulgarẽ extirpet opinionẽ, qua putaẽ vel dicitur

citur esse pastor. Verè enim non est pastor. Pastor nanq; dicitur, eo quod gregẽ pascat. At ille non gregẽ, sed seipsum pascit. Vnde Propheta: Væ, inquit, pastoribus Israël qui pascebant semetipsos. Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & cætera quæ sequuntur.

Mercenarius non est pastor. Ezec. 34.

Hinc beat⁹ Gregori⁹: Sunt, inquit, nõnulli qui dũ plus terrenã substãtiã quã oues diligunt, merito nomen pastoris perdunt. Et post pauca: Non pastor, sed mercenarius vocatur, qui non pro amore intimo dominicas oues, sed ad tẽporales mercedes pascit: Mercenarius quippe est qui locũ quidem pastoris tenet sed animarũ lucra nõ quærit. Terrenis commodis inhiat, honore prælationis gaudet, tẽporalibus lucris pascitur, impensa sibi ab hominibus reuerentia lætatur. Istæ etenim sunt mercedes mercenarij, vt pro eo ipso quod in regimine laborat, hic quod quærit inueniat, & ab hæreditate gregis in posterum alien⁹ existat. Vnde etiam Augustinus: Aliud mercenarius in Ecclesia quã Deũ quærit. Si Deũ quæreret castus esset quia legitimum maritum anima Deum habet. Quisquis enim à Deo præter Deum aliquid quærit, nõ caste Deum quærit.

de ver. do.

Vtrum verò pastor sit an mercenarius, cognosci veraciter non potest, occasio necessitatis deest. Trãquillitatis enim tẽpore plerũq; ad gregis custodiã sicut verus pastor, sic & mercenari⁹ stat, sed lupus veniens indicat, quo quisq; animo super gregis custodiam stabat. Lupus etenim super oues venit, quum quilibet iniustus & raptor fideles quosq; atq; humiles opprimit. Sed is qui pastor videbatur & non erat, relinquit oues & fugit, quia dũ sibi ab eo periculũ metuit, resistere eius iniustitiæ nõ præsumit. Fugit aũt non mutãdo locum, sed subtrahendo solatium. Fugit, quia iniustitiam vidit & tacuit. Fugit, quia se sub silentio abscõdit. Quibus bene per Prophetã dicitur: Nõ ascendistis ex aduerso, neq; opposuistis murũ pro domo Israël, vt staretis in prælio in die domini. Ex aduerso quippe ascendere est quibuslibet potestatib⁹ prauè agentib⁹ rationis libertatem voce cõtraire. Et in die domini pro domo Israël in prælio stamus ac murũ opponimus, si fideles innocentes contra peruersorum iniustitiam ex iustitiæ authoritate vindicamus. Quod quia mercenarius non facit, quum venientem lupum viderit, fugit

L

Pastor à mercenario sic discernitur.

Mercenarius vt fugit. Ezech. 13.

Cuius non sunt oues propriæ.

Cuius, inquit, non sunt oues proprię. Et hoc vtiq; cum

grandi pondere dictum est. Nō enim sunt eius oues propriæ, quia videlicet non eas in eius pectore gratia mater parturiuit, sicut in illo cuius hæc vox est pauloante citata: Filioli mei, quos iterū parturio, donec formetur Christus in vobis. Non possidet animam eius spiritus pastoris boni, & ideo non mirum, q̄ non & ipse in brachio suo congregat agnos, & in sinu suo leuet, & quòd non ipse fœtas portat. Sed quid?

Videt, inquit, lupum venientem, & dimittit oues & fugit. Non arguitur mercenarius q̄ furatus sit, mactauerit aut perdiderit, quia videlicet quum non educat oues in saltus alios q̄ quos probauerunt pastores magni & probati, neq; perdat oues venenatis falsæ doctrinæ pascuis, non satis legitimè fur dici potest, & proinde nec occasio est cur mactet. Nam interim oues non fugiunt ab eo, quippe quæ non habent causam legitimam cur non audiant vocem, vel cur necessario deuitant eius communionem, cur illi lac suū ad edendum, suamq; lanam denegent ad operiendū. Sed inde arguitur, quia videlicet videt lupum venientem, id est, diabolū animabus insidiantē, easq; ad mortem æternam per diuersa scelera pertrahentem. Videt, inquit, & fugit, id est, sub silentio (vt iam dictū est) se abscondit. Fugit, id est, verbum exhortationis subtrahit ne si lupo resistat, temporale commodum (quod amat) amittat.

Mercenarium vt oues sustinēt

Hic arguitur.

Oues amāt pernitiem.

Amant enim oues suam plerunq; pernitiem. Amant, inquam, & suis exitiis delectantur, suis periculis malè blandis in præsenti demulcentur, nec recogitant (dulcedine vitiorum fallente) quantus eas interitus consequatur. Et nisi perire permittantur eiusmodi oues sunt, vt neq; ad mactam pastoris venire, neque tonsorem eundem iam velint subire, insuper & ipsum pastorem tumultuando quantum possunt, cornibus & lateribus audent impingere. Fugit ergo mercenarius taciturnus, ne pugnando pro ouibus, temporalis lucri detrimentum patiatur.

¶ Circa secundum, vbi (scilicet) lupus grassator ostenditur, sequitur in litera:

Et lupus rapit, & dispergit oues.

G Lupus venit & mercenarius fugit, quia malignus spiritus

Gregori⁹ mentes fidelium in tentatione dilaniat, & is qui locum pastoris tenet, curam solicitudinis non habet, & animæ pereunt, & ipse de terrenis lucris lætatur.

Lupus

Lupus rapit & dispergit oues, quum alium ad luxuriam pertrahit, alium in auaritiam accendit, alium in superbiam erigit, alium per iracundiam diuidit, hunc inuidia stimulat, illum fallacia supplantat. Quasi ergo gregem lupus disipat, quum fidelium populos diabolus per tentationes necat. *Vt lupus rapit & dispergit.*

Sed cōtra hæc mercenarius nullo zelo accenditur, nullo feruore dilectionis excitatur, quia dum sola commoda exteriora requirit, interiora gregis damna negligenter patitur. Huiusmodi mercenarios per Ezechielem dominus increpat, dicens: Gregem meum nō pascebatis. Quod infirmū fuit non consolidastis, & quod ægrotum non sanastis. Quod confractum est non alligastis, & quod abiectū est non reduxistis, & quod perierat non quesistis, sed cum austeritate imperabatis eis & cum potentia. Et dispersæ sunt oues meæ eo quòd non esset pastor, & factæ sunt in deuorationem omnium bestiarum agri & dispersæ sunt. Ezech. 34

¶ Circa tertium, videlicet vbi mercenarius certo signo deprehenditur, subditur in litera:

Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, & non pertinet ad eum de ouibus.

Sola ergo causa fugiendi est, quia mercenarius est, quia mercedibus transitoriis inhiat, & dum illis contentus est, lupus rapit & dispergit oues. Nec solūmodo lupo veniēte fugit, sed & quando iuxta Ezechielē colliduntur arietes & hirci, dum lateribus & humeris impingūt, & cornibus suis vētilant omnia infirma pecora donec dispergātur foras, fugit idem mercenarius abscondendo se, nō iudicās inter pec⁹ & pecus, aut certè nequius quod crassum est assumit, & quod debile est proiicit, videlicet (vt paulò antè dictum est) iustificans impium pro muneribus, & iustitiam iusti auferens ab eo. Vnde Gregorius: N

Stare in periculo ouium non potest, quia in eo q̄ ouibus præest, non oues diligit, sed lucrum terrenum quærit. Dū enim honorem amplectitur, dum temporalibus commodis lętatus opponere se contra periculum trepidat, ne hoc quod diligit amittat.

Fugit ergo quia mercenarius est. Non diceretur autem mercenarius (inquit Aug.) nisi acciperet à cōducēte mercedem. Filij æternā patris hæreditatē patienter expectāt, *Mercenarius vt fugit.*

mercenarii tẽporalem mercedẽ cõducti festinãter exoptant, & tamẽ per linguas vtrorũq; diuina Christi gloria diffamatur. Inde ergo lædit, vnde mala facit, non vnde bona dicit. Botrũ carpe, spinã taue, quia botrus aliquãdo de radice vitis exortus pendet in spinis. Multi quippe in Ecclesia cõmoda terrena sectantes Christum prædicant, & per eos vox Christi auditur, & sequuntur oues, nõ mercenarium, sed vocem pastoris per mercenarium.

Botrus è spinis.

O Sed inter hæc quæritur: Quum Apostoli ipsi pastores fuerint, non mercenarij, cur fugiebant quando persequutionẽ patiebantur, & hoc domino dicente: Si vos persequuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam?

Mat. 13

Pastor quãdo citra culpã fugit.

Sed tunc, irreprehẽsibiliter pastor fugit, quãdo aperta persequutione furis hæretici, siue lupi diaboli per gentilem potestatem malitiam suam exercentis pastor ipse queritur, vt oues ipsius præsidio destituantur. Quod Paulus apostolus non solum irreprehensibiliter, verum etiam laudabiliter fecisse legitur, quando Damasci præposito gentis Arethæ regis custodiente ciuitatem, vt eum comprehẽderet, à fratribus per murum summissus est in sporta, & sic effugit manus eius: Non enim fugit vt oues desti tueret, sed vt ouium saluti seipsum reseruaret. Cæterum omnes qui absq; eiusmodi causa fugiunt, qui oues dimittunt, Christus pastor & episcopus animarum merito excludit à numero pastorum.

2. Cor. 11

Vnde Augu. Quum (inquit) plebs manet, & ministri fugiunt, ministeriumq; subtrahitur, quid erit nisi mercenariorũ illa fuga damnabilis, quibus nõ est cura de ouibus?

A persequutione personali fugiẽdum

Quum itaque persequutionis tempore persona tantum pastoris quæritur, cura gregis alteri committatur, ipse verò det locum iræ, præsertim quum illius vita vtilior est vel in futurum erit gregi quã exemplum sui martyrij, sic enim Paulus Iudæos (vt iam dictum est) & Helias Iezabelem fugerũt. Ad maiora nempe seruandi erãt. vnde & ipse dominus adhuc paruul⁹ á facie Herodis fugit in Aegyptum suo nos informans exemplo.

Quum ergo in pastorum duntaxat personas persequutio excitatur, faciãt secundum superius memoratũ Christi præceptũ dicẽtis: Si vos persequuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam. Quum verò tam grex quã pastor quæritur, tũ vel pariter viuant, vel pariter ferant quod eos sum

mus paterfamilias volet pati. Quisquis autem in hoc casu deserto grege pastor fugit, is vtiq; (vt dictum est) non pastor sed mercenarius esse deprehenditur. Videns enim lupum, id est, persequutorẽ venientẽ dimittit oues & fugit.

¶ Circa tertium principale dicitur:

Ego sum pastor bonus & cognosco oues meas, & cognoscunt me meæ.

In hac lectionis parte, iterato se Christus pastorẽ bonum pronuncians, & alias oues habere se dicit. Vbi primo notatur bonitas pastoris huius ex dilectione gemina. Secundo aliarum ouium adductio futura, ibi: Et alias oues.

Circa primum est notandum, q̃ superius bis dixit: Ego sum ostium, & nunc itidẽ bis dicit: Ego sum pastor bonus. Ipse ostiũ & ipse pastor ipse tam anterioris q̃ & posterioris ouilis vnum ostium & vnus est pastor. Iterũ, inquam, dicit: Ego sum pastor bonus, & eiusdem bonitatis affectum protinus adiungit, dicẽs: Et cognosco oues meas, & cognoscunt me meæ. Hanc & illam, quã supra dixerat rationem pastor bonus qui animam suam dat pro ouibus, vnam & eandem esse constat ex eo quod protinus adiungit: P

Sicut nouit me pater, & ego agnosco patrem, & animam meam pono pro ouibus meis.

Duobus charitatis præceptis à semetipso completis, sine quibus pastor idoneus nemo vnquam fuit, nec esse poterit (nunquam enim verus aut dignus erit discipulus huius boni pastoris, nisi qui germanè diligat gregem Christi) duobus, inquam, præceptis charitatis, bonitatẽ suam examinatam in vno laudabili experimento (quod est: Et animam meam pono pro ouibus meis) ostendit. Primum & maximum est mandatum dilectio Dei, quod intelligitur in eo quod ait: Sicut nouit me pater, & ego agnosco patrem. Secundum autem simile est huic: Diliges proximum tuum sicut teipsum, & hoc intelligendum est in eo quod ait: Et cognosco meas. Ideirco autem præposterè, prius secundum & post signatum est primum, quia videlicet per dilectionem proximi ad dilectionem Dei asçẽditur: Qui enim non diligit fratrem suum quem videt, Deum quem non videt quomodo potest diligere? *Gemina dilectione pastor bonus.*

1. Ioan. 3.

Formam ergo bonitatis suæ qua suos imitatores informare cupit ordinatè exprimens, incipit à dilectione proximi,

ximi,quũ dicit:Et cognosco meas.Cognosco, inquam, id est,diligo. Imo & significantius suam exprimit charitatẽ dicẽdo cognosco, quã si dixisset,diligo.Hoc enim verbũ cum significatione dilectionis simul sonat affectũ com-
Prou.12. passionis,iuxta quod Salomon ait:Nouit iustus iumentorum suorum animas, viscera autẽ impiorum crudelia, & sicut in Psalmo,loquitur,quoniam ipse cognouit figmentum nostrum, sic & nunc quũ dicit:Et cognosco meas simul dilectionis,& operosæ misericordię signat affectum.

Q Et cognosco,inquit,meas,& cognoscunt me meæ. Sua
Ioan,5. ue dictum,sed terrible iudicium. Respondetur enim ad illud qđ alibi dixerũt negatores eius: Scimꝰ quia Moysi loquutus est Deus:Hunc autem nescimus vnde sit.Igitur
Dan.9. ad illorum distinctionem qui sui non sunt, quia negauerunt eum,secũdum quod per Danielem prædictum erat. Et nõ erit eius populus qui eum est negaturus,ad distinctionẽ,inquã,illorum dicit:Et cognosco meas, & cogno
Christus vt negatores. suos negat. Ioan.5. scunt me meæ. AEqua vtiq; vicissitudine negatores suos negat ipse ac si apertè dicat:Cognosco meos,& nõ vos alienos:Cognoscunt me mei,sed vos alieni nõ cognoscitis me.Itẽ & hoc dixerũt:Non est hic homo à deo.Cui repugnat quod hic dicit:Sicut nouit me pater,& ego agnosco patrem Nouit me pater,id est,diligit, Agnosco ego,hoc est, diligo patrem.

Itaq;(vt iam dictum est)pastor bonus, bonitatem suam In duobus præceptis charitatis ostẽdit,scilicet,dilectione Dei patris, & dilectione proximorũ,id est earũ de quibꝰ nunc sermo est ouiũ suarũ,quibus assumptione carnis & magnitudine beneficij proximus factus est & hoc tam ex his quã ex cæteris eius sermonibus altius commendatur quod tota ouiũ domini cura, geminæ sit dilectionis opꝰ quã quisquis non habet,non pastor est, sed mercenarius.

In tantum quis Deum diligit Et animam meam,inquit,pono pro ouibus meis,nõ coactus sed spontaneus.Nemo enim tollit animam meã,sed potestatem habeo ponendi amimã meã, & iterũ sumẽdi eam.Pro ouibus meis, inquit.Solis enim Christi ouibus proficit ipsius passio ad salutẽ. Ac si aperte dicat: In hoc cõstat quia & cognosco patrẽ,id est,diligo:& cognoscor id est, vicissim diligor à patre,quia animã meã pono pro ouibus meis, id est,ea charitate qua pro ouibus morior, quantum diligam patrem ostendo,

Porrò

Porrò quum se dicit animam suam pro ouibus ponere, declarat (inquit Theophy.) q̃ non sit impostor. Dicere enim lux sum & vita apud insipiẽtes,inflationis esse videbatur.Dicere autem mori volo, nullam prorsus inuidiam habet, sed magnam potius curam indicat. Verus sanè & bonus pastor Christus qui videns non lupum vnũ,sed luporum multitudinem venientẽ pro ouibus suis stetit aduersum illos,dicens:Quem quæritis?Quumq; illi dicerẽt: Iesum Nazarenum,nõ fugit,sed ait: Ego sum.Si ergo me quæritis,sinite hos abire.

R Christus vl pro ouibus stetit. Ioan.18.

Proinde boni huius pastoris imitator verus & fortis ille fuit qui conuentus atq; vallatus à lupis cõmissum sibi gregem inuadere volentibus aiebat: Si patrimonium petitis,inuadite,si corpus,occurram.Vultis in vincula rapere,vultis in mortem,voluntas est mihi. Non ergo me vallabo circunfusione populorum,nec altaria tenebo vitam obsecrãs,sed pro altaribꝰ gratis immolabor.Qualiter autẽ & quibus armis deceat pastorẽ pro grege suo pugnare, idem pastor fortis ostendit,dicens: Aduersus arma, Gothos quoq;,lacrymæ meæ,arma mea sunt. Talia enĩ sunt munimenta sacerdotis. Aliter nec debeo nec possum resistere.Et infra: Respõdi,inquit, Ego,quod sacerdotis est faciã,quod imperatoris est,faciat imperator. Prius est,vt animã mihi q̃ fidẽ auferat. Ecce veri pastoris & pro grege contra lupum decertantis constantia insuperabilis.

Ambro.2. 3.q.8.c.c õ uenior.

¶ Circa secundum,quod est,aliarum ouium adductio futura,subditur:

Et alias oues habeo quæ non sunt ex hoc ouili,& illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet vnum ouile, & vnus pastor.

S Oues stultæ quæ.

Bono pastori oues stultæ se opposuerunt, in eo quod cũ malitiosis vulpibus, id est, malignis spiritibus consilium ineuntes iam conspirauerant, vt si qua ouium pastorem suum illum esse agnoscere protinus cornibus & lateribus cæterarum impacta extra ouile fieret.Sed hæc conspiratio nec gratiam pastoris euacuare, nec eius nomen siue facultatem potuit diminuere. Nam & alias oues, inquit, habeo quæ non sunt ex hoc ouili, quia non de carne Patriarcharum ac Prophetarum progenitæ sunt, & illas oportet me adducere.

Quare? videlicet quia istæ oues prædicta conspiratione sua inuicem afflatæ, dira pestilentia cõturbauerunt. & semetipsas corruperũt, idcirco his abiectis, oportet ex aliis ouibus præfinitum ante secula ouium supplere numerũ. Me, inquit, oportet illas adducere.

Sed nunquid ipse pastor qui hæc loquitur per semetipsum ad nos oues alienigenas venit? Nónne à furibus & latronibus in medio dicti Iudaici ouilis comprehensus animam suam posuit, & deinde ascendens in cœlum nũquam visus à nobis, suos tantũ vicarios ad nos direxit? Ita planè. Nec tamen nos minus aliquid illo magno grege habemus quem de AEgypto eduxit idem pastor, idem Deus.

Æquè æstimati gentiles & Iudæi.

Nunquid enim per homines Deus, per homines, inquam, Moysen & Aaron quibus apparuerat, illas oues adduxit? Vtique non magis illis quàm nobis, non minus nobis quã illis adducendis adfuit præsentia visibili. Vnus illorum pastor tunc Deum audiuit in rubo, nostri pastores viderunt illum in crucis ligno, de quo ait quidam tam doctus quam fidelis:

Tristes purgabantur sanguine culpæ,
Quem contorta rubus densis cruciatibus ædit.

Mysterium signi prioris, & signi posterioris.

Et illi quidem pastori, id est Moysi, duo signa dedit, dicens: Si non crediderint verbo signi prioris, credent vel verbo signi sequentis.

Sed & nostris itẽ pastoribus duo signa dedit, dicens: Si non viderunt gloriam signi prioris, videbunt saltem virtutem signi sequentis. Etenim si non vidimus nos q̃ virga in colubrum conuersa sit, & deuoratis magorum AEgyptiorum colubris, iterũ virga quod fuerat effecta sit, id est, q̃ Christus rex ipse & paternæ diuinitatis virga regia in mortem deuenerit, quæ per colubrum in hunc mundũ subintrauit, & consumptis peccatis nostris, iterum in veram & eternam vitam regnaturus surrexerit, vt saltem videmus q̃ de sinu manus extracta tota leprosa effecta sit, id est, q̃ totum illud antiquum ouile pestilentia perfidiæ contabuerit, q̃ à gratia Dei synagoga exciderit, imò & iuxta quod ille prædixit, ceciderit in ore gladij, & captui ducti in omnes gentes, lepram suam toti orbi spectandam iamdudum circuntulerint.

Moysi manus vt lepro sa, mysticè. Lucæ. 21.

Ouibus suis adducendis, vt pastor laborauit.

Igitur quum per legatos suos in quibus ipse proculdubio loquitur, nos alias oues suas vocauit, non minus quàm prioris

prioris ouilis oues per semetipsum adduxit.

Ait itaq; : Et illas oportet me adducere. Sanè his adducendis, non modo famem, sitim, æstus, itinera, labores, sudores, vigilias, opprobria, contumelias, blasphemias, & alia multa huiusmodi, quin & mortem crucis pati dignatus est, dicente Euangelista: quia Iesus moriturus erat pro gente, & non tantum pro gente, scilicet Iudæorũ, sed etiã vt filios Dei qui erant dispersi congregaret in vnum. Et illas, inquit, oportet me adducere. Quò autem adducere? Non ad vestram synagogam ô putidi hirci, qui & secundum animam inferiora terræ introibitis, & secundũ corpus trademini in manus gladij, partesque vulpium eritis, sed ad fidem Patriarcharum & Prophetarum, cum quibus cantitantes balare audietis, dicentes: Nos autem populus eius & oues pascuæ eius, quum sitis tauri pingues & lasciui vituli Cethæorum & Amorrhęorun saltibus innati & educati. Ad illorum, inquam, fidem, me alias oues vobis abiectis oportet adducere, & vocem meam audiẽt, quam vos propterea non auditis, quia ex Deo non estis.

Quo oues suas adduxit.

V. Vt reductæ oues errantes.

Hoc etenim modo reductæ sunt oues errantes, quia vocem pastoris audierunt credentes Euangelio & obedientes fidei. Vnde ipse per Psalmistam: Populus, inquit, quem non cognoui seruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi. Audientes itaque pastoris veri vocem oues errantes, ad eum se conuerterunt. Vnde eis benè per beatũ Petrum dicitur: Eratis enim aliquando sicut oues errantes, sed conuersi estis nunc ad pastorem & episcopum animarum vestrarum.

1. Pet. 2.

Vnum ouile & vnus pastor. Ezec. 34.

Et fiet, inquit, vnum ouile & vnus pastor: Non dixit. Et fiet vnus pastor, & vnum ouile, iam enim vnus pastor erat, sed fiet vnum ouile, quod nondum factum erat, & vnus pastor permanebit, qui nunc & semper est. Fiet, inquam, vnum ouile, nulla distinctione habita peregrinæ & indigenæ ouis, Iudæi & Græci, & ille vnus pastor omniũ erit, de quo per Prophetam dictum est: Et suscitabo super eas pastorem vnum qui pascat eas seruũ meum Dauid, ipse pascet eas, & ipse erit eis in pastorem. Ego autem dominus eorum, ero eis in Deum, & seruus meus Dauid princeps in medio eorum.

DOMI-

DOMINICA TERTIA POST PASCHA.

Modicum & iam non videbitis me, & iterum modicum & videbitis me, quia vado ad patrem. Ioan. 16.

In hac sacra præsentis Euangelij lectione tria comprehenduntur. Primum est, Ingruentium discipulis rerũ prænuntiatio. Secundum est, earundem rerum manifestior explicatio. Ibi: Amen amen dico vobis. Tertium est, congruæ similitudinis ad præmissa propositio, Ibi: Mulier quum parit.

A

Christus discipulis cur tristia prædicit. Chryſ.

Circa primum, tria sunt consideranda. Primum est, & tristium & lætarum rerum prænunciatio. Secundum est, discipulorum non intelligentium mutua scisitatio, Ibi: Dixerunt ergo. Tertium est, ad scisitantium ignorantiã Christi responsio, Ibi: Cognouit.

Circa primum aduerte, q̃ Saluator noster volens discipulos suos informare ad fortitudinis patientiæque virtutem, ea quę propter sui absentiam & odia Iudæorũ passuri erant, tristia prædicit, prænuntians nihilominus huiusmodi tristitiæ breuitatẽ, & postea gaudium sine fine mãsurum. Hoc autem facit, vt assuescant per tristium auditionem benè ferre suam ab illis ad tempus separationem. Eam enim quæ dolet animam, & à tristitia multa detinetur, nihil ita consueuit quietare vt quæ tristitiam pariunt verba reuoluta continuẽ. Ait ergo: Modicum & iam non

Beda.

videbitis me. Nã quia hæc ipsa qua tradebatur nocte loquutus est, modicum erat, id est, eiusdem noctis & diei sequentis tempus, vsq; ad horam qua illũ non videre inciperent. Tentus enim nocte illa à Iudæis & in crastinum crucifixus, quum serò factũ esset depositus est de cruce & intra septa sepulchri ab humanis seclusus obtutibus. Sequitur: Et iterum modicũ & videbitis me. Ad triste addit lætum quiddam. Iterum enim modicum erat vsq; dum illũ viderent. Resurrexit enim à mortuis die tertia, & apparuit eis in multis argumentis, per dies quadraginta.

Cur modicum non viderunt, & modicũ viderunt.

Quare autem modicum esset vt non viderent eum, & iterum modicum vt viderent, videlicet à morte immortaliter reduiuum, adnectit causam, dicẽs: Quia vado ad patrem. Ac si apertè dicat: Ideo post modicum à vestris aspectibus in monumenti clausstris abscondor, & iterum post modicum destructo mortis imperio, vobis intuendus appareo, quia tempus est, vt expleta dispensatione assumptę mortalitatis, cum resurrectionis triumpho iam reuertar ad patrem. Propterea autẽ resuscitatum me à mortuis tẽpore modico videbitis, quia nõ semper in terra corporaliter mãsurus, sed per humanitatem quam assumpsi, iam sum ascensurus in cælum. Vado, inquit, ad patrem, nempe qui vos iuuare potest, & non pereo, sed trãseo. Et ad paruum quidem tempus secessus erit, posteà autem perpetuo vobiscum conuersabor. Et hæc quidem domini verba illis specialiter conueniunt qui eum resurrexisse viderunt.

B

Sanè plures ob causas oportuit mortis Christi tempus modicum esse, & resurrectionem suam nequaquam vsque ad vniuersalem in fine mundi resurrectionem mortuorum differri.

Resurrectio Christi cur accelerãda.

Primo, propter ipsius dominici corporis dignitatem. Quum enim id esset verũ diuinitatis tẽplum, & inseparabiliter vnitum diuinitati, nõ conueniebat vt vsq; in finem seculi in sepulchro delitescens in terrę puluerem redigeretur. Vnde ex ipsius domini persona, pphetali vaticinio prædictũ fuerat. Nõ derelinques animã meã in inferno, nec dabis sanctũ tuum videre corruptionẽ. Si enim Christi caro vidisset corruptionẽ, aut ipsius vsq; ad mũdi finẽ fuisset dilata resurrectio, ipse ex summo redemptionis beneficio humano generi morte sua intercedente impensoo damnum reportare videretur, & quidẽ damnũ ingens, videlicet adeò longam animæ suæ à corpore separationẽ. Satis erat illas dispensatiue pœnas tolerasse que peccatis nostris delendis sufficerent, dicente apostolo Petro: Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum. Mortuum verò permanere vsque ad finem mundi, quia nihil profuisset, nullatenus conueniebat.

Psal.

1. Petri. 2.

Vt fidei nostræ cõsultum.

Secũdo, necesse fuit Christum post modicum tempus resurgere propter nostram fidem vt enim fides nobis fieret de ipsius diuinitate, decuit vt cito resurgeret. Et vt firma nobis fides esset de vera ipsius humanitate, oportuit vt non mox sepultus resurgeret, sed cõueniens atque sufficiens

ficiens mora inter mortem ipsius resurrectionemq; daretur. Porrò si non resurrexisset, perisset fides. Nemo enim credidisset aut Dei filium fuisse, aut natū de virgine, aut humani generis redemptorem. Vnde & discipuli quibus de resurrectione eius nondum satis cōstabat, dicunt: Nos

Lucæ. 24. autē sperabamus q̄ ipse redempturus esset Israel. Sperabamus, inquiunt, quasi euacuata iam fide dicant: Ex quo

1. Cor. 15. mortuus est quid iam vltrà speremus? Vnde Apostolus. Si Christus non resurrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis est & fides vestra. Proinde si Christus non crederetur à mortuis resurrexisse, futuram resurrectionē mortuorū quis crederet? Oportuit ergo præexistere resurrectionem

Ioan. 6. in Christo, vt alios posset à mortuis suscitare. Ego, inquit, resuscitabo eos in nouissimo die.

C Ad hæc, quia ipse constitutus est à Deo iudex viuorum

Actu. 10. Ioan. 5. &mortuorum, cui pater dedit potestatem iudicium facere, quia filius hominis est in forma humana iudicaturus, idcirco tanquam iudex resurgentium, debuit resurgendo cæteros præuenire.

Resurrectionis christi veritas. Tertio, oportuit Christū post paululum resurgere ad comprobandā suæ resurrectionis veritatem. Exigit enim resurrectionis veritas, vt idem in substantia resurgat qui mortuus est. Ergo tūc resurgere debuit quādo iam adhuc recens erat in discipulorū cordibus sui, suæq; mortis memoria, videlicet tertia die. Si enim paulò diutiº distulisset resurgere, putassent fortasse discipuli non eundem fuisse quum resurrexisset, sed alium quempiam similem ei.

Proinde resurgere eum oportebat priusquàm Apostoli dispergerētur, vnusquisq; in propria, siquidem hoc facto, non se omnibus simul post resurrectionem suam potuisset manifestare.

C Circa secundum, quod est, discipulorū domini verba non intelligentium mutua suscitatio, subditur:

Dixerunt ergo ex discipulis eius ad inuicem: Quid est hoc quod dicit nobis, modicum & non videbitis me, & iterum modicum & videbitis me, & quia vado ad patrem? Dicebant ergo: Quid est hoc quod dicit modicum? nescimus quid loquitur.

Quòd

Quòd domini verba discipuli non intelligebant, immensa qua angebantur tristitia faciebat, & quòd toties modicum illud repetisset. Ergo vel propter tristitiā, vel propter verborum Christi obscuritatē hoc factum est, vt contraria loquutum arbitrarētur. Si videbimus te (dicere possunt) quo modo abis? Si vadis, quomodo te videbimus? Itaque propemodum confusi facti sunt, & alias mœrore occupati, & nunc vel maximè angustia mentis ex eo premebantur vnde plus cōsolationis accipere potuissent, si modo intellexissent. Nam & si molestum esset q̄ eum visuri non erant, solatium tamen inde cepissent, q̄ post modicum temporis ipsum denuò forent visuri. Chrysos. *Cur discipuli nō intelligunt.*

Et si graue & molestū eis erat quod de passione & morte sua dicebat, sed solatio plenum adiungebat: Quia vado ad patrem, nimirum insinuans se morte non periturum, sed abiturum ad patrem, sicque à morte transiturum ad vitam. Verum isti quomodo hoc intelligere valerent, qui partim ex mœrore (vt dictum est) partim ex fidei pusillitate nec persuaderi nec induci facilè poterant, vt resurrectionem illius crederent quum iam resurrexisset, iuxta quod exprobrauit postmodum incredulitatem illorum, quanto minus hanc crederent adhuc in cœna? Marc. vlt.

Quin magis certum esse credebant illud Sapientis, videlicet neminem vnquam cognitum esse qui sit reuersus ab inferis. Hinc enim nec ipsum resurrecturum esse credebant, quippe qui de illo magno sentientes, nec hoc saltem quod moriturus esset, intelligere poterant, ex eo forsan quod audierant dicentem, eum qui sermones suos seruaret, mortem non gustaturum in æternum. Sapien. 2. Rupertus Ioan. 8.

Quam opinionem illi quoq; Iudæi falso conceperant qui dicebant. Nos audiuimus ex lege, quia Christus manet in æternum, & quo modo tu dicis, oportet exaltari filium hominis? Ita discipuli quoq; cogitabant quidem magnum & eximiū aliquid de Christo, non tamen credebāt eum tam turpi morte moriturum, rursusque dehinc tanta gloria & maiestate resurrecturum. Tantum apud se cogitabāt eum sine morte transiturū ad patrem, sicut Enoch, de quo scriptum est, quia ambulauit cum Deo, & non apparuit, quia tulit eum Deus. Vel vt Heliā, qui curru igneo subuectus, cum turbine raptus est in cœlum. *Opinio Christum non moriturum.* Ioan. 12. Gene. 5. 4. Reg. 2.

Ad hunc modum putabant Christum quoq; abiturum ad pa-

ad patrem, neq; vlla ratione poterant apud se mortis tam ignominiosæ, & adeo glorioſæ resurrectionis modum
D quempiã inuenire. Quamobrẽ & inter se dicebant: Quid est hoc quod dicit nobis, modicum & non videbitis me, & iterum modicum & videbitis me, & quia vado ad patrem? Hæc enim domini verba ita obscura erant discipulis antequàm id quod dixit esset impletum, vt quærentes inter se quid esset quod diceret, omnino se nescire faterentur. Nunc verò quod illis tunc obscurum fuit, & mox manifestatũ est, iam nobis vtiq; manifestum est. Post paululum enim passus est, & non viderunt eum, rursus post paululum resurrexit & viderunt eum.

Auguſt.

Cur obscurè loquitur Christus.

Rupertus

Poterat sanè Dominus hæsitantibus discipulis quid loqueretur edicere verbis euidentioribus, verum res ipsa mox subsequens, omnia cõmodius erat declaratura. Hoc profecto teneris mentib⁹ expediebat, vt nec omnino reticeret, nec totam, sed ex parte rem immensi doloris, verbis prænunciaret, videlicet ne illa tempestas repente nimis irruens, fidei fundamentum in illis penitus euerteret, sed sensim reuelatus dolor fieret tolerabilior.

¶ Circa tertium, quod est, ad hæsitantium discipulorum ignorantiam, Christi responsio, subditur:

Cognouit autem Iesus quia volebant eum interrogare, & dixit eis: De hoc quæritis inter vos, quia dixi, modicum & non videbitis me, & iterum modicum & videbitis me.

E Discipulos dominus se iamiam interrogaturos quid nam sibi voluisset sermo quem dixerat opportunè præueniés, ostendit se vt Deũ hominum corda cognoscere, id nempe Deo propriũ est, sicut scriptũ est: Scio domine, quia omnia potes, & nulla te latet cogitatio. Vnde & ad Samuelẽ loquens, ait: Deus intuetur cor. De hoc, inquit, quæritis inter vos, quia dixi, modicum & non videbitis me, &c. Hoc præmisso non ilico eloquitur quod intellectui eorum plenum esset, videlicet vt diceret: Vnum modicũ est, ab hinc vsq; ad horam nonam instantis diei, qua transacta sepeliendus sum, & iam non videbitis me: & aliud modicum est, ab eadem hora nona vsque in diem tertium, quo resurgam, & iterum videbitis me, sed ita vt subiungit.

Christ⁹ vt cordis cernit occulta.

Iob. 42.

2. Reg. 16.

Circa

¶ Circa secundum principale dicitur:

Amen amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit.

Hic ponitur ingruentium rerum manifestior explicatio, Vbi dominus. Primo superuenturum discipulis prædicit luctum. Secundo, pernitiosum hominum mundanorum denotat gaudium, ibi: Mundus autem. Tertio, tristitiam suorum vertendam dicit in gaudium, ibi: Sed tristitia vestra.

Circa primum dicit: Amen Amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos. Siquidem futurum mox erat vt discipuli tristarentur & dolerent ex passione Christi audientes eum à Iudæis captum, percussum, condemnatum, & tandem iri crucifixum. Amen amen, inquit, dico vobis, id est, verè dico vobis. Quæ geminatio iuramenti rei infallibilitatem significat. Quia plorabitis & flebitis vos. Hoc ideo quia (vt dixi) modicum & non videbitis me, videlicet in triduo mortis meæ. Intereſt autem inter plorare & flere. Ille enim flet, cui tametsi tacito lachrymę fluunt ortæ: Sed ille plorat qui flens etiam plangentis vocem emittit. At vero nulli dubium quin Apostoli in triduo passionis & mortis domini quo eum non viderunt & fleuerunt & planxerunt. Vnde apud Marcum dicitur, ꝙ Maria Magdalene nunciauit his qui cum domino fuerant, id est, apostolis, lugentibus & flentibus.

Plorare & flere.

Marc. 6.

Circa secundum, vbi dominus hominum mundanorũ pernitiosum denotat gaudium, dictum est. Mundus autem gaudebit. Vbi subaudiendũ est. Sed postmodum plorabit & vlulabit, quum risus eius dòlore miscebitur, imo quum breui atque momentaneo risui interminabilis luctus succeder. Siquidem extrema gaudij eorum, luctus occupabit. Ergo mundi nomine significati sunt inimici à quibus Christus occisus est, qui vtique tunc lætati sunt, quando occiso domino discipuli sunt contristati. Sed tale eorum gaudium contritio duplex absorbebit.

F

Pernitiosũ mundi gaudium.

Prou. 14.

Prima, quia venient dies in quibus dicent: Beatæ steriles & ventres quæ non genuerunt, & vbera quæ non lactauerunt, videlicet, quando venient Romani, & tollent eorum locum & gentem prout expauerunt. Deinde, quia tandem videbunt in quem transfixerunt.

Lucæ. 23.

Ioan. 12.

Possunt

Possunt & hæc de amatoribus huius mundi intelligi, qui vtiq; sunt ille mũdus qui totus in maligno positus est. Cu-
Iacobi.4. Ioan.2. ius qui vult esse amicus, inimicꝰ Deo cõstituitur. Qui vtiq; sunt ille mũdus, de quo dicitur: Et mundus eũ non cognouit. Cuius mũdi, principes tenebrarũ rectores sunt. Mũdus iste de sua gaudet peruersitate, sicut per Salomonẽ dictũ
Prou.2. est: Gaudẽt quũ malè fecerint, & exultãt in rebꝰ pessimis.

¶ Circa tertium, vbi suorum tristitiam dominus in gaudium vertendam promittit, subditur:

Vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium.

Ostendit quòd tristitia parit gaudiũ, & quod tristitia breuis, lætitia vero infinita est. Sanè quod hic dicit, & tunc Apostolis, & totius Ecclesiæ statui congruit. Vos, inquit, cõtristabimini. Plorabant quippe tunc & flebant amatores Christi, quum illum (vt dictum est) comprehendi ab hostibus, ligari, ad concilium duci, damnari, flagellari, derisui haberi, ad vltimum crucifigi, lanceari, & sepeliri vi-
Beda. derent. Gaudebant mundi amatores (quos ob infimas cogitationes mundum vocat dominus) quum morte turpissima condemnarent illum, qui grauis erat eis etiam ad vi-
Apostolorũ vt post tristitiam gaudium. dendum. Contristabantur discipuli posito in morte domino, sed agnita eius resurrectione, tristitia illorum versa est in gaudium, visa ascensionis potentia, iam maiori gaudio subleuati laudabant dominum, vt Lucas testatur.

Lucæ.24. Sed & cunctis fidelibus (vt iam dictum est) hic sermo do
G mini conuenit, quia per lachrymas pressurasq; præsentes ad gaudia æterna peruenire contendunt, qui meritò in præsenti plorant, flent, & tristes sunt, quia necdum valent videre quem diligunt, quia quamdiu sunt in corpore, peregrinari se à sua patria & regno cognoscunt, per labores enim & certamina, ad coronam sibi perueniendum esse non ignorant. Quorum tristitia vertetur in gaudiũ, quum finito agone vitæ huius, brauium vitæ perennis accipiũt. De quibus dicitur per Psalmistam: Qui seminant in lachrymis, in gaudio metent.

Gemendi in hac vita causas varias, habes super epistolam dominicæ quartæ post Pentecosten.

Flentibus itaque & contristatis fidelibus mundus gaudet, quia iure in præsentibus qualecunque gaudium habent,

bent qui alterius vitæ vel nulla esse gaudia putant, vel se ad hæc pertingere posse desperant. Quod tamen specia- *Post mũdi gaudia luctus.*
liter de persecutoribus fidei Christianæ potest intelligi, qui cruciatis occisisq; martyribus ad tẽpus se prœualuisse gaudebãt, sed nõ post multũ illis in occulto coronatis, ipsi pœnas perfidiæ suæ simul & homicidij subibãt ęternas. Quibus diuina increpatione rectè dicitur per Prophetã: Ecce serui mei lætabuntur, vos autem cõfundemini, ec-
Esaiæ.56. ce serui mei exultabunt in lætitia, vos autem clamabitis præ dolore cordis vestri & præ contritione spiritus vlulabitis.

Porrò quoniam hic & de gaudio malorum & piorum tristitia Euangelicus sermo mixtim pronuntiat, aliquid breuiter de vtroque, id est, de tristitia & de gaudio dicendum erit.

Primum itaque notandum, triplicem esse tristitiam videlicet, naturalem, secularem, spiritualem. H
Tristitia triplex.

Naturalis tristicia est, quam non ab extrinseco quo piam accidente, sed à natura quispiam habet, per quam naturali affectu solet esse tristis. Et quoniam ex iis quæ nobis naturaliter insunt nec laudamur nec vituperamur, consequens est, vt talis tristitia, nos corã Deo nec culpet nec commendet. Quum vero huiusmodi naturales affectiones per liberam voluntatem vel ad bona vel ad mala conuertimus, tunc vtique vel ad meritum nobis vel ad culpam imputantur. Verbi gratia, videre nostrum & audire & cætera huiusmodi, inquantum sunt naturalia per se non habent meritum. Verum inquantum ea vel ad bonã vel ad mala inclinamꝰ, vel pœnas meremur vel præmia. *Tristitia naturalis.*

Secunda est tristicia secularis, quum videlicet in rebus huius seculi tota mens hominis versata ex earum detrimento vel amissione contristatur. Hæc tristitia nõ modo nullam habet gratiam, sed potius meretur damnationem, de qua tristitia per Sapientem dicitur: Tristitiam lõ- *Tristitia secularis.*
Ecce.30. Prou.17. 2.Cor.7. ge expelle à te, multos enim occidit tristitia, & nõ est vtilitas in illa. Quin potius spiritus tristis exiccat ossa, Hæc est tristitia seculi quæ secũdum Apostolum mortem operatur, qualis est tristitia illorum qui malè concupitas nequeunt assequi voluptates, de qua plura in sequentibus. Hac tristitia laborabat ille cui consilium salutis requirenti dominus ait: Si vis perfectus esse, vade, vende omnia
Mat.16.

quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo & veni sequere me. Quũ enim audisset hoc verbũ, abiit tristis, erat enim multas habens possessiones.

I *Tristitia spiritualis multiplex.* Eccle.7. 2.Cor.7. 1.Pet.2.

Tertia est tristitia spiritualis & bona, de qua per Salomonem dicitur: Cor sapientis vbi tristitia, cor autẽ stultorum vbi lætitia est. De qua etiam per Apostolũ dicitur: Si ad horã contristaui vos, nunc gaudeo, non quia cõtristati estis, quia contristati estis ad pœnitentiam. Contristati enim estis secundũ Deũ. Quæ enim secundum Deum est tristitia, pœnitentiam in salutem stabilẽ operatur. De qua & per beatum Petrum dicitur: Hæc est enim gratia, si propter Dei cõscientiã sustinet quis tristitias, patiẽs iniustè.

Multiplex autem est huiusmodi secundum Deum tristitia. Est enim tristitia compunctionis, est tristitia misericordiæ & cõpassionis ad miseros & afflictos, est tristitia pietatis & deuotionis in recordatione passionis & mortis nostri redemptoris. Est etiam tristitia zeli propter contemptũ Dei, qua affectus Helias, mortem desiderabat, dicẽs: 3.Reg.19. Sufficit mihi dñe scilicet hactenus vixisse, tolle animã meã. Altaria tua suffoderũt, & prophetas tuos occiderũt, & relictus sum ego solus, & quærũt animã meã, & nihilominus tristitia sanctæ æmulationis, qua quispiã æmulãdo charismata meliora tristatur se in his nõ ad votũ profecere. Est deniq; tristitia beatæ expectationis vitæ futuræ anxiè desideratæ; Psalmista qua adficiebat qui ait: Quẽadmodum desiderat cervus ad fontes aquarũ, ita desiderat anima mea ad te Deus. Sitiuit anima mea ad Deũ fontẽ viuũ, quãdo veniã & apparebo ante faciam Dei, Fuerũt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie: Vbi est Deus tuus? Et rursus: Hei mihi quia incolatus meus prolongatus est. Et filij captiuitatis: Super flumina, inquiunt, Babylonis illic sedimus & fleuimus, dum recordaremur Sion.

Ierem.31. Apoc.21. Mat.5.

Itaque omnibus huiuscemodi tristitia pia lugentibus dominus pollicetur, dicens: Tristitia vestra vertetur in gaudium. Absterget enim Deus omnẽ lachrymam ab oculis eorum. Ergo beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Et rursum: Quiescat vox tua à ploratu, & oculi tui à lachrymis, quia merces est operi tuo.

K *Solatiũ pio rũ triplex.* Rom.15.

Tria sunt autẽ per quæ etiam in præsenti vita electorum tristitia lenitur & in lætitiã cõuertit. Primũ est, scriptura sacra, dicente Apostolo: Quæcũq; scripta sunt ad nostram doctrinã scripta sunt, vt per patientiã & cõsolationẽ scriptu- *Consolatio scripturarũ*
rarũ spẽ habeamus. Quid enim æquè vt scriptura diuina (quæ Dei sermo est) tristitiã piè lugẽtiũ cõsolatur? Lætatus sum, inquit, in his quæ dicta sunt mihi, in domũ domini ibimus. Annunciat sanè cunctis piè lugentibus (vtiq; in hoc mundo peregrinis) post lachrymas & luctum beatæ & æternæ vitæ suauẽ refrigeriũ, prædicat Dei erga nos charitatem, prouidentiã curãq; paternã testatur eius, clementiã & misericordiam, & ipsius gratiam & amorem commendat.

Veruntamen hanc scripturarum consolationem non potest recipere quisquis in vetustate permanet vitiorum.

Legimus Helisæum prophetam misso in vas nouum sale aquas Iericho pessimas & steriles sanasse, vase illo in aquas misso. Quid per aquas Iericho nisi defluentia huius vitæ tædia, quid per vas nouum nisi cor per resipiscentiã & propositum pietatis innouatum designatur? 4.Reg.2. *Aquæ Ierichõ vt sanatæ mysticè*

Porrò sal, cœlestis verbi significat sapientiã. Sicut enim salis aspersione caro recens seruatur à scaturigine vermiũ & corruptione, sic & per eã quæ ex Dei verbo habetur sapientiã, fidelis quisq; à peccati corruptione, à verme conscientiæ remordẽtis, qui in dãnatis nunq; morietur, & à fœtore famæ sinistræ liberatur. Esto itaq; vas nouũ hoc mystico sale repletum, & omnia vitæ huius tristia (quasi amaras aquas iam sanatas tibi & dulcoratas) superaueris.

L *Solatium gratiæ spiritus sancti* Actu.5.

Secundum per quod electorũ tristitia lenitur & in gaudium cõmutatur, est gratia spiritus sancti, qua repleti apostoli ibant gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Hæc enim est (vt canit Ecclesia) in labore requies, in æstu temperies, in fletu solatium. Hæc eum quem inhabitans fouet, paupertate diuitem, humilitate sublimen, contemptu facit gloriosum. Vituperia, contumelias, opprobria, condecorat. Omnia deniq; Deũ diligẽtibus cooperari facit in bonũ. Porrò gratia hæc Dei amor seu charitas est. Amor aũt non laborat. Et vt quidã sanctorũ ait: Vbi amor, nõ labor, sed sapor. Hæc est illa Prophetæ farina quæ ollã pulmenti amarissimi dulcorauit. Scriptũ quippe est quemad- 4.Reg.4. *Olla Heliæi mysticè*
modũ temporibus Helisæi fames erat in terra, & dixit vni de pueris suis: Pone ollam grandem, & coque pulmentum filiis prophetarum. Et egressus est vnus in agrum vt colligeret herbas agrestes. Inuenitq; quasi vitem syluestrem

& collegit ex ea coloquintidas agri, & impleuit pallium suum & reuersus conscidit in ollam pulmenti. Nesciebat enim quid esset. Infuderunt ergo sociis vt comederent. Cumq; gustassent de coctione, exclamauerunt, dicentes: Mors in olla vir Dei. Et non potuerunt comedere. Cumq; vir Dei misisset farinam in ollam, non fuit amplius quicquam amaritudinis in olla.

Tempus famis, defectum spiritualis annonæ (id est, verbi Dei quo viuit homo) designat: filij prophetarum, fideles quique sunt qui ea nunc credunt quæ olim prophetæ prædixerunt. Helisæus Christum, vnus de pueris eius cut de pulmento esurientibus parando præcipit, quilibet cœlestis verbi prædicator est.

Ager quem colligendi victus gratia ingreditur, latitudo sanctarum est scripturarum. Contingit autem illic colligere & quæ dulcia sunt, & quæ amara. Dulcia quippe sunt æternæ beatitudinis promissa præmia, amara verò sunt peccantibus gehennæ supplicia comminata.

Dulcia & amara.

Ezech.18. Dulce sapit. Viuo ego, dicit dominus, nolo mortē peccatoris, sed vt cōuertatur & viuat. Dulce sapit. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos.

Matth.11. Amarum vero. Væ vobis viri impij qui dereliquistis legem altissimi, quia si nati fueritis, in maledictione nascemini, & si mortui fueritis in maledictione erit pars vestra.

Ecclē.41. Et illud: Dico vobis, nisi pœnitentiā habueritis, omnes similiter peribitis. Amarum sapit & illud quod per beatum

Lucæ.13. Petrum apostolum dicitur: Si vix iustus saluabitur, impius

1.Petri.4. & peccator vbi parebunt? Amarum sapit vsurarijs & cæteris omnibus iniquis præceptum debitæ restitutionis.

Odia simultatesq; gerentibus amarum sapit: Vade prius

Matth.5. reconciliari fratri tuo. Et illud: Si non dimiseritis hominibus peccata eorum, nec pater vester cœlestis dimittet vobis peccata vestra. Amarum sapit humiliatio superbis, castitas impudicis, largitas auaris. Nescit autem is qui colligit quid ea sapiant singulis quæ ipse prædicando quodāmodo infundit, sapiunt vero atq; diiudicāt epulatores.

Olla pulmenti grandis in quam collecta conscinduntur, mens seu memoria est prædicatoris. Qualis fuit mens illius, qui ait: Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescet ignis.

Sed quoniam veritas odium parit, & qui nolunt corrigi, nec corripi aut se redargui patiuntur, quodammodo proclamant: Mors in olla, nec possunt quæ apponuntur incorporare, sed festinant ea à memoria per obliuionem quodammodo euomere, & ea detestando vituperare dicentes durus est hic sermo, & quis potest eum audire? Ioan.6.

Perdurat autem hæc amaritudo quoadusq; per immissam sancti spiritus gratiam formidata difficultas euanescens in facilitatem, & gustata prior amaritudo in dulcedinem conuertatur, sicq; fit vt nihil amaritudinis vltra sit in olla Euangelici pulmenti.

Tertium per quod piorum tristitia in lętitiam vertitur est recordatio passionis & crucis Christi. Facile enim leuia ac minima nostra ferimus, si illa maxima quæ pro nobis ipse pati dignatus est debita cōsideratione pensemus. M

Solatium passionis Christi.

In cuius rei typum in Exodo scriptum est, quemadmodum aquę fluminis Marath quæ amaræ erant, ita quòd bibi non possent, immisso in eas ligno quod Moysi dominꝰ ostendit, in dulcedinem versæ sunt. Et nobis quidem Dominus lignum suæ crucis ostendit, quo vitæ huius tædia nobis mitigentur. Exod.15.

Aquæ Marath dulcoratæ.

Cæterum iuxta triplicem tristitiæ præmissam distinctionem etiam gaudium tripliciter distinguitur. Est enim gaudium naturale, est gaudium seculare, est gaudium spirituale,

Naturale gaudium est quod ex sua complexione homini naturaliter insitum est, quo naturaliter vnus alio iocundior est, de quo gaudio per Salomonem dicitur: Cor gaudens exhilarat faciem. Et rursum animus gaudens ætatem floridam facit. Prou.15. Prou. 17.

Gaudium naturale.

Gaudium seculare est, quod de voluptate carnis & cęteris mundi vanitatibus seculi huius amatores accipiunt quibus dicitur à domino: Væ vobis qui ridetis nunc, quia plorabitis & flebitis. De quo gaudio scriptū est: Gaudium hypocritę ad instar pūcti. Et rursū alibi: Stultitia est gaudium stulto. Et rursus: Risum reputaui errorem, & gaudio dixi, quid frustra deciperis? Quàm verò prępostерū sit hoc gaudiū Propheticus sermo patefacit, dicēs: Vocabit dominꝰ Deus exercituū in die illa ad fletū, & ad plāctū, ad caluitiū, & ad cingulū sacci, & ecce gaudiū & lętitia, occidere vitulos & iugulare arietes, comedere carnes, & bibere vinum. Comedamus & bibamus, cras enim moriemur. Lucæ.6. Iob.20. Prou.15. Eccl.2, Esaiæ.22.

Gaudium seculare.

Gaudium spirituale.

Gaudium spirituale est quod per spiritum sanctum puris ac piis mentibus infunditur, de quo per Psalmistã dicitur: Lætificabis eum in gladio cum vultu tuo. Et iterum secundum multitudinem dolorum meorũ in corde meo consolationes tuæ lætificauerunt animã meã. Et alibi: Religiositas iocunditatem atq; gaudiũ dabit. De quo rursum dicitur: Post tempestatem trãquillum facis, & post lachrymationem & fletum, gaudium & exultationem infundis.

Psalm.

Eccl.1.

Tob.3.

Gaudium naturale, nec pœnam meretur nec præmiũ. Gaudium seculare meretur supplicium, sicut scriptũ est: Tenent tympanum & cytharam, & gaudent ad sonitum organi, ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Gaudium spirituale meretur præmiũ lætitiæ sempiternæ. Vnde dominus in Euãgelio. Hæc loquutus sum vobis vt gaudium meum in vobis sit, & gaudium vestrum impleatur: quasi dicat, vt per gaudium meriti, ad præmij gaudium veniatis.

Iob.21.

Ioan.15.

HOMILIA ALTERA.

MVlier quum parit tristitiã habet, quia venit hora eius. Ioan.16.

In hac parte Euangelicæ lectionis duo notantur. Vnum est congruæ similitudinis assignatio. Alterum propositæ similitudinis ad rem intentam applicatio, ibi: Et vos igitur.

¶ Circa primum dicitur:

Mulier quum parit tristitiam habet, quia venit hora eius. Quum autem pepererit puerum iam non meminit pressuræ propter gaudium quia natus est homo in mundum.

Metaphorã de muliere parturiente.

NAttende quemadmodum Saluator ostendẽs quoniã tristitia parit gaudium, & quia tristitia breuis, lætitia verò sequens perpetua, manifesto cunctis vtitur exemplo, dicẽs. Mulier cum parit, tristitiam habet, quia venit hora eius. Quum autem pepererit puerum iam non meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundum.

Hac parabola in rebus calamitosis designandis vsi sunt etiam Prophetæ, vt est illud Esaiæ: Torsiones & dolores tenebunt quasi parturiens dolebunt. Et apud Ieremiam: Quomodo cõgemuisti quum venissent tibi dolores quasi dolores

Esaiæ.13.

dolores parturiẽtis. Porrò sicut per dolorem parturitionis peruenitur ad partus gaudium, sic discipuli per tristitiam de domini morte peruenturi erãt ad immensum de sua resurrectione gaudiũ. Insinuat autem quod ipse doloribus mortis solutis, se nouum in resurrectione hominem quodammodo nasci fecerit post hac non corrumpẽdum. *Theoph.*

Quum pepererit, inquit, puerũ. Maius gaudium esse cõsueuit, quando non puella sed puer nascitur. Et attende quemadmodum non dixit: Iam nõ meminit pressurę, quia natus est ei puellus, sed quia natus est homo in mundum. Hoc enim nõ otiosè dixit, sed tacitè volẽs insinuare quod ipse sit ille natus homo in mũdũ. Natus, inquam, per resurrectionem, ad incorruptibilem & immortalem vitam. *Christo resurgere nasci fuit.*

Insinuat nihilominus sanctam Ecclesiã mulierẽ magnã esse & inclytã, eiusq; virũ siue maritũ patrẽ omniũ Deũ, puerũ aũt eius quẽ ex eodẽ viro per magnã veri amoris cõcepit gratiã, ipsũ esse qui hæc loquitur dominũ nostrũ Iesum Christũ. Hũc enim tunc primitus per fidẽ cõcepit quãdo iã adolescẽtula in Abrahã audiuit promissiones dicentis in semine tuo benedicẽtur omnes gẽtes, & credidit, & ex tunc mẽte grauida, pmissionis verbũ baiulans, tandẽ diu desideratũ puerũ mulier eadẽ videlicet Ecclesia (cuius beati Apostoli magna portio erãt) in magno dolore & angustia passiõis, enixa est, viditq; eũ in diẽ æternitatis feliciter nascentẽ, id est, à mortuis resurgentẽ, vt dictũ est, & iam nõ meminit pressuræ ꝓpter gaudiũ, quia natus, quia renatus est, & rediuiuus est homo in mundũ redemptũ & saluatũ, vt mũdi imò cœli & terræ, & oẽm quæ in eis sunt obtineat prĩcipatũ. Possunt hæc nihilomin⁹ ad eũ qui sequitur sensum exponi secundũ Bedã, videlicet vt mulier hæc sanctam, vt iam dictũ est, designet Ecclesiã, videlicet propter fœcunditatẽ bonorũ operum, & quia spirituales Deo filios gignere vnquàm nõ desinit, de qua alibi dicit. *Rupertus Similitudinis applicatio.* *Gene.22.*

Simile est regnum cœlorum fermento, quod acceptũ mulier abscondit in farinæ sata tria, donec fermẽtaretur totum. Mulier quippe fermentum accepit, quum Ecclesia vim supernæ dilectionis & fidei domino largiente cõsequuta est. Abscondit hoc in farinæ sata tria donec fermẽtaretur totum, quum Asiæ, Aphricæ, Europæ famosissimis mundi partibus verbum vitæ ministrauit, donec omnes terrarum termini regni cœlestis amore flagrarent. *Beda. Matt.13. Frumẽtum in tria sata farinæ.*

Mulier hæc quum parit, triſtitiam habet quia venit hora eius, quia ſancta Eccleſia quandiu in mundo ſpiritualium virtutum profectibus inſiſtit, nunquã mundi tẽtationibus deſinit exerceri. At quũ deuicto laborum certamine ad palmã peruenerit, iam non meminit præſſuræ præcedentis propter gaudiũ perceptæ retributionis. Non enim ſunt condignæ paſsiones huius temporis ad ſuperuenturam gloriam quæ reuelabitur in nobis. Roma.8.

Non meminit, inquit, preſſuræ propter gaudium, quia natus eſt homo in mundum. Sicut enim mulier nato in hoc mundo homine lætatur, ita Eccleſia nato in vitã futuram fidelium populo digna exultatione repletur, pro qua eius natiuitate multum laborans & gemens, in præſenti quaſi parturiens dolet. Nec nouum debet cuiquam videri ſi natus dicatur, qui ex hac vita migrauerit. Nam quomodo conſuetè naſci dicitur, qui de vtero matris procedens hanc in lucem egreditur, ita etiam rectiſsimè poteſt natus appellari, qui ſolutus à vinculis carnis ad lucẽ ſublimatur æternã. Vnde & mos obtinuit Eccleſiaſticus, vt dies beatorum martyrum ſiue confeſſorũ Chriſti, quibus de ſeculo tranſierunt, natales vocitemus, eorumq; ſolennia, non funebria, ſed natalitia dicantur. *Obitus ſanctorum natalis eorum.*

¶ Circa ſecundum dicitur:

Et vos igitur nunc quidem triſtitiam habetis. Iterum autem videbo vos, & gaudebit cor veſtrum. Et gaudium veſtrum nemo tollet à vobis.

P Hic notatur propoſitę ſimilitudinis ad rem intentam applicatio. Itaq; dominꝰ exponẽs paradigma quod de muliere propoſuerat, inquit: Et vos igitur nunc quidẽ triſtitiam habetis. Quod de ipſis quidem diſcipulis facile intelligitur, quia triſtitiam habuerunt paſſo ac ſepulto domino, ſed cõpleta reſurrectionis gloria gauiſi ſũt viſo domino. Et gaudium eorum nemo tulit ab eis, quia ipſe dominus eorum gaudiũ fuit, quod nemo ab eis tollere potuit, quia iam tunc amplius moriturus non erat. *Parabola de diſcipulis exponitur.*

Sed dicat aliquis: Nónne domino in cœlos aſcendente, & iam exinde graſſante in Apoſtolos perſequutore ablatum eſt eis gaudium eorum? Reſpõdetur: Et ſi poſtmodum perſequutiones pro Chriſti nomine ac tormenta paſsi Beda.

ta paſsi ſunt, ſpe tamẽ reſurrectionis & viſionis illius accenſi, libẽter aduerſa quæq; ferebãt, imo oẽ gaudiũ exiſtimabãt quũ in tentationes varias inciderent. Deniq; cæſi à principibus ſacerdotũ, ibãt gaudẽtes à cõſpectu cõcilij, quoniã digni habiti ſunt ꝓ nomine Ieſu cõtumeliã pati. Actu.5. Gaudium vtiq; eorũ nemo tulit ab eis, quia talia patiẽdo pro Chriſto, meruerunt regnare ſine fine cum Chriſto. Iterum, inquit, videbo vos, qui nunc triſtitiam habentes quaſi mulier eſtis quæ in vtero habens clamat parturiens & cruciatur vt pariat, ſed iterum videbo vos, vobiſq; videndus apparebo, ſeparatus quidem à veſtræ mortalitatis conſortio, ſed bono veſtro quodammodo renatus & immortalis effectus. Et gaudebit cor veſtrum. Nam & ſi corpus veſtrum etiam occiderint, ſic quoque cor veſtrum gaudebit. Quia gaudium veſtrum non in carne quæ occidi poteſt, ſed in corde vel animo quæ perſequutor occidere non poteſt repoſitum erit. *Gaudium quod nemo tollit.*

Myſticè etiam omnis Eccleſia per huius vitæ labores & anguſtias ad æterna cœleſtium tendit præmia gaudiorũ, atteſtante Apoſtolo: Quia per multas tribulationes oportet nos introire in regnum Dei. Quòd autem ait: Iterum videbo vos & gaudebit cor veſtrum, videbo vos dixit, etipiam vos ab aduerſariis, coronabo vos victores, me vos decertantes ſemper vidiſſe probabo. Q Beda. Actu.14. *Conſolatio propter Chriſtum preſſis.*

Quando enim non videret ſuos maximè preſſuris circumuẽtos, cum quibus ipſe omnibus diebus ſeculi manere promiſit, Sed morientibus inter tormenta fidelibus arbitrabãtur eos tortores diuino carere præſidio dicentes: Vbi eſt Deus eorum? Vnde quidem ex his circunſeptus ærumnis, aiebat: Vidẽ domine affliction ẽ meam, quoniã erectus eſt inimicus meus. Quod eſt apertè dicere: Quoniam inimicus inſequẽs ceruicem ſuperbię contra tuos humiles attollit, tuo nos auxilio conditor noſter omnipotens ſubleua, deuictis ac repulſis hoſtibus, noſtros ſemper agones te vidiſſe ac tibi hos placuiſſe comproba. Videt itaq; electos poſt triſtitiam dominus, quum eorum patientiam impugnatore damnato remunerat. Mat.vlt. Tre.1.

Si ergo & ipſi ſalubri nunc triſtitia afficimur, ſi iuxta hortamenta Apoſtoli ſpe gaudentes, in tribulatione exiſtimus patientes, ſi noſtra errata, ſi miſerias proximorum debita lamentatione deflemus, videbit & nos iterum Roma.12.

domi-

dominus,id est,videndum se nobis ostẽdet in futuro, qui quondam nos videre fidei suæ nobis agnitionẽ largiendo dignatus est. Videbit vt coronet,qui quondam vidit vt vocaret. Videbit & gaudebit cor nostrum,& gaudium nostrũ nemo tollet à nobis. Quia hæc est vera & vnica merces eorum qui secundum Deum contristantur de perpetua eius visione gaudere. Quam profectò mercedẽ promisit ipse, quum ait: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Matth.5.

R Iuxta præmissa,id est, tristia & læta attende, conuersionem quadrifariam. Conuertitur enim electorum tristitia in lætitiam, de qua conuersione superius dictum est. *Lætitia in tristitiam vertitur.*

Secundo, cõuertitur lætitia in tristitiam,sicut scriptum est:versa est in luctum cythara mea,& organum meum in vocem flẽtium,& hæc est stulta lætitia reproborum, quæ gehennæ tormentis venit compensanda, iuxta quod in Iob.30. Apocalypsi dicitur: Quantum glorificauit se & in deliciis Apoc.18. fuit,tantum date illi tormentum & luctum. Hac lætitia, quasi quadam malè dulci cantilena maligni spiritus carnales homines quasi pecudum greges,ducunt & seducũt.

In Machabæorũ historia scriptũ est, quemadmodũ filij Iambri cũ tympanis & musicis & apparatu multo ad- 1.Mac.9. ducebant spõsam filiã vnius de magnis principib⁹ Cha- *Animæ per* naan. Irruit autẽ super eos Ionathas dux populi Israël,& *euntis typ⁹* occidit eos,& accepit spolia eorũ. Et cõuersæ sũt nuptiæ in luctum, & vox musicorum ipsorum,in lamentum.

Iambri diabolum significat,interpretatur enim dies amaricans. Dies seu lux,imò lucifer, ille fuit ante ruinam, Sap.2. postmodum verò amaricans. Siquidem inuidia diaboli mors intrauit in orbẽ terrarum. Huius filij,nõ natura sed similitudine & imitatione sũt dæmones vniuersi. Chanaã mundũ hũc designat,interpretatur enim cõmutatus, iuxta illud: Mundus transit & concupiscentia eius. Nunq̃ 1.Ioan.2. enim in eodem statu permanet. Principes Chanaã,id est, mundi huius, sunt illi,de quibus nos Apostolus præmonet,dicens: Non est nobis colluctatio aduersus carnem & Ephes.6. sanguinem,sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, cõtra spiritualia nequitiæ in cœlestib⁹. Istorũ principum, anima peccatrix & filia dici potest & sponsa. Filia propter imitationem, Esaiæ.23. sponsa propter pactionem. Pepigisse enim probatur fœdus

dus cum morte, & pactum fecisse cum inferno.

Hæc ipsa nunc cum gaudio vano deducitur in perditionem, quum repentè & dum non speratur mortis hora adest improuidis. Ionathas,id est,Christ⁹ dominus cui omne iudiciũ dedit pater,(interpretatur nẽpe Ionathas filius colũbę)irruit iudicaturus,iuxta quod in Propheta ad animam adulteram loquitur,dicẽs: Ecce ego iudicio contendam tecum. Is itaq; superueniens dum vanis gaudiis finem imponit,quasi peccatricis animæ spolia tollit. Occidit insuper dum mittit in gehennã, vbi erit fletus & stridor dentium. Vnde bene dictum est,quia conuersæ sunt Matth.13. nuptiæ in luctum,& vox musicorum in lamentum.

Tertio,cõuertitur lætitia in lætitiã,nam sancta lætitia, quæ hic de spe vitæ æternæ, de Dei & proximi dilectione,de bonę testimonio conscientiæ,de attestatione spiritussancti habẽt, in lætitiã perpetuã electis cõmutabitur, iuxta quod scriptum est: Fons paruus creuit in fluuium magnum,& in lucẽ solemq̃ue conuersus est. Fons est charitas ipsa & consolatio spiritussancti. Vnde dominus in Euangelio: Aqua quã ego dabo ei,fiet in eo fons aquæ salientis in vitã æternã. Et quidem omne gaudium quod hic habetur ex consolatione spiritussancti, collatum gaudio sempiterno exiguũ est,fons paruus est, sed illic in fluuiũ, id est,in gaudium abundans & immensum commutabitur. Per lucem verò dies illa signatur quę nescit occasum. S

Lætitia in lætitiam.

Heſt.10.

Ioan.4.

Quarto, cõuertitur tristitia in tristitiã, tristitia mala & tẽporalis,in tristitiã sine fine mansurã. Vbi considerandũ est quorũ hominũ est tristitia mala. Itaq; malè tristes sunt. *Triſtitia in triſtitiã.*

Primo,omnes qui idcirco tristantur quia mala quę volunt opere adimplere non valent. Tristantur sanè quia consequi nequeunt quæ malè concupiscunt quæcũq; sint illa,siue carnis voluptates, siue iniuriarum vltiones, siue pecuniæ thesauri,siue fastus & pompæ,vel quoduis aliud huiusmodi.

Secundo malè tristes sunt, qui ob peccata sua immissis aduersitatibus aut doloribus à Deo flagellantur, nec tamen emendantur. Quid enim iis superest nisi vt ex temporali tristitia corruant in ęternam? Nam quos temporalia flagella non corrigunt,ad perpetuæ damnationis mala perducunt. *Malè triſtes qui.*

Horum in præsenti vita castigatio, rectè per virgam

Moysi

Moysi quæ in colubrum versa est, designatur. Illa verò
Exod.4. quę subiectos & humiles emendat, per virgam Aaron quę
refloruit & attulit fructus, fuit præfigurata. Castigatus sa-
Nume.6. nè fuit à domino Anthiochus impius, & quidem crucia-
tibus & doloribus acerbis, sed minimè emẽdatus, de quo
scriptum est: Orabat scelestus dominum à quo non erat
2.Mac.9. misericordiam consequuturus. Nam cuius vitam tribu-
latio præsens non corrigit, non expiat actiones. Porrò
Dauid post culpam castigatus, emendatus est.
2. Reg.12. Tertio malè tristes sunt inuidiæ liuore tabescentes.

T Vnde quidam inuidiam ipsam similitudinariè describens
Inuidiæ typus. habitationis suæ domum qualis sit depingit, dicens:
Protinus inuidiæ nigro squallentia tabo
Ouidius. Tecta petit, domus est in vallibus imis
2.Metha. Abdita, sole carens, non vlli peruia vento.
Tristis & ignaui plenissima frigoris & quæ
Inuidiæ domus. Igne vacat semper caligine semper abundat.
Quod inuidiæ domus sita est in vallibus imis,
illud significat quod in Iob scriptũ est: Paruulum occidit
inuidia. Nemo enim nisi qui se inferiorẽ cõspicit inuidet
tanq̃ sublimiori. Te igit̃ inuidiæ dom⁹ nigro tabo, id est,
Iob.5. sanie horrida & venenosa, quo significar̃, quia tota homi-
nis inuidi loquutio est de culpis & vitiis alienis. Dom⁹ in-
uidię caret sole. i. Christi gratia, q est sol iustitię. Caret vẽ-
to. Nã vẽti bonarũ narrationũ de proximo, inuidũ occi-
dũt. Domus inuidiæ semper est tristis. Inuidia enĩ, de a-
lieno bono tristitia est. Inuidiæ domus semper igne carẽs
ignauo frigore plena est, quia nemo inuid⁹ feruet chari-
tate. Caligine semp abũdat, quia mẽte cęca nõ nisi puerilẽ
Inuidiæ iudicare nouit. Personam verò inuidiæ describens, dicit:
persona. Pallor in ore sedet macies in corpore toto.
Nusquam recta acies, liuent rubigine dentes.
Pectora felle virent, lingua est subfusa veneno.
Risus abest omnis, nisi quem fecere dolores.
Nec fruitur somno vigilantibus excita curis,
Sed videt ingratos sibi tabescitque videndo.
Successus hominum carpit, & carpitur vna
Suppliciumque suum est.
Sensus horum versuum satis patet.
Proinde modum incedendi ipsius effingit dicens:
Indoluit, baculumque capit, quem spinea totum
Vincu-

Vincula cingebant, opertaque nubibus atris
Quàcunque ingreditur florentia proterit arua,
Exũritque herbas, & summa cacumina carpit.
Afflatuque suo populos, vrbesque, domosque
Polluit. Fert poculum spinosum, quia id vnde inuidus *Inuidiæ operatio.*
fulciri sustentariq; deberet, ipsum pungit, nec est vllum
alterius bonum quod ipsum possit delectare.

Operitur nubibus atris, quia inuidus in tenebris est, &
in tenebris ambulat, & nescit quo vadat, quia tenebræ ex-
cæcauerunt oculos eius. Florẽtia proterit arua. Quia in-
uidus non nisi illis nocet qui aliqua virtute vel bono quo-
libet florere noscuntur.

Interrogasse quidam dicitur à quodam sapiente, quo Nota.
pacto nullos sibi inuidentes haberet, ille respondit: Si ni-
hil ex magnis rebus habueris, nihilque laude dignum ges-
seris. Nam sola miseria caret inuidia.

Exurit herbas, id est, iuuenes virtute aut scientia profi-
cientes. Deniq; afflatu, id est, verbo malitioso, sermone de-
tractorio, omnẽ vrbem, & omnẽ quem attingit polluit po
pulũ. Quis iam tam triste, tam pestiferũ non vitet, exhor-
reat, & detestetur monstrũ? Ait Salomon: Sicut tinea ve- Prou.25.
stimento & vermis ligno, ita tristitia viri nocet cordi.

Quarto malè tristes sunt hypocritę. Vt enim alios deci- V
piant, exteriorẽ quandam simulant tristitiã & fucum san- *Hypocritæ tristes.*
ctitatis. De quibus in Euangelio Saluator nos præmonet,
dicens: Quũ ieiunatis nolite fieri sicut hypocritæ tristes.
Horum simulationi nõ esse credendũ prænonuit, qui ait:
Frontis nulla fides, quis enim non vicus abundat, Iuuenalis
Tristibus obscœnis?
Porrò tales qui rigidam in publico tristitiam simulant, ple
runque lasciuiunt in occulto. Latet enim plerunq; sub tri Ambrosi⁹
sti amictu lasciuia, & deformis horror vili veste obtexitur, in ser.
vt secreta tegantur petulantium animorum.

Quinto malè tristes sunt cupidi & auari, qui vel vt ac- *Auari tristes.*
quirant vel acquisita cõseruent, perpetua solicitudine re-
mordentur, iuxta quod de quolibet eorũ per Sapientem
dicitur: Cuncti dies eius ærumnis & doloribus pleni sunt,
nec per noctem mente requiescit. Talis ille erat de quo su Eccle.19.
perius dictum est, qui audito à Saluatore perfectionis con Matth.19
silio abiit tristis, quia erat multas possessiones habens. *Desperan-*
Deniq; omnium pessimè tristes sunt de Dei misericor- *tes triste.*

dia

dia desperantes. Contra quam tristitiam nos præmonet
1.Thes.4. Apostolus, dicens: Non contristemini sicut & cæteri qui
Eccle.14. spem non habent. Vnde & per Sapientem dicitur: Fœlix qui non habuit animi tristitiam, & non excidit à spe sua. His omnibus male tristibus non dicitur: Tristitia vestra vertetur in gaudium, sed potius: Tristitia vestra in perpetua gehennæ supplicia vobis conuertetur. Sed nec ad sollatenus pertinere putent illud. Beati qui lugent, quoniã ipsi consolabuntur, qui tristitia huius seculi (quæ mortem operatur) tabescentes, perpetuæ damnationis sibi luctum adsciscunt.

DOMINICA QVARTA POST PASCHA.

VAdo ad eum qui misit me, & nemo ex vobis interrogat me quo vadis. Ioan. 16.

Præsens sancti Euangelij lectio tria potissimũ comprehendit. Primum est, Contristatis discipulis promissa consolatio. Secundum est, mundanæ perfidiæ futura per spiritum reprehensio, ibi: Et quum venerit. Tertium est, promissa discipulis per spiritum eruditio, ibi: Quum autem venerit ille spiritus veritatis.

Circa primum tria notantur. Primum est, recessus Christi denunciatio. Secundum est, ob domini recessum apostolorum contristatio, ibi: Sed quia hæc. Tertium est, declarata discipulis vtilitas & consolatio, ibi: Sed ego.

A Circa primum dicit: Vado ad eum qui misit me. Vado, inquit, nunc in præsenti. Iam enim quum hæc verba dicebat, de passione sua inter Iudæos agebatur. Exierat enim Iudas de cœnaculo, & cum Iudæis tractabat quo modo eũ traderet illis. Et post modicũ temporis tentus fuit ab eis. Vado, inquit, ad eum, id est, ad patrem qui misit me, id est,
Galat.4. incarnari constituit, dicente Apostolo: Vbi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum sanctum ex muliere.

Triplicivia Christ⁹ rediit. Sanè triplici via Saluator noster ad patrem rediit, passionis scilicet, resurrectionis, & ascensionis. Via passionis fuit dolorosa & amara, iuxta quod in Euangelio scriptum est:

est: Tunc cœpit pauere & tædere, & ait discipulis: Tristis Marc.14.
est anima mea vsque ad mortem.

Via resurrectionis fuit gaudiosa. Vnde ex persona ipsius resurgentis per Psalmistam dicitur: Lætatum est cor meũ & exultauit lingua mea, insuper & caro mea requiescet in spe. Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem.

Via ascensionis fuit triumphalis & gloriosa. Vnde & per eundem dicitur: Ascendit Deus in iubilationem, & dominus in voce tubæ, nempe victor & triumphator. In voce tubæ ascendit, vt futuri aductus sui ad iudicium speciẽ præmonstraret. De quo per Apostolũ dicitur: Quoniã dominus in iussu & invoce archangeli & in tuba Dei descendet de cœlo. Et per Psalmistam: Domine dominus noster 2.Thes.4
q̃ admirabile est nomen tuũ in vniuersa terra. Et subditur: Quoniam eleuata est magnificentia tua super cœlos.

Sed quomodo filius redire ad patrem dicitur, à quo nec loco nec natura distabat? Respõsio: Duobus modis rediit. *Fili⁹ vt ad patrẽ rediit*
Vno modo, secundũ humanitatem, quia quum ante passionem adhuc vita vegetabili & sensitiua vteretur, quæ longe distat à Deo, postmodum humanitate glorificata in sola viuit speculatione deitatis.

Alio modo rediisse dicitur secundum naturam deitatis, sed hoc quantũ ad notitiàm creaturæ, quia ille qui solũ homo credebatur, ac per hoc natura penitus distare à Deo, postea per mortẽ, resurrectionẽ & in cœlos ascensionẽ venit in notitiã creaturæ, & sic quodãmodo ad Deũ rediit, qui Dei filiꝰ creditus est. In morte enĩ eius Dei filiũ ac per hoc Deũ esse dæmones cognouerũt, cõperto q̃ humanũ genus spoliatis inferis redemisset. In resurrectione crediderũt discipuli, post ascensionẽ vero crediderũt oẽs gẽtes.

Vado, inquit, ad eũ qui misit me. Diligẽter prospiciendũ B
est quid dominus hoc dicẽs intẽderit, subiũgens, & nemo ex vobis interrogat me quò vadis. Et quidem quũ hæc diceret abiturus erat in cœlũ tam manifesta ascẽsione, vt nõ opus fuerit vlli apostolorũ interrogare eũ, quò vadis, vi- Actu.1.
dentibus illis quia eleuatus est, & nubes suscepit eũ ab oculis eorũ. Verũ sic eo vadente, non tristitia, sed gaudium Ibidem.
impleuit cor eorum, sicut Lucas testatur: Quia & ipsi adorantes reuersi sunt in Ierusalem cum gaudio magno.

Itaq; nõ tristitia sed gaudiũ corda discipulorũ impleuit,

pro

pro eo q̃ ipsis cernentibus Saluator in cœlum ascendit.

Ioan.16. Ait autem hic: Amen dico vobis quia plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit. Vera ergo ratio postulat, de via vel transitu passionis eius hoc dictum intelligi, de quo

Ioan.13. hic idem Euangelista superius dixerat: Sciens Iesus quia venit eius hora vt transeat ex hoc mundo ad patrem.

C Benè igitur quum de Ascensione sua, dixisset: Vado ad

Ibidem. eum qui misit me, addidit & nemo ex vobis interrogat me quò vadis? Superius enim quum de sua passione protestaretur, dicens: Quò ego vado, vos non potestis venire, in-

Ioan.14. terrogauit eum Petrus, & ait: Domine, quò vadis? Et iterũ: Domine, nescimus quò vadis, & quomodo possumus viam scire? & videbantur sibi promptis animis posse modo sequi, & parati esse cum eo & in carcerem & in mortem ire, at illi fugere habebant & eum solum relinquere quem sic

Ioan.13. instanter interrogabãt. Respondit ergo ad Petri scisciationem, dicens: Quò ego vado, non potes me modo sequi, sequeris autem postea, quia nimirum passionis mortisque eius mysteriũ, necdum intelligere, necdum poterant imitari. Maiestatem verò ascensionis statim vt videre, cognouerunt, totisque animis votis vt sequi mererẽtur optabant.

¶ Circa secundum, quod est, ob domini discessum discipulorum contristatio, subditur:

Sed quia hæc loquutus sum vobis, tristitia impleuit cor vestrum.

Videbat Christus cor discipulorũ suorũ ex iis quæ loquutus fuerat verbis, non modo triste, sed etiã tristitia plenum esse. Prædixerat eis mundi odium, persequutiones & exe-

Ioan.16. crationes, dicens: Absq; synagogis facient vos. Sed multo

Discipulis vt futura mala prædicit. grauius est quod subiecit: Venit, inquiens, hora vt omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo.

Theoph. Sed hoc vel maximè impleuit cor eorũ tristitia, quia quũ omnia ista passuri essent propter eum, iam ab eis ipse recedebat. Itaq; valde grauati sunt tristitia discipuli, quũ audirent talia eis euẽtura. Idcirco & dominus: Hæc, inquit, tam dura vobis ab initio nõ dixi, non vt ignorãs, sed quia vobiscũ eram, & sufficiens ad me confugium habebatis, & omne certamen in me reiiciebatur. Ipsi verò in omni securitate eratis, igitur nõ opus erat talibus vos sermonibus tunc præparari & præmuniri, sed nunc vadens ad patrẽ meum,

meum, & vos relicturus ea prædico, vt vosipsos muniatis.

Sed quomodo pauloantè dixit, hæc vobis ab initio non Cap.10. dixi, quandoquidẽ apud Matthæum longe antè conuocatis discipulis dixerit: Ad præsides & reges ducemini propter me. Respondet Theoph. Dixit quidem, ad præsides ducemini, non autem occident vos vt impios & pernitiosos & inimicos Dei. Et aliter: Illic quidem dicit quæ â gentibus eis infligenda, nunc autem quæ à Iudæis.

Tristitia, inquit, impleuit cor vestrum. Quasi dicat: Gaudendum vobis est, quia vado ad patrẽ, præsertim, quia (vt superius dixi vobis) ego vadens rogabo patrẽ, & alium paracletum dabit vobis, & quia in domo patris mei mansiones multæ sunt, in qua præeunte ac duce hoc paracleto accipiã vos ad meipsum, sed nunc econtra tristitia impleuit cor vestrũ, quia hęc loquutus sum vobis, & quia in hac humana cõuersatione presentẽ me semper habere cupitis.

Nunc autem præ tristitia confusi estis, & propter grauiũ Theoph. expectationem concussa sunt corda vestra. Sciebat nimirum quid hæc sua quæ loquebatur verba in discipulorum cordibus agerent, quia videlicet tristitiã magis de absces-su quo eos desereret, q̃ de ascensu quo patrem peteret lætitiam, generarent. Spiritualẽ quippe interius nondũ ha- Auguſt. bentes consolationem, quam per spiritum sanctum erant habituri, id quod exterius in Christo videbatur amittere metuebant: & quia se id amissuros esse illo verè denunciante dubitare non poterant, contristabatur humanus affectus, quia carnis desolabatur aspectus.

¶ Circa tertium, quod est, declarata discipulis vtilitas & consolatio, subditur:

Sed ego veritatem dico vobis, expedit vobis vt ego vadam. Si enim non abiero paracletus non veniet ad vos.

Magno sententiam suam pondere firmauit, dicendo: Ego D veritatem dico vobis: Expedit vobis vt ego vadam, quia per Christi passionem hoc actum est q̃ gratia spiritus sancti in nos effusa est. Nam si absq; passione in cœlos ascendisset, profectò iste spiritus gratiæ qui per sanguinem eius peccata remittit datus non fuisset, quod ipse sua cõfirmat sententia, dicens: Amen amen dico vobis, nisi granũ fru- Ioan.12. menti cadens in terrã mortuum fuerit, ipsum solũ maner.

Ob hoc ergo nobis expediebat vt abiret, quia factū nō esset vt per ipsum gratiam reconciliationis acciperemus, nisi ipse abiēs sanguinem suum fudisset.

Theoph. Vide igitur quomodo solatur eos. Quasi dicat: Etiam si innumeris modis magis tristitia afficiamini, ego quod vobis vtile est dico. Nam vos quidem velletis semper esse mecū. Atqui hoc non est expediens. Nam si non abiero, paracletꝰ nō veniet ad vos. Hoc est, Si ego nō morior pro mūdo, & eo ad patrē, dato sacrificio & propiciatione pro peccatis, paracletus (id est, consolator mūdi) nō veniet. Quomodo enī aduenieī si inimicitię nō soluēr & si pater cœlestis occisa morte humanę naturę nō reconcilietur?

Expedit vobis, inquit, vt ego vadam. Quasi dicat: Et si tristes sitis propter meam absentiam ō discipuli, sed propter aduentum spiritꝰ gaudeatis, qui pluribus & maioribus vos beneficiis prosequetur. Hęc tamen non ait quasi ipse in terra positus spiritum sanctum discipulis dare nō posset etiam dum hæc loqueretur, sed quia ipso in terra posito & corporaliter conuersante cum eis, non valebāt illi erigere mentem ad scienda munera gratiæ cœlestis. Ascendente autem ipso ad cœlos, & ipsi pariter omne desiderium suum illo transferebant, iuxta quod alibi audierunt: Matth. 6. Vbi est thesaurus tuus, ibi & cor tuum erit. Ideoque capaces spiritus facti, iam non vltrà de morte eius contristati, sed de promissionis eius munere sunt lætati, Lucas (vt superius citatum est) memorante.

Paracleti ratio. Patet autem nec laboriosa indiget expositione, cur eūdem spiritū paracletum, id est, cōsolationē cognominet, quia nimirum corda discipulorum quæ recessus ipsi⁹ mœsta redidisset huius spiritꝰ spem cōsolaretur & recrearet aduentus, Sed & singulis quibusq; fideliū vel de peccati perpetratione merentibus, vel communi seculi huius afflictione laborantibus, dum spem veniæ & misericordiæ cœlestis inspirat, profecto ab angore tristitiæ mentem eorum illustrans subleuat. Sequitur.

Si autem abiero, mittam eum ad vos.

Id est, Mittā eum in vos. Non enim de loco ad locū mittitur, qui vbiq; est Deus spiritussanctus, nec parietibus cōprehenditur, sed sensibus mentis & fide suscipitur.

Bis datus spiritussanctus. Hoc aūt nūc promittit semel & iterū fecit dominꝰ. Semel ipsa die qua resurrexit, vnde vtiq; iā abierat, iam de sua minoratione ad gloriam & honorē, de mortali conditione ad immortalitatē, de hoc mūdo ad patrē transierat. Tūc enim, id est, ipso die, stās in medio discipulorū suorū insufflauit & dixit eis: Accipite spiritū sanctum. Accipite, inquam, paracletū in maximam consolationē, id est, in remissionē peccatorū, & in scripturarū reuelationē. Sic enī in hoc Euāgelista mox subiungitur: Quorū remiseritis peccata, remittūtur eis, & Lucas eandē narrans apparitionē. Tūc, inquit, aperuit illis sensum, vt intelligerēt scripturas. Ioan. 29.

Iterū verò tūc misit quādo decimo post ascensionē suā die cōgregatis in vnū discipulis, factus est repēte de cœlo sonus tanquā aduenientis spiritus vehementis, & repleuit totam domū vbi erāt sedētes. Tūc, inquam, iterū misit hūc paracletū, vt qui omnibus æqualiter datus fuerat in remissionem peccatorū, nunc singulis pro voluntate sua diuideret diuersa dona gratiarum, vt essent ad prædicandum facundi, & fortes ad certamina passionum toleranda. Actu. 2.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Et quum venerit, ille arguet mundum de peccato, & de iustitia, & de iudicio.

Hic ꝓmittitur mūdanæ perfidiæ per spiritū sanctū futura reprehēsio. Vbi duo notanī. Vnū, ꝙ spiritꝰ sanctus arguet mundū de tribꝰ in genere. Alterū, quo ꝓmittitur ꝙ de illorum triū singulis arguet in specie, ibi: De peccato quidē.

Circa primū dicitur: Et quum venerit, ille arguet mundū. Etenim quia spiritus sanctus menti quā replet non solum vim diuinę charitatis infundit interius, verumetiā carnali timore depulso ad increpandā prauitatē malorum foris fiduciā præstat, bene post præmissa subiunctum est: Et quū venerit ille arguet mundū. Sed nūquid ante Christus nō arguit mundū? Arguit vtiq; mundū, id est, mundi sectatores dū esset ipse in mundo nō modo per se, sed etiā per suos, Apostolo teste qui ait. An experimentū quæritis eius qui in me loquit̄ Christus? Quos enī arguit spiritꝰ sanctus, arguit vtiq; & Christꝰ. Arguebat, inquā, eos de peccato suę incredulitatis, arguebat de iustitia, quia videlicet iustitiā fideliū nollent imitari: arguebat de iudicio, videlidet quare diabolū qui iam iudicatus & condēnatus erat, sequerētur. E Beda.

Sed nō sine causa spiritū quum venerit hoc dicit acturum, quia profecto per huius inspiratione corroborandus erat animus discipulorū, ne mundū qui cōtra se fremebat

arguẽtis timerent. Proinde spiritus hic paracletus, id est, cõsolator, & spiritus bon⁹, qui begnign⁹ & dulcis est amicis, & austerus inimicis, arguit mundum, primum per linguam Apostolorum ac martyrum, ac deinde per linguã doctorem, dicente ad eos domino: Nõ enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur tn vobis. Et in actibus Apostolorum scriptum est: Loquebantur variis linguis prout spiritus sanctus dabat eloqui illis.

Spiritus vt mũdum arguit.

Mat. 10.

Actu. 2

¶ Circa secundum, quo prædicit dominus quòd spiritus sanctus arguet mundum de triplici delicto singulatim & in specie, subditur:

De peccato quidem, quia non crediderunt in me.

Peccatum incredulitatis quasi speciale posuit, quia sicut fides origo virtutũ, ita solidamentũ est vitiorũ in incredulitate persistere, domino terribiliter adtestãte qui ait: Qui aũt nõ credit iã iudicat⁹ est quia non credit in nomine vnigeniti filij Dei. At contrà, iustus ex fide viuit.

Peccati nomine infidelitas.

Ioan. 3.

Roma. 1.

Theo.

Veniet, inquit, paracletus & arguet mũdũ de peccato, & ostendet eos peccatores, quia nõ credũt. Quãdo enim viderint per man⁹ discipulorum in spiritu egregia signa & miracula fieri, & neq; sic credẽt, quomodo non condẽnatione digni sunt, & peccato maximo abnoxij? Nam nunc quidem possent dicere Iudæi quod fabri & humilis matris filius sim, quamuis ego miracula faciam, tunc autẽ incredulitas omni carebit excusatione spiritu sancto in meo nomine talia perficiente. Itaq; de peccato illos arguet, hoc est, ostendet eos absque venia peccare.

F

Incredulitas exordiũ vitiorum

Peccatum tamen hic non tantum Iudæorum accipiendum est, qui nõ crediderunt in eum quẽ corporaliter presentẽ viderunt & audierunt, sed primum quidem Iudæorum, deinde Græcorum & omniũ totius mundi nationũ. Nõ enim dixit: ille arguet de peccato Iudæos, sed mũdũ.

Gene. 3.

Sed dicis: Quõ totus redarguendus erat mundus de peccato, quia crediderũt in eum, quum in vna tantum prædicauerit gente Iudæorum? Propter hoc altius considerandũ est incredulitatis peccatũ. Omne quippe vitiũ, & oĩs humani generis iniquitas ab incredulitate sumpsit exordiũ, quia videlicet primi hoĩes plus serpẽti quã Deo crediderunt, & exinde corrupti posteri eorũ, & gẽtes, magis diabolo vel idolis eius q̃ Deo credẽtes, & Iudæi magis Anti-

Antichristũ q̃ Christũ expectantes, cõmuniter peccauerũt, & omnia (inquit Apost.) in incredulitate cõclusa sũt.

Roma. 11.

Itaq; per peccatũ quod sic exposuit dicens: Quia non crediderunt in me, omnis iniustitia vel inobediētia veteris hominis intelligenda est, quæ ex incredulitatis radice processit. Solum etiam incredulitatis peccatum præ cæteris posuit, quia hoc manente cætera detinentur peccata & eo discedente cætera dimittuntur.

Augustinus de verbo do.

Et merito quidẽ q̃ in Christum non credit mundus arguitur, quandoquidẽ dæmones ipsi credunt & contremiscunt. Arguuntur primum (vt iam dictum est) Iudæi vocibus Prophetarum, arguuntur gentiles seu pagani prædicationibus Apostolorũ. Tot enim & tanta (vt dictum est) per Dei filium facta sunt in hoc mundo miracula, q̃ iure tanquam inexcusabiles arguuntur, præsertim Iudæi, qui in ipsum non crediderunt.

Vt mundus arguitur.

Iacobi. 2.

Quorum perfidiam hic Euangelista alio loco demirãs ait: Quum autẽ tanta signa fecisset corã eis, nõ credebant in eum. Et rursus: In mũdo erat, inquit, & mũdus p̃ ipsum factus est, & mũdus eũ nõ cognouit. Quãta cæcitatis peruersitas, quia suũ opificẽ mũdus nõ cognouit, quum tamẽ vt quis ipse esset cognosceretur faceret in humana carne inusitata opera diuinæ virtutis suæ magnalia: veritatis suę infallibilia testimonia, illuminãdo cæcos, sanando infirmos, mũdãdo leprosos suscitãdo mortuos, obsessos à dæmonio liberãdo, vt ipse merito queratur & dicat: Si opera nõ fecissem in eis quæ nemo ali⁹ fecit, peccatũ nõ haberent. Nũc autẽ excusationẽ non habẽt de peccato suo.

Ioan. 12.

Ioan. 1.

Cæca peruersitas.

Ioan. 15.

Sed nec gentiles q̃ nõ crediderunt excusantur quum per apostolorum ora Christum audire potuerũt. De quibus per Psal. dicitur: In omnem terram exiuit sonus eorum & in fines orbis terræ verba eorum.

¶ Secundum de quo mundus per spiritum sanctum venit arguendus, est iustitia. Vnde subditur:

De iustitia vero, quia vado ad patrem, & iam non videbitis me.

Hęc sẽtẽtia ad ædificationẽ multipliciter reperĩ exposita.

G

Iustitia credentium.

Secundum Augustinum enim, credentium iustitia est quia credunt in Christum quem non vident. Quoniam enim ista infideliũ vox esse cõsueuit: Quomodo credemus

August.

quod non videmus? ideo credẽtiũ iustitiã sic oportuit diffiniri. Quia ad patrem vado, & iam nõ videbitis me: Beati enĩ qui nõ vidẽt & credũt. Nã & qui viderũt Christũ nõ in eo laudata est fides eorũ quia credebãt qđ videbãt. i. filiũ hominis, sed quia credebãt quod nõ videbãt. i. filiũ dei. Quum verò & ipsa forma serui subtracta esset eorũ aspectibus, tũc ex omni parte impletũ est: Iustus ex fide viuit.

Ioan.16.

Abac.2.

Fidei iustitia.

Roma.4.

Porrò de hac fidei iustitia quæ magnopere nos cõmẽdat ante Deũ, dicit Apo. Arbitrabamur iustificari hominẽ p fidẽ sine operibus legis. Et subiicit exẽplũ fidei Abrahæ dicẽs: Credidit Abrahã Deo, & reputatũ est illi ad iustitiã. Quia igiĩ fideliũ iustitia, infideliũ vituperatio est, infideles non credentes quia nõ viderũt fidelibus credẽtibus in eũ quẽ nõ viderũt, iure meritoq; nõ modo à ꝓprio scelere, sed etiam fideliũ cõparatione arguũtur. Hinc Beda: Iustitia, inquit, discipulorũ Christi erat, q̃ dominũ quem verũ hominẽ cernebãt, verũ quoq; Dei filiũ esse crediderũt: & quẽ sibi corporaliter ablatũ nouerãt, certo sẽp amore colebãt. Iustitia cæterorũ fideliũ. i. eorũ qui dñm in carne nõ viderũt hæc est, q̃ eũ quẽ corporaliter nunq̃ viderũt, Deũ & hominẽ verũ corde credũt & diligunt. De qua ꝓfecto iustitia fidei arguũtur infideles, cur ipsi videlicet quũ similiter verbũ vitæ audirẽt noluerũt credere ad iustitiã. Hinc scriptũ est: Probata virtus corripit insipientes.

De iustitia credentium mundus arguitur.

Sapien.1.

Arguit igitur mũdum de iustitia credentiũ, quia exemplũ eorũ sequi noluerũt, qui hũc ad patrẽ ascẽdisse, neque vltrà corporaliter in terris cõuersaturũ esse sciebant, nec tamen ab eius dilectione poterant vlla ratione separari.

H

Alia sententiæ expositio.

Secundũ Theoph. & suũ Chrys. hic est sententiæ sensus: Quia Dei filio ire ad patrẽ argumentũ fuit q̃ irreprehẽsibilẽ ageret vitã, & omnẽ seruaret iustitiã, arguẽdi erãt mundi sectatores, qui cõtra hãc iustitiam de illo dixerũt: Scimus, quia hic homo peccator est, Et rursus: Nõ est hic homo à Deo. De iustitia quoq; mundũ spirit⁹ arguet, quia ad patrẽ vado. Hoc est, Ostẽdi eis, q̃ ego quũ iustus fuerim, & irreprehensibilẽ egerim vitã, iniustè occisus sim & in eius rei indiciũ, ad patrẽ vadã. Neq; enĩ si iniustus fuissem ad patrẽ ascẽdissẽ. Quia ergo vt aduersariũ Deo & iniquũ occiderũt, ostẽdet, inquit, eis spirit⁹ q̃ nõ sim talis: neq; enĩ si aduersari⁹ Dei fuissẽ apud Deũ legislatorẽ honorẽ hũc assecut⁹ essẽ, honorẽq; nõ tẽporariũ, sed eternũ.

Theoph.

Quod autem dicit: Posthac non videbitis me, æternam eius apud patrem conuersationem manifestat.

Item in hũc sensum potest accipi arguetur mundus de iustitia, id est, quia nulla in mundo aut rara seruatur iustitia. Cernere est enim plurimos per vim & iniuriã tenues & humiles supergredi, & proximum in negotio passim circumuenire, impios iustificari pro muneribus, & iustitiam iusti auferri ab eo, & pari passu potentia cum iustitia currunt. Quod ideo contingit, quia Christus iuit ad patrem, & iam ab hominibus non videtur. Quum potius propter hoc congruebat, vt fidelis quisq; toto corde post eum ascenderet, cœlestia desideraret, contemneret terrena, hortante Apostolo, & dicente: Si consurrexistis cum Christo quæ sursum sunt quærite, vbi Christus est in dextera Dei sedens, quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram.

Expositio Item alia.

Esaiæ.5.

Collos.3.

¶ Circa tertiũ, vnde mũd⁹ venit p spiritũ arguẽd⁹, subdit.

De iudicio autem, quia princeps mundi huius iam iudicatus est.

Principem mundi diabolũ dicit, quia principatur eis qui ordine peruerso mundum potius q̃ mundi diligunt conditorem. Qui iudicatus est à domino, qui ait: Videbã Satanam sicut fulgur de cœlo cadentem. Iudicatus etiã est ab ipso quum ipse dæmonia eiiceret, & discipulis daret potestatem calcandi super omnem virtutem inimici.

I

Princeps mundi vt iudicatus.

Lucæ. 10.

Ibidem.

Rursus iudicatus est diabolus in causa Saluatoris, quia procurauit eius mortem qui erat sine crimine. Quũ etiam ex quo diabolus eiectus est de corde credentiũ à Christo iam iudicatus est, vt non amplius sit princeps mundi.

Augu. de quæst. ve. & no. te. lib. de verbo do.

Deniq; diabolus ipse olim princeps mundi, nunc iudicio ignis æterni irreuocabiliter damnatus est. Quum ergo iste princeps mundi iudicio Dei eiectus est à domino humani generis, iure arguuntur, qui ei adhærent, & eundem iterato sibi præficiunt principem. Itaque in eo quod ait: de iudicio autem, quia princeps mundi huius iam iudicatus est, consequentẽ eorum damnationem, qui adhuc illi adhærẽt, terribiliter expressit, quia videlicet iudicato capite, mẽbra quoq; pariter præcipitanda credunt, dicẽte iudice: Ite maledicti in ignẽ æternũ, qui præparat⁹ est diabolo & angelis eius. Porrò de iudicio principis hui⁹ mũdi, & cũ eo superbiẽtiũ angelorũ per B. Iudã Apostolũ dicit:

Hinc iure mundus arguitur.

Matt.25.

Angelos verò qui non seruauerũt suum principatum, sed reliquerunt suum domicilium, in iudicium magni Dei vinculis æternis sub caligine reseruauit.

¶Circa tertium principale dicitur:

Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo.

Hic ponitur promissa discipulis per spiritũ eruditio. Vbi tria notãtur. Primũ est capiẽdis Christi verbis discipulorũ imbecillitas. Secundũ est, docenda per spiritũ omnis veritas, Ibi: Quum autem venerit. Tertium est, manifestanda per spiritum Christi claritas, Ibi: Ille me clarificabit.

K Circa primum dicit: Adhuc multa habeo vobis dicere, sed nõ potestis portare modo. Quia superius dixerat, expedit vobis vt ego vadam, nunc hoc manifestius declarat dicens, non potestis portare modo. Ergo quod superius dixerat, iam nõ dicam vos seruos, quia seruus nescit quid faciat dominus eius. Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcunq; audiui à patre meo nota feci vobis, de futuro dictum oportet intelligi. Idcirco autem verbo præteriti temporis enuntiauit, quia sine dubio mox futurum esset quod promittit,

Ioan.15.

Beda. *Omnem veritatem hic non comprehendi.*

Non potestis, inquit, portare modo. Certum est enim quia veniente desuper spiritu multo maiorem scientiam veritatis q̃ eatenus carnales potuere, cõsequuti sunt, maiori desiderio certandi pro veritate succensi sunt.

Non tamen putandum est in hac vita quempiam omnem veritatem posse cõprehendere, quum hæc fidei nostræ merces in alia sit vita promissa ipsa veritate dicente: Hæc est autem vita æterna, vt cognoscant te solum verũ Deum, & quem misisti Iesum Christum. Vnde & Apostolus qui ad tertium cœlum raptus, audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui, ait: Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus.

Ioan.7.

2.Cor.12.

1.Cor.13.

Quòd autem discipuli non possent portare modo, multa quæ eis habebat dicere, iam antea in parabola dixerat, videlicet, quoniam nemo vinum nouum mitteret in vtres veteres, nisi qui vellet vtres cũ vino perire, sed vinum nouũ in vtres nouos mittunt, & ambo cõseruantur.

Matth.6.

Vtres veteres erant discipuli dum Iudaicis adhuc ritibus & obseruationibus inhærerẽt, neq; nouum Euangelicæ

gelicæ gratiæ mustũ capere poterant, donec vtres nouos eos faceret spũssanctus, qñ tandem cum musto nouo totius noui testamenti eis datus est intellectus. Et q̃diu missus nõ erat spũssanctus poterat dñs cuilibet eorum dicere quod vni dixerat Petro: Quod ego facio tu nescis modo, scies aũt postea. Quin & sæpiº in Euangelio loquẽte Christo discipulis, reperies, illud discipulos non intellexisse.

Apostoli. quãdo vtres veteres.

Egit sanè dominus cum discipulis sicut facere solet sedulus quisque præceptor cum suis auditoribus, dũ pro captu eorũ hos docet, istis subtiliora illis rudiora præscribens, Quod etiã Apostolus se feciſſe testatur, dicẽs: Grandis nobis sermo & interpretabilis ad dicendum, quoniam imbecilles facti estis ad audiendum. Etenim quum debetis magistri esse propter tẽpus rursum indigetis vt vos doceamini quæ sunt elementa exordij sermonum Dei, & facti estis quibus lacte opus est, nõ solido cibo. Id ipsum & Petrus facere solitus est, quando suos sicut modo genitos infantes lac cõcupiscere. Sic rursum. Paulº Corinthiis non secus atq; paruulis in Christo lac se dedisse commemorat nõ escam. Nondũ, enim, inquit, poteratis, sed neq; nunc quidem potestis, adhuc enim carnales estis. Quum ergo adhuc carnales essent Apostoli, non simul omnia eis dixit Christus, sed magisterio spirituſſanctꝰ multa reliquit. Nihil enim de se magnũ loquutus est dominus partim vt det nobis figuram humilitatis, partim propter infirmitatẽ audientium, & ingratitudinem Iudæorum, Siquidem totam per Euangelici contextus seriem non inuenies vsquàm docuisse Christum legis Mosaicæ ceremonias desituras, imò se non venisse soluere legem, sed adimplere. Non enim est dubium quin ex hoc offensi fuissent discipuli, quandoquidem etiam recepto iam spiritusanctꝰ ipse Petrus ratus est solos Iudæos gratiæ Christi esse capaces. Tandem verò docuit eos spirituſſanctus, non amplius esse opus implere legem, iuxta quod in concilio suo post modum Apostoli sanxerunt. Visum est spirituisanctꝰ & nobis, nihil vltrà imponere vobis oneris. Misso itaque spirituſanctꝰ, veraq; Dei scientia manifestata, legalibus figuris & ritibº aboletis, vnius veri Dei verus cultus prædicantibº signaq; faciẽtibº Apostolis per mũdũ exurrexit.

Christiº docentis modo flia.

Matth.5.

Actu.10

Actu.15.

¶Circa secundum, quod est, docenda per spiritum omnis veritas, subditur:

Quum

Quum autem venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.

M Dicitur spiritus veritatis, quia procedit à filio qui est veritas. Item quia essentialiter est ipsa veritas. Omnẽ, inquit, quam scire oportet docebit vos ille veritatem, aperiendo vobis sensum vt intelligatis scripturas, & cognoscatis in veritate cuncta, quæ vel parabolicè dicta vel figuratè facta continẽtur in lege & Prophetis & Psalmis de me. Docebit, inquit, vos omnem veritatem, quasi diceret: Diffundet in cordibus vestris charitatem, cuius magisterio intus edocti, proficiatis de virtute in virtutem, digniq; efficiamini puenire ad vitã, in qua vobis & æterna claritas summæ veritatis, & contẽplatio vestri conditoris appareat.

Vt spiritus docet omnẽ veritatem.

Beda.

Nec putãdum est q̃ solos Christi discipulos in die sacro Pentecostes docuerit omnem veritatem, sed totam fidelis populi vsq; in finẽ seculi docet & gubernat Ecclesiã quæ tali fulta magistro atque rectore, in his quæ veritatis sũt ad salutẽ necessarie nec errare potest nec falli. Nec tamen omnia sic Apostolis in die Pentecostes reuelauit, vt nihil eis adhuc ignotũ posteà reuelauerit. Nam post diẽ illũ ipse pastor Ecclesiæ Petrus nihil adhuc cognouit de vocatione gentium. Paulus quoq; ait: Spiritus manifestè dicit, quod tamen in die Pentecostes factum nõ est, quum tunc Paulus nondum esset ad fidem conuersus. Christus quoq; docuerat apostolos baptizare in nomine patris, & filij, & spiritussancti. Illi tamẽ non sine instinctu spiritussancti abeuntes baptizarunt in nomine domini Iesu. Et quid ni perseueraret spiritussancti magisterium in Ecclesia, cuius fidem ipse Christus orãdo protexit. Ego, inquit, pro te rogaui Petre, vt non deficiat fides tua.

Hinc Ecclesia nõ errat

Actu.10.

1.Tim.4.

Matt. vlt.

Actu.8.

Lucæ.22.

Multæ quidẽ & variæ aduersus Ecclesiã exortæ sunt hæreses, quas spiritussancti magisterio confutans vniuersas, hactenꝰ superauit. Domꝰ erat (magistra ac duce stultitia) super arenã ædificatæ, quas spiritus hic veritatis euertit.

Matth. 7.

Domus super arenam

Patet igitur ex præmissis quia plurima erant quæ discipulis Christus habebat dicere, quæ (vt dictum est) spiritussancti magisterio eis reuelãda dereliquit. Multa quidẽ fecisse cõstat apostolos quæ nusquã eis à Christo præscripta reperiuntur. Patet verbi gratia, de non seruanda lege Moysi, de electis septẽ diaconibꝰ, de baptizãdo in nomine

Actu.15.

Actu.6.

ne domini Iesu, de velamine in capite mulieris, de cõiuge infideli. Multa proinde Apostoli suis successoribꝰ quasi p manus tradiderunt, & illi posteris, de quibus nulla scriptu ræ habetur authoritas, sed ex disciplina & magisterio spiritussancti in Ecclesia relicta sunt. Sequitur:

1.Cor.11.

Nõ loquetur à semetipso, sed quæcũque audiet loquetur, & quæ ventura sunt annunciabit vobis.

Quia magna dixerat de spiritu. i. q̃ ipse eos in omnẽ veritatẽ esset inductur⁹, & facturus capaces maiorũ & pluriũ quæ Christo præsente portare nõ poterãt, ne putẽt aliqd q̃ maior ipso sit spiritus, subiecit, dicẽs: Non enim loquetur à semetipso, hoc est non propria loquetur, sed mea.

N Theop.

Christo cõsona loquitur spiritus

Et quũ dicit: Sed quæcunq; audiet loquetur, hoc signat q̃ nihil docturus sit extra ea quæ docuit Christus. Sicut igit̃ & dominꝰ ipse loquẽs de se dicit, quęcũq; audiui à patre meo, loquor, nõ vt se discẽtẽ & puerũ introducat, sed q̃ nihil vel sciat vel doceat, q̃ quæ pater, ita & de spũ dicẽdũ. Quod autẽ nõ opꝰ habeat doctore spũs, audi Paulũ dicentẽ: Sicut nullus nouit quæ sunt hominis nisi spiritꝰ eiꝰ qui est in eo, ita & quæ sũt Dei, nullꝰ nouit, nisi spũs Dei.

Ioan.8.

1.Cor.2.

Beda.

Nõ ergo loquitur hic spiritꝰ à semetipso, id est, sine patris & filij cõmunione. Neq; enim à patre & filio diuisus ac separatꝰ est spiritus, sed quæcũq; audiet loquetur. Audiet videlicet p vnitatẽ substãtiæ & proprietatẽ scientiæ. Nõ loquet̃ à semetipso, qui nõ est à semetipso. Pater quippe solus de alio nõ est, nã & filiꝰ de patre natus est, & spiritussanctus de patre ꝓcedit & filio. Ab ipso igitur audiet spiritussanctus à quo procedit. A quo est illi essentia: ab illo vtiq; & scientia, ab illo & audientia, quod nihil est aliud quã scientia. Hæc ait discipulos intẽdẽs reddere securos, q̃ spiritussanctus nihil esset docturus quod suę doctrinæ repugnaret, nec aliam veritatem nisi quam audisset, scilicet ab æterno processionis suæ à patre & filio.

Inde enim est spiritꝰ veritatis, & inde, inquit, vos omnẽ docebit veritatem, quia nõ loquetur à semetipso. Spiritus enim qui à semetipso loquitur, non spiritus veritatis, sed spiritus est mendacij, & omnes Prophetas suos mendaces facit, vt prophetent de corde suo quod dominus non est loquutus, & confingant esse quod non est: vel malum esse quod bonum, & bonum esse quod malum est.

Spiritus mendacii quis.

Non

Non sic loquetur iste spiritus, sed quæcũq; audiet loquetur, id est, ea quæ sunt, quæ verè existũt, & authoritatẽ habent in scripturis, loquetur. Nihil confingens, nihil peruertens, & veros Prophetas faciet vos vt non loquamini à vobismetipsis, sed loquamini quæcunq; audietis in lege & Prophetis & Psalmis de me nihil confingentes, nihil deprauantes, sed vero sensu veridicam scripturam exponentes. Ita non à semetipso loquetur, sed quæcũq; audiet loquetur per os vestrum spiritus veritatis.

Theop.

O Et quæ ventura sunt, inquit, annunciabit vobis. Maximè propria est Deo cognitio futurorũ. Nam quia nil aliud ita est desiderabile humanæ naturę vt cognitio futurorum, etiam ex hoc dono apostolos consolatur. Intantũ enim, inquit, benefaciet vobis, vt & futurorum præscientiam, quæ maxima omnium videtur daturus sit. Spiritus enim (vt ait Apostolus) loquitur mysteria. Vnde & Ioannes in Apoca. sua quæ multa de futuris continet, inquit: qui habet aures audiẽdi audiat quid spiritus dicat Ecclesiis. Huiusce modi multa in Paulo & in aliis apostolis reperiũtur, de vita æterna, de generali iudicio, de Antichristo, de malitia nouissimorum temporum, quæ omnia spiritu sancto annunciante sancti homines præcognouerũt, iuxta quod hic promittit dominus: Et quæ ventura sunt, inquiés, annunciabit vobis. Cõstat enim innumeros fideliũ p donũ sancti spiritꝰ prænouisse ac prædixisse vẽtura.

1. Cor. 14. *Scientia futurorum à spiritu sancto.* Apoc. 2. 1. Cor. 15. 2. Thes. 2. 2. Tim. 4. Beda.

Sed quia sunt nõnulli qui spiritus gratia pleni infirmos curant, mortuos suscitãt, dæmonibus imperãt, multis virtutibus coruscãt, ipsi angelicã in terris vitã gerũt, nec tñ quæ sibi sunt vẽtura, spiritꝰ eiusdẽ reuelatione cognoscũt. Potest hic domini sermo etiã sic accipi, quia spiritꝰ aduenies quæ vẽtura sunt nobis annũtiat, quũ gaudia nobis patrię cœlestis ad memoriã reducit, quũ festa supernæ ciuitatis p donũ nobis suæ aspirationis innotescit. Vẽtura nobis nũciat, quũ nos à delectatione præsẽtiũ abstrahés, promissi in cœlis regni desideriis inflãmat. ¶ Circa tertium qđ est, manifestanda per spiritũ Christi charitas, subditur:

Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis.

P Ille aliquem clarificat qui eius claritatem manifestat. Christus autem priusquam veniret spiritus sanctus, non erat

erat apud homines in claritate diuinitatis, quia solum homo putabatur, sed veniens spiritus sanctus discipulorum mentes illuminauit, ostendens eis claritatem Christi, in qua æqualis est Deo patri, efficiens in eis vt clarificarent Christum ipsius præconia mundo nunciantes. *Spiritus vt Christum clarificat.*

Proinde spiritus Christũ clarificabit, quia per eum tanta charitas in cordibus discipulorum accensa est, vt abiecto timore carnali, effectum resurrectionis eius constanter prædicarent, à quo tempore passionis pauidi fugerãt. Vnde scriptum est: Et repleti sunt omnes spiritu sancto, & loquebantur verbum Dei cum fiducia. Spirirus clarificauit Christum, quum impleti gratia spiritali doctores sancti, tot & tanta in Christi nomine fecere miracula, qui orbem totum ad fidem Christi cõuerterunt, tot ac tanta pro Christi nomine passionum certamina pertulerunt, donec ipsa etiam superborum colla persequutorum suaui iugo Christi submitterent. Beda. Matth. 26 Actu. 2.

Quia de meo accipiet & annunciabit vobis. Quia audierant dominũ, dicentem: Magister vester vnus est Christus, vt non dicerent, vnus magister tu es, quomodo dicis nobis, & alium fore magistrũ spiritum, subdit, quia de meo accipiet, hoc est, ex his quæ noui, & ex mea scientia. Non tamen propterea minor est filio spiritus sanctus (vt quidã hæretici putauerunt) quia filius accipiat à patre, spiritus sanctus à filio, quasi quibusdam gradibus naturarum. Vnde ipse quæstionem soluens quur hoc dixit, explanat, dicens: Omnia quæ habet pater mea sunt, propterea dixi vobis, quia de meo accipiet & annunciabit vobis. De his dixit, inquit Beda, quæ ad patris diuinitatem pertinent, in quibus illi est æqualis, omnia quæ habet pater habendo. Theoph. Matt. 23. Auguſt.

Vel secundum Rupertum, de meo accipiet, id est, de eo quod scriptum est de me, accipiet & annunciabit vobis, vestro patenter intellectui insinuãdo. Verbi gratia, meum est illud dictum in Psalmo: Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Postula à me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. De hoc meo testimonio accipiet vobisq; intimabit authoritatem testificandi de me, quod ego dominꝰ Dei filius sum, nõ adoptatus sed genitus, quia dixit ad me: ego hodie, id est, in æternitate genui te, & quòd ille iusserit mihi id quod nunc facio, videlicet postulare gentes, & *De meo accipiet.*

scio

scio quia semper me audit. Dabo, inquit, tibi gentes hereditatem tuam & possessionem tuam terminos terræ. Hoc profecto meum est, & quoties tale aliquid annunciabit vel aperiet vobis de meo accipiet, quia quum ego verbum Dei sim, omnes scripturæ Dei meæ sunt, testimonia mea sunt. Et hoc faciens me vtique ille clarificabit, perhibens testimonium de me, vt vos quoque in omni prætorio, in omnibus synagogis vel conciliis talem habentes vel aduocatum vel proloquutorem, testimonium perhibeatis, q̃ filius Dei sim, & quòd omnes gentes, omnesque termini terræ mea hæreditas & possessio iure sint. Ioan.17.

DOMINICA QVINTA POST PASCHA.

AMen amen dico vobis, si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Ioan.16.

Præsens sancti Euangelij lectio tria principaliter comprehendit. Primum est, salutaris & benigna discipulis facta promissio. Secũdum est, de ampliori cognitione diuinorum gratiosa pollicitatio, ibi: Hęc in prouerbiis. Tertium est, de veneranda Christi sapientia vera discipulorum confessio, ibi: Dicunt ei discipuli.

Circa primum tria sunt consideranda. Primum est, petendum esse in Christi nomine. Secundum est, de precum nostrarum promissa exauditione, ibi: Dabit vobis. Tertium est, ad deprecandi studium Christi exhortatio, ibi: Vsque modo.

A Circa primum dicit: Amen amen dico vobis, quod vtique est irrefragabilis confirmatio veritatis dicendorum. Dum enim Christus qui veritas est per veritatem iurat, quid aliud quàm per semetipsum iurat? Dicit Apostolus: Hebr.6. Omnes homines per maiorem sui iurant. Christus vero quia maiorem se quoad diuinitatem suam non habet, iurat per semetipsum, quomodo & olim, sicut scriptum est: Gene.22. Per memetipsum iuraui dicit dominus. Ait ergo: Amen amen dico vobis, si quid petieritis patrẽ in nomine meo.

Sæpius replicando, suisque inculcando discipulis, Dominus noster vt in nomine suo petendum esse nouerint si quid patrem petere velint, mediatorem Dei & hominum sese salubriter cupit agnosci, adeo necessarium, vt nemo ad patrem venire nisi per ipsum, nemo à patre quicquam possit impetrare, nisi per nomen suum.

Vnde salutaris mos, & catholica sanctæ Ecclesiæ orandi regula est, vt in omni oratione quam ad patrem dirigit, subiungat: Per dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, quia videlicet præter hunc, nulla via, nullumq; est aliud ostium, ad quod respiciens efficaciter dicat. Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. Solum huius vnigeniti filij nomen, quod est, Iesus necessarium vniuersæ orationis est vehiculum, quo in cœlum directo cursu perlata, consistat ante patris conspectum, salutemque de sinu eius, & gratiam sugere valeat remissionis peccatorum. Verum hoc Apostoli nec dum sciebant, idcirco iam abiturus magister vitæ, hoc illis sermone suo commendabat attentius. *Non nisi in Christo nomine petendum.*

Itaque dum dicit: Amen amen dico vobis, si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Econtra subaudiendum est, quia nihil pater dabit vobis, nisi orantes in nomine meo petieritis, id est, secundum nomen meum, quod est, Iesus, & Saluator interpretatur. Cuius nominis rationem angelus beato Ioseph exprimens: Ipse enim, inquit, saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Ergo in nomine Iesu petere, est illud petere, propter quod ipse qui hoc nomen sibi elegit, descendit de cœlis, & incarnatus est, & homo factus est, crucifixus mortuus, & sepultus est, & resurrexit tertia die, & ascendit in cœlum, & sedet ad dexteram patris. Et quur hæc omnia nisi vt per nomen eius remissionem peccatorum acciperemus? Ergo quum quid petimus, quod causæ huic sine dubio cooperetur, fidenter tanquam in nomine Iesu petentes nos accepturos speremus. Matth.1.

Petendum vero nobis est in nomine Christi filij Dei & propter immensam quã ad filiũ habet pater dilectionẽ, & quia Dei filius obstaculũ exauditionis precum nostrarum (id est, peccatũ) intercessione suæ mortis remouit, deniq; quia ipse pro nobis apud patrẽ interpellat, & quia per ipsũ nobis gratia & vita paratur æterna. Vnde in Euang dicit: *Ideo petendum in nomine Christi.*

Gratia

Ioan.1. Gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Et iterum:
Ioan.3. Qui credit in filium habet vitam æternam. Et rursum:
Ioan.6. Hæc est voluntas patris mei qui misit me, vt omnis qui videt filium & credit in eum, habeat vitam æternam. Et iterum: Qui manducat me, viuet propter me.

¶ Circa secundum, quod est, de precum nostrarum promissa exauditione, subditur:

Dabit vobis.

Beda. Mouere potest infirmos auditores quomodo hoc discipulis suis Saluator promittat, quum non solum nostri similes multa quę patrē in Christi nomine videntur petere non accipiant, verumetiam ipse Apostolus tertio dominum rogauerit vt à se angelus Sathanæ, à quo tribulabatur, abscederet, nec impetrare potuerit. Sed intelligendum est illos solummodo in nomine Saluatoris petere, qui ea quæ ad perpetuam salutem pertinēt petunt. Ideoq; Apostolum in nomine Saluatoris nō petiisse vt tentatione careret, quam ob custodiā humilitatis acceperat, quia si hac caruisset, solus esse non posset, ipso affirmante quum ait. Et ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus Sathanæ qui me colaphizet.

B 2.Cor.12. Ibidem.

Cur nō exaudimur orantes. Quotiescunque ergo petentes non exaudimur, ideo fit, quia vel contra auxilium nostræ salutis petimus, ac ppterea à misericorde patre beneficij gratia nobis quod inepte petimus, negatur, quod eidem apostolo Paulo contigisse probatur, cui ter petenti responsum est: Sufficit tibi gratia mea. Nam virtus in infirmitate perficitur. Vel vtilia quidem & quæ ad veram salutem respiciunt petimus, sed ipsi malè viuendo auditum à nobis iusti iudicis auertimus, incidentes in illud Salomonis: Qui auertit aurem suam ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. Vel dum pro peccantibus quibusdam vt resipiscant, oramus, & si salubriter petimus, atq; non indigni forsan nos sumus auditu, ipsorum tamen peruersitas ne impetremus obsistit. Vnde ad Ieremiam à domino dicitur: Tu noli orare pro populo hoc, & non assumas pro eis laudem & orationem, & non obsistas mihi, quia non exaudiam te. Hoc modo nec Samuel exauditus fuit eum pro Saule dominum precaretur.

Prou.28. Iere.11. 1.Reg.16.

C Sed inter hæc est notandum quia petere contingit orantes

orātes vel bona infima, vel bona media, vel bona summa.

Infima bona si petantur, verbi gratia, prædia, possessiones, opes, temporalium rerum successus, longæuitas, sanitas, liberi, ampla familia, requies ab eis qui infesti sunt. Hæc, inquam, & his similia non pertinaciter, sed sobriè, & cum timore, & semper sub diuinæ voluntatis beneplacito sunt petēda. Nescimus enim an hæc cōferri nobis expediat, quòd tam malè, quàm bene his vti contingit. Vnde notanter ait dominus: Si quid petieritis patrē. Ista enim nō sunt quid, quinimò spiritualium atq; æternorum collatione bonorum, nihil sunt. Iuxta quod Ieremias ait: Aspexi terram, & ecce vacua erat, & nihil.

Bona infima sic petas. Iere.4.

Proinde in huiusmodi petitione bonorum vitanda est superfluitas omnis & voluptas, iuxta quod petebat, qui ait: Mendicitatem & diuitias ne dederis mihi, tribue tantum victui necessaria, ne fortè saciatus illiciar ad negādū, & dicam: Quis est dominus? aut egestate compulsus furer, & periurem nomen Dei mei. Vnde Chrysostomus,

Prou.30.

Illa pete à Deo, quæ & te expediat accipere, & illum deceat præstare. Si enim terrena petis difficile impetras, aut neque impetrabis. Quomodò enim illa præstabit libenter non habenti, quę si habes admonet vt contēnas?

Chryso.

D

Bona media. Bona media quibus scilicet ad bona summa venitur, verbi gratia, remissio peccatorū, vitiorum mortificatio, fides, spes, charitas, prudentia, fortitudo, iustitia, temperantia, cæteræq; virtutes animi, ac spiritus sancti dona, instā ter, humiliter, & absolutè sine vllius adiectione conditionis sunt à Deo petenda.

Bona summa. Bona summa, videlicet, clara Dei visio, vita sempiterna atque beata, Angelorum societas, cœleste gaudium, perseueranter & sine præsumptione petenda sunt, Arroganter & præsumptuosè petebat, qui stans apud se orabat dicēs; Deus gratias ago tibi quia non sum sicut cæteri homines. Et post pauca: Velut etiam hic publicanus. Ieiuno bis in sabbatho, decimas do omniū quæ possideo. Sicut enim stultus censeretur, qui mendicans manum auro plenam protenderet, ita & is qui suam prætēdens iustitiā Deum orans petit donari sibi regnum cœlorum. Aliter nos docet qui ait: Quū feceritis quæ præcepta sunt vobis, dicite: Serui inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimꝰ.

Lucæ.18.

Simile.

Lucæ.17.

Ait ergo: Si quid petieritis patrem. Hinc etenim supplican-

plicantes dicimus. Pater noster qui es in cœlis sanctificetur nomen tuum. Omne nanq; datum optimum & omne donum perfectũ, de sursum est descendẽs à patre luminũ.

Matth. 6. Iacobi. 1.

Quæstio. Sed dicis: Nullane petitio facienda est filio aut spiritui sancto, vel angelis ipsis aut sanctis? Et nõne ad filiũ loquẽs beatus Stephanus dixit: Domine Iesu accipe spiritum meum. Et rursum Ezechiel nonne ad spiritũ sanctũ loquens, ait: Veni spiritus, & insuffla super interfectos istos, & reuiuiscent? Et ad Dei sanctos, nonne sancta Ecclesia precando loquitur dicens: Omnes sancti & sanctæ Dei intercedite pro nobis?

Actu. 7. Eze. 37.

Solutio. Sed duobus modis contingit alicui preces porrigere, vel tanquam datori, vel tanquam intercessori. Si primo modo, sic soli Deo omnis offerenda est petitio & oratio. Ipse enim propriè solus est dator. Quicunque enim alius dat, ab ipso habet quod dat. Deus autẽ solus, à nullo accepit quod dat. Vnde Apostolus: Quis, inquit, prior dedit ei, & retribuetur ei? Liberè autem dat, quia sine omni spe retributionis, qui bonorum nostrorum non eget. Nec parua dat, sed omniũ maxima: vnde per beatũ Petrũ dicitur: Maxima & preciosa nobis promissa donauit, vt per hæc efficiamini diuinæ consortes naturæ. Et licet omne bonũ nostrũ æqualiter sit à patre & filio, & spiritu sancto, tamẽ quod hoc bonũ est à filio & spiritu sancto, habet filius à patre, spiritus autẽ sanctus à patre & filio, pater vero quia est principiũ, non de principio, hoc habet à seipso.

Roma. 11. 2. Petri. 1. Iob. 5.

E Secundo modo fit alicui petitio vt intercessori (vt iam dictum est) vt per illum preces exaudiantur, & hoc modo rogamus sanctos eorum patrocinium implorantes, iuxta quod scriptum est: Voca si est qui tibi respondeat, & ad aliquem sanctorum conuertere.

Est autẽ triplex impedimentum quo minus nostræ preces exaudiantur. Primum, iniustitia. Secundum, malitia. Tertium, impatientia.

Orationis ipedimẽtũ triplex.

Primũ impedimentũ, id est, iniustitia est triplex. Prima est ex parte orantis, quando videlicet ipse orans adeò iniquus est, vt exaudiri non mereatur. Vnde per Esaiam dominus loquitur, dicens: Quũ extenderitis manus vestras, auertam oculos meos à vobis, & quum multiplicaueritis orationem non exaudiam: Manus enim vestræ sanguine pleneæ sunt. Et rursum: Ecce non est abbreuiata manus domini

Esaiæ. 1. Esaiæ. 59.

mini vt saluare nequeat, neq; aggrauata est auris eius vt non exaudiat, sed iniquitates vestræ diuiserunt inter vos & Deum, & peccata vestra absconderunt faciem eius à vobis ne exaudiat. Qui enim orat & peccare non cessat, Deum nõ honorat, sed deludit sicut milites Pilati qui percutiebant caput Christi, & dicebant: Aue rex.

Chrysost.

Vbi est notandũ q; orantes sunt in triplici varietate. Nã quidã sunt iusti, & horũ oratio est vtilissima. Vnde p B. Iacobum dicit: Multum valet deprecatio iusti assidua, subiicit exẽplũ de virtute orationis Heliæ, dicẽs: Helias homo erat similis nobis passibilis, & oratiõe orauit vt nõ plueret super terrã, & non pluit annos tres & menses sex. Et rursum orauit, & cœlũ dedit pluuiã, & terra dedit fructũ suũ.

Iacobi. 5.

Quidam sunt peccatores obstinati, quibus diuina voce dicitur: Vocaui, & renuistis: extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret, despexistis omne consilium meum & increpationes meas neglexistis. Sequitur post pauca: Tunc inuocabunt me, & non exaudiam. Exaudiuntur tamen interdum ad votum, sed ad eorum pernitiem, dicente Domino: Dimisi eos secundum desideria cordis eorũ, ibunt in adinuentionibus suis. Deus enim quædam negat propitius, quæ concedit iratus.

Prouer. 1.

Quosdã ad pernitiẽ exaudiri.

Denique orantium quidam sunt peccatores compuncti & humiliati, qui licet peccent, nõ tamen peccandi retinent voluntatem, sed Deum timentes, & opera bona ipsius contemplatione factitantes humiliant ei animas suas. Hoc Deus interdum & si minus dignos certè pro sua bonitate exaudit. Quur enim docuisset orantes dicere: Dimitte nobis debita nostra, nisi misericors ipse nobis persuaderet, qui ab hac petitione non vult nos deficere? Rursus, si Deus peccatores non exaudiret, frustra Publicanus diceret: Deus propitius esto mihi peccatori.

Num peccatores exaudiantur. Lucæ. 18.

F Secunda iniustitia est ex parte orationis, quando videlicet ea petuntur à Deo oratione, quæ contraria sunt saluti. Vnde per beatũ Iacobum dicitur: Petitis & nõ accipitis, eo quòd malè petatis. Sic illi petebant quibus fuit à domino responsum: Nescitis quid petatis. Talis oratio non præmium, sed pœnam mœretur. Ea enim petuntur quæ diuinæ repugnant voluntati. Vnde Chrysost. Colonus Dei consiliũ diaboli non requirit. Colonus autem diaboli, & si Dei auxilium quærit, nõ inuenit. Vnde fur orat vt prospe-

Oratio exaudiri indigna, quæ. Iacobi. 4. Matt. 20.

retur, & fornicator sibi signum crucis facit vt non comprehendatur,& tanto citius capitur,quia nescit Deus patrocinium dare criminibus.

Exauditi in permitiem. Num.11. Attamen Dei iudicio iusto talis nonunquã exauditur, ad sui grauiorẽ damnationem,vel vt pro quibusdam quæ fortè gessit operibus bonis suam hic quam cupit mercedẽ accipiat.In Numeris scriptũ est, quemadmodũ filij Israël manna fastidientes in solitudine flagrabant desiderio carnium,sedentes & flentes.Quis,inquiunt,dabit nobis ad vescendum carnes.Recordamur pisciũ quos comedebamus in Aegypto gratis.Exauditi sunt autẽ missa tanta vi coturnicum,vt castra eorum operiret.Sed quid?Et quidem adhuc escæ eorũ erant in ore ipsorũ, & ira Dei ascendit super eos.Vnde ibidẽ scriptũ est:Adhuc carnes erant in dentibus eorũ, nec defecerat huiusmodi cibus, & ecce furor domini cõcitatus in populũ, percussit eum plaga magna nimis. Vocatusq; est locus ille sepulchra concupiscentiæ.

Psalmista.

Simile. Non secus plerique reprobi,quasi ægroti veteres à Deo medico desperati quæ male concupiscunt accipere permittuntur.Itaq; temporalia bona petentes (sicut ante dictum est) sobriè & sub diuini beneplaciti conditione petamus. Nam quid vtile sit ægroto melius nouit medicus quàm ægrotus. Mira res!Exauditur diabolus sanctum Iob ad certamen expetens, quem dominus erat damnaturus, & non exauditur Paulus apostolus obsecrans dominum pro stimuli carnis suæ amotione, quem erat saluaturus. Quin etiam dominus ipse in monte Oliueti patrem orans cœlestis beneplaciti cõditionem deprecationi suæ interserens,ait:Pater,si vis,transfer calicem hunc à me.

Marc.14.

G Licitis & deuotis actionibus petamus, nec statim quæ petimꝰ obtineamus,sed in futurum petitionis nostræ differatur effectus. Sicut quum genibus flexis quotidiè rogamus patrem, dicentes: Adueniat regnum tuum, idem tamen regnum non mox oratione finita,sed tempore congruo sumus accepturi. Quod pia prouisione nostri cõditoris constat actitari, vt videlicet desideria nostræ deuotionis dilatione crescant, & cremento quotidiano magis magisq; prouecta tandem perfectius capiant gaudia quæ requirunt. Quædam enim petentibus non negantur, sed vt congruo dentur tempore,differuntur.

Beda. *Etiam piè petita differri.* Augusti.

Tertio

Tertio cõtingit esse iniustitiã ex parte eius pro quo oratur, sicut paulo antè citatum est, Ieremiam prophetam non modo non exauditum, sed etiam diuinitus prohibitum orare pro indignis. Sic Samuel luxit Saul cunctis diebus & dominum pro ipso precabatur . Cui tandem oraculo diuino dictum est vsquequo tu lugebis super Saul, quum ego proiecerim eum ne regnet super Israël?Attamẽ qui piè pro indignis orat,orationis suæ fructu non priuatur,quod propheta Dauid quum & ipse pro Saul non exaudiendus oraret docente se spiritu intelligens ait: Oratio mea in sinu meo conuertetur.

Orãs pro indigno. 1. Reg.15.

Secundum impedimentum exauditionis est malitia H Et est triplex: Est enim malitia irremissibilitatis, quando videlicet orãs negat proximo de offensa veniã. Vnde Saluator in Euang. terribiliter pronũtiat,dicens:Sic & pater meus cœlestis faciet vobis)id est,in gehennæ carcerẽ perpetuo cruciandos mittet) si non dimiseritis vnusquisque fratri suo de cordibus vestris.

Malitia triplex obstat oranti. Mat.18.

Est etiam malitia crudelitatis, quãdo videlicet orantes Deum sibi precantur misereri, quũ interim sint ipsi erga pauperes & miseros sine misericordia.Sed attendãt quod talẽ misericordiã quisq; cõsequuturus est à domino,qualẽ ipse proximo impẽderit,id est,si magnã magnopere Deꝰ sibi miserebitur,si modicã, & sibi eadẽ mẽsura remetiẽdũ fore nõ dubitet attestãte Aposto.Qui parcè seminat parcè & metet:& qui seminat in benedictionibus,de benedictionibus & metet:Hinc angelus ad Thobiam : Bona inquit est oratio cũ ieiunio & eleemosina.

Crudelitas 2.Cor.9. Tobi.12.

Est deniq; & malitia infidelitatis,quæ vel maximè precibus obstat ne exaudiantur.Quis enim orans Deũ & dubitans, possit quicquam impetrare ? Latronum alter qui Christum in cruce pendentem dubia mente rogabat dicẽs : Si tu es Christus saluum fac temetipsum & nos:impetrauit nihil . Alter qui in fide nihil hæsitans precabatur dicens:Memento mei domine dum veneris in regnũ tuũ, audire meruit:Amen dico tibi,hodie mecum eris in paradiso,Vnde per Beatum Iacobum dicitur: Postulet autẽ in fide nihil hæsitans . Qui enim hæsitat similis est fluctui maris qui à vento mouetur & circumfertur.Nõ ergo æstimet homo ille quòd accipiat aliquid à domino.

infidelitas. Lucæ.23. Iac.1.

Tertium impedimentum exauditionis est impatientia

quando videlicet quispiam orat & non mox ad votum exauditur, Deum immitem, aut miserorum preces cõtemnentẽ putans, per impatientiam orandi studium derelinquit, non intelligens se postulatæ rei dilatione tentari, nũ perseuerantia fidei exaudiri sit dignus, an ob defectum fiduciæ indignus. Postquam mulieris Chananitidis preces Christus semel & iterum repulerat, vel certè repellere vt sus fuerat, illa patientiæ atque perseuerantiæ suæ merito audire tandem meruit: O mulier magna est fides tua, fiat tibi sicut vis.

Perseuerãtia orationi necessaria.

Hinc nobis instantiam imo & importunitatem in oratione, Dominus in Euangelio commendat exemplo illius qui media nocte amici pulsans fores, tres panes sibi mutuo dari rogabat, quos primum negatos, propter importunitatem suam & pulsandi instantiam, tandem accepit. Et subdit: Et ego dico vobis, petite, & accipietis: quærite & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Christus ipse patientiam inter precandum & perseuerantiam suo nobis commendaturus exemplo, ter patrem orauit priusquam appareret ei angelus de cœlo confortans eum.

Lucæ. 11.

Lucæ. 22.

¶ Circa secundũ, quod est ad deprecandi studium Christi exhortatio, subditur:

Vsque modo nõ petistis quicquam in nomine meo. Petite & accipietis, vt gaudiũ vestrũ sit plenũ.

K Quia necdum Apostoli nouerant nihil ad salutẽ pertinis impetrari posse nisi per nomẽ vnigeniti filij Dei id circo vsq; modo, inquit, nõ petistis quicquam in nomine meo. Deniq; nondum tã perfectè nouerant eum licet crederẽt vel confiterentur eũ Christũ filiũ Dei viui, necdũ, inquã tam plenè cognouerant eum, vt scirent ipsi, legationẽ eũ suscepisse nostrę pacis, & mediatorẽ datũ esse ad impetrãdã hominib⁹ gratia Dei patris. Proinde nõ petierãt quicquã hactenus in nomine eius, siquidem nec ipse hoc illis ante horã suæ passionis, quæ iã nũc instabat mãdasse reperitur, quãquã multa de orationis instantia sit loquutus.

Nõ etgo petierãt eaten⁹ in nomine Saluatoris, quia dũ hunc visibili præsentia cõplecterentur, minus ad inuisibilia salutis mentis intuitum erexerant. Non vt Apostolorum simplicitas corporali visu sui Saluatoris abæternæ salutis petitione sit retardata, sed obstaculo propriæ

priæ cupiditatis ab intuitu dominicæ voluntatis impedita. Quid autem principaliter petendũ, ac sine vlla dubietate eis qui fideliter in petendo perstiterint sit parandum à patre domino subdendo manifestat dicens:

Petite, & accipietis, vt gaudium vestrum sit plenum, Quorum verborũ ordo vel sensus hic est: Petite, vt gaudium vestrũ sit plenum, & accipietis. In quo autẽ gaudiũ plenum esse poterit, nisi vt veniamus & appareamus ante faciẽ Dei? Omne nãq; mundi huius gaudium deceptiuũ, & omnis risus eius erroneus est, solũ autẽ de visione Dei, & visus faciei eius præsentis plenitudinem habet, & in veritate est, nec enim obscurari vel auferri potest. Igitur quum dicit, petite & accipietis vt gaudium vestrũ sit plenum, illa tantũmodo petẽda esse innuit, quę proficiant ad visionem Dei, de quo solo, plenitudo gaudij est.

Hoc maximè petendũ

Plenum ergo gaudium, plenitudinem perpetuæ pacis appellat. Nam vt taceamus de gaudio reproborum, quo sibi luctum merentur æternum, habent sancti etiã in præsenti gaudium de spe bonorum cœlestium, quum pro dõmino terrenis exercentur aduersis, habent & gaudium cum amore fraternitatis, suadente Apostolo, discunt gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus, sed nõ est plenum gaudium quod fletu variante miscetur. Plenũ quippe gaudium est, vbi nemine flente, cum solis datur gaudere gaudentibus.

L Beda.

Gaudii plenitudo.

Rom. 12.

Ait itaque: Petite, & accipietis, vt gaudium vestrum sit plenũ. Ac si patenter dicat. Non fluxa seculi gaudia, quæ & mœrore semp mixta & certo sũt fini obnoxia, sed illud singulare gaudium à patre petite, cuius plenitudo nullo cuiuslibet inquietudinis attactu minuitur, cuius æternitas nullo vnquàm termino dissoluitur. Si enim perstiteritis in petẽdo, proculdubio quæ petitis percipietis. De huius plenitudine gaudij beatus Petrus fidelibus scribit, dicens: Credẽtes autem exultabitis lætitia inenarrabili & glorificata, reportantes finem fidei vestræ salutem animarum vestrarum. Petere autem huiusmodi gaudium est nonverbis tantummodo patriæ cœlestis introitũ flagitare, sed & digna operatione pro ei⁹ perceptione certare.

1. Petri. 1.

Petere gaudium plenũ quid.

Neq; enim quippiam vtilitatis afferret homini benè orando superna quærere, qui non desistit peruersè viuendo infimis implicari.

HOMILIA ALTERA.

Hæc in prouerbiis loquutus sum vobis. Ioan. 16.

In hac parte lectionis Euangelicæ duo restant consideranda. Primum est, de ampliori cognitione diuinorum gratiosa pollicitatio. Alterũ, de Christi veneranda sapientia vera discipulorum confessio, Ibi: Dicunt ei discipuli.

Circa primum tria notantur. Primum est, Pristina Christi in prouerbiis sermocinatio. Secundum est, Patris erga discipulos dilectio, Ibi: Et non dico vobis. Tertium est, notanda Christi egressio pariter & regressio, Ibi: Exiui à patre.

A Circa primum dicit: Hæc in prouerbiis loquutus sum vobis. Vbi quæritur, quænam sunt quæ in prouerbiis loquutũ esse asserit? Nunquid ex quo surrexit à cœna prouerbia siue parabolas dixit, & non potius plano sermone præcepta dilectionis & hortamenta patientiæ dedit? Siquidem & Apostoli solum hunc sermonem respicientes, quem in illa nocte hucusq; produxit, ecce, inquiunt, nunc palam loqueris, & prouerbium nullum dicis. Quum ergo dicit: Hæc in prouerbiis loquutus sum vobis, & cetera, nõ ad verba ipsa quæ tunc loquebatur referri voluit, alioqui magis propriè dixisset, hæc prouerbia loquutus sum vobis, si tamen re vera prouerbia poterant conuenienter dici, quæ hactenus loquutus est eis.

Quid in prouerbiis loquutus fuerat.

Sed hæc, inquit, quæ nunc instant, quæ nunc aguntur, scilicet passionem meam, pro qua cor vestrũ tristitia nũc impleuit resurrectionem quoq; vel ascensionem, qua visa gaudebitis, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis paracleti quoque effusionem, quem si abiero mittam vobis. Hęc, inquam, in prouerbiis hactenus loquutus sum vobis, variisque præsignaui figuris, verbi gratia vbi dixi, mulier quum parit tristitiam habet, quia venit hora eius, quum autem peperit puerum, iam non meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundum, hæc, inquam, variis præsignaui figuris vsque in hanc horam passionis, imò vsq; dum tradente me spiritum, scindatur velum templi à summo vsq; deorsum, ipsa sui scissione contestans

testans ea quæ hactenus latebant sub figuris, deinceps in veritate claresce re mysteria regni Dei. Extunc enim iam non in prouerbiis loquar vobis. Vnde subdit:

Venit hora quum iam non in prouerbiis loquar vobis, sed palam de patre meo annunciabo vobis.

Palam, inquit, de patre meo annunciabo vobis, quasi dicat: Ita vt præsentibus rebus, quarum figuræ præcesserunt vos non solum intelligere ea quę præsens ipse feci, vel loquutus sum vobis, sed etiam quæ in figura contingebant patribus vestris, discutere & aperire possitis. Venit hora inquit. Illam nimirum horam significat, qua eis peracta sua passione ac resurrectione, spiritussancti gratiam erat daturus. Tũc enim spiritualiter instructi, & spirituali dilectione succensi, quò perfectius omnia quæ de agnitione diuinitatis mortalibus erant capienda, cœperant eo ardentius sola quæ ad eius visionem promerendam iuuarent petere ac desiderare curarent. Vnde subiungit: Beda. Clara veritatis notitia.

Illo die in nomine meo petetis.

Illo (inquam) die reuelatæ gratiæ, die salutis, & tempore acceptabili, quando spiritus veritatis docebit vos omnẽ veritatẽ, de meo accipiens & annunciãs vobis, vos in nomine meo petetis, quia videlicet cognoscentes me, & credentes quia ego in patre, & pater in me est, verum Deum & hominẽ æquè vt patrẽ adorabitis, & sic in nomine meo petetis, quod vsq; modo non feciſtis. Prius enim sic putabant eius patrem esse Deum, sicut & noster est gratia. Theopha.

¶ Circa secundum, quod est, erga discipulos patris dilectio, subditur:

Et non dico vobis quia ego rogabo patrem de vobis. Ipse enim pater amat vos, quia vos me amastis, & credidistis quia à Deo exiui. B

Iterum dat eis fiduciam, quòd supernum in suis tentationibus habituri sint adiutorium. Quasi dicat: Sub nomine meo petetis, & intantum vobis conseruabo amicum patrem, vt posthac neq; me opus habeatis intercessore, nam ipsemet pater vos amat. Theop.

Non igitur illo die ego rogabo patrem de vobis. Ne forte

fortè hęreticus aliquis non intellexerit, quomodo supradictum sit, & ego rogabo patrē, & alium paracletum dabit vobis, & inde cōtendat patre minorem esse filium, eo quòd rogare minoris sit, ecce & hoc è diuerso hic infert. Et non dico vobis quia ego rogabo patrem de vobis, scilicet illo die, quo (vt iam dixi) in nomine meo petetis. Ná isto quidem die qui nunc ingruit, die tribulationis meæ quo capiunt animam meam & irruunt in me fortes, ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis, rogabo, inquit, sacerdos factus, ipse sacrificium secūdum passibilē hominis naturam illo autem die & deinceps, quo iterum in gaudio cordis vestri videbitis me, iam non rogabo patrē de vobis. Quare? Ipse enim pater amat vos, id est, isto rogatu meo sibi reconciliatos iam habet amicos vos, & de filiis iræ fecit filios gratiæ suæ. Vt autē à Christo nō resiliant, quasi ipso amplius opus non habeāt, sed à patre absque mediatore diligantur, subiecit, quia vos me amastis. Ac si dicat: Propterea amat vos pater, quòd me dilexistis. Quando igitur excideritis à mea amicitia, tunc & à patris amicitia excidetis.

Vt pater amat credentes.

C Porrò secundum Bedam quod dictum est: Et non dico vobis, vobis quia ego rogabo patrē de vobis, sic exponit: Quia dominus noster Iesus Deus & homo est, modo sum ma' diuinitatis, modo humanitatis humilia loquendo designat. Quòd enim dicit non rogaturum se patrem pro discipulis propter cōsubstantialem patris diuinitatis suæ potētiam dicit, in qua non patrem ipse rogare, sed & rogata cum patre consueuit dare. Quòd verò Petro ait. Ego pro te rogaui vt non deficiat fides tua, & quod de illo Iohannes ait: Aduocatū habemus apud patrē Iesum Christū iustum, propter dispensationem dictum est assumptę humanitatis, cuius quum triumphum patris ostendit oculis, vtiq; pro nostra infirmitate interuenit.

Duæ in Christo naturæ.

Lucæ. 22.

1. Ioan. 2.

Ipse enim pater amat vos quia vos me amastis, & credidistis quia à Deo exiui. Non ita intelligēdum est qnasi amor & credulitas discipulorum præcesserit amorē quo illos pater amaret, meritumq; humanū prius sit muneribus gratiæ cœlestis, quum apertissimè dicat Apostо. Quis prior dedit illi & retribuetur ei? sed ita potius, quia pater illos gratuito amore præuenerit, atq; ad amandū credēdumq; filiū amādo sustulerit, & quia ipsi agnitam filij dilectionem

Roma. 11.

Nē diuinā quis dilectionem meretur.

lectionē atq; fidem pio & sollicito corde seruauerint, maioribus eos donis paternæ dilectionis esse remuneratos.

Non autem arbitrandum quia pater sine filio & spiritusancto amare vel amoris possit munera dare. Nec rursus estimandum quia filius sine patre & spiritusancto valeat amari vel credi. Quòd ergo ait. Ipse enim pater amat vos intelligēdum est, vnà cum filio & spiritusancto quos amore dignos iudicat. Et quod adiunxit: Quia vos me amastis, eadem ratione sciendum est, quia quicunque filiū rectè amat, hūc cum patre & amborum spiritu amet, quia quorum inseparabilis est natura diuinitatis, horum vna eademq; sunt dona virtutis.

C Circa tertium, quod est, Christi egressio pariter & regressio, consequenter, subditur:

Exiui à patre & veni in mundum. Iterum relinquo mundum & vado ad patrem.

Quasi dicat: Exinaniui me formā serui accipiens, & veni saluare mundum, custodiendo vias duras propter verba labiorum patris, iterum relinquo mūdum deponens seruitij iugum, & vado ad patrem, propter passionem mortis recipiens gloriam & honorem. Propter hoc ipse pater illo die amat vos, quia credidistis hoc. Etenim ista credulitas efficiens causa est vt mea profit vobis passio, vt reconciliemini Deo, vt non iā filios iræ, sed filios gratię reputet & amet vos, ita vt iam ex illo die nō oporteat me patrē rogare de vobis, quod modo semel facio. Semel enim morior & quod morior peccato nō meo, sed vestro, morior, deinceps viuam Deo, quia sicut dixi, vado ad patrē, à quo propter hoc exiui, vt hoc modo redirem.

D *Phili. 2.* *Vt Christ? ad patrem vadit.* *Heb. 2.*

Exiit enim à patre, quia de patre est. In mundum venit, quia mūdo suum corpus ostēdit. Mundū reliquit corporali discessione, perrexit ad patrem hominis ascensione. Nec mundū deseruit præsentię gubernatione, quia sic in mundum venit exiens à patre vt nō desereret patrem. Itaq; venit in mundū, quia mundo (vt dictum est) visibilis apparuit in humanitate, qui erat inuisibilis apud patrem in diuinitate. Exiuit à patre, quia non in ea forma qua æqualis est patri, sed in assumpta creatura minor apparuit. Et venit in mundū, quia in forma serui quā accepit etiam mundi huius amatoribus se videndum præbuit.

Augusti.

Iterum

Iterum reliquit mundũ & rediit ad patrẽ,quia ab aſpectu amatorum mundi quod viderant abſtulit, & ſe amatoribus ſuis æqualem patri eſſe credendum docuit. Hoc nẽpe illud eſt, quod Pſalmiſta cœlis enarrantibus audiuit aure Prophetica, videlicet:Exultauit vt gigas ad currendã viam ſuã,& ſtatim ſubſequutus eſt: A ſummo cœlo egreſsio eius. Itaq; mẽtiti ſunt Cherintus & ſimiles ſui hæretici dicendo Chriſtum ante Mariã non fuiſſe,quia exiui(inquit)à patre,& veni in mundum, conteſtante Propheta,quia à ſummo cœlo egreſsio eius.

¶ Circa ſecundum principale dicitur:

Dicunt ei diſcipuli eius: Ecce nunc palam loqueris,& prouerbium nullum dicis.

A Hic ponitur de Chriſti veneranda ſapientia vera diſcipulorum confeſsio.Vbi primum præmittitur ad præcedentia domini verba diſcipulorum reſponſio.Ecce,inquiunt nunc palam loqueris,& prouerbium nullum dicis. Dixerat enim eis ipſe: Hæc in prouerbiis loquutus ſum vobis. Venit hora quum iam non in prouerbiis loquar vobis,ſed palam de patre meo,annunciabo vobis.Non aduerterãt quod non verbo preſentis temporis dixit,hęc in prouerbiis loquor vobis,ſed præteriti, hæc in prouerbiis loquutus ſum vobis.Vnde iam dicunt:Ecce nunc palam loqueris,& prouerbium nullum dicis. Quod & ſi ex parte verum eſt,nunc enim,id eſt in hac cœna, clarè loquutus eis fuerat, exhortans eos ad mutuam pacem & dilectionem prędicens eis futuras à mundo preſſuras,tribulationes & perſequutiones, vt dictum eſt, promittens nihilo minus venturi ſpiritumſancti cõſolationem, attamen non palam erant illis omnia quę dixerat.Nam & pauloantè dixerũt: Quid eſt hoc quod dicit nobis modicum & non videbitis me & iterum modicum & videbitis me, & quia vado ad patrem ? Neſcimus quid loquitur, adeò calligabant in illa magna triſtitiæ nebula,quia non ſolum oculi, ſed & interni ſenſus eorum erant grauati,vt ipſam quoque ignorantiam vel tarditatem ſuam neſcirent,ſicq; dum verba domini melius ſe intelligere putarent quàm ea intelligerent,factum eſt,vt manifeſta putarent ea quæ non capiebant.

Palàm

Palam igitur eum loqui exiſtimabant cuius myſteria dictorum necdum valebant comprehendere, putantes ſimpliciter & dilucidè prolata, quæ non intelligentibus prouerbia erant.Et quum ex Chriſti ſermone hæc obſeruarent, videlicet ſe à patre diligi, Chriſtum à Deo patre exiſſe,& nunc rurſus ad illum abire, & eo quòd ſe à patre diligi animaduerterant, ſtatim omnia ſe intelligere putabant.Vnde & dicunt ipſius ſapientiam qua cuncta nouit,piè confitentes.

Nunc ſcimus quia ſcis omnia, & non eſt opus tibi vt quis te interroget. In hoc credimus quia à Deo exiiſti.

Apertè oſtendunt quia loquens ad eos dominus de his ma F
xime diſputabat quæ illos delectabat audire, & quæ illi Beda.
interrogare volebãt,hæc(ipſe præueniens eos)vltrò proferebat,vnde meritò illũ ſcire omnia quaſi Deũ, & quaſi filium à Deo veniſſe credunt & confitentur. Apertum *Diuinitatis*
nanq; diuinitatis indicium eſt,cogitationum noſſe ſecre- *indicium.*
ta,Salomone affirmante qui Deo ſupplicans ait:Tu enim 3.Reg.8.
ſolus noſtri corda omnium filiorum hominum.Vnde etiã
Ieremias ait:Tu autem domine ſabbaoth, qui iudicas iu- Iere.11.
ſtè,probas renes & cor.

Nunc ſcimus,inquiunt,quia ſcis omnia.Venerabilis ſanè (vt iam dictum eſt)& ſapientiæ diuinæ condigna profeſsio.Omnia nanq; ſcire ſolius Dei eſt,vel ſapientiæ eius
cuius non eſt numerus. Attingit autem à fine vſque ad fi- Sapien.8.
nem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter. Hæc enim ſola
ſcit omnia,& omnium ſcrutatur corda,& vniuerſas mentium cogitationes intelligit.Quo autem experimẽto iſtud
cognouerint,indicant continuò ſubiungentes.Et non eſt
opus tibi,vt quis te interroget.Hoc planè idoneum tantæ
rei teſtimonium eſt.

Quis eſt doctorum adeò ſtrenuus, vt ſaltem obiectis *Chriſtꝰ do*
ſemper ſufficere poſsit interrogationibus,ne dicam taci- *ctor qualis.*
tis auditorum occurrere cogitationibus ? At ille dominus
& magiſter,quanta beneuolentia docebat,tanta & potentia corda hominum in manu ſua renebat, ita vt neſciret
quid cuique deeſſet, quinetiam nulla eum cordis cogitatio lateret. Quod quum multis exemplis, vicino quoque
diſcipuli confirmati fuerant argumento, quia videlicet

paulò

paulò antè dicente illo: Modicum & non videbitis me,& cætera quum dicerent quidam ex eis ad inuicem, nescimus quid loquitur, cognouit ipse quia volebant eum interrogare, & non fuit ei opus vt ipsi eum interrogarent, præuenit enim eos,dicens:De hoc quæritis inter vos. Bene ergo scimus,inquiunt,quia scis omnia,& non est opus tibi vt quis te interroget,videlicet,quomodo cuiq; homini docere cupienti opus est aperiri verbis, in quo hæreat sensus auditoris. Tu verò antequam audias, nosti ea quæ vel contristant vel offendunt nos, & quiescere nos fecisti dicens,quoniam pater nos amat. Chrysost.

G

Vbi Augustinus:Quid sibi vult, q̃ ei quem sciebant nosse omnia, quum dicere debuisse videantur, non est opus tibi vt quenquam interroges, dicendum potius putauerunt, non est opus tibi vt quis te interroget, quod vtrunque legimus factum & interrogasse, scilicet dominum, & fuisse interrogatum. Quæstio.

Sed hoc cito soluitur, quia hoc non ei, sed illis potius opus erat quos interrogabat,vel à quibus interrogabatur. Neque enim aliquos ille interrogabat vt ab eis aliquid disceret,sed potius vt eos doceret: & qui interrogabãt eum volentes ab eo aliquid discere,illis profecto id opus erat, vt scirent ab eo aliqua,qui nouerat omnia. Ille autem non opus habebat vt quod ab eo scire quisque vellet per ipsius cognosceret interrogationem, quia priusquam interrogaretur,interrogatorum nouerat voluntatem. Præuidere autem cogitationes hominum magnum domino non erat,sed magnum paruulis erat,qui subdunt: Solutio.

In hoc credimus quia à Deo existi.

Quod idem est ac si dicãt:In hoc credimus quia tu es ipsa sapientia quæ dicit:Ego ex ore altissimi prodiui. Per id enim credunt quòd à Deo exiit,quia ea quæ Dei sunt agit. Nam quum dominus vtrunque dixisset, à Deo exiui,& à patre veni in hunc mundum,nihil admirationis in eo habuerunt quod frequenter audierant. Vnde non addunt. Et à patre venisti in hunc mundum. Sciebant enim à Deo missum,exisse tamen à Deo eatenus nescierant. In enarrabilem vero illam filij natiuitatem per virtutem dicti istius intelligentes tunc primum cœperunt aduertere,quum illum sine prouerbiis profitentur esse loquutum. Non enim per Ecclc.24. Hilarius.

per cõsuetudinem humani partus Deus ex Deo nascitur, cuius à Deo exitio potius quàm partus est,iuxta quod hic confitentur discipuli, dicentes: In hoc credimus quia à Deo existi. Non secus & ille confessus est, qui ait:Scimus quia à Deo venisti magister. Nemo enim potest hæc signa facere quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo. Huiusmodi est illud cæci apud Ioannem: Nisi esset hic homo à Deo, non poterat facere quicquam. Ioan.3. Ioan.9. Beda.

Cæterum quod hinc ad morum attinet informationem,aduertamus, quòd nequaquam hæc transeunter aut negligenter commemoranda sunt,sed solerter inuigilandum est,vt non verba tantũ & opera nostra,sed ipsa quoque cordium secrera diuinis aspectibus digna reddamus. Non in templo nostri pectoris odiorum flamma, non inuidiæ rubigo resideat, non inde turpis vel contumelios sermonis radix oriatur, non ibi meditatio facti nocentis innascatur. Memores simus dominicę comminationis qua dicitur:Ego enim opera eorum & cogitationes eorum venio vt congregem, & expulsis vitiorum ruderibus, talem cordis nostri paremus mansionem,cuius ipse dominus dignetur inesse mansor, qui eius ineuitabilis inspector & iudex est. *Exhortatio mortalis.* Esaiæ.66.

DOMINICA SEXTA POST PASCHA.

Qvum venerit paracletus, quem ego mittam vobis à patre, spiritum veritatis, qui à patre procedit. Ioan.15.

In hac sancti Euangelij lectione duo præcipuè sunt consideranda. Vnum est, Fidelis & obseruanda de Christo testificatio. Alterum, Testibus veritatis prænunciata persequutio,Ibi:Hæc loquutus sum vobis.

Circa primum duo notantur. Vnum est,Spiritus sancti missio pariter & processio. Alterum, tam spiritus sancti q̃ apostolorũ de Christo testificatio,Ibi:Ille testimonium. A

Circa primum est aduertendum, q̃ sicut ex multis sanBeda.

cti Euangelij locis patet, discipuli ante aduentum spiritus sancti minus capaces erant ad intelligenda arcana diuinę sublimitatis, & minus fortes ad toleranda aduersa humanæ prauitatis. Sed adueniente spiritu sancto, cũ augmento diuinæ agnitionis, data est eis etiam constantia vincendæ humanę persequutionis. Vnde illis nunc dominica pollicitatione dicitur: Quum venerit paracletus quem ego mittam vobis à patre & cætera quæ sequuntur.

Paracleti ratio.

Vbi notandum in primis, q̃ paracletus Græcè, Latinè consolator interpretatur. Nam (vt dicit Didymus) spiritus sanctus consolator ab operatione nominatur, quia eos quos se dignos reperit, non solum ab omni perturbatione reddit alienos, verumetiam incredibile quoddã gaudium eis tribuit. Sempiterna siquidem lætitia in eorum corde

Spiritus sancti persona describitur Rupert⁹.

versatur quorũ ipse est habitator. Quem ego mittam vobis, inquit, à patre. Vbi tribus distinctionibus persona vel maiestas spiritus sancti descripta est, videlicet, quia paracletus est, quia spiritus veritatis est, & quia à patre procedit. Et interpositum est: Quẽ ego mittam vobis à patre. Vnde spiritus veritatis dicatur patet, quia spiritus Christi est,

Spiritus veritatis.

qui est veritas, & quia eos quos imbuit veraces, & veritatis amatores & sectatores, nec minus mendacij & vanitatis facit contemptores. Vnde autem paracletus, id est, cõsolator sit dictus, patet ex domini verbo, quo ait: Si diligitis me, mandata mea seruate, & ego rogabo patrem & alium paracletum dabit vobis, vt maneat vobiscum inæternum, spiritum veritatis quem mundus non potest accipere.

Consolator Ioan.14.

B Restat deinceps illud considerare quod nunc additur: Qui à patre procedit item & illud, quòd ipse filius æqualis patri, gloriam commendans suæ maiestatis, sic interposuit, dicens: Quem ego mittã vobis à patre. Vbi Didymus: Iste, inquit consolator spiritus à filio mittitur, nõ quidem vt minister, nec sicut angeli, prophetæ & apostoli, sed vt mitti decet à sapientia & virtute spiritum Dei, indiuisam habentem cum eadem sapientia & virtute naturam. Quũ ergo dicit: Qui à patre procedit, non est putandum quòd iste processus sit extra Dei patris essentiam, sed originalis consistentia spiritus sancti, cui à patre mitti, est ex patre naturalem essentiam obtinere. Vnde Beda.

Qui à patre procedit.

Dominus spiritum veritatis à se mittẽdum esse testatur, & eundem mox à patre procedere subiungit. Non quia idem

idem spiritus aliter à patre procedit, quàm à filio mittitur sed ideo filius eum à se mitti, & à patre dicit procedere, vt aliam patris, aliam esse suam personam designet, ac in eadem distinctione personarum vnam etiam operationẽ ac voluntatem suam cum patris voluntate & operatione denuntiet. Quum enim eiusdem spiritus gratia datur hominibus, profectò mittitur spiritus à patre, mittitur & à filio, procedit à patre, procedit & à filio, quia & eius missio, ipsa processio est qua ex patre procedit & filio. Venit & sua sponte, quia sicut coæqualis est patri & filio, ita eandem habet voluntatem cum patre & filio communẽ. Spiritus enim vbi vult spirat. Et enumeratis Apostolus donis cœlestibus, ait: Hæc autem omnia operatur vnus atq; idem spiritus, diuidens singulis prout vult. Ioan.3. 1. Cor.12.

Notandũ etiã quod de spiritu sancto filius Dei loquẽs, verbo præsentis temporis dixit, qui à patre procedit, quũ de semetipso aduersus Iudęos testificans verbo præteriti temporis dixerit, ego enim à Deo processi & veni. Quũ enim hæc diceret, iam vtiq; processerat ipse tãquam sponsus de thalamo suo, scilicet factus homo visibilis, qui inuisibilis Deus erat. Hic autem paracletus spiritus sanct⁹ ad homines nondum processerat. Nondum enim, inquit, erat spiritus datus, quia Iesus nondum fuerat glorificat⁹. Hoc tunc agebatur vt procederet, præeunte digno apparatu magnæ pœnitentiæ quam in se exceperat in vnigenito Dei natura carnis nostræ, satisfaciẽs pro antiquo delicto prævaricationis Adæ, vt procederet inquam, videlicet aduenies in remissionem peccatorum, quo modo nulli, inquam, datus fuerat ante salutare passionis Christi sacramentum. Porrò ipsum processionis verbum dignitatem personę eius exprimit, videlicet quia ipse est dominus æqualis domino patri vel filio, qui & ipse (vt iam dictum est) dominus processit & venit.

Aliter christũ & aliter spiritũ sanctũ mittĩ Ioan.7.

C Proprietas autem vel differentia processionis in eo est, quia filius quidem processit & venit, videlicet ad condendam sanctæ Ecclesiæ domum, quam per ipsum condidit qui vniuersa creauit Deus, spiritus autem sanctus tũc processit, & vsq; in finem seculi procedere non desinit ad dedicandam & illustrandam domum eandem, vt inhabitet in illa, & inambulet Deus vnus, pater & filius, & ipse

Differẽtia processiõis.

qui illum dedicat & consecrat spiritussanctus. Amplius autem quando per verbum suum Deus pater omnia condidit, filius quidem semel processit, quia semel & simul omnia condidit, spiritus autem sanctus ex tunc vsq; in æternum in subiectam rationalem creaturam procedere non desinit, quia videlicet absque processione eius inopia creaturæ subsistere nequit, quemadmodum absque solis lumine luna non lucet.

Ruper. Nota similitudinem de sparts illuminationis

Et quidem beata sanctorum angelorum societas, semper quasi plena luna est & nec deficit nec minuitur, ex quo peccantibus apostatis angelis, ipsi peccare nolentes, positi sunt in aspectu solis æterni, Vnde & relucent plena luce ornatore cœlorũ, id est, hoc eodem spiritusancto semper in eos procedente. Verum illa quæ in hoc seculo peregrinatur electorum hominum Ecclesia non semper in eodem statu permanet, sed nunc subleuata per contemplationem donis eiusdem spiritus plus fulget, nunc obscura pressuris vel seculi turbinibus, minus lucet donec liniatur iste mundi circuitus, & ipsa quasi plena luna in conspectu solis sui quieta resideat. Bene ergo quum de spiritu præteriti tẽporis verbo dixerit filius, ego enim à Deo processi & veni, de spiritusancto præsentis temporis verbo ait, qui à patre procedit. Proinde filius ore catholicæ Ecclesiæ non procedens sed genitus, spiritus autem sanctus non genitus, sed procedens recte dicitur.

Græcorum error.

Visum est autẽ quibusdam Græcorum hæreticis quod spiritussanctus nõ à patre & filio, sed à patre procedit solo, videlicet, quia quasi cum determinatione filius dixit, spiritum veritatis qui à patre procedit, Sed huic peruerso sensui præsens veritas ex aduerso resistit. Quum enim dicit, qui à patre procedit simul idem filius, qui & hoc eodẽ in loco dicit, quem ego mittam vobis. Et alibi: Ego, inquit, mittam promissum patris mei in vos, quid est aliud paracletum mitti quam procedere spiritũ veritatis? ipsa vtiq; missio (sicut iam dictum est) processio est, nisi hoc tantũ, quòd in sua substantia semper inuisibiliter spiritus procedit, in aliena autem specie ad tempus missus est, scilicet, quum vel super dominum in specie columbæ, vel super apostolos eius apparuit in igne. Alias autem quum veraciter dicat idem filius non creditis, quia ego in patre & pater in me est? quomodo spiritus qui à patre procedit

Lucæ. 3. Actu. 2.

cedit à filio quoque pariter non procedit?

Nunquid localis est filius vel pater vt quum de secreto paterni pectoris fonte spiritus sanctus procedit nõ procedat & de vnigenito filio qui est in sinu patris, præsertim quum filius dicat, ego & pater vnum sumus?

Vehementer autem hæc quoque sententia repugnat hæreticis, quicunque in spiritum sanctum blasphemare ausi sunt, dicendo quòd creatura sit. Quomodo enim si creatura est à patre procedit? Nonne omnis creatura ex nihilo creata est & earum nulla de substantia Dei procedit? Quid enim de Deo aliud quàm Deus procederet? Igitur diuinæ naturæ simul & maiestatis testimonium est sancto spiritui, quia sicut filius de seipso datus est, dicens: Ego enim à Deo processi, sic & de illo testatur, qui à patre procedit. D

Spiritus sancti diuinitas adstruitur.

¶ Circa secundum, quod est, tam spiritus sancti quàm apostolorum de Christo testificatio, subditur in litera:

Ille testimonium perhibebit de me. Et vos testimonium perhibebitis, quia ab initio mecum estis.

Spiritus sanctus vt de Christo testimonium perhibuit.

Quasi dicat: Perhibebit spiritus sanctus, perhibebitis & vos, quia enim ab initio mecum estis, potestis prædicare quod nostis. Hoc sicut dictum, ita & factum est, & sicut veritas promisit, ita & perfecit.

Venit enim paracletus, missus est spiritus veritatis, processit tunc visibiliter, qui semper inuisibiliter procedit. Visibiliter, inquam, tunc processit, non tamen in sua substantia qua est inuisibilis, sed in linguis apparuit igneis, & in corde eos accendit, & in ore disertos reddidit, & ita instructos testes Christi testis ipse inuictus spiritus sanctus, ad publicum produxit.

Beda.

Itaque aduenientis spiritus testimonium perhibuit de domino, quia discipulorum corda aspirans, omnia quæ de illo scienda erant mortalibus, clara illis luce reuelauit, quia videlicet æqualis & consubstantialis erat patri ante secula, quòd consubstantialis nobis factus est in fine seculorum, quòd de virgine natus sine peccato vixit in hoc

mundo, quòd quando voluit & qua voluit morte transiuit è mundo, quòd veraciter mortem resurgendo destruxit, veram in qua passus est & resurrexit carnem ad cœlos ascendendo leuauit, atque in paternę gloriæ dextera constituit, quòd omnia prophetarum scripta illi testimonium perhibent, quòd confessio nominis eius vsque ad fines cerat propaganda terrarum, cæteraque fidei illius mysteria spiritus sancti testimonio sunt reserata discipulis, neq; illis tantummodo, sed & omnibus qui secundum verbum eorum credunt in dominum, quicquid rectè sapiunt eiusdem spiritus est munere concessum.

Spiritussancti operatio in discipulis

Ille ergo, inquit, testimonium perhibebit de me, & vos testimonium perhibebitis. Quia quæ spiritu intus docente perceperunt, hæc abiecto timore pristino foris loquendo, & aliis ministrabant. Ipse nanq; spiritus corda eorum & scientia veritatis illustrauit, & ad docenda quæ nossent culmine virtutis erexit. Vnde rectè apud Esaiam spiritus idem fortitudinis & scientiæ nuncupatur. Est enim spiritus scientiæ, quia per ipsum quæ rectè agere vel etiam cogitare debeamus agnoscimus, est etiam spiritus fortitudinis, quia per ipsum vt quæ bona nouimus viriliter operemur accipimus, ne aduersitate aliqua à bonis quæ cœpimus repellamur.

Apostoli vt de Christo testificãtur

Et vos testimonium perhibebitis quia ab initio mecum estis. Cum data spiritus gratia etiam hoc fiduciam discipulorum iuuit quod ab initio fuerant cum domino, id. eoque quæ apud illum viderunt & audierunt, absque vla ambiguitate prædicare valebant. Vnde benè Petrus alium pro Iuda ordinare volens Apostolum, non neophitum, sed probatum ex tempore curabat eligere, dicens

Actu.1. Oportet ergo ex his viris qui nobiscum congregati sunt omni tempore quo intrauit & exiuit inter nos dominus Iesus, testem resurrectionis eius nobiscum fieri vnum ex istis.

Hinc ipse Gentibus Christum euangelizans, confidenter aiebat: Hunc Deus suscitauit à mortuis tertia die, &

Actu.10. dedit eum manifestum fieri, non omni populo, sed testibus præordinatis à Deo nobis qui manducauimus & bibimus cum eo postquàm resurrexit à mortuis.

Quid igitur post hæc Iudæi facerent, qui dixerant, testimonium

stimonium tuum non est verum. quid (inquam) dicerent captiui Gentium, quando huic filij Dei tã glorioso testi spiritui sancto acquiescentes, super ipsum continuerũt reges os suum? Esa.52.

Itaq; considerandum est quibus & quantis testimoniis fides nostra de Christo fuerint confirmata. Vbi primo occurrit testimonium Dei patris quod Christo iã in Iordane baptizato, & postmodum glorioscè transfigurato perhibuit dicẽs: Hic est filius meus dilectus in quo mihi benè complacui, ipsum audite. Lucæ.3.

Fidei nostræ attestantur.

Rursum ipse Cristus filius Dei qui in hoc natus est, & ad hoc venit in mundum, vt testimonium perhibeat veritati dedit testimonium de seipso, qui vtiq; veritas est, verbo quidem dum ait: Ego sum qui testimonium perhibeo de meipso, & testimonium meum verum est, quia scio vnde veni & quò vado. Ioan.19. Matt.17. Ioan.8.

Opere nihilominus de se dedit testimoniũ miraculis & signis quæ nemo alius fecit, nempe soli Deo posibilibus de quibus ait: Opera quæ ego facio in nomine patris mei hæc testimonium perhibent de me. Ioan.16.

Item spiritussanctus CHRISTO testimonium perhibuit non solum quibus dictum est modis, sed vel in hoc manifestissimè quod super ipsum in Iordane baptizatum in specie columbæ apertis cœlis descendit & manet. De cuius etiam testimonio per beatum Ioannem dicitur: spiritus est qui testificatur, quoniam CHRISTVS est veritas. Luce.3. 1.Ioan.5.

De christo testimonia.

Ecce triplex summæ atq; diuinæ Trinitatis de Christo testimonium, de quo per eundem dicitur: Tres sunt qui testimonium dant in cœlo, pater, verbum & spiritus sanctus, & hi tres vnum sunt. 1.Ioan.5.

Item & angelica celsitudo eidem Deo & domino nostro testimonium perhibuit, quum in ipsius secundum naturam assumptam natiuitate pastoribus apparuit multitudo militiæ cœlestis laudantium Deum & dicentium: Gloria in altissimis Deo & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Lucæ.2.

Perhibuerunt etiam testimonium ipsa cœli clarissima luminaria, quæ in morte ipsius obscurata sunt, quin & terra ipsa quæ ipso moriente contremuit. Lucæ.23.

Item venti & maria. Vnde dicunt qui cum ipso na-
Matth.8. uigabant. Quis est hic? quia venti & mare obediunt ei?

Maximè verò testimonium ei perhibent lex & scripturæ Prophetarum, iuxta quod ipse in Euangelio loquitur,
Ioan.5. dicens: Scrutamini scripturas, quia illæ sunt quæ testimonium perhibent de me.

Item omnes Patriarchæ & Prophetæ, dicente Petro:
1.Pet.1. Scrutati sunt Prophetæ spiritu sancto, prænunciantes quæ in CHRISTO sunt passiones & posteriores glorias.

G Denique testimonium perhibent CHRISTO &
Quadrupliciter Christo attestatur. nostræ in Christum fidei Apostoli, & qui post eos fuerunt homines sancti vniuersi, quibus in Euangelio dicit: Vos estis testes horum.

Testificati sunt autem, verbis, signis, vita & morte. De
Lucę.24. primo, id est, testimonio verborum, ipse dominus ad eos
Actu.1. loquitur, dicens: Et eritis mihi testes in Ierusalem, & omni Iudæa, & Samaria, & vsque ad vltimum terræ. Vnde est & illud Petri: Parati semper ad satisfactionem omni po-
1.Pet.3. scenti vos rationem de ea quæ in vobis est spe. Qui & a-
Actu.10. libi dicit: Deus qui suscitauit Iesum à mortuis tertia die præcepit nobis prædicare populo & testificari, quia ipse est qui constitutus est à Deo iudex viuorum & mortuorum.

Mar.vlt. De testimonio eorum per signa scriptum est. Illi autem
Heb.2. profecti prędicauerunt vbiq;, domino cooperante & sermonem confirmante sequentibus signis. Et iterum alibi: Quum initium accepisset enarrari per dominum, ab eis qui audierunt, in nos cõfirmata est, cõtestante Deo signis & portentis: & variis virtutibus, & spiritus sancti distributionibus secundum suam voluntatem.

De testimonio sanctitatis vitæ ipsorum & irreprehensibilis conuersationis vel hoc vnum satis est, quia videlicet si peccatores aut homines criminosi fuissent nequaquam eis fuisset à mundo creditum.

Apostolorum mores Verum quoniam ea fuerunt vitæ integritate, sanctimonia, puritate, modestia, sobrietate, & continentia, qua nullo vnquam tempore vsquam gentium alij nulli, vitæ ipsorum testimonium irreprehensibile & omni dignum fide iudicabatur.

Vnde & in Actibus apostolorum dicitur: virtute ma-
Actu.4. gna reddebant Apostoli testimonium resurrectionis Iesu Christi Domini nostri. Virtute magna, inquit. Magnæ enim erant & excellentissimæ vitæ & virtutis. Vnde & ibidem subditur: Et gratia magna erat in omnibus illis.

Denique testimonium hoc consummatum est mortibus Apostolorum & martyrum, quod maximum est argumentum veritatis nostræ fidei. Nunquam enim tam
S. Maximus. constanter hanc vitam expenderent, nisi esse alteram incomparabiliter meliorem perfecta diffinitione sentirent.

H Quod si aliquis tot & tantorũ testimoniis adhuc cre-
Testatur Ecclesia. Aug. lib. de fide rer. inuis. dere dubitat, quòd omnia hæc præterita sunt consideret testimonium Ecclesiæ præsentis temporis. Constat enim quòd in Christum crucifixum credimus. Quo modo autem tanta hominum multitudo inducta fuisset vt crederet, non quidem in magnum aliquem regem aut principem, sed in pauperem, & hunc abiectum & crucifixum, nisi quòd à domino factũ est istud, & est mirabile in oculis nostris?

Licet enim mortui sunt apostoli & martyres, testimo-
Actu.13. nium tamen veritatis in nobis euidenter apparet, sicut scriptum est: Vsque hodie sunt testes eius apud plebem. Vnde meritò possumus dicere, Testimonia tua credibilia facta sunt nimis.

Igitur omnibus his consideratis liquet catholicæ fi-
Fidei catholicæ vt inuicta veritas. dei veritatem tantæ authoritatis esse, vt aduersus hãc nihil possit obiicere quicunq; philosophus, gentilis, Iudęus, hæreticus aut Sarracenus.

Quòd si aliqui aduersus hanc garriant vel eam impu-
Mat.14. gnent, proficiũt nihil sicut in domini passione fuit significatum, quando summi sacerdotes & omne concilium quærebant aduersus Iesum falsum testimonium vt eum morti traderent, nec inueniebant. Multi enim falsum testimonium dicebant aduersus eum, & conuenientia testimonia non erant.

Et vtique nulla philosophia, nullum testimonium, nulla ratio, sermo nullus est conueniens aduersus fidem catholicæ Ecclesiæ, imò aduersus Dominum, & aduersus Christum eius.

¶ Circa secundum principale diciur:

Hæc loquutus sum vobis, vt non scandalizemini. Absque synagogis facient vos.

Hic ponitur testibus veritatis prænuntiata persequutio. Vbi duo notantur. Vnum est, quantis aduersitatibus foret fides impugnanda. Alterum, quur hæc omnia Christi sermone fuerint discipulis prænuntiata, Ibi: Sed hæc loquutus sum vobis.

Beda. I Circa primum dicit: Hæc loquutus sum vobis, vt non scandalizemini. Curauit sanè pius dominus futura discipulis prauorum bella prædicere, quo minus hæc eos venientia offenderet, quia solent nimirum leuius aduersa ferri quæ possunt antè prænosci. Nam quæ imparato ac non præuidenti animo mala ingeruntur, grauius hunc

Eccle. 2. sæpe ab integritatis suæ statu deiiciunt. Vnde benè Sapiēs admonet dicens: Filj, accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem.

Sed huic dicto contraire videtur quod paulò antè idē ipse dominus discipulis prædixerat, vbi ait: Omnes vos

Matth. 26 scandalum patiemini in me ista nocte. Petro autem speciatim: Amen dico tibi, non cātabit gallus hac nocte do-

Ioan. 13. nec ter me neges.

Sed aliud fuit in illa nocte scandalizari, aliud est ab-

Dissonātia tollitur. solutè vel sine vlla determinatione scandalizari. Scandalizati etenim sunt in illa nocte, quum proper noctis illius turbinem, percusso pastore, metu dispersæ sunt oues, sed non simpliciter & absolutè scandalizati sunt, quia compatientibus animis cum illo erant, à quo corporaliter dispersi fugiebāt. Et nec Petrus ipse quum ore trepido negaret, corde in eū credere desinebat, quem confessus fue-

Matt. 16. rat esse Christum filium Dei viui. Non ergo fruſtra eos

prænonuit atq; præmuniuit, dicendo: Hæc loquutus sum vobis vt non scandalizemini. Et adiecit:

Absque synagogis facient vos. Hoc factum esse Christi discipulis in Actibus apostolorum plenissimè legitur. Flagellati nanque in synagogis, etiam de ciuitatibus exturbabantur. Ideoque conuersi ad gentes synagogas alias imò Ecclesias nouas gloriæ Dei constituerunt, ad quas lege & testamento Dei translatis ipsi qui illos absq; synagogis fecerant, absq; synagoga Dei fierent, & in synagoga satanæ excluſi remanerent. Actu. 5.

Et hæc quidem facere iam cœperant. Iamdudum enim conspiraverant Iudæi, vt si quis confiteretur eū esse Chri Ioan. 9. stum, extra synagogam fieret. Et re vera eiecti sunt fideles extra synagogam malignantium. Habent enim synagogas suas Iudæi, habent hæretici, habent Sarraceni & pagani, à quibus omnibus fidelium congregatio separatur. Separatur, inquam, sicut rosa à spinis, lux à tenebris, & à palea granum. Ait Psalmista: Non sedi cum concilio vanitatis, & cum iniqua gerentibus non introibo, odiui Ecclesiam malignantium. *Electi foras à synagoga malignantium.*

¶ Sed parum est quod ait: Absque synagogis facient vos: Addidit ergo:

Sed venit hora vt omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo.

Arbitrabantur Deo obsequium se præstare Iudæi in eo K quod ministros noui testamenti odiis insequebantur & Beda. mortibus. Quia sicut illis testimonium perhibet Apostolus æmulationem Dei habent, sed non secundum scien- Rom. 11. tiam. Et de seipso loquitur: Et ego quidem existimaueram Actu. 26. me aduersus nomen Iesu Nazareni debere multa cōtraria agere, quod & feci Ierosolymis. Arbitrabantur ergo legis æmulatores obsequium se præstare Deo dum præ- *Legis æmulatorum error.* conibus gratiæ neces inferrent, sed fruſtra legem quæ per famulum data est defendunt, qui gratiam quam ipse filius offert accipere renuunt. Incassum se Deo patri placere æstimant, qui Dei filium contemnere, imò etiam persequi ac blasphemare laborant.

Venit

Rupertus

Venit hora, inquit, vt interficiendo vos arbitrentur obsequium se præstare Deo. Quasi dicat: Hoc tanta authoritate tanta rationis assimilatione facturi sunt, vt arbitrari videantur obsequium se præstare Deo. Nam re vera & si

Actu. 9.

Saulus existimabat obsequium se præstare Deo alligando & interficiendo Christi discipulos, nō tamen hoc itidem

Ioan. 15.

sentiendum est de illis, de quibus paulò antè dixit: Nunc

Legis periti inexcusabiles.

autem & viderunt & oderunt, & me & patrem meum, scilicet de pontificibus & pharisæis, qui tulerant clauem scientię, & nec ipsi introibant, nec alios intrare sinebant, quique primo ipsum dominum interficientes, deinde discipulos eius, non vero arbitrabantur, sed arbitrari videbantur obsequium se præstare Deo.

Arbitrabantur etiam (rem omnem suo iniquo iudicio metientes) inimici Christi & patris ipsius, interficiendo siue ipsum, siue suos, obsequium se præstare Deo, id est, iudicabant, quamuis contra conscientiam suam, sic placitum esse Deo, scilicet prætendendo quasi necessariam loci vel gentis causam, sicut prius fecerant aduersus ipsum

Ioan. 11.

dominum, dicentes: Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, & venient Romani & tollent nostrum locum & gentem. Nempe in hoc arbitrio suo pertinaciter permanentes, item pro loco vel gente se stare subdolè arbi-

Actu. 7.

trati sunt, quando statuernnt contra Stephanum testes qui dicerent se audiuisse eum dicentem, quia Iesus Nazarenus hic, destruet locum istum.

Iudæorum persequutio non diutur na.

Venit hora, inquit, id est, breue tempus. Non enim diu licuit illis interficere Christi discipulos, quasi pro illo Dei templo cuius æmulabantur quidem veterem cultum, sed non secundum scientiam, id est, Dei charitatem, quā vtiq; veram, id est, non inflantem constat esse scientiam. Siquidem subuersum est postmodum, non à Christi discipulis, sed à gētib⁹ Romanis, impleta prophetia quæ de illa cor-

Psalmista

rupta vinea prædixit: Exterminauit eam aper de sylua, & singularis ferus depastus est eam.

Hora hæc, planè persequutionis Iudaicæ breue tempus extitit Neq; enim de idololatris persequutorib⁹ hoc dicendum fuit, quippe, qui non hora, sed longis multorum temporum persequutionibus Apostolos & martyres Christi interficiendo, non Deo, sed diis suis obsequium se præstare

præstare arbitrabantur. Et consolandis eis subdit:

Et hæc facient vobis, quia non nouerunt patrem neque me.

Quasi dicat: Sufficit vobis in consolationem propter me & patrem hæc pati. Itaq; non solum vos absq; synagogis facient, sed etiam interficient, quia videlicet oderunt me & patrem meum. Quia enim filius in patre & pater est in filio, & qui videt filium videt & patrem, profecto patet quia quicunque filij credulitati obstinata mente resistunt, nec patrem nosse probantur.

Consolatio in persequutione.

Vnde hic idem Euangelista veritatē diuinæ vnitatis insinuans, ait: Omnis qui negat filium, nec patrē habet. Qui confitetur filiū, & patrem habet. Et iterum: Omnis enim qui diligit eum qui genuit, diligit eum qui natus est ex eō. Hæc, inquit, facient vobis, quia nō nouerunt patrem neq; me, quinimò quia oderunt & me & patrem meum.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 5.

Proinde quum supra dixit: Nunc autem & viderunt & oderunt, & me & patrem meum. Itemq;: Nunc excusationem non habent de peccato suo, non vtiq; ignorantiā excusat, sed odium cognoscere nolentium condemnat, dicendo: Quia non nouerunt patrem neque me.

Ignorantiæ horum cumulus.

Huiusmodi contumacis ignorantiæ peruersitatem Apostolus Thessalonicensibus insinuans, quum præmisisset, in flamma ignis dantis vindictam his qui non nouerunt Deum, statim addidit: Et qui non obediunt Euangelio domini nostri Iesu Christi, qui pœnas dabunt in interitu à facie domini. Rectè igitur per hoc quod ait, quia non nouerunt, contemptus Dei significatur & odium, subditur:

2. Thess. 1.

¶ Circa secundū, videlicet, quur hæc quæ dicta sunt fuerunt discipulis à Christo prænunciata.

Sed hæc locutus sum vobis, vt cum venerit hora eorum reminiscamini, quia ego dixi vobis.

Ac si dicat: Hæc facient vobis, sed vos consolamini, quia ego dixi vobis, & reminiscentes illud quoque non obliuiscamini quod pollicitus sum, quia in omnibus præsuris nec capillus de capite vestro peribit, & inimicis occidentibus corpora, in patientia vestra possidebitis animas vestras.

M

Lucæ. 21.

Vbi

Ego dixi vobis expanditur.

Vbi magnopere pensandum est quod ait: Ego dixi vobis. Ego qui pro vestra vita ac salute moriturus sum, qui vos meo sanguine redempturus, qui in tribulatione vos semper adiuturus, qui æterna vobis præmia post tribulationem daturus sum. Magnum quippe certantibus leuamen, magnam consolationis gratiam præstat, quando ille certamina eadem futura prædixisse reminiscitur, qui & milites suos ne vinci possent adiuuare, & ne incassum vincant immortalem post prælia solet rependere palmam. Qui enim hic horam persequutionis venturam fuisse premonuit, ipse paulò pòst in eadem persequutione suum fidelibus auxilium pollicetur, dicens: In mundo præsuram habetis, sed confidite, ego vici mundum. Ipse alibi legitimè certantibus coronam vitæ repromittit, dicens: Beati qui persequutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.

Ioan. 16.

Matth. 5.

*

EXPLICIT PARS HYEMALIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca